3082

BIBL. NAZ
Vitt. Emanuele III
Racc.
de Marinis
755
NAPOLI

57

Digitized by Google

Racc. De Marinis B. 75

Digitized by Google

Digitized by Google

ARCHIEPISCOPI PARISIENSIS

PETRI DE MARCA

DISSERTATIONES SELECTAE

ECCLESIASTICAE

TRACTATVM

DE CONCORDIA

SACERDOTII ET IMPERII

ILLVSTRANTES.

ACCESSIT IN HAC NOVISSIMA EDITIONE

CARMINI FIMIANI

In Regio Neapolitano Archigymnaſio Canonum Ordinarii Profeſſoris.

PRAEFATIO AD LECTOREM

TOMVS QVARTVS.

NEAPOLI

APVD VINCENTIVM VRSINVM MDCCLXXI.

SVMTIBVS FRANCISCI ORIAE.

SVPERIORVM FACVLTATE.

Digitized by Google

ORNATISSIMO VIRO
CAROLO CARFORAE

CARMINVS FIMIANVS

PROSPERA OMNIA.

QVOD *pulcrum ac peroptatum homini bene comparato evenire ſolet, Carole virorum optime, ut obſervantiae gratique animi argumentum praeſtanti viro iamdudum editurus, quum omnis officio defungendi modus deſit, eam tandem offendat rerum temporiſque rationem, ut illud praeſtare ſit minus grandi, ſincero tamen animo poſſit; id mihi in praeſentia contigiſſe gratulor. Equidem inde uſque ab eo tempore, quo ſive mea expromere, ſive aliorum aliqua recudere coepi, ſemper in animum induxi meum,*

meum, ut ſi quid ſe ſe mihi offerret, quod dignum Te eſſet, id ſub auſpicatiſſimo nomine tuo in publicam lucis uſuram evaderet, quo publice pateret, quam ingens mihi de ingenii animique tui ſplendidiſſimis dotibus inſideret opinio. Iam prope conſiderant animi, quum ecce facta mihi copia recudendi opuſcula viri ſummi Petri de Marca, quem ſuſpicere ſoles, peropportunam nactus ſum occaſionem, exoptatum Tibi munus deferendi & nuncupandi, quo eruditio tua maxime oblectaretur. Eccui, quaeſo, alteri praeſtantiſſimi Antiſtitis opuſcula offerri potius, quam uni Tibi oportuiſſet? Te autem quum dico, non ſenatoriam gentem, maiorumque tuorum dignitatem, qua clarus es, ſed doctrinam probitatemque tuam, qua clarior numeraris, unice ſpecto. In utraque enim ab ineunte aetate omne abs te decus eſt poſitum, ac utriuſque arcto felicique inter ſe foedere copulatae cultor eximius exiſtis. Hinc factum, ut tanta & retruſioris philologiae, & ſacrae profanaeque hiſtoriae, & graviorum diſciplinarum ſcientia animum imbueris tuum, quantam in te ſuſpicimus univerſi. Omnis vero divini humanique iuris prudentia atque uſu adeo praeſtas, ut unum id egiſſe tota vita videaris: nec iuris modo conſultiſſimus es, ſed & iuſtitiae, quod caput eſt, cultor acerrimus. Vtinam, quas iam paratas habes & de criminalibus Hebraeorum, Graecorum, & Romanorumque iudiciis, & de uſuris, & de ludis *commentationes, quae omnigenae eruditionis promtuarium ſunt, itemque* varia de implicatiſſimis publici privatique iuris controverſiis Reſponſa, *quae ſummi iuriſconſulti ſpecimen praeferunt (quae omnia mecum, ut eſt tua erga me humanitas, familiariſſime communicaſti) in loculis tuis diutius deliteſcere non patiaris! Sed illud in primis laudabile ac praedicandum, quod quem in litteras ac litteratos viros amorem iuvenis contuliſti, cum*

aeta-

Digitized by Google

aetate iam progrediente non minore ſtudio retinuiſti: & ut illas inter graves, quae Te undique circumfluunt, curas, neglexiſti numquam; ita hos ſingulari ſemper benevolentia complecti in more habes, &, quantum in Te eſt, amplificare non praetermittis. In eam rem domeſticam Bibliothecam ſelectiſſimis in quavis arte ac diſciplina ſcriptoribus inſtruxiſti, Muſiſque pergratam ſedem paraſti, ut communi cum iis contubernio utens, honeſtae cupiditati & iucundiſſimae oblectationi abunde faceres. Quid nunc mores tuos vere aureos memorem? In Te & vitae integritas elucet, & morum gravitas cum comitate facilitateque quanta maxima coniuncta, & quaſi exempli cauſa veſtigia remanent antiqui officii. In Te ſingularis cupiditatum moderatio, qua ab omni ambitione bonorumque contentione abes; veri rectique propoſitum tenax, quo ſententiam, quam animo imbibiſti, candide ac ſincere dicis, & a ſimulatione, quae tollit iudicium veri, longiſſime abhorres. Quae dum mente reputo, mirari non ſubit, ſi omnium animos in Te convertas, Teque viri doctrina, genere, aut dignitate conſpicui omnibus effuſae exiſtimationis & amoris ſignificationibus proſequantur. Quid ego ni de Te praedicem, quod Plinius iunior Titinio Capitoni in laude ponit? Vir optimus, & inter praecipua ſaeculi ornamenta numerandus. Colit ſtudia, ſtudioſos amat, fovet, provehit, multorumque, qui aliqua componunt, portus, ſinus, praemium, omnium exemplum; ipſarum denique litterarum iam ſeneſcentium reductor. *Haud ignota loquor; eorum enim haec vox eſt, quibus contigit aut eruditionem admirari, aut admirabilem intueri naturam, aut in magnitudine animi bonitatem experiri tuam. Sed iam modeſtiae tuae conſulendum, qua omnia recte facta ad conſcientiam referre ſoles, non ad inanes hominum laudes aucupandas. Macte itaque virtute probitateque tan-*

Digitized by Google

tanta, patere meam erga Te voluntatem multis benefactorum generibus obſtrictam, ac teſtimonium iudicii de Te mei publice exſtare, meque, ut hactenus pro benignitate tua facere conſueſti, adamare pergas. Ita Te praepotens Deus meis, atque adeo communibus eorum, qui bonis moribus ac litterarum gloriae bene cupiunt, annuens votis, ſoſpitet, & honeſtiſſimae familiae tuae, litteris, ac vero etiam publicae rei diutiſſime ſervet incolumem. Vale. Neap. XXI. Kalend. Quinctil. MDCCLXXIII.

Digitized by Google

LECTORI BENEVOLO
S. P. D.
CARMINVS FIMIANVS.

PRODEVNT nunc primum Neapolitanis typis in unum veluti corpus compacta opuſcula & diſſertationes, quotquot reperiri hactenus datum eſt, Petri de Marca Pariſienſis Antiſtitis, quibus varia & multiplicia eccleſiaſticae rei argumenta ex inſtituto complexus eſt, poſt recuſum ſcilicet apud nos eiuſdem corpus de Concordia Sacerdotii & Imperii, meis paſſim adnotationibus illuſtratum, & animadverſionibus vindicatum. Cave, Lector, in ipſo limine auctoris laudes, quod plerique opuſculorum editores facere conſueverunt, a me exſpectes. Qui enim ſua ſe bonitate apud omnes vel moratiores commendavit, nomenque numquam intermoriturum ſua ſibi virtute peperit, eum alienis laudibus onerare, putidum & ſupervacaneum videtur. Ipſa luculentiſſima, & doctiſſimorum virorum praeconio paſſim celebrata Pariſienſis Antiſtitis opera, in quibus ingenium nobile, verſatile, & ad res omnes apium, acre ſubactumque iudicium, differendi explicandique retruſiores res felicitas, uberrima, nec vulgaris illa quidem, eccleſiaſticae antiquitatis ſupellex undequaque elucet, qualis quantuſque vir ille fuerit, abunde produnt. Quae quum ita ſe res habeat, ſatius erit, quae ad novam hanc opuſculorum editionem ſpectant, quam fieri breviſſime poteſt, expedire. Ea in duo volumina, ne moles incommodo tuo nimium excreſceret, coniicere ratus ſum. Quae autem opuſcula huic volumini fuerint inſerta, quae ipſorum ſeries atque ordo ſit, quidque in iis recenſendis praeſtiterim, ex iis, quae continuo ſequuntur, deprehendi facili negotio poteſt; edicturus in praefatio-

tione, quae alteri volumini praefigetur, de ratione opuſculorum in eo comprehenſorum.

Primas in hoc volumine obtinet *Exercitatio de ſingulari primatu Petri*. Hanc conſcripſit Noſter, occaſionem nactus a controverſia, quae tum in Gallia fuerat ab hominibus novis rebus ſtudentibus excitata, de duobus Eccleſiae capitibus, quae unum conſtituerent, Petro & Paullo. Opinionem hanc novam & maioribus noſtris inauditam primus videtur in lucem extuliſse Antonius Arnaldus; ei enim in *praef. libri de frequent. commun.* §. *6. edit. Lovan.* MDCLXXIV. verba exciderunt: *ita ut in duobus capitibus Eccleſiae, quae nonniſi unum faciunt, exemplum poenitentiae videatur &c.* Hanc Arnaldi propoſitionem primus notavit Carolus Franciſcus de Abra de Raconis, Epiſcopus Vaurenſis (1). Ad Arnaldum tuendum inſurrexit Anonymus Gallice edito Pariſiis an. MDCXLV. libro *de auctoritate S. Petri & S. Paulli, quae reſidet in Papa ſucceſſore duorum illorum Apoſtolorum.* Libellum hunc, quod impetere catholicam de ſingulari Petri primatu doctrinam poſſe videbatur, confutare adorti ſunt Petrus a S. Ioſepho (2), Iſaacus Habert (3), & laudatus Carolus Franciſcus de Abra (4). Iterum ſuam adverſus triumviros hoſce ſententiam tueri adgreſsus eſt male feriatus Anonymus editis eodem anno, & libello *de magnitudine Eccleſiae Romanae in Petri Paullique auctoritate conſtabilita* (5), & *epiſtola de ſuprema Romanae Eccleſiae amplitudine in Petri & Paulli individua auctoritate fundata ad Innocentium* X. Trium horum opuſculorum, quibus Paulli cauſa agitur, auctor ſive Arnaldus fuerit, ſive Barcoſius Abbas S. Sygiriani, ſive quis alius, id nunc non quaero. Alium, vivo & tacente Arnaldo, cauſſam defenſionemque ipſius ſuſcepiſſe, ac errorem illi tributum tueri, quem Arnaldus ipſe non probaret, credibile vix eſt. Sed quiſquis fuerit nebulo ille, qui deliteſcendo conſultum ſibi voluit, pu-

(1) *Reſponſe a l'Apologie du Sieur Arnauld.*

(2) Libro inſcripto: *Advocatus Petri & eius ſucceſſorum contra Paulli Advocatum.*

(3) *De cathedra, ſeu Primatu S. Petri in Eccleſia Catholica, Apoſtolica, & Romana.*

(4) Tractatu Gallice edito: *de ſingulari primatu Petri.*

(5) *La Grandeur de l'Egliſe Romaine etablie ſur l'autorité de S. Pierre, & de S. Paul &c. pour ſervir de reſponſe aux livres de Pierre de S. Ioſeph, M. Habert & de l'Eveſque de Laueaur.*

impune non tulit; namque libellum *de magnitudine Eccleſiae Romanae* Carolus Morelius; Epiſtolam vero Guido Britonellus (6), Antonius Diana (7), Auguſtinus de Bellis, aliique docti viri caſtigarunt. Eo tandem res venit, ut Innocentius X. decreto S. Inquiſitionis anno MDCXLVII. & memoratos tres libellos proſcripſerit, & propoſitionem hanc, *Petrum & Paullum eſſe duos Eccleſiae principes, qui unicum efficiunt, eo ſenſu acceptam, ut ponant omnimodam aequalitatem inter Petrum & Paullum ſine ſubordinatione & ſubiectione Paulli ad Petrum in poteſtate ſuprema, & regimine univerſalis Eccleſiae*, ut haereticam damnaverit.

Dum haec de Petri & Paulli primatu in Gallia ferveret concertatio, Marca noſter eruditi viri poſtulata facturus, ſuum de ea re iudicium edita exercitatione illa aperuit. In ea probat, unum Petrum a Chriſto Eccleſiae petram & Apoſtolorum principem conſtitutum fuiſſe; Paullum vero Romanae Eccleſiae epiſcopatum cum Petro geſſiſſe, quia munus Apoſtoli in ea inſtruenda formandaque exercuit, adeoque munus Epiſcopi, quod cum Apoſtolatu coniunctum erat. Ne quis autem duorum Epiſcoporum conſortio laedi unitatem Eccleſiae, veteremque diſciplinam putaret, quae ſingularem cuique Eccleſiae Epiſcopum praeficit, e veſtigio ſubdit, primum a Nicaeenſi Synodo ad diſſenſiones praecidendas inductam fuiſſe diſciplinam, ne plures uni Eccleſiae praeficerentur Antiſtites. Anonymum porro duo Romanae Eccleſiae capita ex aequo admittentem, Petrum atque Paullum, turpiter labi: quamvis enim duo Epiſcopi, atque hoc ſenſu duo capita ex veterum fide ferri poſſint; nullo tamen modo *το ex aequo* ferri poſse, quia primatum, quem in regimine univerſae Eccleſiae ſolus Petrus a Chriſto habuit, per indebitam comparationem cum primatu Paulli, qui verſabatur in ſolo eccleſiaſticae inſtitutionis magiſterio, penitus labefactat. Tandem nihil ſingulari Petri primatui officere ſcribit, quod in plumbeis praeſertim Pontificum bullis Petrus ad laevam Paulli conſiſtit;

 id

(6) *Epiſt. ad Innocentium X. S. Petri unici Apoſtolorum principis unicum ſucceſſorem, & unius ovilis unicum paſtorem.*

(7) *In diſceptationibus apologeticis de primatu ſolius Divi Petri, & de differentia inter ipſum & Divum Paullum.*

id enim factum, ait, ratione inſpicientium habita; ita ut dexter is eſset, cuius imago dextero adſpicientis lateri, ſiniſter autem qui ſiniſtro reſponderet.

Ego autem, etſi doctiſſimum Marcam plurimi, ut aequum eſt, facere ſoleam; pro ea tamen, quae cuique in re litterarum publica conceditur libertate, liceat mihi in nonnullis ab eo diſſidere. Primum Pariſienſi Antiſtiti nequaquam adſtipulor, dum Paullum Romanum fuiſſe Epiſcopum adverſariis elargitur; non quod ſingulari Petri primatui quidquam exinde metuendum putem [quum enim Apoſtoli omnes dignitate apoſtolatus ac epiſcopatus pari inter ſe honoris & poteſtatis conſortio praediti fuerint, Petro autem, quem unum Chriſtus unitatis centrum & caput dixit, impares dignitate primatus; vel admiſſo Romano Paulli epiſcopatu unum id conſequeretur, Paullum non ſecus ac ceteros Apoſtolos apoſtolatu ac epiſcopatu Petro parem, imparem vero ratione primatus fuiſſe]; ſed quia nullo ſatis idoneo adſtrui argumento poteſt, Paullum Romanae Eccleſiae proprium verumque Epiſcopum, exſtitiſſe. Verſamur in re facti, quae veterum ſcriptorum teſtimoniis conficienda eſt; ex his autem unum Petrum Romanorum antiſtitem fuiſſe colligitur. Tertullianus (8) Clementis ordinationem ab uno Petro repetit, ut eum ſolum epiſcopatu Romano perfunctum intelligamus: *hoc enim modo*, inquit, *Eccleſiae apoſtolicae cenſus ſuos deferunt, ſicut Smyrnaeorum Eccleſia Polycarpum ab Ioanne collocatum refert*, *SICVT ROMANORVM CLEMENTEM A PETRO ORDINATVM*. Auctor *Carminum contra Marcionem* Tertulliano *σύγχρονος* (9) canit, Petrum in Romana *Cathedra*, *qua ipſe ſederat*, *locatum Linum conſidere iuſſiſſe*. Habes ex eo ſolum Petrum Romanam cathedram occupaſſe, ab eoque Linum ſucceſſorem delectum. Auctor *libri contra Artemonem*, qui ſub exitum ſecundi initiumque tertii ſaeculi claruit (10), Victorem *tertium ac decimum a Petro fuiſſe Romae Epiſcopum*, memoriae prodit. Nimirum Romanorum Epiſcoporum ſucceſſionem ab uno Petro arceſſit, ut eum ſolum Romanorum antiſtitem

(8) De praeſcript. cap. XXXII.

(9) Lib. III. p. 635. edit. Opp. Tertullian. Venetae MDCCXLVII.

(10) Apud Euſeb. lib. V. H. E. cap. 27.

ſtitem exſtitiſſe liqueat. Cyprianus (11) Romanam Sedem *Petri locum* & *cathedram* adpellat, Paulli vero nuſquam: *factus eſt Cornelius Epiſcopus . . . quum Fabiani locus, id eſt quum LOCVS PETRI, & gradus Cathedrae ſacerdotalis vacaret*. Euſebius (12) etſi Petrum & Paullum Neronis iuſſu martyres Romae occubuiſſe teſtetur, mox tamen, miſſo Paullo, unius Petri mentionem iniicit, ut eum dumtaxat Romae Epiſcopum exſtitiſſe arguat: της Ρωμαιων εκκλησιας πρωτος επισκοπος μετα Πετρον τον κορυφαιον Λινος. *Primus poſt coryphaeum Petrum Romanorum Eccleſiae Linus*. Conſonat Optatus (13), dum Romanam cathedram *priorem ſediſſe Petrum, eique ſucceſſiſſe Linum* ait. Non diſſentiunt Hieronymus (14), Auguſtinus (15), Sulpicius Severus (16), Prudentius (17), aliique, qui ſolum Petrum Romanum fuiſſe Epiſcopum, Romanamque cathedram occupaſſe ſignificant. Orientales Epiſcopi anno DXII. ad Symmachum P. ſcripſere (18), ei *glorioſorum Apoſtolorum principis cathedram Chriſtum optimum paſtorem reddidiſſe*. Quid de Romanis Pontificibus dicam? Horum & ſexcenta ſunt, & diſertiſſima de Romano unius Petri epiſcopatu teſtimonia. Leo M. (19) ſcribit, *uni datum, ut ceteris praeemineret . . . . per quos* (Epiſcopos) *AD VNAM PETRI SEDEM univerſalis Eccleſiae cura conflueret*. Hadriani I. Nicolai I. & Gregorii VII. de Romano unius Petri epiſcopatu teſtimonia infra afferentur. Quid plura? In omnibus Romanorum Epiſcoporum catalogis Petrus priori ſemper loco; Paullus autem numquam recenſetur, ut in catalogo Liberiano, Leoniano Baſilicae s. Paulli, aliiſque Summorum Pontificum auctoritate confectis, quos congeſſere Papebrochius (20), Schelſtratius (21), Blanchinii (22), Muratorius (23), Dodwellus (24), aliique. Pari modo

in

(11) Ep. LV. al. LII. ad Antonian.
(12) In Chronic. pag. 206.
(13) Lib. II. contr. Parmenian. cap 3.
(14) De vir. illuſtrib. cap. I.
(15) Ep. LIII. al. CLXV.
(16) Lib. II. pag. 159.
(17) Περι Στεφανων lib. XI. v. 21. ſeq. & alibi.
(18) Exſtat poſt epiſt. VIII. eiuſdem Symmachi tom. V. Concilior. edit. Venet. MDCCXXVIII. p. 44.
(19) Epiſt. LXXXIV. ad Anaſtaſ. Theſſalonicenſ. cap. XI.
(20) Propyl. ad Act. Sanctor. Menſis Maii.
(21) Antiqu. eccleſ. illuſtrat, tom. I.
(22) Ad Anaſtaſ. Biblioth. tom. II. & IV.
(23) Scriptor. rer. Italic. tom. III. part. I. & II.
(24) Diſſ. de ſucceſſion. Romanor. Epiſcopor. p. 222. ſeq.

in vetuſtis priorum Romanorum Antiſtitum catalogis ab Irenaeo, Euſebio, Optato, & Auguſtino contextis, ut Petrus primo ſemper loco recenſetur, ita Paullus numquam memoratur. Ecquis umquam concoquat, tantam vim, tamque inſignem iniuriam Paullo, viro ſanctitate, doctrina, meritis maximo, illatam ab ipſis Romanis Pontificibus, a tot eruditiſſimis Graecis Latiniſque Patribus, ut eum e numero Romanorum Epiſcoporum extrudere auſi fuiſſent, ſi Paullum una cum Petro Romanorum Epiſcopum fuiſſe putaſſent?

Nunc argumenta, quibus Marca nititur, expendamus. Romanum is Paullo epiſcopatum adiudicat eo argumento, quod Paullus munus apoſtolatus, cui epiſcopatus dignitas adiuncta erat, Romae exercuit. Addit teſtimonia Irenaei, Euſebii, Epiphanii, Hieronymi, ac ipſorum Pontificum Hadriani I. Nicolai I. & Gregorii VII. Verum ex munere apoſtolatus, cui Epiſcopatus cohaeſit, per Paullum Romae geſto, unum id conſectaneum eſt, Paullum Romanorum Epiſcopum fuiſse latiſſime accepto Epiſcopi nomine, puta, quatenus apoſtolatui episcopatus haeſit, quod ultro concedimus; non autem proprio ac preſſiori ſenſu, uti Petrus exſtitit, quod nunc quaerimus. Fuerunt quidem Apoſtoli omnes etiam epiſcopali dignitate praediti. At non ex eo, quod Apoſtolorum quiſpiam munus ſuum in urbe aliqua exercuit, & apoſtolatus munus cum epiſcopatu coniunctum inibi geſſit, eum & eius urbis Epiſcopum fuiſse, recte colliges; ſecus ſtatuatur oportet, Apoſtolos omnium urbium, quibus Evangelium annuntiarunt, Episcopos fuiſse: quo quid abſurdius? Ita Paullum & Corinthium, & Epheſinum, & Theſsalonicenſem, & Philippenſem Epiſcopum fuiſse, nemo dicet, quod munere Apoſtoli, quocum epiſcopatus adiunctus eſt, in iis urbibus ſit perfunctus. Petrus etiam Corinthi, in Ponto, Galatia, Cappadocia Evangelium annuntiavit, Eccleſias ordinavit; & tamen qui eum aut Corinthium, aut Ponticum, aut Cappadocem, aut Galatam Epiſcopum fuiſse ſcripſerit, invenies plane neminem.

Patrum autem, quae obiiciuntur teſtimonia, Romanum Paullo epiſcopatum non adſerunt. Ordiar ab Irenaeo. Ait is

is (25), *a duobus Apoſtolis Petro & Paullo Romae Eccleſiam fundatam & conſtitutam* fuiſſe. Idem apud Euſebium (26): *fundantes itaque & inſtruentes* (θεμελιωσαντες οὖν, και οἰκοδομησαντες) *beati Apoſtoli Eccleſiam, Lino epiſcopatus miniſterium tradiderunt .... ſuccedit autem ei Anacletus; poſt hunc autem tertio ab Apoſtolis loco epiſcopatum ſortitur Clemens*: tum, recenſitis aliis Romanis Epiſcopis ad Eleutherium uſque, pergit, *& Polycarpus autem non ſolum ab Apoſtolis edoctus .... ſed etiam ab Apoſtolis conſtitutus in Aſia in ea, quae eſt Smyrnis, Eccleſia, Epiſcopus*. Verba haec, ſi rite intelligantur, Cl. Marcae haud veliſicantur. Irenaeus enim Romanam Eccleſiam ab Apoſtolis Petro & Paullo *fundatam & conſtitutam* ait, & ab iis epiſcopatum Lino traditum; non autem Paullum epiſcopatum Romanum obtinuiſſe. Nec quidquam moratur, quod poſt Anacletum *tertio loco ab Apoſtolis epiſcopatum ſortitum fuiſſe Clementem* inquit; namque *tertium ab Apoſtolis*, puta, ab eo, qui conſtitutus eſt ab Apoſtolis, Epiſcopum fuiſſe Clementem, ſcribit Irenaeus, ne utrumque Apoſtolorum Romanum Epiſcopum fuiſſe, dicere videretur. Nam ſi Petrum ac Paullum ſimul Epiſcopos fuiſſe putaſset, Clementem non tertium ab Apoſtolis Romanum Antiſtitem, ſed quartum dixiſſet. Porro propoſitum Irenaeo fuit ad coarguendos haereticos, non qui Apoſtoli fuerint epiſcopatu Romano potiti, oſtendere, ſed quinam Epiſcopi Eccleſiis ab Apoſtolis praepoſiti ſint, quique iiſdem Epiſcopis ſucceſſerint, uti probant ipſius (27) verba illa: *ſed quoniam valde longum eſt, in hoc tali volumine omnium Eccleſiarum enumerare ſucceſſiones*. Quod vero Linus a Petro eiuſque adiutore Paullo Romanus; Polycarpus ab Apoſtolo Ioanne Smyrnenſis Epiſcopus inauguratus eſset, miſsa epiſcopatus Apoſtolorum mentione, quae ad praeſentem rem non faciebat, ſtatuit, iis Epiſcopis adſentiendum, qui aut ab Apoſtolis ipſis fuerant conſtituti, aut iis ſuccesſere, quos Apoſtoli ordinarant. Horum numero eſse Romanos Epiſcopos, qui Lino ab Apoſtolis creato ſuccedunt, & quorum tertius ab Apoſtolis, hoc eſt, ab eo, quem Apoſtoli conſtituerant, fuit Clemens. His addit Po-

(25) Lib. III. adv. haereſ. cap. 3.
(26) H. E. lib. V. cap. 2.
(27) Cit. lib. III. cap. 3.

Digitized by Google

Polycarpum, *quem ab Apoſtolis conſtitutum Epiſcopum* Smyrnenſem ait: at ſatis compertum eſt, Polycarpum ab uno Apoſtolo Ioanne Smyrnenſibus Epiſcopum datum fuiſse. Eumdem *Apoſtolorum ſucceſſorem* facit, non quod Ioannes Smyrnae Epiſcopus fuiſset, ſed quod Epiſcopi omnes Apoſtolorum ſucceſsores ſunt, riteque dicuntur, praeſertim ii, quos Apoſtolorum aliquis Eccleſiae alicui praefeciſset. Quod ſi Paullum Romanum Epiſcopum facias, quia tertium ab Apoſtolis Clementem fuiſse, Irenaeus inquit; fatearis quoque neceſse eſt, Ioannem Smyrnenſem Epiſcopum fuiſse, quod ab eodem Irenaeo Polycarpus Apoſtolorum ſucceſsor dicitur: quod ipſi Romani Paulli epiſcopatus patroni non admittunt. Quum itaque nihil Irenaeus quaeſierit, quod ad epiſcopatum Apoſtolorum ſpectat, fruſtra Irenaeo praede Romanus epiſcopatus Paullo adſeritur.

Venio nunc ad Euſebium (28): Κλημης, inquit, τριτος και αὐτος ἐπεχων των τηδε μετα Παυλον, και Πετρον ἐπισκοπευσαντων βαθμον. *Clemens tertius & ipſe poſt Paullum ac Petrum inter Epiſcopos* (Romae) *promotionis ordine numeratus*. Idem alibi (29) ait: πεμπτην ἀπο Πετρȣ, και Παυλȣ καταγων διαδοχην, την ἐπισκοπην ἀπολαμβανει (Α'λεξανδρος), *quintam a Petro & Paullo ſucceſſionem obtinens epiſcopatum ſuſcipit* (Alexander). Et alio loco (30) ἑβδομος ἀπο των ἀποστολων Τελεσφορος. *Septimus ab Apoſtolis Teleſphorus*. At haec omnia Romanum Paullo epiſcopatum non adſerunt. Euſebius enim narrans, aliquem *poſt Petrum & Paullum*, aut *ab Apoſtolis tertium*, vel *ſextum* Romanum Epiſcopum fuiſse, deſignare noluit utrumque Apoſtolum, aut Apoſtolos omnes Romanae Eccleſiae Epiſcopos fuiſse; ſed ipſos Apoſtolos praedicaſse in eadem urbe, Eccleſias amplificaſse, & Epiſcopos eidem praefeciſse. Apoſtolos omnes, qui Hieroſolymis verſati ſunt, Epiſcopos fuiſse Eccleſiae Hieroſolymitanae, negant omnes, negat ipſe Euſebius (31), qui unum Iacobum Hieroſolymorum Epiſcopum facit. Et tamen Euſebius idem (32) *Narciſſum TRIGESIMUM AB APOSTOLIS*

(28) H. E. lib. III. cap. 21.
(29) H. E. lib. V. cap. 1.
(30) Lib. V. H. E. cap. 5.
(31) Lib. II. H. E. cap. 1. & 23.
(32) Lib. V. H. E. cap. 12.

LIS, τριακοστον ἀπο των ἀποστολων, *Hieroſolymorum Epiſcopum creatum*, ait. Et alio loco (33) memoriae prodit : τοσουτοι και οἱ ἐπι της ἱεροσολυμων πολεως Ἐπισκοποι ἀπο των Ἀποστολων εἰς τον δηλουμενον διαγενομενοι χρονον, *tanti et in Hieroſolymorum urbe Epiſcopi AB APOSTOLIS uſque ad deſignatum tempus facti*. Iacobum *ſuſcepiſſe Eccleſiam Hieroſolymae POST APOSTOLOS*, inquit Hieronymus (34). Quum autem non Apoſtolos, ſed unum Iacobum Hieroſolymorum Epiſcopum fuiſſe, conſtet; ſequatur neceſſe eſt, nec το *ab Apoſtolis*, neque το *poſt Apoſtolos* indicium eſſe Hieroſolymitani Apoſtolorum epiſcopatus. Pari modo dum Euſebius aliquem *poſt Petrum & Paullum*, aut *tertium*, *quintum*, *ſeptimum ab Apoſtolis* Romanum Epiſcopum fuiſſe inquit, haud inde conſequitur, utrumque Apoſtolum Romano epiſcopatu potitum. Ceterum Euſebius (35), etſi Petrum & Paullum Neronis iuſſu ſimul martyres occubuiſſe teſtetur, mox tamen miſſo Paullo ſolum Petrum memorat, ut eum unum Romanorum Epiſcopum fuiſſe intelligatur: *primus poſt coryphaeum Petrum* μετα Πετρον κορυφαιον *Romanorum Eccleſiae Epiſcopus Linus*.

Neminem vero moretur Epiphanius (36): ἐν Ρωμῃ, inquit, γεγονασι πρωτοι Πετρος, και Παυλος οἱ ἀποστολοι, αὐτοι και ἐπισκοποι, ειτα Λινος, ειτα Κλητος, ειτα Κλημης, *Romae fuerunt primi Petrus & Paullus Apoſtoli, iidem & Epiſcopi, deinde Linus, deinde Cletus, deinde Clemens*. Haec enim generalis & obſcura verborum complexio ad Romanum Paullo epiſcopatum adſerendum haud ſufficit. Inquit Epiphanius, Petrum & Paullum, qui Apoſtoli & Epiſcopi fuere, ἐν Ρωμῃ *in Roma* fuiſſe; utroſque Epiſcopos ſimul της Ρωμης *Romae* fuiſſe, non ait: quum contra idem Epiphanius Anicetum της Ρωμης ἐπισκοπον dicat. Paullum autem & Apoſtolum, adeoque Epiſcopum fuiſse, & Romae verſatum, ultro damus. Et quamquam ἐν Ρωμῃ *in Roma* aliquem Epiſcopum fuiſse idem ſit ac Romanum exſtitiſse Epiſcopum; poteſt tamen alia ſignificatio huic formulae ineſse, ut qui Romanus Epiſcopus non ſit, is & Epiſcopus ſit, & in urbe Roma degat. Nihil ergo obturbat, quo-

(33) Lib. IV. H. E. cap. 5.
(34) In Catalog. ſcript. eccl. p. 101.
(35) In Chronico p. 206.
(36) Haereſ. XXVII. quae eſt Carpocratianor. n. 6.

quominus Epiphanius non de Paulli epiſcopatu τῆς Ῥώμης *Romae*, ſed de epiſcopatu, quo Paullus utpote Apoſtolus inſtructus fuit, ἐν Ῥώμῃ *in Roma* geſto, accipiatur; praeſertim quod alio:ſum eum interpretari vetent vetuſti ſcriptores, qui unum Petrum Romanae Eccleſiae Epiſcopum pronuntiant, vetent & Romanorum Antiſtitum catalogi, qui Petrum, non Paullum inter Romanos Epiſcopos recenſent. Idem Epiphanius (37) Hyginum poſt Iacobum, Petrum & Paullum, nonum epiſcopalis ſucceſſionis locum tenuiſse, ſcribit; de Hygino enim memoriae prodit: τὸν ἔνατον κλῆρον ἄγοντος ἀπὸ τῆς τῶν Ἰακώβου, καὶ Πέτρου, καὶ Παύλου ἀποστόλων διαδοχῆς, *ducentis nonum locum a ſucceſſione Iacobi, & Petri, & Paulli, Apoſtolorum*. Haec non de Romano Iacobi, aut Paulli epiſcopatu, ſed de epiſcopatu generatim Apoſtolorum intelligenda ſunt; ſecus Iacobus, qui Romae numquam verſatus eſt, Romanorum Epiſcopus ſtatuatur oportet: quo nihil ineptius. Viden' Epiphanium de Romanis Epiſcopis eorumque ſucceſſione agentem plus aliquando ſenſiſse, quam ſcripſiſse?

Tandem Hieronymus (38) fruſtra obiicitur. Scribit is: *ſi qui CATHEDRAE PETRI iungitur, meus eſt .... idcirco obteſtor Beatitudinem tuam* (Damaſum P.) ... *ut qui Apoſtolos honore ſequeris, ſequaris & merito: ita in ſolio cum duodecim iudicaturus ſedeas, ita te alius ſenem cum Petro cingat, ita municipatum caeli cum Paullo conſequaris*. Inquit ergo Hieronymus, Damaſum *cathedram Petri* tenere; cur non etiam Paulli dixiſset, ſi & hunc Romae Epiſcopum noſſet? Numnam ex iniecta Paulli mentione Romanus ipſius epiſcopatus extundetur? At Hieronymus ut Paulli, ita XII. Apoſtolorum, quos non omnes Romae Epiſcopos fuiſse conſtat, meminit, eoſque Damaſum honore praeceſſiſse ſcribit.

Quod vero cauſsae praeſidium Cl. Marca in ipſis Romanis Praeſulibus quaerit, mirum profecto eſt; eorum enim tot, ac tam luculenta ſunt teſtimonia de Romano unius Petri epiſcopatu (*Vide ſupra pag. X. & ſeq.*), ut adverſae cauſsae patroni laetari nullo modo poſſint. Sed ipſa, quae obiiciuntur, Romanorum Pontificum

(37) Haereſ. XLI. quae eſt Cerdonianor. n. I.

(38) Ep. XVI. al. LVIII. ad Damas.

cum loca expendamus. Hadrianus I. (39) ſe Petri & Paulli ſedem occupare, ſcribit. Quid tum? Pontifex ſe & Paulli ſucceſsorem dicit, non quod Paullus vere Romanus Epiſcopus extiterit, ſed latiore quadam ſignificatione, quia ſcilicet Paullus fuit Apoſtoli, adeoque Epiſcopi dignitate praeditus, Romae docuit, cum Petro in Romana Eccleſia inſtituenda & amplificanda adlaboravit, Romaeque martyr occubuit: quibus nominibus dici quodammodo poteſt, Paullum una cum Petro ſedem habuiſse, in quam Romani Epiſcopi ſuccedunt. Ex eo autem quod Pontifices interdum ſe Petri & Paulli ſucceſsores adpellant, non conſequitur Romanus Paulli epiſcopatus; ceteroqui fateatur neceſse eſt, nullam eſse Eccleſiam, in qua Apoſtolorum quiſpiam Epiſcopus non ſederit, quum Eccleſiarum omnium Epiſcopi *Apoſtolorum ſucceſſores* paſſim a veteribus nominentur: quo quid abſurdius? Nemo Paullum aut Corinthium, aut Epheſinum, aut Philippenſem, aut Athenienſem Epiſcopum pronuntiabit: & tamen Euſebius (40) Apoſtolorum ſucceſſores fuiſse Timotheum Epheſinum, & Dionyſium Areopagitam Athenienſem; Dionyſius Corinthius (41) Paullum fuiſse inſtitutorem Corinthiorum; Paullus ipſe (42) Epaphroditum Philippenſem antiſtitem fuiſse commilitonem ſuum, ſcriptum reliquerunt. Non raro Romani Pontifices latiori ſenſu loquuti ſunt in hac re. Sic Gregorius M. (43) Alexandrinos Antiſtites inter Petri ſucceſſores refert, & Petri cathedram Alexandriae extare ſcribit; quum tamen conſtet eos Marci ſucceſſores eſſe, non Petri, qui Alexandrinam ſedem numquam occupavit. Sed quoniam Petrus *Alexandrinam ſedem decoravit*, Gregorii ipſius verbis utar, *in quam Evangeliſtam diſcipulum* (Marcum) *miſit*, qui Eccleſiam fundaret, eiuſque epiſcopatum gereret, latiori ſenſu Alexandriae Petri cathedram extare dixit.

Nec Romanum Paulli epiſcopatum fateri nos cogit Gregorius VII. (44), dum ſe in Petri & Paulli throno ſedere, ait; namque *thronus*, *cathedra*, *ſedes* apud eccleſiaſticos ſcriptores interdum epiſcopatum, interdum locum, e quo quiſquam docere

(39) Ep. ad Conſtantin. & Iren. Act. II. Concilii Nicaeni II. tom. IV. Concilior.
(40) Lib. III. H. E. cap. IV.
(41) Apud Euſeb. lib. II. H. E. cap. 23.
(42) Ep. ad Philipp. cap. II. v. 25.
(43) Lib. VII. ep. XL. ad Eulogium Alexandrin.
(44) Lib. V. ep. 19. & 10.

Digitized by Google

conſueverat, deſignat .' Poſteriori hoc ſenſu *cathedras*, hoc eſt, *ſedes Apoſtolorum* intellexit Tertullianus (45): *percurre*, inquit, *Eccleſias apoſtolicas* , *apud quas ipſae adhuc CATHEDRAE APOSTOLORVM ſuis locis praeſident . . . Proxima tibi eſt Achaia. Habes Corinthum. Si non longe es a Macedonia* , *habes Philippos*, *habes Theſſalonicenſes. Si potes in Achaiam tendere* , *habes Epheſum*. Nemo dicet, quiſnam Apoſtolorum fuerit aut Corinthius, aut Philippenſis, aut Theſſalonicenſis, aut Epheſinus antiſtes. Veteres Paullum, qui in tribus hiſce Eccleſiis docuit, earum quidem Apoſtolum , non item Epiſcopum fuiſſe tradiderunt ; eum enim primis illarum Eccleſiarum Epiſcopis non accenſent. Quare Gregorius *throni* nomine non Romanum Paulli epiſcopatum, ſed locum, in quo Paullus Evangelium annunciavit, intellexerit neceſſe eſt. Quod ſi ea Gregorio inſedit ſententia, Paullum non ſecus ac Petrum Romae Epiſcopum fuiſſe, cur ſe *B. Petri vicarium*, hoc eſt, ſucceſſorem, nulla iniecta Paulli mentione, vocat; Paulli autem vicarium, aut ſucceſſorem numquam ſe dicit (46) ? Cur Petrum ab Antiocheno ad Romanum epiſcopatum ſe tranſtuliſſe ait; Paullum vero Romanum Epiſcopum fuiſse nuſquam ſcribit (47)?

Nullum vero faceſſunt negotium Nicolaus I. (48) aliique Pontifices , qui ſe heredes eſse poteſtatis Petri & Paulli tradunt . Nicolaus ad effringendam Byzantinorum audaciam ſcribit , Romanae Eccleſiae privilegia a *Chriſto donata* fuiſse, ac ea Pontifices *per B. Petrum*, *&* *in B. Petro adeptos fuiſſe* , *cui*, *ſancto ſcilicet Petro*, *addita ſocietas Paulli: hos tamquam duo luminaria magna caeli in Eccleſia Romana divinitus conſtitutos* totum orbem illuſtraſſe: Petrum & Alexandrinam Eccleſiam per *Marcum* diſcipulum, & Antiochenam *ſuam* fecisſe : tum ſubdit , *per has igitur tres praecipuas Eccleſias omnium Eccleſiarum ſollicitudo Beatorum Apoſtolorum Principum Petri ac Paulli moderamen exſpectat*; *pro quibus Patribus nos divinitus . . . nati ſumus filii*. Et mox : *heredes quippe horum effecti*, *facultatem poteſtatis*, *quam a Domino perceperunt* , *&* *onus ſollicitudinis nihilominus*

(45) De praeſcriptionib. cap. XXXVI.
(46) Lib. IX. ep. 3.
(47) Lib. IX. ep. 18.
(48) Ep. VIII. ad Michael. Aug.

minus capeſſere nos oportet. Primum ergo inquit Pontifex, ſe epiſcopatus honorem ac privilegia non a Paullo, ſed a Petro conſequutum: *per B. Petrum*, & *in B. Petro*. Tum Paullum Petro in Evangelio evulgando, martyrioque ſocium facit, in epiſcopatu non item. Mox duos praecipuos maioreſque Apoſtolos ſummis laboribus eximios *luminaria magna* merito vocat. Quod vero de *filiis* addit, id ut Paullum Alexandriae, ſic Romae Epiſcopum fuiſse, non arguit; Nicolaus enim non Romanos modo Epiſcopos, ſed & Alexandrinos pro patribus Petro & Paullo natos eſse filios ait. Nemo autem Paullum Alexandrinum Epiſcopum fuiſse dicet. Iam ut pro patribus Petro & Paullo natos eſse filios Alexandrinos inquit Nicolaus, quod etſi Paullus Alexandrinus Epiſcopus non fuerit, fuit tamen Marcus diſcipulus Petri, cui Paullus adiutor exſtitit; ita pro iiſdem patribus Romanos antiſtites filios enatos ait, quod Paullus, licet Romanus Epiſcopus non fuerit, fuit tamen Petri Romanorum Epiſcopi adiutor, ſociusque laborum. Tandem Romanos Pontifices *heredes* eſse poteſtatis Petri & Paulli ſcribit. Numnam inde Romanus Paulli epiſcopatus extundetur? Verum ut Romanos, ſic Alexandrinos Epiſcopos eius poteſtatis heredes adpellat Nicolaus. Quare verba haec latius accipienda ſunt, ut in eos etiam cadant, qui Paullum numquam habuerint Epiſcopum. Atque ut Epiſcopi omnes Apoſtolorum ſucceſsores dicuntur, ut ut Eccleſiae, quibus praeſunt, fundatae ab Apoſtolis non ſint; ita Alexandrinus & Romanus dici heredes poteſtatis Paulli potuere, quia hic & Apoſtolus, adeoque Epiſcopus fuit, & Romanorum inſtitutor, & ſocius laborum Petri, a quo Marcus Evangelii cauſsa Alexandriam eſt miſsus. Ceterum Nicolaus in eadem, quae obiicitur, epiſtola, diſputaturus de regimine Eccleſiae, quod eſt epiſcopatus, & ſummi Pontificatus indicium, unius Petri meminit; ait enim Romanam Eccleſiam, *quae IN PETRO noverat*, *totius iura poteſtatis pleniter meruiſſe: inſtitutionem univerſalis naſcentis Eccleſiae DE B. PETRI SVMSISSE HONORE PRINCIPIVM*, *in quo regimen eius*, & *ſumma conſiſtit*. Et alibi (49) Romanos Pontifices Petro ſuccedere tradit, haud iniecta Paulli

 men-

(49) Ep. II. ad Michael. Imp.

mentione: *priſtinam*, ait, *ſanctorum Patrum traditionem*, *quam a praedeceſſoribus noſtris beatiſſimis & orthodoxis pontificibus*, *qui poſt B. PETRUM in eius Apoſtolica ſede reſederunt*, *nobis obſervandam ſuſcepimus*. Ex hactenus dictis habes, Romanum Paulli epiſcopatum ex obſcuris quibuſdam Patrum ac Pontificum teſtimoniis colligi haud poſſe: contra ſolum Petrum Romanae Eccleſiae antiſtitem exſtitiſſe, luculentiſſimis adſtrui argumentis.

In eo etiam a cl. Marca diſſentio, quod is contendit, ne ſua de Romano Paulli epiſcopatu opinio labefactetur, diſciplinam de ſingulari in unaquaque Eccleſia Epiſcopo a Nicaeenſi Concilio (50) anno CCCXXV. primum inductam; Apoſtolorum enim aevo non duos modo, ſed & plures ſimul Epiſcopos eidem Eccleſiae praefuiſse; idque colligit ex Paulli ad Epheſinum presbyterium exhortatione (51) *a Mileto Paullus mittens Epheſum vocavit maiores natu Eccleſiae*, τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας, *qui quum veniſſent ad eum*, *& ſimul eſſent*, *dixit eis*. . . *Attendite vobis*, *& univerſo gregi*, *in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*. Nempe ſi Epiſcopi erant omnes, curamque Epheſiorum gerebant, habes ex hoc loco, plures Epiſcopos vivis Apoſtolis eamdem moderari Eccleſiam conſueviſse. At vero Presbyteri, quos Paullus Miletum arceſſivit, fuere quum ſimplices Presbyteri, tum Epiſcopi, & utrique non ab Epheſo ſolum, ſed & a proximis Aſiae urbibus convocati. Rem plane conficit Irenaeus (52): *in Mileto*, inquit, *convocatis Epiſcopis & Presbyteris*, *qui erant ab Epheſo*, *& a reliquis proximis civitatibus*. Quos ergo Epiſcopos Paullus dicit a *Spiritu ſancto poſitos regere Eccleſiam Dei*, ii non erant Presbyteri Epheſini, uti Puritani garriunt, nec plures ſimul Epheſinae Eccleſiae Epiſcopi, ſed eiuſdem urbis Epiſcopus, *& reliquarum proximarum civitatum* Epiſcopi.

Quod vero ad Nicaenam Synodum ſpectat, ea quidem cavit, ne duo, pluresve Epiſcopi eamdem ſimul Eccleſiam regerent. At quis ſibi perſuadeat, decretum hoc de uno ſingulis Eccleſiis Epiſcopo praeficiendo tam novum fuiſse, ut antea eadem diſciplina

(50) Can. VIII.
(51) Actor. cap. XX. v. 17. & 18.
(52) Lib. III. contr. haereſ. cap. 14.

Digitized by Google

na ſi non in omnibus, ſaltem in aliquibus Eccleſiis, quae ſummo honore celebrabantur, Romana praeſertim, quae *potiori* eminebat *principalitate*, moribus & conſuetudine non viguerit? Quum in aliis Synodis nihil temere, ac ſine exemplo & auctoritate maiorum ſancitum eſt; tum maxime in Nicaenſi, quae traditione moribuſque antiquis in Eccleſia iam viguerant, perlata lege confirmata ſunt, & ubique obſervanda propoſita. Numnam nihil ab Apoſtolis traditum de paſchate cum Iudaeis non celebrando; nullam Alexandrinus & Antiochenus Epiſcopus poteſtatem in Antiſtites ſuarum διοικησεων exercuerint; nulla tandem regula uſpiam obtinuerit de non ordinandis iis, qui ſe ultro abſciderant, quod de his rebus Nicaeni Patres decreta ediderunt? Porro vetuſtiſſima erat Romanae Eccleſiae traditio, ab ipſorum Petri & Paulli temporibus ducta, unum cuique Eccleſiae Epiſcopum praefici oportere. Teſtes do Cornelium P., & Cyprianum, qui ante Nicaena tempora inclaruerunt. Inquit Cornelius (53): *ille ergo . . . . ignorabat, unum Epiſcopum eſse oportere in Eccleſia catholica*, ἑνα ἐπισκοπον δειν εἰναι ἐν καθολικῃ Ἐκκλησιᾳ? Et alibi (54) teſtatur, Confeſſores, qui a Novatiani partibus ſteterant, ubi ad Eccleſiam reverterant, haec dixiſſe: *nec ignoramus unum Deum eſſe, unum Chriſtum eſſe Dominum, quem confeſſi ſumus, unum Spiritum ſanctum, VNVM EPISCOPVM IN CATHOLICA ECCLESIA DEBERE*. Cyprianus autem (55) contra Feliciſſimi factionem agens: *Deus*, inquit, *unus eſt*, *& Chriſtus unus*, *& una Eccleſia*, *& Cathedra una*. Idem alio loco (56) ſcribit, Cornelium factum eſſe Epiſcopum, *quum Fabiani locus, ideſt quum locus Petri & gradus cathedrae ſacerdotalis vacaret. Quo occupato . . . . quiſquis iam Epiſcopus fieri voluerit, foris fiat neceſſe eſt, nec habet eccleſiaſticam ordinationem, qui Eccleſiae non tenet unitatem. Quiſquis ille fuerit . . . . profanus eſt, alienus eſt, foris eſt. Et quum poſt primum ſecundus eſſe non poſſit, QVISQVIS POST VNVM, QVI SOLVS ESSE DEBEAT, factus eſt, non iam ſecundus ille, ſed nullus eſt.*

Ita-

(53) Epiſt. ad Fabium Antioch. apud Euſebium lib. VI. H. E. cap. 43.

(54) Epiſt. ad Cyprian. inter Cyprianic. 49. p. 93. edit. Oxon.

(55) Epiſt. XLIII. al. XL. ad Plebem univerſam.

(56) Ep. LV. ad Antonian.

Itaque Cornelius & Cyprianus adverſus Novatianum in Petri cathedram irruere conantem, unum eſſe Epiſcopum in unaquaque Eccleſia oportere, tuentur. Quum autem nullus adhuc Concilii oecumenici canon de hac re conditus eſſet, undenam Romani & Africani Patres collegiſſent, non duos, pluresve, ſed unum eſſe in quaque Eccleſia Epiſcopum *oportere*, *debere*, niſi ex Apoſtolorum Petri & Paulli traditione, quam haud violandam arbitrabantur? An ſi Petrus & Paullus una Romae fuiſſent Epiſcopi, Novatianus, qui eccleſiaſticam Romanorum hiſtoriam callebat, eiuſque aſseclae non reſpondiſsent, eorumdem Apoſtolorum exemplo ſuam confirmari, Cornelii vero & Cypriani ſententiam labefactari? An exemplo aliarum Eccleſiarum, in quibus duo pluresve Epiſcopi fuiſſent, cauſſam ſuam non defendiſſent? Ad haec Tertullianus (57) de ſingulari unius Eccleſiae Epiſcopo loquitur. Quid quod ſingularis ſemper recenſetur Romanae Eccleſiae Epiſcopus in catalogis Pontificum Romanorum etiam eorum, qui ante Nicaena tempora ſederunt, quos Irenaeus, Euſebius, aliique concinnarunt? Nec in Romana modo, ſed & Antiochena Eccleſia, quam Petrus fundavit & rexit, eadem de ſingulari Epiſcopo traditio ſtetit: quod Ignatius Martyr (58), qui ſecundus poſt Petrum Antiochenus Epiſcopus fuit, teſtatur: *unum altare*, *ut unus Epiſcopus*, ὡς εἷς ἐπίσκοπος, *cum Presbyterio*, *& Diaconis conſervis meis*. Haec autem de uno Epiſcopo traditio ſequentes aetates adeo pervaſit, ut Romani ſumma omnium conſenſione Conſtantio Imp. petenti, ut Felicem Liberii in epiſcopatu collegam eſſe paterentur, repoſuerint apud Theodoritum [59]: *unum Deum*, *unum Chriſtum*, *unum Epiſcopum* eſſe oportere.

Tandem diffidere a cl. Marca cogor, dum eam affert cauſſam, quare in vetuſtis monumentis, maxime plumbeis Romanorum Pontificum bullis, Petrus ad laevam Paulli conſiſtit, ut nempe ratio inſpicientis haberetur, non collegae Apoſtoli; ita ut dexter is ſit, cuius imago dextero inſpicientis lateri; ſiniſter, qui ſiniſtro reſponderet. Quum enim multo plura ſint monumen-

[57] De praeſcriptionib. cap. 36.
[58] Ep. ad Philadelph. n. IV.
[59] Lib. II. H. E. cap. 17.

Digitized by Google

menta chriſtiana, in quibus dexteram reipſa Petrus occupet, ita ut eius imago ſiniſtro adſpicientis lateri reſpondeat; hac admiſſa ratione, quod perraro, non quod frequentius accidit, explicari poteſt. Nec quidquam Marcae conie&turae accedit praeſidii ex veteri in Eccleſiis conſiſtendi conſuetudine; quis enim definiet, virine an mulieres dexteram partem in Eccleſia occuparint? Vnum id compertum eſt, in Nao viros a mulieribus ſecretos fuiſſe ligneis parietibus; ac praeterea in Oriente viros infra, mulieres deſuper in ſolariis fuiſſe. Alia igitur Petri ad laevam Paulli a maioribus noſtris locati quaerenda ratio eſt. Et vero ea fuit veterum ethnicorum & Chriſtianorum conſuetudo, ut eos, qui auctoritate dignitateque praeſtarent, ſi quaſi dextera aliquid agerent, ad laevam ſaepiſſime collocarent, forte ne quid diſtorti minuſque apti & commodi in eorum actione, & collocatione partium corporis adpareret. Sic in numo argenteo Muſei Farneſiani Auguſtus ad laevam ſedet; ac protenſa dextera ramuſculos olivae a duobus forte militibus excipit (*60*). In alio numo Domitianus ad laevam, Germanus autem captivus cum clypeo ſupplex ad dexteram ſtat (*61*). In ſexcentis numis Imperator dexteram ſupplici alicui porrigens, aut milites alloquuturus, laevam occupat, quos Begerus (*62*) Angelonus (*63*) Gorius (*64*) ceterique congeſſerunt. Nec in numis modo, ſed & in gemmis ſculptiſque lapidibus ſaepe praeſtantiores, ſi quid agere dextera videantur, laevam occupant: qua de re confer prae ceteris Muſeum Florentinum (*65*), Maffeium (*66*), & Montfauconum (*67*). Conſonant veterum Chriſtianorum monumenta. In vaſe argenteo, in coemeteriis Vrbis reperto, Chriſtus Petro claves tradens laevam; Petrus eas accipiens dexteram occupat. Siniſter quoque in eodem vaſe Chriſtus eſt caeco dextera reſtituens oculorum lucem (*68*).

In

(60) Vid. Muſ. Farneſian. tab. II. fig. 4. p. 163.

(61) Apud Beger. Theſ. Brandeburg. tom. III. p. 106.

(62) Theſaur. Brandeburg. tom. II. p. & Theſaur. ex Theſ. Palatin. ſelect. p. 369. 382. 384. & alibi.

(63) Hiſt. Auguſt. p. 80. & p. 149. fig. 45. 47. 49. 53.

(64) In num. maxim. modul. tom. I. tab. 33. fig. I. Muſ. Florent.

(65) Vid. Muſ. Florentin. tom. II. Gemmar. tab. 67. n. 21.

(66) De Gemmis tom. II. tab. 43. & Muſei Veronenſ. fig. 2. p. 176.

(67) In ſupplem. Antiq. explic. tom. IV. tab. 31.

(68) Conſ. Bonarot. in obſerv. ad quaedam fragm. vitrea p. 95.

In tribus ſarcophagis apud Aringhium (69) Chriſtus dexteram attollens, praedicenſque fore, ut a Petro negetur, ad laevam ſtat; Petrus ad dexteram. In duobus numis Io: Comneni apud Mamachium (70) Deipara, & S. Georgius baculum Imperatori tradentes laevam tenent.

Sed ad cauſſam Petri ad laevam Paulli interdum locati propius accedamus, remque hanc totam enucleatius explicemus. Monumenta chriſtiana Petrum & Paullum exhibentia aut ſaeculo XI. priora ſunt, aut poſteriora. In monumentis ſaeculo XI. vetuſtioribus Petrus ſaepiſſime Paulli dexteram occupat, interdum laevam, nonnumquam in medio aut potiori loco conſiſtit. Ad dexteram Paulli Petrus eſt in iis monumentis, in quibus illorum imagines per ſe ſtant, nihil ut agere videantur: ut (I) in vetuſtiſſimis coemeteriorum vitris apud Aringhium (71), Boldettum (72), Bottarium (73) alioſque. (II) In vetuſtis picturis coemeteriorum Vrbis apud Aringhium (74), & Bottarium (75), & MSSrum codicum apud Lambecium (76). (III) In marmoreis monumentis, nominatim in ſepulcrali lapide Aſelli apud Fontaninium (77). (IV) In muſivis operibus, quae deſcripſit Ciampinus (78). (V) In eburneis tabulis, praeſertim in Diptycho Mutinenſi apud Donatum (79) (*). Ad laevam vero Paulli Petrus cernitur in iis monumentis, in quibus Petrus aut docens, aut

(69) Lib. II. Romae ſubterran. cap. 10. p 291. 293. 297. & alibi.

(70) Lib. IV. Origin. & Antiq. Chriſtianar. cap. 2. p. 517.

(71) Lib. IV. Romae ſubterran. cap. 37. fig. 5. p. 265. cap. 47. fig. 2. 3. & 5. tom. II.

(72) Lib. I. obſerv. ad coemeter. SS. Martyr. cap. 39. fig. 1. 2. & 3.

[73] De Sculptur. & Pictur. coemeterior. Vrbis tab. 197. fig. 2. 3. & 4. tab. 198. fig. 5. & tab. 199. fig. 2. tom. III.

[74] Lib IV. Rom. ſubterran. cap. 77.

[75] De pictur. & ſculptur. Romae ſubterran. tab. 168. tom. III.

[76] Lib. IV. Biblioth. Vindobonienſ. Additam. IX.

[77] De diſco argenteo veter. Chriſtianor. cap. XIV.

[78] Veter. monumentor. cap. 21. & 22. tom. I. & cap. 13. 26. 39. tom. II. & alibi paſſim.

[79] De diptychis lib. III. cap. 6.

(*) Sine piaculo hic praeteriri nequit Diptychum Barienſis Eccleſiae anaglypho eburneo ſaeculi forte noni. Aperto eius oſtiolo bipatenti, prima fronte inter duas feminas ſtantes & ipſa ſtans ſeſe offert Deipara, ſiniſtro brachio infantem Ieſum, dextera inſtrumentum gerens infantile luſorium, ut in plurimis Graecarum, Romanarumque antiquitatum monumentis videre eſt. In ſuperna angulari parte eſt Pater aeternus dimidiata forma, dextera benedicens, laeva bipatentem librum oſtendens. In ea plicabilis oſtioli parte, quae Virgini dextrorſum eſt, inſpicienti vero ſiniſtrorſum, ſtat Petrus barba ſatis criſpa, dextera binas claves, ſiniſtra clauſum ſuſtinens

aut loquens, aut quid aliud agens exhibetur: ut (I) in nonnullis marmoribus a Boſio, (80) Marangonio (81), aliiſque vulgatis. (II) In picturis quibuſdam apud Aringhium (82), & Lambecium (83). (III) In muſivis operibus apud Ciampinum (84). (IV) In lamina aenea in coemeterio Calliſti reperta apud Boldettum (85) Petrus laevam Paulli occupat; ſic enim cum Paullo exhibetur, ut ſe mutuo, quaſi colloquantur, adſpiciant. In aliis tandem Chriſtianorum monumentis Petrus in medio vel potiore loco exhibetur. Ita in aenea Muſei Medicei lucerna apud Togginium (86) Petrus ad puppim ſedens, temonemque navis, quae Eccleſiae ſymbolum eſt, tenens, potiorem occupat locum; inferiorem vero Paullus in prora praedicans. Sic etiam mediam Petrus, dexteram Ioannes, laevam Paullus tenet partem in Triptycho Tudertino, quod Paciaudus (87), & Caſanatenſi, quod Mamachius [88] eruditiſſimi viri illuſtrarunt.

In Chriſtianis autem monumentis, quae ſaeculo XI. & ſequentibus perfecta ſunt, praeſertim plumbeis Romanorum Pontificum bullis inde uſque a Leone IX. cuſis, Petrus ſive quid agat aut innuat, ſive non, ad Paulli laevam conſpicitur: quin & in chriſtianorum Principum bullis poſt id tempus editis, nominatim Boëmundi Antiocheni, teſte Ittigio [89]. Nimirum ſaeculo XI. orta diſputatione, liceretne Paullum ad dexteram Petri collocare; Petrus Damianus [90] id licere tradidit quum aliis myſticis rationibus adductus, tum quia Paullus meritis par fuit Petro, ac de ſtirpe *Beniamin*, quae vox *filium dexterae* ſi-

d gni-

ſtinens librum. In altera oſtioli parte ſtat Paullus, promiſſa barba in angulum deſinente, dextera gladium utrinque acutum, & capulatum, laeva librum clauſum gerens. Omnes hae figurae adparent tunicae, manicatae, & palliatae. Hoc quantivis pretii cimelium in ſuo ſervat Muſeo, mihique videndum dedit vir eruditiſſimus Alexander Maria Kalepharus in Regia S. Salvatoris Academia Theologiae Profeſſor.

[80] Lib. II. Romae ſubterran. cap. 8.

[81] In Actis S. Victorin. p. 42.

[82] Romae ſubterran. lib. IV. p. 412. tom. II.

(83) Cit. loc.

(84) Veter. monument. cap. 28. tom. I. & de ſacris aedificiis ſect. II. tab. 13. & alibi.

(85) Lib. I. obſerv. ad coemeter. Ss. Martyr. cap. 29.

(86) De Romano D. Petri itinere & Apoſtolatu exerc. XX.

(87) In Antiquit. Chriſtian. de cultu S. Ioann. Baptiſtae diſs. VI. cap. 4.

(88) Lib. IV. Origin. & Antiquit. Chriſtianar. cap. II. p. 494. ſeqq.

(89) Diſſ. de orig. controverſ. circa aequalem Petri & Paulli primat. inſerta operi de haereſiarch.

(90) Epiſt. ad Deſiderium Opp. to. III. p. 365.

gnificat. Damianum ſequuti ſunt Innocentius III. (91), s. Bonaventura [92], s. Thomas [93], aliique poſteriorum temporum Theologi. His adſenſi artificum plerique Petrum ad Paulli laevam in ſculptis pictiſque tabulis, inque ipſis Pontificum bullis poſuerunt. Sic vel in throno Baſilicae S. Petri, quem muſivis Innocentius III. ornari iuſſit, inque valvis eiuſdem Baſilicae tempore Eugenii IV. perfectis Petrus laevam Paulli occupat. Sed & poſt ſaeculum XI. Petrus ad Paulli dexteram cernitur in pluribus Pontificum numis, ut Eugenii IV. Nicolai V. Calliſti III. Pii II. apud Florovantem [94], & in ſigillis, quae Heineccius [95] exhibet. Nunc facile ſeſe exerit cauſsa Petri ad laevam Paulli a maioribus noſtris interdum locati. Nempe in monumentis ſaeculo XI. vetuſtioribus Petrus ad ſiniſtram Paulli collocatus eſt, dum ita exhibetur, ut aliquid innuat, aut faciat, [in iis enim, in quibus Petrus nihil agens exhibetur, ad dexteram Paulli eſt]: in monumentis autem a ſaeculo XI. editis Paullus ad dexteram Petri collocatus eſt, ob Petri Damiani, aliorumque Theologorum communem doctrinam, fas eſſe Paullum ad Petri dexteram poni.

Secundum occupat locum *Diſſertatio de Primatu Lugdunenſi & ceteris Primatibus*: quam continuo excipit *Appendix libri de Primatibus Stephani Baluzii*. In diſſertatione Archiepiſcopus noſter diſputaturus de primatu Lugdunenſis Eccleſiae in quatuor provincias, quem ei conceſſit Gregorius VII. anno MLXXIX., confirmavitque Vrbanus II. in Concilio Claromontano anno MXCIX., ad faciliorem adcuratioremque rei intellectum, de primatus ſignificatione quum in vetuſtis, tum ſequioribus monumentis diſſerit, ceterarum Chriſtiani orbis provinciarum primatus attingit, in eorum originem ac veterem civilem & eccleſiaſticam provinciarum diviſionem in Gallia, Africa, Illyrico, & Hiſpanis inquirit; paſſimque varios canones Concilii Chalcedonenſis, Africanorum, aliorumque explicat. Quae de Primatum nomine Noſter habet, huc redeunt. Vbi Eccleſia primatis nomine

cre

(91) Sermone de Evangeliſtis ſub fin.

(92) In Pſalm. XLVII. Opp. tom. I. p. 177.

(93) Lect. I. in cap. I. ep. ad Galat. & opuſc. contr. error. Graecor.

(94) In Antiq. Denar. Rom. Pontific. p. 107. 115. 121. & alibi.

(95) In Antiqu. Goslarienſib. lib. I. tab. II.

e re civili arrepto uti coepit, eo Metropolitanos deſignavit, ut ex Concilio Taurinenſi [96], Leone M. (97), aliiſque conſtat. In Africa Primates vocabantur ii, quos reliquae Eccleſiae Metropolitanos adpellabant. Id Africanae Eccleſiae proprium fuit, quod, demta Carthaginienſi, primatus perſonae, non civitati dabatur; ita ut, qui inter provinciae Epiſcopos ordinatione antiquior erat, is Primas crearetur, unde paſſim *Senex* dictus; ac nonnumquam poenae nomine Epiſcopus ſpe primatus adſequendi privabatur: qua de re vide etiam Lupum (98), Thomaſſinum (99), & Binghamum (100). Edita Iſidori Mercatoris Collectione dici Primates coeperunt Epiſcopi, qui pluribus Metropolitanis ac provinciis praeerant, quales erant Patriarchae. Nova hac ſignificatione *Primatis* vox uſurpari coepit in Clementis, Anacleti, Aniceti, Lucii aliorumque Pontificum Siricio antiquiorum decretalibus ab Iſidoro confictis. Eodem ſenſu *Primatis* vocem adhibuere Burchardus, Ivo, Gratianus, ac Pontifices in Decretalium volumine. Forte Pſeudo-Iſidorus eam vocem in novum ſenſum detorſit ex male intellectis Chalcedonenſibus Can. ix. & xvii. quibus permittitur Epiſcopis & clericis queri de Metropolitano apud ἔξαρχον της διοικητεως *Primatem dioeceſis*. At ἔξαρχος της διοιαητεως eſt Patriarcha, qui dioeceſi, quae plures ſub ſe provincias complectitur, praeeſt: ut ἔξαρχος της ἐπαρχιας *Primas provinciae* eſt Metropolitanus, qui provinciam in eccleſiaſtico regimine adminiſtrat. A Graecis hiſce dioeceſeon Exarchis haud abſimiles fuere Vicarii Apoſtolici, quos in Patriarchatu ſuo conſtituere ſummi Pontifices conſueverunt, qui ſaeculo VII. dici *Archiepiſcopi* coeperunt. Hoc nomine a ceteris hierarchiae ordinibus diſcernuntur ab Iſidoro Hiſpalenſi (101), qui quatuor diſtinguit Epiſcoporum ordines *Patriarcharum*, *Epiſcoporum*, *Metropolitanorum*, & *ſimplicium Epiſcoporum*; de Archiepiſcoporum autem ordine inquit: *Archiepiſcopus Graeco dicitur vocabulo, quod ſit ſummus Epiſcoporum; tenet enim VICEM APOSTOLICAM, &* prae-

(96) Can. II.

(97) Epiſt. LXXX. & LXXXII.

(98) Diſſ. 2 de African. Eccleſ. Romanis appellationib. cap. II.

(99) De veter. & nov. Eccleſ. diſci plin. par. I. lib. II. cap. 3.

(100) Lib. II. Origin. Eccleſ. cap. 16.

(101) Lib. VII. Origin. cap. 12.

praeſidet tam Metropolitanis, *quam ceteris Epiſcopis*. Nec enim Marcae adſentior neganti (n. XLVIII) Apoſtolicos Vicarios indiſcriminatim *Archiepiſcopos* fuiſſe dictos, ac Iſidorum de ſolis Vicariis Theſſalonicenſi, & Iuſtinianae novae, quos perpetuam & veluti propriam in dioeceſibus ſuis iuriſdictionem habuiſſe cenſet, accipienti; hanc enim reſtrictionem reſpuunt generalia Iſidori verba: nec porro veri ſpeciem praefert Iſidorum, qui Graecorum Exarchorum nuſquam meminit, hos tantum Graecos Vicarios ſpectaſſe. At poſtea Metropolitanis paſſim communicato titulo *Archiepiſcopi* cum pallii iure, quin & ſimplicibus quandoque Epiſcopis cum perſonali pallii privilegio, Iſidorus Mercator Primates ſuos ſic ab Archiepiſcopis diſtinguit, ut illos in Patriarcharum, hos in Metropolitanorum ordine collocet; tres enim Epiſcoporum gradus *Patriarcharum* ſeu Primatum, *Archiepiſcoporum* ſeu Metropolitanorum, & ſimplicium *Epiſcoporum* conſtituit.

Scite autem eruditiſſimus Marca novorum Primatum, qui per Occidentem emerſerunt, originem a falſis Iſidori Mercatoris epiſtolis receptis arceſſit. Duo ſiquidem propoſita nebuloni fuerunt in tot Pontificum, qui ante Siricium ſedere, litteris comminiſcendis, & clericorum, in primis Epiſcoporum gravatorum commodo conſulere, & Primates in primoribus Galliae praeſertim & Germaniae civitatibus perpetuo ſtabilire & amplificare; non veteri quidem ſenſu acceptos, quo Primates iidem erant ac Metropolitani, ſed novo, ſicut ipſe ſtudebat, ut nempe pluribus Metropolitanis & provinciis praeeſſent. Hinc Impoſtor Primates ſuos Patriarchis aequat, eorumque ad moleſtiam uſque meminit: cauſſas gravatorum Epiſcoporum poſt Apoſtolicam ſedem Primatibus reſervat, quin & clericis copiam facit ad Primates adpellandi: & quaecumque Exarchis, aut Apoſtolicis Vicariis, quos confundit, tributa reperit, ea prope omnia, quin & maiora Primatibus ſuis adiudicat. Ex inſtituto argumentum hoc perſequitur vir doctus & amicus Carolus Blaſcus (102). Porro nulli ſaeculo IX., in quem Iſidorus incidit, in Occidente fuere Primatus ſeu Vicarii Apoſtolici; namque Vicariatus Hiſpalenſis per Hiſpa-

(102) De collectione Canon. Iſidori Mercator. cap. 12.

Hiſpanias a Simplicio P. inſtitutus intercidit aevo Gregorii M. in Leandro Hiſpalenſi; Tarraconenſis obſcurior & brevior fuit; Arelatenſis per Gallias a Zoſimo P. in Patroclo conſtitutus declinante Clodovei ſtirpe deſiit; Vicariatus s. Bonifacii Moguntini per Galliam & Germaniam ad eius ſucceſſores delatus non eſt; & Cantuarienſis per Angliam perſonam Auguſtini primi eius Archiepiſcopi, & Theodori praetergreſſus non eſt. Quin & in Oriente eodem ſaeculo nono primatias omnes otioſas, ac titulo tenus fuiſſe, obſervat Thomaſſinus (103). Hinc habes, Iſidorum de Primatibus, qui aevo ſuo non erant, ſed quos inſtitui ſtudebat, loqui. Res tandem ex voto Impoſtori ceſſit; ex receptis enim decretalibus ab eo confictis novi per Occidentem Primatus exorti, ut Bituricenſis, de quo mox, Lugdunenſis a Gregorio VII. inſtitutus, Toletanus ab Vrbano II. conſtitutus, Cantuarienſis ita declaratus in Synodo Anglica an. MLXXV., Narbonenſis ita declaratus a Paſchali II., Viennenſis a Calliſto II. inſtitutus, ceterique. Revera, quae Gregorius VII. (104) de Primatu Lugdunenſi cavit, ea ex epiſtola Pſeudo-Anacleti κατὰ πόδα exſcripta ſunt: & Vrbanus II. (105) primatum Toletanum inſtituens, iiſdem Pſeudo-Aniceti ſententiis & loquendi ratione utitur. Novis hiſce Primatibus creandis cauſſam quoque dediſſe, idem obſervat Marca n. XXIII. *Hadriani I. Capitula ad Angilramnum, relata in librum ſeptimum Capitularium*: quod verum quidem eſt; nam eiuſmodi Capitula ex Pſeudo-decretalibus collecta ſunt, ut inferius dicetur.

Nonnulla vero paſſim habet Noſter, quae vix eſt, ut cuique ſedulo ea expendenti probentur. Num. VIII. ex Hincmaro Remenſi (106) tradit, Pſeudo-Iſidori collectionem Opera Riculfi Moguntini Archiepiſcopi ex Hiſpania in Gallias advectam, & evulgatam fuiſſe. Idem alibi (107) inclinat, ut credat ipſum Riculfum falſas decretales conſarcinaſſe, ad reſtaurandam tum labantem in Galliis Apoſtolicae Sedis, quam comiter coluit, auctori-

(103) De vet. & nov. Eccleſ. diſcipl. part. I. lib. I. cap. 33. n. 14.

(104) Lib. VI. ep. 35.

(105) Ep. ad Tarraconenſ. & ceteros Hiſpaniar. Archiepiſcop.

(106) Opuſc. contr. Hincmar. Laudunenſ. cap. 24.

(107) De Concord. Sacerd. & Imper. lib. III. cap. 5. n. 3.

ctoritatem. Sed ex Moguntia collectionem hanc prodiiſse, ac Pſeudo-Iſidorum non Hiſpanum fuiſse, ſed Germano-Francum, & porro duo in primis propoſita Impoſtori fuiſse, Epiſcopos accuſatos & eiectos ſublevare, & Primates inſtituere novo ſenſu, puta Epiſcopos, qui pluribus metropolitis praeeſsent, at ipſi tamquam Vicarii Apoſtolicae Sedi ſubeſsent, iam compertum eſt. Conferantur prae ceteris Petrus & Hieronymus Ballerinii (108), & Blaſcus noſter (109), qui ex inſtituto argumentum hoc perſecutus eſt.

Num. XXIII. ſcribit, novis Primatibus inſtituendis *valde contuliſſe Hadriani Capitula ad Angilramnum*, *relata in librum ſeptimum Capitularium*. Duo hic ſunt, quae ei non concedam: alterum, quod Capitula LXXX. Hadriano I. tribuit; quum ſatis compertum ſit, illa nec ab Hadriano ad Angilramnum Metenſem Epiſcopum data, nec ab hoc viciſſim Hadriano oblata, ſed a nebulone aliquo, forte eodem Pſeudo-Iſidoro non multo ante an. DCCCLXXV. Hadriano ſuppoſita fuiſſe, ad fidem Pſeudo-decretalibus adſtruendam: alterum, quod Capitula illa relata *in librum ſeptimum Capitularium*, inquit; quum ex hoc libro potius Capitula hauſta ſint. Nimirum quum Anſegiſus Abbas Fontanellenſis Capitularia Caroli Magni & Ludovici Pii de eccleſiaſtica & civili politia quatuor libris complexus eſſet, Benedictus Levita Moguntinus, iuſſu Autgarii Archiepiſcopi ſui circa an. DCCCXLV. praetermiſſas illorum Imperatorum Conſtitutiones libris tribus collegit, qui quatuor Anſegiſi libris ſubnexi conſtituunt Capitularium libros quintum, ſextum, & ſeptimum. Libris hiſce Iſidorianas quoque decretales ſe inſeruiſse, ipſe teſtatur Benedictus. In librum tertium, ſeu ſeptimum Capitula plura ex Pſeudo-decretalibus arceſſita coniecit, inter quae plura de Primatibus, & adpellatione ad eos a Metropolitarum ſententia cauta ſunt. Iam vero quum ex Pſeudo-decretalibus, tum ex hiſce Benedicti Levitae Capitularibus collecta ſunt Capitula illa Hadriano ſuppoſita: tantum abeſt, ut e contrario Levita in librum ſeptimum Capitularium Hadriano adſcripta Capitula retulerit:

(108) De antiq. canon. collect. par. III. cap. 6. n. 10.

(109) De collect. canon. Iſidor. Mercat. cap. 7. & ſeq. & cap 12.

lerit: quod haud infeliciter probat cl. Blaſcus (110). Rem itaque acu tanges, ſi novis Primatibus inſtituendis & Pſeudo-decretales cauſſam dediſse, & Levitae Capitularia, & Capitula Hadriano ſuppoſita plurimum contuliſse, dicas.

Num. LII. & ſeq. Illuſtriſſimus Auctor in obſcuram Primatus Bituricenſis originem ſupra ceteras Aquitaniae provincias inquirit. Statuit, Bituricenſem Epiſcopum anno DCCLXXXVI ſimplicem fuiſſe Metropolitanum: tum omnium primum in Gallia Primatis dignitatem in tres provincias Burdigalenſem, Auſcitanam, & Narbonenſem conſecutum ante an. DCCCLXIV., quod primus Bituricenſis primatus meminit Nicolaus I. *ep. ad Rodulfum Bituricenſ. Archiepiſc. cap. II.* (111) eo anno data. Bituricenſi autem metropoli primatum in tres memoratas provincias politica ratione datum coniicit, ut nempe novi Regni Aquitanici, quod Carolus M. anno DCCLXXXI. in gratiam Ludovici filii inſtituerat, confirmaretur auctoritas. Marcae noſtro & Nat. Alexander (112), & alii bene multi adſtipulantur. At vero plura ſunt, quae multo ſerius Bituricenſem primatum inſtitutum evincunt. Scilicet laudato anno DCCLXXXVI. Bituricenſem antiſtitem non niſi metropolitam fuiſſe, conſtat ex Hadriano I. (113). Anno DCCCXXVIII. eumdem Epiſcopum primatu caruiſſe, probant Capitulare, & Epiſtola Ludovici Pii eo anno ſcripta, in quibus Bituricenſis epiſcopus poſtponitur Antiſtitibus Burdegalenſi, & Narbonenſi. Caruiſſe etiam primatu anno DCCCXXXVII., conficitur ex Praecepto eiusdem Ludovici Imp. eo anno edito in Conventu Cariſiaco, cui Bituricenſis Archiepiſcopus poſt Narbonenſem ſubſcripſit. Nec ullum fuiſſe Bituricenſem primatum anno DCCCLX., patet ex litteris Hincmari Remensis iuſſu Concilii Tullensis II. eodem anno ſcriptis ad Rodulfum Bituricenſem, & Frotarium Burdegalenſem; ad utroſque enim ait: *vos, qui primarum ſedium Regni Aquitanici eſtis*. Iam ſic *prima ſedes* erat Biturica, ut erat Burdegala; at erat haec ſimplex metropolis; ergo ita & illa. Vides ante dictum annum DCCCLXIV. quo prodiit Nicolai reſponſum, Bituricenſem

(110) Diatriba de Capitulis Hadriano P. vulgo tributis, ad calcem commentar. de collect. Iſidor. Mercator.

(111) Concil. Galliae tom. II.

(112) In ſaecul. IX. & X. cap. 5. art. 1. §. 1.

(113) Ep. IX. ad Carol. M. Concil. Gall. tom. II.

ſem metropolitam nullum habuiſſe primatum. Idem probant monumenta reſponſo illo Nicolai recentiora. In epiſtola nomine Concilii Tricaſsini anno DCCCLXVII. ad Nicolaum data, Vulfadus Bituricenſis poſt Frotarium Burdegalenſem, & Hegilonem ſubſcripſit: quod Bituricenſem Epiſcopum non niſi metropolitanum tunc fuiſſe arguit. Eumdem item antiſtitem an. DCCCLXXI. nullum habuiſſe primatum, colligitur ex Concilio Duziacenſi I. eodem anno habito, in quo idem Vulfadus poſt Frotarium Burdegalenſem ſubſcripſit. Tandem anno DCCCLXXVI. Bituricenſem Epiſcopum ad primatus dignitatem haud evectum, produnt quae in cauſſa Anſegiſi Senonenſis geſta ſunt, quem, inſtante Carolo Calvo ſuum in Gallia & Germania Vicarium Ioannes VIII. dixit. Obluctantibus enim in Synodo Pontigonenſi eo anno coacta Epiſcopis, quorum iura laedebantur, maxime Hincmaro Remenſi ex cauſſa primatus ſui, quem nemini eſſe obnoxium debere credebat; Frotarius tum Bituricenſis antiſtes, qui multo magis obniti debuiſſet, ſolus ipſe in gratiam Caroli Calvi conſenſit. Quid quod omnem Bituricenſi metropoli primatum Scriptorum & monumentorum ad ſaeculum XII. ſilentium prorſus excludit? Nihil vero eſt, cur Marca capite illo II. epiſtolae Nicolai nitatur; plura enim ipſius fidem convellunt. Sane *caput I.* eiuſdem epiſtolae, quod Chorepiſcopos ſpectat, ſuppoſititium iure pronuntiat Thomaſſinus (114). Secundum vero caput aeque ſuſpicione laborat. In eo Nicolaus inquit, queſtum apud ſe fuiſſe Sigebodum Narbonenſem Archiepiſcopum, quod ipſe, ad quem ſcribit, Rodulphus Bituricenſis clericos Narbonenſes, eo invito, venire ad iudicium ſuum compelleret, deque rebus ad Eccleſiam Narbonenſem pertinentibus, eo inconſulto, *quaſi iure patriarchatus ſui diſponeret:* tum id Pontifex inhibet, *quod neque antiquitas, cui ſancti Patres ſanxerunt reverentiam, habeat, & auctoritas ſanctorum canonum penitus interdicat, niſi forte pro cauſſis, quae apud* Narbonenſem Archiepiſcopum *terminari non poſſunt*, ad Bituricenſem *quaſi ad Patriarcham ſuum provocaverint per appellationes, vel ſi Epiſcopus* Narbonenſis *deceſſerit, res Eccleſiae* Narbonenſis *iudicio* Bituricenſis Patriarchae *diſpenſare voluerint*. Iam ut mittam, ſecun-

(114) De vet. & nov. Eccleſ. diſcipl. part. I. lib. II. cap. II. n. 5.

Digitized by Google

ſecundum hoc epiſtolae caput cum reliquis non congruere, quum in his reſpondeat Pontifex ad conſulta Rodulfi, in eo autem abs re talium reſponſionum, ac intempeſtive Rodulfum querelae a Sigebodo propoſitae admoneat; qui potuit Nicolaus ſecundum veterem conſuetudinem & canones rem definire, nulla privilegii Patriarchatus Bituricenſi Eccleſiae recens conceſſi mentione habita, in quo conſiſtere potiſſima decernendi ratio debebat? Quod vero in *d. cap. II.* Nicolaus inquit, haud ei conſonat, quod Bulgaris, veros Patriarchas noſſe cupientibus, reſpondit (115); ait enim, vere Patriarchas habendos eos, *qui illis praeſunt Eccleſiis, quas Apoſtoli inſtituiſſe probantur, Romanam videlicet, & Alexandrinam, & Antiochenam . . . Conſtantinopolitanum autem, & Hieroſolymitanum Antiſtitem, licet dicantur Patriarchae, non tantae tamen auctoritatis, quantae ſuperiores, exſiſtere*. Haud obſcure hic Pontifex negat, ullum praeter memoratos Antiſtites Patriarcharum numero habendos : quum contra in laudato capite II. Bituricenſem Epiſcopum Narbonenſis Archiepiſcopi *Patriarcham* adpellet. Praeterea Nicolaus in eodem *cap.* II. loquendi ratione in Iſidorianis decretalibus adhibita apertiſſime utitur; quum contra eum percaute illis uſum, ſciamus. Ad haec, Romani Potifices tum temporis conſtituere ex veteri more Vicarios temporaneos conſuevere; non autem perpetuos Primates, quod poſtea factum eſt. Sed ſecundi illius capitis νοθείαν conficiunt allata ſuperius monumenta & ante, & diu poſt Nicolaum edita, ex quibus Bituricenſem Antiſtitem nullum ſive iuriſdictionis, sive honoris primatum habuiſſe, conſtat.

Num. CXIII. Illuſtriſſimus Auctor Euſebii (116) verba narrantis, Irenaeum in controverſia Paſchali epiſtolam ad Victorem P. dediſſe ἐκ προσώπου ὧν ἡγεῖτο κατὰ τὴν Γαλλίαν ἀδελφῶν, *nomine fratrum, quibus praeerat in Gallia*, ſic exponit, ut nomine ἀδελφῶν *fratrum* Epiſcopos poſt Rufinum interpretetur, doceatque Irenaeum cum ceteris, quibus praeerat, Epiſcopis ad Victorem ſcripſiſſe. Placuit interpretatio haec Valeſio (117), qui *epiſtolam illam ex perſona fratrum, ideſt Epiſcoporum Galliae ab*

(115) Cap. XCII.
(116) Lib. V. Hiſt. Eccleſ. cap. 24.
(117) Not. ad laudatum Euſebii locum p. 213.

Irenaeo conſcriptam, ait. Idem Pariſienſis Antiſtes eodem modo exponit alterum Euſebii (118) locum, και των κατα Γαλλιαν δε παροικιων ἁς Εἰρηναιος ἐπισκοπει, *epiſtola quoque Eccleſiarum Galliae exſtat, quibus praeerat Irenaeus*, colligitque Irenaeum metropolitico iure Eccleſias Galliae adminiſtraſſe. Merito his omnibus obluctatur Queſnellus (119), qui adſeverat unum tunc in Galliis Irenaeum Epiſcopum exſtitiſſe, ac nomine ἀδελφων apud Euſebium Chriſtianos interpretatur. Sane ſi Euſebius nomine *fratrum* Epiſcopos intellexiſſet, ad Irenaei poteſtatem in eos ſignificandam, non ὧν ἡγειτο, ſed πρωτετακτο dixiſſet, ut in ſimilibus locis facit. Porro quis credat ſecundo Eccleſiae ſaeculo, quo naſcenti in tranſalpinis regionibus Eccleſiae ne latere quidem licebat, & quo primaria Galliarum civitas vix alterum a Pothino Epiſcopum habebat, eam hierarchiae formam iam in Gallicanis Eccleſiis viguiſſe, quae Epiſcopos Metropolitanis ſubiiceret? Multo quidem ſerius, puta deſinente ſaeculo quarto Metropolitanos in Galliis inſtitutos, oſtendunt doctiſſimi fratres Petrus & Hieronymus Ballerinii (120). Quod vero Queſnellus inquit, Euſebium *ſermonem de controverſia paſchali inſtituiſſe ex occaſione variarum ſynodorum, ex quibus celeberrimos quoſque Epiſcopos, qui tunc temporis per provincias florebant, ob oculos ponere ſatagebat; unde ſi alii floruiſſent in Gallia praeter Irenaeum, eos procul dubio numeraſſet*, id equidem non probo. Euſebius enim, demto Palaeſtino Concilio, ſic de ceteris loquitur, ut eos tantum Epiſcopos nominare ſat habeat, qui Synodis illis praeerant, nempe ex Synodo Ponti unum Palmam, e Romana Victorem, ex Aſiana Polycratem. Immo ne Epiſcopi quidem, qui in Oſrhoëna provincia praeſederat, nomen adpellat. Videtur quidem Euſebius diſcrimen aliquod deſignare, dum Synodo Petri των τε κατα Ποντον Ἐπισκοπων *Ponti Epiſcoporum*, ac deinde Gallicanam των κατα Γαλλιαν δε παροικιων *Eccleſiarum Galliae* vocat. Sed videri Euſebius potuiſſet modo voce των Ἐπι-

(118) Lib. V. Hiſt. Eccleſ. cap. 23.

(119) Diſſert. apologetic. pro S. Hilario Arelatenſ. par. I. cap. 13.

(120) Obſervat. in Queſnelli diſſertationem apologet. pro S. Hilar. par. II. cap. 2. p. 999. ſeq. opp. S. Leon. tom. II. edit. Venet. an. MDCCLVI.

σκοπων, modo των παροικιων uſus ad ſolam orationis varietatem & ornatum, niſi de Eccleſiis ſeu paroeciis Galliarum loquutus addidiſſet ἁς ἐπισκοπει, hoc eſt, *quas cum epiſcopali poteſtate regebat*.

Tertium ſibi vindicat locum *Diſſertatio de CPolitani Patriarchatus inſtitutione*. In hac Auctor ſcite ſtatuit, ius patriarchicum Byzantino Antiſtiti tributum fuiſſe in Synodo Chalcedonenſi; honorem vero ſolum in Synodo CPolitana, ita ut ſpeciem Patriarchatus in ſecunda Synodo, vim vero & effectum in quarta obtinuerit. Profecto Concilium CPnum (121) ſedi Byzantinae tantum πρεσβεια της τιμης *primatum honoris* conceſſit, ſine ulla metropolitica vel patriarchica poteſtate. Nec quidquam praeter honoris privilegium illi poterat indulgere, poſtquam praecedenti canone (122) totam Thracicae Dioeceſeos, in qua CPolis ſita erat, procurationem omnium in eadem Epiſcoporum Synodo commiſerat. Verum primatus hic honoris effecit, ut Byzantinus Epiſcopus primatum poteſtatis uſurparet; adeo ut non longo poſt tempore Metropolitas in Dioeceſibus Pontica, Aſiana, & Thracica ordinaret. Tandem perlata lege in Synodo Chalcedonenſi (123) πρεσβεια της ἐξουσιας *primatus poteſtatis* ſedi CPolitanae indultus eſt. Duae ſunt decreti Chalcedonenſis partes. Prima Epiſcopo Byzantino vetera privilegia, hoc eſt, πρεσβεια της τιμης a CPolitano indulta, confirmantur: altera nova, hoc eſt πρεσβεια της ἐξουσιας *privilegia poteſtatis* conceduntur, nempe tres dioeceſes Pontica, Thracica, & Aſiana in unam compactae illi ſubduntur, ipſique permittitur metropolitanos earum dioeceſeon ordinare. Ita metropolitani fiunt, qui antea exarchi fuerant, ut Byzantinus Epiſcopus, qui ne Metropolitanus quidem antea fuerat, Patriarcha fieret. Et quamvis Epiſcopus CPolitanus nonnumquam Metropolitanos in tribus iis dioeceſibus antea ordinaſſet: id tamen non vi alicuius canonis, ſed conſuetudine quadam fecit, ut Chalcedonenſes Patres teſtantur (124). Vides patriarchicam poteſtatem Byzantino Epiſcopo in Chalcedonenſi Concilio primum decretam fuiſſe. Si enim eam iam antea habuiſ-

(121) Can. III.
(122) Can. II.
(123) Can. XXVIII.
(124) In Synodica ad Leonem P.

buiſſet, quid praeſenti canone opus fuiſset? Sed rem praeclare confirmat Zacharias Rhetor apud Evagrium [125] qui refert Timotheum Aelurum *reddidiſſe Epheſinae Eccleſiae ius patriarchicum, quod illi ademtum fuerat a Chalcedonenſi Synodo*, ἀποδίδωσι δὲ τῇ Ἐφεσίων καὶ τὸ πατριαρχικὸν δίκαιον, ὅπερ αὐτὴν ἀφεῖλεν ἡ ἐν Καλχηδόνι Σύνοδος. Erat Epheſus Aſianae dioeceſeos metropolis, eiuſque proinde Epiſcopus totius dioeceſeos Exarchus, hoc eſt, Patriarcha. Habebat is τὸ πατριαρχικὸν δίκαιον, ſeu ius ordinandi metropolitanos, in quo proprie patriarchicum ius continetur. Hoc autem ius ſedi Epheſinae *ademtum a Concilio Chalcedonenſi* [*can.* XXVIII.], Zacharias inquit. Antea ergo ademtum non fuit, quam Patres Chalcedonenſes Aſianam illam, una cum Pontica & Thracica dioeceſi Byzantino Epiſcopo ſubiecisſent. Sed multas canon is turbas in Eccleſia excivit: qua de re conſule Lequienium [126], & quae nos alio loco [127] diſputavimus.

Interim vero dum Noſter ſingularia perſequitur, aliqua tamquam certa proponit, quae aut falſa, aut certe dubia & controverſa habentur. Vt ecce dum de Eccleſiae in dioeceſes partitione agit (128), & alibi [129) Eccleſias ad exemplum civilis diviſionis fundatas opinatur; quum tamen pateat, Eccleſiam in Epiſcopis & Metropolitanis conſtituendis civiles dioeceſeon & provinciarum formas non ſemper ſequutam fuiſse: quod in primis Berterius [130], & Georgius (131) adſtruunt. Eodem loco adfirmat, totum Occidentis tractum Romano Epiſcopo ceſſiſſe: quod ſi ita intelligit, quaſi Romanus Antiſtes initio ſolidi Occidentis patriarchatum obtinuerit, minus vera eius doctrina videri poſſit. Profecto ſummus Pontifex extra Romanam praefecturam Metropolitas olim non ordinavit: conſtatque ex univerſa antiquitate Gallicanos, Hiſpanienſes & Africanos Metropoli-

(125) Lib. III. H. E. *cap. 6.*

(126) Panopl. contr. ſchiſma Graecor. in ſaecul. IV. cap. 3. & in ſaecul. V. cap. 4. & 5.

(127) Animadv. in Boehmeri obſerv. ad Concord. lib. I. cap. 3. p. 101. & lib. III. cap. II. p. 148. ſeqq.

(128) Verſ. *ad huius deſcriptionis* pag. 164.

(129) Lib. I. Concord. cap. 3. n. 3. & Exercit. de ſingulari primatu Petri n. 9.

(130) Πιθαν. diatrib. II. cap. 4. & 6.

(131) De antiq. Italiae Metropolib. cap. XXII.

politas ab Epiſcopis comprovincialibus manuum impoſitionem accepiſſe. Quin in ipſa *Italica* ſtricte ſic dicta dioeceſi, cuius metropolis erat Mediolanum, Mediolanenſem Antiſtitem non Romanus Pontifex, ſed Synodus Epiſcoporum Italiae ordinabat, uti probat Ambroſii ordinatio, quam Theodoretus (132) enarrat. Vide quae de hac re Dupinius (133), & Duguetius (134) tradunt. Porro nec ante receptos in Occidente canones Sardicenſes ad Romanum Pontificem ex ſolido Occidente provocatum fuit, conſtatque qua animi conſtantia Epiſcopi Africani Romanis Pontificibus obſtiterint, qui ope canonum Sardicenſium ſub nomine Concilii Nicaeni obiectorum adpellationes ab Africanis Conciliis ad Romanam Sedem inducere conabantur. Quae duo ius patriarchicum Romani Pontificis per totum Occidentem olim haud patuiſſe conficiunt. Qui enim Romanus Pontifex in iis provinciis erat Patriarcha, quarum Metropolitas non ordinabat, & a quibus appellationes non recipiebat? At interim etſi non patriarchali iure, alia tamen eminentiore poteſtate, quae ex Sedis Apoſtolicae amplitudine manabat, ſummus Pontifex toti Eccleſiae Occidentali praeerat; eaque poteſtate canones ad fidei ac diſciplinae confirmationem & obſervantiam ferebat, relationes accipiebat & diſcutiebat, maioresque cauſſas finiebat, quod etiam Marca docet (135). Alio quoque loco (136) Noſter ſcribit *paroeciarum epiſcopalium, & provinciarum diviſiones iam ab ipſis Apoſtolis fuiſſe inſtitutas*: quae ſententia innuit, etiam metropolitanos Apoſtolis originem & inſtitutionem debere ſuam; quod alio loco (137) late probare adniſus eſt. Paroecias quidem epiſcopales ab ipſis Apoſtolis fuiſſe inſtitutas, nemo negat; at quod ſpectat ad Eccleſias metropolitanas, docent Dupinius (138) aliique viri docti, eas moribus primum inductas, poſtea perlata lege confirmatas fuiſſe. Conſule quae alibi (139) de hac re a nobis ediſſerta ſunt. Tandem Illu-

(132) Lib. IV. H. E. cap. 7.
(133) De antiq. Eccleſ. diſcipl. diſſ. 1. §. 13. ſeqq.
(134) Tom. II. diſſert. Eccleſ. LVIII.
(135) Lib. I. Concord. cap. 7. n. 7.
(136) Verſ. *reſtat de Metropolitarum* p. 287.
(137) Lib. IV. Concord. cap. 1.
(138) De antiqu. Eccl. diſciplin. diſſ. 1. §. 6. ſeqq.
(139) In Animadv. ad Boehmer Obſ. in Concor. VI. 1. p. 239. ſeqq.

Illuſtriſſimus Archiepiſcopus Theodoreto Cyri Epiſcopo tribuit συναγωγην των κανονων titulis quinquaginta digeſtam, ac alibi (140) tradit collectionem hanc canonum Theodoreti eſſe, cui eam Codex Bibliothecae Regiae Pariſienſis adſcribit; collationem autem legum, praeſertim Novellarum Iuſtiniani ab Ioanne Scholaſtico, qui ab an. DLXV. ad an. DLXXVII Patriarcha CPolitanus fuit, adiunctam. At vero Ioannis Scholaſtici utrumque opus eſſe, liquet in primis ex Codicibus MStis Segueriano, Claromontanenſi, & Oxonienſi, quae uni eidemque Ioanni collectionem canonum & Nomocanonem diſerte tribuunt. Eiuſdem Ioannis, non Theodoreti eſſe συναγωγην illam, Caeſarei quoque Codices teſtantur apud Lambecium (141). Conferantur etiam Iuſtellus [142], Beveregius [143), & Fabricius [144], qui συναγωγην illam Ioanni Scholaſtico vindicant.

Poſt lucubratiunculam *de origine Caeli & Terrae*, qua doctrinam ab Ariſtotele traditam de diverſa Caeli ac Terrae materia Moſaicae narrationi occinere ſcribit, locum habet *Diſſertatio de decreto Vigilii P. pro confirmatione Quintae Synodi*, edito cum epiſtola Eutychii CPolitani ad Vigilium, & Anathematiſmis XIV. contra Theodorum Mopſueſtenum Epiſcopum ex Act. VIII. eiuſdem Quintae Synodi, Graece & Latine. Adiiciuntur Baluzii *notae ad diſſertationem de epiſtola Vigilii*. Diligentiae Archiepiſcopi Pariſienſis acceptam referre debet Reſp. litteraria epiſtolam illam Vigilii *ad Eutychium CPolitanum Archiepiſcopum, & ad praeiacentem S. Synodum*, datam VIII. Decemb. an. DLIII. qua Apoſtolica auctoritate confirmat Acta Concilii CPolitani II., ſeu *Quinti* Oecumenici, ſub Eutychio CPolitano Epiſcoporum CLXVI. coacti dicto ann. DLIII., in quo Tria Capitula damnata ſunt, ac Origenes cum Evagrio & Dydimo Origenianis improbati (145); primus namque Noſter eam epiſtolam in lucem extulit ex Codice Bibliothecae Regiae, quem

(140) Lib. II. Concord. cap. II. §.4. & lib. III. cap. 3. §.8.

(141) In catalog. VI. p. 55. 56. 61. & VIII. p. 458.

(142) Praefat. ad Ioannis Scholaſtic. collection.

(143) Lib. I. Codic. Canon. vindic. cap. 15.

(144) Biblioth. Graec. lib. VI. cap. I. p. 36. & 43. tom. IX.

(145) Vid. Noriſ. diſſ. de V. Synodo, ad calcem Hiſtor. Pelagian.

quem Leo Cinnamus an. MCCLXXVI. exaravit. Hanc quidem epiſtolam ſuppoſititiam eſſe, contendit Io. Garnerius (146); ſed quae is affert argumenta eam vim non habent, ut quemquam adducere in ſuam ſententiam poſſint aut debeant, praeſertim prae iis, quae ad illius epiſtolae explicationem ac γνησιοτητα paſſim edicit Marca, maxime *n.* XIV. *ſeqq.* Poſt editam vero epiſtolam illam Vigilii pro *Quintae* Synodi confirmatione, Pontificiae auctoritatis detractores frontem omnino perficent neceſſe eſt, dum eius imminuendae gratia garriunt, Quintam Synodum vim oecumenicae nactam, ut ut obluctantem Vigilium experta ſit; neque ius oecumenicis Synodis praeſidendi ad Romanum Pontificem pertinere: quod poſtremum falſiſſimum eſſe, vel ipſe arguit Eutychius CPolitanus (147), qui Vigilium ad Synodum oecumenicam CPoli celebrandam invitat, eius praeſidem futurum: και δια, inquit, τυτο αἰτυμεν, προκαθημενης ἡμων της ὑμετερας μακαριοτητος, *& ideo petimus, ut, PRAESIDENTE NOBIS VESTRA BEATITVDINE, cum tranquillitate & manſuetudine, propoſitis ſanctis Evangeliis, communi tractatu eadem Capitula in medio proponenda conſerantur, quo finem quaeſtioni Deus imponat.*

Poſt adcuratiſſimas *ad canones I. II. VIII. & XXVIII. Concilii Claromontani notas*, exhibetur *Diſſertatio de Diſcrimine clericorum & laicorum ex iure divino, & de forma regiminis a Chriſto inſtituta in Eccleſia.* In hac diſſerit Pariſienſis Antiſtes de ſumma Chriſtianae Reip. in clericos & laicos diviſione & vetuſtate. Cap. I. probat, voces haſce Apoſtolis ipſis coaevas fuiſſe, ac ab Hebraeis, unde Apoſtoli & plerique omnes Chriſti diſcipuli orti ſunt, in Eccleſiam illatas: idque luculenter adſtruit Clementis Romani (148) teſtimonium, iis addendum, quae Marca profert: τω γαρ ἀρχιερει ἰδιαι λειτυργιαι δεδομεναι εἰσι, και τοις ἱερευσιν ἴδιος ὁ τοπος προστετακται, και λευιταις ἴδιαι διακονιαι ἐπικεινται, ὁ λαϊκος ἀνθρωπος τοις λαικοις προσταγμασιν δεδεται. *Summo enim Sacerdoti ſua munera tributa ſunt, & Sacerdotibus locus proprius*

(146) Diſſ. de V. Synodo, quae auctior extat in Garnerii auctario opp. Theodoriti p. 493.

(147) In libello Graeco, quod a ſe conſervari, teſtatur Lequienius Panopl. contr. ſchiſma Graecor. in ſaecul. VI. cap. 2. p. 112. ſeq.

(148) Epiſt. I. ad Corinth. n. XL.

prius praeſtitutus eſt, *Levitis quoque ſua miniſteria incumbunt*; *homo laicus praeceptis laicis obligatur*. Inquirit deinde in τε κληρε nomen, ſciteque ſtatuit, clericos dictos fuiſſe a κληρος της διακονιας *ſorte miniſterii*, quod iis tantum in Eccleſia obire licet, non ab *hereditate* caeleſtis Regni, quam κληρον ἁγιων *ſortem ſanctorum* Paullus (149) appellat, & ſollemni obiectioni ex epiſtola Petri (150) petitae reſpondet. Sane Hebraeis & Graecis pars devicti agri, quae ſorte militi aut duci in diviſione obtigerat, κληρος dicebatur. Ita pars agri, quae cuique Tribuum Iſraëliticarum familiae ſorte obvenerat, κληρος ſeptuaginta Interpretibus, & pars agri Lacedaemoniis a Lycurgo adſignata, κληρος item Plutarcho (151) dicitur. Eadem vox a ſacris Scriptoribus uſurpata. De Matthia ſorte inter Apoſtolos adlecto, refert Lucas (152), eum κληρον της διακονιας, και ἀποστολης *ſortem miniſterii*, *&* *apoſtolatus* accepiſſe. Tum translata ſignificatione ad eos quoque *cleri* vox porrecta eſt, qui non ſortium iactu, ſed electione vocationeque ſacrum miniſterium adſequuti ſunt. De Iuda, qui non ſortibus, ſed voluntate Chriſti Apoſtolatum accepit, idem inquit Lucas (153) κληρον της διακονιας *ſortem miniſterii* obtinuiſſe. Clemens Alexandrinus (154) memoriae prodit, Ioannem Aſiam luſtrantem, quorumdam hortatu ad finitimas gentes profectum, ut alicubi Epiſcopos ordinaret, alibi ὁπε δε κληρῳ ἐγκαγετινα *in clerum unum aliquem* adlegeret; ſortibus autem uſum Ioannem in Epiſcopis & clericis conſtituendis, nemo ſomniabit. Tandem de Lino ſcribit Euſebius (155) πρωτος κληρυται *primus ſorte conſequitur* Romanum Epiſcopatum; quum conſtet, Linum a Petro ſucceſſorem ſibi delectum, neque ſortes in Romanis Epiſcopis eligendis adhibitas. Cap. II. Archiepiſcopus noſter, ſelectis litterarum ſacrarum, Patrumque teſtimoniis oſtendit, divino iure munera cleri & populi diſcreta fuiſſe; ſolvitque argumenta ex epiſtola Petri (156), & Apocalypſi (157), itemque Tertulliano (158)

(149) Epiſt. ad Coloſſenſ. cap. I.
(150) I. Petr. V.
(151) In vit. Lycurgi.
(152) Act. cap. I. v. 25. ſeq.
(153) Actor. cap. I. v. 17.
(154) Libro inſcripto τις ὁ σωζομενος πλουσιος *qui dives ſalvari poſſit*, cuius meminit Euſebius H. E. III. 23.
(155) Lib. III. H. E. cap. 24.
(156) I. Petr. II. 9.
(157) Apocal. II. 6.

(158) petita, quae obiici ab iis ſolent, qui non nomina modo clericorum & laicorum, ſed ea munera turbant ac miſcent. Ad celebrem vero illum Tertulliani locum conferri quoque iuvabit Petavius (159), qui eum adverſus Grotium (160) rite expendit.

Sed praetereundi hoc loco non ſunt homines Chriſtianam doctrinam pro nutu & cupiditate ſua corrumpere molientes, Rigaltius (161), Seldenus (162), Salmaſius (163), quibus noviſſime acceſſerunt Buddeus (164), & Boëhmerus (165). Nugantur hi, divino iure nullum eſſe inter clericos & laicos diſcrimen, ac omnia vel ad ſacrum miniſterium pertinentia poſſe laicos, quae clerici: diſtinctionem illam inter clerum & populum ambitione clericorum ſaeculi tertii, in quo Cyprianus, & Tertullianus inclaruere, primum prodiiſſe, inque *cleri* nomine neſcio quid elati & arrogantis naſutiores homines olfaciunt: tandemque laicos contemni a clericis, clericoſque a nobis praecipuam ſelectamque Eccleſiae partem haberi, queruntur. Plena omnia calumniarum & inſcitiae, quae vel ipſis aequioribus in hac re Proteſtantibus Dodwello (166), Binghamo (167), Mizlero (168), Moshemio (169) aliiſque faſtidium crearunt. Iis nomina diſtinctionemque *clericorum* & *laicorum* aetate apoſtolica obtinuiſſe negantibus opponimus in primis Lucam Evangeliſtam, qui bis *cleri* nomen, a quo inflexo *clerici* exiſtunt, uſurpat; de electione enim Matthiae & Iudae agens (170), ipſis κληρον της διακονιας obtigiſſe ſcribit. Pariter Clemens Alexandrinus (171) memoriae prodidit, Ioannem quum ex inſula Patmo Epheſum re-

(158) De exhortat. caſtit. cap. VII.

(159) Diatriba de communione ſine ſymbolis, & de poteſtate conſecrandi & ſacrificandi Sacerdotibus tantum a Deo conceſſa.

(160) Diſſ. de adminiſtratione coenae, quo tempore Paſtores non ſunt.

(161) Not. ad Cyprian. ep. II.

(162) Loco, qui nunc ad manum non eſt.

(163) De Epiſc. & Presbyt. cap. V.

(164) Praeſ. ad Bingham. Origin. Eccleſ. pag. 6. ſeqq.

(165) Diſſ. VI. & IX. ad Plinium & Tertull. Boehmerum iam refellerunt Auctores Memor. Trevoltinar. an. MDCCXII. p. 1800.

(166) Diſſ. I. Cyprianic. de voce κληρος adverſ. Rigalt.

(167) Lib. I. Origin. Eccleſ. cap. V.

(168) Diſſ. de clericis & laicis.

(169) Diſſ. de diſtinctione inter clericos & laicos.

(170) Act. Apoſt. cap. I. v. 25. ſeq. & cap. I. v. 17.

(171) Libro ſupra citato.

rediiſſet, ad finitimas quoque provincias rogatum ſe contuliſſe, *partim ut Epiſcopos conſtitueret . . . partim etiam, ut homines ſibi a divino Spiritu indicatos in clerum quemdam, ſeu ſortem Domini ſeponeret*, ὁπη δε κληρῳ ἑνα γε τινα κληρωσων των ὑπο του πνευματος σημαινομενων. En *cleri* vox & diſtinctio a populo iam ſaeculo II. quo Clemens claruit nota: quod & Tertullianus (172) oſtendit. Saeculo tertio ineunte clericorum laicorumque nomina iam protrita & pervulgata erant Romae, atque adeo in univerſo Occidente, in Africa, Alexandriae, ac ubique in Eccleſia; ea enim uſurpantur quoque ab Origene (173), Cypriano (174), Cornelio P. (175) ceteriſque. Inde & κληρος apud Patres pro *eccleſiaſtico ordine*, & κληρουν *ſortiri* miniſterium eccleſiaſticum, ut apud Euſebium (176). Numnam eae voces tam novae recenteſque ſunt, ut primum a Clemente Alexandrino, Tertulliano, Cypriano, aliiſque ſaeculi ſecundi & tertii Scriptoribus fuerint procuſae; an potius ex veteri conſuetudine, maiorumque auctoritate ab iis adhibitae? Secus, quid cauſſae fuiſſe dices, cur uno prope tempore communes fuerint in univerſa Eccleſia, communique conſenſu a tot Scriptoribus longo terrarum tractu inter ſe diſterminatis uſurpatae, niſi a maiorum traditione accepiſſent? Huc etiam facit laudatum Clementis Romani teſtimonium, qui των λαϊκων *laicorum* meminit, eoſque a ſacris miniſtris diſcernit. Eo nixus Blondellus (177) tradit: *id etiam adverſus eos, qui clericorum laicorumque vocabula ſero in uſum Eccleſiae recepta putant, obſervandum, Clementem laicorum veterum conceptis verbis meminiſſe*. Idem ſcribunt Hammondus (178), & Beveregius (179). At magnis animis obluctatur Buddeus (180), cui ex Clementis verbis unum id colligi videtur, diſcrimen hoc inter clericos & laicos in Iudaica Eccleſia obtinuiſſe, non autem aevo ipſius Clementis Romani, qui Petri & Paulli auditor fuit, apud Chriſtianos in uſu fuiſse

(272) De Monogamia cap. XII.
(173) Hom. XI. in Hierem.
(174) Ep. LIX. al. LV. & alibi.
(175) Ep. ad Fabium Antiochen. ap. Euſeb. H. E. lib. VI. cap. 43.
(176) Lib. IV. H. E. cap. 1.
[177] Apolog. de Epiſcop. & Presbyter. ſect. II.
[178] De iurib. Epiſcopat. diſſ. II. cap. 6. §. 21. ſeqq.
[179] Lib. II. Codic. canon. Eccl. primit. vindic. cap. 10.
[180] Cit. praef. pag. 8.

fuiſſe. Ego quidem facile patior, Clementem eo loco Hebraeorum hierarchiam deſcribere; ſed quum propoſitum ei ſit exemplo Iudaicae Eccleſiae oſtendere, certum in Chriſtiana quoque Eccleſia ordinem eſſe a laicis diſtinctum, quumque in Eccleſia Iudaica clerici a laicis ſecreti fuerint, ac origo eiuſmodi diſtinctionis a Iudaeis, apud quos ſacri ordinis viri ſpecialiori ſenſu *ſors Dei* vocabantur, repetenda ſit, quae omnia ipſe Buddeus non diffitetur; nihil obſtat, quominus Clemens Hebraicam deſcribens hierarchiam *laici* nomen Chriſtianis tribuerit, qui nullum in Eccleſia munus publicum obeunt, praeſertim quod nullum neque vitium, neque contemtum tale nomen praeferat. Sed quid tandem ſibi ſperent adverſarii, qui vel ipſas voces vetuſtate communique uſu Eccleſiae confirmatas impetunt? De re, non de vocabulis ſolliciti ſumus. Rem autem ſive diſcrimen inter eos, qui *cleri*, atque eos, qui *populi* nomine deſignantur, ipſi Eccleſiae coaevum & a Chriſto inſtitutum fuiſſe, adeo notum exploratumque eſt, ut qui vix de ea re ambigat, eum in meridiana luce caecutire ſit opus. Crebro enim in novo Foedere, ut Ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, & Διακόνων, ſic & ἀδελφῶν, & πιστῶν mentio fit. Iniuria vero homines plus nimio faſtidioſiores, praeſertim Rigaltius, *clerici* nomen ambitionem contemtumque laicorum praeſeferre criminantur, quaſi putent clerici, aut ſe unos Dei, aut Deum, laicis excluſis, ſuam eſſe hereditatem. Enim vero clerici a *ſorte miniſterii*, quod ſoli obeunt in Eccleſia, non a *ſorte* ſeu *hereditate* caeleſti, quam cum laicis communem habent, adpellati ſunt, uti ſupra innuimus. Deinde nomina clericorum laicorumque in Eccleſiam intulere Apoſtoli virique apoſtolici exemplo Hebraicae Reip., in qua ſummus Pontifex, Sacerdotes, ac Levitae ἱεραρχίαν conſtituebant, & ſpecialiori quodam ſenſu *ſors Dei* dicebantur, ceteri vero λαὸν *populum*. De hac diſtinctione Sacerdotalis & Levitici ordinis a laicis apud Hebraeos plura congerit Fortunatus Scacchus (181). Audentne adverſarii id genus vitii in Hebraica Eccleſia redarguere? Porro eaſdem voces, eamdemque diſtinctionem adhibuerunt & Lucas Evangeliſta, & Clemens Ale-

f 2

(181) Myrothec. III. 1. ſeq.

Alexandrinus, Tertullianus, Origenes, Cyprianus, Cornelius, & univerſa tandem Eccleſia. Eone impudentiae pervenient novatores, ut ſacros Scriptores, tot viros doctrina ſanctitateque praeſtantes, totam denique Eccleſiam ambitionis & contemtus laicorum inſectentur? Quodnam vero piaculum ſit, clericos adpellare eos, quibus ſacrum in Eccleſia munus obire licet, laicos autem eos, quibus id Chriſti lege vetatur, non equidem video. Senſit haec Salmaſius [182], qui a Rigaltio diſcedens, clerici nomen ſuperbiae abſolvit, propriumque Sacerdotum, Levitarumque veteris Teſtamenti eſſe pronuntiat. Ipſe haereticarum partium homo Stephanus Mizlerus [183] nihil arrogantiae *clerici* nomini, nec ignominiae quidquam ineſſe *laicorum* adpellationi, adfirmat. Sed pergit nihilominus Buddeus (184), ac fieri potuiſſe hariolatur, ut qui primi diſtinctionem hanc adhibuerunt, *innocenti hoc facerent conſilio*; *occaſionem tamen hinc enatam, qua ſequiori aetate nonnulli ad imperium aliquod in reliquos ſacri ordinis viris vindicandum abuſi ſunt*. Nugae! Poſteriores namque Epiſcopi plus ſibi non vindicarunt, quam iure ſibi conceſſum noſſent. Porro Eccleſiam ob eam rem ullum ſenſiſſe incommodum, falſiſſimum eſt: ac ſi quid umquam tuliſſet, id Epiſcopi alicuius vitio, non ratione vocum illarum, quibus nihil pravitatis ineſt, factum fuiſset. Tandem ad ravim uſque clamitent & conquerantur novatores, praecipuam a nobis Chriſtianae Reip. partem cenſeri clericos; qui enim id neges iis, quos paſtores & doctores paſcere Eccleſiam ſuam Chriſtus poſuit, quibuſque tantum ſacra miniſteria obire permiſit?

Cap. III. Archiepiſcopus Noſter de praeſcripta a Chriſto regendae Eccleſiae forma diſſerit. Nullam a Servatore inſtitutam Eccleſiae adminiſtrandae rationem, contendit Moshemius (185); democraticam vero eſſe, confidenter adſeverat Flacius (186); ariſtocraticam tandem pronuntiant Hebenſtreitius (187), Chamie-

(182) Cit. diſſ. de Epiſcop. & Presbyt.
(183) Cit. diſſ.
(184) Cit. praef. pag. 8.
[185] In Inſtit. maiorib. Hiſtor. Eccleſ. ſaec. I. ſect. I. par. II. cap. 2. §. 5.
[186] In demonſtrat. de elect. Praeſul. & Epiſcopor. &c.
[187] Diſſ. de forma regiminis in Eccleſia.

mierius (188), Spanhemius (189), aliique. Sed homines a ſacris noſtris alienos, quibus nihil tam ſanctum fixumque eſt, quam Chriſti & Patrum doctrina pro cupiditate ſua abuti, nihil equidem moror; praeſertim quum catholicorum doctiſſimis iam ſatis poenarum dederint. E catholicis Bellarminus (190), & Gretſerus (191) regimen Eccleſiae monarchicum eſſe ariſtocratia & democratia temperatum tuentur. Contra purum putumque monarchicum faciunt Mauclerus [192], Petavius [193], Orſius [194], aliique. Sed ſcite Cl. Marca Ecclesiae ſtatum monarchicum eſſe ariſtocratico regimine temperatum ſtatuit: quod idem Natali Alexandro [195], Dupinio, [196], Boſſuetio (197), aliiſque permultis placuit. Vt autem Noſter ſuam confirmet ſententiam, unum Petrum a Chriſto unitatis centrum & Chriſtianae Reipublicae caput inſtitutum, probat ſelectis ſacrarum litterarum Patrumque teſtimoniis, maxime conceptiſſimo Chriſti loco apud Matthaeum (198), in quem iunctis veluti phalangibus impetum faciunt Romanae communionis hoſtes Caſaubonus (199), Montacutius (200), Caveus (201), Walchius (202), aliique, ſibi adblandientes, hoc tam firmo praeſidio nobis erepto, de primatu Petri actum eſſe. Sed nae ii magno conatu maximas agunt nugas, quas noviſſime diſpulerunt Orsius (203), & Mamachius (204).

Excipit *Diatriba de Synodica epiſtola Synodi Illyricianae habitae decreto Valentiniani Senioris A. C. CCCLXV.* Male Noſter Baronium (205) ſequutus Illyricianam hanc Synodum, qua *con-*

ſub-

(188) Lib. IX. Panſtratiae catholic. cap. 2.

(189) Lib. IX. Chamierii contracti cap. 2.

(190) Lib. I. de Rom. Pont. cap. 3.

(191) Lib. I. defenſion. Controv. Bellarmin. de R. P. cap. 3.

(192) De Monarch. Eccleſ. par. 2. lib. I. cap. 4.

(193) Lib. III. de Eccleſ. hierarch. cap. 15.

(194) Lib. VIII. de auctor. Rom. Pontific., diſſ. qua eccleſiaſticae hierarchiae forma ſeu ratio explicatur, tom. III. part. II.

(195) In ſaecul. I. diſſ. 4. §. II.

(196) De antiq. Eccl. diſcipl. diſs. IV. cap. 2. §. 3.

(197) Declarat. Cleri Gallican. part. I lib. I. cap. 31.

(198)

(199) Exercit. XV. in Annal. Baronii.

(200) Origin. Eccleſ. par. II. tom. I.

(201) In vita Petri cap. 1. §. 3.

(202) Hiſt. Eccl. ſaec. I. cap. I. ſect. II. §. 4. ſeqq.

(203) Cit. loc.

(204) Origin. & Antiqu. Chriſt. lib. IV. cap. I. §. 5. ſeqq.

(205) Ad A. C. CCCLXV.

ſubſtantialis Trinitatis fides, quem totus Occidens profitebatur, comprobata eſt, in dictum an. CCCLXV. confert; id enim conſiſtere haud patitur epiſtola Valentiniani & Valentis ad *Aſianam dioeceſim*, apud Theodoretum (206), cuius initio Gratianus una cum Valentiniano & Valente *Auguſtus* adpellatur. Quum autem Gratianus anno CCCLXVII. Auguſtus a patre fuerit adpellatus, ut ex Ammiano Marcellino, aliiſque compertum eſt; profecto ante eum an. CCCLXVII. nec epiſtola ſcribi, neque Concilium Illyricianum congregari potuit. Argumentis porro Baronii iam abunde ſecerunt Valeſius (207), & in primis Pagius (208). Coniicit laudatus Valeſius Illyricianam Synodum anno CCCLXXI. celebratam fuiſſe, quod ea Synodum Romanam ſub Damaſo P. habitam anno CCCLXX. ſubſequuta ſit. Pagius autem coactam putat anno CCCLXXII. aut initio ſequentis. Harduinus (209) tandem habitam anno CCCLXXIV. ſuſpicatur, quia Synodicam Illyricianae Synodi epiſtolam poſt Ambroſii Mediolanenſis ordinationem, hoc eſt, poſt an. CCCLXXIV. collocant Theodoretus (210), & Hiſtoria Tripartita (211). Mihi Pagii ſententia probatur, utpote quae magis idoneis fulcitur argumentis. Integram Illyriciani Concilii Synodicam exhibet Theodoretus (212). Vnum eius locum de Epiſcopis in Aſiana dioeceſi deligendis, qui eruditorum ingenia mire torſit, Illuſtr. Auctor feliciter emendat & expedit in hunc modum: *hac de re ad vos ſcribentes, quae monenda habemus, hiſce quoque litteris noſtris expreſſimus de conſtituendis Epiſcopis, & de Comminiſtris quoque iam conſtitutis, nempe, ut ex iis, qui ſunt functi magiſtratu, ſi ſani ſint, conſtituantur Epiſcopi* (ita Graeca verba, quae negotium faceſſunt, ἐκ των ἐν τελει χρηταμενων Ἐπισκοπων ὑγιεις, expuncta voce Ἐπισκοπων, Latine reddit Marca); *ſin minus, ex ipſo Presbyterio. Similiter & Presbyteri & Diaconi e ſacro clericorum Collegio, ut ſint omni in parte inculpati: minime vero de curia, vel ex officio militari*. Nimirum putarunt Patres haud ſcrupuloſe ſervandam veterem regulam, quae e ſo-

lo

[206] Lib. IV. Hiſt. Eccl. cap. 8.
[207] Not. ad Theodoret. H. E. V. 9. & ad Socrat. H. E. IV. 12.
[208] Critic. Baron. ad A. C. CCCLXV.
[209] Collect. Concil. ad an. CCCLXXIV.
[210] Lib. IV. H. E. cap. 8.
[211] Lib. VII. cap. 10.
[212] Lib. IV. H. E. cap. 9.

lo Presbyterio Epiſcopos deligendos praeſcribebat; quin ſi ſanae ac integrae fidei invenirentur aliqui viri, qui magiſtratu civili functi eſſent, hos potius Epiſcopos deligendos; deinde ſi tales non reperirentur, e Presbyterio ſecundum veterem regulam petendos. Presbyteros autem & Diaconos e ſolo clericorum corpore cooptandos, ne ſcilicet exemplo eius, quod de magiſtratibus in Epiſcopatum adſciſcendis ſingulari iure decernebat, putaret aliquis, Presbyteros quoque & Diaconos e laicis probatis adligendos. Laudatum vero locum ſic vertit Valeſius (213): *ſcripſimus item de Epiſcopis, qui conſtituuntur, aut qui conſtituendi ſunt comminiſtri; ſi quidem ſint idonei, ex Epiſcopis iam vita functis orti: ſin minus, ex Presbyterorum ordine eligantur*; atque hanc eſſe horum verborum ſententiam vult, ut ſi qui Epiſcoporum vita functorum filii reperiantur orthodoxi, ii reliquis omnibus praeferantur, eiuſque rei exemplum promit ex Euſebio (214), qui Domnum Antiochenae Eccleſiae Epiſcopum factum fuiſse refert, quum eſſet Demetriani eiuſdem urbis Epiſcopi filius. Itaque propoſitionem ἐν, uti ſuperfluam, e Graeco textu deleri iubet. At Marcae noſtri verſio ceteris omnibus anteferenda eſt, quae quanta ſit Magiſtratibus civilibus cum Epiſcopatu in tuenda fide communio, patefacit, & tantum vocem Ἐπιτηκοτων repetitam, ſecundo in loco expungit.

Succedit *Explicatio canonis V. Synodi CPoli babitae A. C. CCCLXXXI.* In eo mentio fit *tomi Occidentalium*. Nomine *tomi* veteres epiſtolam Synodicam, decreta Synodi, totumque id, quod fidei explicationem continet, ſignificarunt. Hoc ſenſu Athanaſius epiſtolam Concilii Alexandrini *tomum ad Antiochenos* inſcripſit. Concilium CPolitanum [215] τομον vocavit Antiochenae Synodi epiſtolam. *Tomus* etiam dicitur epiſtola Leonis M. ad Flavianum contra Eutychen. In Chalcedonenſi aliiſque Conciliis, inque hiſtoria Eccleſiaſtica paſſim occurrit τομος περι πιστεως, ut apud Zonaram (216), ac τομος συνοδικος, ut apud Harmenopulum (217). Poſtea τομος deſignare etiam coepit *decretum* ſeu epi-

[213] Not. ad Theodoret. H.E. lib. IV. cap. 9. p. 140.
(114) Lib. VII. Hiſt. Ecclef.
(215) Ep. XIII. ad Damaſum n. 4.
(216) In Marciano.
(217) Lib. IV. tit. 6. §. 30.

epiſtolam cleri & populi, qua aliquem in Epiſcopum electum Metropolitae ſignificabatur, aut commune ſuffragium in ſcripturam redactum: unde τομογραφειν *decretum synodicum conſcribere*, *electionem decreto firmare* apud Pachymerem (218). Iam vero quidnam ſit in laudato canone V. CPolitano τομος των Δυτικων *tomus Occidentalium*, mira eruditorum diſcrepantia. Putat Baronius (219) eſſe Synodicam epiſtolam Damaſi ad Paullinum Antiochenum, quam Theodoretus (220) exhibet. Marca vero (221) hunc *Occidentalium tomum* intelligit neſcio quam epiſtolam Occidentalium, qua docent ſe communionem Antiochenorum amplecti, quia rectam fidem profitentur, etſi Meletii & Paullini ſchiſmate laborent. Petitus (222) loco Δυτικων *Occidentalium* legit Διθικων *Antiochenorum*. At ei graviter obſtant omnes MSSti Codices, qui perpetuo Δυτικων habent, & illud praeterea, quod Antiocheni a nemine Διθικοι adpellati ſunt. Iuſtellus (223) *tomum Occidentalium* interpretatur expoſitionem fidei in Synodo Antiochena ſub Meletio coacta an. CCCLXXVIII. ad Damaſum P. ceteroſque Occidentis Epiſcopos miſſam. At quum Δυτικοι *Occidentales* perpetuo dicantur, tomum των Δυτικων ab Occidentis Epiſcopis ad Antiochenos ſeu Orientales, non contra ab his ad Occidentales miſſum fuiſse oportet. Beveregius (224) intelligit Synodicam epiſtolam Damaſi P. & Occidentalium Epiſcoporum Romae congregatorum ad Concilium CPolitanum an. CCCLXXXII. miſsam, qua Patres CPolitanos ad Synodum Romae habendam invitarunt. Sed ſcite Valeſius (225) putat, *tomum Occidentalium* in dicto canone eſse Synodicam epiſtolam Damaſi & Epiſcoporum XCIII. Romae congregatorum ad Synodum Antiochenam anni CCCLXXVIII. miſſam, inque ea adprobatam, & ab Orientalibus Epiſcopis CXLVI. ſubſcriptam, quam ediderunt Holſtenius (226), & Couſtantius (227). Hanc ſententiam Couſtan-

(218) Lib. VI. cap. 29. & lib. IV. cap. 13.
(219) Ad A. C. CCCLXXXI.
(200) Hiſtor. Eccleſ. V. 9.
(221) Lib. I. Concord. cap. 4. n. 5.
(222) Lib. III. Var. lect. cap. 2.
(223) In hunc Canon.
[224] In can. V. CPolitan. tom. II. Synodic. p. 97.
(225) Not. in Theodoret. H. E. lib. V. cap. III. & IX.
(226) Collect. Roman. tom. 1. p. 167.
(227) Collect. Epiſt. Romanor. Pontific. pag. 495. ſeqq.

ſtantius (228), Ballerinii fratres (229), Caveus (230), Fabricius (231), aliique docti viri ſequuntur. Eam perbelle confirmant ipſi Patres CPolitani in laudato canone V.: *de tomo Occidentalium*, aiunt, *etiam eos ſuſcipimus, qui Antiochiae unam Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Deitatem confitentur*: ubi *tomus Occidentalium* Synodicae Damaſi congruit, cui Epiſcopi Antiochiae ſubſcribentes, *unam Patris, & Filii, & Spiritus Sancti deitatem* in eadem declaratam confeſſi ſunt. Eamdem Damaſi Synodicam indicarunt ipſimet Epiſcopi CPolitani in Synodica epiſtola ad Damaſum & alios Epiſcopos Occidentis apud Theodoretum (232), ubi ſe ad Romanam Synodum ob longum iter proficiſci non poſse reſcribunt, ſuaque de tribus in Trinitate Perſonis ſententia explicata, ſtatim addunt, eam uberius explicatam fuiſse *& libello Antiochiae condito a Synodo, quae illic celebrata eſt*, τῷ τε ἐν Ἀντιοχείᾳ τόμῳ παρὰ τῆς ἐκεῖ Συνόδου, *& illo, qui ſuperiore anno editus eſt CPoli ab oecumenica Synodo*. Quem Patres in cit. canone V. *tomum Occidentalium* adpellant, quia illa Damaſi epiſtola fuit ab Occidente miſsa, eum hic *tomum Antiochiae a Synodo conditum* vocant; propterea quod haec Synodus eamdem Damaſi Synodicam antea acceptam cum decretis ſuis copulavit, & ſubſcripſit.

Sequitur *Diſſertatio de veteribus collectionibus canonum*. In hac quaedam tradit Noſter, quae conſiſtere nequeunt. Vt ecce *cap. I.* contendit, propriam canonum collectionem, qua Romana Eccleſia ante Synodum Chalcedonenſem utebatur, eam fuiſſe, quam ipſe beneficio Chriſtophori Iuſtelli vidit, quippe quae ſub una hac inſcriptione *canones Nicaeni* Sardicenſes canones Nicaenis non interrupta numerorum ſerie ſubiectos exhibet. At vero non ex eo, quod in Codice Iuſtelliano canones Sardicenſes Nicaenis uno Concilii Nicaeni lemmate attexti erant, rite colligitur, eum Codicem Romanae Eccleſiae uſui fuiſſe; plures enim nunc exſtant veteres collectiones, in quibus Sardi-

(228) Collect. epiſt. Romanor. Pontific. pag. 566. not. A.

(229) De antiq. collect. canon. part. II. cap. 9.

(230) Not. ad hunc canon.

(231) Biblioth. Graec. tom. XI. p. 385. not. K.

(232) Lib. V. H. E. cap. 9.

cenſes Canones Nicaenis eodem modo ſubduntur, quae tamen ad Romanam Eccleſiam non pertinebant. Potius itaque fatendum eſt, temporum iniuria vetuſtiſſimum Romanae Eccleſiae codicem intercidiſſe. Et fruſtrà quidem Voëllus & Henricus Iuſtellus Codicem in Romana Eccleſia receptum ante Dionyſianum fuiſſe eum contendunt, quem ipſi ex MSto Bibliothecae Chriſtophori Iuſtelli evulgarunt (233); multa enim probant, hunc Codicem omnino diſcrepare ab eo, quo primum Romana Eccleſia utebatur: qua de re conſule David [234], & Eſpenium (235). Genuinus quoque Romanae Eccleſiae Codex non eſt, quem ex duobus MSStis Thuano & Oxonienſi primus edidit Queſnellus (236), qui Romanam Eccleſiam eo uſam ſub Innocentio I. Zoſimo & Leone M. contendit (237); ſat enim a Couſtantio (238), & Balleriniis fratribus (239) oſtenſum, Romanam Eccleſiam Queſnelliano Codice numquam uſam, nihilque argumenta Queſnelli probare. Idem Couſtantius docet Codicem illum, pro cuius antiquitate & auctoritate Queſnellus pugnavit, inconcinnam perturbatamque eſſe canonum collectionem a privato quodam ſexto demum ineunte ſaeculo conſarcinatam: nec ſine ratione eumdem Queſnellianum Codicem potius in Gallia, ubi eius farraginis Codices paſſim obvii, quam Romae aut in Italia, ubi nulli reperiuntur, confectum fuiſse, cenſent Ballerinii. Cap. II. Archiepiſcopus noſter tradit, poſt Synodum Chalcedonenſem Leonis M. auctoritate aliam editam fuiſse collectionem, qua ſola Romana cum reliquis Occidentis Eccleſiis per ſexaginta, & amplius annos uſa eſt: atque hanc adhuc ignotam ex duobus Codicibus MSS. Coenobii Rivipullenſis in Catalonia erutam inde deſcribit. At vero collectionem ex Codicibus Rivipullenſibus hauſtam merum eſse Hiſpanienſis Eccleſiae Codicem ab Hiſpano auctore exornatum, nec eo Romanam aliaſque

(233) Biblioth. iur. can. veter. tom. I. Appendic. opp. S. Leon. tom. II.

[234] De Canonic. iudiciis Epiſcop. cap. III. art. 3.

(235) Comment. in canon. iur. vet. par. I. diſſ. 3. §. 3.

(236) Sub titulo „ Codicis canon. eccleſiaſtic. & conſtit. S. Sedis Apoſtolic. “ in

(237) Diſſ. XII.

[238] Praef. ad epiſtol. Romanor. Pontific. n. LXX. ſeqq.

(239) Obſervat. in cit. diſſ. XII. Queſnell. cap. I. & 2.

que Occidentis Eccleſias umquam uſas fuiſse, conquiſitis argumentis probarunt Couſtantius [240], ac Ballerinii fratres [241].

Locum poſtea ſibi vindicat *Interpretatio cap. Clericus III. quaeſt. IV.*, in qua Pariſienſis Antiſtes de foro Clericorum, traditione Clerici curiae, & laica communione diſſerit. Caput hoc ex Pſeudo-Iſidori decretalibus deſumtum eſt, qui ſub nomine Stephani P. inquit: *Clericus vero, qui Epiſcopum ſuum accuſaverit, aut ei inſidiator exſtiterit, non eſt recipiendus, quia infamis effectus eſt, & a gradu debet recedere, & CVRIAE TRADI SERVITVRVS*. Spectavit Impoſtor Honorii Conſtitutionem (242), qua cavit: *quemcumque clericum indignum officio ſuo Epiſcopus iudicaverit, & ab Eccleſiae miniſterio ſegregaverit . . . continuo SIBI EVM CVRIA VINDICET, ut liber illi ultro ad Eccleſiam recurſus eſſe non poſſit: & pro hominum qualitate, & quantitate patrimonii vel ordini ſuo, vel Collegio Civitatis adiungatur*. Idem confirmavit Iuſtinianus (243), *Curiae tradi* iubens Presbyteros, Diaconos, & Subdiaconos, qui uxorem ducerent. Pſeudo-Iſidorus autem plura ex laudata Honorii lege deſumſit, moreque ſuo interpolavit, ac expreſſit verbis quum citatae Iuſtiniani Novellae CXXIII. cap. 14. *Curiae tradatur*, tum Canonis III. Concilii Hiſpalenſis I. *tradantur ſerviturae*. Olim curiae tradi idem erat, ac criminoſum clericum ab Epiſcopo depoſitum curiae miniſterio addici, ut ex laudatis Honorii & Iuſtiniani conſtitutionibus apertiſſimum eſt. Eodem ſenſu traditio curiae accepta eſt etiam ſaeculo IX. a Pſeudo-Iſidoro quum in *cit. cap. III.*, tum in *can. ſtatuimus XVIII. c. II. q.* 1. ubi ſub nomine Fabiani P. de clerico depoſito ait, *curiae tradatur, cui omnibus diebus vitae ſuae deſerviat*, tum in *can. ſi quis Sacerdotum XXXI.* ſub nomine Pii, *curiae tradatur, ut ibi recipiat, quod inique geſſit*. Quum autem clerici exauctorati curiae addicerentur poenae nomine, eos onera quidem curialia ſubiiſse, honorem tamen & privilegia De-

[240] Cit. praef. n. CXXXIV. & ſeq.
(241) Cit. loc.
(242) L. XXXIX. C. Th. de Epiſcop. & cleric.
(243) L. LIII. C. eod., & Nov. CXXIII. cap. 14.

Decurionum non habuiſse, ut de Iudaeis & Haereticis ſanxit Iuſtinianus (244), non abs re Iuretus (245), Radulphus Fornerius [246], aliique docti viri ſuſpicantur. Poſtea abolitis curiis, clericiſque ab Imperio Magiſtratus ſine ullo criminum diſcrimine ſubductis, ignoratione antiquitatis & iuris civilis factum eſt, ut in alium ſenſum *το curiae tradi* acciperetur, nempe pro traditione clerici depoſiti, & omnibus clericalibus privilegiis exuti Magiſtratui ſaeculari, ut poenis publicis afficeretur. Novo hoc ſenſu ſaeculo XI. Ivo Carnotenſis [247], aliique canoniſtae eam formulam interpretati ſunt, poſt quos Pontifices ſaeculo XII. iverunt. Ita pro vulgata temporum ſuorum doctrina eamdem explicuit Innocentius III (248), qui *verbum illud* explicans, *quod in antiquis canonibus, & in noſtro decreto contra falſarios edito continetur, videlicet, ut clericus per eccleſiaſticum iudicem degradatus ſaeculari tradatur curiae puniendus*, decernit, *ut clericus, qui ob crimen falſi, vel aliud flagitium grave non ſolum damnabile, ſed damnoſum fuerit degradatus, tamquam exutus privilegio clericali, ſaeculari foro per conſequentiam applicetur: quum ab eccleſiaſtico foro fuerit proiectus, eius eſt degradatio celebranda ſaeculari poteſtate praeſente, ac pronunciandum eidem quum fuerit celebrata, ut in ſuum forum recipiat degradatum; & ſic intelligitur curiae tradi ſaeculari: pro quo tamen debet Eccleſia efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum circa eum ſententia moderetur*. Inquit Innocentius, traditionem hanc curiae eam eſse, cuius mentio fit *in antiquis Canonibus*: quibus verbis ſpectavit allatos ſupra Canones ex Pſeudo-Iſidori decretalibus hauſtos, quibus tamen non de incorrigibilibus clericis, ſed de conſpirantibus adverſus Epiſcopum, vel eius vitae inſidias molientibus, vel calumniam inferentibus agitur: nec porro *tradere curiae* in vetuſtis iis Canonibus eſt depoſitum clericum Iudici ſaeculari puniendum tradere, ſed curiae ſervitio deputare, uti iam vidimus.

Iis, quae hactenus edifferta ſunt, maiorem lucem ſequentia offundunt. In vetuſtis monumentis curia non deſignat magiſtra-

(244) Nov. XLV.
(245) Not. ad Ivon. ep. LIII.
(246) Lib. I. rer. quotidian. cap. 28.
(247) Epiſt. LIII. & LXVI.
(248) Cap. novimus XXVII. de V. S.

Digitized by Google

giſtratum, qui iuri dicundo, aut publicis quaeſtionibus praeerat, ſed collegium inferiorum civitatum, cui deputati *decuriones* ſeu *curiales* adpellabantur. Primum coloniis, quae *quaſi effigies parvae*, ut Gellii (249) verbis utar, *ſimulacraque populi Romani fuerunt*, decuriones adſcripti ſunt. Coloniarum exemplo quaeque Imperii civitas ſuam habuit curiam, ſeu *Bulen*, uti Plinius ait, ſuoſque curiales; adeo ut ſi forte vico ius civitatis ab Imperatore daretur, confeſtim curiales ei darentur, qui ex ea urbe, in cuius territorio vicus erat, plerumque adſumebantur. Synodus Chalcedonenſis (250): *fuit Baſilinopolis ſub Nicaea; Imperator quidam Iulianus (aut neſcio quis ante eum) fecit eam civitatem, & ſumens ex Nicaea curiales ibi conſtituit*, και λαβων απο Νικαιας πραγματευομενους, κατεστησεν εκει. Inſtitutae autem curiae fuerunt exemplo Senatus Romani, κατα της βασιλευουσης πολεως μιμησιν, inquit Iuſtinianus (251): unde & Senatus nomen iiſdem inditum. Vtrumque curiae & Senatus nomen coniunxit Auſonius (252). Et Caſſiodorus (253): *non in caſſum*, inquit, *vobis curiam conceſſit antiquitas, non inaniter appellavit minorem ſenatum, nervos quoque vocitans, ac viſcera civitatum*. Habebant Curiales & privilegia bene multa, & civilia munera. Nam adepto decurionatu plebei fiebant nobiles; fuſtibus non caedebantur, nec quaeſtioni ſubiiciebantur; faſces habebant; tutores dabant abſente Praeſide; in cenſu, conviviis, ſuffragiis ampliſſimum civitatis gradum obtinebant; eorum naturales filii curiae oblati legitimi fiebant; aliaque habuerunt privilegia, quae prae ceteris congeſſerunt Briſſonius (254), & Berterius (255). Oneribus vero curiales quam maxime conſtringebantur: etenim Circenſes & ſpectacula edere populo tenebantur; annonam curare, frumentum aliaque victualia Reip. neceſſaria emere; cenſus, tributa, legata Reip. debita exigere, omnemque rempublicam procurare; diſtributiones omnes facere, ac ſi quid deeſſet, de ſuo rependere; militiae nomen dare, & ruri extra municipium vivere non poterant, adeo ut adſcripti-

(249) Lib. XVI. Noct. Attic. cap. 13.
(250) Act. XIII.
(251) Nov. XXXVIII.
(252) In Moſella v. 401.
[253] Lib. IX. ep. 2.
[254] Lib. IV. Select. Antiq. cap. XIII.
[255] Πιθαν. diatrib. I. cap. 10. tom. IV. theſaur. Ottonian. p. 851.

ptitii curiae ſervi viderentur: quae omnia late perſequuntur in primis Gothofredus (256), & Merillius (257). Vere Theophylactus (258) ſcribit: *decurio dignitas quaedam erat, ſeu potius munus & onus civile*, Βουλευτὴς ἀξίωμα τι ἦν μᾶλλον δὲ λειτούργημα καὶ βάρος πολιτικόν: *quo honore praediti cogebantur rebus in foro venalibus proſpicere; & inde multis ſaepe periculum propter caritatem annonae creatum eſt*. Quum itaque onus potius, quam honos eſſet decurionatus, nil mirum, ſi curiam omnes defugerent, multique, ne curiales fierent, extorres & profugi ſolum verterent: quod fratrem ſuum feciſſe, ſcribit Syneſius (259). Inde uſque a Traiani temporibus multi decuriones fiebant inviti, uti Plinius (260) refert: & Chriſtiani ab ethnicis Auguſtis poenae cauſſa curiae deputati. Eo demum res venit, ut qui ſcelus aliquod admiſiſſent, curiales fierent, ac ipſi clerici poſt ſollemnem καθαίρεσιν ob poenam curiis manciperentur. Refugiebant autem curias praeſertim Chriſtiani non ob gravia modo curiae onera, verum etiam quia eccleſiaſticis dignitatibus inhiabant; namque curialibus non licebat ad Epiſcopatum ſine patrimonii iactura & periculo promoveri: natique ex patre Decurione, ſi ad clericatum adſpiraſſent, patrimonio mulctabantur ex Theodoſii Conſtitutione (261). Ad hunc Imperatorem ſic ſcribit Ambroſius (262): *Epiſcopi retrahuntur a munere ſacro, & curiae deputantur: graviter gemunt*. Hinc Innocentius I. (263) curiales ordinari vetuit, ne ad clericatum evecti curiis redderentur. Et Synodus Illyriciana apud Theodoretum (264) iuſſit, *Presbyteros & Diaconos deligi ex ipſo ſacro ordine*, ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἱερατικοῦ τάγματος, *non autem a curia* ἀπὸ τοῦ βουλευτηρίου, *aut militari officio*. Neo in Synodo CPolitana depoſitus eſt, *quod nonnullos ſacrarum, & Eccleſiae legum ignaros, quum curiales eſſent, inconſiderate Epiſcopos ordinaſſet*, uti refert Sozomenus (265). Sed & ob eam cauſſam Chriſtiani curias ſubterfugiebant, quod

[256] In tit. C. Th. de decurionib.
(257) Lib. VIII. Obſ. cap. 26.
(258) In Marci cap. XV.
(259) Epiſt. XCIII. ad Heſychium.
(260) Lib. X. epiſt. CXIV.
(261) L. CIV. Cod. Th. lib. XII. tit. 1.
(262) Ep. XXIX.
(263) Ep. IV. cap. 3.
(264) H. E. IV. 9.
(265) H. E. IV. 24.

quod in ipſis muniis *voluptates a diabolo inventas exhibere* tenerentur; uti proclive conficitur ex laudato Innocentio I. (266). Tandem curias in Oriente penitus evertit Leo Imperator (267), quas in Occidente ipſa Imperii ruina iam oppreſſerat. Hinc curia non curialium collegium, ut antea, ſed Magiſtratum ſaecularem ſignificare coepit. Ivo Carnotenſis (268): *calumniatoribus*, inquit, *meis .... reſpondere non ſubterfugiam vel in Eccleſia, ſi eccleſiaſtica ſunt negotia, vel in curia, ſi ſunt curialia*. Et alibi (269) de quodam clerico ſcribit: *verberatum, ſpoliatum per manus ſervorum trahi feciſtis ad carcerem, & curiae traditum nulla conſolatione refoviſtis*. Hinc etiam *tradere curiae* non amplius pro exauctorati clerici addictione decurionum ordini, ſed pro ipſius clerici vitae diſpendio mulctandi traditione iudici ſaeculari accipi coepit, uti iam diximus.

Habes ex dictis, olim *curiae tradere* clericum nihil fuiſſe aliud, quam eumdem depoſitum curiae miniſterio deputare. Quare Marcae noſtro, traditionem curiae in vetuſtis monumentis interpretanti pro traditione clerici iudici ſaeculari publicis poenis afficiendi, haud adſtipulor. Singulare huius rei exemplum in Concilio Chalcedonenſi (270) deprehendere ſibi viſus eſt vir ſummus. Ibi relectis Actis Synodi Tyriae in cauſſa Ibae Edeſſeni Epiſcopi habitae, Samuel aliique Presbyteri Edeſſeni illum accuſarunt eo quoque nomine, quod Abrahamium Diaconum magici maleficii accuſatum, & coram Clero ac Epiſcopo confeſſum, omnium votis excommunicatum, nulla dein praevia ſatisfactione Epiſcopum ordinare deſtinaverat, impeditus, ne perficeret, ſola Archidiaconi refragantis interceſſione: tum ſubdiderunt, *& retinet chartam magicarum incantationum Reverendus noſter Epiſcopus, QVI DEBVIT IVDICIO PROVINCIAE hunc, qui ita exſecrabilis eſt, OFFERRE SECVNDVM CONSEQVENTIAM LEGVM.* En igitur uſus traditionis criminoſi clerici Magiſtratui ſaeculari. Verum eiuſmodi traditio extundi ex hiſce verbis nequit; iis enim deſignare Presbyteri volue-

(266) Ep. II. ad Victric.
(267) Nov. XLVI.
(268) Ep. XXII.
(269) Ep. LV.
(270) Act. X.

Digitized by Google

runt magici criminis atrocitatem, quod publicis provinciae iudicibus deferendum erat ex conſtitutione Valentiniani, Theodoſii, & Arcadii (271), non quod revera Iba Epiſcopus offerre Abrahamium *iudicio provinciae* debuerat; tantum enim abeſt, ut Epiſcopi capitis reos, ut erant magi, magiſtratibus obtulerint, quin potius eorum haud ultimum munus erat, pro atrociſſimorum criminum reis apud magiſtratus intercedere, ut morte eximerentur. Re quidem vera Abrahamius ſola excommunicatione fuerat conſilio cleri damnatus. Nec omittendum, in Graeco textu legi ὀφείλων *debuit*, quod eſt veluti indeterminatum, ac Latine refundi quoque poteſt *quum deberet*; ut ſenſus ſit, Ibam, ſi Epiſcopus non eſſet, debuiſſe potius Abrahamium magici facinoris reum ſaecularibus iudicibus deferre, quam ad epiſcopatum, ut ei propoſitum erat, deſtinare.

Succedit *explicatio canonis XVII. Ancyrani*. Hoc, qui rationis expertia animalia inierunt, & leproſi ſunt, poenae nomine iubentur εἰς τοὺς χειμαζομένους εὔχεσθαι, *inter Hybernantes orare*. Quinam ab Ancyranis Antiſtitibus χειμαζόμενοι vocentur, quibuſcum impuriſſimi eiuſmodi homines orare iubentur, non ſatis liquet. In hac veluti ſalebra veteribus canonum interpretibus aqua haeſit. Qui ante Zonaram inclaruere χειμαζομένους interpretati ſunt δαιμονῶντας, *daemoniacos, energumenos*, qui nempe immundo ſpiritu vexantur. Ita Dionyſius Exiguus, Criſconius, Fulgentius Ferrandus, Martinus Bracarenſis, Hadrianus I., & Iſidorus Mercator in ſuis canonum Collectionibus. Sane χειμαζόμενοι dicuntur *energumeni* in Conſtitutionibus vulgo Apoſtolorum (272), in liturgia Iacobo tributa, Graecorum Euchologio, inque vetuſtiſſimo Euchologio Bibliothecae Barberinae apud Morinum, quod ii *mali ſpiritus fluctibus iactentur*, χειμαζόμενοι ὑπὸ πνεύματος πονηροῦ, uti Cyrillus Alexandrinus (273) loquitur. S. Maximus (274) quoque χειμαζομένους & ἐνεργουμένους pro eodem accipit. Ex horum ergo ſententia *inter Hybernantes orare* in Ancyrano canone eſt *orare inter energumenos*, hoc eſt, eodem Eccleſiae loco, eodemque tempore, quo licebat energumenis preces offerre. Orabant

(271) L. ult. C. de malefic. & mathematic.

(272) Lib. VIII. cap. XII.

(273) In Iſaiae cap. XLII.

(274) Scholiis in Pſeudo-Dionyſium de Eccleſ. hierarch. cap. VI.

bant autem Energumeni, quum non vexabantur, in Narthece, loco inter Catechumenos & Audientes medio, ut ex Pſeudo-Dionyſio Areopagita (275) colligitur. Interpretationem hanc primus improbavit Zonaras, tum Balſamon (276), inde ducti, quod canone III. Timothei Alexandrini permittitur Energumenis communicare, ſi ex intervallis laborent: quod beſtiariis huiuſmodi deſultoribus concedendum eſſet, tolleretur que diſtinctio praeſcripta praecedenti canone XVI. Ancyrano de variis peccatorum poenis. At eam tamen probant hic Marca, & Beveregius (277). Idem Balſamo χειμαζομένους intelligit eos, qui in Narthece tamquam rudes & Catechumeni divinas audiebant ſcripturas, quique χειμαζομένων locum obtinent, nec in eccleſiaſticum ſalutis portum admittuntur. At quum alia interpretationem hanc conſiſtere non patiuntur, tum haec maxime, quod Ancyranae Synodo propoſitum fuit, graviori poena afficere peccatores, quorum dicto can. XVII. meminit, quam eos, de quibus praecedens canon XVI. agit: nulla vero ſeverior poena in illos ſtatueretur, admiſſa Balſamonis explicatione. Porro ſi nihil aliud hoc can. XVII. caveretur, quam poſſe utroſque divinis concionibus intereſſe, nec horum flagitiorum genera diſtincta eſſent, nec diſpares poenae. Tandem quid opus erat ab Ancyrana Synodo decerni, ut eiuſmodi impudici inter *Audientes* remanerent, quum poenitentes omnes ſcripturas cum Catechumenis audire deberent ante *ſubſtrationem*; ſecundus enim poenitentiae gradus erat *auditio*, per quem omnes ad exitum poenitentiae perveniebant? Magis eſt autem, ut ibi χειμαζομένους intelligamus eos, qui *pro Eccleſiae foribus ſub dio orare, & poenitentiam agere cogebantur*. Eorum, qui ob gravia ſcelera, veluti fornicationem, adulterium, poenitentiam agebant, primus gradus erat *flentium*, qui ſub tecto quodam pro foribus Eccleſiae ſtantes & ſuam confitebantur iniquitatem, & fideles, qui Eccleſiam ingrediebantur, flentes, & ſaepe etiam ad pedes provoluti rogabant, ut ſibi a Deo, & Epiſcopo poenitentiae locum exorarent. At qui graviora ſcelera, uti ſunt quae hoc canone memorantur, patrarant, & per-

(275) De Eccleſ. hierarch. cap. III.

(276) Schol. ad hunc canon.

(277) In can. XI. Concil. Nicaen. I. p. 72. ſeq. Synodic. tom. II.

petua poenitentia coërcebantur(non enim minori poena, quam puerorum ſtupratores, erant afficiendi impudiciſſimi beſtiarium deſultores, quos perpetua poenitentia Synodus Illiberitana (278) punit), ac non ſolum Eccleſia, ſed etiam eo tecto arcebantur. Teſtem appello Tertullianum (279): *reliquas autem*, inquit, *libidinum furias impias & in corpora, & in ſexus, ultra iura naturae, NON MODO LIMINE, VERVM OMNI ECCLESIAE TECTO SVBMOVEMVS, quia non ſunt delicta, ſed monſtra.* Ancyrana itaque Synodus perditiſſimae impuritatis homines perpetuam poenitentiam agentes extra omne limen tectumque Eccleſiae, imbribus & aëris inclementiae expoſitos, χειμαζομενυς *Hybernantes* dixit a voce χειμαζομαι, quae proprie eſt *tempeſtate* praeſertim *hyberna iactari*, ſeu qualis hyeme in mari ſolet oriri: quo ſenſu σφοδρως χειμαζομενων ἡμων *valide nobis tempeſtate iactatis* Lucas, & ναυτας χειμαζομενυς *nautas tempeſtate vexatos* Lucianus inquit.

Opuſculorum hoc volumine comprehenſorum agmen claudit *Epiſtola ad Henricum Valeſium de tempore, quo primum in Gallia ſuſcepta eſt Chriſti fides.* In hac Auctor celeberrimam magniſque virorum doctorum diſſidiis iactatam de initiis Chriſtianiſmi in Galliis controverſiam perſequitur. Tres diverſae de hac re ſententiae ſunt. Plerique ab Apoſtolorum diſcipulis primo exeunte ſaeculo Chriſtiana ſacra in Gallias illata, ac Trophymum Arelatenſem, Dionyſium Areopagitam Pariſienſem, Saturninum Toloſanum, Paullum Narbonenſem, Gratianum Turonenſem, Martialem Lemovicenſem, alioſque Gallorum Epiſcopos & Doctores Apoſtolis magiſtris uſos, contendunt. Sunt in hac ſententia Marca, Hugo Menardus (280), Germanus Milletus (281), Renatus Ouvrardus (282), Bernardus Labenazieus (283), Hugo Mathoudus (284), Io. Sambla-

(178] Can. LXXI.

(279) De pudicitia cap. IV.

[280] De unico Dionyſio contr. Launoii diſcuſſionem.

[281] In vindicata Eccleſ. Gallic. gloria, & Reſponſ. adv. Launoii Differt.

[282] Defenſe de l' ancienne tradition des Egliſes de France ſur la miſſion des premiers Predicateurs Evangeliques dans les Gaules, du temps des Apotres ou de leurs diſciples immediats &c.

(283) Diſſ. de tempore, quo primo Evangelium eſt praedicatum in Galliis.

(284) Diſſ. de vera Senonum origine Chriſtiana adverſ. Io Launoii criticas obſervationes.

blacatus (285), Nat. Alexander (286), aliique ſexcenti. Contra alii ſecundo iam adulto ſaeculo Fidem Gallis primum affulſiſſe, eamque ante ſaeculum tertium, demtis Lugdunenſibus, Viennenſibus, aliiſque perpaucis, nullis in Gallia innotuiſſe ſtatuunt. Opinionem hanc propugnant in primis Io. Launoius (287), Gerardus du Bois [288], Stephanus Paſquierius [289], & Tillemontius (290). Inter utramque ſententiam velut erciſcundi alii tradunt, a primis Chriſtianiſmi temporibus non Viennenſes & Lugdunenſes modo, ſed & alios in reliqua Gallia incolas fuiſſe, etſi non magno numero, qui Apoſtolicorum virorum opera Chriſtianam religionem colerent; concedunt tamen privatas quarumdam Gallicanarum Eccleſiarum traditiones de primis Gallorum doctoribus & Epiſcopis dubias, aut falſas eſſe: qui ſane Iove iudicant aequo.

Et vero Chriſtianos primo ſaeculo exſtitiſſe in Galliis, proclive Irenaei, & Tertulliani teſtimonia conficiunt. Irenaeus Lugdunenſis Epiſcopus [291], qui circa ann. CLXX. ſcripſit, Gallicanarum Eccleſiarum traditiones urget in haereticos novis rebus ſtudentes: και ὔτε, inquit, αἱ ἐν Γερμανιαις ἱδρυμεναι ἐκκλησιαι ἀλλως πεπιστευκασι ἠ ἀλλως παραδιδοασιν, ὔτε ἐν ταις Ιβηριαις, OΥΤΕ ΕΝ ΚΕΛΤΟΙΣ. *Et neque hae, quae in Germania ſunt fundatae Eccleſiae aliter credunt, aut aliter tradunt: neque hae, quae in Iberiis ſunt, NEQVE HAE, QVAE IN CELTIS.* Nomine των Κελτων *Celtarum* Gallos omnes Irenaeus deſignavit: ac fruſtra Launoius Celticam tantum Galliam intellexiſſe vult; Irenaeus enim, quum Graecus homo eſſet, Gallos omnes *Celtas* adpellavit, quod ita conſueverant Graeci, ut ex Strabone [292], Appiano Alexandrino [293], aliiſque Graiis ſcriptoribus compertiſſimum eſt. Habes ex Irenaeo, Eccleſias iam inde ab ali-

[285] In Palladio Galliae.
(286) Hiſt. Eccleſ. N. T. diſſ. XVI.
(287) Diſpunct. Epiſtol. Petri de Marca de tempore, quo primum in Galliis ſuſcepta eſt Chriſti fides, & diſſertationib. tribus; quarum una Gregorii Turonenſis de ſeptem Epiſcoporum adventu in Galliam; altera Sulpicii Severi de primis Galliae martyribus locus defenditur, & in utraque diverſarum Galliae Eccleſiarum origines tractantur; tertia quid de primi Cenomanorum Antiſtitis epocha ſentiendum ſit, explicatur.
(288) De primis Eccleſiis Galliae, lib. 1. Hiſtor. Eccleſ. Pariſ. tom. 1.
(289) Recherches de la France III. 6.
(290) Monument. H. E. tom. IV. p. 439.
(291) Lib. I. contr. haereſ. cap. 10.
[292] Geograph. lib. IV.
[293] De bello civili lib. IV.

quo tempore in Galliis conſtitutas fuiſse; quî enim potuiſſet is haereticos coarguere traditione Eccleſiarum, quas novas tum fuiſſe conſtaret? Tertullianus (294) autem, qui triginta poſt annos *Apologeticum* ſcripſit, inter varias, quas enumerat, *gentes Chriſto ſubditas*, *GALLIARVM DIVERSAS NATIONES* memorat; alludit nempe ad Galliam Narbonenſem, Lugdunenſem, Aquitanicam & Belgicam, ſecundum Auguſti diviſionem. Habes hinc, non in Viennenſi & Lugdunenſi modo, uti male Launoius, ſed & in diverſis Galliarum regionibus Tertulliani aevo Eccleſias exſtitiſſe; quae quum paullatim auctae ſint, nihil vetat, quominus multo ante conſtitutas opinemur, & eaſdem omnino fuiſſe, quas antea Irenaeus memoravit. Sed & illud non praetermittam, quod Chriſtianiſmum in Galliis vigentem primo ſaeculo non obſcure demonſtrat, Chriſti nempe fidem univerſum orbem brevi occupaſſe, ac ad fines terrae diſſeminatam ab Apoſtolis eorumque diſcipulis fuiſſe: quod Clemens Romanus [295], Iuſtinus (296), Ignatius (297), Irenaeus (298), Origenes (299), Tertullianus (300), Lactantius [301], Arnobius (302), ceterique tradunt. Quis autem concoquat, penitiſſimis & extra Romanum Imperium poſitis gentibus Evangelium opera Apoſtolorum, ac diſcipulorum innotuiſſe; latuiſſe autem Gallos ea aetate florentiſſimos, vicinoſque gentium dominae Romae, quam ſanguine ſuo Petrus & Paullus conſecrarunt? Quis Apoſtolos de barbaris feriſque nationibus ad Chriſti caulam compellendis ſollicitos fuiſse credat; de illuſtri autem Gallorum gente ad Chriſtum adducenda haud cogitaſſe? Quis tandem ſibi perſuadeat, Gallorum neminem ab Eccleſiae cunabulis Chriſtiana ſacra coluiſſe, quum ſatis conſtet, ab ipſo Neronis aevo Religionem omnem terrarum angulum vel remotiſſimum penetraſſe, magnamque gentium multitudinem omnis aetatis, ordinis, ac ſexus ubique Chriſto nomen dediſſe? Qui vero primi Chriſtianam fidem in Gallias intulerint, id in tanta vetuſtatis caligine vix detegetur. Quae

[294] Adverſ. Iudaeos cap. VIII.
(295) Ep. I. ad Corinth. n. 5.
(296) In dialogo cum Tryphone.
(297) Ep. ad Philadelph.
(298) Lib. I. adv. haereſ. cap. 1. v. 3.
(299) Lib. I. contr. Celſum.
(300) Apologetic. cap. XXXVII. & adv. Iudaeos cap. VII.
(301) De mortib. perſecutor. cap. II.
(302) Lib. II. ad Gentes pag. 50.

Quae Marca de primis Gallorum Apoſtolis & Doctoribus tradit, ea merae ſunt coniecturae, quibus Launoius (303), Iac. Longuevalus (304), & Baſnagius (305) in primis obluctantur.

Iam vero Launoius ſententiae de Chriſtianiſmo apud Gallos ſerius recepto ſignifer auctoritatibus pugnat Sulpicii Severi & Gregorii Turonenſis', quas ſcriptoribus omnibus praeferendas arbitratur. Inquit Sulpicius (306), qui ſaeculo IV. ſcripſit: *ſub Aurelio Antonini filio perſecutio quinta agitata, ac tum primum inter Gallias martyria viſa, ſerius trans Alpes Religione ſuſcepta*. Gregorius autem (307), qui ſaeculo VII. claruit: *Huius* [Decii] *tempore ſeptem viri Epiſcopi ordinati ad praedicandum in Gallias miſſi ſunt, ſicut hiſtoria paſſionis S. Saturnini enarrat. Ait enim ſub Decio & Grato Coſſ.* (A. C. CCLI.), *ſicut fideli recordatione retinetur, primum ac ſummum Toloſana civitas S. Saturninum habere coeperat Sacerdotem. Hi ergo miſſi ſunt, Turonicis Gratianus Epiſcopus, Arelatenſibus Trophimus Epiſcopus, Narbonae Paullus Epiſcopus, Toloſae Saturninus Epiſcopus, Pariſiacis Dionyſius Epiſcopus, Arvernis Stremonius Epiſcopus, Lemovicinis Martialis eſt deſtinatus Epiſcopus*. At fruſtra Scriptoribus hiſce Launoius innititur. Sane Sulpicii verba de generali perſecutione Caeſarum edictis iuſſa, publicaque fidei per omnes Gallias profeſſione accipienda ſunt, uti ſcite Ouvrardus (308); nec, ſi temporum ratio habeatur, quidquam proſunt iis, qui anno CCLI. Religionem Gallis affulſiſſe putant. Quod vero ad Gregorium Turonenſem attinet, etſi ei concedatur illa ſeptem Epiſcoporum in Gallias profectio ſub Decio Imp. anno CCLI., adfirmandum tamen eſt, fidem in Galliis iam enatam altero ſaeculo, hoc eſt an. Ch. CXXVII., adeo ut ſeptem illi Epiſcopi intermortuam fere, iterum reviviſcere iuſſerint, ut exponit Abbadius (309). Porro adquieſcemuſne Sulpicio & Gregorio, qui & recentiores ſcriptores ſunt, & in recenſendis rebus a memoria ſua diſſitis minus diligentes,

mi-

(303) Cit. diſpunct.

(304) In Hiſtor. Eccleſ. Gallican. diſſ. praeliminar. tom. I.

(305) Ad A.D. XLVI. pag. 659 ſeqq. Annal. politico-eccleſiaſtic. tom. I.

[306] Lib. II. Hiſtor. cap. XLVI.

[307] Lib. I. Hiſtor. Francor. cap. XXVII.

[308] Defenſe des ancienne traditions des Egliſes de France.

[309] Nouvelle Diſſertation touchant le temps, auquel la Religion Chretienne a été établie dans les Gaules.

minuſque periti hiſtoriarum, fidemque tot diligentibus ac vetuſtiſſimis ſcriptoribus denegemus, ex quibus conſtat, a primis temporibus Evangelium Gallis affulſiſſe? Appoſite Pagius (310): *Quum Sulpicius in hiſtoria quarti ſaeculi, quo vixit, ſaepius erraverit, cum in antiquiori numquam hallucinatum, nullus, ut puto, ſibi facile perſuaſerit. Sulpicius itaque, qui hiſtoriam Euſebii in compendium redigebat, quum videret in hiſtoria Euſebiana ante imperium Marci Aurelii fidei in Galliis annunciatae mentionem non fieri, quemadmodum nec aliorum Martyrum in ea regione ante Irenaeum paſſorum, credidit tum primum intra Gallias martyria viſa eſſe, & ſerius religionem Chriſtianam trans Alpes ſuſceptam.* Gregorius autem ex actis S. Saturnini collegit id, cuius nullum in ipſis veſtigium exſtat, ut obſervant Ruinartius [311], Pearſonus (312), ac Pagius (313): *Gregorius* (ſcite Pagius ait) *citat quidem hiſtoriam paſſionis S. Saturnini: verum verba, quae refert, ad Saturninum ſolum pertinent, quae adhuc etiam in eius paſſione reperiuntur. Reliqua vero:* „ hi ergo miſſi ſunt &c. „ *non ſunt verba paſſionis, ſed ipſius Gregorii, qui hanc epocham Saturnini inde nactus, reliquorum ſex Epiſcoporum tempora, quorum certa initia ignoravit, ad eam referenda eſſe duxit.*

Haec ſunt, amice lector, quae de nova hac diſſertationum eccleſiaſticarum Petri de Marca praeſenti volumine digeſtarum editione, praefationis loco inter adverſae, quibus adhuc conflictor, valetudinis moleſtias, ac breviſſimi temporis anguſtias effundere feſtinanti calamo potui, ut ſcilicet Bibliopolae viri integerrimi poſtulatis propemodum importunis annuerem, quaeque te in illis perlegendis monitum volui. Piget iam prologis ſcribundis diutius immorari. Tu interim aut iis utere, quae dicta ſunt, ſi placeant; aut meliora, ſi minus probentur, conare. Vale, & alterum opuſculorum volumen, quod ab aliquo abhinc tempore ſub prelo ſudat, Deo dante brevi exſpecta. Dab. Neap. XVI. Kal. Sextil. MDCCLXXIII.

SY-

[310] Critic. Baronian. ad A.C. CCLV. n. 5.

[311] In Act. Martyr. p. 108.

[312] In Annalib. Cyprianic. p. 48.

[313] Ad dict. an. CCLV. n. 6.

SYNOPSIS
DISSERTATIONVM ECCLESIASTICARVM SELECTARVM

Quonam ordine in hoc Volumine comprehendantur.

I. De ſingulari Primatu Petri Pag. 1.
II. De Primatu Lugdunenſi, cum appendice 9
III. De Conſtantinopolitano Patriarchatu 163
IV. De Origine Caeli & Terrae. 215
V. De Epiſtola Vigilii 217
VI. Vigilii & Eutychii Epiſtolae 241
VII. Anathematiſmi quintae Synodi 252
VIII. Notae ad Diſſertat. de Epiſtola Vigilii 262
IX. Notae ad Concilium Claromontanum 264
X. De diſcrimine Clericorum & Laicorum 300

XI.

XI. De Synodica Epiſtola Synodi Illyricianae 336
XII. Explicatio canonis V. Synodi Conſtantinopolitanae 340
XIII. De Veteribus Collectionibus Canonum 344
XIV. Interpretatio C. *Clericus* C. 39. Q. 4. 413
XV. Explicatio can. XVII. Ancyrani 420
XVI. Diſſertatio de tempore, quo primum ſuſcepta eſt in Galliis Chriſti fides. 422

DISSER-

DISSERTATIONES ECCLESIASTICAE SELECTAE.

EXERCITATIO

De Singulari Primatu Petri.

I. Contingit plerumque curioſis antiquitatis inveſtigatoribus, ut novarum obſervationum publicandarum libidine correpti, ad inficetas & abſurdas opiniones amplectendas deſcendant: quas ſi a novitatis cupidine vacuo & libero animo expenderent, ipſi eas reſpuerent primi, & ſuae auctoritatis pondere compreſſas perpetuo ſilentio damnarent. Eius generis eſt ſententia recentioris cuiuſdam, qui non infimum inter eruditorum ſubſellia locum occupat. Exciderat illi in commentatione quadam, ut Petri & Paulli Apoſtolorum, tamquam duorum Romanae Eccleſiae capitum, ſocietatem in unum caput coaleſcentem adnotaret. Non tulit impune hallucinationem illam, quae ſtatim ab eruditiſſimo viro Iſaacio Haberto, tunc Pariſienſis Eccleſiae Theologo, dein Vabrenſi Epiſcopo, libello ea de re publicato, caſtigata eſt. Illi contumeliae, ut ipſe interpretabatur, amovendae novam & ſpecialem lucubrationem ſcriptor anonymus inſumſit: qua Petri & Paulli in Romano pontificatu conſortium, binoſque illos Apoſtolos duo eius Eccleſiae capita ex aequo aſſerere conatus eſt. Verſutis cavillationibus, & de-

detortis Patrum teſtimoniis, incautis lectoribus imponere tentantem robuſta diſputatione nuper infregit R. Pater Diana: cuius multiplici & variae lectioni limatoque iudicio quantum debeat Eccleſia Chriſtiana nec ipſos latet, qui litteras non noverunt; quorum pavidas mentes conſulti de rebus graviſſimis theologiae moralis magiſtri, interpoſito Dianae nomine, ſaepiſſime recrearunt.

II. Vt mihi neque ſententiae ferendae in diſceptationibus eccleſiaſticis ius aliquod nondum competit, neque vacat per otium, arduis Reipublicae negotiis ex Regis Chriſtianiſſimi mandatis in Cataloniae principatu diſtricto, de propoſita quaeſtione velut uni ex coetu inquirentium veritatem tractare, ita viro eruditiſſimo, qui a me, quid de ea re videatur, humaniſſimis litteris percontatus eſt, non reſpondere, nefas omnino eſſe duxi.

Quare ſententiam meam iis verbis temperabo, ut abſit & a ſubtilitate & tricis verſutae diſputationis & a taedio moroſae longioriſque exercitationis. Attamen, quemadmodum in veritate vindicanda mihi cum recentiorum & veterum dogmatibus conveniet, ita in re ipſa explicanda antiquorum patrum locutiones cum hodiernis loquendi formulis comparatas uſurpabo. Quod inſtitutum momenti maioris eſſe facile quiſque perſpiciet, qui motas a ſectariis in huiuſmodi diſputatione controverſias non aliunde fere originem ſumſiſſe ſciet, quam ex ea ſuſpicione, quam ſibi volentes ingeſſerunt, ex mutatis locutionum formulis immutatas eſſe quaeſtionum theologicarum definitiones.

III. Ad propoſitae autem opinionis diſpunctionem tria capita explicanda ſunt. Primum eſt, Petri Apoſtoli comparatio cum ceteris Apoſtolis, atque adeo ipſo Paullo Apoſtolo. Secundum eſt, in quo Paullus reliquis Apoſtolis antecelluerit. Tertium, quid ex Petri & Paulli auctoritate in Eccleſiam Romanam derivatum fuerit.

Quod attinet ad primi capitis inſpectionem, res eſt ore Chriſti, ſummi omnium magiſtri & iudicis, apud Matthaeum & Ioannem deciſa. Collegii Apoſtolici princeps conſtitutus eſt Apoſtolus, in petram Eccleſiae aedificandae deſignatus, tradendarum clavium pollicitatione, reliquis Apoſtolis praeſentibus, ſpecialiter illi facta, & demum paſcendarum ovium cura & ſollicitudine illi demandata, verbis utrobique ad Petrum ſolum directis.

Variis hinc inde explicationibus huius argumenti vis diſſipari vel augeri ſolet; ſed praeſtat veterum auctoritati, qui ex profeſſo in hos locos incubuerunt, obſequentes cedere. Cyprianus, Optatus, Pacianus, Hieronymus & Auguſtinus, inter ceteros, duo quaedam certiſſima ponunt, pari quidem conſortio honoris & poteſtatis praeditos fuiſſe Apoſtolos, Petrum ſcilicet & reliquos, ſed originem unitatis a Chriſto in Petro conſtitutam, ut unitas Eccleſiae a Petro incipiens manifeſtaretur & Chriſti auctoritate diſponeretur, ut loquitur Cyprianus,

nus, ex aequo ſuper omnes Apoſtolos Eccleſiae ſoliditatem fundatam, ſed caput in Petro inter duodecim electo conſtitutum, ut ſchiſmatis tolleretur occaſio, ait Hieronymus. Nempe ut una eſſet Eccleſia ſeu cathedra Petri, nec Apoſtolorum ſinguli ſuam ſibi Eccleſiam & cathedram aſſererent a Petri communione alienam, ut obſervat Optatus. Quia licet claves omnibus Apoſtolis datae eorumque ſucceſſoribus, eas tamen Chriſtus ſoli Petro ſpopondit, qui Eccleſiae perſonam figurata generalitate referebat; ideoque ſemper in eo primatus collegii Apoſtolici fulgentiori gratia emicuit, ex Auguſtino, ut ex uno unitas fundaretur, ut notat Pacianus.

IV. Qui legit veteres, ſatis agnoſcit, me ab eorum verbis non diſceſſiſſe. Quare, ſi nos illis accommodare velimus, non inficiabimur, inter Apoſtolos fuiſſe conſortium honoris & poteſtatis. Dignitas Apoſtolatus in eo verſabatur, ut deſignati a Chriſto Apoſtoli per univerſum orbem Evangelii veritatem ſpargerent, teſtes myſteriorum a ſe inſpectorum, populos, qua Iudaeos, qua gentiles, in fide Chriſti erudirent, ſacramentis paſcerent, Epiſcoporum miniſterio munirent. Itaque nulla reperiri poteſt in Petro prae ceteris praerogativa, quod attinet ad praedicationis vel ſacerdotii munus, nec etiam quoad poteſtatem Eccleſiarum inſtituendarum, nempe praeficiendo illis Epiſcopos & Presbyteros, vel etiam in reos monitionibus & cenſura divina, ut loquitur Tertullianus, animadvertendo.

V. Quod erit ergo ius eximium Petri? Anne ut de perſona ipſa Apoſtolorum iudicium ferat? Sed eorum ſtatus, qui ſumma erant praediti poteſtate, & a fide deficere a Deo eruditi non poterant, a ſupremae in Petro iuriſdictionis uſu eos eximebat. Attamen maieſtatem eius, ut capitis a Chriſto conſtituti, duobus praecipue modis colere debebant.

VI. Primus modus colendae in Petro primatus dignitatis verſabatur in communione cum capite retinenda. Quae communionis neceſſitas dupliciter ſpectari poterat; vel habita ratione Apoſtolorum, qui ex officio ad communionem cum Petro ut capite conſervandam tenebantur; vel etiam ratione habita Eccleſiarum, quas per provincias ipſi inſtituebant ea lege, ut Petrum tamquam Eccleſiae caput reſpicerent eiuſque regimini ſubiicerentur. Iſthaec, quam obſervavi, neceſſitas verbis Chriſti praeſcripta eſt. Etenim, ut Eccleſiae unitatem ſolidaret, uni claves tradidit, ut docent veteres ſuperius laudati; & ſuper Petrum, aedificandae Eccleſiae petram dictum, totius aedificii compagem impoſuit. Quare nullus coetus poterat eſſe legitimus, nullus Eccleſiae paſtor admitti, qui a Petro, id eſt, ab eius communione diſcederet. Conſtantiam fidei Eccleſiae quidem ſuae Chriſtus ſolemni formula pollicetur, adeo ut inferorum vires eam expugnare non poſſint; ſed illi Eccleſiae hoc privilegium ſpopondit, quae aedificata eſſet ſupra pe-

 tram,

tram, quae fundamento illo niteretur. Quare ſi quis immobilem pietatem & integram fidei profeſſionem etiam hodie deprehendere velit, accedendum illi eſt ad illius Eccleſiae corpus, quod communionem Petri amplectatur, quod a petrae ſoliditate non deſciſcat. Ceteri coetus per orbem ſparſi, qui ſe a capite foedo diſſidio removerunt, haereſibus patent, ut in Oriente & Occidente dolentes cernimus.

VII. Secundus modus colendi primatus is erat, ut cauſſas communes ad univerſalis Eccleſiae diſciplinam pertinentes Apoſtoli ad eum tamquam ad collegii & Eccleſiae principem diſcutiendas referrent. Quod factum a Paullo in quaeſtione de rituum Iudaicorum uſu a gentilibus ad fidem converſis retinendo vel repudiando; quae a Petro in Apoſtolorum Concilio ius relationis cum praerogativa ſuffragii more Principum Romanorum exercente (1), Iacobo dein, ceteris in eius ſententiam euntibus, deciſa fuit. Quare rectiſſime a Leone primo explicata eſt primatus in Petri perſona auctoritas, nempe ut eadem poteſtas, quae reliquis quoque Apoſtolis conceſſa fuit a Chriſto, in Petro ſit *principaliter* collocata, unde proficiſcitur, ut in eo conſortio fuerit *quaedam diſcretio poteſtatis*, ut ait Leo, ea ſcilicet, quae in primatus praerogativa verſatur, quaeque ad gravium cauſſarum relationem & ad communionis cum capite neceſſitatem ceteros adigit.

VIII. Quum autem caput in Eccleſia conſtitutum fuerit a Chriſto ad ſchiſmatum & diſſidiorum occaſionem tollendam, ut obſervat Hieronymus, hinc ſit, veram eſſe & certiſſimam definitionem iſtam, Eccleſiam Chriſtianam acephalam eſſe non poſſe, illiuſque ſtatum iure divino eſſe monarchicum, ut loquebatur Gerſon, ne alioqui quotidianis diviſionibus proſcindatur. Quare Petri privilegium reale fuit, in Eccleſiae perpetuum commodum; non autem perſonale, cuius generis erat reliquorum Apoſtolorum dignitas. Hi namque Eccleſias per varias orbis provincias inſtituentes, ſingulas ſuis finibus circumſcriptas Epiſcopis propriis regendas committebant, ſicque munere a Chriſto ſibi delato fungebantur. Hoc eſt, quod recentiores volunt, quum in Petro poteſtatem ordinariam, quae ad ſucceſſores manat, agnoſcunt, in reliquis vero Apoſtolis delegatam ſeu extraordinariam, quae morte exſtinguitur. Quod illi locutione a Iure petita docent, nos alia phraſi iuridica quoque, ſed faciliori, expreſſimus; nempe privilegium primatus Petri fuiſſe perpetuum, quum forma Eccleſiae, quae perpetua eſſe debet, & ab hominibus mutari non poteſt, inſtituta fuerit in collegio Apoſtolico una cum ſuo capite.

IX. Primitivae illius inſtitutionis rationem ſecuti ſunt Apoſtoli, qui conditis a ſe Eccleſiis per provincias *formam Petri* praepoſuerunt, ut loquitur Leo I.; id eſt, diſtributione epiſcopatuum per provincias Romanas facta, ſingulis Epiſcoporum provincialium conventibus unum

(1) Vide lib. 5. de concord. Sac. & Imper. cap. 7.

Digitized by Google

unum Epiſcopum praefecerunt, qui caput & Primas eſſet totius coetus, ut alibi ſcripſiſſe memini (2), per quos ad unam Petri ſedem universalis Eccleſiae cura confluеret, quemadmodum idem Leo adnotavit.

X. Poſt collegii Apoſtolici inſtitutionem acceſſit Paullus a Chriſto ipſo ordinatus Apoſtolus, nempe ut pari cum ceteris frueretur privilegio honoris & poteſtatis; non autem, ut ſuperior eſſet Petro, aut eum a iure Primatus, quo Chriſtus illum ornaverat, deiiceret.

XI. Quae profeſſi ſumus de comparatione Petri cum ceteris Apoſtolis iuxta mentem & verba veterum, ſic explicant recentiores; Apoſtolos pares fuiſſe inter ſe cum Petro in gradu Apoſtolatus, ſed non in regimine, quod ſoli Petro competebat. Id autem intelligendum eſt, ut ſupra monui, principaliter, communionis atque relationis neceſſitate; ne alioqui reliquorum Apoſtolorum ius ad inſtituendas & regendas Eccleſias a Chriſto illis indultum, infringatur.

XII. Secunda inſpectio, de privilegio Paulli, in pauca ſed illuſtria verba contrahi poteſt. Erudiendarum gentium munus, quod omnibus Apoſtolis iniunctum erat a Domino, illi ſpecialiter concreditum eſt, quemadmodum Iudaeorum inſtitutio Petro impoſita, ut ipſemet Paullus obſervavit. Quod ita accipiendum eſt, ut liberum quoque fuerit Paullo cum Iudaeis colloqui, & Petro gentiles erudire; ut factum ab utroque Apoſtolo & acta & epiſtolae teſtantur.

XIII. Altera quoque praerogativa doctrinae viguit Paullus, qui ſingularis eruditionis ornamentis inſtructus, & profanam litteraturam cive Romano dignam & Iudaicae diſciplinae apparatum ad pedes Gamalielis congeſtum, ſcriptis ſermonibuſque ſuis expreſſit, & expanſis ſibi a Chriſto myſteriorum arcanis, ceteros revelationum magnitudine ſupergreſſus eſt. Vnde ab Auguſtino clavis ſcientiae huic Apoſtolorum Principi eleganter tribuitur, quemadmodum Apoſtolorum omnium ſummo clavis potentiae.

XIV. Peragratis Iudaeae, Syriae, Aſiae, Macedoniae, Achaiae & Illyrici ſpatiis, & quamplurimis in Eccleſiarum fundatione exhauſtis laboribus, *ut adimpleret ea, quae deerant paſſionibus Chriſti*, ad urbem Romam, verbo informaturus quos ſcriptis antea litteris confirmaverat Romanos, intrepidus praeco religionis acceſſit; quoniam, ut notavit Chryſoſtomus homilia 11. ad Romanos, omnium Eccleſiarum ſollicitudine ſibi iniuncta, neceſſarium erat, ut ad dominae urbis regimen & gubernationem ſeſe ingereret.

XV. Hic ſeſe materia aperit de tertio capite agendi inquirendique, quid auctoritatis Eccleſiae Romanae contulerint Petrus & Paullus. Sane de Petro nullus eſt ambigendi locus, quin Apoſtolicae cathedrae principatus, qui ſemper in Romana Eccleſia viguit, teſte Auguſtino, ex Petri Primatu profluxerit. Hoc docent Concilium Epheſinum & Chal-

(2) Vide lib. 1. de concord. cap. 2.

& Chalcedonenſe, Optatus, Auguſtinus, Valentiniani conſtitutio, & omnes antiqui. Ratio vero eſt in promtu. Quoniam Petrus Romanam Eccleſiam praeſens rexit, & in ea regenda mortem oppetendo, eam ſibi propriam & peculiarem fecit. Quemadmodum Ioannes Apoſtolus Epheſinae Eccleſiae Epiſcopus dicitur, non autem Paullus: quia licet iſte Epheſios verbo & ſcriptis in fide erudierit, ab ea tamen urbe diſceſſit, aliis doctrinae pabulum erogaturus, Ioannes vero in regenda & adminiſtranda Epheſina Eccleſia ad necem uſque perſeveravit. Immo vero ſolidae dioeceſeos ſive regionis Aſianae curam ſeptem Epiſcopis in eo tractu per totidem civitates conſtitutis, quos in Apocalypſi recenſet, ſtudioſiſſime geſſit. Quo reſpexit antiquus auctor apud Photium in Bibliotheca.

Quare a Cypriano *locus Petri* dicitur illius Eccleſiae pontificium, & Romana Eccleſia, *principalis*, unde unitas ſacerdotalis exorta eſt. Illo exemplo cathedram Petri dixere Eccleſiae Romanae ſedem Optatus, Auguſtinus, Hieronymus, & Orientalium plerique, Baſilius, Nazianzenus, Antiocheni Concilii Patres apud Euſebium, Synodi Epheſina, Chalcedonenſis, Quinta, Sexta, Septima, Octava; & generaliter tractatores omnes, qui Romanae Eccleſiae dignitatem attigerunt, illam ad Petri primatum referunt.

XVI. Hinc eſt, quod a ſede Romana *venerandae communionis iura manare* obſervat Ambroſius in epiſtola ſynodica Concilii Aquileienſis, & communionis cum ea ſede & Petri cathedra neceſſitatem urgent Irenaeus & Hieronymus; quod ius inter cetera primatus Petri privilegia obſervavimus. Dubiarum ſane cauſſarum relationem Romanae ſedi faciendam ex divina auctoritate, ex veteri traditione, & ſecundum canones profitentur, non ſolum Siricius & Innocentius I. una cum Conciliis Milevitano & Africano, ſed etiam Cyrillus Alexandrinus. Primatus iſte Petri privilegio innixus, in aliis cauſſarum figuris, prout Eccleſiae utilitas exigebat, ſeſe tamdem patefecit, conſentientibus Epiſcopis & memoriam Petri honorantibus, ut loquitur Concilium Sardicenſe (3).

XVII. Paullum vero in Romana Eccleſia inſtituenda quas partes egiſſe dicemus? Sane, ut opinor, Apoſtoli plenum officium in ea formanda implevit, atque adeo Epiſcopi, quod munus cum Apoſtolatu coniunctum erat. Ac proinde, ſi ex regula, quam ſuperius propoſui, metienda eſt antiqua illa Epiſcoporum inſtitutio, vere & proprie Paullus Romanae Eccleſiae Epiſcopus fuit. In ea etenim regenda diu laboravit, eamque ſanguine pro veritate, quam docuerat, profuſo decoravit. Quare Epiphanius diſerte Petrum & Paullum Epiſcopos Romanos vocat. Cui praeiverat Irenaeus, qui ſucceſſionem Pontificum Romanae Eccleſiae deſcribens, Petrum & Paullum primos enumerat, a qui-

(3) Vide lib. 7. de concord. cap. 3. §. 8.

a quibus ceteros deinceps ad ſuam aetatem recenſet: quem ſequitur Euſebius, Clementi tertium a Petro & Paullo in Romano epiſcopatu locum aſſignans.

XVIII. Et ne quis offendatur, ac ſi duorum Epiſcoporum ſocietate Eccleſiae unitas & vetus diſciplina laederetur, quae ſuum cuique Eccleſiae Epiſcopum eumque ſingularem praeficit, obſervandum eſt, hanc politiam ſynodo Nicaenae deberi, quae canone lato ne plures uni Eccleſiae praeponerentur Epiſcopi, prudenter ad tollendas diſſidiorum occaſiones prohibuit. Alius mos Apoſtolorum temporibus vigebat, qui maioribus & inſignioribus civitatibus plures Presbyteros ſive Epiſcopos praeficiebant; ut mutuis auxiliis ſuffulti, ad propagandam in ſuburbanas regiones fidem ſufficerent. Vnde Paulli exhortatio ad presbyterium Eccleſiae Epheſinae his verbis concipitur: *Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*. Antiquum etenim illud presbyterium ex pluribus Epiſcopis conflatum erat, ſic exigente temporum ratione, ita tamen, ut unus ceteris praemineret: quod ab Apoſtolis ipſis introductum, qui tandem quoque ſolos Presbyteros ſecundi gradus ad conflandum presbyterium ſeu mavis Eccleſiae ſenatum adhibuerunt, qua de re copioſius alibi a nobis diſputatum.

XIX. Interim ad praeſentem quaeſtionem id obſervaſſe ſufficiet, non alienam eſſe a praxi Apoſtolorum plurium unius Eccleſiae Epiſcoporum communionem (4). In Romana vero non erat, quod aliqua offenſio ex illa Petri & Paulli ſocietate timenda eſſet. Praeterquam enim, quod duo illi Apoſtoli gratia divina afflati nihil ſpirare poterant praeter concordiam apoſtolicam; illud quoque intercedebat mutuae pacis vinculum, nempe officium communionis cum Petro retinendae, ut unitas Eccleſiae in Petri primatu fundata ſervaretur. Duo ergo in ſolidum Romanae Eccleſiae Epiſcopi Petrus, & Paullus, ſed ita ut Petrus collegii Apoſtolici caput & princeps ſuam quoque dignitatem tueretur.

XX. Ex hoc epiſcopatu Paulli manavit, ut Hieronymus Damaſum Apoſtolos honore ſequi dixerit, Romani quoque Pontifices inter cetera ſedis ſuae decora hoc quoque poſuerint, ſe Vicarios eſſe Petri & Paulli, eorumque throni ſucceſſores, ut loquitur Hadrianus I. in epiſtola ad Conſtantinum & Irenem Imperatores. Quem imitatus eſt Gregorius VII. qui ſe in Petri & Paulli throno ſedere iactat in formula excommunicationis contra Henricum Imperatorem. Scio non inepte dici a pleriſque, Pontifices Romanos ſuccedere Petro in plenitudine *poteſtatis*, Paullo vero in plenitudine *legalitatis ſeu ſcientiae*, ut loquebatur Ioannes de Capiſtrano. Quae ratio Pontifices quoque movere potuit, ut Paulli mentionem non omitterent, cui ab antiquis

(4) Vid. Steph. le Moyne praef. varior. ſacr. p. 113. 114. 115.

quis patribus doctrinae principatum tributum non ignorabant. Vnde inſignis reverentia conciliabatur Romanae ſedi: quae quum ceterarum Eccleſiarum non ſolum mater eſſet, ſed magiſtra quoque, in eo magiſterio auctorem ſuum laudare poſſet gentium praecipuum doctorem. Qua ratione octava ſynodus Romanam Eccleſiam commendat, quod eam Petrus & Paullus ſummi Apoſtolorum apices, prae ceteris Eccleſiis extulerint. Sed nihil vetat, ut monui ſupra, quin etiam epiſcopalem auctoritatem, qua fungebatur Paullus, in Romanos Pontifices tranſmiſerit. Apoſtolicam quippe communicare non potuit, quae morte exſtinguebatur. Petrus quoque epiſcopalem auctoritatem ad Romanos Epiſcopos tranſtulit, & praeterea capitis praerogativam, id eſt, ius univerſalis regiminis confuſum cum epiſcopali gradu. Alioqui, niſi ſucceſſio iſthaec auctoritatis a Paullo derivatae admittatur, aegre ac ne vix quidem explicari poteſt formula illa, quam a temporibus Nicolai I. id eſt octingentis fere abhinc annis ſummi Pontifices uſurpant, quum aut excommunicatione reos defigunt, aut a peccatis clementer abſolvunt. Vtrumque enim ſe Petri & Paulli auctoritate decernere teſtantur, quod niſi ex ſucceſſione Paulli in epiſcopatu interpretationem recipiat, frigidius dictum videbitur. Labores enim ad erudiendam fundandamque Eccleſiam Romanam a Paullo ſuſcepti, & fuſus in urbe Roma cruor, ut ad ſedis dignitatem augendam ornandamque maxime conferunt, ita ad auctoritatem impertiendam nihil aut parum pertinere videntur.

XXI. Hanc auctoritatis a Petro & Paullo deductae communionem impreſſae octingentis abhinc annis in bullis plumbeis utriuſque Apoſtoli imagines teſtantur, Paullo ad dexteram Petri collocato: unde praecipui quoque honoris Paullo impenſi argumenta quidam trahunt. Abſurde. Quod enim latus dextrum videtur, ſi Paulli imago cum Petri imagine comparetur, eſt latus ſiniſtrum, ſi referatur ad inſpicientes. Ex qua relatione ſaepe metiendus eſt honoris gradus in conventibus publicis. Hinc profectum, ut Epiſcopus in parte chori ſedeat, quae dextra eſt ingredientibus, & tamen reſpondet cornu ſiniſtro altaris. In quo ſiniſtrum & dextrum latum nuncupamus reſpectu habito ad divini Numinis praeſentiam, ac ſi Dei maieſtas ibi ſederet, veluti ſuper Cherubim, ut in veteri inſtrumento, vel Chriſti corpus vultu ad populum obverſo ibi conſiſteret. Olim eadem ratio habita eſt, quum loca aſſignarentur in Eccleſia viris & mulieribus. Pars enim dextra viris data, ſiniſtra mulieribus, inſpecta ingreſſus ad templum poſitione; ut patet ex antiquis inſcriptionibus. Idem obſervatur quotidie in Gallia, in ſolemni magiſtratuum coetu, quum ad Eccleſias conveniunt. Qui enim apud eos eminentiores, locum chori dextrum, qui reſpondet cornu ſiniſtro altaris, ut dixi, occupant: reliqui vero ſiniſtrum latus, quod reſpondet cornu altaris dextro. Ex hac quo-

que

Digitized by Google

que ratione ingreſſus tractum ut in auditorio publico ſenatuum ſive Parlamentorum Galliae, Praeſides id latus occupent, quod ſiniſtrum eſt, ſi conſeſſus ordo a perſonis ſedentium ducatur: quod tamen reſpondet lateri dextro adſtantis coetus. Quod ſplendidius eminet Rege in Senatu Pariſienſi ſedente pro tribunali. Ad eius namque ſiniſtram conſident Pares Franciae eccleſiaſtici, quibus praecipuus honos defertur; Duces vero dextram occupant: quae latera vices mutant habita adſtantium ratione, ita ut eorum dexterae reſpondeat ordo Parium eccleſiaſticorum. Aliud obtinebat in antiquis ſynodis generalibus; ubi propoſita in medio conſeſſu ſacroſancta evangelia vices Chriſti praeſentis gerebant; ad cuius dexteram Legati ſummi Pontificis conſidebant, quae tamen ingredientibus erat ſiniſtra. Poſſet iſthaec obſervatio variis teſtimoniis ex antiquitate petitis in utramque partem illuſtrari, niſi ſatius eſſet ex praeſenti uſu confirmaſſe locum imagini Paulli in bullis plumbeis deſtinatum ſecundum eſſe cenſendum, priorem obtinente Petro ratione Primatus, ut decebat.

XXII. Ex iis, quae huc uſque propoſuimus, apertiſſime conſequitur, aſſertum a recentiore dogma in eo peccare, quod duo capita Petrum & Paullum in Eccleſia Romana *ex aequo* conſtituere videatur. Duo capita ſive duo Epiſcopi ferri poſſunt ex mente veterum & mediae aetatis auctorum, & ex eo, qui hodie viget, formularum uſu. Sed additamentum illud *ex aequo*, ſpongia deleri debet. vel potius cauterio inuri; quia primatum, quem in regimine univerſalis Eccleſiae ſolus Petrus obtinuit ex ore ipſius Chriſti, per indebitam comparationem cum primatu Paulli, qui verſabatur in ſolo eccleſiaſticae inſtitutionis magiſterio, ut loquitur Maximus Taurinenſis, penitus labefactat.

Quare non ſolum a traditione antiquorum patrum alienam, ſed etiam iuri divino contrariam propoſitionem illam cenſeo.

DISSERTATIO

De Primatu Lugdunenſi & ceteris Primatibus.

I. EDitam a nobis Vigilii Summi' Pontificis decretalem epiſtolam pro confirmatione Quintae Synodi noſtramque de illius epiſtolae fide & auctoritate diſſertationem cum editioni regiae Conciliorum curatores illius operis adieciſſent, illud etiam a me contenderunt, ut Vrbani ſecundi decretum de primatu Eccleſiae Lugdunenſis ex ſententia Synodi Claromontanae conditum, quod anno ſuperiori ex manuſcripto codice Lugdunenſi deſcripſeram, non ſolum publici iuris facerem, ſed obſervationibus etiam aliquot illuſtrarem. Non potui tam iuſtae virorum eruditorum petitioni deeſſe; praeſertim quum ipſi ex- Occaſio huius diſſertationis.

expromitterent, pleriſquē non ingratam fore hanc operam noſtram, eo quod de Primatuum origine aliiſque rei canonicae articulis, qui huic materiae accedunt, nova ratione diſſertatio a nobis inſtitueretur Illud ergo decretum nunc primum edimus in lucem (5), quod in Synodo Claromontana cognitione habita latum eſt. Nota eſt omnibus occaſio cogendae illius ſynodi ab Vrbano, quae nomen ſumſit ab urbe Claromonte. Ea olim dicta eſt civitas Arvernorum, tum in Notitiis, tum apud Sidonium, & alibi; apud Ptolomaeum vero Nemoſſum, unde viri eruditi ſibi perſuaſerunt ſynodum Claromontanam, quae Arvernenſis vocatur ab Ivone & ipſo Vrbano, Nemoſenſem quoque dictam ab illius aetatis ſcriptoribus, quamvis vitioſe Nemauſenſem ſcripſerint. Attamen certum eſt, Nemauſenſem ſynodum habitam fuiſſe ab Vrbano anno ſequenti poſt Claromontanam in urbe Nemauſo apud Septimanos; ut diſerte docent fragmenta Helgaudi Floriacenſis, Vrbanus ipſe in altera epiſtola, quam edimus numero CXVII. huius diſſertationis, & iudicium redditum in ea ſynodo ſuper lite Eccleſiae ſancti Saturnini Toloſani, quod refertur a viro clariſſimo Catello in Amelio Toloſano. Ex hoc autem decreto noſtro conſtat, primatum, quem in quatuor provincias Eccleſia Lugdunenſis conſecuta eſt Gregorii ſeptimi beneficio anno milleſimo ſeptuageſimo nono, ab Vrbano ſecundo confirmatum in Synodo Claromontana anno milleſimo nonageſimo quinto, reiecta Richerii Senonenſis interceſſione. Ad eius interpretationem duo praecipue capita tractanda ſunt; primum, quid ſignificetur primatus nomine, quod tam frequenter in antiquis mediaeque aetatis ſcriptoribus & Conciliis occurrit; ſecundum, in quo firmamentum cauſſae poſuerint Gregorius ſeptimus & Vrbanus ad afferendum Lugdunenſis Eccleſiae primatum. Quoniam vero fieri non poteſt, ut eorum capitum diſcuſſione defungar, quin ceterarum provinciarum primatus attingam, de eorum origine deque antiqua civili & eccleſiaſtica provinciarum diviſione in Gallia, Africa, Illyrico, & Hiſpaniis diſputatur; adiecta variorum canonum Concilii Chalcedonenſis, ſynodorum Africanarum, aliarumque nova plerumque explicatione.

Nemauſenſis ſynodus diverſa a ſynodo Claromontana.

Delineatio huius opuſculi.

Primates, qui primum locum obtinent.

II. Vt igitur rem ipſam aggrediar, obſervandum eſt, Primates in univerſum dici eos, qui principem locum in aliquo collegio obtinent; vel proceres alicuius gentis, quemadmodum apud Ammianum dicuntur primates regionis Alamannorum, apud Ambroſium primates Conſiſtorii. Primates quoque civitatum & ordinum dicuntur ab Imperatoribus municipales magiſtratus, qui decurionum ordini praeſunt. Inde vox iſta in eccleſiaſticum uſum irrepſit ad ſignificandam eorum Epiſcoporum praerogativam, qui provinciae ſuae Concilio praeerant Quod

(5) Exſtat infra in calce iſtius diſſertationis, ante Notas ad Concilium Claromontanum.

Quod probatur eleganti teſtimonio petito ex can. 2. Concilii Taurinenſis, quod habitum eſt anno trecenteſimo nonageſimo ſeptimo. *Illud inter Epiſcopos urbium Arelatenſis & Viennenſis, qui de primatus apud nos honore certabant, a ſancta ſynodo definitum eſt, ut, qui ex iis comprobaverit, ſuam civitatem eſſe metropolim, is totius provinciae honorem primatus obtineat, & ipſe, iuxta praeceptum Canonum, ordinationum habeat poteſtatem.* Ex eodem canone illud quoque colligitur, hanc praerogativam illi Epiſcopo deberi in unaquaque provincia, qui eam civitatem obtinebat, quae in laterculo Imperii metropolis dignitate fruebatur. Hoc apprime congruit cum definitione canonis noni Antiocheni, ubi huius inſtituti ratio redditur; nempe quod in metropoli conventus iuridici agi ſolerent a praeſidibus provinciarum. Ad conventus enim illos praecipue reſpiciunt patres Antiocheni, his verbis: δια το ἐν τῃ μητροπολει πανταχοθεν συντρεχειν παντας τυς τα πραγματα ἐχοντας, id eſt, ex interpretatione Dionyſii, *propterea, quod ad metropolim omnes, qui negotia videntur habere, concurrunt.*

Primatus pro iure metropolitico.

Canon Antiocheni Concilii illuſtratur.

III. Ceterum frequentiſſima occurrit Primatum mentio in Conciliis Africanis & apud Auguſtinum. Qua voce illi Epiſcopi ſignificantur, qui ſunt primae ſedis Epiſcopi & Conciliis provinciarum ſuarum praeſident. Ecce cap. XIX. collectionis Africanorum Conciliorum: *Quiſquis Epiſcoporum accuſatur, ad Primatem provinciae ipſius cauſſam deferat accuſator.* De appellatione Clericorum ſtatuitur *can. XXVIII.* ut provocent *ad Primates ſuarum provinciarum.* Sed obſervandum eſt ſedulo diſcrimen, quod inter primates Africanos & ceteros intercedit. Prima etenim ſedes in aliis provinciis affixa eſt civitati metropoli, id eſt, quae mater urbium habetur in ordine civili. In Africa vero, qui ex Epiſcopis ordinationis tempore collegas ſuos anteibat, Primas nuncupabatur, ſeu primae ſedis Epiſcopus. Itaque licet e ſex provinciis, ex quibus Africana Dioeceſis conſtabat, duae Mauritaniae, Numidiae, Byzacena, & Tripolitana, ſua quaeque metropoli in ordine imperii non carerent, prima tamen ſedes eccleſiaſtica non erat illi addicta, ſed Epiſcopum ſeniorem ſequebatur. Vnde in cap. LXXXVI. collectionis Africanae prima ſedes Numidiae aperte diſtinguitur a Conſtantina metropoli eiuſdem provinciae. Orto enim diſſidio inter Epiſcopos, quo in loco tabulae eccleſiaſticae ſeu regeſta provinciae ſervarentur, conſtitutum eſt, ut in urbe metropoli conderentur (ipſae fortaſſis authenticae litterae,) ubi tutior erat cuſtodia; tum etiam in prima ſede (exempla fortaſſe litterarum,) ut primae ſedis Epiſcopo parata eſſent ad manum, ne hac in parte a metropoleos Epiſcopo penderet. Hanc puto eſſe canonis iſtius ſententiam; *Deinde placuit omnibus Epiſcopis, qui in hoc Concilio ſubſcripſerunt, ut matricula & archivus Numidiae & apud primam ſedem ſit & in metropoli, id eſt, Conſtantina.* Solius Carthaginis

Primates in Africa.

Diverſi ab Epiſcopis metropoleon.

Explicatur Canon Africanus.

thaginis ſplendor id obtinuerat, ut illius civitatis Epiſcopus primas eſſet proconſularis provinciae, immo vero & caput reliquarum quinque provinciarum, quas enumeravi. Non moror in probando ſpeciali iſto Africanarum Eccleſiarum uſu, qui primatum provinciae non civitatibus ſed perſonis dabat. Abunde id praeſtiterunt eruditi viri, adductis & diſcuſſis locis ex Auguſtino, Africanis conciliis, Gregorio primo, & Leone nono petitis; exploſa recentiori quadam opinione, quae Primates vagos & deſultorios in Africa ratione antiquioris ordinationis fatetur, ſed metropoleon Epiſcopis ſubditos fuiſſe fruſtra contendit.

Primates Africani iidem, qui Metropolitani.

IV. Quod ad rem noſtram pertinet, ex lectione canonum Africanorum conficitur, Primates Epiſcopos dici eos, qui provincias quiſque ſuas adminiſtrabant; quos in reliquo orbe Chriſtiano Metropolitanos dici moris erat, quia primatus dignitas pendebat ex dignitate metropoleos. Quare Ferrandus Diaconus Carthaginenſis in breviatione canonum tit. IV. recte ad Primates Africanos tranſtulit eos Conciliorum veterum canones, qui de Metropolitanis loquuntur, exemplo Africanae Synodi in epiſtola ad Caeleſtinum, quae decreta Nicaena de Metropolitarum auctoritate ad provinciarum Africanarum Concilia earumque Primates traxit.

Metropolitani in reliquo Occidente dicti ſunt Primates.

V. Nec ſane rectius Metropolitani Latine efferri poterant, quam ſi Primates dicerentur. Vnde Leo I. hanc vocem eo ſenſu uſurpat in epiſtola XCI. qua Theodorum Foroiulienſem Epiſcopum ſui officii monet, ut ſedem Apoſtolicam de re dubia non ante conſulat, quam de eo, quod quaerendum videbitur, cum Metropolitano ſuo contulerit. Addit vero ſtatim regulam: *Quia in cauſſis, quae ad generalem obſervantiam pertinent omnium Domini ſacerdotum, ſine Primatibus nihil oportet inquiri*. Quod hauſtum eſt ex uſu civili, iuxta quem *legatos non oportet principem conſulere, ſed proconſulem ſuum*, ut loquitur Vlpianus. Alibi idem Leo conqueritur, Anatolii Conſtantinopolitani ambitu in Oriente *Metropolitanorum iura Primatuum* convelli. Quare recte Dionyſius Exiguus lemma *canonis XXV. Apoſtolici*, ubi de Metropolitanis agitur, *de primatu Epiſcoporum* inſcripſit. Eo exemplo Martinus Bracarenſis in collectione ſua *can. IV.* primatum Metropolitanis tribuit anno quingenteſimo ſeptuageſimo ſecundo: *Per ſingulas provincias oportet Epiſcopos cognoſcere primatum Metropolitani Epiſcopi, & ipſam primatus curam ſuſcipere*. In Concilio quoque Bracarenſi I. anno DLXIII. can. VI. *Item placuit, ut conſervato Metropolitani Epiſcopi primatu, ceteri Epiſcoporum ſecundum ſuae ordinationis tempus alius alio ſedendi deferat locum*. Attamen illud omitti non debet, aliquando eos Epiſcopos a Pontificibus Primates dictos, qui aliis coëpiſcopis ordinationis tempore potiores eſſent, etſi nulla ex eo primatu illis competeret auctoritas. Vnde ab Hilaro Papa Conſtantius Vceticae Eccleſiae antiſtes dicitur eſſe *Primas aevo honoris*.

Antiquior Epiſcopus aliquando Primas dictus.

Et

Digitized by Google

Et ibidem cura provinciae Narbonenſis, ob ſuſpenſionem Hermetis Metropolitani, transfertur ab Hilario ad eum, *quem reperiret epiſcopalis ordo Primatem*. Eo ſenſu Leo I. primates Presbyterorum dixit eos, qui ceteros ordinatione antecederent.

VI. Sane diffitendum non eſt, quin primatus ad ſignificandam Apoſtolicae ſedis dignitatem & auctoritatem ab antiquis uſurpatus fuerit, ut in novella conſtitutione Valentiniani Imperatoris. In lemmate quoque antiquae interpretationis Latinae manuſcriptae *canonis VI.* Nicaeni: *Quod Eccleſia Romana ſemper habuit primatum*, quae verba recitata ſunt ex codice Paſchaſini in Concilio Chalcedonenſi *Actione decima ſexta*. Vnde magiſtratus ab Imperatore delegati recte in eadem actione decreverunt ex ſententia ſynodi, conſervanda eſſe Romae Archiepiſcopo, iuxta Canones, *πᾶν πρωτεῖα καὶ ἐξαίρετον τιμὴν*, id eſt, ut vertit ſtatim antiquus interpres Concilii Chalcedonenſis, *omnem primatum & honorem praecipuum*. Quare non quemlibet primatum Romanae ſedi aſſerunt veteres; quum ipſi quoque Metropolitani primatu ſuo fruerentur, ſed praecipuum primatum in Eccleſia univerſa, &, ut loquitur eleganter Pelagius I. *in epiſtola ad Sapaudum*, *Apicem primatus a ſolis ortu uſque ad occaſum*. Primatus Romanae ſedis.

VII. Poſt editam Iſidori collectionem invecta eſt in Occidentem nova Primatuum uſurpatio, quae quidem ex epiſtolis veterum Pontificum huic compilationi inſertis profluxit. Quoniam vero Lugdunenſis primatus origo inde quoque profecta eſt, pauca dicam de collectionis illius initiis, quae valde controverſa ſunt. Eccleſia Hiſpanica, Gallicanae ceterarumque Occidentalium exemplo, uſa eſt veteri illo Codice Canonum, qui Canone primo Concilii Chalcedonenſis confirmatus eſt, & quo Eccleſia Romana utebatur, ut patet *ex canone XVIII.* Synodi Bracarenſis & *canone III.* Synodi Toletanae, quae codicis illius ſpecialiter meminere. His canonibus antiquis adiecti ſunt canones in ſingulis Conciliis Hiſpanicis editi; quin etiam & Gallicani Canones, quos laudat Concilium Tarraconenſe *canone ſecundo*, eorumque conſtitutionem de monachis latam ſervari praecipit. Occurrunt quoque Synodi Agathenſis & Regenſis canones in Conciliis Ilerdenſi, Valentino, & Hiſpalenſi primo laudati. Nec omiſſae ſunt in codice Hiſpanico epiſtolae Pontificum ex collectione Dionyſii Exigui; ut colligere licet ex Conciliis Toletanis III. & IV. quemadmodum ante nos obſervarunt viri eruditi. Corpus iſtud tempore Iſidori Hiſpalenſis (qui obiit anno DCXXXVI.) complectebatur, praeter veteres canones ſynodorum Graecarum ex antiqua Interpretatione Latina, Sardicenſes, Africanos, Hiſpanicos & Gallicanos, atque Pontificum Romanorum Decretales epiſtolas a Siricio ad Gregorium primum. Fruſtra ergo diſputant eruditi viri, an Iſidorus Hiſpalenſis aliquam Canonum collectionem ediderit, quum ipſa collectio exſtaret ante Iſidori tem-

Nova Primatuum origo ex collectione Iſidori.

Codex Canonum Eccleſiae Hiſpanicae.

tempora, licet aliquot deinde ſynodis illius aetate celebratis aucta eſſet.

Collectio Iſidori.

VIII. Id unum praeſtitit Iſidorus; indicem nempe titulis diſtinctum compoſuit, qui praefixus eſt collectioni, ea arte, ut unicuique titulo certam aliquam materiam complectenti adiunxerit numeros canonum & decretorum eo pertinentium, ad exemplum Ferrandi Diaconi Carthaginenſis. Eum indicem veteri cuidam collectioni manuſcriptae praefixum teſtatur Antonius Auguſtinus: licet dubitet, an tribuendus ſit Iſidoro, ob quorumdam verſuum, qui illi ſubiiciuntur, inertiam. Sed expunctis verſiculis illis, quos exſcriptor de ſuo addidit, titulorum ordo & verba eruditionem & ſaeculum Iſidori mihi ſpirare videntur. Inde factum, ut a poſteris integra collectio diligentiae Iſidori facile tributa ſit. Cui deinde adiecta ſunt Concilia Toletana a quinto ad duodecimum & cetera Hiſpanica poſt obitum Iſidori celebrata; nulla vero Gallicana adiuncta ſunt. Eius collectionis exemplaria quaedam manuſcripta viſuntur in Hiſpaniae bibliothecis. Nos vero collectionem antiquiſſimam manuſcriptam vidimus in celeberrima & inſtructiſſima bibliotheca viri ſuper illuſtris Petri Seguierii Franciae Cancellarii, quae conſtat ex indice illo Iſidori & ex canonibus atque decretis Pontificiis cuique titulo iuxta indicis ſeriem ἀντιλέξει ſubiunctis.

Aucta canonibus Apoſtolorum & veterum Pontificum decretalibus.

Haec eadem collectio auctior deinde facta eſt acceſſione canonum apoſtolicorum, quos Iſidorus Hiſpalenſis, in libris Originum, apocryphis accenſet iuxta Gelaſii definitionem; unde olim omiſſi fuerant ab Epiſcopis Hiſpanis. Crevit quoque acceſſione epiſtolarum Pontificiarum, non ſolum Gregorii II. & III. atque Zachariae, ſed etiam earum, quae editae ſunt ſub nomine Clementis, Anacleti, & reliquorum Pontificum uſque ad Siricium. Vberior iſta collectio publicata eſt ſub antiquo Iſidori Hiſpalenſis nomine, teſte Hincmaro epiſtola VIII. capitulo XXII. ad conciliandam ſcilicet auctoritatem novis illis epiſtolis, quae tunc praefixis veterum Pontificum titulis interpolatae ſunt. Ab illa vero auctoritate plane intercidiſſent, ſi novitii & incogniti omnino collectoris nomine, nempe Iſidori Mercatoris, ut vulgo putant, prodiiſſet.

Publicata in Galliis.

Advectum eſt ex Hiſpania in Gallias novum illud Iuris canonici corpus ſtudio & opera Riculfi, qui ex Archicapellano palatii ordinatus Moguntinus Epiſcopus anno DCCLXXXV. per univerſas Gallias illud publicavit, & ex epiſtolis Pontificum ea tempeſtate concinnatis aliquot fragmenta in leges capitulares Caroli Magni & Ludovici a Benedicto Levita collectas referri obtinuit, ut notat Hincmarus Opuſculi capitulo XXIV. Eodem tempore Capitula Hadriani I. ad Angilramnum Metenſem Epiſcopum emerſerunt; in quibus eadem verba ſaepe reperiuntur, quae in ſubdititiis, quamvis non inutilibus, epiſtolis exſtant; ita ut ex altero in alterum codicem tranſcripta videantur. Proclivior in id ſum, ut exiſtimem, Hadrianum ex epiſtolis ea ſumſiſſe. Ait enim, ſe ea capita deſumſiſſe ex ſynodis & decretis Praeſu-

Digitized by Google

ſulum ac Principum Romanorum. Vt videatur omnino ad decretales illas epiſtolas reſpexiſſe, quae *Decreta Praeſulum Romanorum* nuncupantur in nova collectione Iſidori: de cuius auctoritate per Gallias olim recepta pluribus egi libro tertio de concordia ſacerdotii & imperii.

In hac collectione Primates dicti, qui praeſunt Metropolitanis.

IX. Ex his ergo epiſtolis manavit, ut Primates dici coeperint, non ſinguli Metropolitani, quemadmodum in uſu fuiſſe apud veteres docuimus initio, ſed illi Epiſcopi, qui plures provincias & earum Metropolitanos adminiſtratione ſua complectebantur. In illa enim ſignificatione uſurpatur Primatis vox apud Anacletum, qui diſerte Patriarchas cum Primatibus confundit. *In maioribus civitatibus*, inquit, *Patriarchas vel Primates, qui unam formam tenent, licet diverſa ſint nomina, leges divinae & eccleſiaſticae poni & eſſe iuſſerunt.* Hanc Primatis ſignificationem hauſit auctor ex interpretatione Latina canonis IX. & XVII. Chalcedonenſis, quae his verbis utitur, tum apud Iſidori veterem collectionem, tum apud Dionyſium Exiguum. *Quod ſi adverſus eiuſdem provinciae Metropolitanum*, inquit canon nonus, *Epiſcopus vel Clericus habet querelam, petat Primatem Dioeceſeos aut ſedem regiae urbis Conſtantinopolitanae, & apud ipſum iudicetur:* & can. XVII. *Quod ſi quis a Metropolitano laeditur, apud Primatem Dioeceſeos aut apud Conſtantinopolitanam ſedem iudicetur, ſicut ſuperius dictum eſt.* Sed obſervare debuerat auctor epiſtolarum, in illis canonibus non agi de unoquoque Primate abſolute, ſed cum adiuncto, de Primate Dioeceſeos. Quare verum erit, per Primatem Dioeceſeos ſignificari Patriarcham. Sed non inde ſequitur, omnem Primatem eſſe Patriarcham, quum Metropolitani quique Primates antea proprie dicerentur.

Ex canone Chalcedonenſi male accepto.

Προθεωρία ad explicationem canonis Chalcedonenſis

X. Enimvero quum ex horum canonum interpretatione profluxerit nova iſta Primatis ſignificatio, quae deinde in alteram ſignificationem detorta, ſola deinceps obtinuit apud Canonum collectores, Burchardum, Ivonem, Gratianum, in libris quoque Decretalium, non alienum erit ab inſtituto de iis pauca dicere, eo praecipue nomine, quod licet Zonaras & Balſamon, tum etiam hoc noſtro ſaeculo eruditiſſimi viri, horum canonum explicationem tentarint, nondum tamen aliquis eam plene, ut opinor, eſt aſſecutus. Nunc fere omnibus notum eſt, Dioeceſim hoc loco ſumi pro tractu diverſarum provinciarum in unum corpus compactarum; cuius generis erant quinque in Orientis imperio, nempe Dioeceſis Aegyptiaca, Orientalis ſpecialiter dicta, Aſiana, Pontica & Thracica. Occidentis imperium in Dioeceſes ſeptem vel octo diviſum erat, Vrbicariam, Italicam, Gallicanam, Hiſpanicam, Britannicam, Africanam & Illyricianam; quae in duas partes a Theodoſio ſecta eſt, ita ut Illyricum Orientale, quod Macedoniam & Daciam continebat, ceſſerit Orientis imperio. Sed in adminiſtratione eccleſiaſtica diverſa erat ratio Occidentis & Orientis. Etenim in Occidente, ſi de-

De Dioeceſibus Occidentis & Orientis.

ſi demas Africam, nullus provinciarum Metropolitanis praefectus erat Epiſcopus praeter Pontificem Romanum. In Orientali autem Eccleſia unaquaeque Dioeceſis regebatur a ſua ſynodo, ita tamen, ut Exarcho quaeque ſuo pareret. Praefecti Dioeceſibus Epiſcopi dicuntur a Graecis οἱ ὑπὲρ διοικησιν ἐπισκοποι, id eſt, ut vertit Dionyſius Exiguus, *qui ſunt ſuper Dioeceſim Epiſcopi*, canone ſecundo Concilii Conſtantinopolitani; ubi quinque Dioeceſes Orientales recenſentur, nempe Aegyptiaca, quae ſuberat Alexandrino Epiſcopo, ut Orientalis Antiocheno, Aſiana Epheſino, Pontica Caeſareenſi, Thracica antea quidem Heracleenſi, tunc vero ſubdita Epiſcopo Conſtantinopolitano. Praefectus dioeceſi Epiſcopus dictus eſt a Graecis ἐξαρχος τῆς διοικησεως in Concilio Chalcedonenſi. Vnde Antiochenus Patriarcha Domnus dicitur ἐξαρχος διοικησεως ἀνατολικης in Concilio Antiocheno relato Actione XIV. Synodi Chalcedonenſis. Eo nomine comprehenduntur ſinguli Exarchi quinque Dioeceſeon Orientalium, quia, ut dixi, earum adminiſtratio per tractus & Dioeceſes erat diſtributa; praeter morem Occidentalis Eccleſiae, in qua nullus erat Dioeceſeos Exarchus, ut ſupra monui; ita ut ex hoc capite colligatur, ad Occidentem trahi non poſſe nec verba nec mentem canonum Chalcedonenſium.

Exarchus Dioeceſeos.

Explicatio can. 9. & 17. Chalcedonenſium.

XI. His poſitis, mens canonum Chalcedonenſium ſeſe patefacit. Iis nempe cavetur, ut actio adverſus Metropolitanum intendatur coram Exarcho cuiuſque Dioeceſeos, cui Metropolitanus ſubditus eſt: qui quidem, coacta totius Dioeceſeos ſynodo, controverſiam dirimet. Itaque Aegyptii coram Alexandrino Exarcho adverſus Metropolitanum diſceptabunt, Orientales coram Antiocheno, Aſiani coram Epheſino, & ſic de Ponticis & Thracicis. Attamen iiſdem canonibus electio datur actori, ut agat, ſi malit, coram Epiſcopo Conſtantinopoleos, omiſſo Exarcho ſuae Dioeceſeos, apud quem ne Metropolitanus gratia valeat, fortaſſe veretur. Eximium ſane privilegium, quo per univerſos Orientales tractus Epiſcopi Conſtantinopolitani auctoritas diffunditur, ita ut iudicium quoddam extraordinarium in Metropolitanorum cauſſis omnibus, id eſt, civilibus & criminalibus, exerceat. Ius autem illud ex eo profectum eſt, quod illi primatus honoris poſt Romanum Pontificem in quinque Orientalibus Dioeceſibus communicatus eſt canone 2. Concilii Conſtantinopolitani: Τον μεν τοι Κωνσταντινουπολεως ἐπισκοπον ἔχειν τα πρεσβεια της τιμης μετα τον της Ρ'ωμης ἐπισκοπον, δια το εἶναι αὐτην της νεαν Ρ'ωμην, id eſt ex verſione Dionyſii: *Verumtamen Conſtantinopolitanus Epiſcopus habeat honoris primatum poſt Romanum Epiſcopum, propterea quod urbs ipſa ſit iunior Roma*. Vnde patet, privilegium iſtud Conſtantinopolitano Epiſcopo collatum non porrigi ad occidentalis Eccleſiae provincias, quae ſpeciali quodam iure a Romano Pontifice tamquam Patriarcha adminiſtrabantur. Neque enim fas erat, ut is, cui ſecundae partes delatae erant, iuriſdictionem aliquam exerceret in finibus primi Epiſcopi,

Privilegium collatum ſedi Conſtantinopolitanae in cauſſis Metropolitanorum.

Excepto Occidente.

poſt

poſt quem ex diſerta canonis Conſtantinopolitani ſententia conſtitutus erat . Quanta ergo pollere par erat auctoritate Romanum Pontificem , quum ab eo ſecunda poteſtas , & ad Romanae ſedis exemplum effecta , tantopere vigeret ? Hoc argumentum uſurpaſſe me ſuperioribus annis memini inter familiares ſermones , quos vir celeberrimi inter Novatores nominis mecum miſcebat ; qui eam animadverſionem ſequentibus argumentis inſtructam ſibi non diſplicuiſſe ſcripto teſtatus eſt.

David Blondellus.

XII. Vt autem ſplendidior ſit huius argumenti probatio , oſtendendum eſt, Romanum Epiſcopum tunc temporis eo iure uſum , ut primo iudicio de Metropolitanorum cauſſis decerneret. Collatam quidem illi aut renovatam fuiſſe poteſtatem a Concilio Sardicenſi , de appellationibus Epiſcoporum cognoſcendi , nullus ignorat . Sed an illi prima cognitio Metropolitanorum competeret, nondum aliquis annotavit . Id tamen aperte conſtitutum eſt in Concilio Romano ex univerſa Italia coacto, cui Ambroſius intererat , anno CCCLXXVIII. & reſcripto Gratiani Principis confirmatum : *Si in longinquioribus partibus alicuius ferocitas talis emerſerit , omnino eius cauſſae dictio ad Metropolitae in eadem provincia Epiſcopi deducatur examen . Vel ſi ipſe Metropolitanus eſt, Romam neceſſario vel ad eos , quos Romanus Epiſcopus iudices dederit , ſine dilatione contendat* . Ediderat hoc reſcriptum , ſed mendoſum, illuſtriſſimus Baronius, caſtigatum vero & ſynodi Romanae epiſtola auctum publicavit vir eruditiſſimus Sirmondus poſt appendicem codicis Theodoſiani . Iſtius moris meminit Leo primus in epiſtola ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem, quae relata eſt in Codicem Canonum Eccleſiae Romanae : *Si quid grave intolerandumque committeret* Metropolitanus , *noſtra* , inquit , *erat exſpectanda cenſura , ut nihil prius ipſe decerneres , quam quid nobis placeret agnoſceres* . Gregorius I. eumdem morem indicat *lib. VII. regiſtri epiſt. VIII.* ubi monet Vincentium & ceteros Epiſcopos inſulae , ut , ſi ad transmarina ſe conferre voluerint , licentiam petant a Metropolitano ſuo ſecundum regulas patrum ; *excepto*, inquit, *ſi, quod non optamus, contra eumdem Metropolitanum veſtrum vos habere aliquid cauſſae contigerit , ut ob hoc ſedis Apoſtolicae iudicium requiratis*. Quare non dubitavit epiſtolarum pontificiarum auctor conſtituere ex antiquo more , ſub nomine Aniceti , Sixti & Iulii , ut querela adverſus Metropolitanum ad Primatem Dioeceſeos vel ad ſedem Apoſtolicam referatur : Quinimmo eamdem plane in epiſtola Victoris diviſionem ſequitur, quae ſancita eſt in Concilio Romano habito ſub Damaſo ; ſcilicet ut de contumacia Metropolitani cognoſcat Romana ſedes , vel cauſſam in provinciis iudicandam deleget. Hadrianus I. in *Capitulis ſuis* mentem harum epiſtolarum ſecutus, quae in Canone Chalcedonenſi de ſede Conſtantinopolitana ſtatuuntur , ad ſedem Apoſtolicam tranſtulit . Hadriani autem verba tranſcripta ſunt *libro VII. capitularium titulo CCXLI.* Quae ideo ano-

Pontifex Romanus de Metropolitanis primo iudicio cognoſcebat.

notavi, ut pateat unicuique, ab epiſtolarum auctore in re ipſa fraudis & impoſturae ſuſpicionem abeſſe, quae illi a pleriſque hoc loco impingitur, ac ſi per iniuriam provincialium ſynodorum maieſtatem Romanae ſedis amplificare voluiſſet; quum ex iis, quae retuli, evidenter probatum ſit, Metropolitanorum primam cognitionem Romanis Epiſcopis confirmatam decreto veteris Synodi Romanae anno trecenteſimo ſeptuageſimo octavo. Quod in rebus ipſis obtinuiſſe olim, etiam in cauſſis ceterorum Epiſcoporum, quamvis non adeo frequenter, ex Zoſimi, Leonis, Hilari, aliorumque Pontificum litteris alibi demonſtramus. (Vide *lib. VII. de concordia ſacerdotii & imperii cap. XI. §. III. & cap. XVIII. §. I. V. VII.*

Hoc ius communicatum Conſtantinopolitanae ſedi per Orientem.

XIII. Quare collata ſemel Epiſcopo Conſtantinopolitano primatus praerogativa poſt Romanum Pontificem, ut factum eſt anno CCCLXXXI. per canonem ſecundae ſynodi, facile fuit Metropolitanorum cognitionem, anno CCCLXXVIII. Romano Epiſcopo adiudicatam, transferre in Epiſcopum Conſtantinopolitanum per Orientales tractus; ea tamen lege, ut patriarcharum & Exarchorum antiquam iuriſdictionem non convelleret, quemadmodum canone illo ſtatuitur, ſed iure tantum *praeventionis* uteretur, ut explicatum eſt in concilio Chalcedonenſi. Eius privilegii quaſi poſſeſſionem cepit Nectarius Conſtantinopolitanus, qui cauſſam Agapii & Gabalii de metropoli Boſtrorum provinciae Arabiae Dioeceſeos Antiochenae contendentium in ſynodo Conſtantinopolitana diremit anno trecenteſimo nonageſimo quarto, ut docent excerpta eius ſynodi libro ſecundo ſententiarum ſynodalium in collectione Iuris Graeco-Romani. Hinc petenda eſt ratio, cur Ambroſius Mediolanenſis eumdem Nectarium rogaret, ut Gerontium Nicomedienſem provinciae Bithyniae Metropolitam in Pontica Dioeceſi ſacerdotio deiiceret, ἔγραφε Νεκταρίῳ ἀφελέσθαι Γεροντίου τὴν ἱερωσύνην, apud Sozomenum *lib. VIII. cap. VI.* Atticus Conſtantinopolitanus diſceptantes de ſynodorum epiſcopatu, id eſt, de Phrygiae Pacatianae metropoli in Aſiana Dioeceſi Theodoſium & Agapetum iudicio ſuo compeſcuit, ſcripſitque Agapeto, ut epiſcopatum retineret, ἔχεσθαι τῆς ἐπισκοπῆς, ut tradit Socrates lib. VII. cap. III. Litem motam inter Epiſcopum Nicaenum & Nicomediae Metropolitam provinciae Bithyniae Ponticae Dioeceſeos, de ordinatione Epiſcopi Baſilinopoleos, Ioannes & Proclus Epiſcopi Conſtantinopolitani reſcriptis ſuis ſopierunt; donec peremtorie deciſa eſt a Concilio Chalcedonenſi, ut patet actione decima tertia.

Iure praeventionis tantum.

Praeter ſuperiora exempla id docet delegatio a Flavia-

XIV. Sed egregium huius privilegii exemplum petendum eſt ex cognitione, quae inſtituta eſt adverſus Ibam Metropolitam Edeſſenum Orientalis Dioeceſeos in Concilio Tyrio a iudicibus, quos Flavianus Conſtantinopolitanus delegavit una cum reſcripto Theodoſii Imperatoris. Accuſaverant haereſeos Ibam Clerici Edeſſeni coram Domno Patriarcha Antiocheno; dein conſilio mutato, Flavianum audierunt; qui criminis

cognitionem detulit tribus Metropolitis eiuſdem Dioeceſeos, nempe Photio Tyri, Euſtathio Beryti, & Vranio Himerorum, qui in colonia Tyri iudicium ſuſceperunt. Quo in negotio Flavianus ſe ad morem Romanae ſedis compoſuit: quae aut ipſa iudicabat, aut dabat iudices, iuxta decretum Concilii Romani & Gratiani Imperatoris reſcriptum. Meminit delegationis a Flaviano factae Eulogius Diaconus Conſtantinopolitanus in actis Concilii Tyrii, iudices datos alloquens: *Adeuntibus Clericis*, inquit, *ſanctiſſimum Archiepiſcopum Flavianum, & accuſantibus Ibam, Ioannem & Danielem, approbavit eius ſanctitas veſtram religioſitatem audire negotium*, ἐδοκίμασεν ἡ αὐτοῦ ἁγιότης τὴν ὑμετέραν θεοσέβειαν ἀκοῦσαι τὰς ὑποθέσεις. In libello quoque Samuelis & aliorum Presbyterorum Edeſſae oblato iudicibus datis non omiſſa eſt delegatio Flaviani, munita reſcripto Principis: *Sanctiſſimo*, inquiunt, *noſtro Archiepiſcopo Flaviano pariter decernente, & cum piiſſimo noſtro Principe diſponente, a veſtra ſanctitate noſtrum exerceri negotium advenimus parati nobis adeſſe*: Φλαβιανοῦ συμψηφισαμένου τῷ ἡμῶν βασιλεῖ καὶ τυπώσαντος. Excerpſi locos iſtos ex actis Concilii Tyrii relatis *actione decima* Concilii Chalcedonenſis, ut conſtaret, Flaviani auctoritatem interceſſiſſe ad iudices illos dandos, & evocandum negotium a Patriarcha Antiocheno. Ceterum ex interlocutione iudicum, qui erant ex Dioeceſi Orientali, ſolum Principis reſcriptum inſertum eſt actis Tyriis; ne Flaviano ſe nimis abiecte atque in contumeliam Concilii Antiocheni, ubi accuſatio incepta erat, ſubmiſiſſe viderentur. *ac facta in cauſa Ibae.* *Munita reſcripto Principis.*

XV. Aliud illuſtre teſtimonium occurrit in Synodi Conſtantinopolitanae actis adverſus Eutichen, relatis *actione prima* Concilii Chalcedonenſis. Etenim in *actione prima* eius ſynodi, recitatis mutuis relationibus hinc Florentii Sardium metropoleos Epiſcopi, provinciae Lydiae, Aſianae Dioeceſeos, & illinc Ioannis & Coſſini Epiſcoporum ad Flavianum miſſis, controverſia diremta eſt a Flaviano in dicta ſynodo Conſtantinopolitana, τούτου δοθέντος φανερῶς ἐπὶ τοῖς ἀναγνωσθεῖσιν. De Provinciae Phoeniciae diviſione inter Photium Tyri Epiſcopum Metropolitam & Euſtathium Beryti recens a Principe Metropolitica dignitate ornatae conſtituit Anatolius ex ſententia ſynodi in urbe regia coactae, & contumacem Photium a communione ſuſpendit, abſente a ſynodo Maximo Antiocheno, quamvis non ab urbe; qui iudicio deinde privatim ſubſcripſit, ut docet actio quarta Concilii Chalcedonenſis. Non utor litteris Procli Conſtantinopolitani ad Domnum Antiochenum datis in cauſſa Athanaſii Perrheni Epiſcopi, quae referuntur actione decima quarta Concilii Chalcedonenſis, quia non pertinent ad praeſentem quaeſtionem. Sunt enim litterae commendatitiae tantum, adiunctae aliis quoque Cyrilli Alexandrini litteris, quibus rogatur Domnus, ut cauſſam Athanaſii foveat, a Clericis ſuis, ut iactabat, male habiti. *Iudicium quoque Flaviani.* *Et Anatolii.*

XVI. Ceterum quoniam ea tempeſtate controverſiae omnes a Patriarchis in ſynodis diſceptabantur, Epiſcopus Conſtantinopolitanus iudicia

Metropolitanorum non exercebat in ſynodo quadam ordinaria, Thracicae
forte Dioeceſeos, quam ſolam in urbem regiam evocare poterat (quia
plane acerbum fuiſſet alienarum Dioeceſeon Metropolitanis caput ſuum
& fortunas Thracicis Epiſcopis ſubmittere,) ſed in dirimendis cauſſis
illis aſſidebat ei ſynodus quaedam extraordinaria, quae conflata erat ex
iis Epiſcopis univerſi imperii Orientalis, qui erant frequentes in comi-
tatu Principis. Conventus ille ſynodi canonicae vices implebat, quem-
admodum docuit Anatolius Epiſcopus Conſtantinopolitanus in Concilio
Chalcedonenſi. Interrogatus a iudicibus cognitoribus in cauſſa Photii,
de qua ſuperius actum, *an ſynodum appellare oporteat conventum Epi-
ſcoporum, qui in regia civitate diverſantur*, Tryphon Epiſcopus
Chii ſtatim reſpondit: *Synodus appellatur, & conveniunt, & labo-
rantes aliqua oppreſſione ſua iura nanciſcuntur*. Sed diſerte Anatolius,
cui praecipue incumbebat, ut iudicibus & Concilio cauſſam ſuam ad-
verſus Photium approbaret, ait: *Tenuit pridem conſuetudo, ut, qui in
magna hac civitate morantur ſanctiſſimi Epiſcopi, quum eos temporis oc-
caſio vocat, de emergentibus quibuſdam eccleſiaſticis cauſſis conveniant,
ac ſingula definiant, reſponſoque eos dignentur, qui precantur aliquid.
Nihil ergo a me factum eſt, quod novitati ſit affine, nec qui ex conſue-
tudine conſederunt ſanctiſſimi, qui in civitate erant Epiſcopi, novam
formam protulerunt*. Itaque haec ſynodus conſuetudine introducta non
conſtabat ex Epiſcopis evocatis per litteras e provinciis, ſed ex iis,
Quae dicta eſt ἐνδημοῦσα. qui privatas ob cauſſas in urbem advenerant. Quare vocata fuit ἐνδημοῦσα
σύνοδος, non autem συναθροισθεῖσα, vel συναχθεῖσα, ut patet ex actis ſynodi
habitae a Flaviano adverſus Eutychetem. Vnde veterator iſte ſenex oc-
caſionem arripuit auctoritatem huius ſynodi, quae illum damnaverat,
Reiecta ab Eutyche. convellendi, ac ſi canonica non eſſet. Ait enim in libello fidei, quem
Concilio Epheſino II. porrexit, ſe ab iis Epiſcopis damnatum, qui in
urbe morabantur ob privatas cauſſas, ἰδίων ἕνεκα αἰτιῶν. Attamen huius
ſynodi auctoritatem refugere non poterat Eutyches, utpote quae iam olim
Vſus eius antiquus. ſub Siſinnio Conſtantinopolitano Epiſcopo adverſus haereſin Meſſalianita-
rum in Pamphylia exorientium pronuntiaſſet: quae ſynodica Siſinnii ſen-
tentia probata fuit a Concilio Epheſino I. actione ſeptima. Porro haec
Deſinit poſt Synodum Chalcedonenſem. ſynodus extraordinaria deſivit, poſtquam ſedes Conſtantinopolitana iure
patriarchico rexit tres integras Dioeceſes, Aſianam, Ponticam & Thraci-
cam; quae illi tributae ſunt canone vigeſimo octavo Concilii Chalcedo-
nenſis, licet a Legatis ſedis Apoſtolicae repudiato, dein a Leone I. in
irritum miſſo, atque ex numero canonum expuncto.

Deſivit quoque iuriſdictio Conſtantinopolitani Epiſcopi. XVII. Itaque privilegium illud iuriſdictionis extraordinariae, quod
Legatis Romanis conniventibus confirmatum erat Epiſcopo Conſtantino-
politano in Metropolitanorum cauſſis, per totius Orientis provincias,
paullatim exſtinctum eſt; atque ideo integram & illibatam in ſibi
ſubditos Metropolitanos auctoritatem Alexandrinus, Antiochenus & Hiero-
ſoly-

Digitized by Google

rofolymitanus Patriarcha conſervarunt; quod ne in dubium aliquando vocaretur, Iuſtinianus conſtitutione ſua definivit, omiſſa electione agendi apud ſedem Conſtantinopolitanam: Εἰ δὲ κατὰ μητροπολίτου τοιαύτη προσέλευσις γένηται, εἴτε παρὰ ἐπισκόπου, εἴτε παρὰ κληρικοῦ, ἢ ἄλλου οἱουδήποτε προσώπου, ὁ τῆς διοικήσεως ἐκείνης μακαριώτατος πατριάρχης τὸ πρᾶγμα κρινέτω: id eſt, iuxta veterem interpretationem: *Si vero contra Metropolitam talis aditio fiat ab Epiſcopo aut Clero aut alia quacumque perſona, Dioeceſeos illius Patriarcha cauſſam iudicet.* (6) Photius quoque *titulo nono Nomocanonis capite primo ex Novella CXXXVII.* Εἰ δὲ μητροπολίτης κατηγορεῖται, ὁ πατριάρχης αὐτοῦ σκοπεῖ. *Si Metropolitanus accuſatur, ipſius Patriarcha cognoſcit.* Vnde rectiſſime annotarunt Zonaras & Balſamon, & poſt eos Blaſtares, Patriarchas ſingulos in ſuis Dioeceſibus ius dicere Metropolitis, nec Epiſcopo Conſtantinopolitano liberum eſſe, ut iuriſdictionem exerceat in aliorum Patriarcharum Dioeceſibus. Quod verum eſt ratione habita eius iuris, quod Iuſtinianus confirmavit uſuſque ſequentium ſaeculorum probavit; quamvis alia eſſet canonum Chalcedonenſium IX. & XVII. ſententia.

In alterius patriarchatus Metropolitanos.

XVIII. Non me latet ab eruditis viris Iuſtiniani *legem trigeſimam Cod. de epiſcopali audientia* opponi; qua conſtituitur, ex interpretatione Latina, ut Conſtantinopolitanus Epiſcopus appelletur a iudicio reddito per Patriarcham vel Metropolitanum, aut Epiſcopum, cui cauſſae cognitio delegata fuerit. Sed ſi, ut par eſt, ex teſtu Graeco emendetur interpretatio Latina, de ſincera legis ſententia conſtabit. Vetatur dicta lege, ne ſtatim & primo iudicio Epiſcopus conveniatur civiliter vel criminaliter coram Patriarcha ſuae Dioeceſeos, ſed coram Metropolita & ſynodo provinciae; ita tamen, ut a ſententia ſynodi ad Patriarcham appellare liceat, iſtius vero iudicium ſit ultimum & nulli appellationi obnoxium. Adiicitur vero regulae de non conveniendo ſtatim Epiſcopo coram Patriarcha iſta exceptio, niſi Patriarcha cognitionem deleget in provincia alicui Metropolitano vel Epiſcopo, in ea vero ſpecie ſi appelletur a ſententia iudicis delegati a Patriarcha. Ita enim legendum in Latina interpretatione. Tunc ἀρχιερατικὸς θρόνος, id eſt, patriarchica ſedes, appellationem dirimat, nempe ſedes, a qua Iudex datus eſt, non autem Conſtantinopolitana; ut Latina interpretatio perperam facta viris eruditis impoſuit.

Explicata lex Iuſtiniani 30. C. *de epiſcopali audientia.*

Emendata interpretatio Latina.

XIX. Ex iis, quae dicta ſunt, patet, per *Primatem Dioeceſeos* ſignificari in canone Chalcedonenſi eum Epiſcopum, cui ſubiecti ſunt Metropolitani, quique iure patriarchico fruitur, immo etiam ipſo nomine Patriarchae: quemadmodum Iuſtinianus interpretatus eſt τὸν ἔξαρχον διοικήσεως. Itaque ut ante monui, auctor epiſtolarum pontificiarum huc reſpexit, quum Primatum eamdem eſſe cum Patriarchis formam ſcripſit, licet diverſa eſſent nomina. Quod ille de ſummis illis Patriarchis intelligebat, quos ſolos Eccleſia coluit octavo ſaeculo, quo nova Iſidori collectio prodiit in lucem.

Primas ſive Exarchus Dioeceſis pro Patriarcha.

XX. Si

(6) *Nov.* 123. *c.* 22.

De Patriarcha Aquileienſi.

XX. Si quis obiiciat, ea tempeſtate Patriarchae nomen tributum Epiſcopis Aquileienſi & Gradenſi, reponetur, his epiſtolis agi de iis Primatibus ſeu Patriarchis, quibus ſubditi erant Metropolitani aliquot, Epiſcopo vero Aquileienſi nullos paruiſſe Metropolitanos. Dictus vero eſt Patriarcha, eo quod Reges Gothorum Italici regni Epiſcopos Patriarcharum nomine ornarent, quemadmodum teſtatur epiſtola Athalarici Regis ad Ioannem Papam apud Caſſiodorum lib. IX. epiſtolarum.

Quare Elias Epiſcopus Aquileienſis, qui poſt aliquot annos ab excidio Gothorum in ſchiſma delapſus eſt ob tria Capitula una cum reliquis Iſtriae provinciae Epiſcopis, liberum ſibi exiſtimavit eius nominis uſum continuare, quod litterae regiae Metropolitanis Italicis dederant, & quo uſus fuerat Paulinus eius deceſſor anno quingenteſimo ſexageſimo; praecipue quod eiuſcemodi titulus ad ſuam αὐτοκεφαλίαν, qua ſchiſmatis tempore potiebatur, multum conferret. Occupata ab Imperatoribus Conſtantinopolitanis Iſtriae & Venetiae provinciae parte maritima, epiſcopatus Aquileienſis ſectus eſt, & Gradi, quae eſt maris Venetici inſula, conſtitutus eſt Candidianus Epiſcopus anno ſexcenteſimo quinto, Romanae communioni & imperio adiunctus; qui Patriarcha Gradenſis, ſeu novae Aquileiae, dictus eſt. Sopito tandem ſchiſmate, Aquileienſis Patriarcha (qui aliquando Foroiulii quoque reſedit, unde dictus quoque Foroiulienſis) nomen & locum ſuum retinuit, ea lege, ut Gradenſis quoque dignitate ſua non excideret, quae tamdem tranſlata eſt in civitatem Venetiarum, Nicolai quinti Papae beneficio, anno milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo primo. Nihil ergo eximium in ea Patriarchae appellatione praeter ſonum verbi, quod Metropolitanum ſignificabat ex Gothorum Italicorum uſu. Attamen temporis progreſſu, qui ſolo nomine a ceteris Italiae Metropolitanis differebant, honoris quoque privilegio tandem a ſummis Pontificibus aucti ſunt, ut prae ceteris Italiae Archiepiſcopis primatu honoris fruerentur. Quod privilegium Leo octavus Rodoaldo Aquileienſi conceſſit anno DCCCCLXXX. iis litteris, quas refert Ioannes Candidus libro quarto. Hodie in modico oppido Vtini conſiſtit.

Epiſcopatus Gradenſis ſectus ex Aquileienſi.

Πρωτεῖα conceſſa Epiſcopo Aquileienſi.

Gradenſis dictus quoque Patriarcha.

XXI. Hanc praerogativam derivatam fuiſſe in Gradenſem Patriarcham probare poſſum ex epiſtola ſecunda Leonis noni; qui Dominicum Gradenſem titulo Patriarchae ornat, & teſtatur Romanorum Pontificum privilegiis decretum fuiſſe, *ut nova Aquileia totius Venetiae & Iſtriae caput & metropolis haberetur*. Dominicus ille Gradenſis (qui miſſus erat a Gregorio ſeptimo cum litteris ad Michaëlem Imperatorem Conſtantinopolitanum ad unitatem Eccleſiae ſarciendam anno ML. quique in eadem Pontificis epiſtola lib. I. regeſti epiſtola XVIII. Patriarcha Venetiae dicitur) ſcripſit ad Petrum Antiochenum Epiſcopum epiſtolam Graecam, quae habetur in codice manuſcripto bibliothecae regiae, cuius haec eſt inſcriptio: Δομινικος χαριτι θεου της Γραδενσης και Ακυλιας εκκλησιας πατριαρχης.

Ibi

Ibi profitetur, Eccleſiam ſuam a Marco Evangeliſta conditam, ſolamque a beato Petro intra Italiam patriarchicum nomen obtinuiſſe, eiuſque Epiſcopos in Synodo Romana dexterae Summi Pontificis aſſidere ſolitos: Διοτι μονομεν την ἡμετεραν ἐκκλησιαν τῳ του μακαριου Μαρκου ευαγγελιστου κηρυγματι εἰληφεναι την ἀρχαιογονιαν, καὶ του μακαριου Πετρου καθεσεντος την τιμην του πατριαρχικου ὀνοματος ἐντος Ἰταλιας κειμενας ἐσχηκεναι· καὶ ἐν τῃ Ῥωμαϊκῃ συνοδῳ συνεδριαν του θρονου δεχομενου κατα δεξιαν ἠξιωσθαι. Cui reſcripſit Petrus Antiochenus, ſe nunquam legiſſe vel fando audiviſſe, Epiſcopum Aquileiae, ſeu Venetiae, appellari Patriarcham (*). Quinque tantum numero eſſe Patriarchas in Eccleſiae corpore, quod ab eis adminiſtratur, ad exemplum quinque corporis humani ſenſuum. Inter eos Antiochenum Epiſcopum proprie dici Patriarcham, Romanum vero & Alexandrinum nuncupari Papas, Conſtantinopolitanum & Hieroſolymitanum Archiepiſcopos. Sin autem Gradenſis ex eo Patriarcha dici velit, quod dexterae beatiſſimi Papae aſſideat, id aliquo pacto ferri poſſe, quoniam Epiſcopi patres appellantur, & qui priorem locum poſt Patriarchas in ſynodis obtinent, Exarchi, protothroni, & proëdri vocantur, qua ratione Patriarcha dici poſſit Epiſcopus Venetiae, quod in Romana ſynodo primus ſit a Papa, ac ſi diceret, quod antecedat Patres & Epiſcopos: Ει δε ἐκ του καθισθαι σε ἐκ δεξιων του μακαριωτατου Παπα θελησεις σεαυτον, ὡς ἐγραψας, πατριαρχην καλεισθαι, δεχομεθα καὶ τουτο. Ἀλλ' ἀκουσον, πως τους ἐπισκοπους καὶ ἀρχιερεις, πατερας ὁ πιστος οἰδε λογος καλειν, τους δε πρωτευοντας ἐν ἑκαστῃ συνοδῳ, ἐξαρχους καὶ πρωτοθρονους, καὶ προεδρους ουδεν ὀνομαζειν, καθ' ὃν δη λογον εἰκος καὶ σε πατριαρχην καλεισθαι, ὡς τα πρωτα της Ῥωμαϊκης φεροντα συνοδου, καθως καὶ παρ' ἡμιν ὁ πρωτος των διακονων ἀρχιδιακονος καλειται. ἐπει πως ἂν ἀλλως ἑκτον ἐπεισαγειν δυνησομεθα πατριαρχην μη οὐσης ἑκτης, ὡς εἰρηται, αἰσθησεως ἐν τῳ σωματι.

Eius προε- in Synodo Romana. — *De hoc patriarchatu Petri Antiocheni ſententia ex manuſcripto codice.*

XXII. Quod de Epiſcopo Aquileienſi obſervavimus, nempe initio Patriarchae titulum illi tributum ad ſignificandam Metropolitani dignitatem, id Lugdunenſi quoque Epiſcopo competit, qui nuncupatus eſt Patriarcha in praefatione Synodi Matiſconenſis ſecundae anno DLXXXV. Priſcus Patriarcha dixit. In canone vero ultimo eiuſdem ſynodi appellatur Metropolitanus. Gregorius quoque Turonenſis *lib. V. cap. XX.* eodem Patriarchae titulo ornabat Nicetium Epiſcopum Lugdunenſem, Priſci deceſſorem, quamvis illa aetate ſoli provinciae Lugdunenſi praeſideret. Sed non manavit in eorum ſucceſſores extraordinaria haec in Galliis appellatio; quemadmodum nec Sulpitii Bituricenſis Epiſcopi ſucceſſoribus collatus eſt Patriarchae titulus, quem Deſiderius Cadurcenſis Epiſcopus in eadem provincia Metropolitano ſuo tribuit epiſtola duodecima.

Lugdunenſis Epiſcopus dictus olim Patriarcha, id eſt, Metropolitanus. — *Et Bituricenſis.*

XXIII. Altum quippe ſilentium huius appellationis in ſynodis Gallicanis & in ſcriptoribus mediae aetatis, donec, ut praemonui, epiſtolae pontificiae publicatae ſunt, quas complectitur Iſidori collectio. Etenim ex eo, quod earum ſcriptor uſus eſt implicata oratione, quae de Primatibus & Patriarchis verba facit, in alium ſenſum detortae ſunt; inde:

Occaſio novorum Primatum conſtituendorum.

(*) Vide *Addit. ad l. 1. de Concordia c. 5.*

Digitized by Google

deque tandem occaſio nata eſt novorum in Occidente Primatum inſtituendorum. Eamque in rem valde contulerunt Hadriani capitula ad Angilramnum, relata in librum ſeptimum Capitularium, ubi Concilii Africani verba de Primatibus cuiuſque provinciae ſeu primae ſedis Epiſcopis ita accipiuntur, ac ſi aliqui e Metropolitanis eſſent Primates, eaque ratione a ceteris Metropolitanis differrent. Vnde ſic collegerunt, Primates non ſolum eoſdem eſſe cum Patriarchis, ut docuerant Clemens, Anacletus & Anicetus, ſed etiam cum Metropolitanis confundi, ut docebant alia loca. Itaque duo genera Primatum conſtituerunt, ſummos ſcilicet Patriarchas, & Primates ſeu Patriarchas quoſdam ſecundi generis, inferiores ſummis Patriarchis, & ſuperiores vulgaribus Metropolitanis.

Tria genera Primatum apud Hincmarum.

XXIV. Hincmarus, vir emunctae naris, quamvis pondere huius novae auctoritatis oppreſſus hac in re paululum caligaverit, attamen aliquo pacto veteres canones retinere voluit. Primates ergo trium generum facit, primos, qui ſunt Metropolitani ſuae provinciae; ſecundos, qui Metropolitanis aliquot praeſint; tertios, ſummarum ſedium Epiſcopos, qui ſoli Patriarchae dicuntur: *Quidam*, inquit, *Archiepiſcopi, vel Metropolitani, Primates*

Metropolitani, qui ordinantur a ſuis ſynodis ſine alterius conſenſu.

Provinciarum multoties in ſacris canonibus inveniuntur, illi videlicet, qui in loco defunctorum Archiepiſcoporum ab Epiſcopis unius cuiuſque provinciae ſine interrogatione alterius Primatis praevalent ordinari, & ex antiquae conſuetudinis lege a ſede Apoſtolica Pallii ſolent genio inſigniri, & in loco decedentium Epiſcoporum ſine conſultu vel licentia Primatis alterius in ſua provincia quique poſſunt Epiſcopos ordinare. Haec ſunt Hincmari verba epiſt. VI. cap. V. editionis Moguntinae, & cap. XVII. Opuſculi; qui canones Africanos adducit, Nicaenos quoque, & Sardicenſes, atque decreta Innocentii, Leonis & Hilarii pro Metropolitanorum auctoritate. Vnde ſic colligit: *Quibus & aliis ſacrorum canonum & decretorum ſedis Romanae claret ſententiis, eoſdem Metropolitanos Primates eſſe ſingulos ſingularium provinciarum, qui ex antiqua, ut praemiſimus, conſuetudine & Apoſtolica traditione ſecundum*

Metropolitani non vero Primates, dicuntur, quorum ordinatio ab alio pendet. Expenditur Hincmari opinio de Metropolitanis.

ſacros Nicaenos canones & convocare ſynodos & ordinare Epiſcopos & ordinari a provincialibus coëpiſcopis ſine cuiuſdam alterius Primatis interrogatione poſſunt, & diſponere regulariter quaeque per ſuas provincias queunt. Subdit: *Illi autem Archiepiſcopi, vel Metropolitani, qui haec ſine conſultu Primatis non poſſunt exſequi, Archiepiſcopi tantum vel Metropolitani habentur, ſicut & in geſtis Chalcedonenſis Concilii & in eiuſdem ſynodi canonibus, & decretis Innocentii & in epiſtola Leonis ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcopum invenimus.* Itaque Hincmaro omnes Metropolitani non ſunt Primates. Exempli cauſſa, qui ſubditi ſunt Patriarchae Antiocheno, quia nec Epiſcopos provinciae ſuae ordinant, nec ipſi ordinantur abſque mandato Epiſcopi Antiocheni, ut docuit Innocentius. Atque idem uſurpatum eſt in Aegypto. Quin & Conſtantinopolitanus Epiſcopus Metropolitanos omnes trium Dioeceſeon

ſibi

ſibi ſubditarum ordinabat. Quare ex regula Hincmari nulli dicendi erunt Primates in Oriente praeter quatuor Patriarchas. In Occidente autem, ſi recte numerus ineatur, nulli ipſius ſaeculo erant Primates, ex regula quam poſuit, praeter aliquos Metropolitanos Gallicanos & Hiſpanicos, quibus ille dignitatem Primatum tribuit, etſi nullis ſibi ſubditis Metropolitanis praeeſſent. Tamen ex ſententia veterum, quos initio adduxi, omnes Metropolitani dicuntur Primates; quia primam ſedem obtinent, & ius primae ſententiae habent in ſua provincia. Quare aliunde hanc interpretationem Hincmarus commentus eſt, ut Primates, quos ex canonibus Metropolitanos eſſe ſciebat, a ceteris quibuſdam Metropolitanis diſtingueret, quo ſatisfaceret capitulo Hadriani in libros Capitularium coniecto & canoni nono Concilii Chalcedonenſis. Ex eo nempe canone collegit ſecundi generis Primates, qui Metropolitanis ſcilicet praeeſſent, exemplo Epiſcopi Theſſalonicenſis allato, qui provincias Illyricianas regebat. *Quos Metropolitanos*, inquit, *contra ſuos Primates ſe elevaſſe in geſtis Chalcedonenſis ſynodi reperimus; quoſque eadem ſynodus iuſte redarguit & auctoritate repreſſit.* Adiungit vero haec de Primatibus tertii generis: *Patriarchas quoque vel Primates, qui duobus his nominibus in unius prioratus funguntur officio, non ſolum adverſus tertiam & ſecundam ſedem, verum & contra primam & Apoſtolicam ſedem legimus extuliſſe, adeo ut Conſtantinopolitanus Epiſcopus &c.*

Secundum genus Primatum, qui praeſunt Metropolitanis.

Tertium Patriarchiae.

XXV. Quaeret aliquis, an nullos eiuſce generis Metropolitanos vel Archiepiſcopos agnoverit antiquae Eccleſiae diſciplina, qui ab aliquo Epiſcopo penderent, & aliis Metropolitanis in ſynodis & iudiciis praeferrentur. In Oriente quidem, praeter Epiſcopos Alexandrinum & Antiochenum, erant alii tres Exarchi Dioeceſeon, ſcilicet Epheſinus Aſianae Dioeceſis, Caeſareenſis Ponticae, Heracleenſis Thracicae praefecti, qui Metropolitanos ſibi ſubditos plerumque ordinabant, & ſynodos dioeceſanas indicebant; ſed ipſi a nullo Patriarcha pendebant in adminiſtratione Dioeceſeon, & pari fere iure fruebantur in ſuis Dioeceſibus, quo Alexandrinus & Antiochenus, qui potiores erant tantum dignitate, donec tres illi Exarchi ſubditi ſunt ſedi Conſtantinopolitanae; ut alibi opportunius oſtendam. Id tantum hic monebo, hos Epiſcopos, qui principem locum in Dioeceſibus & regionibus ſuis obtinebant, olim a Graecis Archiepiſcopos dictos, quo titulo dignitatis ſoli Patriarchae ornabantur. Inde Memnon Epheſinus Archiepiſcopus dicitur in Concilio Epheſino primo, actione quinta; eodemque nomine Thalaſſius Caeſareae Epiſcopus & Stephanus Epheſi inſigniuntur a Theodoſio Imperatore in litteris, quibus Concilium Epheſinum ſecundum indixit. Sed translata eorum poteſtate in Epiſcopum Conſtantinopolitanum *canone XXVIII.* ſynodi Chalcedonenſis, ſolum illis Exarchorum nomen relictum eſt, & conſeſſus praerogativa in ſynodis oecumenicis.

Diſputatur, an vetus Eccleſia agnoverit ſecundi generis Primates.

Exarchi Dioeceſeon Aſianae Ponticae & Traciae, olim ſimiles Patriarchis.

Archiepiſcopi olim dicti.

XXVI. Propius ad Primates, de quibus diſputamus, accederent Epi-

De Archiepi-

ſcopis Babylonicis & Perſidis.

Epiſcopi, qui Babylonicis provinciis & Perſidis praeerant in Oriente; (qui quidem Archiepiſcopi dicti ſunt & Catholici) ſi ab iis provocare licuiſſet ad Patriarchas. Illi enim & Metropolitanos quamplurimos ſub ſe conſtitutos ordinabant olim, & a Patriarcha Antiocheno ordinationem ſuſcipiebant, ut fit etiam hodie. Eorum meminit Petrus Antiochenus in Epiſtola ad Dominicum Gradenſem ſuperius laudata;

De iis Petrus Antiochenus in epiſt. M. S.

in qua promit exemplum Archiepiſcoporum Orientalium, quibus Patriarchae appellatio communicata non erat, licet aliquot Metropolitanos ſibi ſubditos haberent. Ἀναλογίσαι γὰρ (inquit Dominicum alloquens) ὅσον μείζων κατὰ σὲ χώρας ἡ Βουλγαρία· ὅσον δὲ αὕτης πάλιν Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, καὶ Ῥωμαγύρις, ἤτοι Χορασὰν, καὶ αἱ λοιπαὶ τῆς ὅλης ἀνατολῆς ἐπαρχίαι. Ἐν αἷς ἀρχιεπίσκοποι παρ' ἡμῶν πεμπόνται, καὶ καθολικοὶ, χειροτονοῦντες ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι μητροπολίτας, ἔχοντας ἐπ' αὐτοῖς ἐπισκόπους πολλούς. Ἀλλ' οὐκ ἐξ αὐτῶν πατριάρχης οὐκ ἐκλήθη ποτε. *Conſidera enim Bulgaria quanto maior ſit tua provincia, illa vero quam longius pateat Babylon & Romagyris ſive Choraſan, & ceterae reliqui Orientis provinciae, in quas Archiepiſcopi a nobis mittuntur, & Catholici, qui Metropolitas in partibus illis ordinant; hi vero plures habent Epiſcopos ſibi ſubditos; ſed nullus eorum unquam Patriarcha dictus eſt.*

Catholici dicti.

Ceterum Catholici nuncupati ſunt ad ſignificandam eorum auctoritatem, quae non una provincia coërcita erat, ſed per plures provincias porrigebatur, quarum univerſitati hi Archiepiſcopi praeerant. Hanc nominis iſtius nomenclaturam inſinuant Procopius libro ſecundo de bello Perſico, ubi ait, Chriſtianos in Perſide degentes Epiſcopum, quem colunt, Catholicum vocare; quoniam, unius quum ſit, univerſis tamen regionibus illis praeſit: Τὸν τε Χριστιανῶν ἱερέα καθολικὸν καλοῦσι τῇ Ἑλλήνων φωνῇ, ὅτι δὴ ἐφέστηκεν εἷς ὢν ἁπάσι τοῖς ταύτῃ χωρίοις. Vnius ergo Epiſcopi ſollicitudini commiſſae ſunt ab initio barbararum in Oriente nationum provinciae; quemadmodum totius Scythiae unus tantum erat Thomorum Epiſcopus, teſte Sozomeno lib. VI. cap. XX. Poſtquam vero Chriſtianae religionis profeſſionem gentes illae in variis & diſſitis tractibus amplexae ſunt, neceſſaria fuit plurium Epiſcoporum & Metropolitarum conſtitutio, reſervato Archie-

Archiepiſcopus Seleuciae.

piſcopi & Catholici nomine ei, qui ceteros omnes regebat. Seleuciae primum ſedem ſuam fixit Archiepiſcopus ſeu Catholicus Orientis; ut diſcimus ex Sozomeno lib. II. c. VIII. apud quem Simeon fuiſſe dicitur Archiepiſcopus Seleuciae & Cteſiphontis regiarum urbium in Perſide: Ἀρχιεπίσκοπος Σελευκίας καὶ Κτησιφῶντος, τῶν ἐν Περσίδι βασιλευουσῶν πόλεων. Vnde

Qui & Catholicus.

Ioannes Epiſcopus Perſidis in ſynodo Nicaena Catholici Seleuciae meminit quoque. *Canon. XXXIV. & XXXV. Collectionis Arabicae ab Alphonſo Piſano & Turriano publicatae*, eique *Metropolitanorum ſibi ſubditorum ordinationem a ſede Antiochena & conſenſu Antiocheni Epiſcopi diſtractam* tribuit, ſextumque locum in ſynodis Graeciae, ſcilicet poſt Patriarcham Hieroſolymitanum, quia vices gerit ſui Patriar-

chae.

chae. Sed everſa Seleucia, a Babylone, quo ſe contulit, Babylonius Tandem
dictus eſt; alterque in Chorasan ſive Romagyri conſtitutus eſt, ut di- Babylonius di-
ſcimus ex loco laudato Petri Antiocheni. Quae appellatio & diviſio ctus.
retinebatur abhinc annis trecentis, teſte Iacobo de Vitriaco hiſtoriae Orientalis cap. XXIII. Huius Catholici Babyloniae meminit Petrus Venetus lib. I. Itinerarii cap. VI.

XXVII. Alius erat Catholicus Armeniae, quem ex Gregorii Arme- De Ca-
niae Epiſcopi decreto ab alio ordinari nefas erat, quam ab Epiſcopo tholico
Caeſareenſi Ponticae Dioeceſeos Exarcho, iuxta Niconis teſtimonium Arme-
qui anno DCCCCLXI. florebat. Gregorius ille a Nicone laudatus Ar- niae.
meniae datus eſt Epiſcopus a Leontio Caeſareae Epiſcopo, ſub tem- Ordina-
pora Synodi Nicaenae, ut gentem illam in fide Chriſtiana erudiret. tus a
Vtraque Armenia prima & ſecunda Ponticae Dioeceſi in laterculo im- Caeſa-
perii accenſebatur. Vnde in promtu fuit Leontio Dioeceſeos Exarcho reae E-
Armenis, Armeniam maiorem ſcilicet incolentibus, recens ad fidem piſcopo.
converſis Epiſcopum praeficere; utpote cuius curae barbarae quoque Ei com-
regiones Armeniae parvae finitimae commiſſae eſſent. Propagata per miſſa eſt
eos tractus religione Chriſtiana, iis praefuit Catholicus Arme- Armenia
niae; cuius ordinatio, quae veteri iure Caeſareae Epiſcopo com- maior.
petebat, translata eſt in Patriarcham Conſtantinopolitanum, ea parte *canonis XXVIII.* qua cavetur, ut, qui ſunt *in Barbarico* Epiſcopi, Ponticae, Aſianae & Thracicae Dioeceſeon, ordinentur a Conſtantinopolitano Epiſcopo. Tandem vero ſchiſmate conflato, ab Eccleſiae Conſtantinopolitanae communione diſceſſit Catholicus Armeniae. Haec eſt
Armenia, quae dicitur quarta in veteri notitia Graeca epiſcopatuum, Quae quarta
deſcripta temporibus Photii, cuius haec ſunt verba. Χρη ειδεναι. ὅτι αὐτη dicta.
αὐτοκεφαλος ἐςι, μη τελουσα ὑπο ἀποςολικον θρονον, ἀλλα τιμηθεισα δια της του ἁγιου Γρηγορίου Ἀρμενιας, ἰχουσα πολεις κ, κάςρα σ'. *Scire oportet hanc provinciam eſſe ſui iuris minimeque ſubditam Apoſtolicae ſedi, Conſtantinopolitanae ſcilicet, ſed honorari tamen intuitu ſancti Gregorii Armeniae Epiſcopi & praeeſſe ducentis urbibus & caſtris.* Acceſſit Romam ad Eugenium III. circiter annum MCXLV. Armeniae Archiepiſcopus, teſte Ottone Friſingenſi *lib. VII. cap. XXXII.* qui ait, eum Catholicum dici, milleque Epiſcopis & amplius praefectum eſſe. Norſeſim Armeniae Catholicum Theorianus in legatione a ſe conventum teſtatur circiter annum milleſimum centeſimum ſeptuageſimum.

XXVIII. Alexandrino Patriarchae ſuberat Aethiopiae Archiepiſco- Aethio-
pus; qui & Catholici dignitate atque nomine fruebatur, & ab Ale- piae Ar-
xandrino Epiſcopo ordinabatur, quemadmodum docet canon XXXVI. chiepi-
collectionis Arabicae; ubi annotatur, non fuiſſe illi liberum Metro- ſcopus.
politas in Aethiopiae provinciis conſtituere. Quare ad hoc uſque ſaeculum Abuna Pontifex Abyſſinorum ab Epiſcopo Alexandriae ordinatur; nullique ſunt in Aethiopia Metropolitae, ſed tantum Epiſcopi.

Digitized by Google

Ab aliquot annis, derelicta ſede Alexandrina, Romanam colunt Aethiopes; etſi aliqua ſuperſint in vaſtis illis tractibus ſchiſmatis antiqui ſemina.

Tractatio inſtituitur de Archiepiſcopis Theſſalonicae & Iuſtinianae in Occidente.

XXIX. In Occidentali Eccleſia Archiepiſcopi Theſſalonicenſes & Iuſtinianae primae, poſiti in Illyriciana Dioeceſi, ex beneficio Romanorum Pontificum id aſſecuti ſunt, ut Metropolitanos ſuarum Dioeceſeon regerent, & vice Apoſtolica iudicia, ſynodos, & ordinationes adminiſtrarent; ita tamen, ut ipſi quoque ſubiacerent Romanis Pontificibus.

De adminiſtratione Illyrici.

XXX. Quod ut liquidius intelligatur, paucis agendum eſt de civili & eccleſiaſtica adminiſtratione, quae viguit olim in Illyrico. Eius forma varie ab antiquis Principibus compoſita eſt laxatis eorum arbitrio vel reſtrictis provinciarum finibus; donec ex Conſtantini decreto quatuor praefecturae inſtitutae ſunt, ſcilicet Galliarum, Illyrici, Italiae & Orientis (*). Tunc praefectura Illyrici compacta eſt ex Pannoniis, utroque Norico, Dalmatia, Daciis, Moeſia Dardania, Macedonia, Achaia, Theſſalia, utraque Epiro, & Creta, teſte Zoſimo, qui ſolus corporis huius membra diſtinxit.

Eius praefecturae.

Sirmium autem, Panmoniae ſecundae civitas, Illyrici caput; ut ait diſerte Anemius civitatis illius Epiſcopus in ſynodo Aquileienſi anno CCCLXXXI. *Caput Illyrici non niſi civitas Sirmienſis*.

Sirmium Illyrici caput.

Vnde matrem urbium eam vocat Ammianus, ibique Principum Romanorum regiam ſeu palatium fuiſſe, docet lib. XXI. & XXVI. & Zoſimus lib. IV. Hic quoque erat praefecturae Illyricianae ſedes; ut colligere licet ex eodem Ammiano lib. XV. quod etiam Iuſtinianus annotavit *Novella XI. Antiquis temporibus Sirmii praefectura conſtituta; ibique omne fuerat Illyrici faſtigium, tam in civilibus, quam in epiſcopalibus cauſſis*.

Diviſio Illyrici in Orientale & Occidentale.

XXXI. Deinde ſectum eſt in duas partes Illyricum; ita ut Dioeceſis Macedoniae, quae Macedonias primam & ſecundam, Theſſaliam, Achaiam, & utramque Epirum complectebatur, & Dioeceſis Daciae, adiunctae ſint Orientis imperio, ſub diſpoſitione Praefecti praetorio Illyrici, cuius ſedes conſtituta eſt Theſſalonicae; Pannoniae, utrumque Noricum, & ceterae provinciae retentae ſunt in Occidentis imperio ſub Praefecto praetorio Italiae & Vicario Sirmii.

Illyricum pars Occidentis.

XXXII. Diſputatur ab eruditis viris de tempore huius diviſionis, quod ex hiſtoricis huius ſaeculi nobis eruendum eſt. Diviſo inter filios Conſtantini orbe Romano, ſolidum Illyricum abſque ulla ſectione ceſſit Occidentis imperio, quod Conſtantinus & Conſtans obtinuerunt; relicto penes Conſtantium Oriente, ut notavit Zoſimus libro ſecundo. Eamdem formam ſecutus eſt Valentinianus ſenior, quemadmodum teſtatur idem auctor libro quarto, ubi de Valentiniano & de Valentis nuncupatione facta anno CCCLXIV. agit his verbis: Εἰδόναι τῷ Οὐα-

λεν-

(*) Vide Sextum Rufum in Breviario.

λεγομενῳ διελομενῳ προς τον ἀδελφον την ἀρχὴν ἐπιτρεψαι μετ' αὐτῳ την ἑωαν, ἀχρις Sub Conſtantii liberis & Valentiniano.
Αἰγυπτου καὶ Βιθυνιας, καὶ Θρακης. Λαβοντα δε τας ἐν Ἰλλυριοις πολεις αὐτον, εἰς την ὑπερ τας Ἀλπεις ἐθνων, Ἰβηριας τε, καὶ της Βρετανικης νησου, καὶ Λιβυης ἁπασης. *Valentiniano partienti imperium cum fratre viſum eſt Orientem illi committere, ipſamque Aegyptum, Bithyniam & Thraciam. Ipſe vero civitates Illyrici penes ſe recepit, atque Italiam, in quam ſe contulit, tum gentes quae ſunt ultra Alpes, Hiſpanias, Britannicam inſulam, & univerſam Africam*. Eamdem diviſionem referunt Sozomenus *libro IV. cap. VI.* Theodoretus *lib. IV. cap. IV.* Ammianus quoque oſtendit egregie *lib. trigeſimo*, totum Illyricum Valentiniano paruiſſe. Etenim advenienti in eos tractus huic Principi docet Epirotas, exemplo ceterorum provincialium legatione miſſa, Probum pro bene geſta praefecturae Illyrici adminiſtratione commendare conatos, Iphiciem vero Philoſophum unum ex legatis interrogatum a Principe, an ex animo bene ſentirent de praefecto, conſtanti reſponſione officium legationis corrupiſſe: Gementes, inſit, & inviti. Hinc patet apertiſſime, Epirum ea tempeſtate Imperio Occidentali ſubditam. Haec ſunt Ammiani verba: *Ad provincialium reſiduorum exemplum etiam Epirotae acturos ſibi gratias a Praefecto compulſi mittere legatos, &c.* Eidem Probo Illyrici Praefecto & Occidentis Imperio ſubiectam fuiſſe Dioeceſim Macedonicam anno CCCLXVIII. teſtatur *lex ſeptima Codicis Theodoſiani de metallis*.

XXXIII. Poſt obitum Valentiniani (qui accidit anno CCCLXXV.) Et ſub Gratiano.
Gratianus licet a patre Auguſtus appellatus, iniuriam imminuti a proceribus ſuis Imperii paſſus eſt, qui Valentiniano II. eius fratri vix quinquenni Italiam, Illyricum & Africam tribuerunt; relictis Gratiano Gallia, Hiſpania & Britannia, teſte Zoſimo libro quarto. Deleto a Gothis in Thracia Valentis exercitu, ipſoque Principe in tugurio ab hoſtibus igne conſumto, anno CCCLXXVIII. vaſtatum eſt a barbaris luctuoſiſſima clade Illyricum; donec Theodoſius dux a Gratiano in eas provincias miſſus cum lectiſſimis copiis, iniuriam reipublicae ultus eſt, & paullo poſt Sirmii a Principe ad Imperium Orientis adſcitus. Nempe credidit illi Gratianus eam Imperii partem, quam Valens Theodoſio conceſſum Orientis Imperium abſque Illyrico.
rexerat, ut diſerte ſcripſit Theodoretus *libro quinto cap. VI.* Της Βαλεντος μοιρας τα σκηπτρα περιδειξε. Idem confirmavit Zoſimus, qui Theodoſium Orientis & Thraciae rebus, non autem Illyrici, a Gratiano praefectum, docet lib. IV. ἐπιστησας τοις κατα Θρακην αὐτον, καὶ την ἑωαν πραγμασι. Inde eſt, quod Probus Valentiniani II. beneficio praefectura Italiae, Africae, & omnis Illyrici potiebatur anno CCCLXXXIII. ut colligitur *ex lege ſeptima Codicis Theodoſiani. Si per obrept. reſcr. fuer. impetr.* Quare Sozomeni hallucinatio excuſari non poteſt, qui commiſſum Theodo- Hallucinatio Sozomeni.
ſio Illyricum & Orientem ſcripſit lib. VII. cap. IV. Ἰλλυριοις καὶ τα προς ἡλιον ἀνισχοντα της ἀρχης Θεοδοσιῳ ἐπιτρεψας.

XXXIV. Poſt necem Gratiani a Maximo tyranno caeſi anno CCCLXXXIII.

Illyricum Occidenti paruit ſub Valentiniano II.

CCCLXXXIII. Valentinianus II. eumdem Maximum in ſocietatem Imperii adſcivit; & ſtatim, ut caput ſuum tueretur ab inſidiis tyranni, qui contra foederis leges Italiam cum copiis ingreſſus erat, ex Aquileia in ultimos regni fines, nempe Theſſalonicam, navigio aufugit cum Iuſtina matre anno trecenteſimo octuageſimo octavo, teſte Zoſimo. Quod retulit Socrates (*) ad conſilium Probi Praefecti, quem Italia diſcedentem ad Illyricum ſe contuliſſe ſcribit & conſtitiſſe Theſſalonicae: Αναχωρει της Ιταλιας, και επι την Ιλλυριδα γενομενος γην, εν Θεσσαλονικη της Μακεδονιας διετριβε. Hic vero diſſimulari non debet lapſus Theodoreti lib. V. cap. XV. qui forma imperii Orientalis, quae de ſua aetate (id eſt, anno CDL.) vigebat, inſpecta, putavit Valentinianum ſecundum in ditionem Theodoſii, regno ſuo derelicto, οικειαν καταλελοιπως βασιλειαν, ſe recepiſſe; quum tamen, ut monui & teſtimoniis certiſſimis atque adeo ipſius Theodoreti probavi, ſolidum Illyricum & Theſſalonica civitas tunc temporis pars eſſet Occidentalis Imperii.

Theodoreti lapſus.

Valentinianus II. retinet Illyricum poſt necem Maximi.

XXXV. Eodem anno CCCLXXXVIII. Theodoſius expeditionem in Maximum ſuſcepit, & ab eo devicto meritas poenas ob Gratiani caedem ſumſit; compoſitiſque rebus, Valentinianum ſecundum integro Occidentis Imperio praefecit; relictis illi provinciarum iis tractibus, quos pater illius Valentinianus ſenior poſſederat, id eſt, Gallia, Britannia, Hiſpania, Africa, & ſolido Illyrico, uſque ad Thraciam. Poterat Illyrici partem ſumtuum, quos in bellum impenderat, ſarciendorum praetextu, ab Occidente decerpere, ſed maluit beneficii accepti memoria quam imperii amplificatione famam ſuam augere. Hanc obſervationem debemus Zoſimo lib. IV. Την μεν εν βασιλειαν πασαν Ουαλεντινιανῳ παρεδωκεν, οσην ετυχεν εχων ο τουτου πατηρ. και τουτο περι τους ευεργετας καθηκον εδοξεν ειναι.

Poſt obitum Theodoſii ſenioris ſectum Illyricum in duas partes arbitrio Theodoſii inter filios Arcadium et Honorium.

XXXVI. Deinde Valentiniano ſecundo per ſummum Arbogaſtis ſcelus Viennae intra Gallias ſtrangulato anno trecenteſimo nonageſimo ſecundo, Theodoſius iterum ultor regii ſanguinis in Occidentem penetravit: ſublatoque Eugenio tyranno, ipſe quoque Mediolani obiit, collato Occidentis in Honorium filium imperio, & in Arcadium Orientis, anno trecenteſimo nonageſimo quinto. Tunc Illyrici ſectio in duas partes (deſignatas numero XXXI.) quam Notitia Imperii exhibet, inducta eſt, ex Theodoſii arbitrio, aut ex Arcadii uſurpatione. Variant enim in hoc capite veteres hiſtorici. Maior apud me fides Zoſimi, cuius ſunt haec verba: Ο δε βασιλευς Θεοδοσιος τα κατα την Ιταλιαν εθνη, και Ιβηρας, και Κελτους, και προσετι γε Λιβυην απασαν, Ονωριῳ τῳ παιδι παραδους. *Theodoſius Imperator gentes Italiae adiunctas, Hiſpanos, Gallos atque omnem Africam Honorio filio tradidit.* Illyrici praefecturam omiſit, quia tranſcripta erat in Arcadium. Attamen retentas ex Illyrico gentes, quae finitimae erant Italiae, ipſamque Italiam, his verbis

Vel Arcadii uſurpatione.

(*) Socr. lib. 5. cap. 11.

bis deſignavit, τα κατα τῶν Ιταλιαν ἔθνη. E contrario Olympiodorus, apud Photium in Bibliotheca, Illyricum ſolidum ex teſtamento patris Honorio adſcribit; cuius vindicandi cauſſa Alaricum Gothorum Phylarchum a Stilicone accerſitum teſtatur. Στελιχων μετεκαλεσατο ἐπι τῳ φυλαξαι Ὀνωριῳ το Ιλλυρικον, τῃ γαρ ἀυτῳ ἐκ παρα Θεοδοσιυ τυ πατρος ἐκνεμημενον βασιλειᾳ. *Stilico evocavit Alaricum, ut Honorio Illyricum aſſereret, ipſius enim imperio a Theodoſio patre tributum fuerat*. Conſentit quidem Zoſimus, evocatum a Stilicone Alaricum, ut eius ope omnes Illyrici civitates Arcadio ademtas Honorii imperio adiungeret, παρασπασασθαι μετ' ἀυτας Αρκαδιυ, περιποιησασθαι δε τῃ Ονωριυ βασιλειᾳ; quemadmodum Stilico ipſe ſenatui Romano perſuaſit, qui copias Alarici, poſt vaſtatam Macedoniam, Theſſaliam & Achaiam in Epiro morantis Italiae infeſtas ſuſpicabatur. Sed in ea oratione ſupremum Theodoſii iudicium non allegat. Id tantum prae ſe ferre videtur, antiquos Imperii Occidentalis fines non eſſe movendos, & reſtitutionem Illyrici procurandam. Clades autem Romanae urbis, caedes Stiliconis, & Germanarum nationum in Gallias & Hiſpanias irruptio, animum Honorii ab Illyrico repetendo averterunt; quod Imperatoribus Orientis ex praedicto anno CCCXCV. abſque ulla interpellatione paruit. Itaque ſtatim ab obitu Theodoſii Rufinus, qui aulae Orientali praeerat, Antiochum Achaiae Proconſulem creavit, ἀνθυπατον πασησ της Ελλαδος, apud Zoſimum lib. quarto. Continuata eſt haec poteſtas in reliquos Arcadii annos, & duravit temporibus Theodoſii II. eius filii. Quod demonſtrant duae conſtitutiones ab eo Principe latae de rebus Illyrici, & de Provinciis Macedoniae & Achaiae, ſcilicet anno CDXXI. & CDXXIV. *l. Omni innovatione, Cod. de ſacroſanct. Eccleſ. & l. 33. Codicis Theodoſiani de annon. & tribut.*

Bellum inter fratres ob Illyricum Orientale.

Quod remanſit penes Imperatores Orientis.

XXXVII. Illyricum illud Orientale adminiſtratum eſt a Praefectis praetorio Illyrici, ut docet Notitia Imperii; ad quos pleraeque conſtitutiones & reſcripta Principum data reperiuntur in Codice Theodoſiano & Iuſtinianeo. Huius Praefecturae ſedes conſtituta fuit Theſſalonicae; quemadmodum docet Theodoretus *lib. IV. cap. XVII.* dum commendat illam urbem, occaſione ſumta famoſae illius & lugendae Theſſalonicenſium caedis a Theodoſio imperatae, ob quam ab Ambroſio Mediolanenſi Epiſcopo Princeps ad poenitentiam adactus, Eccleſiae ingreſſu prohibitus eſt. Fraudi fuit hic locus eruditis viris, qui Theodoreti verba de praefecturae ſede ad Theodoſii Magni tempora trahunt; quum tamen is auctor de ſui temporis ſtatu aperte loquatur, id eſt, anni CDL. quo Theſſalonica praefectoriana dignitate potiebatur. Θεσσαλονικη πολις ἐστι μεγιστη, καὶ πολυανθρωπος, εἰς μεν τε Μακεδονων ἐθνος τελυσα, ἡγυμενη δε καὶ Θετταλιας καὶ Αχαΐας, καὶ μεν τοι καὶ ἀλλων παμπολλων ἐθνων, ὁσα τον Ιλλυριων τον ὑπαρχον ἡγυμενον ἐχει.

Praefectura Illyrici Orientalis.

Eius ſedes Theſſalonicae.

Theodoretus explicatus.

XXXVIII. Mutilato Illyrico praefuit etiam in Occidente Praefectus

ctus praetorio Italiae; & Vicarius degens Sirmii, per illos tractus vice ſacra iudicabat.

Valentinianus III. ceſſit Illyricum Occidentale Theodoſio II.

Tandem Valentinianus III. ducta uxore Eudoxia Theodoſii II. filia, Illyricum Occidentale, quod aegre a barbarorum inſultibus tuebatur, in ſocerum ſuum tranſcripſit anno quadringenteſimo trigeſimo ſeptimo; exceptis ſaltem a donatione Norico, Dalmatia & Valeria, finitimis Italiae provinciis. Iornandes ſolus meminit huius donationis: *Valentinianus, data pro munere ſocero ſuo tota Illyria, celebratis nuptiis ad regna ſua cum uxore receſſit*. Sed paullo poſt ſecutum eſt Sirmii excidium, quod anno CDXLII. Attila Rex Hunnorum longa obſidione cinxit, ſpretaque ad ſe miſſa a Theodoſio legatione vaſtavit, ut docet Priſcus in excerptis. Plane Sirmii curam gerebat Theodoſius ut ſui. Alioqui legatio mitti debuit a Valentiniano III.

Sirmii excidium.

Explicata Novella XI. Iuſtiniani.

Tunc accidit, quod Iuſtinianus obſervat *Novella XI.* nempe Apennium Praefectum Praetorio Illyrici, ſive is Vicarius fuerit, e Sirmio Theſſalonicam profugiſſe, eoque tunc commigraſſe dignitatem praefecturae: *Poſtea autem*, inquit, *Attilanis temporibus, eiſdem locis devaſtatis, Apennius Praefectus praetorio de Sirmitana civitate Theſſalonicam profugus venerat. Tunc & ipſam praefecturam & ſacerdotalis honor ſecutus eſt, & Theſſalonicenſis Epiſcopus, non ſua auctoritate, ſed ſub umbra praefecturae, meruit aliquam praerogativam*. Quod tamen caute accipiendum, ſcilicet de Vicarii iuriſdictione in Pannonias, quae poſthac Theſſalonicae exercenda erat, non autem Sirmii, unde amplificata eſt urbis & Eccleſiae Theſſalonicenſis dignitas. Ceterum ſi generaliter de praefectura Illyrici verba Novellae accipiamus, ac ſi tunc primum in ea civitate ſedem fixerit, Tribonianus liberari non poteſt a vitio ἀνισοχρονίας; quum retro ab annis quinquaginta praefectura Illyrici Orientalis Theſſalonicae conſtituta eſſet, ut antea docui.

Praefectura Illyrici Occidentalis translata Theſſalonicam.

De Eccleſia Theſſalonicae.

XXXIX. Quod autem attinet ad Eccleſiam Theſſalonicenſem, certum eſt, ut docet Tribonianus, dignitatis eius augendae conſilium & originem ex ſede praefecturae proceſſiſſe. Illi enim praerogativae civilis iuriſdictionis Romani Pontifices eccleſiaſticam quoque reſcriptis ſuis adiunxerunt. Theſſalonicenſem civitatem commendat Concilium Sardicenſe canone vigeſimo; quae quidem metropolis erat Macedoniae, ex Strabone: unde Theſſalonicenſis Epiſcopi dignitas & auctoritas in Macedoniam. Ceterum iudiciorum eccleſiaſticorum ab Epiſcopo Theſſalonicenſi eiuſque ſynodo Macedonica redditorum retractationes, quemadmodum & ceterae maiores cauſſae, Romae coram ſummo Pontifice peragebantur, etiam poſt Illyrici Orientalis adiunctionem factam Imperio Orientali. Quod aperte docent duae Innocentii primi epiſtolae circiter annum CDXV. datae ad Rufum Theſſalonicenſem Epiſcopum & ceteros Macedones Epiſcopos, quae relatae ſunt in corpus Canonum ex collectione Dionyſii Exigui. Earum una Bubalii & Tauriani negotium Romae diſceptatum fuiſſe poſt primam cognitionem in Mace-

Metropolitana Macedoniae.

Iudicia Synodi Macedonicae retractata Romae poſt diviſionem Illyrici.

ce-

cedonia habitam oſtendit, legationeque duorum Epiſcoporum Maximiani & Eumenii conventum Innocentium, ut, omiſſa retractatione iudicii, perditos homines repelleret. Sane retractationem ſeu inſtaurati iudicii cognitionem aſſeruit ſedi Apoſtolicae: ſed ſceleſtos illos auctoritate quoque ſua repreſſit. Altera epiſtola conſultationi Macedonum Epiſcoporum de quatuor diſciplinae capitibus luculentiſſime reſpondet. Praeterea vero Photinum Macedoniae Epiſcopum a deceſſoribus ſuis Romanis Pontificibus damnatum in integrum reſtituit, venia illi conceſſa poſtulationis Epiſcoporum intuitu. Sed ut eos voti compotes fecit in cauſſa Photini, ita petitionem eorum repulit de Euſtathio Diacono a gradu miniſterii repellendo.

XL. Videtur hic agendi modus diſplicuiſſe Theodoſio II. ſecum forte reputanti ad iniuriam ſuam aliquo pacto pertinere, quod cauſſae ortae in Orientis Imperio ad Occidentis Imperium iudicandae traherentur contra veterem conſuetudinem, quae Orientales Epiſcopos ſynodis Orientalibus committebat. De qua ſynodus Aquileienſis, & pſeudoſynodi Sardicenſis epiſtola. Eoque praeſertim, quod ſynodus Sardicenſis eum modum in retractationibus iudiciorum praeſcripſiſſet, ut ſi Pontifex Romanus reſtaurandam cognitionem duceret, id fieret intra provinciam, delegata ſedis Apoſtolicae vice alicui e latere ſuo. Itaque conſtitutione lata anno CDXXI. iuſſit Theodoſius, ut, ſi quid dubii emergeret per Illyrici provincias in quaeſtionum canonicarum examine, id non a ſingulis Epiſcopis vel a ſynodis provincialibus, ſed a conventu ſacerdotali totius Dioeceſeos Illyricianae diſcuteretur; ita tamen, ut de tota controverſia referretur ad Epiſcopum Conſtantinopolitanum, qui Romae veteris praerogativa fruitur. De huius legis ſententia egi *libro III. cap. II. de concordia Sacerdotii & Imperii*. Id unum adiiciendum, quod ad rem iſtam pertinet, nempe Theodoſio viſum ſatis caveri iuribus Romanae ſedis, quod relatio fieret Epiſcopo Conſtantinopolitano vice Romani Epiſcopi, cuius praerogativa cum illo communicata erat a ſynodo ſecunda oecumenica. Sed conſtitutionem ſuam probare non potuit Romano Pontifici, cuius auctoritate deſtituta nullas vires habuit; adeo ut in illo ſynodi Chalcedonenſis ambitioſo canone vigeſimo octavo, quo amplificata eſt Conſtantinopolitanae ſedis dignitas, nullum ius collatum illi fuerit in provincias Illyrici.

Theod. II. Illyrici Orientalis quaeſtiones canonicas referri iubet ad Conſtantinopolitanam ſedem.

Fruſtra.

XLI. Alio vero modo Theodoſii deſiderio ſatisfecit Epiſcopus Romanus, forte Bonifacius, quo & iura ſedis Apoſtolicae & praerogativam Imperii Orientalis tuitus eſt, iuxta formam a Canonibus praeſcriptam. Vices enim ſuas mandavit Epiſcopo Theſſalonicenſi per univerſum Illyricum Orientale; ita ut quod in ſingulis cauſſis agere poterat, nempe Iudices dando, & vicarium delegando, id unico generali mandato comprehenderet. Hac ratione etiamnum in Gal-

Privilegia Apoſtolicae ſedis finiuntur intra fines imperii Orientalis.

ſia Archiepiſcopi & Epiſcopi ex conſtitutionum regiarum praeſcripto Vicarios inſtituunt intra fines curiarum ſupremarum, quando contingit ſedes epiſcopales conſtitutas eſſe in alterius curiae territorio. Porro mandati praedicti mentio aperta in epiſtola Leonis I. ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcopum, cui vices ſuas exemplo maiorum ſe indulſiſſe profitetur: *Sicut praeceſſores mei praeceſſoribus tuis, ita etiam ego dilectioni tuae, priorum ſecutus exemplum, vices mei moderaminis delegavi; ut curam, quam univerſis Eccleſiis principaliter ex divina inſtitutione debemus, imitator noſtrae manſuetudinis adiuvares, & longinquis a nobis provinciis praeſentiam quodam modo noſtrae viſitationis impenderes.* Maiores illi, quorum Leo meminit, ſunt poſteriores Innocentio, ſub quo Rufus ſolam Macedonicam provinciam regebat iure metropolitico. Ex mandato autem pontificio Epiſcopus Theſſalonicenſis totius Illyrici Orientalis ſollicitudinem ſuſcepit; ut patet ex Leonis epiſtola, qui Anaſtaſium acerbe obiurgat, quod adita Illyrici praefectura, & officiorum publicorum terribili exſecutione miſſa, Atticum veteris Epiri Metropolitam ſaeviente hieme coram ſe exhiberi iuſſiſſet, nullo vel falſo crimine inſimulatum. Epirus eſt una e provinciis Illyrici; in cuius Eccleſiis vicario nomine Anaſtaſium egiſſe, Leo diſerte obſervat, ſeque eas illi commendaviſſe.

Mandata iuriſdictione Epiſcopo Theſſalonicenſi.

Cui paruit Illyricum Orientale.

XLII. Inter mandatorum capita primum eſt, ut in illis provinciis Theſſalonicenſis epiſcopatus faſtigium praeemineat. Secundum, ut de perſona conſecrandi Epiſcopi Metropolitanus cuiuſque provinciae, de Metropolitani autem electione provinciales ſacerdotes ad Theſſalonicenſem referant, ut eius auctoritate ordinatio celebranda firmetur. Tertium, ut in conventibus ſeu Conciliis provinciae omnes querelae iudicentur. Si qua vero difficilior cauſſa emerſerit, Metropolitanus curet de totius negotii qualitate Theſſalonicenſem inſtruere, ut coram poſitis partibus eius iudicio ſopiatur, vel ad cognitionem Romani Pontificis a Theſſalonicenſi transferatur. Itaque & conſeſſus honor & ſumma iudiciorum atque ordinationum κυρος mandato Romani Pontificis indulta erant Epiſcopo Theſſalonicenſi.

Tria capita illius vicariae poteſtatis.

XLIII. Eius praerogativae poſſeſſionem adeptus erat anno quadringenteſimo trigeſimo primo; ut patet ex epiſtola Cyrilli ad Ioannem Antiochenum, ſi recte intelligatur: in qua teſtatur, Neſtorium a Romana ſynodo damnatum, eiuſque ſententiae exempla miſſa ad Rufum Theſſalonicenſem Epiſcopum, tum ad alios quoque nonnullos per Macedoniam Epiſcopos, qui ſemper ad eius ſententiam accedunt: Γεγραφασι κ, τα ισα προς τον Θεοφιλεςατον ἐπισκοπον Θεσσαλονικης Ρυφον, κ, προς ἑτερυς τινας των κατα την Μακεδονιαν θεοσεβεις ἐπισκοπυς, οἱ κ, ἀει συντρεχυσι ταις παρ᾽ αὐτυ ψηφοις (*). Macedonia hic ſumitur, non pro ſola eius,

Tempus collatae illius poteſtatis.

(*) Concil. Epheſ. parte 1. cap. 21.

Digitized by Google

eius nominis provincia, ſed pro Dioeceſi Macedoniae: quae, ut docet Notitia Imperii, ex ſeptem provinciis conſtat, ut ſupra monui. Ad metropolitanos huius Dioeceſeos ſcripſit Caeleſtinus ex more Pontificum & Imperatorum, qui generalia decreta ad ſolos Metropolitanos mittebant. Illi vero ſuae provinciae Epiſcopis ea deinde inſinuabant. Theſſalonicenſis autem Epiſcopi in earum provinciarum ſacerdotes poteſtatem his verbis ſignificat Cyrillus: Ἀεὶ συντρέχουσι ταῖς παρ᾽ αὐτοῦ ψήφοις. id eſt: *Ad eius decreta formanda conveniunt:* quia in conventu omnium Epiſcoporum ex ſuffragiorum collatione decernebat. Itaque Rufus, qui temporibus Innocentii, id eſt, anno quadringenteſimo decimo quinto, provinciam Macedoniam regebat, incremento dignitatis auctus eſt, vice pontificia in Macedonicam Dioeceſim ſibi delegata.

Explicatur Cyrilli Alexandrini locus.

XLIV. Inde illi conceſſus honor in Concilio Epheſino, ubi Flavianus Philippenſium Epiſcopus vices gerere dicitur Rufi Theſſalonicenſium Epiſcopi; atque eo titulo priorem occupat locum poſt Hieroſolymitanum & Epheſinum, ante Firmum Caeſareae Cappadociae Exarchum, qui alioqui potior futurus erat ob Ponticae Dioeceſeos adminiſtrationem. Quin & ipſe Firmus Caeſareenſis dignitatem Eccleſiae Theſſalonicenſis agnoſcit, dum eximios illos Epiſcopos recenſet, ad quos Caeleſtinus litteras dedit contra Neſtorium, nempe *ad Cyrillum Alexandrinum, Iuvenalem Hieroſolymorum, & Rufum Theſſalonicenſem, nec non ad ſanctas Conſtantinopolis & Antiochiae Eccleſias* (*). Permiſcetur ceteris Exarchis, quia Illyricianae Dioeceſi praeerat; cuius mentio fit in relatione ſynodi ad Theodoſium, ut diſtinctae ab Occidentali Concilio, quoniam ea tempeſtate Illyricum Orientale, etſi penderet a Romana ſede, tamen reciſum erat ab Occidentali Imperio. E contrario, Acholius Theſſalonicenſis Epiſcopus invitatus anno CCCLXXXI. ad ſynodum ſecundam, quae ex ſolis Orientalibus Epiſcopis conſtabat, dicitur diſerte Epiſcopus Occidentis in epiſtola ſynodi Romanae editae a viro clariſſimo Patre Sirmondo: quia Dioeceſis Illyrici nondum avulſa erat ab Occidentis Imperio.

Προεδρία Epiſcopi Theſſalonicenſis.

Illyricum diſtinctum ab Occidentali Concilio

Eumdem locum obtinuit in ſynodo Chalcedonenſi Quintillus Legatus Anaſtaſii Theſſalonicenſis; qui ceteris omnibus Epiſcopis, poſt Patriarchas, antefertur. Eumdem ordinem retinuit in Quinta ſynodo Benignus eiuſdem ſedis Theſſalonicenſis Legatus. Sextae autem eodem gradu ſubſcripſit, addito ſuae dignitatis elogio, Ioannes Theſſalonicenſis, Apoſtolicae ſedis Romae Vicarius & Legatus. Ἰωάννης ἐλέῳ θεοῦ ἐπίσκοπος Θεσσαλονίκης, καὶ βικάριος τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου Ῥώμης, καὶ λεγάτος.

Iterum de conceſſu Theſſalonicenſis Epiſcopi.

XLV. Huic noſtrae ſententiae, quae Theſſalonicenſis Epiſcopi auctoritatem in Illyricum ad Theodoſii ſecundi tempora confert, obiici poteſt teſtimonium Nicolai primi *in epiſtola ſecunda ad Michaëlem & Ioan-*

Explicantur Nicolaus I. & Ioannes

(*) *Concil. Epheſ. part.* 2. *Act.* 2.

VIII. de tempore delegationis factae Epiſcopo Theſſalonicenſi.

& *Ioannis octavi in epiſtolis LXXVIII. & LXXIX.* qui ad Damaſum hanc inſtitutionem referunt. Sed Pontifices illi conceptis verbis hoc non aſſerunt; id tantum docent, Damaſi, Siricii, & ſequentium Pontificum monitis Illyrios Epiſcopos in fide & diſciplina eruditos fuiſſe. Quod referri debet ad epiſtolam ſynodicam miſſam a Damaſo ad Epiſcopos Illyrici, ubi nullum veſtigium legationis conceſſae Epiſcopo Theſſalonicenſi.

Gelaſii Cyziceni locus de Theſſalonicenſi Epiſcopo explicatur.

XLVI. Obiici quoque poteſt Gelaſius Cyzicenus, qui *lib. II.* Theſſalonicenſi Epiſcopo mandatam docet a Synodo Nicaena mittendorum actorum curam per Macedoniam, Graeciam, Europam, Scythiam, Illyricum, Theſſaliam & Achaiam. Quod pertinet ad nudum miniſterium actorum mittendorum ob ſitus opportunitatem, non autem ad iuriſdictionem aliquam deſignandam. Id autem vel ex eo patet evidentiſſime, quod Europa & Scythia non erant Illyrici provinciae, ſed Thraciarum, in quibus nullum fuit unquam ius Epiſcopi Theſſalonicenſis. Deinde apud Gelaſium eodem loco committitur Hieroſolymorum Epiſcopo, una cum Euſebio Caeſareae, ut acta mittat per Palaeſtinam, Arabiam & Phoeniciam. Atqui certum eſt ex Synodo Nicaena Hieroſolymorum ſive Aeliae Epiſcopum dignitate tantum antecelluiſſe ceteris Epiſcopis, ſalvo iure metropoleos Epiſcopo Caeſareae in Palaeſtina. Phoenicia autem & Arabia neutri illorum, ſed ſuis quaeque Metropolitanis & Patriarchae Antiocheno paruerunt. Vnde patet, non recte colligi ex mandato, quod Nicaenum Concilium dedit Epiſcopo Theſſalonicenſi de actis mittendis per certas provincias, ius aliquod illi in eas tribuiſſe aut tributum olim indicaſſe.

Dioeceſis Daciae parebat Epiſcopo Theſſalonicenſi.

XLVII. Porro non ſola Macedoniae Dioeceſis ſubdita fuit Epiſcopo Theſſalonicenſi, ſed etiam Dioeceſis Daciae, quae ex Dacia Ripenſi & mediterranea, Dardania, & Moeſia ſuperiore conſtabat. Id docent aperte duae Iuſtiniani *novellae conſtitutiones XI. & CXXXI.* Quae auctoritas in Illyricum a Romana ſede profecta, vim ſuam obtinuit etiam poſt Leonis tempora; licet Illyrici provinciae omnes ſchiſmati ab Acacio Conſtantinopolitano conflato acceſſiſſent. Illud diſcimus ex Dorothei Epiſcopi Theſſalonicenſis querela mota adverſus Ioannem Nicopoleos recens evectum ad metropolim Epiri veteris, quod de ordinatione ſua relationem non miſiſſet ex more antiquo ad ſedem Theſſalonicenſem. Itaque Dorotheus, Principis & magiſtratuum ope implorata, Ioannem vexabat *concuſſionibus & diſpendiis*, ut loquitur Hormiſda Pontifex; qui litteris ſuis Anaſtaſium Imperatorem hortatus eſt, ut reſcripto ſuo vim fieri prohiberet. Sane non diſputat, quin de ordinatione Metropolitani provinciae Epiri referri debuerit ad ſedem Theſſalonicenſem. Sciebat enim, hoc ius illi competere ex antiqua conſuetudine & privilegio indulto a Romanis Pontificibus. Illud tantum urget, nefas eſſe, ut, qui a ſchiſmate ad communionem

De illius ſedis continuata in Illyrico auctoritate locus in epiſtola Hormiſdae.

Apo-

Apoſtolicae ſedis redierit, a Dorotheo ſchiſmatico fatigetur; cui priſtina iura reſtituenda docet, ſi ad unitatem reverſus fuerit. Verba Hormiſdae aperta ſunt in *epiſtola decima octava* ad Legatos ſuos: *Traditis autem epiſtolis (ſcilicet Dorotheo Theſſalonicenſi) inſtanter agere debetis, ut ſe ab eius Eccleſiae, id eſt, Nicopolitanae, concuſſione ſuſpendat, rationem reddentes, quia non potuit reverſus ad communionem & ad corpus Eccleſiae cum illis, qui nec dum reverſi ſunt, quidquam habere coniunctum; nos non ſolvere a praedeceſſoribus noſtris conceſſa privilegia, ſi ipſe eccleſiaſtica inſtituta non deſerat; certe redeat ad unitatem, & nos cum eo inſiſtemus, ut omnia privilegia, quaecumque conſecuta eſt a ſede Apoſtolica Eccleſia eius, inviolata ſerventur*. Imminuta eſt Theſſalonicenſis Eccleſiae auctoritas reciſis aliquot provinciis ad conflandum Iuſtinianae archiepiſcopatum; de quo mox dicam. Deinde penitus abolita eſt, poſtquam ex Leonis Iſauri decreto (in odium fidei vindicatae a ſummis Pontificibus Gregoriis II. & III.) Illyrici provinciae, Siciliae & Calabriae, avulſae ſunt a patriarchatu Romano, & tributae Conſtantinopolitanae ſedi. Tunc enim intra fines ſolius Macedoniae primae reſtricta eſt Metropolitani Theſſalonicenſis poteſtas; ut docent diatypoſis Leonis Philoſophi & antiqua epiſcopatuum Orientalium notitia.

Reciſa a Iuſtiniano.

Exſtincta a Leone Iſauro.

XLVIII. Ad exemplum huius delegationis, qua ius Epiſcopi Theſſalonicenſis auctum erat, Iuſtinianus ornandae patriae ſuae cupidus, avulſis ab Eccleſia Theſſalonicenſi aliquot provinciis, Achridam ſeu Iuſtinianam primam ſummo ſacerdotii faſtigio decorari curavit; ita ut eius civitatis Epiſcopus Archiepiſcopi dignitate inſigniretur, earum provinciarum Metropolitanis daret iura, ipſeque a ſynodo ſua ordinaretur. Hoc privilegium Princeps a Vigilio Papa obtinuit, qui vices ſuas huic Archiepiſcopo commiſit, ut teſtatur Iuſtinianus Novella CXXXI. *Και ἐν αὐταις ταις ὑποκειμεναις αὐτῳ ἐπαρχιαις τον τοπον ἐπεχειν αὐτον του ἀποστολικου Ῥωμης θρονου, κατα τα ὁρισθεντα ἀπο του ἁγιου παπα Βιγιλιου*. Id tamen obſervabatur, ut ſingulis Archiepiſcopis ſtatim poſt conſecrationem vices ſuas Romani Pontifices atque Pallium conferrent, ut docet Gregorius primus *lib. IV. ep. IX. & XV.* ad Ioannem Iuſtinianae primae Epiſcopum: *vices vos Apoſtolicae ſedis agere iterata innovatione decernimus*. Horum Archiepiſcoporum iudicia, ut perſonae quoque, ſubdita erant Romani Pontificis cenſurae; ut diſcimus ex Gregorii primi lib. II. epiſt. VI. ubi Ioannem praedicti Ioannis deceſſorem abſtinet a communione, eiuſque iudicium adverſus Thebaeum Epiſcopum latum reſcindit. De his duobus Archiepiſcopis Theſſalonicenſi & Iuſtinianae primae intelligendus Iſidorus Hiſpalenſis *lib. VII. Originum cap. XII.* cuius haec ſunt verba: *Ordo Epiſcoporum quadripartitus eſt, in Patriarchis, Archiepiſcopis, Metropolitanis, & Epiſcopis*. Mox addit: *Archiepiſcopus Graece dicitur ſummus Epiſco-*

De Iuſtinianae Archiepiſcopo.

Cui vices ſuas mandat Vigilius.

Subditus erat Romanae ſedi.

Iſidorus Hiſpalenſis explicatus de

gradu Archiepiſcoporum.

ſcoporum. Tenet enim vicem Apoſtolicam & praeſidet tam Metropolitanis quam Epiſcopis ceteris. Hic auctor loquitur iuxta diſciplinam ſaeculi ſui. Alioqui enim tres Epiſcoporum gradus tantum numerabat antiquitas; primiſque nomen Archiepiſcoporum dabat, qui poſtea dicti ſunt Patriarchae. Attamen Iſidorus habet, quo ſe tueatur nempe Iuſtiniani conſtitutionem, poſtquam Archiepiſcopum Iuſtinianae primae praeficiendum cum vice Apoſtolica & auctoritate in ſex Metropolitanos a Vigilio obtinuit, ut praedixi. Id notum Iſidoro, non ſolum quod in Occidentis patriarchatu poſita eſſet civitas Iuſtiniana, ſed etiam ex corpore Novellarum, quod Latine exſtabat etiam temporibus Gregorii primi, qui Latina quadam veteri interpretatione utitur, vel ex epitome Iuliani Anteceſſoris, cuius frequens erat in Occidente uſus, praecipue in cauſſis eccleſiaſticis. Ex ea Novella & ex Leonis primi decretali epiſtola ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem hauſit, quae de ſecundo illo Archiepiſcoporum gradu ſcripſit. Ceterum caute loquitur. Ius enim illud ad delegationem ſedis Apoſtolicae refert.

Nunquam dictus a Graecis Patriarcha.

XLIX. Hic monendus eſt lector, ne in virorum eruditorum errorem labatur, qui hunc Iuſtinianae Archiepiſcopum (ob invaſas a Bulgaris eas Provincias Bulgariae nomen poſtea indeptum) inter Patriarchas recenſent, decepti ob ſubſcriptionem factam in ſynodo Trullenſi a Ioanne Epiſcopo novae Iuſtinianopolis poſt Patriarchas. Non enim Ioannes ille nuncupatur Patriarcha, nec erat Iuſtinianae primae Archiepiſcopus, ſed Conſtantiae Cypri, quae Iuſtiniana nova dicebatur, ut monui *lib. II. de concordia ſacerdotii & imperii cap. IX.* Ceterum Petrus Antiochenus liquido docuit in epiſtola ſuperius laudata, Archiepiſcopum Bulgariae nuncupari, non autem Patriarcham. Idque perpetuum eſt apud Graecos, ut Archiepiſcopus tantum dicatur, tum in notitia veteri Graeca epiſcopatuum, tum apud Curopalatem. Apud Latinos vero Nicolaus primus, qui Primates ſecundarios poſſe dici recte Patriarchas ex epiſtolis decretalibus Anacleti ſibi perſuaſerat, tentavit Patriarchae nomen Archiepiſcopo Bulgariae tribuere, ut patet ex eius *reſponſis ad conſulta Bulgarorum cap. LXXIII.* Quo exemplo Innocentius III. precibus Caloioannis Imperatoris Bulgarorum & Blachorum, hac quoque Patriarchae dignitate Baſilium Archiepiſcopum Bulgariae & Blachiae in civitate Trinovi conſtitutum ornavit. Quamvis, ſi verum amamus, Trinovitanus Epiſcopus eam tantum Bulgariae partem obtineret, quae nunc Valachia dicitur. Innocentii verba haec ſunt: *Te quoque in regno Bulgarorum & Blachorum Primatem ſtatuimus, & Eccleſiae Trinovitanae praeſenti privilegio auctoritatem concedimus primatiae, ſtatuentes, ut & tu & ſucceſſores tui, qui tibi in Apoſtolicae ſedis devotione ſucceſſerint, ceteros Metropolitanos Bulgariae & Blachiae praecellatis ratione primatiae, & ipſi tibi & eis*

Sed a Nicolao I.

De Primate ſeu Patriarcha Trinovitano in Blachia & Bulgaria ab Innocentio III. conſtituto.

Digitized by Google

eis, iuxta formam canonicam, reverentiam primati debitam exhibeant & honorem; fraternitatem tuam ſcire volentes, quod apud nos haec duo nomina, Primas & Patriarcha, paene penitus idem ſonant, quum Patriarchae & Primates unam formam teneant, licet eorum nomina ſint diverſa. Vnde apud Graecos recentiores Patriarcha Τορνόβȣ ϗ Βȣλγαρίας dicitur in codice manuſcripto Bibliothecae regiae conſervato a Graecis beneficio, quod illi indultum erat a Romana ſede. Hinc Barlaamus eum Patriarcham vocat. Attamen in eodem codice manuſcripto ſtatim Achridae ſeu Iuſtinianae Epiſcopus recenſetur ſub nomine Archiepiſcopi Bulgariae. Diviſa enim erat eo tempore Bulgaria, ut monui.

Diſcrimen Patriarchae Bulgariae et Archiepiſcopi.

L. Romani Pontifices uſu ipſo edocti, quantum conferret ad auctoritatem firmandam & diſciplinam conſervandam in diſſitis longe provinciis vicis Apoſtolicae delegatio, in Gallicana Dioeceſi Epiſcopo Arelatenſi quaedam mandata dederunt. Itaque ex Zoſimi primum beneficio anno CCCCXVII. vicariam poteſtatem in quibuſdam capitibus accepit; quae deinde a ſequentibus Pontificibus uſque ad Gregorium I. amplificata ſunt ducentorum annorum intervallo: quibus elapſis exſtincta eſt illa poteſtas, quae in ſollicitudine potius quam in iuriſdictione verſabatur. Sed de Arelatenſis Epiſcopi auctoritate & ceterorum Vicariorum eleganter & erudite vir celeberrimus Ioannes Morinus in exercitationibus eccleſiaſticis; qua de re nos quoque copioſe diſputamus alibi. Satis erit hic obſervaſſe, Vicariorum dignitatem in Galliis ex mandato Romanorum Pontificum pependiſſe, non autem ſedi cuidam in perpetuum affixam. Vnde vices ſuas Remigio Epiſcopo Rhemenſi per regnum Clodovei commiſit Hormiſda, quemadmodum Leandro Hiſpalenſi per Hiſpanias Gregorius primus. Sed hoc beneficio caruerunt eorum ſucceſſores. Deinde Zacharias Bonifacio Epiſcopo Moguntino legationem extraordinariam, non ſolum cum dignitate & ſollicitudine, ſed etiam cum vera auctoritate, per Gallias impoſuit. Eiuſce generis vicariatum Drogo Metenſis Epiſcopus a Sergio Pontifice obtinuerat; qui refragante Gallicana Eccleſia effectu caruit, teſte Hincmaro epiſtola VI. editionis Moguntinae.

De Vicariis Romanae ſedis.

Quorum munus olim in cura verſabatur.

LI. Ex his, quae diſſeruimus, evidentiſſime conſtat, Metropolitanos Epiſcopos, quibus vicaria poteſtas Romanae ſedis collata eſt in Occidente, nec Primates olim nuncupatos, multo minus Patriarchas, nec iure perpetuo id beneficium conſecutos, ſi Theſſalonicenſes & Iuſtinianae Epiſcopos excipias, ſed gratia perſonis ſingulis indulta. Eam vero dignitatem ſic temperabant olim, ut metropolitanorum iura nullo pacto infringerentur, quemadmodum pluribus oſtendit Hincmarus, noſque alibi ex profeſſo manifeſtum faciemus in tractatu de Legatis pontificiis. Poſt publicationem epiſtolarum pontificiarum emerſit Primatum nomen & inſtitutio civitatibus iure perpetuo affixa: quae

Erat beneficium perſonale.

Abſque laeſione iuris metropolitici.

in

Digitized by Google

Primatum recentiorum ius reale.

in conſeſſus praerogativa, & in iudiciis reddendis ſuper appellationibus a Metropolitanorum ſententiis verſabatur.

De Primatu Bituricenſis Eccleſiae.

LII. Prima Eccleſiarum omnium, quae illo dignitatis titulo aucta fuit, eſt Bituricenſis metropolis; cuius incrementa acciderunt ab anno DCCLXXXVI. uſque ad annum octingenteſimum ſexageſimum quartum. Anno etenim illo, quem praedixi, DCCLXXXVI. nondum evecta erat ad faſtigium Primatus in ceteras Aquitaniae provincias. Quod probatur ex epiſtola Hadriani I. eo anno ad Carolum Magnum data. Petebat Princeps a ſummo Pontifice, ut Pallium concederet Ermemberto Archiepiſcopo Bituricenſi: *Quia civitas metropolis in Aquitania videtur eſſe patria, quae Bituricas nuncupatur* (*). Ait tantum eſſe metropolim in Aquitania (quod verum eſt) non autem Aquitaniae metropolim. Haeſit Hadrianus, nec ſtatim Pallii beneficium indulſit, ne forte eum pro Metropolitano haberet, qui eſſet alterius iuri ſubiectus. Sed ſtatim atque certior factus eſt, metropolitanum Bituricenſem a nullo alio pendere, Pallium illi conceſſit. *Qui praefatus ſanctiſſimus vir*, inquit Hadrianus de Ermemberto loquens, *nobis confeſſus eſt, ut ſub nullius Archiepiſcopi iuriſdictione eſſe videretur*. Id unum praeſeferebat eo tempore Bituricenſis Epiſcopus ad provocandam gratiam ſedis Apoſtolicae, ſe metropolitana dignitate frui, nullique Archiepiſcopo ſubditum eſſe. Si qua illi competiiſſet auctoritas in Burdigalenſem, Auſcitanum, & Narbonenſem Archiepiſcopos, tunc explicanda erat, ut facilius Pallium impetraretur, pro quo obtinendo Carolus quoque intervenerat. Acceſſit deinde huic metropoli primatus dignitas in illas provincias, quae ſub Carolo Magno illi data eſt ad firmandam novi Aquitanici regni, quod anno DCCLXXXI. Princeps ille inſtituerat, auctoritatem. Vrbs Biturigum erat caput illius regni, teſte Adrevaldo Floriacenſi *cap. 33. de translatione ſancti Benedicti.* Vt ergo feroces Aquitaniae populi iugum Francorum mollius ſubirent, eorumque mores imbiberent, optimum factu viſum eſt, ſi ad partes interiores Galliae ſub praetextu conventuum eccleſiaſticorum traherentur, & diſciplinae in Clericos & laicos ultima executio, quae tunc erat magni momenti, Bituricenſi Archiepiſcopo & eius ſynodo competeret. Conſilio itaque politico haec innovatio facta eſt. Licet enim color aliquis ſuppeteret ad ſubdendas provincias Burdigalenſem & Auſcitanam, quia dicuntur Aquitania ſecunda & tertia; pro Narbonenſi ſede nihil praetendi poterat, utpote quae fuerat olim metropolis ſui iuris, ut patet ex epiſtolis Caeleſtini & Leonis primi; quemadmodum etiam ſtante imperio Gothorum in Hiſpania. Siquidem Conciliis Toletanis intererant Epiſcopi Narbonenſes, litteris regiis evocati, ut ceteri quoque Metropolitani Epiſcopi; non autem litteris Epiſcopi Toletani, qui nondum primatum Hiſpaniae obtinuerat, ut vul-

Quae Metropolis temporibus Caroli Magni.

Aucta deinde primatus dignitate.

(*) *Codex Carolinus epiſt.* 87.

Digitized by Google

vulgo ferunt, ſed demum ab Vrbano ſecundo (*). A Sarracenorum ſervitute liberata Narbonenſis provincia, Caroli ducis virtute regno Francorum acceſſit; deinde regni Aquitanici pars non contemnenda effecta eſt.

LIII. Ratio vero conſtituendi primatus Bituricenſis ſumta eſt ex publicatione Iſidorianae Collectionis; ubi Primatum, qui Metropolitanis praeſunt, fit mentio, ut iam monui. Quod evidenter oſtendunt verba Nicolai I. in epiſt. ſcripta anno DCCCLXIV. ad Rodulphum Bituricenſem Archiepiſcopum; quem Primatem & Patriarcham nuncupat, more loquendi arrepto ex epiſtolis pontificiis. Eius epiſtolae, quae integra edita eſt in tomis Conciliorum, fragmentum exſtat apud Gratianum *9. q. 3. cap. Conqueſtus*. Vbi duo obſervanda ſunt. Primum eſt, Sigebodum Narbonenſem, etſi conquereretur, nihil licere Epiſcopo Bituricenſi iure patriarchatus in Clericos & in bona Eccleſiae Narbonenſis, fateri tamen, poſſe ad eum tamquam Patriarcham appellari. Alterum eſt, quod annotavit Nicolaus, *Primates vel Patriarchas nihil privilegii habere prae ceteris Epiſcopis, niſi quantum ſacri Canones concedunt, & priſca conſuetudo illis antiquitus contulit*. Canonum nomine intelligit Chalcedonenſes IX. & XVII. & decreta Anacleti. De illo primatu Nicolaus I.

LIV. Ceterum poſt diſſipatum regnum Aquitanicum, & conſtitutum Marchionatum Gothiae, ſeu Ducatum Narbonenſem, Archiepiſcopus Narbonenſis videtur primatum Bituricenſem excuſſiſſe. Etenim Vrbanus ſecundus anno MXCVII. primatum contulit Epiſcopo Narbonenſi in provinciam Aquenſem; quod illius libertatem ſatis mihi ſignificare videtur ex mente Pontificum. Deinde Alexander tertius anno MCLXIV. Vrbanus MCLXXXVII. reſcriptis ſuis Epiſcopo Bituricenſi primatum in ſolam provinciam Burdigalenſem confirmant; omiſſa mentione Narbonenſis, ipſiuſque Auſcitanae, quae ſub auſpicio Ducum Vaſconiae de libertate ſua cogitaverat. Narbonenſis Eccleſia diſcedit a primatu Bituricenſi.

LV. Burdigalenſis vero Archiepiſcopus receſſit a primatu Bituricenſi, poſtquam ob Aquitaniae Ducatum delatum ad Reges Angliae bella exarſerunt inter Gallos & Anglos. Diſceſſionis originem ad ea tempora referri, diſerte habetur in epiſt. Philippi Auguſti Regis data ad Innocentium tertium anno MCCXI. his verbis: *Beatiſſimo in Chriſto patri & Domino Innocentio Dei gratia Summo Pontifici Philippus eadem gratia Rex Francorum ſalutem & debitam in Chriſto reverentiam. Eccleſia Bituricenſis, licet tenuis in facultatibus, inter alias tamen regni noſtri Eccleſias exiſtit nobilior, quum, ſicut veſtra plenius novit paternitas, primatiae obtineat dignitatem, cuius honorem noſtrum & regni noſtri proprium reputamus. Quum igitur Burdigalenſis Archiepiſcopus, praedeceſſorum non ſequens veſtigia, ſe adeo obedientem &* Et Burdigalenſis. Origo diſceſſionis.

(*) *Vide infr.* §. 126.

devotum Eccleſiae Bituricenſi exhibere non velit, ſicut iidem praedeceſſores ſui feciſſe noſcuntur, paternitatem veſtram cum quanta poſſumus devotione rogamus, quatenus ius Bituricenſis Eccleſiae intuitu Dei & precum noſtrarum obtentu conſervare velitis, nec ſuſtineatis, quod tantus honor regni noſtri circa hoc in aliquo minuatur; quum ſola Bituricenſis Eccleſia in toto regno noſtro primatiae obtineat dignitatem; in cuius diminutione, quod Deus avertat, nobis & regno noſtro non mediocriter reputaretur eſſe detractum. Actum Pariſiis anno MCCXI. Menſe Maio. Litis ea de re motae meminere Innocentius tertius *lib. III. Reg. XV.* & Gregorius IX. *in Decretalibus*. Itaque primatus iſte Bituricenſis iam a quatuor ſaeculis *paullatim* ad ſolam provinciam Bituricenſem redactus eſt: qui praeter nominis dignitatem in eo verſatur, ut appellationes a ſententiis Epiſcoporum ſolius provinciae ſuae ad ſe delatas prima cognitione, deinde ſecundo iudicio per Vicarium primatiae dirimat, ſi appelletur a Vicario metropolitico. Quo iure, quemadmodum & primatus titulo, utuntur Archiepiſcopi Burdigalenſis & Narbonenſis; quum tamen Auſcitanus ſolo metropolitico iure de appellationibus cognoſcat.

Quod ſit hodie ius primatus Bituricenſis.

Tum Burdigalenſis & Narbonenſis.

LVI. Anno DCCCLXXVI. nova dignitas collata eſt Anſegiſo Archiepiſcopo Senonenſi a Ioanne octavo in gratiam Caroli Calvi Imperatoris. Vices enim Apoſtolicae ſedis per Gallias & Germanias illi delegavit: tum ut ſynodos evocaret, tum ut mandata pontificia Epiſcopis inſinuaret, atque de rebus gravioribus referret ad ſedem Apoſtolicam. Exſtat Ioannis reſcriptum in tomis Conciliorum, ex cuius lectione apertiſſime conſtat privilegium iſtud indultum Anſegiſo perſonale fuiſſe, *pro ſua ſanctitate & fidei merito atque divinitus ſapientiae dono conceſſo*, ut ſe habent verba reſcripti, non autem irrogatum Eccleſiae Senonenſi. Quare in ſecundis actis Concilii Pontigonenſis capite ſeptimo nulla fit mentio ſucceſſorum Anſegiſi; licet Odoranno in Chronico viſum fuerit locum corrumpere, ut ſedi Senonenſi, cui ſubditus erat, primatum ſua opera conferret. Omnium Metropolitanorum animos Anſegiſus immodeſta illa ambitione adverſum ſe concitavit; adeo ut ſynodus Pontigone coacta huic innovationi refragata fuerit, demtis paucis Epiſcopis, & imperio potius atque vi quam Epiſcoporum conſenſu Carolus Rex priorem conſeſſum Anſegiſo tribuerit, ut docent acta vera illius ſynodi relata ab Aimonio. Teſtatur Hincmarus, omnes Epiſcopos reſcripti huius exſecutioni, quo primatus per Gallias & Germanias tribuebatur, interceſſiſſe; qua de re collegas ſuos monuit epiſtola in eam rem elaborata, quae eſt octava numero in editione Moguntina; de qua Flodoardus *lib. III. cap. XXI. Reſpondit etiam ad capitula quaedam regni Francorum Epiſcopis a Ioanne tranſmiſſa de privilegiis ſedium per capitula ſeptem, quoniam idem Papa niſus fuerat, Anſegiſum Senonenſem Epiſcopum Prima-*

Vicariatu Apoſtolicae ſedis conceſſus Anſegiſi Senonenſis perſonae.

De quo conqueſti Epiſcopi Gallicani.

Primatem conſtituere, ut Apoſtolica vice per Gallias & Germania fueretur. Cui conatui venerabilis hic Praeſul Hincmarus efficaciter obſtitit. Equidem vicariam illam poteſtatem vocat primatum Hincmarus & acta ſecunda Concilii Pontigonenſis. Sed non eiuſdem erat conditionis iſte primatus cum Bituricenſi, de quo ſuperius, & cum Lugdunenſi, de quo ſtatim agemus; qui ſedibus erant affixi. Vnde Anſegiſus ipſe in ſubſcriptione Concilii ſe Vicarium ſedis Apoſtolicae nuncupat, non autem Primatem. Neque dignitatem illam conſtanter retinuit, ut fidem faciunt acta ſynodi Tricaſſinae anno DCCCLXXVIII. a Ioanne Papa habitae, ubi Hincmarus Rhemenſis vice ſynodi reſpondit Pontifici, & ante Anſegiſum ſynodo ſubſcripſit. Ipſe quoque Ioannes eodem anno ad quinque Archiepiſcopos Galliarum litteras ſuas dedit *a pari*, ea ſerie, ut priorem Hincmarum Rhemenſem ſequatur Anſegiſus. Ex quo conſtat, Pontificem non inſuper habuiſſe Epiſcoporum Gallicanorum interceſſionem. Exſtinctum primatum Seguinus Archiepiſcopus Senonenſis inſtaurare curavit, elicita a Ioanne XV. Papa vicium ſuarum per Gallias ſolas delegatione; cuius privilegio priorem locum obtinuit in ſynodo Rhemenſi, quae anno DCCCCXCII. Arnulphum Rhemenſem damnavit. Id docet exceptio, qua Epiſcopi ſe tuebantur anno DCCCCXCV. adverſus iuſtam alioqui expoſtulationem Leonis legati pontificii, qui, ſede Apoſtolica inconſulta, Arnulphum deiici non potuiſſe contendebat. Aiunt inter cetera: *Certe Seguinus venerabilis vitae Senonenſium Archiepiſcopus Domini Papae Ioannis vices per Gallias ſibi creditas innovavit, & ita a latere Apoſtolici cum decreto privilegii veniens, eius vices uſque ad praeſens omnium Epiſcoporum Galliae conſenſu proſecutus eſt. In huius ergo praeſentia Arnulphus ſeipſum ſacerdotio exuit*. Vnde conſtat, Seguinum vicariam poteſtatem tunc innovaſſe, id eſt, abolitam reſtitui curaſſe, nullamque privilegii realis & perpetui mentionem factam. Leothericus, Seguini ſucceſſor, cum Pallio delegationem quoque ſedis Apoſtolicae obtinuit: ſi qua fides habenda ſit chronico Autiſſiodorenſi.

Diſcrimen primatus Anſegiſi & Bituricenſis Epiſc.

Dignitatem illam non retinuit.

Seguino Senonenſi delegatae vices Apoſtolicae ſedis.

LVII. Is erat in Eccleſia Gallicana Metropolitanorum ſtatus, ut nulla inter Primates Gallicanos, Belgicos & Germanicos eſſet praerogativa, niſi ex tempore ordinationis, teſte Hincmaro epiſtola octava cap. XVI. qui Aquitanos omiſit ob privilegium Bituricenſis Epiſcopi. Quae diſciplina duravit uſque ad annum milleſimum ſeptuageſimum nonum. Quo anno Gregorio ſeptimo viſum eſt, in Gebuini Epiſcopi Lugdunenſis gratiam Eccleſiae Lugdunenſi perpetuum primatum conferre in quatuor provincias Lugdunenſes. *Confirmamus primatum* (inquit Gregorius *lib. VI. ep. XXXIV. ſuper quatuor provincias Lugdunenſi Eccleſiae tuae & per eam tibi tuiſque ſucceſſoribus*. Arduum negotium aggrediebatur, quo trium Metropolitanorum atque adeo regni Gallici dignitatem imminuere videbatur, eo quod Lugdu-

Aequalis dignitas Metropolitanorum in Gallia, ex Hincmaro.

Lugdunenſis dein primatus conſtituitur a Gregorio VII.

Lugdunenſis civitas ea tempeſtate regno Burgundico accenſeretur. Ideo prudentiſſimus Pontifex, ne adverſus decretalem illius epiſtolam exceptio novitatis opponeretur, rem totam a capite arceſſit, ut reſtaurare potius Eccleſiae Lugdunenſis primatum in quatuor provincias quam inſtituere diceretur.

Cauſſa conſtituendi Primatus.

LVIII. Itaque conſtitutas fuiſſe ab Apoſtolis & a beato Clemente provinciarum diviſiones exemplo gentilium docet; ita ut ſacerdotium in tres gradus diviſum fuerit, Epiſcoporum, Metropolitanorum, & Primatum ſeu Patriarcharum. Obſervat autem eas civitates his ordinibus ornatas, quae iuxta uniuſcuiuſque celebritatem a Principibus Romanis olim ſuperioribus & inferioribus tribunalibus erant cohoneſtatae. Hanc ſententiam ex epiſtolis Clementis & Anacleti Gregorius hauſit; quarum auctor rem certam & antiquam diſertis alicubi verbis expreſſit; ſed in appendice epiſtolae Clementis nova verborum ſignificatione obſcuravit. Ait enim *primos Flamines* in maximis civitatibus conſtitutos olim a paganis, in maioribus Archiflamines; illoque exemplo ab Apoſtolis Primates, tum Archiepiſcopos, ſeu Metropolitas inſtitutos. Priore loco *primos Flamines* repoſui ex Hincmaro, qui locum Clementis adducit cap. XVII. Opuſculi, quum in editione Iſidori legatur primo & ſecundo loco *Archiflamines*. Vnde lux quaedam fortaſſe affulgebit obſcuro huic Clementis loco; & de conſilio ſcriptoris conſtabit in Flaminibus iſtis invehendis, quamvis Antonius Auguſtinus id ſe conſequi poſſe deſperaverit.

Explicatur locus epiſtolae Clementis de flaminibus & emendatur textus.

De Flaminibus provinciarum.

LIX. Videtur autem Flamines iſtos collector Hiſpanus hauſiſſe ex veterum inſcriptionum lectione, quas in Hiſpania, & alibi, antiqua ſaxa exhibent. Exempli cauſſa in inſcriptione Tarraconenſi, Marius quidam dicitur *Flamen provinciae Hiſpaniae citerioris*. Alibi, Maecius *flaminatu provinciae Hiſpaniae citerioris functus*. Ecce Flamines provinciales, quos Iſidori collectio Archiflamines dixit. A Graecis, nomine ducto a provincia, dicebantur Bithyniarchae, Syriarchae, & Aſiarchae, in Actis Apoſtolorum, apud Strabonem, Euſebium, & in Digeſtis, & Codice; eorumque munus dicitur Archieroſyna, *Codicis Theodoſiani libro XII.* & Phoeniciarchia, Syriarchia, Cappadociarchia a Modeſtino Iureconſulto. In aliis inſcriptionibus, Sempronius Speratus dicitur *Flamen divorum Auguſtorum provinciae Baeticae*, eiuſque provinciae conſenſu *flaminicum munus conſecutus*. Sed in eadem provincia Baetica primum quoque Flaminem inſcriptiones fuiſſe teſtantur. Ex Ambroſio Morali, Caſtuli in Hiſpania ſcimus exſtare fragmentum lapidis, ubi inter cetera haec legas: *Flamini Auguſtali in Baetica primo*. Nempe olim fato functi Imperatores templis & aris donabantur a provincialibus, ubi ſacrificia fiebant novis illis numinibus pro ſalute Principis, qui rerum potiebatur & incolumitate provincialium. Praefecti erant his ſacrificiis *Flamines & ſodales Auguſtales*

Primi Flamines, qui.

Digitized by Google

ſtales dicti; quos provinciales in unum coëuntes quotannis, ad conventus iuridicos agendos a Proconſulibus aut Praeſidibus provinciarum evocati ſuffragiis ſuis in quinquennium vel in perpetuum deligebant. Vnde Flamines huius vel illius provinciae dicti ſunt. Non autem ex eo provinciae nomen ſortiebantur, quod ceteris coloniarum & municipiorum Flaminibus praeficerentur. Suos enim & illa Flamines habebant. Auguſtales iſti ſodales in unum corpus coibant, unde *Seviri auguſtales* dicti, quibus ille qui praeerat, *Flamen primus* dicebatur, id eſt, primus collegii & corporis Auguſtalium. Inſcriptio Narbonenſis: *Tauropolium provinciae Narbonenſis factum per C. Batonium primum Flaminem Aug. pro ſalute Dominorum Imperatorum L. Septimii Severi &c.* Batonius eſt primus Flamen Auguſtorum; & provinciae Narbonenſis nomine facit ſacrificium taurobolii ſeu tauropolii, in quo taurorum victimae mactabantur. Praeter ſacra, venationes quoque, gladiatorium munus & ludicra ſpectacula edenda curabant Flamines provinciae, tempore conventus, ad reficiendos provinciales. Apud Graecos ſuperiore loco in theatris aurea corona caput cincti conſidebant. Abolitis paganorum ſacrificiis a Conſtantino, exſtinctum eſt quoque nomen Flaminum & ſodalium Auguſtalium, ſed conſervatis ſpectaculorum voluptatibus, *ſacerdotum provinciae* nomen & munus duravit, etiam apud Chriſtianos. Eorum ſacerdotum provinciae frequens mentio in Concilio Carthaginenſi, apud Innocentium primum, in Codice Theodoſii & Iuſtiniani, & alibi, donec Leonis I. Imperatoris conſtitutione ludorum cura ad Praeſides provinciarum revocata, vetitum eſt curialibus, ne ad ſacerdotiorum iſtorum honorem aſpirarent, *leg.* 1. *C. de offic. Comitis Orientis*. Quare de iſtis muneribus, velut iam pridem exoletis, Iuſtinianus verba facit *Nov. LXXXIX.* Itaque auctor epiſtolarum, qui Flamines legerat in Concilii Eliberitani canonibus, ſacrificiis agendis addictos, & in veteribus inſcriptionibus, *provinciarum Flamines*, & *primos Flamines*, facile in mentem ſuam induxit, tres Flaminum gradus fuiſſe apud paganos, qui ad exemplum magiſtratuum per civitates maximas, maiores & minores pro muneris ſui dignitate conſtituti eſſent. Quare occaſionem iſtam ornandae diſpoſitionis eccleſiaſticae ex gentilium inſtituto praetermittere noluit; nempe ut conſtaret, eam niti non ſola ratione civili, ſed ſacra quoque, pro civitatum diſcrimine.

Flaminum & Auguſtalium nomen abolitum.

Sacerdotes provinciarum.

Vetiti Leonis conſtitutione.

Error Iſidorianae collection. detegitur.

LX. Ceterum in eo laborare videbatur Gregorii decretum, quod Lugdunenſis civitatis gradum ceteris trium provinciarum civitatibus ſuperiorem fuiſſe nec in laterculo Imperii, nec in politiae eccleſiaſticae ordine docebat. Quare Senonenſes Archiepiſcopi prae ceteris huic decreto reluctati ſunt; ut docet ſynodica Vrbani II. epiſtola, quam edimus, in qua explicatur manifeſtius, quod ea de re Gregorius tantum indicaverat, auctoritatem patrum laudando. Docet enim Vrbanus, ex *Cata-*

Primatus Lugdunenſis fundatur in Notitia provinciarum Galliae.

ex *Catalogorum auctoritate* primatum illum eſſe petendum, id eſt, ex veteri Notitia provinciarum, quae in collectione Iſidori *Catalogus civitatum* vocatur. Vnde Ivo Carnotenſis de primatu iſto Lugdunenſi ait epiſtola quinquageſima: *Quem aliquando ex catalogis civitatum conicimus exſtitiſſe.*

Vrbanus & Ivo explicati.

Notitia provinciarum laudata in Anacleti epiſtola ſub nomine tomi.

LXI. Obſervandum eſt autem, hanc Notitiam provinciarum inſertam collectioni Iſidori, ac ſi ab Anacleto Pontifice miſſa fuiſſet, qui in *epiſt. III.* de Romana ſede, Alexandrina, & Antiochena locutus: *Reliquas*, inquit, *in quodam tomo vobis conſcriptas direximus. Inde namque & B. Apoſtoli inter ſe ſtatuerunt, ut Epiſcopi ſingularum ſcirent gentium, quis inter eos eſſet primus, quatenus ad eum potior eorum ſollicitudo pertineret.* Tomus iſte nihil aliud ſignificat quam *Notitiam provinciarum*; ut recte explicat Hincmarus *cap. XVI.* Opuſculi, qui ex eo, quod Laudunum in ea deſcriptione omiſſum eſſet in provincia Rhemenſi, concludit, olim inter civitates aut ſedes epiſcopales non fuiſſe recenſitum, ſed ſolius beati Remigii beneficio eam dignitatem adeptum. *Ab exordio ſui*, inquit, *in paganiſmo inter civitates vel provinciales ſedes nomen & locum non habuit.* Mox: *In Rhemenſi parochia, ſicut & alia municipia, quae hodieque ibidem conſiſtunt, municipalem locum tenuit; ſicut & tomus, quem Anacletus Epiſcopis de ſedium privilegiis ſe interrogantibus ſe miſiſſe dicit, patenter oſtendit; veluti ipſe legere potes in eodem breviario, in quo deſcriptis civitatibus metropoli Rhemorum ſubiectis, nomen caſtelli, in quo es ordinatus Epiſcopus, nequaquam invenies.*

Vt recte explicat Hincmarus.

In ea Notitia quatuor Lugdunenſes provinciae, & primae metropolis Lugdunum.

Porro Notitia, quae eſt apud Iſidorum, Gallias in XVII. provincias partitur, & quatuor Lugdunenſes cum diſcrimine primae Lugdunenſis, ſecundae, tertiae, & Senoniae deſcribit. Vnde quaeſitus color primatus conſtituendi in civitate Lugduni, quae erat primae metropolis; ut docet aperte Ioannes Lugdunenſis Archiepiſcopus apud Ivonem epiſt. CCXXXVII. quamvis ex Anacleti ſententia e canone Apoſtolico hauſta metropoleon tantum privilegia iuxta Notitiam illam conſtituenda eſſent.

De Galliarum diviſione.

LXII. Hic locus a me poſtulat, ut de Gallicanae Dioeceſeos diviſione paucis agam. Quod ita a me praeſtabitur, ut capita quaedam adnotem, quae ceterorum diligentiam fugiſſe videntur, quaeque ad intelligendum veterem provinciarum eccleſiaſticarum ſtatum non mediocriter conferunt. Vnde conſtabit, an ſecundum iuris antiqui diſciplinam primae provinciae ius aliquod obtinerent in ſecundis. Auguſtus Princeps ſolidum corpus Galliarum in quatuor partes diviſit, Narbonenſem, Aquitanicam, Lugdunenſem & Belgicam, Strabone teſte, Mela, & Plinio, ipſoque Ptolemaeo, qui ſub Hadriano Principe eam in Galliae deſcriptione diviſionem ſequitur. Poſtea ſectae ſunt Galliae in XIV. provincias, hoc ordine. Narbonenſis diviſa eſt in Narbonenſem, Viennenſem, Alpes maritimas, Alpes Graias, & Penni-

Auguſti partitio in quatuor provincias. …uae Deinde ſectae

Penninas. Aquitanica vero tributa eſt in duas Aquitanicas & Novempopulanam. Ex Lugdunenſi confectae ſunt Lugdunenſes duae, & Maxima Sequanorum. Belgica diviſa eſt in duas Belgicas & duas Germanias. Huius diviſionis deſcriptionem debemus Rufo Feſto in breviario, quod Valenti dicavit anno trecenteſimo ſexageſimo quinto. In Galliis decem & octo provincias eſſe ait. Ex iis quatuor in Britanniis tranſmarinis ponit; reliquas, quae ad nos pertinent, exponit his verbis & hac ſerie: *Alpes maritimae provincia Viennenſis, Narbonenſis, Novempopulana, Aquitaniae duae, Alpes Graiae, Maxima Sequanorum, Germaniae duae, Belgicae duae, Lugdunenſes duae.* Eamdem fere diviſionem ſequitur Ammianus Marcellinus *lib. XV.* qui poſterior Rufo aliquot annis. Duas enim Germanias totidemque Belgicas recenſet, duas item Lugdunenſes & Sequanos. Aquitaniae tamen unius tantum meminit & Novempopulorum, omiſſa Aquitania prima. Eadem negligentia Narbonenſem ſolam & Viennenſem numerat, oblitus Alpium maritimarum & Alpium Graiarum. Sunt ſeptemdecim.

LXIII. Quaerunt eruditi viri, quo tempore potiſſimum inſtituta fuerit haec diviſio. Quidam eam referunt ad Hadrianum, alii ad Conſtantinum, vel ad Theodoſium. Vt certum tempus praeſtare difficile eſt in ſilentio veterum ſcriptorum, ita longe vetuſtius eſſe Conſtantino aſſeri poteſt. Inducta eſt primo haec diviſio in quibuſdam provinciis ex mero Principum arbitrio; deinde ſub Hadriano, vel Antonino, qui diſponendi Imperii curam ſingularem geſſere, videtur ad numerum XIV. provinciarum perducta fuiſſe. Sane Tiberii & Neronis principatu diſtractae erant a reliqua Belgica duae Germaniae, ut diſcimus ex Tacito *lib. XIII. annalium*. Obſervat Veterem, qui una cum Paulino exercitui in Germania praeerat, Moſellam atque Ararim, facta inter utrumque foſſa connectere paraſſe. Mox addit: *Invidit operi Aelius Gracilis Belgicae legatus, deterrendo Veterem, ne legiones alienae provinciae inferret.* En diſerte Belgicam provinciam diſtinctam a Germania. Haec autem duplex erat, ſuperior, & inferior. Priori nomen a ſuperiori Rheni ripa, ubi validus exercitus hiberna agebat, ad tuendos limites Imperii, ſub cura legati; quemadmodum ſuus quoque exercitus inferiori ripae Rheni non deerat, ſub Praefecto, vel Propraetore, ut docet Tacitus *annalium libro primo*: *Duo apud ripam Rheni exercitus erant; cui nomen ſuperiori, ſub C. Silio legato; inferiorem Caecina curabat. Regimen ſummae rei penes Germanicum.* Totus illius regionis tractus, a Sequanis per ripam Rheni uſque ad Oceanum porrectus, a Germanis, qui ante Iulii Caeſaris tempora Gallos iis locis expulerant, Germaniae nomen conſecutus eſt. Vtramque vero Germaniam provinciae dignitatem ſortitam docet *annalium libr. IV.*: *Quod ubi L. Apronio inferioris Germaniae Propraetori cognitum, vexilla legionum e ſuperiore provincia peditum-*

Tempus ſecundae diviſionis inveſtigatur.

Belgicae et duarum Germaniarum vetuſta diviſio.

peditumque & equitum auxiliarium dilectos accivit. Libro ſexto Geтulicus, qui ſuperioris Germaniae legiones curabat, ad Tiberium auſus ſcribere, poſt necem Seiani, *ſucceſſorem non aliter quam indicium mortis accepturum; firmarent velut foedus, quo Princeps ceterarum rerum potiretur, ipſe provinciam retineret*. Germaniam quoque in duas provincias diviſam, atque ſub duobus Praeſidibus conſtitutam ſcribit Macer Iuriſconſultus, qui ſub Antonino vixit, in *l. 3. ff. de officio aſſeſſoris*. Ex inſcriptione apud Gruterum *pag. CCCLXXV. num. 1.* (quae M. Aurelii principatu poſita eſt cuidam Baſſaeo, qui dicitur *Procurator a rationibus provinciarum Belgicae & duarum Germaniarum*) videtur colligi poſſe non ſolum diviſio duarum Germaniarum, ſed etiam provinciarum Belgicae, id eſt, primae & ſecundae.

Diviſio Lugdunenſis provinciae.

LXIV. Solida Lugdunenſis provincia temporibus Galbae Iunio Blaeſo rectori parebat, & Narbonenſis Tito Vinio Proconſuli, teſte Tacito libro primo hiſtoriarum. Agricolae quoque commiſſa eſt a Veſpaſiano Aquitaniae adminiſtratio, ſplendidae dignitatis; ut notat idem auctor. Sed diviſionem tandem tres iſtae provinciae paſſae ſunt, ad exemplum Belgicae. Plane Maxima Sequanorum avulſa erat a Lugdunenſi Diocletiani principatu; ut oſtendit inſcriptio tunc poſita apud Gruterum *pag. CLXVI. num. VII. Aurelio Proculo V. C. prov. Max. Seq.* ubi aperte Maxima Sequanorum provinciae nomine inſignitur. Vnde patet eruditorum virorum error, qui Maximam dictam volunt a nomine Maximi, qui Gallias invaſit temporibus Gratiani circiter annum trecenteſimum octuageſimum. Lugdunenſem, Sequanicis populis minutam, in primam & ſecundam ſtatim diviſam fuiſſe, ad exemplum Belgicae & Germaniarum, aſſerere neceſſe eſt. Sane anno CCCXIX. in *lege 1. C. Th. tit. 3. lib. II.* Antonius Marcellinus dicitur Praeſes *primae Lugdunenſis*. Viennenſem vero provinciam, quae avulſa a Narbonenſi Auguſti, exhibent ſubſcriptiones Concilii Arelatenſis I. habiti anno CCCXIV. quae, ſi integrae extarent, magnam lucem attuliſſent huic controverſiae. Dubitandum non eſt, quin ceterae provinciae in decem & quatuor excreverint vetuſtioribus illis temporibus, etſi teſtimoniis ex ea aetate petitis careamus.

Maxima Sequanorum temporе Diocletiani.

Prima Lugdunenſis Viennenſis.

Tertia diviſio, quae XIV. provinciis tres addidit.

LXV. Auctae ſunt quatuordecim provinciae nova ſectione inſtituta Lugdunenſis & Viennenſis; avulſa ſcilicet Senonia a prima Lugdunenſi; & tertia Lugdunenſi ſeu Turonia, a ſecunda. Tum reciſa a Viennenſi provincia ea, quae dicta eſt Narbonenſis ſecunda; etſi nomen hanc ſectionem a Narbonenſi prima factam fuiſſe demonſtrare videatur. Etenim Narbonenſis prima Rhodano terminabatur; Viennenſis vero Arelatum & Maſſiliam comprehendebat. Vnde ſequitur, Narbonenſem ſecundam, quae civitatem Aquenſem & reliquas civitates uſque ad Alpium maritimarum fines continebat, a Viennenſi diſtractam, non autem a Narbonenſi prima, a qua tanto intervallo diſſita erat. Incrementum itaque

itaque Narbonenſis ſecundae & Lugdunenſis tertiae atque Senoniae additum ad quatuordecim priores provincias efficit numerum XVII. Haec immutatio referri debet ad tempora Gratiani. Tunc enim incepit recenſeri Narbonenſis ſecunda & fieri mentio quinque provinciarum ſeparatarum a Galliis. Concilii Aquileienſis epiſtola anno CCCLXXXI. ſecundam Narbonenſem diſerte praefert in inſcriptione: *Concilium, quod convenit Aquileiae, dilectiſſimis fratribus Epiſcopis provinciae Viennenſis & Narbonenſium primae & ſecundae*. Concilium quoque Taurinenſe *canone primo* de primatu Narbonenſis ſecundae pronuntiavit anno CCCXCVII.

Quod factum ſub Gratiano.

LXVI. Concilium vero Valentinum anno CCCLXXIV. meminit quinque provinciarum in ſynodica epiſtola: *Dilectiſſimis fratribus per Gallias & quinque provincias conſtitutis Epiſcopis*. Porro quinque provinciae ſunt partes ſolidae Narbonenſis antiquae; quae olim diſtincta fuit a reliquis tribus provinciis Galliarum, ut mox dicam. Fient autem quinque illae provinciae, ſi quatuor a Ruſo numeratis, nempe Narbonenſi, Viennenſi, Alpibus maritimis & Alpibus Graiis, addas Narbonenſem ſecundam. Conſervatus eſt numerus quinque provinciarum in epiſtola Maximi Imperatoris ad Siricium, & apud Symmachum libro quarto epiſtola trigeſima.

Explicantur quinque provinciae ſeparatae a Galliis.

LXVII. Tandem harum quinque provinciarum corpus Petronius Praefectus praetorio Galliarum immutavit. Expuncta enim provincia Alpium Graiarum ex reliquis quatuor, & ex duabus Aquitaniis, & Novempopulana, conventum ſeptem provinciarum Arelate agi conſtituit; cuius formam confirmavit Honorius conſtitutione lata anno quadringenteſimo decimo octavo. Vnde manavit diſtinctio ſeptem provinciarum a Galliis, quae diſertiſſime explicata eſt in Notitia Galliae edita a viro clariſſimo Sirmondo. Quae diſtinctio ſolum eſt ab Honorii aevo; non autem diviſio in decem & ſeptem provincias, quae ſub Gratiano facta eſt. Hinc eſt, quod in Zoſimi & Bonifacii I. epiſtolis annis CCCCXVII. & CCCCXIX. haec inſcriptio legitur: *Epiſcopis per Gallias & ſeptem provincias conſtitutis*. Eas provincias recte Hincmarus interpretatus eſſet epiſtola V. cap. XVII. niſi in locum Aquitaniae primae, quam omiſit, Lugdunenſem primam ſubſtituiſſet, quae recenſenda non eſt in ſeptem provinciis.

Septem provinciae quae.

LXVIII. Hic omittere non debeo eruditorum virorum opinionem, qui exiſtimant, univerſum corpus Galliarum olim in ſeptem partes tributum, unde Galliae vocatae ſunt ſeptem provinciae. Quod duplici argumento probant. Primum petitur e Notitia Imperii, ubi Vicarius Praefecti praetorio Galliarum dicitur Vicarius per ſeptem provincias. Sed quum certum ſit ex iis, quae praedixi, nullam exſtitiſſe Galliarum omnium in ſeptem provincias diviſionem, quum aut quatuor, aut poſtea quatuordecim ex inſtituto Hadriani vel Aurelii Antonini exſtiterint,

Refellitur opinio, quae Gallias in ſeptem provincias olim diviſas aſſerit.

rint, vel ſaltem maior numerus quam ſeptem, fruſtra laboratur in firmanda ſententia, quae nullo vetuſtatis diſerto teſtimonio nititur. Conſequentia vero, quae trahitur ex Notitia Imperii, nulla eſt.

Reſpondetur Notitiae imperii.

Locus enim eſt aperte mendoſus, & reſcribendum ſeptemdecim. Quippe in Notitia, ut reddatur ratio ſeptem provinciarum, ſtatim numerantur ſeptemdecim. Secunda probatio deſumta eſt ex veteri quadam inſcriptione,

Et veteri inſcriptioni.

ubi Acilius Glabrio Sibidius dicitur *Legatus in provincia Achaia, Conſularis Campaniae & Vicarius per Gallias ſeptem provinciarum, ſacri auditorii cognitor*. Si haec inſcriptio poſita ſit ante Conſtantini imperium, non agitur de Vicario Praefecti praetorio Galliarum, qui nondum inſtitutus erat Vicarius. Itaque hic ſumetur pro eo, qui extra ordinem vices Praeſidis gerebat in provinciis iuſſu Principis. De quo munere eſt *titulus in Codice de officio eius, qui vicem alicuius Iudicis vel Praeſidis obtinet*. Mens ergo inſcriptionis erit, Acilium variis temporibus vices Praeſidum egiſſe in ſeptem provinciis per Gallias. Si quis de Vicario Praefecti agi contendat, poſitamque inſcriptionem poſt tempora Conſtantini; dicendum, Acilii iuriſdictionem intra ſeptem provincias coërcitam, quarum conventus Arelate fiebat; qui quidem conventus non a Conſulari Viennenſis provinciae, ſed a Praefecto praetorio cogebatur; cui deinde vel ipſe Praefectus vel eius Vicarius praeſidebat. Reliquarum provinciarum conventus alibi fiebat, eiuſque cura alteri Vicario committi poterat ex arbitrio Principis. Vnde non ineleganter Acilius Vicarius per Gallias ſeptem provinciarum dicitur. Si cui interpretatio noſtra non arridet, poterit cum eruditiſſimo viro de vitio exſcriptoris huius inſcriptionis conqueri, & emendare: *Per Gallias & ſeptem provincias*.

Vetera urbium et populorum nomina poſt Notitiam fere abolita.

LXIX. Ceterum hic obſervandum eſt, ex hac provinciarum diviſione effectum, ut antiqua gentium, populorum & urbium nomina, quae leguntur apud Caeſarem, Strabonem, Plinium & Ptolemaeum, omnia fere paullatim obliterata ſint, praeter ea, quae in Notitia Imperii & exinde in uſu civili & eccleſiaſtico retenta ſunt. Itaque apud hiſtoricos vel alios ſcriptores poſt tertium ſaeculum fruſtra quaeras vel Gennabum pro Civitate Aurelianorum, vel Agendicum pro civitate Senonum, vel Durocortorum pro civitate Rhemorum, & alia id genus exſoleta nomina. Gentium quoque nomina, quae Plinius & Ptolemaeus anxie deſcribunt, fere abolita, in provinciarum nomenclaturam apud Notitiam recenſitarum conceſſerunt; ita ut de priſcis illis vocabulis irrito plerumque labore non ſit tantopere contendendum.

Eccleſia ſecuta eſt in ſuis provinciis diviſionem

LXX. Galliarum diviſionem in quatuordecim provincias ſecuti ſunt olim Romani Pontifices & Eccleſia Gallicana in conſtituendis per Gallias Metropolitanis, quum ea diviſio in ea tempora incidat, quibus fides Chriſtiana in his partibus florere incepit. Teſtis erit huius rei ſingularis Innocentius I. qui, licet averſus eſſet a novis Metropolita-

nis

nis inſtituendis in provinciis, quae ſua aetate imperiali iudicio dividebantur, quemadmodum reſpondit Alexandro Epiſcopo Antiocheno, attamen Metropolitanos inductos ait iuxta veterem provinciarum civilium diviſionem. *Ergo ſecundum priſtinum provinciarum morem*, inquit, *Metropolitanos Epiſcopos convenit numerari*. Morem autem priſtinum in Galliis non ad diviſionem Auguſti in quatuor provincias referri oportere, ſed ad eam diviſionem, qua Lugdunenſis ſecta eſt in primam & ſecundam, (quod accidit tempore diviſionis factae in quatuordecim provincias) docet nos ipſemet Innocentius. Etenim quum ſecundae Lugdunenſis metropolis ſit in Notitia civitas Rotomagenſium, Victricium eius civitatis Metropolitanum Epiſcopum Innocentius agnovit ſuis litteris anno CCCCIV. quibus eum de Metropolitarum auctoritate in ordinationibus Epiſcoporum, & de ſynodis provinciae cogendis, ex canonibus Nicaenis informat. Praeterea eum honore ſacerdotii plurimum pollere docet; illique mandat, ut regionis ſuae populis & Epiſcopis regulas & monita litteris illis comprehenſa inſinuet. Iſto exemplo fultis audacter aſſerere licet, nulli metropoli provinciae civilis defuiſſe Metropolitanum Epiſcopum in Galliis. Quod iuxta mores iam receptos ſancitum fuit canonibus IV. & VI. Synodi Nicaenae; eoſque canones in Galliis obſervari debere conſtituerunt Innocentius, Bonifacius, Caeleſtinus, & Leo, ut mox dicam, ita ut unaquaeque provincia ſuo Metropolitano pareret. Ac ſane nullam adhuc controverſiam movit Epiſcopis civitatum metropoleon, quae ſequuntur, Lugduni nempe, quae in laterculo Imperii eſt metropolis Lugdunenſis primae, Rotomagenſium in Lugdunenſi ſecunda, de qua iam dixi, Treverorum in Belgica prima, Rhemenſium in Belgica ſecunda, Biturigum in Aquitania prima, Burdigalenſium in Aquitania ſecunda, Eluſatium in Novempopulana.

Galliarum in XIV. provincias. Innocentius I. explicatur.

Rotomagenſis Metropolitanus.

In quaque metropoli civili erat Epiſcopus Metropolitanus.

LXXI. Tota difficultas verſatur in provinciis inſtitutis in Narbonenſi antiqua, in duabus Germaniis, & in Maxima Sequanorum. Sed poſitio noſtra ex contentionibus ea de re ortis inter Epiſcopos confirmatur potius quam evertitur. Ex canonica enim illa & vetere regula Viennenſis Epiſcopus ſolidam ordinationem provinciae Viennenſis ſibi vindicabat adverſus Arelatenſem Epiſcopum coram Synodo Taurinenſi anno trecenteſimo nonageſimo ſeptimo. Iactabat enim & vetuſtatem Eccleſiae ſuae & ius civitatis; quae, ut metropolis, provinciae nomen dederat. E contrario Arelatenſis Epiſcopus opponebat ſacerdotii antiquitatem, urbis ſuae decus, quae *Conſtantina* dicta fuerat a Conſtantino, *Gallula Roma* ab Auſonio, & a Valentiniano II. atque ab Honorio Principibus non ſolius provinciae Viennenſis, ſed *mater omnium Galliarum*, ob ſedem praefectorianam, quae illuc translata fuerat ex civitate Treverorum. Quare ſynodus totius provinciae honorem primatus deferendum cenſuit ei Epiſcopo, qui ſuam civitatem probaret

De Viennenſi & Arelatenſi metropoli diſputatur.

Iudicium Conc.

G 2 eſſe

Taurinenſis pro diviſione civitatum, Viennenſis provinciae. Decretum Zoſimi pro Arelatenſi Epiſcopo in tres provincias.

eſſe metropolim, eique iuxta Canones ordinationum poteſtatem addicendam. Interim, pacis fovendae cauſſa, unumquemque ex illis viciniores ſibi intra provinciam civitates vindicare debere cenſuit. Sed Arelatenſis, imperio Principis & apparitione praefecturae fultus, poſſeſſionem ſuam firmare conatus eſt. Tandem Zoſimus anno CCCCXVII. non ſolum vices ſuas Patroclo Arelatenſi mandavit, ſed etiam decreto ſuo iuſſit, ut praecipuam in ordinandis ſacerdotibus teneret auctoritatem, & provincias Viennenſem, quin etiam Narbonenſem primam & ſecundam, ad ſuum pontificium revocaret. Amplificando huic iuri color quaeſitus ex Trophimi adventu: qui miſſus ab apoſtolica ſede, primus fidem in Gallias intuliſſe & Eccleſiam Arelatenſem fundaſſe aſſerebatur & ex antiquo more tres illas provincias adminiſtrationi huius Eccleſiae ſubiectas. Ac quidem vi decreti pontificii Viennenſem provinciam ſolidam tunc obtinuit Arelatenſis Epiſcopus; quae deinde iudicio Leonis Papae diviſa eſt anno quadringenteſimo quinquageſimo, ita ut Viennenſi Epiſcopo cederent civitates Valentiae, Tarentaſiae, Genevae, & Gratianopolis, ut cum his ipſa Vienna eſſet quinta; reliquae vero civitates eiuſdem provinciae, numero novem, ſub Arelatenſis antiſtitis auctoritate & ordinatione conſiſterent. Sed praecipuum eſt in hac controverſia, quod Leo huius diviſionis auctor annotavit, ſcilicet ſe ad hoc conſilium impulſum, tum quia alternis vicibus nunc iſta civitas, nunc illa in eccleſiaſticis privilegiis praecelleret, tum quia commune fuerat quondam utrique civitati ius metropoleos civilis in ea provincia, ut a gentibus provinciae illius prodebatur. Haec ſunt verba Leonis: *Conſideratis allegationibus utriuſque partis praeſentium Clericorum, ita ſemper intra provinciam veſtram & Viennenſem & Arelatenſem civitates claras fuiſſe reperimus, ut quarumdam cauſſarum altera ratione nunc illa in eccleſiaſticis privilegiis, nunc iſta praecelleret; quum tamen eiſdem commune ius quondam fuiſſe a gentibus proderetur*. Vnde gentes regionis prodere poterant ius quondam utrique civitati in ea provincia fuiſſe commune, niſi ex eo, quod vetuſtas Coloniae Viennenſis & ſplendor adiectus Arelatenſi civitati (ex conſtitutione Valentiniani II. qui obiit anno CCCXCII.) in unius iuris civilis communionem ambas civitates iungebat? Itaque certa manet regula noſtra, Viennenſi provinciae ſuum non defuiſſe Metropolitanum; attamen quia ius metropoleos civilis inter duas illas civitates fuit controverſum, ambiguum quoque inter eas fuiſſe ius metropoleos eccleſiaſticae, donec velut arbitrio de communi dividundo a Leone primo terminatum eſt.

Iterum facta diviſio decreto Leonis.

Quia ius metropoleos civilis commune olim civitatibus Viennae & Arelati.

Narbonenſis metropoleos ius.

LXXII. Quod attinet ad Narbonenſem primam, cuius adminiſtrationem Zoſimus Patroclo Epiſcopo Arelatenſi addixerat, Hilarius Narbonenſis Epiſcopus Eccleſiae ſuae libertatem tuitus eſt. Quum enim Patroclus, reſcripto Zoſimi nixus, Eccleſiae Lutubenſi ſine decreto cleri

cleri & civium, & praetermiſſo Narbonenſi Metropolitano, praefeciſſet Epiſcopum, Bonifacius I. querela Hilarii interpellatus anno CCCCXXII. provinciae adminiſtrationem illi ex praeſcripto Canonum confirmavit, compreſſa Patrocli audacia. *Quod nequaquam poſſumus ferre patienter*, inquit, *quia convenit nos paternarum ſanctionum diligentes eſſe cuſtodes. Nulli etenim videtur incognita Synodi Nicaenae conſtitutio, quae ita praecipit; ut eadem verba ponamus, per unamquamque provinciam ius Metropolitanos ſingulos habere debere, nec cuiquam duas eſſe ſubiectas*. Mox: *Unde, frater cariſſime, ſi ita res ſunt, & Eccleſiam ſupradictam provinciae tuae limes includit, noſtra auctoritate commonitus, quod quidem facere ſponte deberes, deſideriis ſupplicantium & voluntate reſpecta, ad eumdem locum, in quo ordinatio talis celebrata dicitur, Metropolitani iure munitus, & praeceptionibus noſtris fretus, accede, intelligens arbitrio tuo ſecundum regulas patrum quaecumque facienda ſunt, a nobis eſſe conceſſa; ita ut peractis omnibus, Apoſtolicae ſedi, quidquid ſtatueris, te referente clareſcat; cui totius provinciae ſuae ordinationem liquet eſſe mandatam*. Quam definitionem Bonifacii Caeleſtinus epiſtolae ſuae ad Epiſcopos Viennenſis & Narbonenſis provinciae *cap. IV.* confirmat anno CDXXVIII. *Primum*, inquit, *ut iuxta Canonum decreta unaquaeque provincia ſuo Metropolitano contenta ſit, ut deceſſoris noſtri data ad Narbonenſem Epiſcopum continent conſtituta; nec uſurpationis locus alicui ſacerdoti in alterius concedatur iniuriam. Sit conceſſis ſibi contentus unuſquiſque limitibus; alter in alterius provincia nihil praeſumat*. Leo primus eleganter eamdem ſententiam explicat anno CCCCXLV. in epiſtola ad Epiſcopos Provinciae Viennenſis *cap. II. & III.* & recte obſervat, Bonifacii conſtitutione ſublatum privilegium ordinationum in prima Narbonenſi, quod Patroclo Arelatenſi fuerat a Zoſimo collatum. Eo enim reſpiciunt haec verba Leonis *cap. II. Quum & ipſum, quod Patroclo a ſede Apoſtolica temporaliter videbatur eſſe conceſſum, poſtmodum ſit ſententia meliore ſublatum*. Vnde patet, ſubreptum fuiſſe Zoſimo ab Arelatenſi Epiſcopo veterem conſuetudinem per dolum obtrudente, & Zoſimi epiſtolas, quae ex codice Arelatenſi publicatae ſunt, genuinas eſſe.

Confirmatum a Bonifacio I.

Qui ſuſtulit privilegium a Zoſimo collatum Patroclo Arelatenſi

LXXIII. Difficilem vulgo putant eſſe quaeſtionem de provincia Alpium maritimarum, cuius metropolis eſt civitas Ebredunenſium in Notitia, eo quod Hilarius Arelatenſis ſibi tamquam Metropolitano Ebredunenſis Eccleſiae ordinationem arrogaverit in ſynodo Regenſi anno CCCCXXXIX. deiecto Armentario, ea occaſione, quod a duobus Epiſcopis, ſine comprovincialium litteris, & Metropolitani (id eſt, Arelatenſis) voluntate neglecta, ordinatus fuiſſet. Sed Hilarii factum trahi non poteſt in conſequentiam: quia, ut monuit Leo primus eum increpans, *ordinationes ſibi omnium per Gallias ſacerdotum vindica-*

De Ebredunenſi Metropoli.

Explicata Synodus Regenſis I. quae correcta a Leone.

dicabant, & debitam Metropolitanis ſacerdotibus in ius ſuum transferebat dignitatem. Ideoque Leo Metropolitanos, quibus ab Hilario facta fuerat iniuria, reſtituit in integrum; *Ordinationem ſibi* (inquit *cap. III.*) *ſinguli Metropolitani ſuarum provinciarum, cum his, qui ceteros ſacerdotii antiquitate praeveniunt, reſtituto ſibi per nos iure defendant*. Ceterum Ebredunenſis civitatis Epiſcopus in provincia Alpium maritimarum ſemper iure metropolitico potitus eſt. Teſtem laudo Hilarum Papam, qui anno CDLXIV. ſcripſit, Ingenuum Ebredunenſem Alpium maritimarum provinciae ſemper Metropolitani honore ſubnixum fuiſſe. Ex quo iure ſubortam inter Auxanium Narbonenſis ſecundae, ut puto, Metropolitanum & Ingenuum de Cemelenenſi civitate & caſtello Nicaeenſi controverſiam diremit. Ordinarat Epiſcopum in altera illarum Eccleſiarum Auxanius, & eo facto loca praedicta in duos diviſerat Epiſcopos. Quod Hilari reſcripto muniri per obreptionem impetrarat. Eadem omnino cauſſa inter eaſdem partes ſuperioribus annis Leonis I. iudicio deciſa fuerat, obiurgato etiam Ingenuo, quod iuri provinciae ſuae in gratiam Auxanii contra canones ceſſiſſet. *Nolumus*, inquit Hilarus, *Eccleſiarum privilegia, quae ſemper ſunt ſervanda, confundi; nec in alterius provincia ſacerdotis alterum ius habere permittimus*. Mox: *Habeat itaque pontificium frater & coëpiſcopus noſter Ingenuus provinciae ſuae, de cuius dudum ab apoſtolica ſede eſt illicita ceſſione culpatus*. Et ſtatim ad unius antiſtis curam caſtrum Nicaeenſe & civitatem Cemelenenſem reduci iubet.

Ebredunenſis ſemper fuit Metropolitanus Alpium maritimarum.

Explicatus Hilarus.

De provincia Alpium Graiarum, & de Tarantaſiae Epiſcopo.

LXXIV. Maioris momenti eſt controverſia de provincia Alpium Graiarum & Penninarum, quae in laterculo Imperii duabus tantum civitatibus conſtabat, Tarantaſia & Octodoro; quarum una & prima, nempe Tarantaſia, commiſſa eſt Viennenſium metropoli a Leone primo. Sed obſervandum eſt, hoc Leonis decreto nihil conſtitutum fuiſſe adverſus regulam a nobis poſitam, neque contra ius civitatis, utpote quae in ordine civili iure metropoleos non potiretur, ſed tantum nudo iure civitatis, ut patet ex Notitia a viro clariſſimo Sirmondo edita: *Provincia Alpium Graiarum & Penninarum. Civitas Centronum Tarantaſia. Civitas Valenſium Octodoro*. Quoniam tamen Alpium Graiarum & Penninarum provincia recenſetur in laterculo Imperii, provinciae quoque locum retinuit in ordine eccleſiaſtico, ut patet ex inſcriptione epiſtolae octavae Hilari Papae. Vnde factum exiſtimo, ad conſervandam provinciae diſtinctionem, ut Octodori Eccleſia (quae epiſcopali faſtigio inſignita erat anno CCCLXXXI. ut patet ex ſubſcriptione Concilii Aquileienſis) non ſit credita Viennenſi Eccleſiae a Leone una cum Tarantaſia. Quae quidem Eccleſia Octodori, quum alicui ſubeſſe deberet, non alii ſubiici potuit quam Tarantaſiae Epiſcopo eiuſdem provinciae, qui Octodorenſem Epiſcopum ordinaret; ad exemplum eius diſpoſitionis, quae in Narbonenſi ſecunda vigebat, ubi

Digitized by Google

ubi Epiſcopus metropoleos Aquenſis ſuberat Arelatenſi, licet provinciam Narbonenſem adminiſtraret. Quare poſterioribus ſaeculis poſt canonem octavum Concilii Francofordienſis & conſultationem ad ſedem apoſtolicam ab eo miſſam de Tarantaſiae Epiſcopi iure anno ſeptingenteſimo nonageſimo quarto, id facile obtinuit Tarantaſiae Epiſcopus, Romanorum Pontificum beneficio, ut inter Metropolitanos liber a Viennenſis obſequio referretur. Vnde Tarantaſia inter Metropoles numeratur in teſtamento Caroli Magni; & Teutrannus illius civitatis Archiepiſcopus dicitur a Ioanne VIII. & ab eo ad Synodum cum ſuffraganeis ſuis evocatur epiſtola centeſima.

De Germaniis prima & ſecunda.

LXXV. Nunc agendum ſupereſt de duabus Germaniis, quae ſic diſtinguuntur in Notitia: *Provincia Germania prima. Metropolis civitas Moguntiacenſium, civitas Argentoratenſium, civitas Nemetum, civitas Vangionum. Provincia Germania ſecunda. Metropolis civitas Agrippinenſium, civitas Tungrorum.* Ac primo quidem ſecundam Germaniam aggrediemur, ut obſervemus diſcrimen, quod civilis ordo ſervabat inter Tarantaſiam & Coloniam Agrippinam. Huic enim nobiliſſimae civitati metropoleos dignitas diſerte tribuitur, quae in alterius deſcriptione omiſſa eſt. Athanaſius quoque, qui eas oras luſtraverat, quum in comitatu ex aula Principis apud Treveros verſaretur, inter ceteros Epiſcopos ſuae communionis recenſet Euphratam, Epiſcopum Agrippinae *μητροπολεως της ἄνω Γαλλιας* in epiſtola ad Solitarios; ubi legendum fortaſſe *της ἄνω Γαλατιας*: qua locutione Graeci Gallias noſtras ſignificabant, ut diſcimus ex Philoſtorgio lib. X. tmemate V. cuius fragmenta cum eruditis diſſertationibus ſuis publici iuris fecit celeberrimus Iuriſconſultus Iacobus Gothofredus. Itaque poſt Athanaſium de iure metropolitico Coloniae amplius diſputare nefas eſſe duco. Id ſolum demendum eſt dubium, quod aliquos retardavit ab aſſenſu verae ſententiae. Nempe duorum Epiſcoporum numerus non videtur ſufficere ad conſtituendam provinciam eccleſiaſticam; eo quod ordinationes Epiſcoporum a tribus Epiſcopis fieri debent, & Synodi provinciales minori numero conſtare non poſſe videantur, quia tres faciunt corpus ſeu collegium ex vulgata regula Iuris. Sed ordinationi ſatisfaciebat Metropolitanus, advocatis e vicina provincia per litteras Epiſcopis, iuxta canonem quintum ſynodi Sardicenſis. Ipſius vero auctoritas adhibebatur, ut electionis decretum & totum negotium ordinationis confirmaret, ſecundum Nicaenam Synodum. Concilium autem cogebat ex Epiſcopo Tungrorum ſibi ſubdito, qui demum Leodii ſedem fixit, & ex Presbyteris, qui per caſtra Germaniae ſecundae frequenter erant; quorum caſtrorum meminit Concilium vetus Agrippinenſe anno trecenteſimo quadrageſimo ſexto. Si qua vero maior cauſſa incideret, in conventu trium vel amplius provinciarum in ea provincia, quae auxilio indigebat cele-

Colonia metropolis Germaniae ſecundae.

Athanaſius explicatur.

Dubium de duabus civitatibus ſolvitur.

bra-

brato, de Metropolitanorum conſenſu dirimebatur. Proceſſu temporis per varias bellorum clades deleta ſaepe Colonia, dignitatis quoque metropoliticae memoria obſcurata eſt: donec eam Zacharias Pontifex reſcripto ſuo renovavit anno ſeptingenteſimo quadrageſimo quarto; quae deinde civitatibus aliquot in Germania ſibi ſubditis aucta eſt.

Germaniae primae olim metropolis Moguntiacum.

LXXVI. Germaniae primae metropolis in Notitia civili eſt civitas Moguntiacenſium; cui ſubduntur civitates Argentoratenſium, Nemetum & Vangionum. Ex regula Synodi Nicaenae & decretis ſummorum Pontificum, qui per Gallias ex more priſtino provinciarum Metropolitanos numerandos docent, dignitas eccleſiaſticae metropoleos denegari non poteſt ſplendidiſſimae Coloniae Moguntiacenſium a Druſo fundatae. Fateor equidem, nos teſtimoniis veterum hac in parte deſtitui, & a Germanicis hiſtoricis ipſoque Nicolao Serario, viro eruditiſſimo & accurato rerum Moguntiacarum ſcriptore, deferi. Sed ſi momenta, quae argumentis a nobis allatis inſunt, diligenter expendiſſent, non adeo facile, dignitatem metropoliticam unius provinciae in alteram transferri potuiſſe, contra canones Nicaenos in Galliis receptos, & decretis ſummorum Pontificum confirmatos, ſibi perſuaſiſſent, nempe in Colonienſem, vel Trevericam, vel etiam, quod abſurdius eſt, turbato diſciplinae ordine, in Eccleſiam Vangionum, ſeu Wormatienſem, quae in laterculo Imperii ſubdita erat Moguntiacenſi. Itaque ſi quis hac in re ſapere velit, amplecti debet ſententiam celeberrimi viri & eruditione aeque ac dignitate illuſtris P. Berterii Praeſidis Toloſani, cuius haec ſunt verba *diatriba II. cap. V. Moguntinum quidem Epiſcopum, florente Imperio, Germaniae primae Metropolitanum fuiſſe, non dubito. Nam quis hanc unam non ſolum in Galliarum Dioeceſi, ſed in toto fere orbe Romano metropolim ius ſuum non retinuiſſe crediderit? Etenim ubi maieſtatis Romanae nomen poſt in Germania exſtinctum eſt, formas civiles & eccleſiaſticas perturbari illic facile potuiſſe non inficior*. Haec ille; quae nos decurſa rerum Moguntiacarum ſerie confirmabimus.

Quod affertur adverſus Germanicos ſcriptores.

Excisa Moguntia.

LXXVII. Moguntia a Vandalis capta atque ſubverſa anno quadringenteſimo decimo, deinde ab Attila Hunnorum Rege funditus exciſa atque deleta eſt anno quadringenteſimo quinquageſimo quarto, ita ut ne cadaver quidem urbis aut nomen ipſum ſupereſſet. Theodeberti Francorum Principis in Auſtraſia beneficio reſtitui coepit, annitente Sidonio, qui tenuit urbis epiſcopatum & Attilani excidii reliquias reparavit circiter annum ſexcenteſimum. Tentari poſſet ex Venantio Fortunato, qui libro IX. epigr. IX. huius Sidonii laudes deſcripſit, metropoliticam quoque adminiſtrationem Eccleſiae Moguntinae reſtitutam. Iis enim verbis, de Sidonio loquens, utitur, ac ſi ceteros Epiſcopos auctoritate ſua regeret: *Iura Sacerdotum* (id eſt, Epiſcoporum) *ſacro moderamine ſervans*. Accedit teſtimonium petitum ex

Restituta cum dignitate metropoleos.

Tabu-

Tabulis donationis a Bilechilde ſanctimoniali collatae in Eccleſiam beatae Mariae, quam Moguntiae excitavit; ubi teſtatur, ſe agros quoſdam emiſſe ab avunculo ſuo Sigeberto Archiepiſcopo Moguntino; cuius quoque iuſſu donatio illa a notario excepta eſt principatu regis Clodovei, anno Chriſti ſexcenteſimo trigeſimo quinto, cuius verba retulit Serarius libro ſecundo Moguntiacarum rerum cap. XXXII. Peccatum eſt in temporis annotatione, quum regnum Clodovei incidat in annum ſexcenteſimum quadrageſimum quartum, uſque ad annum ſexcenteſimum ſexageſimum. Quod emendari poſſet ex autographo, ſi exſtaret. Ceterum non aſſentior Serario, cui ſuſpecta fuit inſtrumenti fides ex titulo Archiepiſcopi, qui Sigeberto tribuitur, quem ille a Zacharia tantum ſaeculo ſequenti impoſitum putat. Certum quidem eſt, per bella civilia ita perturbatas fuiſſe in Galliis eccleſiaſticae diſciplinae rationes poſt tempora Childerici Regis, ut ab anno DCLXX. uſque ad annum DCCXLIII. Galliae Archiepiſcopis caruerint, teſte Bonifacio in epiſtola, quam dedit ad Zachariam Pontificem anno ſeptingenteſimo quadrageſimo tertio. *Franci enim, ut ſeniores dicunt, plus quam per tempus octoginta annorum ſynodos non fecerunt, nec Archiepiſcopum habuerunt, nec Eccleſiae canonica iura alicubi fundabant vel renovabant.* Quare Bonifacio laborandum fuit, & tractandum cum Ducibus Francorum Pipino & Carlomanno, pro reſtaurandis Archiepiſcopis per provincias, id eſt, pro reſtituenda auctoritate metropolitana. Etenim quin epiſcopali fruerentur earum ſedium antiſtites, non eſt dubium. Itaque tres conſtituti ſunt Archiepiſcopi in Concilio Sueſſionenſi, Grimo Rothomagi, Abel Rhemis, & Artbertus in civitate Senonica; quorum inſtitutionem Palliis miſſis Zacharias probavit anno ſeptingenteſimo quadrageſimo quarto. Anno ſequenti Coloniae metropolim confirmavit. Et paullo poſt, in quo verſaretur auctoritas Metropolitanorum, ex canonibus & decretis Pontificum edocuit. Tandem anno DCCLI. Bonifacio eiuſque ſucceſſoribus Epiſcopis Moguntinam ſedem titulo metropoleos poſſidendam contulit; eique civitates quinque in Gallia ſubdidit, atque illas Germaniae gentes, quas Bonifacius ad fidem erudierat. *Et idcirco*, inquit, *beati Petri Apoſtoli auctoritate ſancimus, ut ſupradicta Eccleſia Moguntina perpetuis temporibus tibi & ſucceſſoribus tuis in perpetuum ſit confirmata, habens ſub ſe has quinque civitates, id eſt, Tungris, Coloniam, Wormaticam, Spiraciam, & Trectis, & omnes Germaniae gentes, quas tua fraternitas per ſuam praedicationem Chriſti lumen agnoſcere fecit.* Obliteratum per annos ſexaginta & amplius ius Moguntiae in integrum reſtituit, eiuſque auctoritatem amplificat, prorogata in Germanos auctoritate, atque in ipſam Coloniam Agrippinenſem. Sed pro hac parte reſcriptum effectu caruit. Sane in Zachariae verbis nihil perſpicio, ex quo colligere poſſit aliquis nullam ante hac dignitatem

Ius metropoliticum ceſſavit in Galliis per annos ſexaginta et amplius ante Pipini tempora.

Reſtituta iterum metropolis Moguntiae a Zacharia.

Et amplificata.

Error Otloni, qui ſcripſit vitam Bonifacii Moguntini.

metropoliticam civitati Moguntiae competiviſſe. Otlonus auctor vitae Bonifacii cap. XLIV. omnes in fraudem induxit, dum ait, Eccleſiam Moguntiacenſem alteri fuiſſe ſubiectam. *Decreverunt iidem Principes* (ſcilicet Carolomannus & Pipinus) *Eccleſiam Moguntiacenſem, quae prius alteri ſubiecta erat, metropolim omnium in Germania poſitarum Eccleſiarum efficere; moxque legatione facta illud a Praeſule Apoſtolico impetravere*. Fallitur Otlonus, qui anno MXC. quum hanc vitam ſcripſerit, coniecturam ſuam potius quam res ſibi aliter compertas explicat. Sic autem colligebat ex ordine diſciplinae canonicae, Moguntiam olim alteri ſubditam fuiſſe, ſi demum a Zacharia in metropolim evecta eſſet. Sed meminiſſe oportet luctuoſiſſimae calamitatis, quae Gallias invaſerat ab annis ſexaginta, Archiepiſcoporum nomine & auctoritate penitus exſtinctis, ante Zachariae reſcriptum. Itaque ut nulli praeerat Epiſcopus Moguntinus, ita nulli tunc ſubdebatur. Primus honoris gradus & iura metropolitica in pleraſque Germaniae Eccleſias a Moguntina ſede avulſa ſedi Magdeburgenſi collata ſunt anno MCXXXV. ab Innocentio II. precibus Lotharii II. in gratiam Nortberti Archiepiſcopi, Praemonſtratenſis monaſterii conditoris.

De provincia Sequanorum. Eius metropolis civitas Veſontienſium.

LXXVIII. Reſtat ex quatuordecim provinciis Maxima Sequanorum, cuius metropolis civitas Veſontienſium; a qua pendent civitas equeſtrium Noiodunum, civitas Eluetiorum Aventicus, civitas Baſileenſium, caſtrum Rauracenſe, caſtrum Vindoniſſenſe, caſtrum Ebrodunenſe, portus Abucini. Ex regula canonica Veſontienſium Epiſcopus hanc provinciam Metropolitani iure regere debuit. Et ſane illam adminiſtravit, aut quidam alius. Non me latet Hilarium Arelatenſem ius ſibi in eam arrogaſſe, depoſito Chelidonio Veſontienſi. Qua de re vetus codex monaſterii Iurenſis a Chiffletio laudatus iſta habet: *Hilarius venerabilem Chelidonium ſupradictae metropolis*, id eſt, Veſontienſis, *Patriarcham, patritio praefectorioque fultus favore, indebitam ſibi per Gallias vindicans monarchiam, a ſede epiſcopali nulla exſiſtente ratione deiecerat*. Subiungit deinde reſciſſam a Leone damnationem, Hilariumque regulariter increpatum. Exſtat Leonis epiſtola data anno CCCCXLV. quae negotium iſtud explicat. Refert enim, Chelidonium ab Hilario fuiſſe ſacerdotio deiectum, quod fuiſſet viduae maritus; ſed redditum Eccleſiae ſuae, & huic quam amittere non debuit dignitati, quod cognitione apud ſedem Apoſtolicam habita liberum ſe ab accuſatione docuiſſet. *Manſiſſet namque in illum prolata ſententia*, inquit Leo, *ſi obiectorum veritas exſtitiſſet*. Quibus verbis metropolitica Chelidonii dignitas peſſumdari videretur, niſi ſola vicaria poteſtate a Zoſimo Epiſcopis Arelatenſibus delegata ius aliquod cogendarum in Galliis Synodorum Hilario competiviſſe ſciremus. In qua ſynodo de Chelidonii cauſſa iudicium tulit, ex more recepto & a canonibus inducto, qui Epiſcopos ſynodorum examini committunt,

Hilarius Arelatenſis ius in ea provincia ſibi arrogat, depoſito Chelidonio.

Quod reſcinditur a Leone.

ſalva

ſalva ſedis Apoſtolicae reverentia. Sed iudicii ratio a ſolo Hilario repetitur, quia illo auctore ſententia lata erat. Solemne enim erat a Concilii praeſidibus iniuſtae cognitionis rationem exigere, quemadmodum docet actio prima Concilii Chalcedonenſis, ubi acta Synodi Epheſinae ſecundae diſcutiuntur, & a Dioſcoro illius praeſide iniuſti iudicii poena repetitur; quemadmodum ipſe eam a Flaviano Conſtantinopolitano exegerat ob damnatum Eutychetem in ſynodo Conſtantinopolitana. Nulla alia poteſtate, praeter vicariam, Hilarius uti poterat adverſus Chelidonium. Attamen haec tota ratio Leoni diſplicuit: ex cuius verbis apertiſſime demonſtratur, nulli Epiſcopo aliquid licere in Sequanica provincia, quemadmodum nec in ceteris provinciis, praeter ipſius provinciae ſacerdotes. *Suis*, inquit, *unaquaeque provincia ſit contenta Conciliis, nec ultra Hilarius audeat conventus indicere ſynodales* (Conventum adverſus Chelidonium habitum perſtringit) *& ſacerdotum Domini Iudicia ſe interferendo turbare; qui non tantum noverit, ſe ab alieno iure depulſum, ſed etiam Viennenſis provinciae, quam male uſurpaverat, poteſtate privatum*. Quare eleganter in Novella conſtitutione Valentiniani Hilarius damnatus fuiſſe dicitur a Leone, tum quod invitis civibus aliquos ordinaſſet Epiſcopos, tum quod alios *incompetenter* removiſſet. Quod ultimum de Chelidonio & de Proiecto intelligendum eſt. Idem Pontifex in eadem epiſtola adeo exactum ſe provinciarum cuſtodem praeſtitit, ut a limitibus unius provinciaè alterius Metropolitanum arcuerit; hoc adiecto, ut, ſi quis honoris ſui deſertor privilegium ſuum in alium ſe poſſe transferre crediderit, non is, cui ceſſerit, ſed qui intra provinciam ceteros epiſcopali antiquitate praevenit, ſacerdotes ſibi ordinandi vindicet poteſtatem. Ex facti ſerie & cognitione a Leone habita provinciae Veſontionenſis a ceteris diſcretae nullique extraneo ſubditae ſtatus evidentiſſime demonſtratur, atque adeo dignitas Epiſcopi Veſontionis, quae civitas in ordine civili eſt Maximae Sequanorum metropolis.

Quia Hilario nihil licebat extra provinciam ſuam.

Vnde patet provinciam Sequanicam diſtinctam a reliquis.

LXXIX. Duplex tamen movetur difficultas ab eruditis viris. Vna ſumitur ex hodierno provinciae Veſontionenſis ſtatu, qui Bellicenſem, Lauſanenſem & Baſileenſem epiſcopatum Metropolitano Veſontionenſi tribuit; quum tamen in Notitia aliae deſcribantur civitates & loca, quae nunquam epiſcopatibus decorata ſunt. Vt autem haec difficultas expediatur, obſervandum eſt a Synodo Sardicenſi decretum canone VI. ut civitatibus ſui non deeſſent Epiſcopi; ſed vetitum, ne in vicis aut pagis conſtituerentur, ne dignitas illa vileſceret. Quare quum quatuor civitates provinciae Sequanicae Notitia deſcribat, illis neceſſario imponendi ſunt Epiſcopi, ut ordo civilis cum ſacro paria faciat. Caſtris, quae ſunt minora oppida, ex arbitrio ſynodorum provincialium pro cuiuſque celebritate tribui poſſunt, vel pro infrequentia etiam omitti. Nunc conſiderandum eſt provinciae Se-

De civitatibus & caſtris, quae in Notitia tribuuntur provinciae Sequanicae.

Sequanicae fatum; qua ſaepe vaſtata & direpta quarumdam civitatum, quae in Notitia deſcribuntur, dignitas in alias urbes translata eſt.

Noiodunum.

Itaque deleto Noioduno, quod vulgo *Nion*, epiſcopatus translatus eſt in civitatem Bellicenſem. Vnde Vincentius Eccleſiae Bellicenſis Epi-

Civitas Bellicenſis.

ſcopus ſubſcripſit Concilio Pariſienſi II. anno quingenteſimo quinquageſimo quinto; Coloniae Auguſtae Rauricorum praeerat Iuſtinianus

Raurica.

Epiſcopus anno CCCXLVI. in Concilio Agrippinenſi: ex cuius civitatis ab Alamannis everſae ruderibus ſtatim excitata eſt civitas Ba-

Civitas Baſileenſium.

ſileenſium, cuius meminit Ammianus libro trigeſimo, Valentiniani ſenioris temporibus, id eſt, anno trecenteſimo ſeptuageſimo quarto. Vnde nomen indeptus eſt Baſileenſis Epiſcopus. Rauraci vero caſtrum excitatum eſt ad tuendos limites. Diutius ſtetit Aventica civitas,

Aventicum.

vulgo *Avenches*, cuius Epiſcopus Marius ſubſcripſit Concilio Matiſconenſi II. anno quingenteſimo octuageſimo quinto. Sed paullo poſt, exciſo Aventico, dignitas eius collata eſt Lauſanae ad Lacum Lema-

Lauſana.

num. Vnde Arricus Epiſcopus Eccleſiae Lauſanenſis ſubſcripſit Syno-

Vindoniſſa.

do Cabilonenſi anno ſexcenteſimo quinquageſimo. Caſtrum Vindoniſſae ſynodorum beneficio, non autem iure, ſuis quoque Epiſcopis non caruit, qui Concilio Epaonenſi DXVII. & aliis ſynodis interfuerunt; donec everſa Vindoniſſa, quae vulgo *VVindiſch* in finibns Helvetiorum, Conſtantia Germaniae eam dignitatem recepit, & a pro-

Caſtrum Ebrodunenſe.

vincia Veſontienſi diſtracta eſt. Caſtrum Ebrodunenſe, quod vulgo *Yverdun*, nunquam epiſcopatu decoratum fuit, nec portus Abucini ſeu Lucini; quemadmodum legi vult Chiffletius, docetque vulgo dici *Port de Lené*, ad Lucinum fluvium.

De Veſontionis Epiſcopi ſubſcriptione in Conciliis.

LXXX. Alter controverſiae articulus caput ipſum petit, nempe Veſontionem; cuius Epiſcopus nec ſibi Metropolitani titulum arrogavit in Conciliis, nec ſuperiore loco cum ceteris Metropolitanis ſubſcripſit. Si pateretur inſtitutum, hic diſputari copioſe poſſet de ordine conſeſſus & ſubſcriptionum in Conciliis. Id tantum annotabo, quod ad rem noſtram pertinet, nempe hanc fuiſſe regulam a patribus in-

De conſeſſu Epiſcoporum in ſynodis, & de ſubſcriptionibus.

ductam, ut antiquior ordinatione Epiſcopus collegas ſuos antecederet. Id docent Africana Concilia, Leo I. epiſtola octogeſima nona, Iuſtinianus *in l. 29. Cod. de Epiſc.* qui κατα ταξιν χειροτονιας docet Epiſcopos πρωτευειν. Cuius moris adeo retinentes plerumque erant Epiſcopi, ut Metropolitanis non invitis priores ordinatione in ſubſcribendo praeferrentur. Quod demonſtrari poteſt ex ſynodorum Gallicanarum ſubſcriptionibus; ubi Metropolitani ſaepiſſime cum aliis Epiſcopis

Ordine temporis.

permiſti inveniuntur, nullo dignitatis ordine ſervato. Itaque mos iſte trahi non debet in ſolius Epiſcopi Veſontienſis iniuriam. Ali-

Vel per miſtim.

quando vero, antiquioribus Epiſcopis ius ſuum ex modeſtia remittentibus, accidebat, ut omni ordine neglecto perturbate ſubſcriptiones fierent, praecipue apud Gallos; quorum negligentiam in hoc capite

Digitized by Google

Quod caſtigat Gregorius apud Gallos.

pite carpit Gregorius I. epiſtola ad Syagrium Auguſtodunenſem Epiſcopum *lib. VII. ep. CXIV. Epiſcopos ſecundum ſuae ordinationis tempus, ſive ad conſidendum in Concilio, ſive ad ſubſcribendum, vel in qualibet alia re, ſua attendere loca decernimus, & ſuorum ſibi praerogativam ordinum vindicare.* Sane Metropolitani excepti erant ab hac regula, ſaltem in provinciis quique ſuis; ubi honoris praerogativa illis competebat, tum ex ipſa rei natura. tum ex canone Apoſtolico, & ex canone Antiocheno. *Can. XXXV.* Apoſtolicus τὺς ἐπισκόπυς ἑκάςυ ἔθνυς εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλήν. Id eſt, ex verſione Dionyſii: *Epiſcopos gentium ſingularum ſcire convenit, quis inter eos primus habeatur, quem velut caput exiſtiment.* Et *canone IX.* Antiocheno: *Placuit cum honore praecellere*: Ἔδοξε καὶ τῇ τιμῇ προηγεῖσθαι αὐτόν. Vnde Concilium Bracarenſe I. *can. XXIV. Conſervato Metropolitani Epiſcopi primatu, ceteri Epiſcoporum, ſecundum ſuae ordinationis tempus, alius alio ſedendi deferat locum.*

Metropolitani, primi in ſua provincia.

In conventu plurium provinciarum Metropolitani ceteris Epiſcopis praeferendi.

In conventu autem plurium provinciarum, ex regula canonica vetere Metropolitani ceteris Epiſcopis praeferendi erant; ut diſerte conſtitutum eſt in Africana collectione *can. LXXXVI. Hic ordo*, inquiunt, (id eſt, ex tempore ordinationis) *& a patribus & a maioribus ſervatus eſt, & a nobis Deo propitio ſervabitur. Salvo etiam iure primatus Numidiae & Mauritaniae.* Excipiunt a regula Primates Numidiae & Mauritaniae; quibus in Concilio univerſali Africae primus locus poſt Carthaginenſem dabatur, ob dignitatem & vetuſtatem provinciarum. Omiſſae autem ſunt Tripolitana, Byzacena, & Mauritania Sitifenſis; quia recentiores erant tribus aliis, & proinde minoris erant dignitatis, ut ſtatim dicemus.

Explicatur canon Africanus.

Interim annotaſſe ſufficiet, ex nova canonis Africani interpretatione, quam damus, priorem locum Metropolitanis deberi in conventibus generalibus.

In Galliis id ſemper non obtinebat. Vſū ſerius, poſt uſurpatum nomen Archiepiſcopi.

Sed apud Gallos noſtros, ordinationis tempore inſpecto, nullo diſcrimine metropoleon, Epiſcopi plerumque aſſidebant. Poſtquam vero Archiepiſcopi nomen (quo ſola Matiſconenſis ſynodus anno DLXXXI. ſemel uſa fuerat) Metropolitanis omnibus paſſim apud nos tributum eſt in ſynodo Sueſſionica ſub Pipino Duce anno ſeptingenteſimo quadrageſimo quarto, in Capitulis Hadriani, & in Capitularibus Caroli Magni atque Ludovici Pii, tum in epiſtolis pontificiis Iſidorianae collectionis, Epiſcopi metropoleon & nomen illud Archiepiſcopi ſibi palam adſciſcere, quod in metropolitico neglexerant & conſeſſus praerogativam prae ceteris Epiſcopis diligentius conſervare ſtuduerunt.

Quod obtinebat Hincmari aevo.

Quare Hincmarus ex uſu temporis ſui, quamvis aliquando interpellato, recte obſervavit, antiquitatis privilegio Epiſcopos inter ſe praeferri, ſed dignitatis gradu Primates ſeu Metropolitanos illis praecellere, & inter ſe tempore differre. *Inter quos*, inquit *epiſt. VI. cap. XVI.* de Primatibus Gallicanis, Belgicis, & Germanicis loquens) *ſicut &*

inter

inter reliquos Epiſcopos haec conditio regularis ſervatur, ut, qui prius fuerit ordinatus, prior habeatur. Itaque nihil damni recidet in Veſontionenſem ſedem, quod eius Epiſcopus ceteris Epiſcopis permiſtus inveniatur ſine Metropolitani titulo. Neque tamen adeo neglecta eſt eius civitatis dignitas, quin iuxta antiquum morem inter Metropoles Galliae recenſeatur in teſtamento Caroli Magni apud Eginhartum & Bernoinus dicatur eſſe eius Archiepiſcopus in capitulari Ludovici *lib. II. Capitularium cap. XXV. In Veſontio, quae eſt dioeceſis Bernoini Archiepiſcopi.* In epiſtola ſynodali ad Wenilonem, una cum ceteris Metropolitanis inſcribitur Arduicus Veſontionum Metropolitanus Epiſcopus anno octingenteſimo quinquageſimo nono. In Concilio Pontigonenſi anno octingenteſimo ſeptuageſimo ſexto, etſi poſt plures Epiſcopos ſubſcripſit Theodoricus Veſontionum Eccleſiae Archiepiſcopus, ad quem Ioannes VIII. epiſtolam dedit (*) cum hac inſcriptione: *Reverendiſſimo & ſanctiſſimo Theodorico Archiepiſcopo Chryſopolitanae Eccleſiae.* Chryſopolis enim dicta eſt Veſontionum civitas.

Veſontio metropolis dicta a Carolo Magno.

Et eius Archiepiſcopus in Capitularibus et Conciliis.

Novae Metropoles poſt primas XIV.

LXXXI. Non ſolum autem Epiſcopi civitatum metropoleon ex antiquiſſima diviſione in quatuordecim provincias dignitatem ſuam retinuerunt, ſed etiam ii, qui ex diviſione facta ſub Gratiano novarum metropoleon ſacerdotia poſſidebant. Tres ſunt metropoles eius generis, Senonum, Turonorum & Aquenſium. Senonia provincia reciſa a Lugdunenſi prima, civitas Senonenſium facta eſt metropolis, ut docet Notitia. Eius quoque provinciae Metropolitanus dicitur Agroecius Senonenſis Epiſcopus a Sidonio Apollinari anno quadringenteſimo ſeptuageſimo ſecundo; qui eum ad ordinationem Bituricenſis Epiſcopi litteris ſuis invitat, auxilio comprovincialium Epiſcoporum deſtitutus ob invaſam a Gothis Aquitaniam, *lib. VII. epiſt. V. Nec te, quamquam Senoniae caput es, inter haec dubia ſubtraxeris intentionibus Aquitanorum; quia minimum refert, quod nobis eſt in habitatione diviſa provincia, quando in religione cauſſa coniungitur.* Mox: *Quapropter in conſtituendo praefatae civitatis antiſtite provincialium collegarum deficimur numero, niſi Metropolitanorum reficiamur aſſenſu.* Poſteri gradum illum ſtudioſe tuiti ſunt; donec ſuperioribus annis Senonia quoque provincia ſecta eſt, & Pariſienſi novae provinciae eccleſiaſticae impoſitus eſt Archiepiſcopus urbis Regiae, Summi Pontificis decreto, & regio aſſenſu.

Metropolitanus Senonenſis.

Et Turonicae provinciae.

LXXXII. Turonica provincia, ſeu Lugdunenſis tertia, ſtatim atque diſtracta fuit a Lugdunenſi ſecunda, civitatem Turonorum metropolim agnovit; eiuſque Epiſcopus ceteris provincialibus Epiſcopis praefuit. Quod docet Concilium Veneticum in Paterni Epiſcopi civitatis Venetum (*Vannes*) ordinatione celebratum a Perpetuo Turonico Epiſcopo anno CDLXV. qui primus ſynodo una cum Epiſcopis provinciae ſubſcripſit.

LXXXIII.

(*) *Ioann. VIII. epiſt. 245.*

Digitized by Google

LXXXIII. Narbonenſis ſecunda, reciſa a Viennenſi, provinciae ſpecialis & diſtinctae nomen induit. De eius adminiſtratione diſceptatum eſt in ſynodo Taurinenſi; quae conceſſa eſt Proculi Epiſcopi Maſſilienſis perſonae, non autem eius civitati, quia in altera provincia ſita erat urbs Maſſilienſis, ſcilicet in Viennenſi, ut diſerte loquuntur patres; quamquam refragantibus Epiſcopis regionis illius, qui ſibi alterius provinciae ſacerdotem praeeſſe non debere contendebant. Sed poſtea decreto Zoſimi provinciae eius adminiſtratio, una cum Viennenſi & Narbonenſi prima, addicta eſt Patroclo Arelatenſi, & Proculo epiſcopatus abrogatus, quod in Apoſtolicae ſedis iniuriam locum ſibi indebitum a ſynodo Taurinenſi exambiiſſet. Verumtamen Gallicanis Metropolitanis per ſingulas provincias auctoritatem ſuam reſtituere Bonifacius, Caeleſtinus, & Leo; reſciſſo reſcripto priori, quod praetextu conſuetudinis antiquae per ſubreptionem contra canones a Zoſimo Patroclus elicuerat, ut ſupra monui (*). Quare Epiſcopus civitatis Aquenſium, quae in Notitia eſt metropolis Narbonenſis ſecundae uſus eſt iure ſuo in adminiſtratione illius provinciae. Id unum retinuit Arelatenſis Epiſcopus, ut Aquenſem Epiſcopum ad Concilium evocare poſſet. Quod trahendum non eſt ad ceteros Epiſcopos Narbonenſis ſecundae, neque ad provinciae illius adminiſtrationem, quae ab Aquenſi metropolitano pendebat. Libellus Symmacho Papae oblatus a legatis Caeſarii Arelatenſis an. DXIV. rem totam liquido exponit: *Aquenſis etiam civitatis Epiſcopum ſanctitatis veſtrae moneri praecipite conſtitutis, ut dum a Metropolitano antiſtite Eccleſiae Arelatenſis ad ſynodale Concilium fuerit evocatus, vel aliqua ordinationis cauſſa eum ſibi poſtulet religio divina neceſſarium, minime venire fruſtretur: quatenus ea, quae longaevis ſaeculis priſcorum ſanxit auctoritas, nobis praeſulibus praeſenti futuraeque aetati inviolata ſerventur.* Symmachus reſcripto ſuo privilegium perſonale Caeſario indulget, ut, ſi cauſſa eccleſiaſtica praeſentiam ſacerdotum poſcat in Gallia vel Hiſpania, Epiſcopi eius auctoritate commoniti ad ſynodum conveniant. Deinde Eccleſiae iure perpetuo concedit, ut Aquenſem Epiſcopum Metropolitanus Arelatenſis ad ſe vocare poſſit, poena canonica in contumacem illata: *Et ſi tam Eccleſiae Aquenſis antiſtes vel alius quilibet Metropolitano Pontifici iuxta Canonum definitionem vocatus obtemperare noluerit, noverit ſubdendum ſe, quod non optamus, eccleſiaſticae diſciplinae.* Aquenſis ergo Epiſcopus metropolitica poteſtate fruebatur in Narbonenſi ſecunda; ſed ipſius Eccleſia obnoxia erat Arelatenſi Eccleſiae: in quo cernimus imaginem quamdam eorum Primatum, qui poſtea inſtituti ſunt. De illius libertate actum eſt in Concilio Francofordienſi; & decretum, ut ad ſedem Apoſtolicam referretur *can. VIII.*

De Narbonenſis II. Metropolitano ſynodus Taurinenſis decernit

Zoſimus tribuit eam provinciam Arelatenſi Epiſcopo.

Quod reſciſſum.

Solus Aquenſis Epiſcopus remanſit ſub cura Arelatenſis.

Aquenſis Epiſcopus Metropolitanus Narbonenſis ſecundae.

Con-

(*) Supra §. 72.

Id confirmatum definitione Romani Pontificis. Conſtituto enim iure Viennenſis & Arelatenſis Epiſcopi, iuxta diviſionem a Leone inductam, & a Symmacho atque Gregorio primo confirmatam, addunt patres: *De Tarantaſia vero, & Ebreduno, ſive Aquis, legatio facta eſt ad ſedem Apoſtolicam; & quidquid per Pontificem Romanae Eccleſiae definitum fuerit, hoc teneatur*. Quid decretum poſtea fuerit, *ex rebus ipſius potius quam ex reſcripto diſcimus*. Legimus enim Rotbertum Aquenſem Archiepiſcopum ſubſcripſiſſe Concilio Mantalenſi anno DCCCLXXIX. atque ad eumdem datas litteras a Ioanne VIII. anno DCCCLXXX. *ep. CXCI.* cum Archiepiſcopi Aquenſis titulo. Quamquam illud quoque verum ſit, Aquenſem civitatem inter metropoles regni in teſtamento Caroli Magni non fuiſſe recenſitam; quia fortaſſe de illius ſtatu nondum reſcripſerat Summus Pontifex.

De iure provinciarum inter ſe. LXXXIV. Quaerendum ſupereſt, an e XVII. provinciis aliquae potiores eſſent aliis, tum in ordine civili, tum in ordine eccleſiaſtico. Plane ſi de dignitate illarum agatur, dubium non eſt, quin aliquae ceteris praecellerent, vel ob civitatum ſplendorem & frequentiam, vel ob Imperii, in cuius finibus poſitae erant, incolumitatem. Vnde in Notitia Imperii ſex provinciae Galliarum Conſulares dictae, quia regebantur a Conſularibus; undecim vero Praeſidiales, quae Praeſidibus commiſſae. Sex illae ſunt, Viennenſis, Lugdunenſis prima, duae Germaniae, & duae Belgicae. Reliquae vero ſunt praeſidiales.

Aequale ius omnium. Ceterum in rebus omnibus aequale erat ius omnium provinciarum, ita ut nulli ex Conſularibus in alteram aliquod eſſet imperium. De illis tantum moveri poſſet quaeſtio, quae primae dicuntur erga ſecundas. Nullum ius primae provinciae in ſecundam. In ordine civili. Sed adeo aperta eſt Macri Iuriſconſulti definitio, ut dubitandi nullus ſuperſit locus. Germania diviſa in duas provincias primam & ſecundam, quaerebatur, an is, qui in altera eſſet ortus, poſſet Aſſeſſoris munere fungi in altera, ob legis prohibitionem, quae neminem patitur in provincia ſua Praeſidi aſſidere. Reſpondit Macer, in altera aſſidere poſſe poſt diviſionem. Quod dici non potuiſſet, ſi ius aliquod & imperium conſulari Germaniae primae ſuperfuiſſet in Germaniam ſecundam. Haec ſunt verba Macri: *Si eadem provincia poſtea diviſa ſub duobus Praeſidibus conſtituta eſt, velut Germania, Moeſia, ex altera ortus, in altera aſſidebit, nec videtur in ſua provincia aſſediſſe* (*). Sed conceptis verbis haec controverſia definita eſt a Theodoſio, qui praeter antiquam Tyri metropolim in provincia Phoeniciae, Berytum in novam metropolim evexit, pari iure cum prima: *Sit illa*, inquit, *mater provinciae maiorum noſtrorum beneficio, haec noſtro; & utraque dignitate ſimili perfruatur* (**). Quod de nova metropoli dicitur, intelligendum eſt ad provinciam quoque novam pertinere, quando ab antiqua dividitur.

LXXXV.

(*) *L. 3. ff. de officio aſſeſſoris.* (**) *L. un. lib. II. Cod. de Metropoli Beryto.*

Digitized by Google

LXXXV. Idem ius conſtitutum reperio in provinciis eccleſiaſticis. Etenim, ſi demas Narbonenſem ſecundam & Alpes Graias, de quibus actum, ceterae omnes provinciae a nullo praeterquam a ſuo Metropolitano pendebant. Quod egregie docet Innocentius primus de Rotomagenſi Epiſcopo, qui erat Lugdunenſis ſecundae Metropolitanus. Illi enim non ſolum provinciae ſuae Epiſcoporum ordinationem competere ait, ſed etiam ſynodorum provincialium indictionem & iudicia eccleſiaſtica, eo ſolum excepto, ut de maioribus cauſſis, ſi quae emerſerint, ad ſedem Apoſtolicam referat. Lugdunenſis primae Metropolitani nulla mentio, quia tunc aequo iure Metropolitani erga ſe agebant. Leonis primi teſtimonia ſuperius a me prolata ſingulos Galliae Metropolitanos provinciae ſuae limitibus circumſcribunt, non ſolum in ordinationibus peragendis, ſed in Conciliis habendis, reddendiſque iudiciis.

Idem ſervatum in ordine eccleſiaſtico.

Ex Innocentio primo.

LXXXVI. Si aliarum Dioeceſeon exempla petantur, praeſto nobis eſt Africanorum Conciliorum auctoritas; ubi Mauritania Sitifenſis avulſa eſt a provincia Numidiae, & proprio Primati commiſſa. In *canone XVII.* collectionis Africanae: *Placuit ut Mauritania Sitifenſis, ut poſtulavit Primatem provinciae Numidiae, ex cuius coetu ſeparatur, ſuum habeat Primatem, quem conſentientibus omnibus Primatibus provinciarum Africanarum, vel omnibus Epiſcopis, propter longinquitatem habere permiſſa eſt*. Per diviſionem a coetu Numidiae ſeparatur, ut loquitur canon, id eſt, ab eius ſynodo, ut interpretatur Graeca verſio ἐκ τῆς συνόδου κεχωρίσται, & per Primatem atque proprium Concilium adminiſtratur.

Et ex canone Africano, qui explicatur.

LXXXVII. Ad uberiorem huius canonis explicationem neceſſe eſt pauca quaedam attingere de provinciis Africanae Dioeceſeos civilibus & eccleſiaſticis, de quibus perplexe actum eſt ab aliis. Tractus ille, qui a Romanis Africae nomine cenſebatur, quique a freto Gaditano ad Cyrenaicam regionem Aegypto contributam porrigebatur, in quatuor partes diviſus fuit olim, in Mauritaniam Tingitanam, Mauritaniam Caeſarienſem, Numidiam, & Africam ſpecialiter dictam, ubi ſita erat Carthago, quas deſcripſit Ptolemaeus libro quarto geographiae. Mauritaniae vetus regnum diviſit in duas provincias Caius Caligula, ſi fides Plinio *lib. V. cap.* 1. quod Claudio tribuit Dio *lib. LX. Claudius*, inquit, *Mauros diviſit in eos, qui ad Tingin & qui ad Caeſaream, unde & nomina habent; & duobus equitibus praepoſitis eos permiſit*. Sed paullo poſt uni Praeſidi ambae Mauritaniae commiſſae ſunt a Galba; ut diſcimus ex hoc Taciti loco: *Luceius Albinus a Nerone Mauritaniae Caeſarienſi praepoſitus, addita per Galbam Tingitanae provinciae adminiſtratione, haud ſpernendis viribus agebat* (*). Quam diſpoſitionis formam poſteriores Principes ſecuti ſunt. Vnde factum, ut

Diviſio provinciarum civilium in Africa.

Quatuor provinciae.

Mauritaniae duae.

Coactae in unam.

(*) *lib. 2. hiſtor.*

Sic tres provinciae. Africa.

Numidia.

Mauritania.

ut Africanus ille tractus ex tribus provinciis conflatus fuerit, Africa, Numidia & Mauritania. Provincia Carthaginenſis, ſeu Africa, eas regiones complectebatur, quae ab ipſa Carthagine ad Cyrenem diffundebantur. Numidia compacta erat ex vetere ſeu Cirtenſi, ab urbe Cirta (quae deinde Conſtantina) nomen indepta, & ex Numidia nova, cuius meminit Ptolemaeus, ubi ponit Culcuam coloniam. Vnde aliquando ſingulari, quandoque vero plurali numero Numidiarum provincia dicitur. Eodem modo effertur Mauritania utraque; quae a Tingitano oppido ad freti Gaditani fauces polito uſque ad Numidiam, per oram maritimam & interiora loca porrigebatur. Ex diſpoſitione iſta veteri profluxit, ut Conſtantinus omnes Africanas provincias, trium illarum, Africae ſcilicet, Numidiae & Mauritaniae nomine comprehenderet in epiſtola ad Caecilianum Carthaginenſem, cui tria millia follium numerari iubet diſpertienda religionis quibuſdam catholicae miniſtris, κατα πασας ἐπαρχιας, τας τε Α'φρικας, ϗ τας Νουμιδιας, ϗ τας Μαυριτανιας, apud Euſebium *lib. X. cap. VI.* Hinc quoque factum, ut eidem Caeciliano cura mittendorum actorum Sinodi Nicaenae per Africam, Numidias & Mauritanias commiſſa ſit apud Gelaſium Cyzicenum libro ſecundo.

In epiſtola Conſtantini.

Tres provinciae eccleſiaſticae in Concilio Cypriani.

LXXXVIII. Hunc ordinem initio amplexa eſt Africana Eccleſia in ſuis provinciis conſtituendis; ut patet ex praeſatione univerſalis Concilii totius Africanae Dioeceſeos collecti a Cypriano anno ducenteſimo quinquageſimo octavo, ubi tractatum eſt de haereticis baptizandis: *Quum in unum Carthagini conveniſſent Kalendis Septembris Epiſcopi plurimi ex provincia Africana, Numidia, Mauritania, cum Preſbyteris & Diaconibus.* Tres iſtas provincias deſignat quoque Cyprianus *ep. XLV. Latius*, inquit, *fuſa eſt noſtra provincia*, (Africana ſcilicet ſive Carthaginenſis) *habet etiam Numidiam & Mauritanias duas ſibi cohaerentes*, id eſt, Tingitanam & Caeſarienſem. Eadem forma perſeverabat in Eccleſia Africana anno CCCXIV. quo Arelatenſe Concilium celebratum eſt. Ex tribus enim illis tantum provinciis nomina legatorum reperiuntur in ſubſcriptionibus, ſcilicet Fortunati Epiſcopi de civitate Caeſarienſi e *provincia Mauritania*, Caeciliani Epiſcopi de civitate Carthaginis e *provincia Africa*, & Victoris Epiſcopi de civitate Legisvolumini e *provincia Numidia*.

Et in Synodo Arelatenſi I.

Demum factae ſex provinciae civiles.

Haec diviſio vigebat tempore Conſtantini.

LXXXIX. Ordinatis demum provinciis totius orbis Romani, Africanus tractus conflatus eſt e ſex provinciis civilibus, quas Rufus Feſtus in breviario deſcripſit: *Per omnem Africam ſex provinciae factae, ipſa ubi Carthago eſt, proconſularis, Numidia, Byzacium, Tripolis & duae Mauritaniae, hoc eſt, Sitifenſis, & Caeſarienſis.* Haec diſpoſitio provinciarum vigebat Conſtantini principatu; ut patet ex eiuſdem Imperatoris epiſtola ad Ablavium, qua iubet, ut ex parte Caeciliani & Donati ad Synodum Arelatenſem ſe conferant aliquot

Epi-

Epiſcopi, non ſolum ex provincia Carthaginenſi, ſed etiam *de Byzacenae, Tripolitanae, Numidiarum, & Mauritaniarum provinciis*, id eſt, Sitifenſis & Caeſarienſis. Eadem diviſio probatur ex inſcriptione tunc poſita L. Aradio Valerio Proculo, *Proconſuli provinciae Africae vice ſacra iudicanti, eidemque iudicio ſacro per provincias proconſularem & Numidiam, Byzacium, ac Tripolim, itemque Mauritaniam Sitifenſem & Caeſarienſem, perfuncto officio praefecturae praetorio*. Hinc diſcimus, quod etiam obſervat Notitia Imperii, Carthaginenſem provinciam Proconſuli paruiſſe qui vice ſacra iudicabat, unde dicta eſt provincia proconſularis; in reliquis vero provinciis Praefectum praetorio, aut illius Vicarium, ius dixiſſe. Conſtitutae ſunt autem ſex illae provinciae civiles, diſtractis Byzacena & Tripolitana a provincia Africa ſpecialiter dicta. Ptolemaeus enim *lib. IV. cap. III.* Neapolim, ſeu Tripolim, aut Lepti magnam, Africae Carthaginenſi accenſet, quemadmodum & civitatibus Adrumetum ac Byzacium. Adrumetum autem pertinuiſſe ad provinciam Byzacenam, oſtendit, praeter Oroſium & ceteros, inſcriptio poſita Q. Aradio Valerio Proculo Byzacenae provinciae Praeſidi, Criſpo & Conſtantino Conſulibus, qua eum liberoſque eius ſibi poſteriſque ſuis patronum cooptaverunt *Coloni Coloniae Concordiae Vlpiae Traianae Auguſtae Frugiferae Hadrumetinae*. Mauritaniam autem Sitifenſem a Numidia avulſam docet canon Africanus ſupra laudatus; de quo ſtatim plura. Tingitana autem omiſſa eſt in hac deſcriptione civili, quia adiecta erat quinque aliis Hiſpaniarum provinciis, quemadmodum Rufus annotavit.

Proconſuli paruit Carthaginienſis provincia.

Byzacena & Tripolitana diſtractae a provincia Carthaginienſi.

Mauritania Sitifenſis a Numidia.

XC. Novam iſtam diſpoſitionem civilem amplexa eſt Africana Eccleſia poſt Synodum Nicaenam, quae ſingulas provincias ſuis Metropolitanis addixit. Primo enim quinque provincias in eccleſiaſtico ordine conſtituit, Carthaginenſem, Numidiam, Mauritaniam, Byzacenam & Tripolitanam: quibus deinde Mauritania Sitifenſis acceſſit. Ex illis quinque provinciis conſtabat Concilium Carthaginenſe habitum ſub Grato Epiſcopo Carthaginis anno trecenteſimo quadrageſimo nono; Conciliis prius *per diverſas provincias Africanas* celebratis; quae deinde in *univerſae provinciae Africae* Concilium convenerunt. Ea verba deſumta ſunt ex Concilii exordio, ubi *provinciae* nomen ſignificatione vulgari in priore loco ſumitur, in ſecundo autem loco pro toto Africanarum provinciarum tractu atque Dioeceſi. Si quis autem obſtinata mente diverſas illas provincias, quarum mentio in illius Concilii exordio, ad tres antiquas reſtringere velit, Numidiam, Mauritaniam & Africam, plane revincetur ex iſtius Concilii canone XIII. cuius haec ſunt verba: *Abundantius Epiſcopus Adrumetinus dixit: In noſtro Concilio ſtatutum eſt, ut non liceat Clericis foenerari. Quod ſi & ſanctitati tuae & huic Concilio videatur, preſenti placito deſignetur*. Ad Byzacenam provinciam pertinebat civitas Adru-

Quinque provinciae eccleſiaſticae poſt Synodum Nicaenam.

Explicatur locus Concilii Carthaginienſis ſub Grato.

Concilium Byzacenum tunc diſtinctum a Conci-

lio provinciae Carthaginienſis.

meti, ut dixi ſupra, & Epiſcopus Adrumetinus, ut docet Notitia epiſcopatuum Africae edita a viro clariſſimo Sirmondo. Itaque Concilium, de quo loquitur Abundantius, erat Concilium Byzacenae provinciae, cuius ſententiam de foenore vetando Clericis firmari petebat non ſolum ab univerſali Concilio, ſed etiam a Grato Epiſcopo Carthaginis. Quod egregie docet diſcrimen Concilii Byzaceni a Concilio Grati Epiſcopi Carthaginenſis, id eſt, proconſularis provinciae. Quare Byzacena provincia eccleſiaſtica tunc diſtracta erat ab Africana ſeu Carthaginenſi, cuius olim pars fuerat. Idem cenſendum eſt de Tripolitana.

Sexta provincia Mauritania Sitifenſis, quae ſeparata a Numidia.

XCI. Sexta tandem provincia emerſit, nempe Mauritania Sitifenſis, quae aliis quinque adiuncta numerum ſex provinciarum eccleſiaſticarum implevit, ſcilicet *provinciae proconſularis*, *Numidiarum duarum*, *Byzacenae*, *Mauritaniae Sitifenſis*, & *Mauritaniae Caeſarienſis*, *ſed & Tripolis*, prout recenſentur in Concilio Carthaginenſi habito anno quadringenteſimo decimo nono. Porro Mauritania Sitifenſis a Numidiae Concilio ſeparata eſt, ut docuit nos canon Carthaginienſis Concilii. Tempus huius diviſionis obſcurum eſt. Quamvis enim certum ſit eam anno CCCXCVII. priorem eſſe, vera tamen epocha conſtitui non poteſt. Sane apud Donatiſtas provinciis non accenſebatur Mauritania Sitifenſis anno trecenteſimo nonageſimo quarto. Tunc enim Donatiſtae favores Maximiani apud Cabarſuſſim Concilium celebrarunt adverſus Primianum, & ſynodicam epiſtolam dederunt ad univerſas provincias Africae; quas enumerant, omiſſa Sitifenſi. Haec ſunt verba relata ab Auguſtino *enarratione in Pſalmum trigeſimum ſextum: Sanctiſſimis fratribus atque collegis per univerſam Africam*, *hoc eſt*, *provinciam proconſularem*, *Numidiam*, *Mauritaniam*, *Byzacenam & Tripolim conſtitutis*. Ceterum, ut dixi, haec diviſio ab Eccleſia recepta fuit ante annum trecenteſimum nonageſimum ſeptimum. Eo etenim anno Sitifenſis Mauritania legatos ſuos Honoratum & Vrbanum miſerat ad tertium Concilium Carthaginenſe; ad quorum ſuggeſtionem canones aliquot in ea ſynodo conſtituti ſunt. Atqui ſolis provinciis, quae primas ſedes habebant, permiſſum erat legatos mittere ad Concilium univerſale totius Africae; ut docet canon tertius dicti Concilii tertii; qui relatus eſt *cap. XVIII.* collectionis Africanae: *Singulis quibuſque annis Concilium convocetur*; *ad quod provinciae*, *quae primas ſedes habent*, *de Conciliis ſuis ternos legatos mittant*. Itaque quum in illa ſynodo Carthaginenſi legati Mauritaniae Sitifenſis reſiderent, procul dubio iam ſuo Primati provincia illa erat commiſſa, & ſeparata a Numidia. Diviſio itaque in ſuperiore aliquo Carthaginenſi Concilio facta erat. Ferrandus enim in *breviatione Canonum tit. LXXXII.* docet, in Carthaginenſi aliquo decretum, *ut Primatem proprium Mauritania Sitifenſis habeat*. *Concilii Carthaginenſis titulo VI.* Si

Quaeritur de tempore huius diviſionis.

Prior eſt Concilio tertio Carthaginienſi.

Inducta ab alia Synodo Carthaginienſi priori.

Si exſtaret corpus Carthaginenſium Conciliorum, quale prae manibus habuit Ferrandus Diaconus, in quo tituli numerales canonum valde differunt a noſtris, ſeu collectionem Dionyſii ſeu Iſidori inſpicias, nullo negotio aſſignari poſſet tempus huius diviſionis, quemadmodum & pleraque alia diſciplinae Africanae capita liquidius explicari. Canon de diviſione latus erat ſextus Concilii Carthaginenſis, nempe habiti ante annum trecenteſimum nonageſimum ſeptimum. Nunc tantum exſtat in collectione Africana decimus ſeptimus numero, & recitatus eſt in Concilio Carthaginenſi anno CDXIX. una cum aliis XXXII. canonibus priorum Conciliorum, qui ex primo, ſecundo & tertio Carthaginenſi petiti magnam partem actis inſerti ſunt. Dixi, canones aliquot ex primo Concilio petitos. Quintus enim collectionis Africanae de foenore vetando, & de finium invaſione, conflatus eſt ex duobus canonibus Concilii ſub Grato. Vnde non ſine ratione dici poteſt, hunc *canonem XVII.* ab antiquo aliquo Concilio conſtitutum fuiſſe.

Mauritaniae Sitifenſis diviſio antiquior anno 402.

XCII. Praeterea oſtendi poteſt ius Mauritaniae Sitifenſis antiquius eſſe anno quadringenteſimo ſecundo. Concilio enim Milevitano, quod tunc habebatur, intererat Nicetius Epiſcopus primae ſedis Mauritaniae Sitifenſis, ut docent acta; ubi Xantippus Tagaſtenſis primae ſedis Numidiae Epiſcopus locum ſuum tenuit, deciſa nempe lite, quam illi de primatu Numidiae moverat Victorinus Epiſcopus Numidicus. Tempore autem huius controverſiae inter Victorinum & Xantippum duae Mauritaniae ſuis Primatibus erant ornatae, ut docet Auguſtinus epiſtola CCXVII. Evocaverat Victorinus ad Concilium Numidiae Epiſcopos illius provinciae & Mauritaniarum, miſſa ex more ſynodorum tractoria epiſtola ad ſingulos, atque adeo ad Auguſtinum Hipponenſem in Numidia Epiſcopum. Excuſat ſe ob valetudinem litteris ad Victorinum datis, eumque monet de vitiis aliquot illius tractoriae.

Locus Auguſtini de hac diviſione explicatus.

Primum eſt, Mauritaniarum Epiſcopos evocatos fuiſſe, qui tamen ſuos habent Primates: *Legi in eadem tractoria, etiam ad Mauritanias eſſe ſcriptum, quas provincias ſcimus ſuos habere Primates.* In editione ultima operum Auguſtini additur *Nove*. Quod de Sitifenſi intelligendum eſt, quae ſuperioribus annis diviſa fuerat a Numidia. Quare ex ſententia Auguſtini, poſt diviſionem nullum ius competebat Primati Numidiae in Mauritaniam Sitifenſem.

Poſt diviſionem nullum ius competebat Primati Numidiae in Sitifenſem.

Ne tamen ipſe, Numidicus quum eſſet, dignitatem provinciae ſuffragio ſuo minuiſſe videretur, rem in medio reliquit. Addit enim: *Quod ſi & ex eis ad Numidiam convocandum eſſet Concilium, oportuit utique ut aliquorum Maurorum Epiſcoporum, qui illic priores ſunt, nomina in tractoria ponerentur.* Monet deinde Victorinum, ut ante omnia quaeſtionem *de ordine primatus* cum Xantippo Tagaſtenſi, nempe quis prior eſſet ordinatione, collegarum arbitrio dirimat. Ceterum quia

poſt

poſt diviſionem Numidiae Primates aliquid ſibi iuris in Mauritaniam Sitifenſem ſupereſſe putabant, inde factum exiſtimo, ut in ſynodo univerſali totius Africae habita anno CDXIX. recitatus ſit antiquus ille canon de diviſione latus, ut conſenſu omnium Primatum, atque adeo ipſius Numidiae, confirmaretur. Eius conſenſus mentio, quae in dicto canone XVII. collectionis Africanae habetur, tunc forte prioribus canonis verbis addita eſt. Quod ſolemne erat patribus illis, qui aliqua addebant vel detrahebant a verbis canonum antea decretorum, ut patet ex iis, quae decerpta ſunt ex Concilio ſub Grato, & relata in dictam collectionem.

Explicatur canon XVII. collectionis Africanae; de quo n. lxxxvi.

XCIII. Antequam ab Africa diſcedam, explicanda eſt ſententia canonis tertii Concilii Carthaginenſis III. ſuperius memorati, de legatis mittendis a provinciis, quae primas ſedes habent. Videtur enim ex eo colligi poſſe, aliquas tunc fuiſſe provincias, apud quas nulli eſſent Primates. Quod verum eſt. Etenim Mauritania Tingitana, licet provinciae civilis dignitate frueretur, in politia tamen eccleſiaſtica Mauritaniae Caeſarienſis ſynodo accenſebatur. Itaque nulli legati provinciae illius Tingitanae nomine ad Concilium plenarium Africae mittebantur, ſed nomine Mauritaniae Caeſarienſis. Quod non impediebat, quin Epiſcopi Tingitanae provinciae delegari poſſent velut membra Concilii Mauritaniae. Sed prima ſedes forte addicta erat ſolis Mauritaniae Caeſarienſis Epiſcopis. Sane devicta a Wandalis Africa, Tingitana eorum imperio ceſſit, ab Hiſpanicis provinciis avulſa. Attamen florente licet Wandalorum imperio, Tingitana locum ſpecialem non habuit inter provincias eccleſiaſticas Africae; ſed Mauritaniae Caeſarienſi ſubdita fuit, ut antea. Quod docet Notitia epiſcopatuum edita ſub Hunerico Rege, ubi Tingitanae epiſcopatus ſub Caeſarienſi Mauritania recenſentur. Suſpicari poſſet aliquis, intermedio tempore, ſcilicet ab imperio Conſtantini ad Wandalorum in Africam irruptionem, id eſt, centum & amplius annis, Tingitanos Epiſcopos ad Hiſpaniarum ſynodos pertinuiſſe, quemadmodum provincia civilis Tingitana Vicario Hiſpaniae parebat. Eam coniecturam, alioqui probabilem, refutat Siricii Epiſtola ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum data anno CCCLXXXV. qui Hiſpaniarum Epiſcopos intra quinque provincias reſtringit, Tarraconenſem, Carthaginenſem, Baeticae, Luſitaniae & Galliciae. Quod congruit cum veteri deſcriptione epiſcopatuum Hiſpaniae relata a Garſia Loaiſa in Notis ad Concilium Lucenſe: ubi quinque illis provinciis additur quidem provincia Narbonenſis, quia Gotthorum Regibus parebat & ad Hiſpaniae Concilia evocabatur; ſed Tingitanae nulla deſcriptio, immovero ſubindicatur, eam provinciam non pertinuiſſe ad Eccleſiam Hiſpanicam.

Explicatur canon III. Concilii Carthaginienſis III.

Tingitana ſuberat ſynodo Mauritaniae Caeſarienſis.

XCIV. Quare, ut diſputationem iſtam contraham in pauca, manifeſtum eſt ex Innocentii, & Leonis atque Africani Concilii teſtimoniis, nul-

Nullum ergo ius

nullum fuiſſe privilegium, quo vetus & prima provincia antecelleret ſecundae; ſi illud unum excipias, quod tribus antiquis Africanae Dioeceſeos provinciis reſervatum eſt in ordine conſeſſus, de quo dixi *num. LXXX.* Regula autem illa, quae primae provinciae Metropolitanos ſecundae provinciae exaequat, vigebat in Galliis tempore Hincmari Rhemenſis Archiepiſcopi, qui ſola ordinationis ſerie Treverenſem primae Belgicae Metropolitam & Rhemenſem ſecundae Belgicae inter ſe differre docet duobus locis apud Flodoardum. Alter eſt *lib. III. hiſt. Rem. cap. XIII.* in epiſtola ad Nicolaum: *Inter Rhemenſem & Treverenſem Eccleſiam (has enim duas tantum provincias Belgica regio habet) haec ſemper diſtinctio fuit, ſicut in eccleſiaſticis monumentis invenimus, & vetuſtiſſimam conſuetudinem ſemper obtinuiſſe comperimus, ut idem Epiſcopus non loci, ſed dignitate ordinis prior ſecundum ſacras regulas haberetur, qui foret in qualibet iſtarum Eccleſiarum metropoli antea ordinatus.* Idem Hincmarus in epiſtola ad Ludovicum Regem apud Flodoardum *lib. III. cap. XX. Eccleſiae Rhemenſis & Treverenſis comprovinciales atque ſorores & ex auctoritate & ex antiqua conſuetudine habentur; ea conditione, ut qui prior eorum fuerit Epiſcopus ordinatus, prior etiam habeatur in ſynodo, & ſibi mutuo conſilio & auxilio foveantur atque fulciantur.* Neceſſe eſt itaque, ut corruat, quod annotatum eſt in epiſtola Gregorii VII. ad Manaſſem Rhemenſem *lib. VI. ep. II.* Treverenſem Eccleſiam olim a Rhemenſi cultam: *Rhemenſis, cui praeſides, Eccleſia quodam tempore Primati ſubiacuit, & ei ut magiſtro poſt Romanum Pontificem obedivit.* Hoc autem aſſertum eſt ab auctore epiſtolae Gregorii, ex recepta tunc temporis opinione de iure primae provinciae in ſecundam. Vnde quoque color petitus eſt ad inſtituendum tum Eccleſiae Narbonenſis primatum in provincias primam & ſecundam ex reſcripto Vrbani II. dato anno milleſimo nonageſimo ſeptimo, tum Lugdunenſis Eccleſiae in quatuor provincias Lugdunenſes.

Quod competebat primae provinciae in ſecundam.

Quod obtinebat tempore Hincmari.

XCV. Ne quis autem ex hac diſceptatione colligat, me in id incumbere videri, ut primatum Lugdunenſem ſuccuſſis eius fulcimentis evertam, id ſolum a benigno lectore poſtulo, ut fucum a ſano colore & tectorium a ſolido pariete diſtinguat, nec eraſo uno alterum aboleri exiſtimet. Primatus iſte ſolidiſſimis fundamentis nititur, ſumma nempe & plena ſedis Apoſtolicae auctoritate, quae ſibi ſubiectas Eccleſias, prout utilitas publica exigit, & temporis opportunitas ſuadet, magnis incrementis ſolet augere. Licet itaque color huic inſtitutioni parandae quaeſitus poſt diligentem vetuſtatis perſcrutationem deleri poſſit, manet tamen pontificii decreti κῦρος inconvulſum; quo ſolo primatus illius moles, etiam poſita ſententia de antiquo primae provinciae in ſecundam privilegio, ſuſtentari poteſt. Vſu enim tot ſaeculorum adeo obliteratum eſt, ut de ſuae Eccleſiae libertate quiſque Me-

An ea, quae praedicta ſunt, noceant primatui Lugdunenſi.

Semper opus fuit ſumma auctoritate Romani Pontificis ad conſtituendum primatum.

Metropolitanus praeſcribere poſſet. Itaque vi ſola imperii alicuius ſummi in Eccleſia opus erat ad reſtituenda in integrum primatuum iura in provinciis Lugdunenſibus, ſi olim ita extitiſſent, ut certum eſt nulla fuiſſe. Neque eſt, quod maioribus noſtris aliquid imputari poſſit, ſi vitio ſaeculi illos latuerit in hiſtoriae eccleſiaſticae cognitione, quod noſtra aetate, poſt frequentes eruditorum virorum contentiones, in apertam lucem emerſit. Sane adeo illuſtris fuerat olim civitatis Lugdunenſis ſtatus, ut Gregorio ſeptimo ſatis inſtructae rationes ſuppetere potuerint ad conſtituendum illius Eccleſiae in quatuor provincias primatum; ducto etiam argumento a Notitia & deſcriptione civili, ad quam praecipue reſpexit, dummodo intra veritatis hiſtoricae lineas contineatur; cui vetuſtas Eccleſiae illius, & ſplendor, quem illi celeberrimae famae Irenaeus Epiſcopus conciliavit, non mediocriter ſuffragata ſunt. Denique recepta opinio ante Gregorii tempora, de primatu debito Eccleſiae Lugdunenſi, ad confirmandam dignitatem illam multum contulit. Quae res ut planior fiat, non alienum erit ab inſtituto de coloniae Lugdunenſis origine & de illius Eccleſiae antiquitate paucis agere.

Antiquus ſplendor civitatis & Eccleſiae Lugdunenſis ſufficiebat pro primatu conſtituendo.

De condito Lugduni a Planco.

XCVI. Coloniae Lugdunenſis conditum ad Lucium Munacium Plancum conſtanter omnes referunt, teſte etiam veteri inſcriptione, in qua Plancus coloniam iſtam & Rauricam deduxiſſe dicitur. Occaſionem vero eius fundandae deſcribit Dio *lib. XLVI.* cuius verba expendenda ſunt, quia plurimum conferunt ad ornatum illius urbis: Ἐκέλευσαν αὐτοις τους ἐκ Οὐιεννης της Ναρβωνησιας ὑπο των Ἀλλοβριγων ποτε ἐκπεσοντας, καὶ εἰς το μεταξυ του τε Ροδανου καὶ του Ἀραριδος, ᾗ συμμιγνυνται ἀλληλοις, ἱδρυθεντας συνοικισαι. Και οὕτως ἐκεινοι ὑπομειναντες, το Λουγοδουνον μεν ὀνομασθεν, νυν τε Λουγδουνον καλουμενον ἐκτισαν. *Senatus iuſſit illis*, id eſt, Lepido & L. Planco, *ut iis, qui quondam Vienna provinciae Narbonenſis oppido ab Allobrogibus erant expulſi, & intra fluvios Rhodanum & Ararim ad eorum confluentes conſederant, urbem conderent. Atque ita illi ſubſiſtentes, Lugdunum, quod olim Lugodunum vocatum fuit, aedificaverunt.* Haec Viennenſium expulſio accidere non potuit, poſtquam Allobroges redacti ſunt in provinciae formulam a Romanis, qui vim omnem a Viennenſibus ſibi quoque ſubiectis arcuiſſent. Quare accurate locutus eſt Dio; qui de temporibus Munacii Planci loquens, ait, Viennenſes expulſos fuiſſe ab Allobrogibus *quondam*, ποτε. Eventus ergo ille referendus eſt ad tempus anterius Q. Fabii victoria, qui Allobroges ſubegit anno urbis conditae ſexcenteſimo vigeſimo tertio, id eſt, ante Chriſtum anno uno & vigeſimo ſupra centeſimum. Poſt domitos Allobroges, Vienna, quae ditioni eorum acceſſerat, facta eſt caput gentis a Romanis. Unde recte notat Strabo libro IV. Viennam, quae vicus quondam erat, ſcilicet poſt vaſtationem, factam fuiſſe Allobrogum metropolim.

In gratiam Viennenſium, qui eo profugerant.

Olim, id eſt, ante victos Allobroges a Romanis.

XCVII.

Dio explicatus ex Clitophonte.

XCVII. Quare non videtur a vero aliena Clitophontis antiqui ſcriptoris narratio apud auctorem libelli *de fluviis*, quem Plutarcho vindicavit vir clariſſimus & doctiſſimus Praeſes Philippus Mauſſacus. Clitophon enim ille tradit, Momorum & Atepomarum regno pulſos, in colle Arari imminente urbem deſignaſſe, eiuſque aedificationi avide incubuiſſe, auſpiciis excitatos corvorum circumvolitantium, unde a Momoro auguriorum callentiſſimo nomen Lugduni urbi & colli datum: Λουγον γαρ τη σφων διαλεκτῳ τον κορακα καλουσι. δουνον τε τον ἐξεχοντα, καθως ἱςορει Κλειτοφων ἐν τῳ ιγ. των κτισεων. *Etenim vulgari lingua lugum corvum vocant, dunum vero locum editum; quemadmodum refert Clitophon lib. octavo urbium conditarum.* Viennenſes patria pulſi in confluentibus Araris & Rhodani conſederunt, ex Dione; ibidem Momorus & Atepomarus regno expulſi urbem condiderunt, ex Clitophonte. Si cui diſcrimen ineſſe videatur inter has narrationes, ob mentionem regni a Clitophonte iniectam, reponendum eſt, Viennenſium agros olim Regibus ſeu Dynaſtis paruiſſe, qui Allobrogibus infenſi erant Hannibalis aetate: qui per eas oras iter faciens cum exercitu, diſſidium de regno inter fratres exortum diremit arbitrio ſuo. Dices de regno Allobroges certaviſſe, non Viennenſes. ſi Livio fides. At ex Polybii teſtimonio, unde ſua Livius hauſit, diſcemus, hanc ſeditionem exortam, non inter Allobroges, ſed inter vicinas & infeſtas illis gentes, nempe Viennenſes. Hannibal transmiſſurus in Italiam exercitum, traiecit Rhodanum in agro Volcarum, ſcilicet ad Taraſconem oppidum; deinde profectus adverſa ripa Rhodani, mediterranea Galliae petiit, ut a mari & a Romanis recederet, cum quibus, ante quam in Italiam ventum foret, non erat in animo manus conſerere. Quartis caſtris ad inſulam pervenit, ubi Rhodanus & Iſara confluunt in unum. Sic enim legendum eſt apud Polybium *lib. III. Iſara* nempe, non autem Scoras, ut praeferunt editiones. Putabant Sigonius & Caſaubonus emendandum Polybii locum ex Livio; qui legit *Arar*. Sed lectio, quam ſecuti ſumus, debetur celeberrimo geographo Philippo Cluverio *libro I. antiquae Italiae*; qui, expenſa inſulae deſcriptione, eiuſque comparatione cum Delta Aegyptio ab ipſo Polybio inſtituta, *Iſaram* reponendum docuit. Allobrogum autem regio, ex Strabone, inter Rhodanum & Iſaram fluvium ſita eſt, hic autem in Rhodanum influit. Quae duo flumina ex Alpibus decurrentia ingens ſpatium laetiſſimorum agrorum in vicem inſulae complectuntur, quod altiſſimorum montium iugo ex latere Orientali clauditur, quemadmodum Aegyptium Delta mari; cuius magnitudinem haec inſula ita aequat, ut tamen non ſuperet. Quod aliter ſe habet in illo tractu, qui Rhodanum inter ex Alpibus defluentem & Ararim ex Vogeſo monte continetur, ubi ſunt patentes & aperti Helvetiorum & Sequanorum agri, qui ter maius Delta Aegyptio ſpa-

Momorus & Atepomarus primi Lugdunum condiderunt.

Regulis parebat ager Viennenſis Hannibalis aetate.

Diſtinctus ab Allobrogibus.

In confluentibus Iſarae & Rhodani

Inſula inter Rhodanum & Iſaram.

Subdita variis regulis.

tium occupant. Ceterum ex Polybii narratione certum eſt, integram inſulam non paruiſſe uni regulo, ſed inter plures diviſam. Etenim Brancus in regnum ab Hannibale reſtitutus, vicinos confluenti fluviorum agros, id eſt, Viennenſium, poſſidebat. Sed loca ſuperiora & monti proxima Allobrogum duces regebant ſtudiis contrariis. Ille enim recenti beneficio affectus Hannibalis militem veſtimentis iuvit, & copiis ſuis iter ſecurum per Allobrogum regionem, ut a ſuo regno alienam, praeſtitit uſque ad Alpium tumulos. Copiis vero Branci dimiſſis, tunc Allobroges, qui bello abſtinuerant, partim equitum Poenorum metu, *partim barbarorum, qui praeſidii cauſſa ſe comites illis adiunxerant*, in abruptis montium vexare coeperunt Hannibalis exercitum, ut notat Polybius: τα μεν τους ἱππεις δεδιοτες, τα δε τους παραπεμποντας βαρβαρους. Etſi vero ex Polybio manifeſte appareat, diverſum fuiſſe Branci regnum ab Allobrogum regione; attamen Livius, qui rationem habuit eius ſpatii, quod ſua aetate Allobroges obtinebant, ſcilicet a radicibus Alpium, inter utramque ripam Rhodani & Iſarae, uſque ad eorum confluentes, fratrum de regno certamen ab Hannibale ſedatum non obſcure in Allobrogum regione ponit. *Sedatis* (inquit, loquens de hac ſeditione) *Allobrogum certaminibus*. Enimvero montanos, qui in Alpibus cum Hannibale dimicarunt, Allobroges fuiſſe diſſimulat egregie, etſi hoc diſerte ſcripſerit Polybius. Pugnare enim illi videbantur ſtudia Regis Allobrogum, ut ipſe poſuerat, erga Hannibalem, & ſeditio in illis partibus ſopita cum eorumdem Allobrogum certamine in Alpibus adverſus ipſum Hannibalem. Maluit itaque montanorum impetum deſcribere, non adiecto Allobrogum nomine. Quae dixi, eo pertinent, ut ſciatur Hannibalis aetate, id eſt, anno ante Chriſtum ducenteſimo decimo octavo, Allobroges nondum tenuiſſe eam partem regionis, quae praetenditur inferiori ripae Rhodani, ubi ſita eſt Vienna, uſque ad Iſaram. Bello tandem in eos quoque agros imperium ſibi pepererunt, expulſis inde Viennenſibus populis: qui, traiecto Rhodano, ulteriore ripa ſedes ſuas ad confluentem Araris & Rhodani poſuerunt ante Fabii victoriam de Allobrogibus relatam, ut antea dixi. Quod factum eſt ductu & auſpiciis Momori & Atepomari, qui Lugdunum condiderunt; quemadmodum obſervat Clitophon. Itaque alius eſt hic Atepomarus Lugduni conditor a Regulo Atepomaro, qui a Plutarcho dicitur alibi una cum ceteris Gallis ad expugnationem Romanae urbis praefectus eſſe anno ante Chriſtum trecenteſimo nonageſimo.

Viennenſes inferiora loca, Allobroges ſuperiora obtinebant ex Polybio.

Livius non ſatis iſta diſcrevit, qui omnem regionem tribuit Allobrogibus.

Tempus everſae Viennae ab Allobrogibus.

De ſitu antiquo coloniae Lugdunenſis.

XCVIII. Diſputarunt Paradinus & Rubiſius de antiquo urbis coloniae Lugdunenſis ſitu; quam illi in colle ſancti Iuſti vel *Forviere* collocatam putant, non autem ad ſancti Sebaſtiani collem, intra confluentes Rhodani & Araris. Quod alienum a vero ſibi facile perſuadebit, qui Forvierii collem editum adeo, inclementem, aſperum, & confrago-

goſum eſſe ſciet, ut ad arcendam Araris communionem a natura efſictus, atque ager, qui eſt in ſummo iugo, vix ſatis expanſus ad modici oppidi pomoeria eſſe videatur; quum ex adverſo ſancti Sebaſtiani iugum duobus fluviis ſic immineat, ut hinc tundatur Rhodano, illinc Arari alluatur, & a ſupercilio collis molli ſatis clivo & quaqua verſum expanſo uſque ad fluminum ripas in aream aequam & planam iſthmo illo incluſam ſit deſcenſus. Hoc ſpatium occupaſſe Viennenſes notat Dio, atque ibidem fundatam fuiſſe coloniam a Planco, ſatis ſignificat; ne alioqui vir prudens iniquiori & anguſtiori loco urbem condidiſſe videretur, derelicta munitiſſimi loci & fluviorum opportunitate. Impoſitam colli fuiſſe docet Seneca *epiſtola XCI.* ubi huius urbis incendium ſub Nerone deplorat. *Civitas*, inquit, *arſit opulenta*, *ornamentumque provincialium*, *quibus & inſerta erat & accepta*, *uni tamen impoſita & huic non altiſſimo monti*. Strabo autem ſub colle conditam, ὑπο τῳ λοφῳ, obſervat, id eſt, ita impoſitam monti, ut non in ſummo vertice, ſed per declivia & clementia iugi latera eſſet aedificata. Inde nomen Lugduni. *Dunum* enim apud veteres Gallos collem ſignificat. Vnde oppida, quorum nomina apud Gallos in *dunum* terminantur, in collibus ſita ſunt. *Lugum* autem vel corvos ſignificat ex Clitophonte, ut Lugdunum idem ſonet ac *Collis corvorum*; vel ſi mavis, cum antiquis gloſſis ſubiectis Itinerario Hieroſolymitano temporibus Conſtantini Magni confecto, *Lugdunum*, *deſideratum montem* antiqua Gallica lingua exprimat. Cuinam vero colli potiſſimum inſederit, plane diſcimus ex Seneca in Ludo ſuper morte Claudii; qui ſitum huius urbis, ubi natus Princeps ille, ita deſcribit, ut eam locet ad clivum illius iugi, quod duobus fluviis imminet, Rhodano ſcilicet atque Arari, antequam invicem miſceantur, & in unius Rhodani nomen coëant.

In declivio collis ſancti Sebaſtiani.

Conciliatur Strabo cum Seneca.

Lugdunum quid ſignificet.

Lugdunum inter duo fluvios.

Vidi duobus imminens fluviis iugum,
Quod Phoebus ortu ſemper obverſo videt;
Vbi Rhodanus ingens amne praerapido fluit,
Ararque, dubitans quo ſuos curſus agat,
Tacitus quietis alluit ripas vadis.
Eſtne illa tellus ſpiritus altrix tui?

Claudium alloquitur Hercules a Iove miſſus, ut exploraret, quorum hominum eſſet. Eodem modo Claudianus Lugdunenſes deſcripſit:

Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ambit.

His Senecae & Claudiani verbis ſancti Sebaſtiani iugum accurate exprimitur. Eo in colle tabulas illas aeneas, illuſtre antiquitatis monumentum, quibus oratio Claudii Imperatoris in ſenatu habita continetur, effoſſas fuiſſe anno MDXXIX. teſtatur Paradinus. Atque adeo ea in parte praecipuam fuiſſe coloniae ſedem, neceſſe eſt, quae inter cetera ſuae urbis decora hanc orationem in aes inciſam, more ſolito,

in curia ſua tunc repoſuerit. In eodem praeterea clivo vinearum foſſores, & ii, qui domuum fundamenta moliuntur, incidunt in antiquos nummos veterum Principum vultu ſignatos. Negari tamen non debet, quin aedificia alterum quoque collem complexa fuerint. Quod abunde teſtantur antiqua rudera.

Idem probatur ex Strabone. XCIX. Sed praecipuum coloniae robur & ornamentum conſtitutum erat in area duobus fluviis intercepta. Quod docet Strabo duobus locis. Vnus eſt libro quarto extremo; ubi conſilium aperit, cur Romani Lugdunum duobus fluviis incluſerint, nempe ut eſſet inſtar arcis, ſcilicet adverſus Gallorum fluxam & labilem nondumque ſatis firmatam fidem, ὥσπερ ἀκρόπολις διὰ τὰς συμβολὰς τῶν ποταμῶν. Altero loco Lugdunum commendat, quod eo emporio Romani uterentur: Καὶ γὰρ ἐμπορείῳ χρῶνται. Solemne enim eſt huic ſcriptori, *emporia* eas urbes vocare, quae ſunt ripis fluminum vel litori maris impoſitae, ideoque commerciis opportunae. Lugdunum vero ad utriuſque maris commercia ipſo etiam Auguſti aevo & ſequentibus ſaeculis patebat, nondum aperta Oceani ſeptentrionalis per Gades circumnavigatione. Merces enim ad urbem Arelatenſem ex Italia, Hiſpania, Africa, atque ipſo etiam Oriente devehebantur; ut docet Honorii conſtitutio, praeter Strabonem: quae deinde per Rhodanum navigiis Lugdunum uſque perlatae, exin per Ararim & Dubim ad Helvetios & Germaniam utramque, vel terreſtri itinere ad Sequanam tranſvectae, ſecundo amne ad Caletes, & Lexovios, ipſumque Oceanum, deferebantur, teſte Strabone libri quarti duobus locis. Vnde antiquus geographus, qui vixit Conſtantii aetate: *Pariter & aliam a Treveri civitatem habet Gallia, in omnibus ei adminiculantem, quae ad mare ſita eſt, quam vocant Arelatum; quae quum ab omni orbe commercia ſuſcipiat, & praedictae maximae civitati Treveri ea ſubmittit.*

Emporium utriuſque Maris Lugduni.

Moneta cuſa Lugduni a Romanis. C. Non omittendum eſt ad Lugduni commendationem, quod obſervat eodem loco Strabo, Romanorum praefectos monetam auream & argenteam Lugduni cudere ſolitos. Quod profectum ex inſtituto Planci, ut patet ex eo argenteo nummo, quem ſtatim poſt coloniam conditam ibi percuſſum exhibent eruditi cum hac inſcriptione: *ANTON. IMP. III. Vir. R. P. C. A. XL.* ex adverſa parte, *LVGDVNI*, cum leonis effigie. Antonius iſte eſt triumvir reipublicae conſtituendae, cui Gallia contigit in partitione provinciarum, quam inivit cum collegis anno V. C. DCCXII. teſte Dione; unde biennio poſt depulſus eſt armis Auguſti. Quare eo triennio, quo Gallias tenuit, neceſſe eſt excuſum fuiſſe nummum iſtum. His vero litteris A. XL. valor nummi ſignificatur, id eſt, aſſium quadraginta. Non enim annum coloniae deductae deſignant, quae a quadriennio tantum condita erat, neque etiam a populis quadraginta Galliae excuſum, ut viſum Lipſio. Nummi enim a Praeſidibus Romanis hic excudebantur, ut docet Strabo, non

autem

autem a populis. Deinde conventus Lugdunenſis erat ſexaginta populorum, non autem quadraginta. De quo mox dicam. Perduravit mos iſte cudendae Lugduni monetae ad Honorii tempora; ut docet Notitia Imperii, ubi moneta Lugdunenſis inter ceteras recenſetur. Vidimus etiam nummos ſub Carolo Magno & Ludovico Pio Regibus noſtris percuſſos, cum hac inſcriptione, *CAROLVS IMP. & LVDOVICVS IMP.* & ex adverſa parte, *LVGDVNVM*. Ius iſtud cudendae monetae ad Archiepiſcopos Lugdunenſes Principum beneficio derivatum eſt, qui hac inſcriptione utebantur in iis, quos vidimus, nummis: *LVGD. PRIMA SEDES GALLIARVM*. Nunc vero res tota ſumnio reipublicae commodo ad Regum auctoritatem revocata.

CI. Ceterum ſileri non poteſt ſine piaculo conventus ille populorum Galliae, qui quotannis fiebat in colonia Lugdunenſi ad Aram Auguſto Principi dicatam. Illi enim, etiamnum vivo, templum ad confluentem Araris & Rhodani, ante ipſam urbem, ſexaginta populi Galliarum excitaverant, in quo duae arae conſtructae; quarum uni ſimulacra uniuſcuiuſque ex illis gentibus erant inſcripta, ut ſcribit Strabo: Τοτε ἱερον ἀναδειχθεν ὑπο παντων κοινη των Γαλατων Καισαρι τῳ σεβαστῳ, προ ταυτης ἱδρυτο της πολεως, ἐπι τῃ συμβολῃ των ποταμων. ἐστι δε βωμος ἀξιολογος ἐπιγραφὴν ἐχων των ἐθνων ξ' τον ἀριθμον κ, εἰκονες τουτων ἑκαστου μια. De loco conſentit vetus inſcriptio, & Lucius Florus: *Ara Caeſari ad confluentem Araris & Rhodani dedicata, ſacerdote C. Iulio Verecundato Eubio Heduo*. Conditores vero templi fuiſſe univerſos Galliarum populos, ſolus docuit Strabo. Sane pleraeque provinciae in gloriam Auguſti effuſae templa illius numini ſiſtebant publicis impenſis; ut commune Aſiae in urbe Pergamo & Epheſi, & commune Bithyniae in urbe Nicaea, ex Tacito & Dione. Quod beneficium his urbibus conceſſum teſtatur Dio libro quinquageſimo primo, quia in ſuis provinciis praecellebant: αὑται γαρ τοτε αἱ πολεις ἐν τε τῃ Ἀσιᾳ, κ, ἐν τῃ Βιθυνιᾳ προετετιμηντο. Vnde colligi poteſt claritudo coloniae Lugdunenſis, utpote quae univerſas Gallias exciverit ad ſui delectum pro ſiſtendo templo.

Templum Auguſto dicatum Lugduni

Ab univerſa Gallia.

CII. A Galliis iſtis excipi debet provincia Narbonenſis, quae omnium provinciarum prima Narbone aram Auguſto dicaverat & ſodales Auguſtales, ut patet ex veteribus inſcriptionibus. Praeterea vero illa aetate Galliarum nomine tres partes a Iulio Caeſare ſubactae continebantur, nempe Aquitanica, Belgica & Lugdunenſis; demta Narbonenſi, quae provinciis Romanis iam olim accenſita erat. Vnde in inſcriptionibus Lugdunenſibus apud Gruterum pag. CCCLXXXVI. Catulio cuidam *ſacerdoti ad templum Romae & Auguſti*, *tres provinciae Galliarum* tantum tumulum poſuerunt. Item *pag. CCCLV.* Tiberio Antiſtio equiti Romano *tres provinciae Galliae ad aram Caeſarum ſtatuam equeſtrem ponendam cenſuerunt*. Quae verba ſatis ſigni-

Quod intelligendum de tribus Galliis devictis a C. Caeſare.

Digitized by Google

gnificant, conventum Lugduni habitum ad templum Auguſti a tribus illis provinciis; demta Narbonenſi, quae Iulii Caeſaris exemplo, qui eam in deſcriptione Galliae omiſit, a ſcriptoribus ſaepiſſime Galliis opponitur. Inſignis locus in epitome Livii *lib. CXXXIV.* de Auguſto: *Quum ille conventum Narbone egit, cenſus a tribus Galliis, quas Caeſar pater vicerat, actus*. Hinc factum, ut apud Ammianum libro XV. locus, qui eſt ad confluentes Araris & Rhodani, dicatur *exordium Galliarum*, & in tabula itineraria Peutingeri *Lugdunum caput Galliarum*; quia poſt emenſam Viennenſem provinciam, quae pars erat Narbonenſis antiquae, prima Romanis civitas occurrebat, quae apud Gallias ſpecialiter dictas ſita erat.

Tres Galliae diſtributae in ſexaginta populos. CIII. Tres autem illae provinciae in ſexaginta populos diſtributae erant, ut diſcimus ex ſuperius adducto Strabonis loco. Eum ſummopere illuſtrat Ptolemaei deſcriptio, qui ponit in Aquitania ἔθνη ſeu populos XVII., in Lugdunenſi gentes XXIV., in Belgica XIV. quibus numeris ſimul iunctis conficiuntur ſexaginta populi. Nec officit Tacitus *annal. lib. III.* qui de Flori & Sacroviri defectione apud Treveros & Eduos loquens, ait, Romae omnia in maius credita, iactatumque, *quatuor & ſexaginta Galliarum civitates defeciſſe, dubias Hiſpanias*. Civitatum nomine populos quidem intelligit. Vnde eodem loco Turonios & Andegavos inter civitates recenſet. Sed loquitur de univerſo corpore Galliarum, quod LXXIV. populis conſtabat, additis ſcilicet ad LX. populos XIV. illis, quos Ptolemaeus Narbonenſi provinciae tribuit. Quare leve mendum irrepſit in numerum civitatum apud Tacitum, ubi legendum quatuor & ſeptuaginta civitates defeciſſe.

Tacitus emendatur et explicatur.

De duabus aris templi, quarum una Romae, altera Auguſto dicata. CIV. Ex duabus aris in templo Auguſti collocatis una dicata erat Auguſto, altera Deae Romae. Nam, ut ait Suetonius de Auguſto, *Templa quamvis ſciret etiam Proconſulibus decerni ſolere, in nullo tamen provincia, niſi communi ſuo Romaeque nomine, recepit*. Vnde in veteribus inſcriptionibus Lugdunenſibus dicuntur ſacerdotes *Romae & Auguſti*. Poſtea invaluit, ut reliquorum quoque Caeſarum numinibus ſacra fierent in templo Lugdunenſi, ut patet ex inſcriptione apud Gruterum *pag. CCCXX. Servilio Marciano Arverno, ſacerdoti ad templum Romae & Auguſtorum, tres provinciae Galliae*. Inde *Ara Caeſarum* dicta in ſuperius laudata inſcriptione. Sacerdotes iſti nuncupati ſunt tandem *ſodales Auguſtales*, ex inſtituto Tiberii apud Tacitum libro primo annalium: qui Lugduni, quemadmodum in Baetica & aliis provinciis, erant ſex numero. Vnde in inſcriptionibus mentio IIIIII. Aug. id eſt, *Sevirorum Auguſtalium*, qui dicti quoque *flamines Auguſtales*. Servabant inter ſe ordinem. Vnde in inſcriptionibus Aurelius quidam dicitur *primus corporis Auguſtalium*, & Primigenius *ſexvir ſecundus Auguſtalis*. Primi cuiuſque ordinis, qui ma-

Deinde reliquis Auguſtis.

Auguſtales.

magiſterium ſacerdotii exercebant, *magiſtri* dicti. Honor auguſtalitatis, flaminii, & pontificatus in quinquennium vel in perpetuum ab ordine decurionum decernebatur; quandoque gratuito, aliquando ſportulis & epulis datis. In Lugdunenſi inſcriptione apud Gruterum pag. CDXXXI. *Sextus Ligurius ſummus curator civium Romanorum provinciae Lugdunenſis, quinto duumviralibus ornamentis ſuffragiis ſanctiſſimi ordinis honoratus, duumvir deſignatus ex poſtulatione populi, ob honorem perpetui pontificatus datum, cuius doni dedicatione decurionibus denarios quinque ordini equeſtri, ſeviris Auguſtalibus, negotiatoribus vinariis denarios tres, & omnibus corporibus Lugduni licite coëuntibus denarios duos, item ludos Circenſes dedit.*

CV. Quotannis in honorem Auguſtorum primores Galliarum conveniebant ad hoc templum, & ſolemnes feſtos dies agitabant. Eorum meminit Dio *lib. LIV.* referens Druſum avertiſſe Gallos a ſocietate belli cum Sicambris, evocatis Lugdunum proceribus eius feſti ſpecie, quod ad Auguſti aram agebatur; obſervatque, ſua aetate, id eſt, ſub principatu Alexandri filii Severi, eamdem ἑορτὴν ſeu celebritatem perduraſſe: ἣν καὶ νῦν περὶ τὸν τοῦ Αὐγούστου βωμὸν ἐν Λουγδούνῳ τελοῦσιν. Itaque de hoc conventu accipi debet inſignis ille locus epiſtolae Lugdunenſium Chriſtianorum ſub Antonino apud Euſebium *lib. V. hiſtor. cap.* I. Aiunt, rectorem provinciae tribunali inſidentem veluti pompam quamdam traduxiſſe martyres ante ora populorum, qui ex omnibus gentibus Lugdunum convenerant: Τῆς ἐνθάδε πανηγύρεως, ἐστὶ δὲ αὕτη πολυάνθρωπος, ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν συνερχομένων εἰς αὐτήν, ἀρχομένης συνεστάναι. Quem locum ſic vertit Rufinus: *Die quodam celeberrimo, in quo ex omnibus provinciis coëuntes nundinas celebrare ſolent.* Recte conventum ſolemnem ſeu πανήγυριν *nundinas* vertit. Eo ſignificatu in veteribus gloſſis *nundinae* ἑορτή, quae mercimonia quoque ſignificant, quod agitari ſolerent diebus feſtis. Quod eſt autem apud Euſebium, ex omnibus gentibus conflatum conventum, intelligi debet de omnibus ſaltem trium Galliarum populis.

Conventus annuus Gallorum ad hoc templum.

De hoc conventu intelligendus Lugdunenſium locus apud Euſebium.

CVI. Dies illi feſti partim ſpectaculis & muneribus cruentis in ampitheatro Lugdunenſi praebitis impendebantur, ut docent exacta a martyribus uſque ad ludibrium ſupplicia apud Euſebium; partim ludis miſcellis, quos edidiſſe Caium Caligulam Lugduni in Gallia docuit Suetonius. Qui ludi non ſolum lucta, pugilatu, muſica, equorum curſu, & id genus oblectamentis conſtabant, ſed etiam certamine Graecae Latinaeque facundiae. Vbi, teſte Suetonio, *victi praemia victoribus conferebant, eorumdem & laudes componere coacti. Ii autem, qui maxime diſplicuiſſent, ſcripta ſua ſpongia linguave delere iuſſi, niſi ferulis obiurgari aut flumine proximo mergi maluiſſent.* Vnde Iuvenalis verſus ille notiſſimus:

Palleat ut nudis preſſit qui calcibus anguem,

Tunc ſpectacula edita.

Et certamen facundiae.

Aut

Aut Lugdunenſem rhetor dicturus ad aram.

Athenaea. Athenica. Et Athanacum.

Dubitandum non eſt, quin ad recitationes iſtas publicas & ſolemnes auditorium eſſet in aedibus Auguſti, ſuis gradibus, ſubſelliis, anabathris, & orcheſtra inſtructum. Eiuſmodi auditoria, quae ex Hadriani inſtituto dicta ſunt *Athenaea*, ut patet ex Dione, Lampridio, Capitolino, & Victore, dein voce paulifper deflexa *Athenica* dici coeperunt. Quod verbum uſurpatum a Trebellio ad ſignificandam bibliothecam publicam. Inde dictum eſt *Athanacum* locus, ubi erat Athenaeum, ac ſi diceres Athenaicum, eadem inflexione, qua ex Achaeo fit Achaicus. Vnde in antiquis inſtrumentis vetus monaſterium in area aedium Auguſti dirutarum exſtructum dicitur *Athanaeum*, vulgo *Aiſnay*.

Gregorii locus de martyribus Athanacenſibus explicatus.

Quod nomen eidem loco inditum erat ante Gregorii Turonenſis tempora, qui meminit martyrum Athanacenſium, ita dictorum, ut ipſe notat, a loco, ubi paſſi ſunt Lugduni. Quod indiget interpretatione. Martyres enim confecti ſunt in amphitheatro, cuius rudera viſuntur in colle Forvierae: ſed eorum corpora ludibriis plebis expoſita ſunt per ſex dies, dein combuſta, cineresque deiecti in Rhodanum, Euſebio teſte, ſcilicet ad confluentes fluminum, ante Auguſtorum aedes, ut illis haec quaſi victima Chriſtianorum devoveretur. Vnde Gregorius diſerte obſervavit in *Athanaco* combuſta fuiſſe martyrum corpora, quae tamen ſupplicio affecta in amphitheatro Euſebius docuerat.

Colonia Lugduni augetur a Claudio.

CVII. Praeter eam coloniae dignitatem, qua civitas Lugdunenſis ornabatur, nova luce aucta eſt ob natales Claudii Principis, qui eodem die ea in urbe natus, quo Auguſti ara dedicata eſt teſte Suetonio, id eſt, annis triginta tribus poſt conditam coloniam a Planco. Quod animum Claudii impulit, ut urbem redderet celebriorem, eo deductis Romanis civibus; ita ut non ſolum iure colonico frueretur, quod Viennenſibus perfugis ibidem conſtitutis collatum erat a Planco, ſed etiam omnino Romana colonia fieret.

Duo coloniarum genera.

Duorum enim generum erant coloniae, ut notavit Aſconius. Quibuſdam urbibus vel antiquis, vel de novo conditis, ius coloniae dabatur, nullis eo deductis civibus. Aliae vero coloniae fiebant deductione civium Romanorum; qui civitatem conſtituebant ſoli, aut veteribus incolis adiuncti. Eo reſpiciebant Lugdunenſes, veteris diſcordiae, quae illis adverſus Viennenſes interceſſerat, memores, dum publicis precibus provocant milites, qui a partibus Vitellii ſtabant ad Viennenſium exitium, ſe coloniam Romanam eſſe praetendentes, apud Tacitum libro primo hiſtoriarum.

Tacitus explicatur.

Non enim negabant, quin Vienna inter colonias eſſet, quum a Claudio in oratione pro Gallis *ornatiſſima valentiſſimaque colonia* dicatur, & hoc etiam loco teſtetur Tacitus vetuſtatem & dignitatem coloniae Viennenſis valuiſſe, ne exſcinderetur. Sed Vienna donata fuerat colonico iure, etſi civibus Romanis eo non deductis. Lugdunum contra, ma-

magnam partem Romanis familiis ſteterat, externis licet immixtis, nempe profugis Viennenſibus, ut recte monuit Lipſius. Quam tamen civium mixturam ad Claudii tempora referendam puto. Novum itaque nomen adepta eſt civitas Lugdunenſis beneficio Claudii, dictaque *Colonia Copia Claudia Augusta Lugdunenſium*, ut patet ex veteri inſcriptione apud Gruterum. Quod his litteris deſignatur paſſim in inſcriptionibus Lugdunenſibus: *C. C. C. Aug. Lugd.* Eas de trecentis auguribus male interpretati ſunt Paradinus & Rubiſius, & de trecentis Auguſtalibus quidam eruditi viri. Eodem exemplo civitas Agrippinenſium dicta eſt in antiqua inſcriptione: *Colonia Claudia Augusta Agrippinenſium*. Quod enim Copiae vox in nomenclatura coloniae Lugdunenſis additur, (de quo quaerere ſe ait Scaliger in animadverſionibus ad Chronicon Euſebii) id factum ad ſignificandam emporii Lugdunenſis opulentiam & rerum omnium abundantiam ex loci opportunitate. Sic urbs Hadrumetina donata iure coloniae a Traiano ob ſedatas eo beneficio oppidanorum ſeditiones, dicitur *Concordia* in antiqua inſcriptione: *Colonia Concordia Vlpia Traiana Auguſta Frugifera Hadrumetina*. Ad Claudii itaque ſingulare ſtudium referri poſſe videntur ornamenta pleraque illius coloniae, ut amphitheatrum, thermae publicae, quarum mentio apud Euſebium, & aquaeductuum ſtructurae, quorum fornices aliquot lateritii a ſexto lapide ducti adhuc ſuperſunt. Aqua illa publica, poſtquam uſibus amphitheatri & caſtrorum in ſuperiori colle inſervierat, per latera pendentis iugi derivabatur ad thermas & ad fontes publicos uſumque privatum civium; ut fidem faciant divergia, caſtella, tubi & canales ex latere firmo conſtructi, quae frequenter in clivo illo fodientibus occurrunt. Balneas in ima valle ad ripam Araris conſtructas fuiſſe par eſt.

Novum nomen Coloniae Lugdunenſis, Copia Claudia Auguſta.

Ornamenta publica coloniae a Claudio.

CVIII. De caſtris, quorum mentionem feci, aliqua dicenda ſunt, quia valde conferunt ad explicandum inſignem locum epiſtolae Chriſtianorum Lugdunenſium apud Euſebium. Quum ex inſtituto Auguſti ad tutelam Imperii perpetuo milite Principes uterentur, legionibus & auxiliis provinciatim diſtributis, in limitibus quidem maiores copiae diſpoſitae erant, ſed in oppidis quoque interioribus non deerant cohortes & alae, quae provinciales in officio continerent. Inter cetera, Lugduni tendebat cohors decima octava, ut docet Tacitus *annalium tertio: Andegavos Acilius Aviola, excita cohorte quae Lugduni praeſidium agitabat, coërcuit*. Vetus autem & ſolidum eius urbis auxilium fuiſſe diſcimus ex eodem auctore libro primo hiſtoriarum; ubi meminit quidem Iunii Blaeſi Lugdunenſis Galliae rectoris, qui partibus Vitellii acceſſit cum Italica legione & ala Taurica Lugduni tendentibus; ſed ſubiungit cohortem XVIII. Lugduni ſolitis ſibi hibernis relictam. Vt autem milites arctius & in diſciplina haberentur, ſecreti erant a civibus & urbe, ſuiſque caſtris continebantur, ad exem-

De caſtris & praeſidiis Lugdunenſibus.

Digitized by Google

plum urbanarum cohortium, quae Romae degebant in caſtris praetoriis ad portam Viminalem. Caſtra autem iſta Lugdunenſia laxiora fuiſſe oportuit, neque unius tantum cohortis capacia, ſed legionis quoque & alarum equeſtrium, quae aliquando tendebant in hac colonia. Itaque, niſi fallor, caſtrorum Lugdunenſium & praetorii locus erat in colle Fori veteris. Ita enim ſcribitur in veteribus chartis apud Paradinum, unde vulgare nomen *Forviere*. Sic enim infeſſo per milites colle, & per opera publica munito, ſpes ademta erat nationibus Gallicis eum locum invadendi. Vnde, ſi haec auxilia deeſſent, civitas inferior oppugnari aliquo pacto potuiſſet. Tribuni, qui huic cohorti Lugdunenſi praeerat (non autem tribuni plebis, ut vertit Chriſtophorſonus) mentio in epiſtola Lugdunenſium apud Euſebium; qui χιλίαρχος a numero mille militum, qui cohortem complebant. Aiunt productos martyres in forum a tribuno & ab urbis magiſtratibus, atque ibi publice interrogatos de fide, in carcerem deinde truſos uſque ad adventum rectoris provinciae, cuius cognitioni reſervati ſunt. Magiſtratus illi erant duumviri, & ordo decurionum, de quibus inſcriptiones Lugdunenſes. Impie quidem illi adverſus Chriſtianos, ſed rite & ex ordine legum ſe geſſerunt. Etenim prehenſio, modica coërcitio, & cuſtodiarum interrogatio duumviris competebat; non autem animadverſio in facinoroſos, quae Praeſidibus provinciarum lege concedebatur. In hoc autem Chriſtianorum Lugdunenſium negotio, ob multitudinem ſociorum, metuque tumultus, manu militari opus fuit ad prehenſionem reorum. Itaque non ſolum duumviri, ſed etiam tribunus cohortis Lugdunenſis reos prehenſos in foro interrogarunt. Viris namque militaribus aliquando ἀνακρίσεις ſive interrogatio permittebatur. Haec ſunt verba epiſtolae: Ἀναχθέντες εἰς τὴν ἀγορὰν, ὑπό τε τοῦ χιλιάρχου, καὶ τῶν προεστηκότων τῆς πόλεως ἐξουσιῶν, ἐπὶ παντὸς τοῦ πλήθους ἀνακριθέντες καὶ ὁμολογήσαντες, συνεκλείσθησαν εἰς τὴν εἱρκτὴν ἕως τῆς τοῦ ἡγεμόνος παρουσίας. Id eſt. *Adducti in forum a tribuno & urbis magiſtratibus, coram univerſa plebe interrogati & confeſſi, in carcerem coniecti ſunt uſque ad Praeſidiis adventum*. In huius loci interpretatione hallucinatus eſt Rufinus: quia ἀνακρίνεσθαι verbum legitimum, etſi uſurpatum a beato Luca in Actis, quo reorum interrogatio ſignificatur, non intellexit. Sic enim reddit: *Adſtante tribuno & primoribus civitatis, pro ſolis acclamationibus populi correpti & in carcerem truſi ſunt fratres uſque ad adventum Praeſidis*. Praeſes autem ille erat rector utriuſque provinciae, Viennenſis & Lugdunenſis. Ex utraque enim Eccleſia martyres conquiſivit, & in eos animadvertit; ut docet epiſtola.

[Margin notes: Tribunus cohortis Lugdunenſis. — Explicatur inſignis locus epiſtolae Chriſtianorum apud Euſebium. — Lapſus Rufini.]

Claritudo Lugduni. CIX. Quare liquido conſtat, ut exiſtimo, coloniam Lugdunenſem ornatiſſimam fuiſſe in Galliis. Vnde ex inſtituto Auguſti effectum, ut Lugdunenſi provinciae ſolidae nomen dederit, & tres provinciae Gal-

Galliarum eius celebritatem commendare annuis conventibus aequum eſſe duxerint. Vrbs vero ipſa Seguſianorum genti praeerat, Strabone teſte, qui ſitum quoque illius gentis inter Rhodanum & Dubim fluvios fuiſſe docet: Προκαθηται δε του ἐθνους του Σεγοσιανων ἡ πολις αὐτη, κειμενου μεταξυ του Ῥοδανου, και του Δουβιος. Idem docet Plinius *lib. IV. C. XVIII.* ſi emendate legatur: *Seguſiani liberi, in quorum agro colonia Lugdunum.* Ceterum Seguſiani, de quibus anxie quaeritur a plerisque, erant e numero ſexaginta populorum Galliae; neque ſolum eam regionem occupabant inter duos amnes, quam Strabo annotavit, ſed eos quoque agros, quos Ptolomaeus Seguſianis attribuit, dum illis urbes Rhodanam & Forum Seguſianorum aſſignat; id eſt, *Roane & Feor au pays de Foreſt*. Mirabitur aliquis, quod Lugdunum Seguſianorum caput omiſerit. Culpa tamen imputanda non eſt Ptolemaeo, ſed vitio amanuenſis, qui inter exſcribendum alieno loco Lugdunum poſuit, ſcilicet in Eduorum gente. Ibi enim recenſetur *Lugdunum illuſtris metropolis*, ἐπισημος Λουγδουνον μητροπολις, & ſtatim Seguſiani deſcribuntur, minuti capite ſuo per incuriam librarii. Quare Seguſiani, vel ſi mavis cum Caeſare, Sebuſiani, complectebantur eos agros, qui hodie nominibus Breſſiae, Balgiaci, partis Burgundici comitatus intra Rhodanum & Dubim, & cis Rhodanum agris Belliioci, Rhodaneſii, comitatibus Lugdunenſi & Foreſii comprehenduntur. Ceterum nomen iſtud Seguſianorum paullatim obſolevit poſt diviſionem provinciarum Imperii; ſolumque *civitatis Lugdunenſium* nomen obtinuit, quod hodiernam Lugdunenſem dioeceſim aequabat; donec ſciſſo in partes regno Francorum locus datus eſt variis illis comitatuum & dynaſtiarum appellationibus in agro antiquae civitatis.

Metropolis Seguſianorum.

Explicantur Seguſiani.

Correctus Ptolemaei textus.

CX. Galbae principatu imminuta eſt aliquo pacto Lugduni dignitas. Ipſa vero civitas tandem expugnata eſt atque direpta a Severo Principe poſt bellum confectum contra Albinum Caeſarem, cuius partes ſecuta erat, teſte Herodiano; qui apud Lugdunum, *magnam urbem & opulentam*, poſt varios praeliorum eventus ultimam quoque pugnam fuiſſe teſtatur: Ἡ δε τελευταια περι Λουγδουνον μεγαλην πολιν και εὐδαιμονα. Idem obſervavit Dio de pugna ad Lugdunum facta prope Rhodanum. Dubios quoque praeliorum eventus fuiſſe inter partes ante hoc ultimum & decretorium annotavit Capitolinus, licet de loco tacuerit. Spartianus vero apud Tinurtium pugnatum fuiſſe docet, non longe a Rhodano. Atqui Tinurtium, quod vulgo dicitur *Tournus*, eſt oppidum ſitum ad fluvium Ararim, in eo intervallo, quod eſt inter urbem Matiſconenſem & Cabilonenſem, ut patet ex Itinerario Antonini. *A Matiſcone Tinurtium M. P. XXI. Tinurtio Cabellionem M. P. XXI.* Itaque conciliandus eſt Spartianus cum ceteris hiſtoricis. Quod fiet levi emendatione. Haec ſunt verba Spartiani: *Multis interim varie geſtis in Gallia, primo apud Tinurtium contra Albinum feliciſſime pugnavit Severus*; quum

Imminutio Lugduni; dein direptio ſub Severo.

De loco pugnae contra Albinum.

Spartianus emendatus.

quum quidem ingens periculum equi caſu adiit, ita ut mortuus ictu plumbeae crederetur. Diſerte ait primo pugnatum feliciter apud Tinurtium. Vnde ſequitur, ut alio loco ultimum certamen geſtum fuerit, idque prope Rhodanum. Quod Dio & Herodianus docent fuiſſe apud Lugdunum. Itaque ſupplendus eſt Spartianus hoc pacto: *Primo apud Tinurtium pugnavit Severus, deinde apud Lugdunum*. Direptio tamen civitatis, quae tunc contigit, non adeo infeſta fuit, quin aliquot poſt annis, Alexandri principatu, conventus trium Galliarum ageretur ad aram Auguſti; ut iam obſervavimus ex Dione. Quod enim ex Spartiano annotavit quidam, e praeda Lugdunenſi immenſas opes congeſtas a Severo, id referri debet ad Vrbem, id eſt, Romam & alias provincias, ubi partium Albinianarum conſcii proſcripti ſunt.

De vetuſtate Eccleſiae Lugdunenſis

CXI. Nunc reſtat, ut aliqua de vetuſtate & ſplendore Lugdunenſis Eccleſiae dicamus. Eius exordia debentur Pothino Epiſcopo, qui eas in partes a Polycarpo Smyrnae in Aſia Epiſcopo, beati Ioannis Apoſtoli diſcipulo, miſſus eſt; ut *libro primo Hiſtoriae Francorum cap. XXIV.* docet Gregorius Turonenſis; qui antiquitates illius Eccleſiae perſpectas habuerat, per aliquod tempus ea in urbe moratus cum Nicetio Epiſcopo Lugdunenſi avunculo ſuo. Saepe quaeſitum eſt, qua ratione fieri potuerit, ut Pothinus a Polycarpo mitteretur, quae cognatio interceſſerit inter nationes adeo remotas, quod ius competierit Aſiatico Epiſcopo in Occidentem? Attamen ſi quis perpendat Lugdunenſis emporii opportunitatem, (quo merces ex Oriente advehi ſolitas docuimus *num. XCIX.*) facile ſibi perſuadebit, commerciorum uſum diſſitas Aſiae & Galliae regiones propius admoviſſe, & hominum aeque ac mercium miſcuiſſe ſocietates. Veriſimile eſt, felicibus auſpiciis tunc temporis incidiſſe in Polycarpum negotiatores Lugdunenſes, qui fidem Chriſtianam illo doctore imbiberint, & ab eo Pothinum impetraverint ad fovendam in Galliis novam illam propaginem. Expeditus erat illi ſine dubio uſus utriuſque linguae, Latinae & Graecae, aeque ac Lugdunenſibus, tum ad exemplum reliquarum coloniarum, tum praecipuo iure, quod in hac urbe ex Caii Caligulae inſtituto Graecae Latinaeque facundiae exercitatio fieret. Ceterum in Eccleſiae exordiis non adeo exacta habebatur paroeciarum ratio, quin ultra limites ſuos unicuique Epiſcopo ad propagandam fidem evagari liceret, ac ſi totius orbis ſollicitudo illi commiſſa fuiſſet, ut mirandum non ſit, quod Polycarpus de Lugduno cogitarit. Verumtamen negotium illud peractum non eſt ſine Romani Pontificis arbitrio, qui ſuffectum a Polycarpo Pothinum decreto ſuo Lugdunenſi Eccleſiae praefecit. Quod tribus non levibus argumentis confirmari poſſe puto. Primum eſt Innocentii primi teſtimonium, qui Galliarum ut & ceteras Occidentis Eccleſias non ab alio quam a Petro aut eius ſucceſſoribus inſtitutas fuiſſe docet. Quod ſane aſſeri non poterit, ſi du-

De Pothino miſſo a Polycarpo Smyrnenſi.

Eius miſſionis occaſio.

Probatam a Romano Pontifice miſſionem illam tribus argumentis oſtendi-

ducentis & quinquaginta ante Innocentium annis antiquiſſima & florentiſſima totius Galliae ſedes a Polycarpo condita fuerit. Secundum argumentum petendum eſt ex ipſius erga Romanam Eccleſiam cultu; qui peregrinationem ſuſcepit, ut Anicetum Romae inviſeret, teſte Euſebio. Fieri ergo non poteſt, ut eam ſedem vel levi contumeliae ſuſpicione laedere vellet, ea inconſulta Occidentis Eccleſias ordinando. Tunc enim, quemadmodum & ſequenti ſaeculo, provinciae Galliarum Romanae ſedis adminiſtrationi ſubiacebant. Quod patet ex facto ipſius Eccleſiae Lugdunenſis; quae per beatum Irenaeum Presbyterum Romam miſſum ad Eleutherum Pontificem de Montani haereſi in Phrygia exorta retulit, ut Eccleſiae pacem in Aſia & Phrygia procuraret, teſte Euſebio *lib.V. cap. III.* Tertium idque validiſſimum argumentum deſumitur ex ſynodo habita ab Irenaeo tunc Epiſcopo Lugdunenſi, ex mandato Victoris Papae, in quaeſtione de die Paſchatis. Vim autem argumenti non conſtituo in eo mandato, quum in Orientis etiam Eccleſiis Concilia tunc acta ſint ex reſcripto Victoris, ut patet ex Euſebio *lib. V. cap. XXIII.* ubi de ſynodo a Polycrate Epheſi habita, & ex ſynodi Palaeſtinae fragmento, quod recitat Beda. Sed decretum ſynodi habitae ab Irenaeo perpendo, quo uſus Aſiaticarum Eccleſiarum in XIV. die uſurpanda in celebratione Paſchatis damnatus eſt, & diei dominicae aſſertus iuxta conſuetudinem Eccleſiae Romanae. Aliter ſentire debuerat Irenaeus cum ſuis Aſiaticis, ſi mera Smyrnenſis ſoboles fuiſſet haec noſtra Lugdunenſis. Vnde enim haurire potuiſſet ritus ſuos quam a matrice Eccleſia, & cuius inſtituta potius amplecti quam eius Eccleſiae, unde deducta erat, ut fieri docuit iuxta ſcitum Innocentii primi?

...tur. ... teſtimonio Innocentii.

Ex cultu Polycarpi erga Romanum Pontificem.

Ex ſententia ſynodi ab Irenaeo habitae adverſus opinionem Aſiaticorum.

CXII. Pothinus annum aetatis agens nonageſimum martyrio confectus eſt ſub Marco Aurelio Antonino anno Chriſti CLXXIX. una cum reliquis Chriſtianis, quorum ſupplicia deſcripta ſunt in luculenta illa epiſtola, quam refert Euſebius libro V. cap. I. Eius epigraphe haec eſt: οἱ ἐν Βιέννῃ ϗ Λυγδύνῳ τῆς Γαλλίας παροικοῦντες δοῦλοι Χριςοῦ, τοῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν ϗ Φρυγίαν, &c. Vbi tria obſervanda ſunt. Primum, hanc epiſtolam ad Aſianos deſtinari, quia inde magiſtros pietatis Lugdunenſes aſſumſerant. Secundum, Viennam Lugduno praeferri ordine ſcripturae. Quod ita intelligendum non eſt, ac ſi metropoleos dignitas tunc temporis eſſet penes Viennam ſolam. Vtraque enim urbium illarum ſuae provinciae caput erat; ut diſerte teſtatur Euſebius ibidem, dum ait, eas fuiſſe Galliarum ἐπισήμους μητροπόλεις. Sed honoris praerogativa in ordine civili tunc Viennae competebat prae Lugduno, ex inſtituto Galbae. Quum enim vetus harum urbium diſcordia in mutuas clades erupiſſet, & iſta memor beneficii accepti pertinaci fide pro Neronis partibus ſtaret, illa vero ſtuderet Galbae, *Galba reditus Lugdunenſium, occaſione irae, in fiſcum vertit. Multus con-*

Pothini martyrium.

Explicatio inſcriptionis epiſtolae Lugdunenſis.

Vienna cur praelata Lugduno.

contra in Viennenſes honor; ut ait Tacitus *libro primo hiſtoriarum*. Tertium, Lugdunum ſpecialiter Galliae tribuitur in hac epiſtola; quia (ut dixi num. CII.) Galliae quandoque diſtinguebantur ab antiqua Narbonenſi provincia, cuius partem ſibi vindicabat Viennenſis. Quod diſcrimen inductum eſt etiam in eccleſiaſticam diſpoſitionem. Vnde in ſubſcriptionibus Concilii Arelatenſis primi habiti anno trecenteſimo decimo quarto, poſt Epiſcopos provinciae Viennenſis ſequuntur Epiſcopi Gallicani e provinciis Lugdunenſi, Belgica & Aquitanica. Iidem dicuntur *provinciarum Gallicanarum Epiſcopi* a Synodo Vaſenſi anno quadringenteſimo quadrageſimo ſecundo. Hic quoque emerſit uſurpata in ſynodis diſtinctio Galliarum & quinque ſive ſeptem provinciarum: ut monui *num. LXVI. & LXVII.*

Galliae diſtinctae a Narbonenſi provincia in ordine eccleſiaſtico.

De Irenaeo.

CXIII. Irenaeus a Polycarpo Smyrnenſi, cuius dictata adoleſcens exceperat, ad Pothinum miſſus, Lugduni Presbyterum egit, deinde primi ordinis ſacerdotem. Claritudo tanti viri per univerſam Eccleſiam ſcriptis voluminibus pro tuenda fidei regula ſic enituit, ut maximum inde ornamentum acceſſerit Eccleſiae Lugdunenſi. Hinc enim accidit, ut ſynodo Gallicanae, quae habita eſt in cauſſa Paſchatis adverſus Aſiaticos, Irenaeus praefuerit, Euſebio teſte lib. V. cap. XXII. ubi ceterarum provinciarum Concilia recenſens, Romanum ſcilicet, Palaeſtinum, Ponticum, Osrhoënum, Corinthium, ſive Achaicum, iis quoque Gallicanum coniungit, conflatum ex Eccleſiis Galliae, *quas* Irenaeus regebat: Και των κατα Γαλλιαν δε παροικιων, ἁς Εἰρηναιος ἐπισκοπει. Equidem non diffiteor, quin relativum pronomen in textu Euſebii ex vi & uſu particulae illius reſtringi poſſit ad Eccleſias Galliae Lugdunenſis primae, tunc diviſae a ſecunda, quas Irenaeus metropolitico iure adminiſtrabat. Sed quum in generali univerſae Eccleſiae cauſſa omnium ſacerdotum vota exquirerentur, nullaque ſynodus alia in Galliis tunc habita fuerit praeter hanc unam, plane neceſſe eſt, eam ſententiam ſequi, quae omnium Galliae provinciarum, in quibus Epiſcopi conſtituti erant, Concilium iſtud fuiſſe docet. Coactum Lugduni veriſimile eſt, eo quod in ea urbe trium provinciarum Galliae conventus fieri ſoleret, eaque eſſet antiquae diſciplinae ratio, ut in locis frequentioribus Concilia fierent, ubi tutius & rectius Epiſcopi conveniebant. De univerſis quoque Galliarum Epiſcopis intelligendus eſt alter Euſebii locus cap. XXIV. ubi ait admonitionem ſcriptam ad Victorem ab Irenaeo, ex ſententia omnium per Galliam fratrum, quibus praeerat, ἐκ προσωπυ ὧν ἡγειτο κατα την Γαλλιαν ἀδελφων. Tandem martyrio confectus eſt poſt edictum a Severo latum adverſus Chriſtianos anno decimo imperii, id eſt, anno Chriſti ducenteſimo quarto, vel eo tempore, quo Severus, expeditione Britannica ſuſcepta, Lugduno iter egit, id eſt, anno CCXVI. Qua de re luculenter ſcripſit vir eruditus Theophilus Raynaudus in Indiculo ſanctorum Lug-

Praefuit ſynodo Gallicanae in cauſſa Paſchatis.

Expenſus Euſebius.

Martyrium Irenaei.

Lugdunenſium. Tanta vero fuit Chriſtianorum in ea urbe ſtrages, ut per plateas flumina decurrerent ſanguinis Chriſtiani, nec numerum aut nomina martyrum inire licuerit; ut ait Gregorius libro primo hiſtoriae Francorum cap. XXIX.

CXIV. Tot martyrum cruore fuſo & Irenaei ſacerdotio magnopere nobilitata eſt Eccleſia Lugdunenſis. Vnde factum, ut anno DCCCLIV. a Lothario I. Imperatore *prima Gallorum Eccleſia* dicatur in reſcripto, quo Saviniacum monaſterium illi contulit, cum onere alendorum monachorum, quod reſcriptum ex codice manuſcripto Lugdunenſi damus.

Lugdunenſis Eccleſia prima Gallorum dicitur a Lothario Imperatore.

IN NOMINE Domini noſtri IESV Chriſti Dei aeterni. Lotharius divina ordinante providentia Imperator Auguſtus. Dum toto corde, tota anima, tota mente, & tota virtute, in his, quae Deo cara ſunt, vitam noſtram extendere & actus noſtros ad placendum illi informare cupimus, & amore ipſius Eccleſiam, quae eſt Sponſa & corpus eius, honorare & in ſublime ferre omni conamine quaerimus, ad aures ſerenitatis noſtrae perductum eſt, agente hoc maxime venerabili & noſtrae celſitudini devotiſſimo Pontifice Remigio, quomodo ſancta Lugdunenſis Eccleſia aliquando ditiſſima, & rebus late florentiſſima, & religione praeclariſſima fuerit, Pontificibus eius in hoc maxime ſtudium impendentibus, ut non modo Deo foecunda, generoſa filiis exſiſteret, verum & facultatibus & potentia ſaeculi ad faſtum mundi comprimendum opulentiſſima redderetur; at cauſſis diverſo ordine procurrentibus actum ſit, ut res, quae olim ad gloriam ipſius cumulatae undique in eam profluxerunt, diviſae & diſtractae multis generibus minuerentur. Quae res pietatis noſtrae animum eo promovit, ut, in quantum gratia omnis largitoris boni valeremus, ad primum ſtatum eam reparare niteremur. Manentibus ſiquidem in ipſa ſanctis ſtudiis, & adhuc pia religione, quae adprimis illi decorem ferrent, cui martyrum pretioſiſſimae memoriae & numeroſiſſimi tropaei ſanctorumque millium glorioſiſſimi provectus ad tutelam, ad incitationem omnis virtutis, ad doctrinam ſincerae fidei abundare noſcuntur, rebus exterioribus, etſi paulatim voluntate hominum defluentibus, minorata etiam uſque ad ultimum, niſi temperaſſet pietas divina, haberetur. Vt ergo tanti boni participes, fautores, auctores, ſublevatores, ſicut ubique deſideramus, propter omnipotentis Dei gloriam eſſemus, & ut ſancta ſtudia in ea amplius valerent, ad imperium noſtrum & auguſtam ſerenitatis noſtrae memoriam ſubvehendam, viſum eſt dignationi noſtrae dono & largitione rerum noſtrarum eam nunc ad praeſens aliquantulum promovere; quod, donec ad primam formam, ſi poſſibile ſit, perducatur, ſemper propter venerationem loci & Pontificis, ubi opportunitas ſe dederit, idipſum animo reſidebit. Conferimus itaque ipſi ſacrae & primae Gallorum Eccleſiae pio animo, promtiſſima voluntate, ſimplici

Digitized by Google

plici corde, quod deinceps omni tempore firmum & ſtabile permanere cupimus, coenobium cum ſuis omnibus ad illud pertinentibus, in honore Domini noſtri IESV Chriſti ſub invocatione beati Martini Epiſcopi & Confeſſoris conſtructum, quod Saviniacus publice vocatur. Quam donationem liberaliſſime a pietate noſtra perfectam ita reverendiſſimae matri Eccleſiae Lugdunenſi indiſrupto tempore ad ſolatium & honorem ſui manere volumus, ut habitatores loci ipſius vita, doctrina, & ſubminiſtratione rerum neceſſariarum ordinante & diſponente viſcera maternae pietatis, & ſancto Pontifice ipſius, ſalvo privilegio dioeceſeos, eis imperante, meliores & utiliores abinde efficiantur, ne detrimentum ex ſubditione ſeu donatione tali in aliquo ſibi proveniſſe lugeant, ſed ad deſiderium noſtrum & cumulum remunerationis, fructum ſui perfectum & gratiam vitae melioris inde ſibi accreviſſe perpetuo laetentur. Vt autem manere noſtra donatio & pietatis noſtrae collatio & edictum noſtrae praeceptionis cunctis annorum curriculis firmum & inconvulſum poſſit, nec a quoquam violari ullo modo praeſumatur, magnitudinis noſtrae annulo cum roboratione etiam manuum ſubter imprimere & munire ad durabilem ſtabilitatem iuſſimus.

Signum LOTHARII sereniſſimi Auguſti.

Ilrodmundus notarius ad vicem Hilduini recognovi. Data 11. *Idus Septembris anno Chriſto propitio Domini Hlotharii Imperatoris in Italia XXXIII. & in Francia XII. Indictione XV. Actum in villa Gherniaco in Dei nomine feliciter. Amen.*

In ſynodis nunc prior nunc poſterior ſubſcribit Lugdunenſis Epiſcopus.

CXV. Prima ergo Gallorum Eccleſia dicta eſt, non ex eo, quod aliquam prae ceteris ſedibus metropoliticis iuriſdictionis praerogativam obtineret, quum ex ſubſcriptionibus Gallicanarum ſynodorum pateat, Epiſcopos Lugdunenſes, ut in quibuſdam potiores, ita in quamplurimis poſteriores partes tenuiſſe. Attamen poſt excitatam de primatu Galliarum ab Anſegiſo Senonenſi controverſiam, Cabilonenſis ſynodus ſecunda, Lugdunenſis ſane provinciae, Aurelianum Lugdunenſem Primatem omnium Galliarum vocavit in decreto de purgatione Gerfredi monachi anno octingenteſimo nonageſimo quarto. Etenim incenſa ſemel de dignitate ſedium contentio ingenia provincialium utriuſque ſedis incitavit ad amplificandum Eccleſiae ſuae ſplendorem. Senonenſis Eccleſia delegationem Apoſtolicae ſedis per intervalla impetrabat, ut decus olim ea ratione partum quoquo modo ſervaret. At Lugdunenſis veterum monumentorum & hiſtoriae fidem ſollicitabat, ut dignitatem ſuam tueretur. Tunc opportune prodiit in lucem collectio Iſidori, qua Clementis & Anacleti epiſtolae & Notitia provinciarum illi adiuncta continebantur. Hinc collegit ſynodus Cabilonenſis, primatum Galliarum deberi Lugdunenſi Eccleſiae, eamque opinionem tranſmiſit in poſteros, quam ſcripto ſuo publicavit beatus Odilo Abbas Cluniacenſis in vita ſancti Maioli circa annum milleſimum quadrageſimum

Primas omnium Galliarum dicitur in Cabilonenſi ſynodo II.

Idem docuit Odilo Abbas Cluniacenſis.

ſimum ſextum. Ait enim, Maiolum ab Antonio quodam erudiendum acceſſiſſe ad urbem Lugdunenſem *philoſophiae nutricem & matrem, & quae totius Galliae ex antiquo more & eccleſiaſtico iure non immerito retineret arcem*. De iure loquitur, non autem de facto. Nondum enim collata fuerat primatus dignitas a Gregorio ſeptimo. Quare non erat, cur ſe in tantas anguſtias coniiceret vir eruditus, qui exiſtimat contra omnium codicum fidem, Odilonem iſtum alium eſſe ab Abbate Cluniacenſi, qui obiit anno milleſimo quadrageſimo octavo, & poſteriorem Gregorii VII. reſcripto. Quoniam, inquit, auctor vitae Maioli meminit in eo opere Guilielmi Abbatis, *qui nuper rebus humanis exceſſit*. Atqui, ſubſumit ille, Wilielmus Abbas Cluniacenſis obiit anno MLXXIX. III. Idus Ianuarii, tribus menſibus poſt reſcriptum Gregorii. Errat dupliciter. Willelmus Abbas, de quo loquitur Odilo, eſt Divionenſis, qui obiit anno milleſimo quadrageſimo quinto, tribus annis ante Odilonem Cluniacenſem. Wilielmus autem Cluniacenſis vitam exuit anno milleſimo centeſimo ſeptuageſimo nono; ita ut ſuperiori calculo viri eruditi deſit numerus centenarius. Tanta erat ſancti Odilonis Abbatis Cluniacenſis auctoritas, ut facile Gregorius VII. ſibi iuſtum eſſe perſuaſerit, & in gratiam Lugdunenſis Eccleſiae decreverit, quod Odilo praeiudicio ſuo ex opinione recepta conſtituendum praeſcripſerat; eo temperamento tamen adhibito, ſcilicet, ut in quatuor Lugdunenſes provincias, non autem per univerſam Galliam, primatum illi confirmaret.

Qui explicatur, & aſſeritur eſſe auctor vitae beati Maioli.

Ex recepta ſententia Gregorius VII. primatum Lugdunenſem conſtituit.

CXVI. Decretum Gregorii ſtatim Rodulphus Turonenſis Archiepiſcopus amplexus eſt; de quo illi gratulatus eſt Gebuinus Lugdunenſis, data ad eum ea de re epiſtola, quae edita eſt in auctario Bibliothecae patrum, ante Flodoardi hiſtoriam Rhemenſem. Sed Richerius Senonenſis omni contentione reluctatus eſt, alienum exiſtimans a dignitate Eccleſiae ſuae (cui primatus Galliarum olim delatus fuerat ab Apoſtolica ſede, quemadmodum diximus *num. LVI.*) ſi ad colendam Lugdunenſem Eccleſiam demitteretur. Itaque ad revincendam illius pertinaciam opus fuit iudicio Claromontanae Synodi, quod poſt varias Richerii praeſentis ludificationes ab Vrbano ſecundo promulgatum eſt; cuius exemplar nunc primum ex manuſcripto codice Lugdunenſi damus. Huic ſententiae ſe parituros Senonenſis Eccleſiae ſuffraganei Epiſcopi ore proprio profeſſi ſunt. Renuens vero Richerius, uſu Pallii & obedientia ſuffraganeorum mulctatus eſt, quamdiu in contumacia perſtaret. Idem iudicium latum in Rotomagenſem Epiſcopum abſentem, niſi intra tres menſes ſubiectionem debitam polliceretur; quam ſuffraganei illius Eccleſiae Epiſcopi, qui praeſentes aderant, ſtatim ſpoponderunt. De hac Pallii abſtentione Richerio irrogata intelligendus eſt Ivo Carnotenſis in *epiſtola quinquageſima* ad Richerium: ubi ait, mandatum ſibi in urbe Montiſpeſſulani ab Vr-

Illi paruit ſtatim Turonenſis.

Senonenſis reſtitit.

Decretum Vrbani II. in illum.

Et Rotomagenſem.

Explicatur Ivo.

bano tunc Romam repetente de Pariſienſis Epiſcopi electione cognitionem, & permiſſam Richerio Senonenſi electi ordinationem cum Pallii uſu in eo miniſterio. *Mando vobis ex parte Domini Papae, ut, ſi Pariſienſis Eccleſia eum* (id eſt, Guilielmum) *ſibi ordinari & conſecrari poſtulaverit, ante feſtum ſancti Remigii, ſecundum auctoritatem & conſuetudinem Eccleſiae veſtrae, ei manum imponatis, & honore Pallii ad tempus vobis interdicto in eius ordinatione & conſecratione uti nullatenus formidetis. Sic enim Domnus Papa mihi conceſſit apud Montempeſſulanum, quum ad petitionem Regis de eiuſdem Guilielmi electione tractaretur, & poſt multam ventilationem eiuſdem electionis diſcuſſio mihi a Domno Papa committeretur.* Conqueſtus eſt de hoc iudicio Synodi Claromontanae Richerius apud Ivonem Carnotenſem ſuffraganeum Eccleſiae Senonenſis & iuris canonici peritiſſimum; a quo conſilium retulit prudentia plenum, ſcilicet ut rei iudicatae interim pareret, donec inſtrumentis authenticis libertatem Eccleſiae ſuae docere poſſet. *Non eſt conſilium meum, ut contra torrentem brachia dirigatis; immo apoſtolicis ſanctionibus interim acquieſcatis, abſque praeiudicio privilegiorum vel authenticarum ſcripturarum, ſi quando reperiri poterunt, quae hanc ſubiectionem ab Eccleſia veſtra removeant, & eiuſdem Eccleſiae libertatem defendant.* Reſpuit admonitionem Richerius, Ivonemque in eam neceſſitatem adegit, ut ſecundum Vrbani in Synodo Claromontana decretum a Senonenſis Eccleſiae reverentia ſibi interdicta tantiſper diſcederet. Vnde quum Aurelianenſis Eccleſia Sancionem ſibi praeficiendum Epiſcopum elegiſſet, & a Richerio evocatus fuiſſet Ivo pro electi ordinatione ad Caſtrum Nantonenſe, (hodie Chaſteaulandon) noluit parere mandato. Haec ſunt eius verba *epiſtola LIV. Quem quum a nobis ex admonitione Senonenſis Archiepiſcopi conſecrari poſtulaſſet apud Caſtrum Nantonenſe, quod eſt intra parochiam Senonenſem, omnino recuſavimus, propter primatum Lugdunenſis Eccleſiae, quem irrationabiliter refutat illa ſedes, & interdictum ſedis Apoſtolicae.* Itaque Ivo ipſe cum aliis provinciae Epiſcopis manum impoſuit electo, precibus Aurelianenſis Eccleſiae & Regis motus. Hugo Lugdunenſis tunc Legati vices agebat in Gallia; qui non ratione quidem primatus, ſed iure legationis, ad ſe de perſona electi ante omnia referri debere contendebat, teſtimonio petito ex Leonis epiſtola ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem. Sed excepit Ivo, id iuris conceſſum Anaſtaſio privilegio perſonali, non autem omnibus Legatis indultum generali decreto (*).

Conqueritur Richerius.

Conſilium Ivonis.

Qui renuenti adverſatur.

Diſputatio Ivonis cum Hugone Legato.

Alia cum eodem, ut Primate, & Daimberto.

CXVII. Maioris momenti negotium emerſit poſt Richerii obitum, qui accidit anno milleſimo nonageſimo ſexto: quod Ivonis diligentiam excitavit ad tuendam Senonenſis Eccleſiae dignitatem. Electo enim Daimberto, Hugo Primas Lugdunenſis & Legatus in Gallia eum

(*) *Ivo epiſt.* 59.

eum ſibi ante ordinationem exhiberi, & ut Primati Lugdunenſi ſubiectionem debitam profiteri debere contendebat; miſſiſque litteris ad provinciae Epiſcopos, ut a conſecratione manus abſtinerent, diſerte iubebat. Paritum eſt interim Legati mandato. Sed reſcripſit Ivo epiſtola LX. perſonalem illam exhibitionem ante ſuſceptum conſecrationis munus nulli Primati deberi ex more, ſed neque Legatis ius illud competere, niſi electus alicuius criminis reus delatus ſit. Quare petiit, ut permitteret liberam illius ordinationem provincialibus Epiſcopis. Hugone deſtinatis pertinaciter adhaerente, Ivo ea de re certiorem fecit Vrbanum Papam *epiſtola LXV. De Senonenſi electo, cuius conſecratio a Legato veſtro Lugdunenſi Archiepiſcopo ob hoc impeditur, quia ei iure primatus ſui ante conſecrationem ſuam obedientiam non profitetur, quid nobis agendum ſit, reſcribat veſtra paternitas. Quum enim nulla aliquo accuſante alia cauſſa praetenderetur, propter quam eius conſecratio differretur, eo tamen iubente propter reverentiam veſtram manus ab eius conſecratione continuimus, quum de profeſſione a Metropolitanis Primatibus facienda nihil legamus conſuetudine firmatum, vel legibus inſtitutum; ultra quas metas nihil conceſſum eſſe Primatibus teſtatur Papa Nicolaus.*

berto Senonenſi electo.

An Metropolitanus ante conſecrationem teneretur ſiſtere ſe coram Primate.

CXVIII. Quis autem fuiſſet huius controverſiae exitus, pene incompertum erat. Id tantum habebamus, quod Goffridus Abbas Vindocinenſis epiſtola ſua docuerat (*) Ivonem, ſe fama accepiſſe exhibitam a Senonenſe obedientiam Hugoni Primati Lugdunenſi, praetermiſſo Ivone, qui tantopere pro Senonenſi Eccleſia laboraverat. Totius vero negotii ſeriem debemus epiſtolae Vrbani II. quam hic ſubiicimus ex manuſcripto codice Lugdunenſi. Vnde diſcimus, Daimbertum ab Vrbano ipſo Romae conſecratum ſine ulla conditione, deinde poſt aliquot menſes Romam evocatum ad ſynodum; ubi diſcuſſo negotio, contradicto iudicio primatus Lugdunenſis firmatur anno MXCIX. & Daimbertus pollicetur, ſe intra breve tempus ad Primatem acceſſurum, profeſſurumque debitam obedientiam. Quod praeſtitit bona fide, ut probatum eſt ex Goffrido. Cui addi poteſt teſtimonium Ioannis Lugdunenſis apud Ivonem *epiſtola CCXXXVII.* Vrbani autem epiſtola ita habet:

De exitu huius controverſiae.

VRBANVS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri & coëpiſcopo Hugoni Lugdunenſi ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Pro querela, quam adverſus Senonenſem Eccleſiam & praedeceſſorum tuorum & tua hactenus fraternitas vehementer exercuit, quantis contentionibus, quantis clamoribus & noſtro & anteceſſorum noſtrorum tempore ſedes Apoſtolica interpellata ſit, non eſt neceſſarium memorare; quoniam & anteceſſorum noſtrorum ſcripta indicant, & Conciliorum, quae nos auctore Deo in Galliis celebravimus, communis memoria proteſtatur. Ea ſiquidem cauſſa in plenario Arvernenſi Concilio tra-

Vrbani II decretum, quo controverſia de primatu dirimitur.

(*) *Goffrid. lib. 2. epiſt. 18.*

ſtata ac definita eſt. Et quum Richerius Senonenſis Archiepiſcopus ſynodali definitioni minime acquieviſſet, in Turonenſi pariter ac Nemauſenſi Concilio per tuam eſt induſtriam repetita. Et ſupradictus quidem Richerius pro ſua pertinacia interdictus obiit, ſuffraganeis eius tibi tamquam Primati & ſynodali iudicio obedientiam iam profeſſis. Frater autem noſter Daimbertus, qui eidem nunc Eccleſiae diſponente Domino praeſidet, ſicut tibi noſtris ſignificatum eſt litteris, ſub eadem querela per miniſterium meum gratiam conſecrationis accepit. Nuper autem, quum ad Apoſtolorum limina tam pro eiuſdem cauſſae actione quam pro communi ſynodica vocatione rediiſſet, praeſentibus legatis tuis, Iſmeone Dienſi Epiſcopo, Girino Decano, & item Girino Capellano, ſedis Apoſtolicae cogente iudicio, omni demum tergiverſatione caſſata, in manu noſtra profeſſus eſt, ſe & Lugdunenſis Eccleſiae ſuper Senonenſem primatum agnoſcere, & de cetero tibi tuiſque legitimis ſucceſſoribus tanquam Primatibus obedire. Similiter etiam pollicitus eſt ſtatuto a nobis tempore, id eſt, uſque ad proximam beati Dionyſii ſolemnitatem, ſe ad vos venturum, & in conſpectu Lugdunenſis Eccleſiae idipſum ore proprio profeſſurum, niſi canonicum impedimentum evenerit; quo tranſacto, infra triginta dies idipſum implere curabit. Sic enim vicariis veſtris & per eos tibi ac Lugdunenſi Eccleſiae in manum aſſignavimus, praeſentibus fratribus noſtris, quorum infra ſcripta ſunt nomina, Anſelmo videlicet Cantuarienſi, Leodegario Bituricenſi, Amato Burdigalenſi Archiepiſcopis, Gualterio Albanenſi, Odone Oſtienſi, Guntardo Fundano, Leutaldo Silvanectenſi Epiſcopis, Nunerio de Titulo ſancti Clementis, Teuzone de Titulo ſanctorum Ioannis & Pauli, Ioanne de Titulo ſanctae Anaſtaſiae noſtrae ſedis Apoſtolicae Presbyteris Cardinalibus, Petro Leonis, Ioanne Fregapane, Romanis proceribus. Tua ergo fraternitas quid Apoſtolicae ſedi debeat propenſiori deinceps & amoris & obſequii exhibitione perpendat.

Datum Romae apud beatum Petrum per manum Ioannis ſanctae Romanae Eccleſiae Diaconi Cardinalis, Indictione ſeptima, VIII. Kalendas Maii. Anno dominicae incarnationis MXCIX. pontificatus Domni Vrbani ſecundi Papae duodecimo.

Primatus dignitatem augere conantur Lugdunenſes, ſed excidunt.

CXIX. Conſtituto primatu, Archiepiſcopi Lugdunenſes aliquoties abuti tentarunt, fines eius ultra quam par eſſet porrigendo. Primus gradus factus eſt ab Hugone, ut iam diximus, qui electum Senonenſem Metropolitanum, antequam a provincialibus Epiſcopis ordinaretur, ſibi exhiberi cupiverat, ſed excidit ab ea petitione Vrbani ſecundi iudicio. Secundam controverſiam movit Ioannes Lugdunenſis, qui de inveſtituris laicorum Concilium indixit apud Anſam, & ceteros illius provinciae Epiſcopos evocavit ad ſynodum: qui conatum illum, ſcripta ab Ivone uno ex collegis omnium nomine epiſtola repu-

lerunt, aſſerentes, Epiſcopos ad alienae provinciae Concilium trahi non poſſe, niſi aut ex mandato ſedis Apoſtolicae, aut in cauſſa appellationis, ſi una ex provincialibus Eccleſiis primam ſedem appellaret. Contendebat quidem Ioannes, primam provinciam non eſſe a ceteris alienam, immo potius ex quatuor Lugdunenſibus unam ſolidam confici provinciam. Attamen obtinere non potuit, quod tantopere ambiebat, ob certam illam regulam, quae illius voto erat contraria, nempe nihil licere Primatibus, quam quod iis ex veteri inſtituto indultum eſt, ſcilicet ſolum appellationis iudicium. Haec ſunt illius epiſtolae verba, quae eſt CCXXXVI. inter epiſtolas Ivonis: *Nuſquam reverenda patrum ſanxit auctoritas, nuſquam hoc ſervare conſuevit antiquitas, ut primae ſedis Epiſcopus Epiſcopos extra provinciam propriam poſitos invitaret ad Concilium, niſi hoc aut Apoſtolica ſedes imperaret, aut una de provincialibus Eccleſiis pro cauſſis, quas intra provinciam terminare non poterat, primae ſedis auctoritatem appellaret.* Citat Nicolaum. Mox addit: *Huic ſententiae concordant Clemens & Anacletus, qui poſt Apoſtolos ordinaverunt, in quibus civitatibus eſſent primae ſedes, in quibus metropolitanae, ſtatuentes ita demum iudicium Epiſcoporum ad Primates eſſe referendum, ſi ad eorum audientiam fuerit appellatum.*

Nihil licet Primatibus praeter appellationis iudicium.

Senonenſis diſceſſio a primatu.

CXX. Non ſolum autem iniuſtis conatibus Lugdunenſium Senonenſis provincia obtinebatur, ſed etiam a colenda ſede Lugdunenſi tandem receſſit. Quod probamus ex epiſtola Humberti Lugdunenſis, qui ſedit anno milleſimo centeſimo quadrageſimo nono. Evocatus enim a Sugerio Abbate ſancti Dionyſii, qui Ludovici Regis in tranſmarinis partibus verſantis vices gerebat, ad conventum regni in urbe Carnotenſi provinciae Senonenſis, ubi de Orientalis Eccleſiae ſubſidiis deliberatio ineunda erat, reſpondit, ſalva dignitate eo ſe conferre non poſſe, ob contumaciam Senonenſis Epiſcopi, qui primatum Lugdunenſem reſpuebat. *Verum quia nos*, inquit, *pro officio & pro iure primatus, ex parte Domini Regis & Optimatum regni, ad colloquium, quod apud Carnutum celebrari debet, invitaſtis, ſciat caritas veſtra, quod, donec Senonenſis Archiepiſcopus in eadem cauſſa primatus nobis derogare non veretur, & Apoſtolicis mandatis contumax & rebellis exſiſtit, pudor nobis eſt ad illas progredi partes, ubi Domino Papae contradicitur & Lugdunenſis Eccleſia debito honore fraudatur* (*). Querela de ſolius Eccleſiae Senonenſis contumacia ſatis probat Rotomagenſem & Turonenſem officio ſuo non defuiſſe. Quare in univerſum ex hac epiſtola colligi non poteſt, primatum Lugdunenſem in Gallia tunc abolitum fuiſſe. Quin potius ea tempeſtate celeberrimorum virorum ſcriptis inclareſcebat, tum Petri venerabilis, qui Primatem & Pa-

Non abolitus erat in Gallia Primatus.

(*) *Apud And. Ducheſnium T. IV. pag.* 535.

& Patriarcham vocabat Epiſcopum Lugdunenſem, tum beati Bernardi, Othonis Friſingenſis, & aliorum.

Philippi Regis epiſtola explicatur de ſolo Bituricenſi primatu in Gallia.

CXXI. Attamen aliqui hoc ſibi perſuadent ex epiſtola Philippi Augusti Regis, qui ad Innocentium III. ſcribens his verbis utitur: *Sola Bituricenſis Eccleſia in toto regno noſtro primatiae obtinet dignitatem* (*). Alia eſt mens Regis: quae ut aperiatur, obſervandum eſt, illis temporibus, ſcilicet anno milleſimo ducenteſimo undecimo, Lugdunenſem civitatem Imperii iura coluiſſe, licet ager Lugdunenſis cis Ararim regno Galliarum accenſeretur. Quod ex antiqua diviſione inita inter filios Ludovici Pii, Rhodano, Arari, Moſae parte, & Scaldi terminabatur. Excitato deinde Burgundiae regno, Lugduni ſolida civitas illi tributa eſt, & inter proceres regni, quod poſtea Arelatenſe dictum eſt, Archiepiſcopus locum obtinuit; ut patet ex Boſonis & Ludovici eius filii inaugurationibus aliiſque publicis actis. Vnde Henricus III. Imperator Adelricum Lugdunenſi Eccleſiae Archiepiſcopum praefecit anno MXL. ex Glabro *lib. V. cap. IV.* Fridericus primus collatam a deceſſoribus ſuis, poſt adiunctum Imperio Arelatenſe regnum, donationem iurium regalium, tam in urbe quam eius agro trans Ararim, confirmavit anno MCLVII. iuſſitque, ut Heraclius Archiepiſcopus Lugdunenſis *Exarchon & ſummus princeps palatii Burgundiae* nuncuparetur. Conceſſit ergo Heraclio, ut edicti verbis utar, *totum corpus civitatis Lugdunenſis & omnia iura regalia per omnem archiepiſcopatum citra Ararim* (loquitur ratione habita loci, ubi tunc conſiſtebat) *in omnibus rebus, quae in Lugdunenſi epiſcopatu ad Imperium pertinent*. Guigo comes Lugdunenſis & Forenſis aegre tulit hanc donationem, belloque illato Archiepiſcopum Lugduno expulit, & ad Carthuſiam Portarum aufugere coëgit, ut notat quidam ſcriptor illius aetatis apud Surium. Tandem conventione invicem habita anno MCLXVII. omnia iura in civitate communia habuerunt. Anno vero MCLXXIII. idem Guigo ceſſit Eccleſiae quidquid iuris ſibi competebat Lugduni & in maxima parte eius pagi cis Ararim. Ipſe autem ab Eccleſia plures pagos recepit, permutationis nomine; quae confirmata eſt ab Alexandro III. Pontifice & a Philippo Auguſto Rege Galliarum. Dubitandum non eſt, quin dignitas Comitatus Lugdunenſis, quae tunc erat penes Guigonem Comitem, in Eccleſiam Lugdunenſem translata fuerit, ſoluſque Comitatus Forenſis titulus Guigoni ſervatus. In eam rem deſcripta ſunt in permutationis inſtrumento haec verba: *Caſamentum Eccleſiae a Comitatu ſeparari non poteſt.* Vox iſta *Caſamenti* apud Ivonem & alios auctores occurrit, quae praedia feudi nomine poſſeſſa ſignificat; atque adeo hic demonſtrat Comitatus praerogativam praediis & iuribus feudalibus Lugdunenſi Eccleſiae ceſſis, tam in civitate quam in eius pago,

Lugduni civitas regno Burgundiae & Imperio aſcripta.

Eius dominium Eccleſiae ceſſum.

Cum dignitate comitatus.

(*) *Exſtat ſupra* §. 55.

go, coniunctam fuiſſe. Praedia illa cis Ararim ſita Regiae iuriſdictioni ſubiiciebantur. Civitas vero Lugdunenſis paullatim ad ius regni rediit, tuitione beati Ludovici Regis a civibus adverſus Archiepiſcopum interpellata; qui motus exortos arbitrio ſuo compeſcuit anno milleſimo ducenteſimo ſexageſimo nono. Eadem cura exercuit Philippum III. eius filium; quae derivata eſt in Philippum IV. qui tuitionem in dominium aperte vertit, non invita civitate, quae opem eius adverſus Archiepiſcopum provocatione facta imploravit anno milleſimo ducenteſimo nonageſimo. Ex praedictis patet, anno MCCXI. recte a Rege Philippo Auguſto obſervatum ſolam Bituricenſem Eccleſiam in regno primatu potitam, quia illa aetate Lugdunenſis Eccleſiae ſedes ſita erat in finibus Imperii. Tandem regia iuriſdictio pleno iure Lugdunum amplexa eſt, ſuffragante Archiepiſcopo & Capitulo, iis conditionibus, quae tranſactionis inſtrumento continentur, quod ſcriptum eſt anno milleſimo trecenteſimo duodecimo. Earum una Comitatus Lugdunenſis dignitas Eccleſiae eius civitatis confirmatur; licet iuriſdictio inferior ſoli Archiepiſcopo aliis litteris concedatur ab ea depulſis Canonicis, quos, licet invitos & ſaepius deinde conquerentes, iuriſdictione civitatis, exceptis clauſtrorum ſeptis, privarat olim, ſervato Comitatus titulo, Gregorius X. anno MCCLXXIV. arbiter electus a civibus & Eccleſia. Nihilo ſecius tamen Comitatus titulum & cetera iura Comitum Canonici hucuſque ſervarunt. Vnde hoc anno MDCXLIII. die XXV. Septembris cognitione habita adverſus ſyndicum civitatis, antiqua Comites ſe Lugdunenſes nuncupandi poſſeſſio illis confirmata eſt decreto regii conſiſtorii.

Auctoritas in civitatem Regibus Galliae reſtituta.

Canonici Comites Lugdunenſes.

CXXII. Altera ex conditionibus primatus auctoritas in regno ſtabilita eſt. Eo enim inſtrumento Lugdunenſis Eccleſia regni primam ſedem inter ceteras Galliarum Eccleſias obtinere a Rege aſſeritur. Regii praeſidii is fuit effectus, ut Senonenſis Eccleſia primatum a Romanis Pontificibus conſtitutum, quemadmodum duae reliquae provinciae, non tamen ſine controverſia aliqua, deinceps agnoverit in dirimendis appellationibus. Solus Rotomagenſis Archiepiſcopus ſuperioribus annis a Lugdunenſis Eccleſiae obſequio recedere coepit, ſeque Primatem Normanniae nuncupare, ita ut provocatio ab eius iudiciis ad ſolam ſedem Apoſtolicam interponatur. Itaque in univerſum duo quaedam aſſerere licet. Vnum eſt, primatus Lugdunenſis ius in ſola dirimendarum appellationum a iudiciis Metropolitanorum iuriſdictione verſari. Alterum eſt, ius idem Bituricenſi, Burdigalenſi, Narbonenſi, Viennenſi, licet ſe Primates indigitent, extra provincias ſuas non competere, immo vero nec ulli alteri Primati in Europa.

Reſtitutio primatus in regno.

De Rotomagenſi Primate.

Ius Primatus Lugdunenſis.

CXXIII. Expoſita primatus Lugdunenſis hiſtoria, quaedam dicenda ſunt de Viennenſi primatu hactenus a nobis omiſſo; praeſertim quum eius Eccleſiae ſocietatem cum Lugdunenſi nobis exhibeat antiqua illa

epi-

Digitized by Google

De Viennenſi Eccleſia. epiſtola ab Euſebio laudata. De Viennenſi civitate & provincia ſub Romanis Principibus abunde dictum eſt. Id unum reſtat, ut dignitatem eius recentiorem non reticeamus. Ex Odilone in vita Adelaidis, Vienna dicitur *ſedes regni Burgundiae*, eiuſque Archiepiſcopus Comes & Cancellarius regni. Comitatum Viennenſem Archiepiſcopis donavit Rodulphus III. Rex Burgundiae anno MXXIII. eiſdemque Fridericus I. contulit anno MCLVII. ut eſſent in regno Burgundiae *ſacri palatii Archicancellarii*. Sed inſigniori privilegio eius civitatis Archiepiſcopos ornavit anno MCXX. Calliſtus II. Pontifex Romanus; qui genus ducens ex domo regia Burgundiae, eius regionis illuſtrandae, quemadmodum Eccleſiae Viennenſis ſponſae quondam ſuae, curam gerebat. Illis ergo tribuit primatus auctoritatem in ſeptem provincias, Viennenſem, Bituricenſem, Burdegalenſem, Auſcitanam, Narbonenſem, Aquenſem & Ebredunenſem. Et ne in ſimiles controverſias inciderent iis, quae motae fuerant Lugdunenſi Archiepiſcopo, praeter dignitatem illam primatus, vices Apoſtolicae ſedis illis contulit, mandata ſpecialiter ſynodos indicendi poteſtate & negotia eccleſiaſtica canonice dirimendi. Haec ſunt Calliſti verba: *Nos quoque auctore Deo concedimus, & praeſentis privilegii pagina confirmamus, ut videlicet ſuper ſeptem provincias primatum obtineat, ſuper ipſam Viennenſem, ſuper Bituricam, Burdigalam, Auxitanam, quae Novempopulana dicitur, ſuper Narbonam, Aquenſem & Ebredunenſem, & in eis Viennenſis Archiepiſcopus Romani Pontificis vices agat, ſynodales conventus indicat & negotia eccleſiaſtica iuſte canoniceque definiat.*

Eius primatus in ſeptem provincias a Calliſto.

Ratio inſtituendi huius primatus quaeritur.

CXXIV. Quaeret aliquis, quam regulam ſecutus Calliſtus hos fines Primati Viennenſi circumſcripſerit. Plane ad veterem diviſionem Gallicanae Dioeceſeos in Gallias & ſeptem provincias reſpexit, quarum conventus quotannis Arelate fiebat ex conſtitutione Honorii. Etenim ſeptem provinciae a Calliſto deſcriptae reſpondent ſeptem provinciis, de quibus diximus *num. LXVIII.* Occaſionem autem arripuit ſubiiciendi ſeptem illas provincias Eccleſiae Viennenſi, quia in Notitia, in capite illarum ſeptem, deſcripta eſt Viennenſis provincia una cum eius metropoli, quae eſt *civitas Viennenſium*. Quare Calliſtus coniecit, tam ſibi liberum eſſe, ut Viennam ſeptem provinciis praeficeret, quam deceſſoribus ſuis licuerat Lugdunum praeficere iis provinciis, quae Lugdunenſes dicebantur in Notitia. Porro, ne nova videretur haec inſtitutio, a Silveſtro I. & aliis Pontificibus Romanis eius originem arceſſit, quorum ſuppoſititia reſcripta edita ſunt a Ioanne Boſco, ubi ex Romano catalogo ſeptem provinciae ſubiici dicuntur Viennae; ut notatur in calce ſuppoſititii reſcripti Silveſtrini. Tarantaſiae autem Archiepiſcopum, qui praepoſitus erat provinciae Alpium Penninarum extra ſeptem illas poſitae, ſubiecit Viennenſi, ut Primati, exemplo Leonis I. & Symmachi. Ex hoc Calliſti decreto initium

Origo octo Viennenſium provinciarum in Notitiis.

tium ſumſit, ut exiſtimo, diviſio illa, quam aliquot exemplaria Notitiae praeferunt, in octo Viennenſes provincias; ita ut viris eruditis laborandum non ſit in alia ratione eius diviſionis quaerenda cum Scaligero, qui Vicarium Praefecti praetorio Galliarum Viennae quondam conſtitiſſe & in octo illas provincias Ius dixiſſe ſibi, dein ceteris, ſine ullo argumento, immo etiam contra veteris hiſtoriae fidem perſuaſit. Quum itaque beneficio Calliſti Bituricenſis Eccleſia, quae primatu in Aquitania potiebatur, & Narbonenſis, quae ex Vrbani II. decreto Primas erat provinciae Aquenſis ſeu Narbonenſis ſecundae, ſubiectae eſſent Primati Viennenſi, ipſe ſibi Primatis Primatum nomen indidit, & monetae, quam cudi curabat Viennae, hanc inſcriptionem adiecit: *Maxima ſedes Galliarum*. Sed nulla plane auctoritate in vim eius reſcripti, quod per ſubreptionem elicitum veterum Primatum inauditorum iura convellebat, Archiepiſcopus Viennenſis potitus eſt. Attamen Dienſem & Albenſem ſeu Vivarienſem epiſcopatus vi reſcripti illius ab Arelatenſi provincia diſtractos Viennenſis Archiepiſcopus in ſuam provinciam adſcivit.

Primates ſunt recentioris inſtituti. De Piſano.

CXXV. Vt autem plenius ſententiae noſtrae veritas adſtruatur, quae poſterioribus ſaeculis primatum hodiernorum originem aſſignat, diſcutienda eſt quaeſtio de Toletani & Bracarenſis primatus antiquitate, quae opinioni noſtrae ab Hiſpanis obiici poſſet. Piſanum enim primatum non moror, qui recentioris eſt inſtituti. Etenim ab Vrbano II. ſedi epiſcopali Piſarum collata eſt dignitas archiepiſcopalis, & Archiepiſcopo tunc conceſſa legatio in Sardinia anno milleſimo nonageſimo ſecundo. Primatum vero in Provinciis eius inſulae Turritana, Calaritana & Arborenſi contulit Alexander III. anno milleſimo centeſimo ſexageſimo ſeptimo. Quare recte quidem Piſanus ab interpretibus iuris noſtri dicitur Primas Sardiniae; ſed nullo operae pretio, quum nulla iuriſdictione in ea inſula hodie potiatur. In Hiſpaniis quoque Toletanus & Bracarenſis nullum ius in provincias ſibi arrogant, praeter nudam procedendi pompam cum antelatione crucis. De quo privilegio ſimul quoque aliqua annotabimus. De Toletani primatus inſtitutione copioſe ſcripſit Garſias Loaiſa; ſed nimiam vetuſtatem huic primatui affingit, quam ab initiis Eccleſiae repetit. Tantum autem civitas Toletana aberat olim a primatu, ut ſub Principum Romanorum imperio nondum aſſecuta eſſet metropoleos dignitatem. Quod mirum videri poſſet, niſi provinciarum Hiſpanicarum deſcriptione id adſtrueremus. Non loquor de diviſione ab Auguſto praeſcripta in tres provincias, Tarraconenſem, Baeticam, Luſitanicam, cuius meminere Strabo, Plinius & Ptolomaeus; ſed de illa partitione, quae ex Hadriani vel Antonini inſtituto Hiſpanias in ſeptem provincias tribuit. De qua ſic Rufus *in Breviario*: *Per omnes Hiſpanias ſex nunc ſunt provinciae, Tarraconenſis, Carthaginenſis, Luſitania, Gallicia, Baetica, in-*

De Toletano.

Diviſio provinciarum Hiſpaniae.

Septem in ordine civili.

inſulae Baleares. *Trans fretum Africae provincia Hiſpaniarum eſt, quae Tingitana cognominata.* Huic diſtributioni Eccleſiae diſpoſitio ſeſe accommodavit;ita tamen, ut Tingitana Mauritania relicta fuerit ſynodis Mauritaniae Caeſarienſis,quemadmodum monuimus numero XCIII. Inſulae quoque Baleares, in quibus una tantum erat civitas, Tarraconenſi provinciae acceſſerunt. Quare in quinque provincias eccleſiaſtica diſpoſitio redacta eſt, Tarraconenſem, Carthaginenſem, Galliciam, Baeticam & Luſitaniam; ut patet ex epiſtola Siricii ad Himerium Tarraconenſem in calce epiſtolae, ex epiſtola Leonis primi ad Turibium, ex regula fidei, quae ſubiuncta eſt Concilio Toletano primo, & ex Concilio Bracarenſi primo. Tarraconenſis provinciae metropolis fuit Tarraco, Galliciae Bracara, Luſitaniae Emerita, Baeticae Hiſpalis, Carthaginenſis vero provinciae Carthago (hodie Carthagena) olim ab Afris condita. Nomen ipſum, quod provincia a civitatis nomine ſortita eſt, ſatis docet, caput & matrem urbium eius regionis fuiſſe Carthaginem. Sed praeter demonſtrationem illam exſtat teſtimonium perſpicuum in ſubſcriptione Concilii Tarraconenſis I. habiti anno DXVII. ubi ſubſcribit Hector Epiſcopus Carthaginenſis Metropolis. Everſa deinde penituſque deleta fuit Carthago a Gotthis, ut notat Iſidorus Hiſpalenſis lib. XV. Originum. Quae clades illata eſt a Suevis anno CDLXI. qui, teſte Idacio, Baeticam & Carthaginenſem provincias magna depraedatione ſubverterunt. Excidium illud provinciae Carthaginenſis ſynodo occaſionem dedit transferendae dignitatis metropolitanae in civitatem Toletanam, ubi Gotthorum Reges ſolium regni conſtituerant. Quare in calce ſynodi Toletanae II. anno DXXXI. Montanus Epiſcopus Toletanus dicitur eſſe in metropoli, ideoque eius curae mandatum, ut quando opus erit, litteris ſuis evocet ad ſynodum comprovinciales Epiſcopos. Idem Montanus, in epiſtola ad Palentinos, ex veteri conſuetudine ius metropoliticum ſibi arrogat. *Praeſertim*, inquit, *quum Toletanae urbi Metropolitani privilegium vetus conſuetudo tradiderit*. Sine dubio mutatio haec inducta fuerat invito Carthaginenſi Epiſcopo, qui nomen, licet inane, Metropolitani Carthaginenſis retinebat anno DXVII. & intereſſe nolebat ſynodo Carthaginenſis provinciae, ſed proximiori, nempe Tarraconenſi, ut diximus de Hectore. Vnde in Notitiis, quae temporibus Gotthorum prodierunt, Toletum quidem dicitur eſſe metropolis provinciae Carthaginenſis, ſed in aliquibus exemplaribus civitas Carthaginis non annotatur inter ſuffraganeas. Quare Euphemius Toletanus Epiſcopus veluti religione ductus, in Concilio Toletano III. anno DLXXXIX. non Carthaginenſis provinciae, ſed Metropolitanum Carpetaniae ſe indigitat; quia regio Carpetana, in qua ſitum Toletum, pars erat Carthaginenſis provinciae. Ex ea ſubſcriptione quum Epiſcopi quidam collegiſſent, alium eſſe debere Metropolitanum reliquae Carthaginenſis provinciae, ſcilicet ipſum Carthaginis Epiſcopum, Rex Gun-

Quinque in ordine eccleſiaſtico.

Carthago metropolis provinciae Carthaginienſis.

Ea urbs exciſa.

Ad Toletum urbem eſt translata metropolis.

Toletanus dictus Carpetaniae Metropolitanus.

Gundemarus eorum conatum coacta ſynodo Toletana adiunctoque ſuo decreto repulit anno ſexcenteſimo decimo. Aſſerit enim, Toletano Epiſcopo *collatum honorem primatus iuſta antiquam ſynodalis Concilii auctoritatem per omnes Carthaginenſis provinciae Eccleſias*. Deinde caſtigat Euphemii errorem, quod ſe Carpetaniae Metropolitanum inſcripſiſſet, non autem Carthaginenſis provinciae. Mox addit: *Ob hoc, quia una eademque provincia eſt* (ſcilicet Carthaginenſis) *decernimus, ut ſicut Baetica, Luſitania, vel Tarraconenſis provincia, vel reliquae ad regni noſtri regimina pertinentes* (Galliciam & Narbonenſem intelligit) *ſecundum antiqua patrum decreta ſingulos noſcuntur habere Metropolitanos, ita & Carthaginenſis provincia unum eumdemque, quem priſca ſynodalis declarat auctoritas, & veneretur Primatem, & inter omnes comprovinciales ſummum veneretur antiſtitem*. Vnde patet, primatum metropoliticum in provinciam Carthaginenſem collatum Toletano Epiſcopo a veteri ſynodo, confirmatum illi fuiſſe ab altera ſynodo & a Rege Gundemaro. Sed de primatu in ceteras provincias nihil conſtitutum. Immo vero earum exemplo ius Toletani Epiſcopi in ſua provincia aſſertum eſt. Quod anno quoque DCXLVI. in Concilio Toletano VII. firmatum fuit, praeſcribendo, ut evocati Epiſcopi, ſcilicet illius provinciae, ab Epiſcopo Toletano ſingulis menſibus Toletum accederent, exceptis meſſis & vindemiarum feriis.

Decretum Gundemari pro Metropolitano Toletano.

CXXVI. Aucta eſt deinde Toletani Epiſcopi dignitas definitione ſynodi Toletanae XII. habitae anno DCLXXXI. quae ius illi tribuit probandi & ordinandi omnes Hiſpaniarum Epiſcopos, quos Reges Gotthorum elegiſſent. Sed ius appellationum a Metropolitanorum iudiciis illi collatum non eſt; ita ut vere dici poſſit, primatum illi non fuiſſe indultum ea ſignificatione, qua poſterioribus ſaeculis uſurpatus eſt. Sola illi προεδρία ex eo iure ordinationum quaeſita eſt; qua, praeter antiquum morem, uſus eſt in quatuor reliquis Conciliis Toletanis. Aequo enim iure agebat antea cum ceteris Metropolitanis, qui iuxta ordinationis tempora locum ſuum tenebant. Vnde in Concilio Toletano III. primus omnium ſubſcripſit Maſſona Emeritae Epiſcopus, provinciae Luſitaniae Metropolitanus; ſecundo gradu Euphemius Toletanus, Metropolitanus Carpetaniae provinciae; tertio loco Leander Hiſpalenſis, Metropolitanus provinciae Baeticae; cuius ſubſcriptio non eſt movenda tertio loco, & primo reponenda, ut putant eruditi, quaſi hoc deberetur Hiſpalenſi ſedi ob vices Apoſtolicae ſedis, quas illius Epiſcopis delegari mos erat. Vt enim certum eſt vicariam poteſtatem datam Hiſpalenſi Epiſcopo a Simplicio anno CDLXVII. & deinde Salluſtio ab Hormiſda, demum Leandro a beato Gregorio, ita dubitari non debet, quin privilegia illa perſonarum eſſent, non ſedium, temporalia, non perpetua. Certum quoque eſt, legationibus illis olim non adiunctam fuiſſe conſeſſus praerogativam, ut patet ex ſub-

Augetur dignitas Toletani Epiſcopi

De legatione Hiſpalenſis Epiſcopi

Cui non erat tributa

N 2

confeſſus praerogativa.

ſubſcriptionibus Fauſtini in Concilio Africano & Iuliani Coënſis Epiſcopi in ſynodo Chalcedonenſi. Ius προεδρίας dabatur tantum certo generi Legatorum, de quibus copioſe dicemus in tractatu de Legatis pontificiis. Hiſpaniis poſt haec a Saracenorum exercitu occupatis, Toletum ſub eorum iugo per trecentos ſexaginta & octo annos ingemuit, donec a barbaris illis urbem victor Ildefonſus VI. Rex Caſtellae poſt diutinam obſidionem eripuit, & Eccleſiam uberrimis latifundiis eo bello partis locupletavit. Tunc, id eſt, anno milleſimo octuageſimo octavo, Vrbanus II. precibus, ut ipſe loquitur, Ildefonſi regis invitatus Pallium Bernardo Archiepiſcopo Toletano contulit. Mox addit: *Teque, ſecundum quod eiuſdem urbis conſtat exſtitiſſe Pontifices, in totis Hiſpaniarum regnis Primatem privilegii noſtri ſanctione ſtatuimus, & Primatem te univerſi Praeſules Hiſpaniarum reſpicient, & ad te, ſi quid inter eos quaeſtione dignum exortum fuerit, referent.* Tarraconenſis Epiſcopus, qui alterius regni, nempe Aragonii maieſtatem colebat, novae auctoritati ſubmitti noluit; praeſertim quum Toletanus olim nullam iuriſdictionem in ceteris provinciis exercuiſſet; quae tamen illi per ſubreptionem hoc reſcripto, ut debita ex antiquo more, concedebatur. Quare ne Tarraconenſi aut reliquis Metropolitis fieret iniuria, Vrbanus vices ſuas Bernardo Toletano Epiſcopo per univerſam Hiſpaniam & Narbonenſem provinciam mandavit altero reſcripto, quod exhibet Loaiſa. Sed privilegium illud perſonale, & ad certum tempus, iuriſdictionem perpetuam in provincias Hiſpaniae tribuere non potuit Eccleſiae Toletanae; a qua exercenda ſemper abſtinuit, ut teſtatur Mariana *lib. IX. hiſtor. cap. XIX.* Attamen ſplendidiorem eius dignitatem reddidit Martini V. Summi Pontificis reſcriptum datum anno MCCCCXXII. quo Toletano Epiſcopo iiſdem privilegiis & inſignibus uti conceſſit, quae maioribus Patriarchis competunt, quorum unum eſt in ſynodo Lateranenſi ſub Innocentio III. relatum, ſcilicet *ut Dominicae crucis vexillum ante ſe faciant ubique deferri, niſi in Vrbe, & ubicumque ſummus Pontifex praeſens exſtiterit, aut eius Legatus utens inſigniis Apoſtolicae dignitatis* (*). Hac crucis praelatione per univerſas Hiſpanias uſi ſunt aliquando Epiſcopi Toletani, quamvis renitentibus pleriſque Metropolitanis.

Primatus Toletano collatus ab Vrbano II.

Qui nulla iuriſdictione fruitur extra provinciam.

Ius anteferendae crucis per Hiſpanias illi conceſſum.

De Primatu Bracarenſi.

CXXVII. Idem ius ſibi competere contendit Bracarenſis Archiepiſcopus, qui primatum quoque Hiſpaniarum ſibi vendicat ex vetuſtiſſima conſuetudine. Atqui ſi antiquas origines repetamus, ut ſplendore ſuo non carere Bracaram reperiemus, ita facile erit, eam a primatu totius Hiſpaniae excludere. Bracara quippe caput erat & metropolis provinciae Gallaeciae. Callaici populi apud Strabonem, Melam, & Plinium, a fluvio Durio uſque ad Aſtures porrecti, partem Gallaeciae tantum conficiunt, etſi nomen ex iis provinciae integrae poſt-

Bracara metropolis Gallaeciae.

(*) *Cap. Antiqua. de privileg.*

ea ſit inditum. Adiuncti ſunt Callaicis Aſtures & Cantabri, & ex harum trium nationum coniunctione conflata eſt ab Antonino provincia Gallaeciae, ſive Callaicorum, ut eos effert Siricius in epiſtola ad Himerium. Id docent, praeter Notitiam provinciarum Hiſpaniae Oroſius & Idacius. Illius haec ſunt verba *libro VI. cap. XXI. Cantabri & Aſtures Gallaeciae provinciae portio ſunt, qua extentum Pyrenaei iugum haud procul, ſecundo Oceano, ſub ſeptemtrione deducitur*. Idacius vero Bracaram, Lucum & Aſturicam Gallaeciae paſſim aſſignat ad Olymp. CCCVI. IX. & X. Suevorum Reges, pulſis Romanis, eam Gallaeciae provinciam ſui iuris fecerunt, conventuſque ſuos frequenter habuerunt in urbe Luco; quae in Itinerario Antonini Lucus Auguſti dicitur, & ab ea conventus Lucenſis apud Plinium. Theodemiro Suevorum Regi placuit Gallaeciam in duas partes dividi; quarum unius caput eſſet Bracara, alterius vero Lucus. Ea diviſio decreta fuit a Synodo Lucenſi anno DLXIX. ita, ut metropoli Bracarae ſubiicerentur Portucale, Lamecum, Conimbria, Viſeum, Egitania, (cuius ſedes translata eſt Guardiam) & novus epiſcopatus Dumienſis, ex Dumio monaſterio excitatus in gratiam Martini Bracarenſis, qui veterem collectionem Canonum edidit. Lucenſi vero metropoli tributae Auria, Aſturica, Iria, (cuius dignitas Compoſtellae acceſſit) Tudis, Britonnia ſive Ovetum. Sub Receſvintho Rege Gotthorum in Emeritenſi Concilio anno DCLXVI. redactae ſunt metropoles Hiſpaniarum ad numerum antiquum quinarium, deiecta civitate Lucenſi a dignitate metropoleos; ita tamen ut Conimbria, Viſeum, Lamecum, & Egitania reſtitutae fuerint Emeritae metropoli provinciae Luſitaniae, unde reciſae fuerant olim a Regibus Suevorum. Diſtractas plane fuiſſe oportuit quatuor illas civitates a Luſitania veteri. Praeterquam quod enim ſynodus Emeritenſis id teſtatur, idem ex Idacio colligere licet, qui Bracaram in finibus Gallaeciae provinciae ſitam fuiſſe docet. Quod alienum eſſet a vero, ſi quatuor illae civitates, ultra Bracaram & Durium fluvium poſitae, ad Gallaeciam pertinerent. Quare ut ſplendore metropolitico antiquitus clara fuit Bracara, & ceteris quatuor Hiſpaniarum metropolibus aequalis, ita nulla ratione illis fuit potior nec ſuperioribus ſaeculis nec poſterioribus; praeſertim quum nullo Apoſtolicae ſedis privilegio fulta reperiatur, quo, primatum ſibi quemdam vindicare poſſit. Id unum dici poteſt, eam Eccleſiam olim Toletano primatui cedere noluiſſe, eaque de re litem motam coram Innocentio III. cuius meminit *cap. Coram. De in integr. reſtit.* Sed primatum Hiſpaniarum non ideo exambivit, quem tamen hodie magno niſu cum iure crucis elatae geſtandae ſibi aſſerit, eo colore quaeſito, quod beatus Iacobus in Hiſpaniam adventans Bracarae primum Epiſcopum praefecerit. Qua de re copioſe ſcripſit vir eruditione clarus Auguſtinus Barboſa.

Ex quibus gentibus conflabatur Gallaecia.

Paruit Suevis.

A quibus diviſa in Bracarenſem & Lucenſem.

Lucenſis provincia ſuppreſſa.

Quatuor civitates reſtitutae Luſitaniae provinciae.

Nullus fuit primatus Bracarenſis.

Explicatio cap. Coram. De in integr. reſtit.

CXXVIII.

Digitized by Google

CXXVIII. Similis controverſia Cantuarienſem & Eboracenſem Archiepiſcopos diutiſſime exercuit, iſto crucis antelationem per univerſam Angliam ſibi deberi aeque ac Cantuarienſi contendente ex variis Apoſtolicae ſedis privilegiis; cui Alexander III. beneficium illud interim indulſit, donec cauſſae finis imponeretur, ut patet ex eius reſcripto in appendice II. ad Concil. Lateran. & *cap.* 1. *Vt lite pendente*. Sed gratioſo illo iudicio per plures annos uti non potuit, donec certis conditionibus de toto negotio tranſactum eſt, permiſſumque extra provinciam Eboracenſem elata & ſublimi cruce procedere. Origo privilegii indulti Eboracenſibus Epiſcopis petenda eſt ex diſceptatione de primatu totius Angliae, quae illos commiſerat cum Cantuarienſibus, quam eo temperamento adhibito ſopiendam cenſuerant Romani Pontifices. Ex quo argumento ſequi videbatur, Epiſcopum Lugdunenſem intra fines primatiae ſuae cruce ſublimi antelata procedere poſſe. Quod tamen extra provinciam propriam liberum illi non eſſe contendebat Archiepiſcopus Pariſienſis, quum nec conſuetudo nec ullum privilegium Apoſtolicum illi ſuffragaretur. Ea de re diligentiſſime ſcripſit anno MDCXXVIII. pro Archiepiſcopo Pariſienſi vir eruditiſſimus Andreas Sauſſayus nunc Officialis dioeceſis Pariſienſis; cuius litis dirimendae arbitrium mihi non ſumo. Id unum addam, reſcripto Calliſti ſecundi, quo Viennenſis primatus in ſeptem provincias conſtituitur, conceſſum fuiſſe Archiepiſcopo Viennenſi, ut intra provinciam cruce elata uteretur: *Ad haec, pro ampliori Viennenſis Eccleſiae dilectione ante Viennenſem Archiepiſcopum per provinciam ſuam crucem deferri concedimus*. Vnde colligitur, iure veteri ius illud non competiviſſe omnibus Archiepiſcopis etiam intra provinciam ſuam, neque Primati extra Provinciam.

De controverſia Cantuarienſis & Eboracenſis Archiepiſcopi ſuper antelatione crucis.

Similis diſputatio Lugdunenſis & Pariſienſis.

Olim non omnes Archiepiſcopi eo iure uſi.

CXXIX. Vſus anteferendae crucis ex caeremonia ſupplicationum publicarum ortum habuit, in quibus cruces adhibitae a Chryſoſtomo ut docet Socrates lib. VI. cap. VIII. & Sozomenus lib. VIII. cap. VIII. Eo exemplo paſſim in omnibus Occidentis & Orientis Eccleſiis cruce praelata ab una ſtatione ad alteram clerus & populus procedebat. Vnde vetitum a Iuſtiniano (*), ne litaniae & ſupplicationes publicae fiant aliter, quam praelata cruce ab iis, qui eam geſtare conſueverunt. Hinc conſuetudo quoque illa emerſit, ut eximiae dignitatis viri ad urbem accedentes crucibus antelatis exciperentur. Quod geſtum in Graecia erga Legatos Hormiſdae, ipſi docent in commonitorio. Romae eadem pompa excipiebantur Exarchi, quae adhibita eſt in adventu Caroli Magni, miſſis, ut obſervat Anaſtaſius in vita Hadriani, *venerandis crucibus, ſicut mos eſt ad Exarchum ſeu Patricium ſuſcipiendum*. Hinc quoque explicandus apud Gratianum canon, qui *pro-*

De uſu antelationis crucis.

In litaniis.

In excipiendis proceribus.

(*) *Nov.* 123.

Digitized by Google

proceſſionis aditum Patronis Eccleſiarum tribuit. Quare non alienum a rei dignitate viſum eſt, ſi a proceribus Eccleſiae venerandum illud ſignum uſurparetur, quando ipſi quoque, licet extra ſupplicationes publicas, procederent.

Vel quando proceres Eccleſiae procedunt.

Procedendi verbum uſurpo, ad rem iſtam ſignificandam aptiſſimum. Proceſſio enim vel proceſſus Imperatorum & Conſulum in Codice Iuſtiniani lib. XII. Cod. tit. de conſulibus & alibi, προοδος vero in Novella centeſima quinta, dicitur eorum progreſſus in publicum cum pompa & inſignibus dignitatis, quando ſella circumvecti miſſilia ſpargebant in populum, ut notat Marcianus Imperator.

Proceſſio quid ſignificet.

Tunc ignis praelatus Principibus Romanis, ex Herodiano. Qui mos in aula Orientali perſeveravit apud Corippum. Et tandem Patriarchis Conſtantinopolitanis communicatus eſt, ut docent Balſamon & Codinus.

Ignis praelatus procedentibus Imperatoribus & Patriarchis CPolitanis.

Proceſſio Pontificis Romani auguſtior fuit, & reverentiae, quae pietatem Chriſtianam decet, retinentior. Pompa enim, quae ad illius dignitatem conſervandam neceſſaria erat, ſic temperata eſt, ut omnes intelligerent, illius cogitationes ad Chriſtum referri, Chriſtique auſpiciis eum agere cuncta, praelato venerandae crucis ſigno, & benedictionibus, veluti quibuſdam ſacrorum miſſilium ſparſionibus, populo collatis. Ei muneri dicata fuit crux illa aurea, quam Carolus Magnus dono dedit Leoni tertio, quamque illi procedenti eiuſque ſucceſſoribus praeferebant Subdiaconi Eccleſiae Romanae, teſte Anaſtaſio in vita Leonis quarti.

Crux vero Romano Pontifici

Legatis a latere ſuo miſſis Pontifices crucis antelationem conceſſerunt: quam uſurpatam legimus ab Humberto Silvae Candidae Epiſcopo, ſexcentis abhinc annis, quando legatione fungens Conſtantinopolim adiit ad ſanandum tunc recrudeſcens ſchiſma, ut obſervavit Michaël Cerularius Patriarcha Conſtantinopolitanus in epiſtola ad Petrum Antiochenum.

Et Legatis a latere.

Archiepiſcopi deinde, quibus vices Apoſtolicae ſedis delegatae erant, iiſdem inſignibus uti in provincia facile obtinuerunt. Quod in ſucceſſores tranſmiſſum eſt. Sane Calliſti reſcriptum adductum n. CXXVIII. apertiſſime docet, tunc primum Archiepiſcopo Viennenſi gratiam factam crucis elatae deferendae, quando primatus illi collatus eſt cum vicaria dignitate ſedis Apoſtolicae.

Dein Archiepiſcopis, quibus vices apoſtolicae ſedis mandatae.

Hodie tamen omnibus Archiepiſcopis indultum eſt, ut elata cruce procedant in omnibus locis provinciae ſuae, etiamſi exemta ſint, iuſta definitionem Concilii Viennenſis, *cap. Archiepiſcopo. De privileg. in Clementinis.*

Tandem omnibus Archiepiſcopis.

AP-

APPENDIX LIBRI
DE PRIMATIBVS
STEPHANI BALVZII TVTELENSIS.

PRAEFATIO AD LECTOREM.

ANno Chriſti milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo quarto edita in publicum eſt diſſertatio de Primatibus ; in qua vir eruditiſſimus adnotavit paragrapho CXXVI. tributum quidem antiquitus Toletano Epiſcopo in duodecima ſynodo Toletana fuiſſe ius probandi & ordinandi omnes Hiſpaniarum Epiſcopos, quos Reges Gotthorum elegiſſent, ceterum ius appellationum a Metropolitanorum iudiciis illi collatum non fuiſſe, ita ut vere dici poſſit, primatum illi non fuiſſe indultum ea ſignificatione, qua poſterioribus ſaeculis uſurpatus eſt. Anno dein MDCLVI. R. P. Petrus Franciſcus Chiffletius apud Divionem edidit nonnulla veterum ſcriptorum opuſcula, quibus adiecit Animadverſionem in ſanctum Ferrandum redivivum, in qua adverſus illuſtriſſimum Archiepiſcopum contendit, ius appellationum a Metropolitanorum iudiciis diu ante Vrbani ſecundi tempora collatum fuiſſe Epiſcopis Toletanis, argumento ducto ex verbis eiuſdem Vrbani ad Bernardum Toletanum ſcribentis, qui ait, ſe illum conſtituere Primatem in totis Hiſpaniarum regnis, ſecundum quod eiuſdem urbis conſtat exſtitiſſe Pontifices. *Hac poſtrema clauſula*, inquit Chiffletius, *nemo dubitaverit (ne Marca quidem) quin contineatur ius appellationum a Metropolitanis. Sic vero Bernardum Vrbanus Primatem eſſe ſancit, ſicut eiuſdem urbis conſtat exſtitiſſe Pontifices. Igitur id iuris penes antiquos Toletanos Epiſcopos fuerat ; nempe a Concilio Toletano duodecimo.* Si luberet heic argutari, poſſem eodem argumentandi genere evertere fundamenta primatus Toletani. Nam ſi primatus ille ita conceſſus eſt Toletano Epiſcopo Bernardo, ut eo uteretur, quemadmodum praedeceſſores eius uſi fuerant, probari autem non poſſit, eos ante Vrbani ſecundi tempora uſos eſſe auctoritate primatus, ſicuti hodie intelligitur a nobis, manifeſtum erit, nihil ab Vrbano conceſſum eſſe Bernardo praeter inanes ſonitus verborum. Verum quia ſimilis argumentatio feliciter ſucceſſerat Gregorio VII. in conſtituendo primatu Lugdunenſi, uſus eſt Vrbanus ſaeculi ſui facilitate & ignorantia, ut Bernardo gratificaretur. Omiſſa itaque diſputatione illa, quum in me non ſuſceperim refutationem viri clariſſimi mihique amiciſſimi, perſequamur reliqua iſtius praefationis. Quum vidiſſet illuſtriſſimus Archiepiſcopus hanc Chiffletii lucubrationem,

vapu-

vapulareque ſe videret iniuſtam ob cauſſam, putavit, debere ſe iſta refellere, primum ob amorem veri, deinde ut famam ſuam tueretur, quae in hac cauſſa tentabatur. Sufficere puto teſtimonium in hac re meum. Attamen illud confirmabo etiam auctoritate illuſtriſſimi Archiepiſcopi, qui de ea re ita ſcripſit anno MDCLVII. prid. Idus Decembris ad clariſſimum virum Ioſephum ab Exea & Deſcutin Iuris Canonici Profeſſorem in academia Caeſarauguſtana. *In ſecunda editione, quam paro, diſſertationis de Primatibus refellam accurate, quod nuper ſcripſit adverſus meam ſententiam Chiffletius Societatis Ieſu Presbyter ad aſſerendum ius Toletani Archiepiſcopi ſupra Tarraconenſem. Eam in rem utar, inter cetera, veteribus actis petitis ex archivo Tarraconenſi: quorum copia mihi facta eſt ſuperioribus annis, quum Barcinone fungerer Viſitatoris regii munere pro Rege Chriſtianiſſimo.* Quod itaque facturus fuerat vir illuſtriſſimus, ſi diutius in vita fuiſſet, id nos facimus in praeſentiarum, evulgatis in hac appendice veteribus illis actis. Addimus praeterea quampluríma veterum temporum monumenta, quae multum conferunt ad illuſtrationem diſſertationis de Primatibus, omnia nunc primum edita, ſi nonnulla excipias, quae antea vulgata fuerant a viris eruditiſſimis. Animus praeterea erat huc coniicere additiones noſtras ad Concilium Claromontanum, quarum magnam partem olim edidimus in tomo ſecundo de concordia ſacerdotii & imperii. Dediſſemus autem ſimul canones Concilii Nemauſenſis emendatos ex fide vetuſtiſſimorum codicum, tum etiam nonnulla geſta eiuſdem Concilii, quae hactenus non venerunt in manus eruditorum. Denique addidiſſemus etiam nonnulla ad illuſtrationem Concilii Turonenſis ſub Vrbano ſecundo, cuius mentionem fecit in hac diſſertatione illuſtriſſimus Archiepiſcopus. Verum conſultius viſum eſt iſta ſeponere opportuniori occaſioni, quum in publicum exire faciemus novam noſtram Conciliorum collectionem.

Paſchalis ſecundi epiſtolam ad Ivonem Epiſcopum Carnotenſem & Ranulfum Santonenſem, quam poſt editionem Sirmondi in hunc librum tranſtulit illuſtriſſimus Archiepiſcopus, quamque nos olim multo emendatiorem dedimus in libro de concordia, viſum quoque eſt iſti appendici adiungere. Obſervationes autem noſtras ad rem, de qua heic agitur, quae indignae non ſunt eruditorum hominum curioſitate, placuit reſervare in aliud tempus, quum illa noſtra Conciliorum collectio prodibit.

Ceterum nihil opus eſt heic commendare editionem noſtram epiſtolae Alexandri III. ad Hugonem Epiſcopum Ruthenenſem, quae exſtat ſupra pag. 281. & ſequentibus. Edita illa fuerat & valde corrupta & aliqua ſui parte mutilata. Nunc vero prodiit emendata & integra ex eodem loco, unde habuerat illuſtriſſimus Archiepiſcopus.

I. Gregorii VII. decretum de primatu Lugdunenſi.

Nunc primum prodit integrum & emendatum ex veteri codice MS. ſancti Albini Andegavenſis.

GREGORIVS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto in Chriſto fratri Gebuino Lugdunenſi Archiepiſcopo. Antiqua ſanctorum patrum, quibus, licet indigni & longe meritis impares, in adminiſtratione huius ſedis ſuccedimus, veſtigia, in quantum divina dignatio permittit, imitari deſiderantes; ius, quod unicuique Eccleſiarum pro merito & dignitate ſui ipſi contulerunt, nos ex eorum ſucceſſionis conſideratione decet illaeſum & immutabile conſervare & munimine decretorum noſtrorum ad perpetuam ſtabilitatem corroborare. Quapropter quia, dilectiſſime in Chriſto Frater Gebuine, poſtulaſti a nobis, quatenus dignitatem ab anteceſſoribus noſtris conceſſam Eccleſiae, cui Deo auctore praeeſſe dignoſceris, confirmaremus, & quaeque ſua ab infeſtatione hoſtili Apoſtolicae ſedis defenſione tueremur, inclinati precibus tuis, confirmamus primatum ſuper quatuor provincias Lugdunenſi Eccleſiae tuae, & per eam tibi tuiſque ſucceſſoribus, his tantum, qui nullo interveniente munere electi vel promoti fuerint, videlicet a manu, ab obſequio, & a lingua; a manu, ut nullum pretium prorſus a ſe vel ab aliquo tribuatur; ab obſequio, ut nihil inde ſervitii faciat, ſicut quidam intentione eccleſiaſticae praelationis potentibus perſonis ſolent deferre; a lingua, ut neque per ſe, neque per ſummiſſam perſonam preces effundat. Sed neque his, qui per ſaecularem poteſtatem ad hanc dignitatem pervenerint, videlicet dono vel confirmatione alicuius perſonae, quae ſanctae religioni videatur obviare, & contra puram & authenticam ſanctorum patrum auctoritatem venire. Sed his nimirum hanc dignitatem concedendam eſſe ſancimus, qui pura & ſincera electione tibi ſucceſſerint & ita per oſtium intraverint, ſicut fraternitatem tuam cognovimus intraſſe. His vero, qui aliter intraverint, videlicet, qui iuxta dominicam ſententiam non per oſtium, ſed aliunde, ut fures & latrones, aſcenderint, non ſolum primatum huiuſmodi non concedimus, verum etiam omni honore eccleſiaſtici regiminis indignos & alienos fore adiudicamus. Provincias autem illas, quas vobis confirmavimus, dicimus Lugdunenſem, Rotomagenſem, Turonenſem, & Senonenſem, ut hae videlicet provinciae condignam obedientiam Lugdunenſi Eccleſiae exhibeant, & honorem, quem Romani Pontifices reddendum eſſe ſcriptis propriis praefixerunt, humiliter & devote perſolvant. Salva in omnibus Apoſtolicae ſedis reverentia & auctoritate. Praeterea, iuxta tenorem poſtulationis tuae, Eccleſiae tuae huiuſmodi privilegia prae-

ſenti

ſenti auctoritatis noſtrae decreto indulgemus, concedimus, atque firmamus, ſtatuentes nullum Regem, vel Imperatorem, antiſtitem, nullum quacumque dignitate praeditum, vel quemquam alium audere de his, quae eidem Eccleſiae a quibuslibet hominibus de proprio Iure condonata ſunt, vel in futurum Deo miſerante collata fuerint, prius de cauſſis pro ſuae avaritiae excuſatione concedere, ſed cuncta, quae ibi oblata ſunt vel offerri contigerit, tam a te, quam ab eis, qui in tuo officio locoque ſucceſſerint, perenni tempore illibata & ſine inquietudine volumus poſſideri. Si quis vero Regum, Imperatorum, ſacerdotum, clericorum, iudicum, ac ſaecularium perſonarum hanc conſtitutionis noſtrae paginam agnoſcens, contra eam temerario auſu venire tentaverit, & admonitus ſemel & iterum uſque tertio per convenientes inducias, ſi non reſipuerit atque praedictae Eccleſiae non ſatisfecerit, poteſtatis honoriſque dignitate careat, reumque ſe exſiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & niſi ea, quae ab illo ſunt male facta, reſtituerit, vel digna poenitentia illicite acta defleverit, a ſacratiſſimo corpore ac ſanguine Domini redemptoris noſtri Ieſu Chriſti alienus fiat, atque in extremo examine diſtrictae ultioni ſubiaceat. Cunctis autem eidem loco iuſta ſervantibus ſit pax Domini noſtri Ieſu Chriſti, quatenus & hic fructum bonae actionis percipiant, & apud diſtrictum iudicem praemia aeternae pacis inveniant ... Datum Romae XIII. Kalend. Maii per manus Petri ſanctae Romanae Eccleſiae Presbyteri Cardinalis ac Bibliothecarii, anno pontificatus Domni Gregorii VII. Papae ſexto, Indictione II.

II. Gebuini Archiepiſcopi Lugdunenſis epiſtola ad Rodulphum Archiepiſcopum Turonenſem, qua ei ſignificat, primatum Lugdunenſi Eccleſiae conceſſum eſſe a Gregorio Papa VII.

Ex veteri Codice MS. ſancti Albini Andegavenſis.

GEBVINVS gratia Dei Lugdunenſium Presbyter indignus, Rodulpho venerabili Turonorum Archiepiſcopo, gaudere ſemper in Domino. Sicut probum fratrem decuit, de ſalute noſtra ſollicitus, litteras nobis miſiſtis, in quibus continebatur, ut veſtrae dilectioni notificaremus, an Pallium noſtrum iam haberemus. Ille vero, qui litteras detulit, nos non inveniens, quia tunc temporis aberamus, Romam tranſiens, litteras cuidam noſtrorum dimiſit, qui poſtea nobis reddidit. Quibus perlectis, pro dilectione veſtra, quam erga nos cognovimus non modicam, gratulanter legatum veſtrum diu exſpectavimus, ut per eum reſponſum vobis mitteremus. Sed illum poſtea non vidimus. Nunc autem, ne ſollicitus diutius habeamini, hoc

ſcriptum veſtrae caritati dirigimus, quo notificamus tunc temporis iam nos proprium Pallium Domni Papae per Valentinum Epiſcopum miſſum recepiſſe. Verumtamen ſciatis, nos poſtea Romam perrexiſſe, & gratiam Domni Apoſtolici, quam quidam occaſione litigii Pictavenſis ſubtraxiſſe videbantur, plene, & , ut credimus, inretractabiliter ſuſcepiſſe; ſicut videre poteſtis in privilegio nobis ab eo facto, quo confirmat cetera Lugdunenſium dignitatum privilegia. Nos enim vobis illud mittimus; quia praecepit Domnus Papa, ut in Eccleſia veſtra & in Eccleſiis ſuffraganeorum veſtrorum ſcriberetur in teſtimonium. Quapropter dilectionem veſtram adhortamur, ut apud vos & in Eccleſiis vobis commiſſis tranſcribatur. Precamur etiam veſtram ſanctitatem, quatenus confratri noſtro Redonenſi Epiſcopo ſolatium exhibeatis. Clerici enim eius per iſtum nobis mandaverunt, ut ei licentiam confirmandi concederemus. Sed quia Legatus ſedis Apoſtolicae eum ligaverat, ſine audientia abſolvere non potuimus. Bene vos valere optamus.

III. Alia eiuſdem Gebuini epiſtola ad eumdem Rodulphum & ſuffraganeos eius, de primatu Lugdunenſi, & de cauſſa R. Abbatis ſancti Petri de Cultura in Civitate Cenomanenſi.

Ex eodem vetteri Codice MS. ſancti Albini Andegavenſis.

GEBVINVS Lugdunenſis Eccleſiae indignus Presbyter Rodulpho Turonicae ſedis Archiepiſcopo cum ſuffraganeis, E. videlicet Andegavenſi Epiſcopo amico noſtro & Abbatibus, B. Maioris Monaſterii Abbati, O. Vindocinenſi, T. Columbenſi, F. Carroſenſi, G. Salmurenſi, H. Andegavenſi, F. Brittannenſi, G. Milbeccenſi, retributionem aeternae gloriae, ſicut amatoribus iuſtitiae. Reverentiae & ſubiectionis, quam, o ſanctiſſimi confratres, Eccleſiae Lugdunenſi non denegatis, immo matrem & dominam more bonae ſobolis vocatis, Domnus Papa Gregorius gratias vobis non minimas refert, nos vero, quas poſſumus, vobis ad praeſens reddimus, fidem ſine mora facturi dictis, ſi fraternitas veſtra poſtulaverit. Miſiſtis ad nos R. Abbatem Cenomanenſis coenobii, quod ſancti Petri de Cultura dicitur, a falſis fratribus accuſatum, ab eiſdem de ſede propria expulſum, & a Rege Anglorum quinquennio cruciatum, litterarum veſtrarum etiam munimine fretum. Quorum litteris ſuſceptis, lectis, & relectis, lachrymas, quas caro prohibere voluit, pietas & ipſa furoris immanitas tanto viro tam iniuſte illata illico extorſit. Quid agerem? Abbatem itineri Deo gratias proſpero mecum Romam duxi, Domnoque Apoſtolico repraeſentavi. Qui ubi ſatis ſuper eius iniuriis & contumeliis ut benignus pater conqueſtus eſt, gratias vobis agens, quod tam

tam moleſte tuliſtis, moleſtius tamen ferens, quod ſeverius non correxiſtis, quid de R. Abbate, quid de his, qui contra Apoſtolica decreta inſurgunt, fieret, nobis utiliter conſuluit. Quapropter auctoritate Apoſtolica & noſtra praecipiendo mandamus, mandando conſulimus, ut L. monachum, immo diabolicum, qui illic ſe Abbatem fecit, patris ſui cubile aſcendit & commaculavit, ſicut maledictus adulter, & omnes ei obedientes gladio anathematis, ſic feriendus eſt, percutite. Ordinatorem vero E. Cenomannicae urbis Epiſcopum, qui eum conſecravit, quin potius maledictionibus replevit, ſi eum talia geſſiſſe, quod eſt contra iuſtitiam ſentitis, ab epiſcopali officio ſine dilatione ſuſpendite, eiuſque fautores ſub diſtricti examinis ſententia viriliter iudicate, & in abbatia illa, unde pater eiectus eſt, atque in locis ad eam pertinentibus, quamdiu ille maledictus adulter ea occupaverit, & R. caruerit, divinum officium nullatenus fiat. Valete.

Vide Sirmondum lib. II. Propemtici cap. VIII.

IV. Eiuſdem Gebuini epiſtola ad eumdem Rodulphum, de primatu Lugdunenſi, & de abbatia Saviniaci.

Edita a clariſs. viro Ioanne Cordeſio Canonico Lemouicenſi in appendice epiſtolarum Hincmari.

GEBVINVS Lugdunenſis Eccleſiae Presbyter indignus eximio patri & ſpecialiter colendo Rodulpho Turonicae ſedis Archiepiſcopo, cum grege ſibi commiſſo, aeternae beatitudinis gloriam. O quam bona & quam ſublimis eſt humilitas, quae potentes elatos de ſede ſuperbiae deiicit, & pauperes humiles de ſtercore erigit. Ipſius eſt enim tanta poteſtas, ut per ipſam de labore ad requiem, de morte ad vitam, de poenis ad gloriam tranſire debeamus. Ipſa eſt, per quam fortes deprimuntur, humiles exaltantur. Humilitate profecto Deus ſuper omnia manens de forti armato nobiliter triumphavit, & de mundo, quem captivum tenebat, excluſit humilitas Dei. Propter quod exaltavit illum Deus, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen. Hac itaque virtute veſtram benignitatem plenam eſſe reperimus, cum ſanctae matri Lugdunenſi Eccleſiae more praedeceſſorum veſtrorum tam humillima devotione, tam caritativa ſupplicatione humilitatis ac totius obedientiae obſequium reddere non dedignamini. Vnde quaeſumus penſet magnitudo veſtrae diſcretionis? cum quanta dulcedine, cum quanto caritatis fervore humilitatem veſtram diligamus, certi, quod nos a vobis diligi ſciamus: quia ſcriptura dicit: Amat anima amantem ſe. Praeterea ſciat dilectio veſtra, quod cum tanta dulcedine vos amamus, ut, ſi veſtra poſtu-

laret

laret neceſſitas, qua dilectione Apoſtolus pro Galatis oculos dare profitetur, eadem nos oculos noſtros pro vobis eruere & pro vobis dare non dubitaremus. Nam ubi humilitatem matri veſtrae oſtenditis, quid aliud hoc faciendo agitur, niſi ut vos ex debito noſtri & nos ex caritate veſtri efficiamur. Vnde tanto magis ac magis veſtra apud pium redemtorem erit uberior, quanto magis humilitatem, per quam cunctorum fratrum concordia & ſanctae univerſae Eccleſiae unitas cuſtoditur, retinere ſtudueritis. De caritate igitur veſtra, ſicut revera de cariſſimo amico, confidentes, aures pietatis veſtrae fiducialiter pulſare non dubitamus, proculdubio credentes, quod minime patiamini nos contriſtari, maxime in tali re, unde anima veſtra multum poterit adiuvari. Eſt autem nobis abbatia quaedam, Sabiniacus nomine, locus ab antiquo nobiliſſimus, antiquam Deo gratias ſervans nobilitatem, qui ſuo iamdiu eſt orbatus paſtore; pro quo rogo ego, rogat Eccleſia Lugdunenſis, pro quo huc ad vos imploraturus veniſſem, niſi quod tot ac tantis infirmitatibus premor, ut non dicam me ad vos ire, ſed reſpirare vix licet. Nunc igitur, quia praeſentia corporali vobiſcum eſſe nequeo, ſpiritu autem vobiſcum ſemper maneo, deprecor, ut in uno ſpiritu congregati domnum B. Maioris Monaſterii Abbatem cum multa dulcedine ex noſtra parte & veſtra monendo, deprecando exoretis, quatinus mihi ſuo dilecto & deſolatis fratribus miſericordiam ſuam poſcentibus conſulere non differat. Mittat patrem, mittat paſtorem, qui cum tanta cautela gregem ſuum cuſtodiat, ne antiquo hoſti ex aliqua parte aditus pateat, per quem ad ipſum gregem unquam irrumpere valeat. Valete. Omnipotens Deus vitam veſtram per multorum annorum curricula extendat, & poſt longa tempora in caeleſtis vos patriae menſa ſuſcipiat. Iterum valete, mandatis inſiſtite.

V. Eiuſdem Gebuini epiſtola ad Rodulphum Archiepiſcopum Turonenſem & Euſebium Epiſcopum Andegavenſem, de primatu Lugdunenſi, & de legatione Amati Epiſcopi Oloronenſis.

Ex Additione ad caput XXX. libri ſexti de concordia ſacerdotii & imperii, ex veteri codice MS. ſancti Albini Andegavenſis.

DILECTISSIMIS in Chriſto fratribus, Rodulpho venerabili Turonenſi Archiepiſcopo ſuo cariſſimo, & Andegavenſi Epiſcopo Euſebio Gebuinus indignus Presbyter Lugdunenſis Eccleſiae, in Domino ſalutem. Cum dilectionis & caritatis veſtrae, quam quotidie erga Lugdunenſem Eccleſiam exhibetis, reminiſcor, in exſequendis obſequiis veſtris ultra vires eſt animus, ſic quod condigne meritis veſtris referri debeat non habemus. Ergo ut cariſſimis, & praecordiorum noſtrorum intimis, vobis conveniens noſtrum aperimus. Credo,

do, quod iam pervenit ad aures veſtras, quam benigne Papa nos ſuſceperit, quanto affectu familiaribus commendaverit; & cum de multis ad invicem haberemus ſermonem, nullam tamen nobis de Domno Amato fecit mentionem. Vt pius pater, cum de multis merito nos corriperet, non tamen admiſit, quin Apoſtolica auctoritate Lugdunenſi Eccleſiae antiquam nobilitatem reſtauraret; & in tantum in retractando privilegio noſtro ſtuduit, ut, cum in diverſa reſponſa dies non ſufficeret, ipſe etiam dictando plurimum nocte laboraret. Praecepitque nobis, ut Dienſi Epiſcopo in fidelitate beati Petri & in omnibus ferrem auxilium, ſi quando in provinciis nobis commiſſis celebraret Concilium. Vnde non ſatis miror, Domnum Amatum huiuſcemodi rem egiſſe; cum neque Papae neque ipſius litteras acceperim, neque legationis eius certa ſigna cognoverim. Audivi tamen illum ſuſcepiſſe legationem veſtrae provinciae, ante quam Romam pergerem. Quod ſi eſt, conſilio veſtro nobis opus eſt: quia nec Lugdunenſis Eccleſiae dignitatem volo minuere, nec iuſſionibus Apoſtolicis contraire. Et, ſi fieri poteſt, quid de his ſentiatis, ad praeſens reſcribere ne differatis. Valete.

IV. Vrbani ſecundi epiſtola ad Raynerium Cardinalem & Legatum de dignitate Archiepiſcopi Narbonenſis, & de auctoritate eius in Epiſcopos provinciae Taraconenſis.

Ex Chartulario Archiepiſcopi Narbonenſis.

VRBANVS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei cariſſimo atque dulciſſimo fratri Raynerio, ſanctae Romanae Eccleſiae Presbytero Cardinali atque Legato, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Quantum de tua religione confidentes, qua fide, qua caritate in partes illas te direxerimus, ipſe tu, dilectiſſime, recognoſcis. Age ergo pro ſpe, quam de tua prudentia gerimus, & negotia quaeque poteris Domino adiuvante canonice definire procura, ea maxime, pro quibus ſpecialiter miſſus es, videlicet quae inter Narbonenſem & Tomerienſem Abbatem iactantur. Veniens ſiquidem cum Barcinonenſi fratre noſtro venerabili Epiſcopo reverendiſſimus frater noſter Narbonenſis Archiepiſcopus, quem iamdudum vita & religione ſpectatum habemus, plurima adverſus Tomerienſem Abbatem conqueſtus eſt; ſcilicet, quod Eccleſias ſuae dioeceſis ſaecularibus poteſtatibus fulto invadat, quod excommunicatos ab eo ſine omni eius abſolutione recipiat, quod in Iacenſi ſede ſine ſui licentia fecerit Epiſcopum conſecrari, quodque auditu horrendum eſt, mortuum ſub anathemate quemdam ab eius monachis extumulatum & infra ſuum monaſterium tumulatum aſſeruit. Inter cetera, praeiudicium ſibi factum de Tarraco-

conenſium Epiſcoporum ſubtractione per Romanam Eccleſiam ſupplíciter intimavit, cum eos Narbonenſis metropolis per annos quadringentos ſine alterius Eccleſiae reclamatione poſſederit. Noſtra igitur vice in partibus illis fungens, Tarraconenſibus Epiſcopis noſtra auctoritate praecipito, ut interim Narbonenſi tamquam proprio Metropolitano obediant, donec praeſtante Domino Tarraconenſis reſtauretur Eccleſia. Toletano autem ſicut Primati reverentiam exhibeant, donec Narbonenſis Archiepiſcopus, ſe eorum Primatem fuiſſe, certa poſſit auctoritate monſtrare. Novit ſiquidem tua fraternitas, Primatem a nobis Toletanum ſic inſtitutum, ut ſalva ſint Metropolitanorum privilegia ceterorum. Abbatem quoque, ut ſanctae opinionis virum, commoneto. praecipiens, ne ulterius, quae epiſcopalis iuris ſunt, ſine Epiſcopi conceſſione recipiat, &. de iniuriis Narbonenſi Archiepiſcopo illatis competenti emendatione ſatisfaciat, de cetero eum ut proprium & ſanctae converſationis revereatur antiſtitem & pacem cum eo fraternae caritatis inviolabiliter retinere procuret. Tu autem in omnibus Romanae auctoritatis memor ita te exhibe, ut nulla de te cuique poſſit ſuſpicio remanere. Quia vero Narbonenſis Archiepiſcopus privilegia de primatu Eccleſiam ſuam habuiſſe memoravit, quae a ſuo praedeceſſore tranſlata, ſe tamen ſperat praeſtante Domino reperturum, tu cauſam hanc diligenter inquire, inquiſitam ad nos referre procura. Quod ſi privilegiorum nequiverit auctoritas inveniri, tu cum principibus terrae de reſtitutione Tarraconenſis Eccleſiae ſtude. Interim tamen Tarraconenſes Epiſcopos ei tamquam Metropolitano proprio obedire praecipito. Elenenſis quoque Epiſcopi cauſſam diligenter inquirito, & inter Narbonenſem Archiepiſcopum & ipſum iuſto omnia iudicio definito. Idem quoque te de Craſſenſi coenobio inter Narbonenſem Archiepiſcopum & monachos eiuſdem coenobii exercere praecipimus.

Vide Odoricum Raynaldum ad an. 1239. §. 52. *& Notas noſtras ad Concilium Narbonenſe ſub Carolo Magno.*

De diſcordia vero, quae tum erat inter Archiepiſcopum Narbonenſem & monaſterium Craſſenſe, quaenam illa fuerit, vide in Codice Conciliorum Galliae Narbonenſis pag. 18. *&* 25.

VII. Decreta Vrbani II. de primatu Eccleſiae Narbonenſis in duas Narbonenſes.

Ex Chartulario Archiepiſcopi Narbonenſis, & ex archivo eiuſdem Archiepiſcopi.

VRBANVS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto in Chriſto fratri Bertrando Narbonenſi Archiepiſcopo perpetuam ſalutem in Do-

Domino. Poteſtatem ligandi atque ſolvendi in caelis & in terra beato Petro eiuſque ſucceſſoribus auctore Deo principaliter traditam illis Eccleſia verbis agnoſcit, quibus Petrum eſt Dominus allocutus: *Quaecumque ligaveris ſuper terram, erunt ligata & in caelis, & quaecumque ſolveris ſuper terram, erunt ſoluta & in caelis.* Ipſi quoque & propriae firmitas & alienae fidei confirmatio eodem Domino auctore praeſtatur, quum ad eum dicitur. *Rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, Petre. Et tu aliquando converſus, confirma fratres tuos.* Oportet ergo nos, qui, licet indigni, Petri ſedem videmur habere, prava corrigere, recta firmare, & in omni Eccleſia ad aeterni arbitrium iudicis ſic diſponenda diſponere, ut de vultu eius iudicium noſtrum prodeat, & oculi noſtri videant aequitatem. Fraternitatis igitur tuae iuſtis petitionibus annuentes, ſanctam Narbonenſem Eccleſiam, cui divina largiente clementia praeſides, poſſidendam, regendam, ac diſponendam praeſentis tibi decreti pagina confirmamus. Nos enim te in Nemauſenſi Eccleſia Epiſcopum conſecravimus, & exigente neceſſitate ad tuam te transferri metropolim per ſuffraganeorum electionem auctoritatis noſtrae ſcriptis permiſimus. Quod nulli deinceps concedimus permittendum. Has igitur civitates eidem Eccleſiae tuaeque fraternitati ſancimus eſſe ſubiectas, Toloſam, Carcaſſonam, Elnam, Biterrim, Agdam, Magalonam, Nemauſum, Vticem, Lugdevem. Salvo tamen in omnibus ſedis Apoſtolicae iure. Praeterea primatum Aquenſis metropolis, quae eſt Narbonenſis ſecunda, & quidquid dignitatis vel honoris eamdem Narbonenſem Eccleſiam antiquitus iure habuiſſe conſtiterit, nos quoque praeſentis decreti pagina inconcuſſum & inviolabile perpetuo manere decernimus. Pallium autem fraternitati tuae ad Miſſarum tantum ſolemnia celebranda ex more concedimus; quo in ſubſcriptis tibi ſolummodo licebit uti diebus, duobus ſcilicet diebus in Nativitate Domini, in Epiphania, in omnibus beatae Mariae feſtivitatibus, in coena Domini, in Reſurrectione Domini duobus diebus, in Aſcenſione Domini, in Pentecoſte, in Nativitate beati Ioannis, in Natalitiis Apoſtolorum omnium, in feſto beati Martini, in ſolemnitatibus ſanctorum martyrum Iuſti & Paſtoris ac Pauli Confeſſoris, in conſecratione Epiſcoporum & Eccleſiarum, in ordinatione Clericorum. In quo quid ponderis tibi ac ſollicitudinis iniungitur, conſiderare te diligentiſſime convenit. Huius enim indumenti honor humilitas atque iuſtitia eſt. Tota ergo mente fraternitas veſtra ſe exhibere feſtinet in proſperis humilem, & in adverſis, ſi quando evenerint, cum iuſtitia erectam, amicam bonis, perverſis contrariam, nullius unquam faciem contra veritatem recipiens, nullius unquam faciem pro veritate loquentem premens, miſericordiae operibus iuxta virtutem ſubſtantiae inſiſtens, & tamen ſupra virtutem inſiſtere cupiens, infirmis compatiens, bene valentibus con-

Digitized by Google

congaudens, de alienis gaudiis tamquam de propriis exultans, in corrigendis vitiis ſervens, in fovendis virtutibus auditorum animum demulcens, in ira iudicium ſine ira tenens, in tranquillitate autem ſeveritatis iuſtae cenſuram non deferens. Haec eſt, frater cariſſime, Pallii accepti dignitas; quam ſi ſollicite ſervaveris, quod foris accepiſſe oſtenderis, intus habebis. Fraternitatem tuam omnipotens Dominus per tempora longa conſervare dignetur incolumem. Scriptum per manum Petri Scriniarii ſacri palatii. Datum Laterani VIII. Idus Novembris per manum Lanfranci vicem agentis Cancellarii, anno dominicae incarnationis milleſimo nonageſimo VII. Indictione VI. pontificatus autem Domini Vrbani II. Papae anno X.

VIII. Item de eodem.

VRBANVS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Hu. Apoſtolicae ſedis Vicario ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Frater noſter Narbonenſis Archiepiſcopus conqueſtus eſt ſuper Aquenſi Archiepiſcopo, quod ei iure primatus obedire contemnat. Vnde fraternitati tuae praeſentia ſcripta dirigimus, praecipientes, ut eumdem Aquenſem Archiepiſcopum iuxta ſedis Apoſtolicae inſtituta Primati ſuo obedire compellas. Vale.

IX. Item de eodem.

VRBANVS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto fratri Aquenſi Archiepiſcopo ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Frater noſter Narbonenſis Archiepiſcopus conqueſtus eſt ſuper te, quod ei iure primatus obedire contemnas. Praeſentibus igitur litteris tuae dilectioni mandamus, ut Narbonenſi Eccleſiae reverentiam debitam exſolvas. Alioquin, tamquam Apoſtolicae ſedis contemtor, Apoſtolicae ſedis iudicio ſubiacebis.

X. Paſchalis II. epiſtola ad Bertrandum Archiepiſcopum Narbonenſem, de eodem argumento.

Ex iiſdem Chartulario & archivo.

PASCHALIS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto in Chriſto fratri Bertrando Narbonenſi Archiepiſcopo perpetuam ſalutem in Domino. Quod apud Eccleſiam Petrus in ſua veriſſima profeſſione promeruit, quum a magiſtro & Domino ſibi dicitur, *Tu es Petrus & ſuper hanc petram aedificabo Eccleſiam meam*, & quod Doctor gentium Paulus Eccleſiarum omnium ſollicitudinem in ſe habere profeſ-

ſus

Digitized by Google

ſus eſt, hoc nobis, licet indignis, eorum vicem in Eccleſia Dei retinentibus ab ipſo beato Petro, perclamantem conceſſum eſſe & credimus & confitemur. Quia igitur Eccleſiarum omnium cura nobis commiſſa eſt, dilectionem tuam, frater in Chriſto cariſſime, inſtanter admonemus, ut in Eccleſia, cui largiente Domino praeſides, Doctorem veritatis in omnibus te exhibeas & rectorem iuſtitiae. Non deſpicias in iudicio perſonam pauperem, nec conſideres vultum potentis, iudicium tibi ſemper cum miſericordia; ut ſeveritas iuſtitiae freno miſericordiae, & humilitas miſericordiae vigore iuſtitiae temperetur. Super gregem tibi commiſſum continua ſollicitudine vigila, ut nec lupus rapiat, nec latro perdat. Quae diſperſa ſunt congreges, & congregata quae fuerint intemerata conſerves, & talem te in omnibus in grege Dei exhibeas, ut paſtor videaris, non mercenarius. Nos quoque venerabilem Narbonenſem Eccleſiam, in qua Deus benignitate ſua te praeeſſe voluit, Apoſtolicae ſedis auctoritate munimus. Statuimus enim eidem Eccleſiae tuaeque fraternitati has civitates, Toloſam videlicet, Carcaſſonam, Elnam, Biterrim, Agathem, Magalonam, Nemauſum, Euticam, Lugdouvem, debitam ſemper exhibere obedientiam. Praeterea primatum Aquenſis metropolis, quae eſt Narbonenſis ſecunda, & quidquid dignitatis vel honoris eamdem Narbonenſem Eccleſiam antiquitus iure habuiſſe conſtiterit, nos quoque praeſentis decreti pagina inconcuſſum & inviolabile perpetuo manere decrevimus, & in omnibus locis Eccleſiae tuae canonice ſubditis, ſive monaſteriis, ſeu Eccleſiis, canonicum ius obtinere tibi firmamus ſalvo canonico iure aliarum Eccleſiarum. Pallium autem, ſicut in ceteris privilegiis tibi conceſſum eſt, & nos concedimus. Quid tamen oneris tibi imponat, ipſe perpende. Oportet enim te eſſe caſtum, ſobrium, miſericordiae orationibus intentum, in eleemoſynis prodigum, in praedicatione non tacitum, in hoſpitalitate praecipuum, neceſſitatibus fratrum compatientem. Haec & plurima his ſimilia, quae ipſe noveris, frater cariſſime, te diligentiſſime obſervare convenit. Sic itaque agendo videris, quod diceris. Si quis forte temerario auſu huius privilegii iura violare tentaverit, ſi bis vel ter admonitus emendare contemſerit, ſive Clericus fuerit, ſive laicus, a corpore & ſanguine Domini dicimus eſſe removendum. Amen. Amen. Amen. Datum Romae per manus Docibilis ſanctae Romanae Eccleſiae Diaconi Cardinalis anno dominicae incarnationis milleſimo nonageſimo nono, Indictione octava, Domini Paſchalis ſecundi Papae anno primo.

XI. Paſchalis ſecundi epiſtola ad Richardum Archiepiſcopum Narbonenſem, de eodem argumento.

Ex archivo eiuſdem Archiepiſcopi Narbonenſis.

PASCHALIS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Richardo primae ſedis Narbonenſis antiſtiti, eiuſque ſucceſſoribus canonice ſubſtituendis in perpetuum. Caritatis eſt Domini propriis gaudere profectibus aliorum. Caritas enim non quaerit, quae ſua ſunt. Vnde & Apoſtolus, tunc, ait, vivimus, ſi vos ſtatis in Domino. Et iterum: Quae eſt enim noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona gloriae? Nonne vos ante Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum? Hoc igitur caritatis debito provocamur & Apoſtolicae ſedis auctoritate compellimur honorem debitum fratribus exhibere, & ſanctae Romanae Eccleſiae dignitatem pro ſuo cuique modo ceteris Eccleſiis impertiri. Idcirco, venerabilis frater Richarde Narbonenſis Archiepiſcope, praeſentis decreti pagina tibi tuiſque ſucceſſoribus, quidquid parochiarum ad primae ſedis Narbonenſis Eccleſiam antiquo iure noſcitur pertinere, confirmamus. Porro infra parochias ipſas Iure proprietario tam tibi quam tuis ſucceſſoribus poſſidenda, regenda ac diſponenda ſancimus, Eccleſiam ſancti Pauli cum omnibus pertinentiis ſuis, oppidum caput Stagni, Salas, Cruſcadas, Argens, Fontemiocoſam, Auriac, Villam Rubeam, Segianum, & cetera praedia, Cellas ſeu poſſeſſiones vel a Regibus vel ab aliis fidelibus viris Eccleſiae ſanctorum martyrum Iuſti & Paſtoris oblatae ſunt, tam in Narbonenſi comitatu, quam in Biterrenſi, Redenſi, Subſtantionenſi & Nemauſenſi. Infra urbem vero Narbonenſem, medietatem ipſius civitatis, medietatem telonei, portatici, raſicae, ſalinarum, & ceterorum redituum, quae a civitatis Comite tam de marinis quam de terrenis viatoribus exiguntur. In monaſteriis etiam ſeu ceteris per Narbonenſem parochiam Eccleſiis, ſalva ſedis Apoſtolicae auctoritate, canonicum vobis ius obtinere concedimus. Sane ad veſtram metropolim pertinentes epiſcopales cathedras, videlicet Biterris, Carcaſſonae, Toloſae Elnae, Agathes, Lutevae, Magalonae, Nemauſi, Vceticae, tibi tuiſque ſucceſſoribus in perpetuum ſubiectas & obedientiam debitam ſervare cenſemus. Primatum etiam vobis ſuper ſecundam Narbonenſem, quae eſt Aquenſis metropolis, ſicut a noſtris praedeceſſoribus ſtatutum eſt, confirmamus. Et quidquid ex antiquo iure ſaepedictae Narbonenſi Eccleſiae competit, ratum perpetuo & inconvulſum manere decernimus. Statuimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat eamdem Eccleſiam temere perturbare, aut eius poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerariis vexationibus fati-

ti-

tigare: ſed omnia integra conſerventur eorum, pro quorum ſuſtentatione & gubernatione conceſſa ſunt, uſibus omnimodis profutura. Si qua igitur in futurum Eccleſiaſtica ſecularisve perſona, hanc noſtrae conſtitutionis paginam ſciens, contra eam temere venire tentaverit, ſecundo tertiove commonita, ſi non ſatisfactione congrua emendaverit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, reamque ſe divino iudicio exſiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a ſacratiſſimo corpore ac ſanguine Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictae ultioni ſubiaceat. Cunctis autem eidem Eccleſiae iuſta ſervantibus ſit pax Domini noſtri Ieſu Chriſti; quatenus & hic fructum bonae actionis percipiant, & apud diſtrictum iudicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen. Amen. Datum apud Privatam per manum Ioannis ſanctae Romanae Eccleſiae Diaconi Cardinalis ac Bibliothecarii III. Idus Iulii, incarnationis dominicae anno MCVII. pontificatus autem Domini Paſchalis ſecundi Papae VIII.

XII. Paſchalis ſecundi epiſtola ad Ivonem Epiſcopum Carnotenſem & Ranulfum Santonenſem, de poſſeſſione Altarium & Redemtione Perſonarum.

Ex additione ad caput XXXI. libri ſexti de concordia ſacerdotii & imperii, ex veteri codice MS. ſancti Albini Andegavenſis.

PASCHALIS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus Epiſcopis Ivoni Carnotenſi, & Ranulfo Santonenſi, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Iuxta ſanctorum canonum ſanctiones non ignotum eſſe vobis credimus, quid ultionis maneat eccleſiaſtici ordinis viros Apoſtolicae ſedis decreta ſpernentes. Ipſi enim Arvernenſi Concilio affuiſtis; in quo praeſidente praedeceſſore noſtro bonae memoriae Papa Vrbano, conſidentibus Galliarum Epiſcopis, decretum eſt, ut Altaria, quae ab annis XXX. & ſupra ſub Vicariorum redemtione monaſteria poſſediſſe noſcuntur, quiete deinceps & ſine moleſtia qualibet monaſteriis ipſis firma permaneant. Salvo utique Epiſcoporum cenſu annuo, quem ex eiſdem Altaribus habere ſoliti ſunt. Vos autem huic ſimplicitati incongruas duplicitates innectitis, & Perſonarum redemtionem mutatis nominibus extorquere conamini. Vnde oportet nos huiuſmodi verſutiis ſinceritate veritatis Apoſtolicae obviare. Praecipimus ergo, ut decretum illud omnino teneatur, nec ſuper illud quicquam ulterius pro eiſdem Altaribus exigatis. Sane quod vobis dicimus, ceteris quoque Galliarum Epiſcopis erga ſuarum dioeceſium monaſteria praecipimus obſervandum. Datum Romae II. Idus Martii.

XIII.

Digitized by Google

XIII. Calliſti II. decretum de Primatu Viennenſi ſuper ſeptem provincias.

Ex Bibliotheca Floriacenſi Ioannis a Boſco.

CALIXTUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis Petro Decano & Canonicis ſive Clericis Viennenſis Eccleſiae, tam praeſentibus quam futuris in perpetuum. Etſi Eccleſiarum omnium cura nobis ex Apoſtolicae ſedis adminiſtratione immineat, Viennenſi tamen ſpecialius convenit caritatis ſtudio providere. Ipſa enim primum diſponente Deo ſollicitudini noſtrae commiſſa eſt, & ad eius regimen nos epiſcopalis gratiam conſecrationis accepimus. Et communis igitur & ſingularis dilectionis debito incitati, matrem veſtram, filii in Chriſto cariſſimi, ſanctam Viennenſem Eccleſiam diligere, honorare, & beati Petri patrocinio decrevimus confovere. Omnem itaque dignitatem & omnem munitionem ac liberalitatem, quam vel per authentica praedeceſſorum noſtrorum Silveſtri, Nicolai, Leonis, Gregorii, & ceterorum Romanorum Pontificum privilegia, vel per Imperatorum, Regum, Principum, & ceterorum fidelium largitionem conceſſam obtinet, nos quoque auctore Deo concedimus & praeſentis privilegii pagina confirmamus; ut videlicet ſuper ſeptem provincias primatum obtineat, ſuper ipſam Viennenſem, ſuper Bituricam, Burdegalam, Auxitanam, quae Novempopulitana dicitur, ſuper Narbonam, Aquenſem, & Ebredunenſem, & in eis Viennenſis Archiepiſcopus Romani Pontificis vices agat, ſynodales conventus indicat, & negotia eccleſiaſtica iuſte canoniceque definiat. Porro illa ſex oppida vel civitates, Gratianopolis videlicet, Valentia, Dia, Alba, Vivarium, Geneva, Maurienna, in eius tamquam in proprii Metropolitani obedientia & ſubiectione permaneant. Tarentaſienſis autem Archiepiſcopus, licet aliquibus habeatur ex Apoſtolicae ſedis liberalitate praelatus, Viennenſi Archiepiſcopo tamquam Primati ſuo ſubiectus obediat. Sane in Salmoracenſi archidiaconia conſecrationes vel ordinationes & quidquid ad pontificale officium pertinet Viennenſis Eccleſia praeter alicuius inquietationem ſeu diminutionem habeat. Abbatia quoque ſancti Petri foris portam Viennae ſita, & infra eamdem urbem abbatia ſancti Andreae una monachorum, altera ſanctimonialium, abbatia ſancti Theuderii, & abbatia ſanctae Mariae de Bonavalle, quae praeſtante Deo noſtris, ſumtibus & noſtris eſt fundata laboribus, in iam ſaepe dictae Viennenſis Eccleſiae iure ac ſubiectione perſiſtant. In ipſa etiam Romanenſi Eccleſia, quamvis Romanae ſe faciat libertatis, viſis tamen praedeceſſorum noſtrorum privilegiis & Imperatorum praeceptis, tam in ſecularibus quam & in regularibus Clericis & Canonicis inibi ordina-

tis

tis vel ordinandis Pontifices Viennenſes omnem habere decernimus poteſtatem. Similiter in Eccleſia beati Donati & beati Valerii, & in Eccleſia beati Petri de Campania, & beatae Mariae de Annoniaco, caſtra praeterea, quae per nos recuperata ſunt vel acquiſita, ſcilicet Pompeiacum, Saſſerlum, & caſtrum de Malavalle, Viennenſi Eccleſiae in perpetuum confirmamus. Coemeterium vero, quod Dominus praedeceſſor noſter ſanctae memoriae Paſchalis Papa circa beati Mauritii Eccleſiam conſecravit, liberum eſſe ſancimus, ut eorum, qui illic ſepeliri deliberaverint devotioni & extremae voluntati, niſi forte excommunicati ſint, nullus obſiſtat. Salvo nimirum proprio iure parochiae. Ad haec, pro ampliori Viennenſis Eccleſiae dilectione, ante Viennenſem Archiepiſcopum per provinciam ſuam crucem deferri concedimus, & Viennenſem Eccleſiam alicui ſubiacere Legato, niſi Cardinali vel alii de Romana provincia, qui a Romani Pontificis latere dirigitur, prohibemus. Porro in Eccleſiis, quas in Viennenſi epiſcopatu poſt aſſumtum Apoſtolicae ſedis miniſterium conſecravimus, Viennenſis Archiepiſcopus eamdem, quam habuerat ante, intercedendi ac ordinandi habeat poteſtatem. Sane infra clauſtri ambitum, ubi Clericorum manſiones continentur, nullus omnino laicorum deinceps habeat manſionem, aut aſſultum vel rapinam facere ſeu corporalem cuilibet audeat iniuriam irrogare. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica ſecularisve perſona, hanc noſtrae confirmationis vel conceſſionis paginam ſciens, contra eam temere venire tentaverit, ſecundo tertiove commonita ſi non ſatisfactione congrua emendaverit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, reamque ſe divino iudicio exſiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a ſacratiſſimo corpore ac ſanguine Dei & Domini noſtri redemtoris Ieſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictae ultioni ſubiaceat. Cunctis autem eidem Eccleſiae iuſta ſervantibus ſit pax Domini noſtri Ieſu Chriſti, quatenus & hic fructum bonae actionis ſentiant, & apud diſtrictum iudicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen. Amen. Amen. Bene valete.

Ego Calixtus Catholicae Eccleſiae Epiſcopus.

Datum Valentiae V. Kal. Martii, Indictione XIV. incarnationis dominicae anno MCXX. pontificatus autem Domini Calixti II. Papae anno II.

XIV. Ludovici VI. Francorum Regis epiſtola ad Calliſtum ſecundum Papam, adverſus primatum Lugdunenſem.

Ex tomo III. Spicilegii Dacheriani pag. 147.

SCRIPSIT nobis Sublimitas veſtra de captione illius apoſtatae Burdini, & de incolumitate ſtatus veſtri; unde, Pater dulciſſime, plu-

pluriмum & prae ceteris vos amamus, honoremque veſtrum ſtudium noſtrum in omnibus eſſe intelligimus. De ſententia ſane in Metropolitanum Senonenſem pro noſtro honore relaxata animum noſtrum ex parte mitigaſtis; ſed quoniam ad tempus eſt relaxata, ſuſpenſum vehementer, ac dubium reddidiſtis. Videtur enim aliquam adhuc ſpem habere Lugdunenſis Archiepiſcopus ſuper illa quam quaerit ſubiectione. Sed, ut verum fatear, ſuſtinerem potius regni noſtri totius incendium, capitis etiam noſtri periculum, quam huiuſmodi ſubiectionis & abiectionis opprobrium. Videtur enim ad noſtrum reſpicere contemtum contra nos hoc modo fieri, quod nunquam exſtiterit factum. Novit autem experientia veſtra regnum Francorum in obſequiis promtum, in neceſſitatibus amicum vobis exſtitiſſe, nec a fidelitate Romanae Eccleſiae precibus aut promiſſionibus Imperatoris nos avelli unquam potuiſſe, & quanto animi fervore, quanta mentis humilitate vobis obedierimus, ut ſi taceat vox veſtra, clament opera noſtra, monſtrent obſequia mea. Vt enim cetera dimittam, illud inter alia meminerit paternitas veſtra, quod quamvis gravi, ut ſcitis, laborarem infirmitate, moleſtia corporis vehementer urgente, Remenſi tamen Concilio, cum labore quidem noſtro, ſed cum honore veſtro intereſſe ſtuduimus, & plus veſtrae voluntati quam noſtrae facultati, plus honori veſtro quam dominio noſtro conſuluimus. Hoc vobis, dulciſſime Pater, memorando ſcripſimus; non quia non placeat nobis hoc feciſſe, ſed quia volumus hoc a memoria veſtra non receſſiſſe. Si quid igitur valet, ſi quid poteſt apud vos amor noſter & obſequium noſtrum, rogamus & petimus, ut Senonenſis Eccleſia, quae ab iſta, de qua pulſatur, ſubiectione huc uſque aliena exſtitit & libera, per vos non fiat ancilla; ſed antiqua eius libertas auctoritate Apoſtolica roboretur & privilegii firmitate muniatur. In quo tamen nihil a vobis contra iuſtitiam exigitur. Si enim opponitur, quod veterum inſtitutio Lugdunenſi Eccleſiae primatum contulerit, reſpondetur ex oppoſito, quod antiquae libertatis poſſeſſio Senonenſem Eccleſiam ab eius ſubiectione defendit. Quod enim antiqua poſſeſſione acquiritur, nullo, ut fertur, iure adimitur, etiamſi de iure Romanae Eccleſiae fuiſſe cognoſcitur. Hac igitur ratione Senonenſis Eccleſiae libertas remanere debet inconcuſſa & intacta, nec pulſari aut violari debet pro ſubiectione noviter & imprudenter facta. Facta eſt enim, ut dicitur, latenter & quaſi furtive ſubiectio iſta, neſciente ſcilicet clero Senonenſi, inconſultis etiam Epiſcopis illius dioeceſis, ignorante etiam Rege; in quibus omnibus dignitas pendet Eccleſiae; & ſubiectio taliter facta reſpicere potius videtur ad ignominiam male accipientis quam ad commodum Eccleſiae neſcientis. Res enim communis communi tractanda eſt conſilio, non latenti & privato terminanda colloquio. Quum igitur dignitas ſit Eccleſiae,

ſiae, non perſonae, ſi Senonenſis Archiepiſcopus iſte & quidem ſolus de non ſua fecit quod non oportuit, ſi promiſit quod non debuit, Eccleſia tamen Senonenſis quod ſuum eſt non amiſit, nec privatam libertatem, quam ex antiquitate habuit, nec cogenda eſt ad ſubiectionem, quam nunquam exhibuit. His ita ſe habentibus, videat, dulciſſime Pater, deſcretio veſtra, ne civitas Lugdunenſis, quae de alieno eſt regno, de noſtro floreat detrimento, nec ſubiiciatur amicus amico; quia, ſi decipitur pro amico amicus, iuſte fiet de amico inimicus. Rex ergo Franciae, qui proprius eſt Romanae Eccleſiae filius, ſi in facili cauſſa, ſi in levi petitione contemnitur, nulla ſpes in maiori relinquitur, nec ulterius in aliis patietur repulſam, ſi in iſtis ſuſtinet repulſionis offenſam. Melius eſt enim Regiae honeſtati a precibus deſiſtere, quam de repulſa naevum ruboris contrahere. Quod minus in litteris continetur, praeſentium lator Algrinus viva voce ſupplebit, cuius verba tamquam ex ore noſtro ſuſcipite & cuſtodite.

XV. Gaufridi Epiſcopi Carnotenſis decretum de non exigendo annuo cenſu a monachis ſancti Albini Andegavenſis.

Ex Additione ad caput XXXI. libri ſexti de concordia Sacerdotii & imperii, ex veteri codice MS. ſancti Albini Andegavenſis.

GAVFRIDVS Dei gratia Carnotenſis Epiſcopus, Apoſtolicae ſedis Legatus, R. venerabili Andegavenſis Eccleſiae Archidiacono, & Hu. Decano, ſalutem in Domino. Quod a ſanctis patribus inhibitum eſt & a Romanae ſedis Pontificibus ſolemniter ſub anathemate condemnatum, nobis aut vobis retractare non licet, nec a quoquam minore debet reſcindi. Quapropter eam pravam & antiquam conſuetudinem, de relevandis poſt deceſſum alicuius Perſonae Eccleſiis, a beatae memoriae Papa Vrbano & eius ſucceſſore Domino Paſchali dudum prorſus abolitam & damnatam innovare vel reſtituere, vel eius aliquam adinvenire compoſitionem, plane ſimoniacum eſt, & haereſeos ab omnibus improbandae notam incurrit. Vnde veſtrae fraternitati Apoſtolica auctoritate & noſtra per praeſentia ſcripta mandando praecipimus, quatenus abominabilem illam & ignominioſam conſuetudinem de annuo cenſu apud Legionem a fratribus noſtris monachis B. Albini exigendo prorſus omittatis, & interdictum, quod in praedicti loci Eccleſiam pro extorquendo huiuſmodi cenſu promulgaſtis, poſt acceptas has litteras ſine dilatione ſolvatis; & ne ulterius ad nos praedicti monachi fatigentur huius rei cauſſa, modis omnibus caveatis. Alioquin flagitii tanti piaculum graviter in vos compellemur ulciſci.

XVI. Innocentii III. epiſtola ad Archiepiſcopum Bituricenſem, de contumacia Archiepiſcopi Burdegalenſis adverſus Primatem Bituricenſem.

Ex libro XV. Regeſtorum eiuſdem Innocentii, epiſt. XLV.

DILIGENTER auditis & perſpicaciter intellectis, quae tu & dilectus filius magiſter Amaneus procurator venerabilis fratris noſtri Burdigalenſis Archiepiſcopi coram nobis proponere voluiſti ſuper ſententia, quam auctoritate primatiae in eumdem Archiepiſcopum promulgaſti, ſuſpendendo ipſum ab officio metropoliticae dignitatis pro eo, quod ad tuum vocatus Concilium accedere non curavit, nec pro ſe aliquem reſponſalem idoneum deſtinare, de communi fratrum noſtrorum conſilio ſententiam ipſam ratam habemus, & uſque ad ſatisfactionem idoneam praecipimus obſervari; hoc ad cautelam expreſſo, quod lis coram nobis non de primatia, ſed de ſententia exſtitit ventilata. Nulli ergo hominum &c. uſque noſtrae diffinitionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc &c. uſque incurſurum. Datum Laterani XVI. Kal. Iunii, pontificatus noſtri anno XV.

XVII. Eiuſdem Innocentii epiſtola ad Epiſcopos per Burdegalenſem provinciam conſtitutos, de eodem argumento.

Ex libro XVI. Regeſtor. epiſt. LXV.

QVVM olim venerabilis frater noſter Bituricenſis Archiepiſcopus auctoritate primatiae, quam in provincia veſtra ſibi aſſerit pertinere, venerabilem fratrem noſtrum Burdegalenſem Archiepiſcopum a metropoliticae dignitatis officio ſuſpendiſſet, pro eo, quod ad ſuum vocatus Concilium accedere non curavit, nec pro ſe aliquem reſponſalem idoneum deſtinare, ac ſuper huiuſcemodi ſuſpenſionis ſententia fuiſſe inter eumdem Bituricenſem & dilectum filium Magiſtrum Amaneum procuratorem ipſius Burdegalenſis Archiepiſcopi coram nobis diutius diſputatum, tandem de fratrum noſtrorum conſilio ſententiam ipſam ratam habuimus & uſque ad ſatisfactionem idoneam praecepimus obſervari; hoc ad cautelam expreſſo, quod lis coram nobis non de primatia ſed de ſententia exſtitit ventilata. Poſtmodum vero credentes ad ſatisfactionem ſufficere competentem, pro praedicta ſententia relaxanda, ut memoratus Burdegalenſis Archiepiſcopus per ſe ipſum aut alium virum idoneum ad praeſentiam dicti Bituricenſis accederet relaxationem eiuſdem ſententiae humiliter petiturus & promiſ-

miſſurus firmiter ſub ſuarum, ſi neceſſe foret, teſtimonio litterarum, quod ad eius Concilium vocatus accederet, facturus quod foret faciendum de iure, per litteras noſtras ipſi Bituricenſi dediſſe meminimus in praeceptis, ut quum a Burdegalenſi praedicto foret taliter requiſitus, praedictam non differret ſententiam relaxare, nullam poenam inflicturus eidem, ſi forte dictam ſententiam non ſervaret, antequam per nos declaratum fuiſſet, an eſſet eadem obſervanda, venerabili fratri noſtro Turonenſi Archiepiſcopo & coniudicibus ſuis per ſcripta noſtra mandantes, ut Bituricenſe iam dicto in mandati noſtri executione ceſſante, ipſi ſaepedictam ſententiam relaxarent abſque praeiudicio iuris ſui. Nuper autem idem Burdegalenſis Archiepiſcopus ad praeſentiam noſtram accedens propoſuit coram nobis, quod de huiuſmodi confirmatione ſententiae nihil unquam per litteras Bituricenſis aut Nuntium ſibi fuerat intimatum. Propter quod ipſam petiit a nobis humiliter relaxari. Nos igitur volentes utrique paterna ſollicitudine providere, ſententiam relaxamus memoratam, firmam promiſſionem recipientes a Burdegalenſi praedicto, quod vocatus accedet ad ipſius Bituricenſis Concilium, facturus quod de iure fuerit faciendum. Vos denique, fratres Epiſcopi, ſuper vobis ipſis &c. Datum Laterani VIII. Idus Iunii, Pontificatus noſtri anno XVI.

XVIII. Monitio & proteſtatio facta per Dominum Benedictum Archiepiſcopum Tarraconenſem contra D. Sancium electum Toletanum, ne propter delationem crucis ante ſe aliquod praeiudicium generetur provinciae Tarraconenſi.

Ex archivo Archiepiſcopi Tarraconenſis.

NOS Benedictus miſeratione divina Tarraconenſis Archiepiſcopus, intelligentes vos Dominum Sancium Dei gratia Toletanum electum facere & feciſſe, nobis ignorantibus, poſtquam noſtram intraviſtis provinciam, ante vos crucis ſignaculum deportari in non modicum noſtri & Tarraconenſis Eccleſiae ac provinciae noſtrae praeiudicium & gravamen, attendendo quod in iure ſit cautum, quod ea, quae de novo emergunt, novo indigent conſilio & auxilio, & ubi periculum vertitur, cautius eſt agendum, ne nobis vel Tarraconenſi Eccleſiae ac provinciae noſtrae per hoc in poſterum valeat praeiudicium generari, rogando vos monemus & monendo rogamus, quatenus a praeiudicio & gravamine ſupradictis penitus deſiſtatis, quum non liceat alicui in alienam meſſem ponere falcem ſuam. Et ne per patientiam vel taciturnitatem videamur vobis in hoc aliquem praebere aſſenſum, proteſtamur de iure noſtro, ne nobis vel Tarraconenſi Eccleſiae vel provinciae noſtrae per factum huiuſmodi in po-

poſterum aliquod praeiudicium generetur. Quod ſi noſtris monitis & precibus a praedictis deſiſtere contemſeritis, a iam illatis nobis gravaminibus praeſentibus & futuris in ſcriptis his ſedem Apoſtolicam appellamus, iura noſtra & Tarraconenſis Eccleſiae ac totius provinciae noſtrae ſub eius protectione ponentes. Et ut praeſens proteſtatio & appellatio maiore gaudeant firmitate, eam ſigilli noſtri munimine fecimus roborari. Quod eſt actum III. Idus Novembris anno Domini MCCLXVI.

XIX. Mandatum factum per D. Benedictum Archiepiſcopum Tarraconenſem Epiſcopis, Abbatibus, Praelatis, & omnibus Clericis ſuae provinciae circa obſervationem conſtitutionis Tarraconenſis de iure primatus, & de prohibendo Toletanum ab ingreſſu provinciae cum cruce erecta.

Ex archivo eiuſdem Archiepiſcopi Tarraconenſis.

BENEDICTVS miſeratione divina Tarraconenſis Archiepiſcopus venerabilibus in Chriſto fratribus Epiſcopis & univerſis in Chriſto filiis Abbatibus & Praelatis ceteriſque Clericis omnibus in noſtra provincia conſtitutis ſalutem in Domino Ieſu Chriſto. Quum Dominus Petrus praedeceſſor noſter apud Valentiam, in provinciali ibidem Concilio celebrato, eodem ſacro Concilio approbante conſtitutionem ediderit ſub hac forma. Item ſacro approbante Concilio ſtatuimus, quod ſi Toletanus Archiepiſcopus, per Tarraconenſem provinciam tranſitum faciens, crucem ante ſe portari fecerit, vel Pallio uſus fuerit, vel indulgentias dederit in noſtra provincia, quae, ſicut dicitur, fuerunt per eumdem temere alicubi attentata, loca ad quae ipſe taliter venerit, & in quibus praedicta attentaverit, quamdiu ibidem fuerit, ceſſent penitus a divinis. Et ne eius praeſumtio remaneat impunita, ſi ſupradicta in provincia noſtra de cetero commiſerit, auctoritate noſtra & ſacri Concilii ipſum ex nunc quaſi ex tunc excommunicationis ſententiae decernimus ſubiacere. Et ſi aliquis litteris indulgentiae Archiepiſcopi Toletani in noſtra provincia uſus fuerit, tamquam falſarius puniatur, & venerabilis Sancius Dei gratia Toletanenſis electus, contra dictam conſtitutionem veniens, faciat per noſtram provinciam ante ſe crucis ſignaculum deportari in noſtri ac Tarraconenſis Eccleſiae ac totius noſtrae provinciae non modicum praeiudicium & gravamen, monemus vos attente ac per praeſentes litteras duximus vobis firmiter iniungendum, quatenus conſtitutionem praedictam obſervetis & faciatis a veſtris ſubditis inviolabiliter obſervari. Rogamus etiam, volumus, & mandamus, quod viſis praeſentibus & perlectis, reſtituatis latori praeſentium, ut eas

eas valeat ceteris Epiſcopis ac Praelatis aliis & Clericis praeſentare. Datum Tarraconae Idibus Novembris anno Domini MCCLXVI.

XX. Alexandri IV. epiſtola de privilegiis Eccleſiae Toletanae, & de Eccleſia Segobricenſi.

Ex archivo Eccleſiae Tarraconenſis.

ALEXANDER Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Archiepiſcopo Tarraconenſi ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Venerabili fratri noſtro Archiepiſcopo Toletanenſi eiuſque ſucceſſoribus privilegium conceſſimus ſub hac forma. ALEXANDER Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Archiepiſcopo Toletanenſi eiuſque ſucceſſoribus canonice ſubſtituendis in perpetuum. Quum univerſis ſanctae Eccleſiae filiis debitores ex iniuncto nobis a Deo apoſtolatus officio exſiſtamus, illis tamen locis atque perſonis propenſiori nos convenit caritatis ſtudio imminere, quae ad ſedem Apoſtolicam noſcuntur ſpecialius pertinere. Quocirca, venerabilis in Chriſto frater Archiepiſcope, tuis iuſtis poſtulationibus clementer annuimus, & Eccleſiam Toletanenſem, cui auctore Deo praeeſſe dignoſceris, ſub beati Petri & noſtra protectione ſuſcipimus & praeſentis ſcripti privilegio communimus, ſtatuentes, ut, quaſcumque poſſeſſiones, quaecumque bona, eadem Eccleſia in praeſentiarum iuſte ac canonice poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, ſeu aliis iuſtis modis praeſtante Domino poterit adipiſci, firma tibi tuiſque ſucceſſoribus & illibata permaneant; in quibus haec propriis duximus exprimenda vocabulis. Locum ipſum, in quo Toletanenſis Eccleſia ſita eſt, cum omnibus pertinentiis ſuis, caſtraque Agnatora f . . . villas, Alcola, Brioca, Vzeda, Talamanca, & Guardia vulgariter nominatas, cum . . . honoribus, uſagiis, & paſcuis in boſco & plano, in aquis & molendinis, . . . & immunitatibus ſuis. Epiſcopatus quoque inferius annotatos Eccleſiae Toletanenſi metropolitico iure ſubiectos . . . auctoritate Apoſtolica nihilominus confirmamus, videlicet Palentinenſem, Conchenſem, Segobienſem, Segontinenſem . . . Cordubenſem . . . Segorbicenſem epiſcopatus. Vſum quoque Pallii, videlicet pontificalis officii plenitudinem, tuae fraternitati Apoſtolicae ſedis liberalitate largimur, quo infra Eccleſiam tuam utaris diebus inferius annotatis, videlicet in Nativitate Domini, feſto . . . . . protomartyris . . . Circumciſione Domini, Epiphania . . . Dominica in ramis palmarum, Coena Domini, Sabbato ſancto, Paſcha, feria ſecunda poſt Paſcha, Aſcenſione, Pentecoſte, tribus feſtivitatibus beatae Mariae, Natali B. Ioannis Baptiſtae, ſo-

Digitized by Google

ſolemnitatibus omnium Apoſtolorum, commemoratione omnium ſanctorum, dedicationibus Eccleſiarum, anniverſariis tuae conſecrationis, die ſancti Ildefonſi, ſancti Eugenii, & aliis Eccleſiae tuae principalibus feſtivitatibus, conſecrationibus Epiſcoporum, & ordinationibus Clericorum. Ad haec, cimiteria Eccleſiarum & eccleſiaſtica beneficia nullus hereditario iure poſſideat. Quod ſi quis facere praeſumſerit, cenſura canonica compeſcatur. Praeterea quod com. muni aſſenſu Capituli tui vel partis conſilii ſanioris in tua dioeceſi per te vel ſucceſſores tuos fuerit canonice inſtitutum, ratum & firmum volumus permanere. Prohibemus inſuper, ne excommunicatos vel interdictos tuos ad officium vel communionem eccleſiaſticam ſine conſcientia & aſſenſu tuo quiſquam admittat, aut contra ſententiam tuam canonice promulgatam aliquis venire praeſumat; niſi forte periculum mortis immineat; aut dum praeſentiam tuam habere nequiverint, per alium, ſecundum formam Eccleſiae, ſatisfactione praemiſſa, oporteat ligatum abſolvi. Sacrorum quoque canonum auctoritatem ſequentes ſtatuimus, ut nullus Epiſcopus vel Archiepiſcopus abſque tuo conſenſu conventus celebrare, cauſſas etiam vel eccleſiaſtica negotia in tua dioeceſi, niſi per Romanum Pontificem vel eius Legatum fuerit eidem iniunctum, tractare praeſumat. Statuentes praeterea, ut nullus cuiuſque ordinis Clericus Eccleſias ſibi conceſſas ad ius tui archiepiſcopatus pertinentes ſine conſcientia & conſenſu tuo ſeu ſucceſſorum tuorum faciat cenſuales, vel in cuiuſquam transferat poteſtatem. Et ſi factum fuerit, irritum habeatur. Libertates quoque & immunitates & antiquas & rationabiles conſuetudines Eccleſiae tuae conceſſas & hactenus obſervatas, ratas habemus, & eas perpetuis temporibus illibatas permanere ſancimus. Porro crucem, vexillum Domini, quum videlicet per tuam dioeceſim & epiſcopatus tibi ſubiectos, ante te deferendi fraternitati tuae licentiam impartimur. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat praefatam Eccleſiam temere perturbare, aut eius poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, ſeu quibuslibet vexationibus fatigare, ſed omnia integra conſerventur eorum, pro quorum gubernatione ac ſuſtentatione conceſſa ſunt, uſibus omnimodis profutura. Salva ſedis Apoſtolicae auctoritate. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica ſecularisve perſona, hanc noſtrae conſtitutionis paginam ſciens, contra eam temere venire tentaverit, ſecundo tertiove commonita, niſi reatum ſuum congrua ſatisfactione correxerit, poteſtatis honoriſque ſui careat dignitate, reamque ſe divino iudicio exſiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a ſacratiſſimo corpore & ſanguine Dei & Domini Redemtoris noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictae ſubiaceat ultioni. Cunctis autem eidem Eccleſiae ſua iura ſervantibus ſit pax Domini noſtri Ieſu Chriſti;

ſti; quatenus & hic factum bonae actionis percipiant, & apud diſtrictum iudicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

Ego Alexander catholicae Eccleſiae Epiſcopus ſubſcripſi. Bene valete.

Ego Odo Tuſculanus Epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Stephanus Praeneſtinenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Ego frater Iohannes Tituli ſancti Laurentii in Lucina presbyter Cardinalis ſubſcripſi.

Ego Richardus ſancti Angeli Diaconus Cardinalis ſubſcripſi.

Ego Octavianus ſanctae Mariae in via lata Diaconus Cardinalis ſubſcripſi.

Ego Ioannes ſancti Nicolai in carcere Tulliano Diaconus Cardinalis ſubſcripſi.

Datum Anagniae per manum Magiſtri Iordani ſanctae Romanae Eccleſiae Notarii & Vicecancellarii, XV. Kal. Iulii, Indictione ſecunda, incarnationis dominicae anno MCCLIX. pontificatus vero Domini Alexandri Papae quarti anno quinto.

Sed quia pro iure, quod in Segobricenſi Eccleſia, quam uterque veſtrum ſuae provinciae eſſe proponit, aſſerit ſe habere, fuit eidem privilegio pro parte tua in audientia publica contradictum, nos Eccleſiae tuae iura integra permanere volentes, praeſentium tibi auctoritate concedimus, ut nullum tibi vel eidem Eccleſiae tuae ſuper huiuſmodi iure ad te vel eam in ipſa Segobricenſi Eccleſia, ut ſupra dicitur, pertinente per idem privilegium generetur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrae conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praeſumſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Paulli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Anagniae IV. Kalend. Auguſti, pontificatus noſtri anno quinto.

XXI. Clementis IV. epiſtola de primatu Archiepiſcopi Bituricenſis.

Ex duobus vetuſtiſſimis codicibus manuſcriptis, uno Bibliothecae Colbertinae, altero noſtro.

HVMILIS doctrina magiſtri humiles inſtruxit diſcipulos ſalem & pacem habere, in ſe ſalem, inter ſe pacem, ut pacis lenitas ſalem ſapientiae mulceat, & ſal ſapientiae pacis condiat lenitatem. Sunt quoque nonnulli, qui zelum amaris contentionibus acuendo, tantum quae ſalis ſunt ſapiunt, & corda ſcindente diſcordia, ſub umbra iuris ad iniuriam decidunt, interdum calumniae ac iniuriarum puteos fodientes, non conſiderantes, quod contentionis puteis relictis contemtui fodit Iſaac alium, pro quo non contemnere paſtores, cuius nomen vocatum eſt latitudo, quia reſtringitur caritas conten-

tentione diffuſa; & ſic dum arctatur contentio, caritas dilaceratur. Vnde cordibus eſt reddenda concordia, ut ſit opus Iuſtitiae pax & ſilentium cultus eius, praeſertim in illis, qui pennae columbae deargentatae ſibi & ſubditis debent ſplendere pacifici, ſedentes in pulchritudine pacis vel iuſtitiae in tabernaculis fiduciae ac requie opulenta. Sane vicinos non latuit & ad multos in longinquo pervenit, quantum gravaminis quaeſtio de primatia ſuborta Bituricenſi & Burdegalenſi Eccleſiis & earum Praelatis attulerit & afferret in poſterum, ſi duraret in futurum, tracta de praeterito coniectura. Conſueverunt etenim lites eſſe prodigae, ſumtuum liberales, laborum parcae, moleſtiae avarae quietis & utinam non commotionis & diſcordiae incentivae, eo quod raro litium iurgia lingua ſilet & iudiciorum ſtrepitu mens quieſcit. Haec autem & aliorum pericula, quae de ipſorum abſentia ſuis Eccleſiis imminebant, venerabiles fratres noſtri Bituricenſis & Burdegalenſis Archiepiſcopi attendentes, ne convaleſcente contentione utraque diutius langueret Eccleſia & quamdam mortem videretur ingerere vita cauſſae, humiliter petierunt quaeſtionem huiuſmodi, quam diuturnitas iudicii prorogabat, acceleratione providentis breviari; ſuper quo proviſioni ſedis Apoſtolicae omnia iura ſibi & ſuis Eccleſiis competentia commiſerunt. Nos autem conſiderantes, quod in tribus, quae coram Deo & hominibus probata leguntur, concordia fratrum ſpecificatione obtinet primum locum, petitionem oblatam ad gratiam exauditionis admiſimus, illorum deſideria favore benevolo proſequendo. Verum ne de contingentibus aliquid omittere videamur, mandamus, quatenus Praelatorum & Capitulorum Cathedralium Eccleſiarum eiuſdem provinciae, nec non & in ea Burdegalenſis provinciae, ſuper praemiſſis requiratis aſſenſum: quo habito, providentiam noſtram noſtra Bulla munitam, quam vobis ſub alia charta mittimus intercluſam, ſolemniter publicetis. Si qui vero, quod non credimus, aſſenſum vobis praeſtare noluerint, vos ſuperſedeatis publicationi praedictae; ſub expreſſo peremtorio termino, quem videritis praefigendum, diſtricte praecipiatis eiſdem, ut perſonaliter, ſi Praelati fuerint, vel ſi alii & ultra quadraginta, per procuratores idoneos noſtro ſe conſpectui repraeſentent, proſecuturi coram nobis ius, ſi quod habere contendunt, & reſponſuri parti alteri ſuper iis, quae duxerit proponenda, & ſatisfacturi nihilominus, ſi forte ſuccubuerint, in expenſis, prout ordo dictaverit rationis.

XXII.

XXII. Clementis IV. epiſtola ad Archiepiſcopum & Capitulum Narbonenſe adverſus primatum Archiepiſcopi Toletani.

Ex archivo Archiepiſcopi Narbonenſis.

CLEMENS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Archiepiſcopo & dilectis filiis Capitulo Narbonenſi ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Natalis dulcedo patriae, quae in amorem ſui perpetuum trahit ſingulos, & allicit univerſos, ac devotionis & fidei veſtrae puritas, qua ſtudetis per Dei gratiam eſſe conſpicui, ut Deo ſitis & Eccleſiae nobiſque amabiles & accepti, nos iuxta divinae providentiam pietatis Apoſtolica praeditos dignitate ſollicitant, ut qui duximus de provincia veſtra originem, vos & Narbonenſem Eccleſiam, in qua olim ſupremam obtinuimus dignitatem, opportuni favoris benevolentia foveamus, ſed in iis praecipue, quae vos & illam digne poſſint a diſpendio praeſervare. Sane, ſicut nobis ſignificare curaſtis, dilectus filius Toletanus Electus nuper a noſtra praeſentia ad ſedem Toletanam rediens, per Narbonenſem provinciam ante ſe crucem deferri fecit pro ſuae libito voluntatis. Quumque tu, frater Archiepiſcope, praeſatum Electum, quam cito ad Montempeſſulanum provinciae praedictae pervenit, ex caritate illa, quae benigna eſt, nec ſapit perperam, ipſum ut a tali deportatione crucis deſiſteret, vel privilegium, ſi quod haberet ſuper hoc, demonſtrare curaret, prius monitum ac blandis ſermonibus aſſerentem ſe velle illud oſtendere tibi in Eccleſia Narbonenſi, ad ipſam invitari feciſſes, eodem tamen electo accedente ad illam, tu illuc de Carcaſſona, ubi tunc eras, cum feſtinantia rediiſti, ut perſonam eius ſpecialiter honorares, & diligenter de crucis deportatione huiuſmodi ſcrutareris. Verum quia iam nox ſupervenerat, ne ipſum feſſum ex itinere amplius fatigares, de hoc uſque in craſtinum tunc proximum ex quadam humanitate quaerere diſtuliſti; praeſertim quia dixerat, quod in mane ſequenti audire Miſſarum ſolemnia in Eccleſia ipſa volebat, & ſanctorum reliquias, quae ibidem habentur, cum debita veneratione videre. Porro ipſe circumvenire cupiens, ut videtur, ſubtilius, quod ipſum non decuit, in negotio fratrem ſuum, de nocte cum paucis clam inde recedens, ne tu a dicto Electo de iis poſſes quaerere, aut ipſum ſuper deportatione huiuſmodi impedire, ad caſtrum Salſarum hoſpite inſalutato acceſſit. Propter quod tu, qui de tua humanitate inveniſti te fore deluſum, non immerito conturbatus, poſt ipſum nuncios deſtinaſti. Quibus demum inſiſtentibus, ut ille a deportatione crucis per provinciam praedictam deſiſteret, vel de allegato ſuper hoc ab eo privilegio fidem faceret, Electus ipſe reſpondit, quod, quum

 ſibi

ſibi a ſede Apoſtolica ſit indultum, ut crucem ante ſe deferri faciat in locis, in quibus praedeceſſores ſui eam ante ſe deferri fecerunt, & iidem praedeceſſores illam per dictam provinciam, ut dicebat, deferri feciſſent, ipſe in deportatione illius tibi & eidem Eccleſiae nullam irrogabat iniuriam, ſicque a deportatione ipſa, quantumcunque dicti nuncii rationabiliter ſuper hoc ſibi reſiſterent, aliquatenus deſiſtere non volebat. Quare humiliter petebatis a nobis, ut, quum in eiſdem Eccleſia & provincia, propter hoc praeſertim, quia in eis ab Archiepiſcopis Toletanis, qui fuerunt pro tempore crux, niſi forte clandeſtine, nunquam deportata recolitur, maximum ſcandalum & murmur non modicum ſit exortum, providere ſuper hoc paterna ſollicitudine curaremus. Quia vero eaſdem Eccleſiam & provinciam ex praemiſſis & aliis cauſis quampluribus inſeparabilis caritatis amplexamur brachiis, quare de illorum turbatione non indigne concutimur, vexationibus conturbamur, nos anxietati veſtrae in hac parte opportunum remedium adhibere volentes, ut per huiuſmodi actum ipſius Electi unicum, ac habitum ſuper crucis deportatione proceſſum, vobis ac eiſdem Eccleſiae & provinciae veſtriſque libertatibus nullum in poſterum praeiudicium generetur, nec dictus Electus vel ſucceſſores eius propter hoc in vobis vel veſtris ſucceſſoribus ac dictis Eccleſia & provincia ius primatiae poſſeſſorio vel petitorio vendicare valeant, niſi alias legitime oſtenſum fuerit & probatum, quod in huiuſmodi provincia ſeu crucis delatione illi ius competat, univerſitati veſtrae auctoritate Apoſtolica ex certa ſcientia indulgemus; ſententias vero & quoſcumque proceſſus, ſi ſecus a quocumque haberi & ferri contigerit, ex nunc eadem auctoritate omnino carere viribus ac nullius fore decernimus firmitatis. Per indulgentiam tamen & decretum huiuſmodi nolumus iuri, ſi quod alias Eccleſiae Toletanae in praemiſſis competit, aliquatenus derogari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrae conceſſionis & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praeſumſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Paulli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Viterbii XIII. Kalend. Ianuarii, pontificatus noſtri anno ſecundo.

XXIII. Eiuſdem Clementis IV. epiſtola ad Electum Toletanum, de eodem argumento.

Ex archivo Archiepiſcopi Narbonenſis.

CLEMENS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio Electo Toletano ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Illam dudum concepimus de tua ſinceritate fiduciam, ut, quum benignitatem ſedis

Apo-

Digitized by Google

Apoſtolicae tibi ad votum repereris gratioſam, ſincere diligeres, quae in Domino pura mente diligimus, & ab eorum ſollicite vexationibus abſtineres, quorum moleſtiam, utpote noſtri animi pungitivam, tolerare non poſſumus nec debemus. Sed ecce, quod dolenter referimus, contrarium nobis accidit, & de te, quod non verebamur, evenit; dum tu privilegium amoris praecipui, quod nos ad Narbonenſem habere Eccleſiam bene noſti, ac zelum, quo circa eam ex debitae caritatis affectu ducimur, dedignanter advertere negligens, nobiſque ſaltem, quibus in illa deferre debebas, non deferens, ipſius libertatem quodammodo conatus fuiſti praeripere, cum iuriſdictionem primatiae in illa tibi voluiſti non ſine cuiuſdam latentis aſtutiae ſtudiis vendicare, prout ex eo aperte colligitur & manifeſte videtur, quod, ſicut venerabilis frater noſter Archiepiſcopus & dilecti filii Capitulum Narbonenſe gravi nobis querela monſtrarunt, tu nuper a noſtra praeſentia ad Toletanam ſedem rediens, per Narbonenſem provinciam ante te crucem deferri feciſti pro tuae libito voluntatis; quumque dictus Archiepiſcopus, quam cito ad Montempeſſulanum ipſius provinciae perveniſti, ex caritate illa, quae benigna eſt, nec ſapit perperam, te ut a tali deportatione crucis deſiſteres, vel privilegium, ſi quod haberes ſuper hoc, demonſtrare curares prius monitum, ac blandis ſermonibus aſſerentem, te velle illud oſtendere in Eccleſia Narbonenſi, ad ipſam invitari feciſſet, te tandem accedente ad illam, ipſe illuc de Carcaſſona, ubi tunc erat, feſtinanter rediit, ut perſonam obtentu noſtri ſpecialiter honoraret, & diligenter de crucis deportatione huiuſmodi ſcrutaretur. Verum quia nox iam ſupervenerat, ipſe, ne te feſſum ex itinere amplius fatigaret, de hoc uſque in craſtinum tunc proximum ex quadam humanitate quaerere diſtulit; praeſertim quia dixeras, quod in mane ſequenti audire Miſſarum ſolemnia in Eccleſia ipſa volebas, & ſanctorum reliquias, quae ibidem habentur, cum debita veneratione videre. Porro ut circumvenires ſubtilius, quod te non decuit, in negotio fratrem tuum, de nocte cum paucis clam inde recedens, ne Archiepiſcopus ipſe de his poſſet quaerere; aut te ſuper deportatione huiuſmodi impedire, ad caſtrum Salſarum inſalutato hoſpite acceſſiſti. Propter quod dictus Archiepiſcopus, qui de ſua humanitate invenit eſſe deluſum, non immerito conturbatus, poſt te nuncios deſtinavit: quibus demum inſiſtentibus, ut a deportatione crucis per provinciam praedictam deſiſteres, vel de allegato a te ſuper hoc privilegio fidem faceres, reſpondiſti, quod, quum tibi a ſede Apoſtolica ſit indultum, ut crucem ante te deferri facias in locis, in quibus praedeceſſores tui eam ante ſe deferri fecerunt, & iidem praedeceſſores illam per dictam provinciam, ut dicebas, deferri feciſſent, tu in deportatione illius eiſdem Archiepiſcopo & Eccleſiae nullam irrogabas iniuriam, ſicque a deportatione ipſa, quantum-

cun-

cunque dicti nuncii rationabiliter ſuper hoc tibi reſiſterent, aliquatenus deſiſtere non volebas. Propter quod in eiſdem Eccleſia & provincia, in quibus a praedeceſſoribus tuis crux, niſi forte clandeſtine, nunquam deportata recolitur, maximum ſcandalum & murmur non modicum eſt exortum. Quum igitur dictam provinciam, de qua duximus originem, & eamdem Eccleſiam, in qua ſupremam obtinuimus dignitatem, inſeparabilis caritatis amplexemur brachiis, quare de ipſarum turbatione non indigne concutimur, & vexationibus conturbamur, diſcretionem tuam rogamus & hortamur attente, per Apoſtolica tibi ſcripta mandantes, quatenus ad praemiſſa debitae conſiderationis dirigens animum, huiuſmodi tuum proceſſum, quantum eſt in te, corrigere ſtudeas, & attentare adverſus eaſdem Eccleſiam & provinciam ſimilia de cetero non praeſumas. Nos enim nihilominus eis providiſſe noveris de Apoſtolicae plenitudine poteſtatis, ut per hunc tuum actum deportatae crucis unicum ac proceſſum eiſdem Archiepiſcopo & Capitulo eorumque ſucceſſoribus, Eccleſiae, ac provinciae Narbonenſi, ſuiſque libertatibus, nullum in poſterum praeiudicium generetur. Per huiuſmodi tamen proviſionem noſtram iuri, ſi quod Eccleſiae Toletanae in praemiſſis competit, nolumus in aliquo derogari. Ceterum quia levis ſcrupulus tolerabilis laeſionis aliquando in grave offenſionis ſcandalum adoleſcit, nos ſtudioſis paternae caritatis affectibus huiuſmodi quaeſtionis, ſi qua ſit, materiam ſopire volentes, diſtricte tibi praecipiendo mandamus, ut ſi forſan, quod non creditur, ex aliquibus Eccleſiae tuae privilegiis aut alias tibi ius credis competere in praemiſſis, procuratores idoneos ad hoc ſufficienter inſtructos cum privilegiis ipſis ac omnibus iuribus & monimentis tuis negotium huiuſmodi contingentibus ad noſtram praeſentiam infra Kalendas menſis Auguſti primo futuri, quas tibi & parti alteri ad hoc pro termino peremtorio aſſignamus, deſtinare procures, facturus & recepturus ſuper iis, quod ordo dictaverit rationis. Nos autem notum tibi eſſe volumus, quod dictis Archiepiſcopo & Eccleſiae ius ſuum ſuper hoc proſequentibus, ex tunc in eodem negotio, non obſtante tuae partis abſentia, quantum de iure fuerit, procedemus. Datum Viterbii XII. Kal. Ianuarii, pontificatus noſtri anno ſecundo.

XXIV. Gregorii X. epiſtola ad Archiepiſcopum Toletanum, de eodem argumento.

Ex archivo Archiepiſcopi Narbonenſis.

VNIVERSIS & ſingulis manifeſtum exiſtat, quod anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo quarto, pridie Nonas Aprilis, in praeſentia mei Notarii & teſtium ſubſcriptorum, Amatus de Ve-

Verulis Curſor Domini Papae apud Petramlatam Gerundenſis dioeceſis, in domo cuiuſdam vocati Guardia, reverendo in Chriſto patri Domino S. Dei gratia Archiepiſcopo Toletano quamdam litteram ipſius Domini Papae non vitiatam, non cancellatam, nec abolitam in aliqua ſui parte, nec raſuram aliquam continentem, bullatam cum vera bulla pendente cum corda canapis, praeſentavit, & per me dictum Notarium legi fecit ipſi Domino Archiepiſcopo dictam litteram, tenorem huiuſmodi continentem.

Gregorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri S. Archiepiſcopo Toletano ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Felicis recordationis Clemens Papa praedeceſſor noſter olim, audito quod tu, dum ab Apoſtolica ſede ad Eccleſiam Toletanam redires, per Narbonenſem provinciam crucem ante te feceras deportari, ſuper eo quod per huiuſmodi unicum tuum actum, & habitum ſuper crucis deportatione proceſſum, venerabili fratri noſtro Archiepiſcopo & dilectis filiis Capitulo Narbonenſi ac provinciae memoratae, ipſorumque Archiepiſcopi & Capituli libertatibus, nullum deberet praeiudicium generari ſe aſſerens providiſſe, ſuas ſub certa forma litteras tibi dicitur deſtinaſſe, per quas tibi ſuaſit, quod huiuſmodi tuum proceſſum, quantum in te eſſet, corrigeres, ac talia in poſterum per te prohibuit attentari, diſtricte praecipiendo nihilominus per eaſdem litteras tibi mandans, ut ſi forſan ex aliquibus eiuſdem Eccleſiae Toletanae privilegiis aut alias tibi ius crederes competere in praemiſſis, procuratores idoneos ad hoc ſufficienter inſtructos cum privilegiis ipſis ac omnibus iuribus & munimentis tuis negotium huiuſmodi contingentibus infra certum tempus tibi & alteri parti ad hoc pro termino peremtorio aſſignatum ad ſedem Apoſtolicam deſtinares, facturus & recepturus ſuper iis, quod ordo exigeret rationis. Et licet aliqui procuratores ſeu excuſatores pro parte tua infra dictum tempus in praeſentia dicti praedeceſſoris comparuiſſe dicantur, quia tamen non fuerunt, ut fertur, ſufficienter inſtructi, procedi non potuit cum eiſdem. Quia igitur cordi nobis eſt, ut inter te ac Archiepiſcopum, Capitulum, Eccleſiam, & provinciam Narbonenſem praedictos omnia in pace procedant, praeſertim ut vitatis undique ſcandalis expeditio inſtantis Concilii Deo praeduce habeatur, & non indigne veremur, quod ſi contra prohibitionem praedictam aliquid tentaretur, poſſet inter te ac dictos Archiepiſcopum, Capitulum, provinciam & Eccleſiam Narbonenſem materia ſcandali ſuſcitari, fraternitatem tuam rogamus, monemus & exhortamur attente, quatenus prudenter attendens, quod non decet te prohibitiones Apoſtolicae ſedis contemnere, in deportatione crucis per dictam provinciam contra prohibitionem huiuſmodi nil attentes; ita quod ad tui laudem nominis, & ad obtinendum tibi Apoſtolici favoris augmentum, alienas vitare iniurias comproberis, nec ſuper hoc ad praeſumtio-

tionem merito tibi quicquam poſſit impingi. Per hoc tamen iuri alterutrius praedictarum Toletanae ſeu Narbonenſis Eccleſiarum nolumus quoad poſſeſſionem vel proprietatem quomodolibet derogare; ſed illud nihilominus ſalvum utrique volumus remanere; ſuper quo ad plenam & celerem iuſtitiam exhibendam parati erimus, quum ab alterutra ipſarum Eccleſiarum fuerimus requiſiti. Datum Lugduni Idus Martii, pontificatus noſtri anno ſecundo.

Qua ſiquidem lecta, dictus Dominus Archiepiſcopus petiit copiam ſibi fieri de eadem, & dictus Amatus obtulit eidem copiam, & tranſcriptum tradidit eiuſdem. Quibus peractis, dictus Dominus Archiepiſcopus dixit, ſe velle deliberare ſuper iſtis, & dare poſt dormitionem reſponſum. Et poſt dictam horam, dictus Amatus ad praeſentiam dicti Domini Archiepiſcopi rediens cum magiſtro Amelio officiali Narbonae, petierunt reſponſum ſibi dari a dicto Domino Archiepiſcopo. Et dictus Dominus Archiepiſcopus hoc modo reſpondit eiſdem, quod ob reverentiam Summi Pontificis, & obtentu precum ipſius, & non alterius in deportatione crucis ſuperſederet uſque ad Perpinianum, & ibi deliberatione habita finale daret reſponſum eiſdem de contentis in littera Domini Papae. Acta fuerunt haec in dicto caſtro & loco, in praeſentia & teſtimonio viri magnifici Domini Petri primogeniti Domini Regis Aragonum illuſtris, & Armandi de Vernages Diaconi, & Berengarii Timberga Notarii publici Narbonae, teſtium ad hoc vocatorum, & mei Bernardi Iohannis publici ſanctae Romanae Eccleſiae auctoritate Notarii, quae praedictis omnibus interſui, & mandatus haec ſcripſi.

Anno vero eodem, octavo Idus Aprilis, quum dictus Dominus Archiepiſcopus Perpinianum Narbonenſis provinciae veniſſet, dicti Officialis & Curſor ad eius accedentes praeſentiam, requiſiverunt ab eodem certum reſponſum & finale, ut dixerat ſe daturum. Ad quae dictus Dominus Archiepiſcopus dixit, quod volebat, quod littera papalis iterum ſibi exhiberetur; quod & factum fuit. Et poſt dictus Curſor petiit ſibi reſtitui eamdem. Ad quae dictus Dominus Archiepiſcopus dixit, quod ipſe dictam litteram poterat & debebat retinere; quia ſibi dirigebatur a Domino Papa, & ſua intererat ipſam retinere, quia in ea conſervabatur ius ſuum & Eccleſiae Toletanae. Tamen dixit, quod ſuper hoc deliberaret, & in craſtinum reſponderet. Acta fuerunt proxime dicta die in praeſentia Domini Iacobi Dei gratia Regis Aragonum illuſtris, & Dominorum Petri & Iacobi eiuſdem filiorum, & venerabilium Patrum Dominorum Dei gratia Iacobi Oſcenſis & Berengarii Elnenſis Epiſcoporum; & Domini Guiraudi Abbatis ſancti Pauli Narbonae, & Berengarii Sacriſtae Perpiniani, & mei Notarii antedicti.

Et in dicto craſtino dictus Curſor veniens cum dicto Officiali ad Do-

Digitized by Google

Dominum Archiepiſcopum ſupradictum, requiſiverunt reſponſum ab eodem; & ſibi petiit dictus Curſor reſtitui litteram antedictam. Ad quae reſpondens dictus Dominus Archiepiſcopus dixit eiſdem, quod ad preces tantum dicti Domini Papae, quas pro praecepto habebat, ipſe abſtineret hac vice a portatione crucis per provinciam Narbonenſem, & quia in dicta littera reſervabatur ius quoad poſſeſſionem & proprietatem ſibi & Eccleſiae Toletanae, litteram retineret, nec eam reſtitueret; quia ſic habebat de conſilio, quod facere poterat ſine iniuria cuiuſcumque. Dixit tamen, quod ipſe eſſet in Curia, & tunc reſtitueret dictam litteram ad dicti Domini Papae voluntatem. Et haec ultima dicta & facta fuerunt in villa Perpiniani, anno eodem, ſeptimo Idus Aprilis, pontificatus Domini Gregorii Papae decimi anno ſecundo, in praeſentia & teſtimonio venerabilium Patrum Domini Iacobi Dei gratia Oſcenſis Epiſcopi, & Domini Arnaldi Abbatis Fontisfrigidi, & Domini Arnaldi Cell . . . & Domini Berengarii, Sacriſtae Perpiniani, & religioſi viri Domini Arnaldi de Caſtronovo Magiſtri militiae Templi in Aragonia & Catalonia, & Petri Raimundi Notarii Curiae Domini Archiepiſcopi Narbonae, & Bernardi de Fonteiocoſa Domicelli, & mei praedicti Bernardi Iohannis publici ſanctae Romanae Eccleſiae auctoritate Notarii, qui praedictis omnibus interfui, & . . . haec omnia ſcripſi, & ſigno meo ſignavi.

XXV. Ioannis XXII. epiſtola ad Iacobum Regem Aragonum, adverſus primatum Toletanum.

Ex Hieronymo Surita in Indicibus rerum ab Aragoniae Regibus geſtarum, ad annum MCCCXX.

HOC anno Iohannes Regis filius, qui ad Archiepiſcopi Toletani dignitatem evectus fuerat, Ilerdae Simone Luna Tarraconenſi & Petro Luna Caeſarauguſtano Archiepiſcopis aſſiſtentibus conſecratur. Quum in eorum antiſtitum provinciis Hiſpaniarum primarii munere fungi Iohannes contenderet, Tarraconenſis & Caeſarauguſtanus indignitate ea commoti, Iohannem Eccleſiaſtica cenſura exſecrantur & populos qua commearat ſacris interdicunt. Rege ipſo Iohannis Patre Caeſarauguſtae conventus agente, Iohannem urbem labari inſignibus obeuntem Petrus Caeſarauguſtanus antiſtes ſui muneris religioniſque pietate defunctus, priſcarum ſanctionum exempla perſequens, eccleſiaſtica exſecratione devovet. Quum Rex inſignem iniuriam & ignominiam ſe praeſente filio impoſitam Pontifici Maximo conqueſtus fuiſſet, de ea re id reſponſum Pontifex reddit, quod non alienum viſum eſt hoc in loco apponere.

Iohan.

Iohannes Epiſcopus ſervus ſervorum Dei cariſſimo in Chriſto filio Iacobo Regi Aragonum illuſtri ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Perſonam tuam, fili cariſſime, a gratiarum diſtributore omnium adeo gratiis variis novimus illuſtrari, quod dicta & facta hominum ex perſonis ipſorum & aliis circumſtantiis debitis noſti penſare debite ac de illis recto iudicio iudicare. Sane, fili, ſi perſonas venerabilium fratrum noſtrorum Tarraconenſis & Caeſarauguſtani Archiepiſcoporum attenderis diligenter, ſi cauſam, quare venerabili fratri noſtro Iohanni Archiepiſcopo Toletano nato tuo infra ipſorum provincias crucem deferenti Apoſtolico privilegio non oſtenſo ſe oppoſuerint, & proceſſus aliquos fecerint contra ipſum, profecto quoad perſonas reperies ipſas tibi multiplici vinculo obligatas, propitias & devotas, quae in tuam vel in Archiepiſcopi nati tui praedicti iniuriam nihil ex propoſito praeſumendum eſt attentaſſe. Cauſſam autem reperies zelum quemdam Eccleſiarum iura tuendi, & ipſa illibata ſervandi. Ideoque in iſtis ſupponere debet prudentia regia iniuriandi prorſus animum exulaſſe. Quamquam autem gratum noſtris acceſſiſſet affectibus & acceptum quod fuiſſet inter ipſos Archiepiſcopos de portanda vel non portanda cruce concorditer antea ordinatum, tamen ex quo ſic proceſſum exſtitit, quum tam ex parte portantis quam ex parte reſiſtentium zelus conſervandi ius Eccleſiarum ſibi commiſſarum fuerit, non iniuriam alicui irrogandi, ſerenitatem regiam deprecamur attente, ut factum iſtud deducens in rectae conſiderationis examen, ex hoc animus regius non turbetur, nec affectum immutet ſolitum erga ipſos. Si enim praefatam reſiſtentiam attenderit, ipſam reperiet ad honorem regium pertinere. Et nos proceſſibus factis contra praefatum Toletanum Archiepiſcopum intellectis, de fratrum noſtrorum conſilio in eodem conſiſtorio ipſum a ſententiis contra ipſum latis ad cautelam, quum de iuribus nobis partium non conſtaret, de poteſtatis plenitudine duximus abſolvendum, diſpenſantes cum eo ſuper irregularitate, ſi quam contraxerat, ſe, ut prius, ſic ligatus divinis officiis immiſcendo, ſibi nihilominus licentiam concedentes, ut ſuos familiares poſſit abſolvere & cum ipſis ſimiliter diſpenſare. Quaeſtionem autem praedictam ad noſtram duximus audientiam revocandam, partibus, ut occurratur ſcandalis, interdicere intendentes, quod pendente quaeſtione huiuſmodi nec Toletanus in dictis provinciis crucem ante ſe deferri facere debeat, nec alii contra ipſum ſententias per conſequens promulgare, niſi mandatum aliud ſedes Apoſtolica duceret ordinandum. Per hoc autem neutri partium in poſſeſſione ſeu proprietate volumus nec intendimus praeiudicium aliquod generari. Datum Avinione II. Idus Novembris, pontificatus noſtri anno quinto.

XXVI.

XXVI. Reſcriptum Berengarii Epiſcopi Tuſculani ad Eximinum Archiepiſcopum Tarraconenſem, de controverſia primatus Toletani.

Ex archivo Archiepiſcopi Tarraconenſis.

VENERABILI in Chriſto Patri Domino Eximino Dei gratia Archiepiſcopo Tarraconenſi, Berengarius eiuſdem miſeratione Tuſculanus Epiſcopus, ſalutem in eo, qui eſt omnium vera ſalus. Intellecto heri, ex relatione diſcreti viri Magiſtri Arnaudi de Cumbis Capellani familiaris venerabilis Patris Domini Iohannis Archiepiſcopi Toletani facta in Conſiſtorio, ſcandalo quod evenit ex portatione crucis ante ipſius Domini Iohannis praeſentiam per veſtram provinciam Tarraconenſem, & ex promulgatione ſententiarum facta per vos occaſione illius, Dominus noſter Summus Pontifex diſplicentiam habuit inde magnam, eo praeſertim, ut dixit, quod idem Dominus Iohannes in novo eius adventu in regnum Caſtellae ac ingreſſu provinciae ſuae, & Eccleſiae Toletanae devotionem ſuam ſibi, ut vere creditur, divinitus inſpiratam nequivit oſtendere in Miſſarum & aliorum celebratione divinorum, cum praetextu ſententiarum illarum organa ſua & bene duxerit ſuſpendenda. Sane ut devotionem ſuam ipſe Dominus Iohannes explicare poſſit & ſatisfacere quae incumbentur, ſuumque officium exſequi debite valeat, idem Dominus Noſter deliberatione cum fratribus ſuis habita, de ipſorum conſilio, & de plenitudine poteſtatis, dictum Dominum Iohannem, licet abſentem, a ſententiis ſupradictis & vinculo earumdem ad cautelam, ſi indigebat, abſolvit, quum de iure ſuo & veſtro non conſtaret eidem, & ſecum diſpenſavit ſuper irregularitate, ſi quam contraxerat ſe dictis ligatus ſententiis immiſcendo divinis. Voluit etiam praefatus Dominus Noſter, quod eius auctoritate praedictus Dominus Toletanenſis familiares ſuos & ſocios, ſi qui dictas ſententias incurrerunt, per ſe vel per alium abſolvere valeat, & ſuper irregularitate ſimiliter diſpenſare. Cauſſam autem vel cauſſas, ſi quam vel ſi quas occaſione praedicta memoratus Dominus Toletanenſis contra vos habere ſe credit, vel vos etiam contra ipſum credatis habere, idem Dominus Noſter ſuo iudicio reſervavit, & voluit, quod litis cognitione ſuper negotio ipſo pendente, neutra partium in praeiudicium alterius quicquam audeat attentare, nec ipſe Dominus Toletanenſis, ſi eum alias per dictam Tarraconenſem provinciam tranſire contigerit, interim portari ante ſe faciat crucem, & vos non procedatis ſimiliter contra eum. Et praedicta omnia ipſe Dominus Noſter fecit ſalvo iure partium & Eccleſiarum Toletanenſis & Tarraconenſis tam in poſſeſſione quam in proprietate, ita quod per praemiſſa vel eorum aliquod di-

ctis Eccleſiis vel earum alteri praeiudicium nullum fiat. Supradicta autem omnia ſe praefatus Dominus Noſter eidem Domino Toletanenſi & vobis per noſtras voluit litteras intimari. Datum Avinioni in feſto ſancti Martini hiemali anno Domini milleſimo trecenteſimo vigeſimo, pontificatus ſanctiſſimi Patris & Domini Iohannis divina providentia Papae XXII. anno quinto.

XXVII. Ioannis XXII. epiſtola ad Sacriſtam & Succentorem Eccleſiae Barcinonenſis, de cauſſa primatus Toletani.

Ex archivo Archiepiſcopi Tarraconenſis.

IOANNES Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Sacriſtae & Succentori Eccleſiae Barcinonenſis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Nuper auditui noſtri apoſtolatus innotuit, quod tum venerabilis frater noſter Ioannes Archiepiſcopus Toletanenſis ad Eccleſiam ſuam Toletanam accedens, quum per Caeſarauguſtanam & Tarraconenſem provincias tranſitum facere contigiſſet, & ante ſe per eaſdem provincias crucem faceret, uti credens ſuo iure, deferri, venerabiles fratres noſtri Caeſarauguſtanenſis & Tarraconenſis Archiepiſcopi, dicentes, id eidem Archiepiſcopo non competere nec licere, praefatum Archiepiſcopum Toletanum, quem propter hoc aſſerebant virtute quarumdam conſtitutionum provincialium excommunicationis ſententiam incurriſſe, fecerunt excommunicatum publice nuntiari. Nos vero dicto Toletano Archiepiſcopo in hac parte providere volentes, ipſum a dicta ſententia excommunicationis de conſilio fratrum noſtrorum abſolvimus ad cautelam, cum eo, quamvis poſt denunciationem huiuſmodi abſtinuiſſe dicatur a divinis, ſuper irregularitate tamen, ſi quam dicta ligatus ſententia celebrando divina vel immiſcendo ſe illis contraxiſſet forſitan, diſpenſando. Et inſuper ut ſcandalis & moleſtationibus, quae poſſent occaſione praemiſſorum oriri, ſalubriter obvietur & plenius cognoſcatur de iure partium earumdem, praefatum negotium ad noſtrum & Apoſtolicae ſedis revocantes examen, partibus ipſis diſtrictius duximus inhibendum, ne ipſo pendente negotio in illo praeſumant aliquam facere novitatem, ac iniungentes dicto Archiepiſcopo Toletano, ut interim ab uſu dictae deferendae crucis per provincias ſupradictas ſtudeat abſtinere, niſi aliter ſuper hoc per ſedem Apoſtolicam fuerit ordinatum, ac mandantes partibus ſupradictis, ut infra quindenam reſurrectionis Domini proxime venturae per ſufficientes ac idoneos procuratores peremtorie cum omnibus actis, iuribus & munimentis huiuſcemodi negotium contingentibus Apoſtolico ſe conſpectui repraeſentent, in negotio ipſo legitime proceſſuri, ac facturi & recepturi, quod iuſtitia ſuade-

debit; prout in eiſdem litteris, quas vobis duximus deſtinandas, videbitis contineri. Quocirca diſcretioni veſtrae per Apoſtolica ſcripta mandamus & committimus, quatenus vos vel alter veſtrum per vos vel per alium ſeu alios litteras antedictas praefatis Archiepiſcopis & eorum cuilibet ex parte noſtra quantocius praeſentare curetis. Diem autem huiuſmodi praeſentationis & formam, & quidquid ſuper praemiſſis duxeritis faciendum, nobis per veſtras patentes litteras vel inſtrumentum publicum harum ſeriem continens ſtudeatis fideliter intimare. Datum Avinione XII. Kal. Decembris, pontificatus noſtri anno quinto.

XXVIII. Eiuſdem Ioannis epiſtola ad Archiepiſcopum Tarraconenſem, de eodem argumento.

Ex archivo Archiepiſcopi Tarraconenſis.

IOANNES Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Archiepiſcopo Tarraconenſi ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Audita nuper diſſenſionis materia, quae inter te & venerabilem Fratrem Ioannem Archiepiſcopum Toletanum noſcitur ſuſcitata ratione proceſſuum per te contra eum, quia crucem ante ſe faciebat deferri per Tarraconenſem provinciam, habitorum, volentes in hac parte, ut maioris turbationis praecideretur materia, eidem Toletano Archiepiſcopo providere, a ſententia excommunicationis, ſi quam virtute dictorum proceſſuum ipſe Toletanus forſan incurrerit, de fratrum noſtrorum conſilio eumdem abſolvimus ad cautelam, cum eo nihilominus, quamvis poſt denunciationem proceſſuum eiuſmodi a divinis abſtinuiſſe dicatur, ſuper irregularitate, ſi quam dicta ligatus ſententia divina celebrando vel immiſcendo ſe illis forte contraxerat, diſpenſando. Negotium ipſum etiam, utrique parti inhibito ne ipſo pendente praeſumant aliquid innovare, ad Apoſtolicae ſedis revocantes examen, diem certam ad comparendum in Romana Curia per ſe vel per procuratores idoneos proceſſuros in dicto negotio partibus ipſis praefigendam duximus, ſicut in litteris Apoſtolicis confectis ſuper his plenius continetur. Verum quia, ſicut diſplicenter accepimus, cariſſimus in Chriſto filius noſter Iacobus Rex Aragonum illuſtris, & dilectus filius Alfonſus germanus dicti Archiepiſcopi Toletani, gerentes moleſte proceſſus tuos huiusmodi, materiam indignationis inde contra te conceperunt, licet apud eos proceſſus ipſos, ſicut expedire vidimus, excuſandos, ac eos ut rancorem, ſi quem propterea conceperant contra te, de ſuis tollerent animis inducendos, quia tamen in his te cooperatorem nos habere decet ſollicitum, ea propter fraternitati tuae ſuadendo conſulimus, & pro ſano conſi-

lio ſuademus, quatenus vias & modos ſolerter inquiras, per quos eoſdem Regem ac filios tibi placare valeas, illorum commotionem excuſationibus blandis & alias realiter, quantum cum Deo poteris, prudenter ſtudeas mitigare. Datum Avinioni II. Kal. Ianuarii, pontificatus noſtri anno quinto.

XXIX. Alia eiuſdem Pontificis epiſtola ad Iacobum Regem Aragonum, de eodem argumento.

Ex archivo Eccleſiae Tarraconenſis.

IOANNES Epiſcopus ſervus ſervorum Dei cariſſimo in Chriſto filio Iacobo Regi Aragonum illuſtri ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Serenitati regiae ſcripſiſſe meminerimus, illam paternis exhortationibus deprecando, ut, ſicut eam diſtributor bonorum omnium dono prudentiae inter alios mundi Principes illuſtrarat, ita rectà ponderans ſtatera Iudicii, quod diſſenſio nuper inter venerabiles fratres noſtros Ioannem Toletanum ex una parte & Caeſarauguſtanenſem & Tarraconenſem Archiepiſcopos ex altera, occaſione portationis crucis per dictum Toletanenſem in Caeſarauguſtanenſi & Tarraconenſi provinciis, ſuſcitata, cenſenda erat zelo potius, quo ipſi Archiepiſcopi ad ſuarum Eccleſiarum iura ſervanda tenentur, quam cuiquam iniuriandi animo proceſſiſſe, dictorum Caeſarauguſtanenſis & Tarraconenſis proceſſus contra dictum Toletanum ſuper his habitos haberet rationabiliter excuſatos, nec propterea regius animus contra dictos Caeſarauguſtanenſem & Tarraconenſem Archiepiſcopos turbaretur. Verum licet ſupponamus indubie regalem modeſtiam illa circumſpectione vigere, quod animum novit a cuiuſvis inordinati odii calore compeſcere, quia tamen antiquae pacis aemulus illuc nititur maxime virus ſuum diffundere, quo magis conſpicit id divinae maieſtatis oculis diſplicere, ea propter cupientes eius inſidiis pro viribus obviare, tuamque magnificentiam contra cuiuſvis tentationis odioſae fomitem praemunire, celſitudinem regiam rogamus & hortamur attentius precibus iteratis, quatenus prudenter attendens, quod praefati Caeſarauguſtanenſis & Tarraconenſis Archiepiſcopi honoris tui ac tuorum fuerunt hactenus, ſunt adhuc, & eſſe cupiunt in poſterum fervidi zelatores, de quibus Celſitudo regia ſuſpicari non debet, quod in tuam quicquam vel tuorum iniuriam molirentur, eoſdem Archiepiſcopos taliter velis pro noſtra & Apoſtolicae ſedis reverentia habere ſuper his excuſatos, quod à ſolita Celſitudinis tuae benevolentia elongatos ſe propterea non agnoſcant. Datum Avinioni XVIII. Kal. Februarii, pontificatus noſtri anno quinto.

XXX.

XXX. Alia eiuſdem Pontificis epiſtola ad eumdem Regem de eodem argumento.

Ex archivo regio Barcinonenſi.

IOANNES Epiſcopus ſervus ſervorum Dei cariſſimo in Chriſto filio Iacobo Regi Aragonum illuſtri ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Serenitatis regiae litteras per dilectum filium Magiſtrum Petrum de Spelungis Archidiaconum de Algeſira in Eccleſia Valentinenſi nobis noviter praeſentatas ſolita benignitate recepimus, ac contenta in ipſis, & quae praefatus Archidiaconus proponere voluit, intelleximus diligenter. Ad quae Celſitudini regiae breviter reſpondemus, quod circa admiſſionem poſtulationis, pro qua tua excellentia per litteras & nuntium ſupplicavit, condeſcendimus votis regiis, ſicut decenter potuimus, prout circumſpectioni regiae litterarum noſtrarum ſuper hoc confectarum ſeries innoteſcet. Super eo autem, quod celſitudo regia poſtulabat, ut venerabilis frater noſter Ioannes Toletanenſis Archiepiſcopus natus tuus per regna tua crucem ante ſe deferre poſſet, reſpondemus, quod iſtud promto faciemus animo, ſi Archiepiſcoporum tuorum regnorum conſenſus acceſſerit, quem te credimus faciliter, ſi ad hoc operam dederis, obtinere. Ceterum idem Archidiaconus, ſine litteris & credentia quae poſſet comprehendi ſub credentia generali, pro parte tua nobis expoſuit, quod licet Fredericus Rex Trinacriae illuſtris pro armandis galeis & gentibus armorum habendis ad regnum tuum certos nuntios deſtinaſſet, tu tamen, tamquam devotus Eccleſiae Romanae filius, in ſtabilitate ſolita perſeverans, galeas in dicto regno nec muniri nec armari quomodolibet permiſiſti. Quod profecto noſtris non indigne gratum accedit affectibus, & pro quo celſitudini regiae gratiarum referimus uberes actiones; foretque nobis acceptius admodum, ſi gentem tuam ad ipſum accedere ſimiliter non ſiviſſes, ſicut nec ad cariſſimum in Chriſto filium Robertum Regem Siciliae illuſtrem alias permiſiſti. Adiecit quoque dictus Archidiaconus pro parte regia, ut dicebat, quod regia Celſitudo multum expediens reputabat, ſi pro ſopiendis & ſedandis commotionibus ac guerris inter memoratos Siciliae & Trinacriae Reges ſedes Apoſtolica, tamquam ſuperior, eoſdem Reges, ut per ſe vel per ſolemnes nuntios comparerent pacis ſubituri tractatum, in aliquo loco congruo & alterutri partium non ſuſpecto, qualem reputabat locum Montiſpeſſulani, ad ſui praeſentiam evocaret. Ad quod etiam reſpondemus, quod, ſicut tua ſublimitas non ignorat, alias dicto Regi Trinacriae ſuper mittendis ad noſtram praeſentiam nuntiis ſaepius ſcripſimus, teque idipſum ſibi frequenter ſuaſiſſe credimus; ſed ipſe obturatis auribus ex-

hor-

hortationes contemnens huiuſmodi, nec miſit nuntios, nec reſcripſit quin immo, quod eſt deterius, contra conventiones & pacta alias multa firmitate vallata filium ſuum primogenitum in Regem coronare de facto non expavit, Eccleſiarum inſulae Siciliae bona occupavit, perſonas eccleſiaſticas praeſumtuoſa temeritate opprimens, & quantum eſt in eo, ſuae ſubiugans tirannicae ſervituti, ad earum iura & bona extendens damnabiliter manus avidas & rapaces; nec his contentus, ut fertur, velut in reprobum ſenſum datus, & venundatus ut faciat malum, ad invadendum & occupandum Vrbem & terras Eccleſiae auſu nefario conflare dicitur vires ſuas. Sed ſperamus in illo, qui ſuperbis conſuevit reſiſtere, quod ſibi ſua iniquitas mentietur, nec perficere poterit, quod mente tam ſuperba praeſumtuoſe tractavit. Propter quod, fili cariſſime, expediens non videtur, quod nos filio adeo indevoto, ſic extra limites poſito rationis, ſic ſe contra matrem ſuam & dominam temere extollentem, debeamus ſcribere, qui dum eſſet in ipſius gratia, dum ab ea ut praedilectus filius tractaretur, ſic ſubito ab eius devotione diſceſſit, ſic repente in hoſtem de filio eſt converſus, ut nec eius acquieſceret monitis, qui dum tractaretur ut praedilectus filius, eius ſalutaria monita ſpernere non expavit. Sed ſi tu, fili, a tanto poſſes ipſum devio revocare, Deo gratum & nobis acceptum eſſet admodum, & pro pace inter ipſum & Regem Siciliae praefatum reformanda vel Avenioni vel in Comitatu Venaiſini curaremus operoſum ſtudium & ſtudioſam operam adhibere. Datum Avinioni XII. Kalendas Iulii, pontificatus noſtri anno quinto.

XXXI. Mandata ſive inſtructiones, quas Iacobus Aragoniae Rex dedit Simoni de Pulchro loco, in cauſa Archiepiſcopi Toletani.

Ex archivo regio Barcinonenſi.

IACOBVS Dei gratia Rex Aragonum, Valentiae, Sardiniae, & Corſicae, Comeſque Barcinonae, ac ſanctae Romanae Eccleſiae Vexillarius & Capitaneus generalis, dilecto Conſiliario noſtro Simoni de Pulchro loco ſalutem & dilectionem. Scire vos volumus, nos ſcribere Domino Summo Pontifici per litteram noſtram, quam vobis mittimus cum praeſenti, cuiuſque formam, ut inde certior efficiamini, vobis in ſchedula mittimus praeſentibus interclufam. Et quia cordi noſtro vehementer ineſt & plurimum effectamus, ut contenta in ipſa littera a Domino Papa obtinere poſſimus, mandamus & dicimus vobis expreſſe, quatenus perſpectis tenore dictae litterae & cauſis in ea contentis, praeſentata per vos dicta littera noſtra Domino Papae praedicto, ſupplicetis ei multum intente ex noſtra parte, cum praedictis cauſis & aliis, quibus poteritis, ut dignetur honorabili Toletanenſi Ar-

Archiepiſcopo noſtro cariſſimo filio gratiam concedere in ſchedula expreſſatam, & in hoc ſollicitam curam & diligentiam oſtendatis. Si vero vellet concedere de portatione crucis & non de Pallio, nihilominus gratiam de portanda cruce recipiatis. Si autem neutrum concedere vellet, ad ultimum, ubi aliud non poſſetis, ſupplicetis, quod ſaltem ipſam concedat gratiam, dum aſſenſus Archiepiſcoporum interveniat ſubſcriptorum. Quo caſu reſcriptum Apoſtolicum inde obtineatis & habeatis ab eo, & etiam aliud reſcriptum inductivum cum efficacia ad Archiepiſcopos ipſos, ut conſentiant gratiae ſupradictae. Sed & ſi etiam praedictam gratiam cum ipſa conditione concedere nollet, ſupplicetis ſibi, quod cum reſcripto ſuo velit efficaciter inducere Archiepiſcopos Tarraconenſis & Caeſarauguſtanenſis Eccleſiarum, ut conſenſum praebeant gratiae ſupradictae per ipſum Dominum Papam memorato Archiepiſcopo filio noſtro faciendae. Et exponatis dicto Domino Papae inter alia, quod ex praemiſſis honorabit plurimum nos & filium noſtrum praedictum, & pro gratia habebimus ſpeciali; prout plenius & honorificentius ac diligentius haec exponere poteritis coram eo. Et ſi aliquid conceſſerit praemiſſorum, inde reſcriptum Apoſtolicum obtinere & habere curetis. Datum Gerundae quarto Nonas Auguſti anno Domini milleſimo trecenteſimo viceſimo primo.

XXXII. Eiuſdem Regis epiſtola ad Ioannem XXII., de qua mentio facta eſt in ſuperioribus mandatis.

Ex Archivo regio Barcinonenſi.

SANCTISSIMO ac beatiſſimo in Chriſto Patri & Domino Domino Ioanni divina providentia ſacroſanctae Romanae & univerſalis Eccleſiae Summo Pontifici, Iacobus Dei gratia Rex Aragonum, Valentiae, Sardiniae, & Corſicae, Comeſque Barcinonae, & praeſcriptae Romanae Eccleſiae ſacroſanctae Vexillarius, Ammiratus, & Capitaneus generalis, eius humilis devotuſque filius, pedum oſcula beatorum. In reſcriptivo reſcripto a veſtra beatitudine nobis miſſo per diſcretum Petrum de Speluncis Archi Diaconum Algezirae in Eccleſia Valentinenſi ad ſacram veſtram praeſentiam per nos pro ſubſcriptis & aliis pridie deſtinatum, inter cetera, ſuper ſupplicatione noſtra, ut honorabilis cariſſimus filius noſter Ioannes Toletanenſis Archiepiſcopus per regna noſtra crucem ante ſe deferre poſſet, taliter veſtra reſpondit benignitas, quod illud promto facietis animo, ſi Archiepiſcoporum regnorum noſtrorum conſenſus acceſſerit, quem creditis non faciliter, ſi ad hoc operam dederimus, obtinere. Super quo, Beatiſſime Pater, paternis affectibus excitati ſanctitati veſtrae reſcribimus, ab illa votivum obtentum fiducialiter exſpectantes, quod quum memoratus

ratus Archiepiſcopus fuerit divina gratia & veſtri miniſterio ad praeſcriptae dignitatis faſtigia ſublimatus, cuius Archiepiſcopatus limitationes Tarraconenſis & Caeſaraugustanenſis provinciarum regnorum noſtrorum abſque medio coniunguntur, appetit in nobis paternus ferventis dilectionis affectus, quod Archiepiſcopus antedictus poſſet regna & terras noſtras aliquoties ingredi, poſſemuſque cum eo & ipſe nobiſcum beneficio mutuae viſionis refici & praeſentialiter conſolari. Hoc autem abſque veſtrae beatitudinis gratia nequit commode aliqualiter explicari. Nam etſi Archiepiſcopus ipſe regna noſtra intraverit & inceſſerit abſque cruce, Capitulum & alii de ſua Eccleſia Toletana, intendentes ius eſſe ipſius Eccleſiae, ut fertur, id ad magnum dedecus eiuſdem Eccleſiae, manifeſtum praeiudicium, & diminutionem notabilem reputarent, imponerentque Archiepiſcopo antedicto, quod ſuo tempore, quo ſperabant Eccleſiam exaltari, eam eſſe depreſſam ac laeſam affererent & gravatam. Si vero cum cruce, Tarraconenſis & Caeſaraugustanenſis Eccleſiarum praedictarum Archiepiſcopi haec leviter non ſufferrent; quin immo tenentes hoc iuris non eſſe Archiepiſcopi Toletanenſis & ſubinferri in ſuarum Eccleſiarum praeiudicium manifeſtum, ad ſui iuris conſervationem facerent quaeque poſſent, inſurgerentque inde ſcandala, ut audiviſtis vice alia contigiſſe, nec ad conſentiendum delationi crucis praefatorum Archiepiſcoporum, licet iam alias collocuti cum ipſis fuerimus & operam ſollicitam dederimus, potuimus animos inclinare, nec etiam conſentire voluerunt huiuſmodi gratiae, ſi fieret per benignitatem veſtram noſtro filio memorato. Non valentes igitur abſque cordis gravitate portare, quin aliquoties, ut praefertur, dicti filii noſtri, ex ſuis meritis amantiſſimi nobis, praeſentia conſolemur, ſupplicamus Apoſtolicae bonitati, quatenus ob honorem noſtrum nobis ac dicto nato noſtro ſpecialem gratiam facientes, cuilibet praeiudicio proprietatis ſeu poſſeſſionis dictarum Tarraconenſis & Caeſaraugustanenſis provinciarum, quod nos ſicut & Praelati earum evitaremus, nec modo aliquo ſufferremus, opportunis remediis plene proviſo, memoratum Archiepiſcopum Toletanenſem benignitate Apoſtolica honorando, ſibi ad vitam tantum dignetur concedere, ut eo veniente, ſtante, & exeunte in regnis & terris noſtris, crucem ante ſe deferri facere & Pallio uti poſſit. Tenebimus autem ex hoc, benigniſſime Pater, quo honoraveris nos & dictum cariſſimum natum noſtrum gratia ſpeciali, prout eſtis eum hactenus ſpecialibus gratiis & favoribus proſecuti, & adveniet noſtris affectibus ſumme gratum. Et quia dilectum Conſiliarium noſtrum Simonem de Belloloco Militem ad pedes ſanctitatis veſtrae per nos & inclytum ac cariſſimum primogenitum, & generalem procuratorem noſtrum Infantem Alfonſum iam pro aliis deſtinatum circa haec fecimus informatum, Apoſtolica velit clementia ſuis relatibus

in

in praemiſſis adhibere indubitabiliter firmam fidem. Qui univerſa diſponit, praeelectam perſonam veſtram ad ſua ſancta ſervitia conſervet incolumem plenis annis. Datum Gerundae quarto Nonas Auguſti anno Domini milleſimo trecenteſimo vigeſimo primo.

Vide Marianam lib. XV. cap. XVII. & ſeq.

XXXIII. Acta proteſtationis Iohannis Archiepiſcopi Toletani pro conſervatione iuris ſui.

Ex archivo Archiepiſcopi Tarraconenſis.

IN nomine Domini noſtri IESV Chriſti. Amen. Anno ab eius nativitate milleſimo trecenteſimo vigeſimo tertio, indictione ſexta, pontificatus ſanctiſſimi Patris & Domini Domini Iohannis Papae vigeſimi ſecundi anno octavo, menſe Octobris, die Martis vigeſima quinta die menſis eiuſdem, in praeſentia noſtrorum Notariorum & teſtium ſubſcriptorum ad haec ſpecialiter vocatorum & rogatorum, dum Reverendus in Chriſto Pater & Dominus Dominus Ioannes Archiepiſcopus Toletanus, Hiſpaniarum Primas, ac regni Caſtellae Cancellarius, de ſua provincia verſus regnum Valenciae pro ſuis negotiis expediendis ibi, ſicut dicebat, cum cruce erecta tranſiret, conſtitutus in fine dictae ſuae provinciae, ut dicebatur, & iuxta principium dioeceſis Valentinenſis provinciae Tarraconenſis, in via, qua itur de villa Reguera Conchenſis dioeceſis praedictae provinciae Toletanae ad locum, qui vocatur ſeptem aquas dictae dioeceſis Valentinenſis, praeſentibus ibidem Reverendis Patribus Dominis Raymundo Valentino Epiſcopo praedictae provinciae Tarraconenſis & fratre Sancio Epiſcopo Segobricenſi provinciae Caeſarauguſtanenſis, qui praefatum Dominum Archiepiſcopum venerant recepturi, poſt quamdam auctoritatem ſacrae ſcripturae per eum praepoſitam & expoſitam, idem Dominus Archiepiſcopus dixit, quod inter ceteros Praelatos ſanctae matris Eccleſiae ipſe magis tenebatur eſſe obediens Domino noſtro Summo Pontifici & Apoſtolicae ſedi, a quibus magna receperat munera gratiarum, & ſtatim per me Bernardum Notarium publicum infraſcriptum publice legi mandavit quoddam tranſumtum quarumdam litterarum Apoſtolicarum ſub nomine ſupradicti Domini Iohannis Papae vigeſimi ſecundi, ſcriptum in papyro, cuius tenor infra proxime deſcribitur. Quo tranſumto ſic publice lecto, ſupradictus Dominus Archiepiſcopus in continenti per me praefatum Bernardum Notarium publice legi mandavit quamdam ſchedulam proteſtationis ſcriptam ſimiliter in papyro, cuius etiam tenor inferius continetur, requirens nos ipſos Notarios, ut de electione & publicatione praedictarum litterarum Apoſtolicarum & proteſtationis

ad ſuam & Eccleſiae ſuae Toletanae cautelam conficeremus ſibi publicum inſtrumentum. Et immediate ſupradictus Dominus Raymundus Epiſcopus Valentinus per Raymundum Ferrarii Notarium ſuum loco noſtrorum Notariorum publice legi mandavit quamdam aliam ſchedulam alterius proteſtationis ſcriptam ſimiliter in papyro, cuius etiam tenor inferius continetur, requirens etiam Dominus Epiſcopus praedictus nos Notarios ipſos, ut de proteſtatione huiuſmodi daremus ſibi publicum inſtrumentum. Qua ſchedula lecta, & requiſitione facta per eumdem Dominum Epiſcopum Valentinum, ſupradictus Dominus frater Sancius Epiſcopus Segobricenſis nomine ſuo & Eccleſiae ac nomine Eccleſiae Caeſarauguſtanae, cuius ſuffraganeus eſt, in eumdem modum, ſicut Dominus Valentinus Epiſcopus extitit proteſtatus, requirens nos etiam Notarios ipſos modo quo ſupra. Quibus proteſtationibus memoratus Dominus Archiepiſcopus contradixit. Et ipſi Domini Epiſcopi proteſtati fuerunt, ut ſupra. Et idem Dominus Archiepiſcopus non conſenſit proteſtationibus eorum. Tenor autem tranſumti litterarum Apoſtolicarum de mandato ipſius Domini Archiepiſcopi, ut praedictum eſt, publice lecti, per omnia talis eſt.

Iohannes Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Ad futuram rei memoriam. Nuper auditui noſtri Apoſtolatus innotuit, quod dum venerabilis frater noſter Iohannes Archiepiſcopus Toletanus ad Eccleſiam ſuam Toletanam accedens, quum eum per Caeſarauguſtanenſem & Tarraconenſem provincias tranſitum facere contigiſſet, & ante ſe per eaſdem provincias crucem faceret, uti credens ſuo iure, deferri, venerabiles fratres noſtri Caeſarauguſtanenſis & Tarraconenſis Archiepiſcopi, dicentes, id eidem Archiepiſcopo non competere nec licere, praefatum Archiepiſcopum Toletanum, quem propter hoc aſſerebant virtute quarumdam conſtitutionum provincialium excommunicationis ſententiam incurriſſe, fecerunt excommunicatum publice nuntiari. Nos vero dicto Toletano Archiepiſcopo in hac parte providere volentes, ipſum a dicta ſententia excommunicationis de conſilio fratrum noſtrorum abſolvimus ad cautelam, cum eo, quamvis poſt denuntiationem huiuſmodi abſtinuiſſe dicatur a divinis, ſuper irregularitate tamen, ſi quam dicta ligatus ſententia celebrando divina vel immiſcendo ſe illis contraxiſſet forſitan, diſpenſando. Et inſuper ut ſcandalis ac turbationibus, quae poſſent occaſione praemiſſorum oriri, ſalubriter obvietur, & plenius cognoſcatur de iure partium earumdem, praefatum negotium ad noſtrum & Apoſtolicae ſedis revocantes examen, partibus ipſis diſtrictius inhibemus, ne ipſo pendente negotio in illo praeſumant aliquam facere novitatem, ac iniungentes dicto Archiepiſcopo Toletano, ut interim ab uſu deferendae crucis per provincias ſupradictas ſtudeat abſtinere, niſi aliter ſuper hoc per ſedem Apoſtolicam fuerit ordinatum, ac mandantes partibus ſupradictis, ut poſt quin-

quindenam reſurrectionis Domini proxime venturam per ſufficientes & idoneos procuratores peremtorie cum omnibus actis, iuribus & munimentis huiuſmodi negotium contingentibus Apoſtolico ſe conſpectui repraeſentent, in negotio ipſo legitime proceſſuri, ac facturi & recepturi, quod iuſtitia ſuadebit. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtram abſolutionis, revocationis, inhibitionis, iniunctionis, & mandati infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praeſumſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Avinione XII. Kalend. Decembris, pontificatus noſtri anno quinto.

Item tenor proteſtationis per ipſum Dominum Archiepiſcopum factae per omnia talis eſt.

Noverint univerſi praeſentis publici inſtrumenti ſeriem inſpecturi, quod quum ad nos Iohannem miſeratione divina Toletanum Archiepiſcopum, Primatem Hiſpaniarum, & regni Caſtellae Cancellarium, & noſtram Eccleſiam Toletanam in Tarraconenſi & Caeſarauguſtanenſi ac aliis Hiſpaniae provinciis iura primatiae ac deferendae crucis vigore privilegiorum Papalium pleno iure pertinere noſcantur, noſque & praedeceſſores noſtri ex longaevo illis iuribus ſimus uſi, quamquam dudum nobis per dictas provincias tranſitum facientibus & ad noſtram Eccleſiam Toletanam accedentibus dicti Archiepiſcopi ſuper praedictis contra nos novitates ſeu proceſſus attentaverint de facto potius quam de iure; ſicque ſanctiſſimus Dominus Noſter Papa Iohannes XXII. dictum negotium citatis partibus ad ſe revocaverit, nobiſque ad ſedandum ſcandalum inhibuerit, ne interim in dictis provinciis crucem coram nobis faceremus deferri, ut patet per eiuſdem reſcriptum nobis per tabelliones repraeſentatum, quod incipit ſic, Iohannes &c. Et finit &c. Quum igitur nos Iohannes Archiepiſcopus praedictus in itinere conſtituti dictam provinciam Tarraconae nunc intremus, ad civitatem Valentiae ex certis cauſſis accedere intendentes, ac volentes mandatis praedictis Apoſtolicis obedire, nec non nos & praedictam noſtram Eccleſiam Toletanam in & ſuper praedictis, ut tenemur, ſervare indemnes, ea propter a dicta delatione crucis ex cauſſa dictae inhibitionis ſeu reſervationis & ex debito obedientiae abſtinemus, proteſtantes ex cauſſis praedictis expreſſe nomine noſtro & dictae noſtrae Toletanae Eccleſiae, quod non obſtantibus his, nullum nobis nec Eccleſiae noſtrae Toletanae praedictae tam in proprietate quam in poſſeſſione ſeu quaſi in ſupradictis nunc vel in futurum praeiudicium generetur.

Item tenor proteſtationis per ipſum Dominum Epiſcopum Valentinum factae de verbo ad verbum talis eſt: *Et Reverendus Pater Dominus Raymundus divina providentia Valentinus Epiſcopus in praeſentia Nota-*

riorum & teſtium praedictorum proteſtationi praedictae per Reverendum Patrem Dominum Iohannem divina providentia Toletanum Archiepiſcopum ſuperius factae non conſentiit; immo nomine ſuo & Eccleſiae Valentinae & nomine etiam Tarraconenſis Eccleſiae metropolitanae ipſius Eccleſiae Valentinae eidem & contentis in ea contradixit ſpecialiter & expreſſe in his ſcriptis, in quantum faciunt contra provinciam Tarraconenſem, & negando nomine, quo ſupra ipſum Dominum Archiepiſcopum Toletanum ius primatiae in dicta provincia Tarraconenſi habere, proteſtatus fuit de omni iure Tarraconenſis Eccleſiae & provinciae eiuſdem tam ſuper proprietate quam ſuper poſſeſſione, cui Tarraconenſi provinciae ſeu Iuri ſuo tam ſuper dicta proprietate quam poſſeſſione nullum per dictam proteſtationem ſeu contenta in ea praeiudicium generetur, ſed ſit & maneat in omnibus & per omnia ſibi ſalvum. Proteſtationem autem praeſentem petiit & requiſivit idem Dominus Epiſcopus poni in fine proteſtationis praedictae ad memoriam futurorum, & ſibi fieri & tradi publicum inſtrumentum per alphabetum diviſum de omnibus & ſingulis ſuperius lectis & proteſtatis ad conſervationem iuris Eccleſiae Tarraconenſis & provinciae ſupradictae.

Acta fuerunt haec in via praedicta, praeſentibus venerabilibus & diſcretis viris Dominis Boneto de Rivopullo Canonico Ilerdenſi Iuris utriuſque Doctore, Bernardo Luy Canonico Barchinonenſi Doctore Decretorum, Bernardo Archidiacono de Gualdeſazaria in Eccleſia Toletana, Guillelmo Richerii Archidiacono ſanctae Engratiae in Eccleſia Oſcenſi, Georgio de Saluciis Canonico Toletano, Vgone de Pallares Canonico Vicenſi, Alphonſo Iohannis Magiſtro Scholarum Eccleſiae Segobienſis, Garcia Petri Abbate ſecularis Eccleſiae ſanctae Columbae in Eccleſia Seguntinenſi, & Iohanne Alphonſi Cantore Talaverenſi in Eccleſia Toletana praedicta, ac nobilibus viris Sancio Sancii de Monton, Iohanne Fernandi de Vargas, Martino Didaci de Toleto, Roderico Lupi, ac Martino Didaci de ſupradicta villa Rachenae ſcutiferis, & multis aliis tam Clericis quam laicis, teſtibus ad praemiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis.

Et ego Iacobus Iohannis Rogerii de Aqua Mundula Caietanenſis dioeceſis publicus Apoſtolica auctoritate Notarius omnibus & ſingulis ſupradictis una cum Notario & teſtibus vocatus interſui, ipſaque in hac petita de corio propria manu ſcripſi, & in publicam formam redegi, meoque ſigno conſueto ſignavi, ab eiſdem Dominis Archiepiſcopo & Epiſcopis requiſitus.

Signum mei Bernardi de Fonte Subdecani S. Mariae de Talaveria Toletanae dioeceſis Apoſtolica auctoritate Notarii publici, qui praedictis omnibus & ſingulis vocatus & requiſitus interſui una cum Notario & teſtibus ſupradictis, die, menſe, anno, & loco praefixis, & hic

& hic meum ſignum aſſuetum requiſitus appoſui in teſtimonium praemiſſorum.

XXXIV. Bulla Benedicti XIII. qua provinciam Narbonenſem eximit a iuriſdictione primatiae Bituricenſis.

Ex Archivo Archiepiſcopi Narbonenſis.

BENEDICTVS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri Epiſcopo Aniciensi, & dilectis filiis S. Saturnini Tholoſanenſis ac ſancti Andreae Avinionenſis dioeceſium monaſteriorum Abbatibus, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Iuſtis petentium deſideriis libenter annuimus, illaque favore proſequimur opportuno. Hodie ſiquidem quaedam a nobis emanarunt litterae, tenorem, qui ſequitur, continentes. BENEDICTVS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Super cunctas orbis Eccleſias obtinentes, licet immeriti, diſponente Domino principatum, de ipſarum ſtatu ſalubriter dirigendo iuxta paſtoralis officii debitum ſollicite cogitamus; & ut ſummotis quibuslibet diſſenſionum materiis, pacis & quietis amoenitate laetentur, libenter partes noſtrae ſollicitudinis adhibemus. Quum itaque, ſicut accepimus, venerabilis frater noſter Petrus Archiepiſcopus Bituricenſis, aſſerens ſe Primatem & Patriarcham Aquitaniae, ac praetendens in provinciam Narbonenſem ius Primatiae & patriarchatus habere, illudque & alias iuriſdictionem in ea exercere nitatur, nos cupientes omnem diſſenſionis materiam, quae occaſione praemiſſorum inter eumdem Archiepiſcopum & venerabilem fratrem Franciſcum Archiepiſcopum Narbonenſem Camerarium noſtrum forſitan orta eſt, ac inter eos & eorum ſucceſſores poſſet in poſterum exoriri, penitus amputare, & paci & quieti Archiepiſcopi & provinciae Narbonenſis praedictorum providere, attendentes quoque, quod Eccleſia Narbonenſis & provincia praedictae inter ceteras illarum partium notabiles & ab antiquo inſignes exſiſtunt, & quod ex erectione Eccleſiae Tholoſanenſis & eius civitatis, dioeceſis & provinciae, quae de dicta provincia Narbonenſi tunc exſiſtebant, in metropolitanam per felicis recordationis Iohannem PP. XXII. praedeceſſorem noſtrum facta, non modice gravatae ſunt, ex his & aliis certis rationabilibus cauſſis animum noſtrum moventibus in hac parte praefatum Archiepiſcopum Narbonenſem & ſucceſſores ſuos Narbonenſes Archiepiſcopos & eorum ſuffraganeos, nec non Eccleſiam, civitatem, dioeceſim, & provinciam Narbonenſem, ac quaſcumque perſonas tam eccleſiaſticas quam ſeculares eiſdem Archiepiſcopo ac Eccleſiae Narbonenſi mediate vel immediate ſubiectas, aut alias degentes in eis, ſi & in quantum indigent, ab omni iure

re primatiae & patriarchatus & cuiuſcumque ſuperioritatis, omnique iuriſdictione, dominio & poteſtate dicti Archiepiſcopi Bituricenſis & ſucceſſorum ſuorum quorumcumque Archiepiſcoporum Bituricenſium, nec non Decani & Capituli ac Eccleſiae Bituricenſis, ſi forſan in eoſdem Archiepiſcopum Narbonenſem pro tempore exſiſtentem, ſeu Eccleſiam, civitatem, dioeceſim, & provinciam Narbonenſem, aut perſonas praedictas, praefati Archiepiſcopus, Decanus, Capitulum, vel Eccleſia Bituricenſis ius huiuſmodi primatiae, patriarchatus, vel ſuperioritatis cuiuslibet iuriſdictionem, dominium, ſeu poteſtatem aliquam obtineant vel obtinere poſſent quacumque de cauſſa, etiam dicta Eccleſia Bituricenſi vacante, motu proprio, non ad alicuius ſuper hoc nobis oblatae petitionis inſtantiam, ſed de noſtra mera liberalitate, auctoritate Apoſtolica, ex certa ſcientia & Apoſtolicae poteſtatis plenitudine prorſus perpetuo eximimus & penitus liberamus, diſtrictius inhibentes eidem Archiepiſcopo Bituricenſi & eius ſucceſſoribus ac Decano & Capitulo praedictis & eorum cuilibet tam coniunctim quam diviſim, ac etiam dicta Eccleſia Bituricenſi vacante in Archiepiſcopum & ſucceſſores, Eccleſiam, civitatem, dioeceſim, & provinciam Narbonenſem, & perſonas praedictas iuriſdictionem, dominium, ſeu poteſtatem aliquam, etiam praetextu huiuſmodi iuris primatiae, patriarchatus, vel cuiuſvis alterius ſuperioritatis, exercere vel alias ſibi vindicare quoquo modo praeſumant; ac decernentes ex nunc irritum & inane, ſi ſecus ſuper iis a quoquam quavis auctoritate contigerit attentari. Non obſtantibus quibuſcumque conſtitutionibus Apoſtolicis, ac ſtatutis & conſuetudinibus Eccleſiarum praedictarum, etiam iuramento, confirmatione Apoſtolica & quacumque firmitate alia roboratis, & quibuslibet privilegiis, indulgentiis, & litteris Apoſtolicis generalibus vel ſpecialibus quibuſvis perſonis ſub quacumque verborum forma a ſede Apoſtolica conceſſis, etiamſi de illis & eorum totis tenoribus de verbo ad verbum habenda eſſet praeſentibus mentio ſpecialis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrae exemtionis, liberationis, inhibitionis & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praeſumſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum apud Pontem Sorgiae Avinionenſis dioeceſis Kal. Sept. pontificatus noſtri anno nono. Quum autem, ſicut exhibita nobis poſtmodum pro parte dicti Franciſci Archiepiſcopi petitio continebat, ipſe dubitet, ſe & alios in dictis litteris contentos contra tenorem litterarum ipſarum indebite moleſtari, nos eiuſdem Franciſci Archiepiſcopi in hac parte ſupplicationibus inclinati, diſcretioni veſtrae per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus veſtrum per vos, vel alium, ſeu alios eiſdem Fran-

ciſco

ciſco Archiepiſcopo & aliis in dictis litteris contentis efficacis defenſionis praeſidio aſſiſtentes, non permittatis eoſdem contra tenorem litterarum ipſarum ab aliquibus indebite moleſtari, moleſtatores huiuſmodi, cuiuſcumque ſtatus vel conditionis exſiſtant, etiamſi pontificali praefulgeant dignitate, quotieſcumque expedierit, auctoritate noſtra per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo, invocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſecularis. Non obſtantibus tam felicis recordationis Bonifacii P. P. VIII. praedeceſſoris noſtri, quibus cavetur, ne quis extra ſuam civitatem & dioeceſim, niſi in certis exceptis caſibus, & in illis ultra unam dietam a fine ſuae dioeceſis ad iudicium evocetur, ſeu ne iudices & conſervatores a ſede deputati praedicta extra civitatem & dioeceſim, in quibus deputati fuerint, contra quoſcumque procedere, ſive alii vel aliis vices ſuas committere, aut aliquos ultra unam dietam a fine dioeceſis eorumdem trahere praeſumant, & de duabus dietis in Concilio generali, ſeu quod de aliis quam de manifeſtis iniuriis & violentiis & aliis, quae iudicialem indaginem exigunt, poenis in eos, ſi ſecus egerint, & in id procurantes adiectis, conſervatores ſe nullatenus intromittant, ac de perſonis ultra certum numerum ad iudicium non vocandis, quam aliis conſtitutionibus Apoſtolicis contrariis quibuſcumque, ſeu ſi aliquibus communiter vel diviſim a praefata ſit ſede indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari, aut extra vel ultra certa loca ad iudicium evocari non poſſint per litteras Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi & eorum perſonis, locis, ordinibus, & nominibus propriis mentionem & qualibet alia dictae ſedis indulgentia generali vel ſpeciali, cuiuſcumque tenoris exſiſtat, per quam praeſentibus non expreſſam vel totaliter non inſertam veſtrae iuriſdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri, & de qua cuiuſque toto tenore de verbo ad verbum in noſtris litteris habenda ſit mentio ſpecialis. Ceterum volumus & Apoſtolica auctoritate decernimus, quod quilibet veſtrum proſequi valeat articulum etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento canonico praepeditus, quodque a data praeſentium ſit vobis & cuilibet veſtrum in praemiſſis omnibus & eorum ſingulis coeptis & non coeptis, praeſentibus & futuris, perpetuata poteſtas & iuriſdictio attributa; ut eo vigore eaque firmitate poſſitis in praemiſſis omnibus coeptis & non coeptis, praeſentibus & futuris, & pro praedictis procedere, ac ſi praedicta omnia & ſingula coram vobis coepta fuiſſent, & iuriſdictio veſtra & cuiuslibet veſtrum in praedictis omnibus & ſingulis per citationem vel modum alium perpetrata legitimum extitiſſet. Conſtitutione praedicta ſuper conſervatoribus & alia qualibet in contrarium edita non obſtante. Datum apud

Digitized by Google

apud Pontem Sorgiae Avinionenſis dioeceſis Kalendis Septembris, pontificatus noſtri anno nono.

XXXV. Bulla Benedicti XIII., qua Narbonenſem provinciam eximit a iuriſdictione primatiae Viennenſis.

Ex archivo Archiepiſcopi Narbonenſis

BENEDICTVS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Epiſcopo Anicienſi & dilectis filiis S. Saturnini Toloſani ac ſancti Andreae Avinionenſis dioeceſium monaſteriorum Abbatibus ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Iuſtis petentium deſideriis libenter annuimus, illaque favore proſequimur opportuno. Hodie ſiquidem quaedam a nobis emanarunt litterae, tenorem, qui ſequitur, continentes. BENEDICTVS EPISCOPVS ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Romani Pontificis providentia circumſpecta nonnunquam acta per eum revocat & immutat, prout rerum & temporum qualitas exigit, & id conſpicit in Domino ſalubriter expedire. Dudum ſiquidem, ſicut accepimus, felicis recordationis Calixtus P. P. II. & quidam alii Romani Pontifices Praedeceſſores noſtri nonnullas provincias tunc expreſſas, quarum una provincia Narbonenſis exſiſtit, Archiepiſcopo pro tempore exſiſtenti & Eccleſiae Viennenſi in iure primatiae ſubiugarunt, ac dictum Archiepiſcopum in eas & earum ſingulas voluerunt & ſtatuerunt & etiam ordinarunt ius primatiae perpetuo obtinere, & quod in eis Romani Pontificis, etiam ſede Apoſtolica vacante, vices ageret, conventus ſynodales indiceret, & negotia eccleſiaſtica definiret. Nos igitur ad Eccleſiam & dictam provinciam Narbonenſem, quae inter ceteras illarum partium utique notabiles & inſignes exſiſtunt, & quas gerimus in viſceribus caritatis, dirigentes Apoſtolicae conſiderationis intuitum, illaſque volentes honoribus decorare condignis ac favoribus proſequi gratioſis, ſubiugationem, ſtatutum, & ordinationem huiuſmodi, & eorum effectum, quoad Eccleſiam & provinciam Narbonenſem praedictas ac Archiepiſcopum Narbonenſem pro tempore exſiſtentem & eius ſuffraganeos & eorum ſucceſſores dumtaxat, motu proprio, non ad alicuius ſuper hoc nobis oblatae petitionis inſtantiam, auctoritate Apoſtolica ex certa ſcientia penitus perpetuo revocamus, caſſamus & irritamus, ac nullius deinceps volumus eſſe roboris vel momenti; & nihilominus Archiepiſcopum, Eccleſiam, & provinciam, ac ſuffraganeos, & ſucceſſores praedictos, ſi & in quantum indigent, ab omni iure primatiae & alia qualibet ſuperioritate, iuriſdictione, dominio, & poteſtate Archiepiſcopi Viennenſis pro tempore exſiſtentis & officiariorum ſuorum quorumcumque penitus perpetuo eximimus & etiam libe-

liberamus ; decernentes ex nunc irritum & inane quidquid contra tenorem praeſentium a quoquam quavis auctoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrae revocationis, caſſationis, mutationis, voluntatis, exemtionis, liberationis, & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praeſumſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum apud Pontem Sorgiae Avinionenſis dioeceſis Kal. Septemb. pontificatus noſtri anno nono. QVVM AVTEM, ſicut exhibita nobis poſtmodum pro parte venerabilis fratris Franciſci Archiepiſcopi Narbonenſis Camerarii noſtri petitio continebat, ipſe dubitet, ſe & alios in dictis litteris contentos contra tenorem litterarum ipſarum indebite moleſtari, nos eiuſdem Franciſci Archiepiſcopi in hac parte ſupplicationibus inclinati, diſcretioni veſtrae per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vos vel duo aut unus veſtrum per vos vel alium ſeu alios eiſdem Franciſco Archiepiſcopo & aliis in dictis litteris contentis efficacis defenſionis praeſidio aſſiſtentes, non permittatis eoſdem contra tenorem litterarum ipſarum ab aliquibus indebite moleſtari; moleſtatores huiuſmodi, cuiuſcumque ſtatus vel conditionis exſiſtant, etiamſi pontificali praefulgeant dignitate, quotieſcumque expedierit, auctoritate noſtra per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo; invocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſecularis. Non obſtantibus tam felicis recordationis Bonifacii VIII. praedeceſſoris noſtri, quibus cavetur, ne quis extra ſuam civitatem & dioeceſim, niſi in certis exceptis caſibus & in illis ultra unam dietam a fine ſuae dioeceſis ad iudicium evocetur, ſeu ne iudices & conſervatores a ſede deputati praedicta extra civitatem & dioeceſim, in quibus deputati fuerint, contra quoſcumque procedere, ſive alii vel aliis vices ſuas committere, aut aliquos ultra unam dietam a fine dioeceſis eorumdem trahere praeſumant, & de duabus dietis in Concilio generali, ſeu quod de aliis quam de manifeſtis iniuriis & violentiis & aliis, quae iudicialem indaginem exigunt, poenis in eos, ſi ſecus egerint, & in procurantes adiectis, conſervatores ſe nullatenus intromittant, ac de perſonis ultra certum numerum ad iudicium non vocandis, quam aliis conſtitutionibus Apoſtolicis contrariis quibuſcumque, ſeu ſi aliquibus communiter vel diviſim a praefata ſit ſede indultum quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari, aut extra vel ultra certa loca ad iudicium evocari non poſſint per litteras Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi & eorum perſonis, locis, ordinibus & nominibus propriis mentionem, & qualibet alia dictae ſedis indulgentia generali vel ſpeciali, cuiuſcumque tenoris exſiſtat, per quam praeſentibus non expreſſam vel totaliter non inſertam ve-

Digitized by Google

ſtrae iuriſdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri, & de qua cuiuſque toto tenore de verbo ad verbum in noſtris litteris habenda ſit mentio ſpecialis. Ceterum volumus & Apoſtolica auctoritate decernimus, quod quilibet veſtrum proſequi valeat articulum etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento canonico praepeditus, quodque a data praeſentium ſit vobis & cuilibet veſtrum in praemiſſis omnibus & eorum ſingulis coeptis & non coeptis, praeſentibus & futuris, perpetuata poteſtas & iuriſdictio attributa; ut eo vigore eaque firmitate poſſitis in praemiſſis omnibus coeptis & non coeptis, praeſentibus & futuris, & pro praedictis procedere ac ſi praedicta omnia & ſingula coram vobis coepta fuiſſent, & iuriſdictio veſtra & cuiuslibet veſtrum in praedictis omnibus & ſingulis per citationem vel modum alium perpetrata legitimum exſtitiſſet. Conſtitutione praedicta ſuper conſervatoribus & alia qualibet in contrarium edita non obſtante. Datum apud Pontem Sorgiae Avinionenſis dioeceſis Kal. Septembris, pontificatus noſtri anno nono.

XXXVI. Bulla Martini V. qua Narbonenſem provinciam eximit iuriſdictioni Archiepiſcopi Viennenſis.

Ex archivo Archiepiſcopi Narbonenſis.

MARTINUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Epiſcopo Anicienſi & dilectis filiis ſancti Saturnini Toloſani ac ſancti Andreae prope Avinionem monaſteriorum Abbatibus ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Iuſtis petentium deſideriis libenter annuimus, illaque favore proſequimur opportuno. Hodie ſiquidem quaedam a nobis emanarunt litterae tenorem, qui ſequitur, continentes. MARTINUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Sanctorum patrum geſta in melius ſaepius immutata recenſentes, illamque praeſtabilem nobis praeducem proſequentes ſententiam, qua prudens antiquorum auctoritas honores diſponi providit pro gradibus dignitatum, quotiens in diſſidium fratrum, quos nobis in partem ſollicitudinis evocavit altiſſimus, quicquam per ſedem Apoſtolicam geſtum vergere comperimus, id reformatione ſubducimus accommoda, dignum ducentes, ut illi, quos invicem non modo collatae dignitatis coaequat identitas, verum etiam ipſa lex pares reddit, nuſquam ſub efferendae in alterutrum maioritatis ſpecie diſſideant, ſed in ceterorum exemplum illam cum omni ſinceritate ſtudeant proſequi, quam etiam exterius edocere tenentur, viam pacis. Accepimus ſiquidem, quod olim felicis recordationis Calixtus PP. II. & nonnulli alii Romani Pontifices praedeceſſores noſtri non-

nul-

nullas provincias tunc expreſſas, de quarum numero provincia Narbonenſis exſiſtit, Archiepiſcopo pro tempore exſiſtenti & Eccleſiae Viennenſi in iure primatiae ſubiugarunt, ac dictum Archiepiſcopum in eas & earum ſingulas voluerunt, ſtatuerunt, & etiam ordinarunt expreſſe Ius primatiae perpetuo obtinere, ſic etiam, quod in eis idem Archiepiſcopus vices Romani Pontificis, etiam ſede Apoſtolica vacante, ageret, conventus ſynodales indiceret, & eccleſiaſtica negotia diffiniret. Nos autem cernentes & ad debitae conſiderationis reducentes examen, quanta per hoc inter Viennenſem & Narbonenſem Archiepiſcopos exſiſtentes pro tempore paretur odiorum materia pariter & fomentum, quibus viam praecludere commodius exſiſtere dignoſcitur quam illorum futuram exſpectare ſaevitiam, cupienteſque ſuper iis, ut Eccleſia praedictaque provincia Narbonenſis, quae largiente Domino plurimum ſunt inſignes, inde remedium tandem ratione praevia recipiant, unde tam diutinam ſtatui ſuo derogationem ſibi ſenſerant irrogatam, providere, ex praemiſſis & certis aliis rationabilibus cauſſis ad id animum noſtrum moventibus ſubiugationem, ſtatum & ordinationem huiuſmodi cum toto eorum effectu, etiamſi ſuper iis & eorum occaſione lis ubicumque pendeat ſeu remanſerit indeciſa, quoad Eccleſiam & provinciam ac Archiepiſcopum Narbonenſem pro tempore exſiſtentem praedictos, eiuſque ſuffraganeos, & eorum ſucceſſores dumtaxat, motu proprio, non ad alicuius nobis ſuper hoc oblatae petitionis inſtantiam, auctoritate Apoſtolica penitus revocamus, caſſamus, & irritamus, ac nullius decernimus eſſe roboris vel momenti, & nihilominus Archiepiſcopum, Eccleſiam & provinciam Narbonenſem, nec non ſuffraganeos & ſucceſſores praedictos, ab omni iure primatiae & alia qualibet ſuperioritate, iuriſdictione, dominio & poteſtate Archiepiſcopi Viennenſis pro tempore exſiſtentis & officiariorum ſuorum quorumcumque penitus perpetuo eximimus & etiam liberamus, decernentes, illos ſedi Apoſtolicae immediate ſubiacere, ac ex nunc irritum & inane quidquid contra tenorem praeſentium a quoquam quavis auctoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrae revocationis, caſſationis, irritationis, exemtionis, liberationis, & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praeſumſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Conſtantiae II. Idus Aprilis, pontificatus noſtri anno primo. Quum autem, ſicut exhibita nobis pro parte venerabilis fratris noſtri Franciſci Archiepiſcopi Narbonenſis petitio continebat, ipſe dubitet, ſe & alios, quibus litterae ſuffragantur eaedem, contra earumdem tenorem indebite moleſtari tempore procedente, nos eiuſdem Franciſci Archiepiſcopi hac in parte ſupplica-

 tio-

Digitized by Google

tionibus inclinati , diſcretioni veſtrae per Apoſtolica ſcripta mandamus , quatenus vos vel duo aut unus veſtrum per vos vel alium ſeu alios eiſdem Franciſco Archiepiſcopo & aliis in dictis litteris contentis adverſus Archiepiſcopos Viennenſes , qui fuerint pro tempore & quoslibet alios efficacis defenſionis praeſidio aſſiſtentes non permittatis eoſdem coniunctim vel diviſim contra tenorem litterarum ipſarum ab aliquibus indebite moleſtari, moleſtatores huiuſmodi, cuiuſcumque ſtatus , gradus , ordinis , conditionis exſiſtant , etiamſi pontificali praefulgeant dignitate , quotieſcumque expedierit , auctoritate Apoſtolica per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo , invocato ad hoc , ſi opus fuerit , auxilio brachii ſecularis. Non obſtantibus tam fel. rec. Bonifacii PP. VIII. praedeceſſoris noſtri, quibus cavetur, ne quis extra ſuam civitatem & dioeceſim, niſi in certis exceptis caſibus, & in illis ultra unam dietam, a fine ſuae dioeceſis ad iudicium evocetur, ſeu ne iudices & conſervatores a ſede deputati praedicta extra civitatem & dioeceſim , in quibus deputati fuerint , contra quoſcumque procedere , ſive alii vel aliis vices ſuas committere , aut aliquos ultra unam dietam a fine dioeceſis eorumdem trahere praeſumant , & de duabus dietis in Concilio generali, ac de perſonis ultra certum numerum ad iudicium non evocandis, quam aliis conſtitutionibus Apoſtolicis contrariis quibuſcumque , ſeu ſi aliquibus communiter vel diviſim a praefata ſit ſede indultum, quod interdici , ſuſpendi , vel excommunicari aut extra vel ultra certa loca ad iudicium evocari non poſſint per litteras Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum de indulto eiuſmodi & eorum perſonis , locis, ordinibus , & nominibus propriis mentionem , & qualibet alia dictae ſedis indulgentia generali vel ſpeciali , cuiuſcumque tenoris exſiſtat , per quam praeſentibus non expreſſam vel totaliter non inſertam veſtrae iurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri , & de qua cuiusque toto tenore de verbo ad verbum in noſtris litteris habenda ſit mentio ſpecialis . Ceterum volumus & Apoſtolica auctoritate decernimus , quod quilibet veſtrum proſequi valeat articulum etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento canonico praepeditus , quodque a data praeſentium ſit vobis & cuilibet veſtrum in praemiſſis omnibus , & eorum ſingulis coeptis & non coeptis, praeſentibus & futuris, & pro praedictis procedere ac ſi praedicta omnia & ſingula coram vobis coepta fuiſſent, & iuriſdictio veſtra & cuiuslibet veſtrum in praedictis omnibus & ſingulis per citationem vel modum alium perpetuata legitimum exſtitiſſet . Conſtitutione praedicta ſuper conſervatoribus & alia qualibet in contrarium edita non obſtante . Datum Florentiae IV. Kal. Septembris , pontificatus noſtri anno ſecundo.

Vide Odoricum Raynaldum ad annum 1418.§.33.

XXXVII.

XXXVII. Epiſtola illuſtriſſimi viri Laurentii Suarezii a Figueroa & Corduba, Ducis Feriae, ſcripta ad illuſtriſſimum virum Garſiam Loaiſam Archiepiſcopum Toletanum, de cauſſa primatus Toletani.

Ex archivo Eccleſiae Tarraconenſis.

La venida de ſu mageſtad à eſta ciudad ſerà de grande contentamiento para todos eſtados, y la inſtancia que ſe le harà paraque celebre Cortes la mas apretada que ſea poſſible, aunque à mi parecer no ſon de provecho para le general de la provincia, ni à ſu mageſtad en particular, ſi no es haſiendo muy de eſpacio, y que todo ſalga por juſticia, ſin uſar de los medios que en las paſſadas ſe ſeguieron. Pues ſobre eſto tengo eſcrito à ſu mageſtad lo que verà vueſtra ſegnoria illuſtriſſima.

Aunque V. S. illuſtriſſima tiene bien ſabidas las preeminencias de ſu dignidad y coſas de ſu Igleſia deſde el principio d' ella, como tan verdadero ſervidor ſuyo he querido acordarle lo que aca ſe puede offreſcer à cerca del traer cruz, inſignia tan devida al Arçobiſpo de Toledo que el ir ſin ella pareceria en Eſpaña coſa tan agena como verle con capa y eſpada; aunque huvo otras vezes grandes differencias, y particularmente el año de 1320. *entre el Infante Don Iuan Arçobiſpo de Toledo hyo tercero del Rey Don Iaime ſegundo de Aragoñ y los Arçobiſpos de Tarragona y Saragoça; loſquales viendo que el Infante Don Iuan queria uſar de las ceremonias de Primado, hizieron proceſſo contra el, aunque huvo demandas y reſpueſtas; y vino à parar en haver deſcomulgado el Arçobiſpo de Toledo; aunque con grande ſentimiento del Rey que favorecia la parte de ſu hyo; y en que parecia que el Papa no eſtava perſuadido de la razon del Arçobiſpo de Toledo; antes fue medianero en amanſar al Rey y reduzirle en gracia con los Arçobiſpos de ſu Reyno; y el de Toledo huvo de recibir abſolution* ad cautelam, *ſin que por entonces ſe ſacaſſe otra reſolution. Parece que eſte Infante dexo el Arçobiſpado de Toledo por el de Tarragona; y ſi no fueſſe por que la ambicion de andar con cruz por los reynos de ſu padre le movieſſe, o algunas razones de rompimento con Caſtilla, era increyble. Cuento lo particularmente Surita en el libro 6. de ſus anales en la vida del Rey Don Iayme el ſegundo año* 1320. *capitulo* 37. *fol.* 40.

El ſegundo fue entre el Arçobiſpo Don Iuan de Contreras y el Vicario general de Tarragona en auſencia del Obiſpo, yendo a tratar pazes entre Caſtilla y Aragon, y haviendo hecho ſu aſſiento en Agreda lugar de Caſtilla del obiſpado de Taraſſona. Pero ſe venia à

ſen-

ſentir eſto mas quando por occaſion de los tratos paſſava el Arçobiſpo Don Iuan de Contreras à Tarraſſona, y entonces ſe opuſo el Arçobiſpo de Saragoça como Metropolitano de la provincia, y requirio al Arçobiſpo de Toledo paraque no uſaſſe de aquella ceremonia ny de otra ninguna de Primado, pretendiendo que las provincias eran diviſas ſin que por ningun drecho pudieſſe el Metropolitano de una debaxo de ningun titulo entremeterſe en coſa que fueſſe ſuperioridad en la otra. Por parte del Arçobiſpo de Toledo ſe pretendia loque V. S. illuſtriſſima tendra viſto y conſiderado, que no ſera neceſſario bolver à referir. Eſta queſtion ſe vino à encender de manera que Don Dalmao Arçobiſpo de Saragoça ſalio à la defenſa de ſu dignidad en virtud de los Statutos provinciales del Arçobiſpo Don Pedro de Tarragona y de Don Pedro de Luna Arçobiſpo de Saragoça, que tuvo las primeras differencias con el Infante y Arçobiſpo de Toledo Don Iuan El Arçobiſpo Don Iuan de Contreras dexo de acudir mas à Tarraſſona por eſcuſar eſtas contiendas, y por otras coſas dexo la junta, y bolvio à Caſtilla; como lo cuenta el miſmo Surita en la vida del Rey Don Alfonſo 5. año 1432. en el libro 14. de los ſinco libros primeros de la ſegunda parte de ſus Anales cap. 8. fol. 208.

Parece que en las primeras differencias, en tiempo del Infante, el Arçobiſpo de Tarragona ſe fundava en la pretenſion que tenia, y que toda via dura en quanto el nombre de Primado de las Eſpañas, y el de Saragoça, que era nuevamente levantado en Metropolitano, en que los Arçobiſpos no ſe reconoſcan unos à otros.

La ultima vez que yo tenga noticia de haver los predeceſſores de V. S. Illuſtriſſima querido proceder por el drecho del Primado, fue en tiempo del Cardenal Fray Franciſco Ximenez, con occaſion de haver preſo los Alcaldes de Corte un fulano Ribers, ſi no me acuerdo mal, por haverlo leydo mas à de 20. años, y pretendido librarſe por ſer de Corona o orden ſacro; y para eſto dio ſus letras Don Alonſo de Fonſeca Arçobiſpo de Santiago; y durante la differencia, en virtud del drecho de Primado deſpacho letras el Cardenal Fray Franciſco Ximenes inviviendo al Arçobiſpo Don Alonſo y à los Alcaldes; loqual tomò el Arçobiſpo de Santiago aſperamente, y reſpondio por eſcrito un libello (que aſſi le llama el Maeſtro Albar Gomez en ſu hiſtoria) muy offenſivo contra el de Toledo, que dize le diò el Cardenal Don Gaſpar de Quiroga, que entonces era Preſidente de Italia, o à lo menos lo ſervia; y parece que ſalio con la ſuya; aunque ſiempre retuvo eſta pretencion con ſu grande animo el Cardenal Fray Franciſco dexando en ſu teſtamento à ſu Igleſia una cruz de plata, laqual dize que truxo levantada por los arçobiſpados de Sevilla, Granada, y Saragoça ſi no me engaño.

Eſta provincia es muy obſervante de ſus ceremonias, y eſpecialmente

te de aquellas que les parece que ſon prerogativas: Y es eſto de manera que governando eſta provincia el Prior Don Fernando, y queriendo los Superiores de la Orden de la Merced viſitar el convento deſta ciudad, que tenia harta neceſſidad d'ello, ſe puſieron en armas, favorecidos de todo el pueblo; de tal manera que el Prior mando ſacar artilleria para batir el monaſterio, y lo dexo deſpues de hazer por eſcuſar mayores inconvenientes. El qual exemplo, aun que de tan poca ſuſtancia y razon, he querido proponer à V. S. illuſtriſſima, para que infiera lo que ſera en coſas mayores. Si por ventura eſtuvieſſe vaco algun patriarcado en eſta ſazon, ſe podrian quitar los inconvenientes; y ſeria muy poſſible ne ſe haver buelto à provehe r el de las Indias, que ſe erigio, ſegun he entendido, paraque no bazaſſe de dignidad Don Fernando Niño, quando fue promovido à la Igleſia de Siguença vendria aqui muy en ſu lugar.

La aficion me eſcuſara de hablar en coſas de ſu profeſſion de V. S. illuſtriſſima y tan agenas de la mia. De ſu prudencia ſera mirarlo todo con tiempo, que el que ha corrido deſpues que el Rey nueſtro ſeñor, que Dios nos guarde, eſta breve, que los negocios univerſales havran embaraçado à V. S. illuſtriſſima, ſin aplicarſe à los proprios. Nueſtro ſeñor &c. En Barcelona à 20. de Octubre 1598.

XXXVIII. Garſiae Loaiſae reſponſio ad ſuperiorem epiſtolam.

Ex eodem archivo Eccleſiae Tarraconenſis.

HE recebido oy una de V.S. illuſtriſſima, y leydola con mucho guſto mio, por venir llena de letras y hiſtoria, y por la merced que me haze en aviſarme del rigor obſervante de eſſa nacion en ſus ceremonias, que, quando ay eſtava, lo vi, y lo he leydo en ſus hiſtorias; y Surita les ha dañado harto para eſto, porque es tenaciſſimo en eſta materia; y aun que yo le ſoy afficionado mucho, en llegando à fueros y à competentias y guerras de Caſtilla y Aragon va deſvaratiſſimo. Y todo eſto de la primacia havia leydo en el, y lo de la cruz. Y eſto de Aragon ha tenido dos eſtados. Uno es, quando tenian ſus Reyes a parte de Caſtilla, y entonces en ſpiritual ny temporal no querian reconocer ninguna ſuperioridad, ſino lo que era dentro de ſu reyno y anſi fue Portugal. Otro es, quando ſe ha juntado con Caſtilla. Las competencias del Infante Don Iuan y de Don Iuan de Contreras fueron en el primero tiempo. Mas deſpues que el Rey Catholico juntò eſtas Coronas, entro ſin ninguna competentia el Cardenal Don Pedro Gonçales de Mendoça; y traxo cruz levantada por todas eſſas Coronas. Y lo que toca al Cardenal Don Franciſco Ximenez, fue querer uſar de juriſdicion, ſino inſignia de Primado. Y el drecho que Toledo tiene

ne à eſto, no lo quiero eſcrivir aqui, ſino embiar à V. S. illuſtriſſima lo que ha algunos años que eſcrivi ſobre eſta materia en una recopilacion que hize de los Concilios de Eſpaña; y por ſer el libro grande, embio aſſe quaderno paraque V. S. illuſtriſſima ſe entere de lo que ay en eſto, y vea con quan poca razon ſe le puede eſtorvar al Arçobiſpo de Toledo traher eſta inſignia, eſtando eſtos reynos unidos. Y ſi ſu mageſtad me manda yr con el, eſto tiene mejor remedio, que yo no tengo Palio, ni ſoy Arçobiſpo, ſino electo; y no puedo traher cruz aora haſta que me venga el Palio, que no ſe quando vendra; y tengo à los de eſſe reyno por tan pueſtos en razon que la poſſeſſion que tiene eſta dignidad (como conſta del Arçobiſpo Don Pedro Gonçalez) no ſe la quitaran quando yo tuviera Palio. Aſſi el ſeñor Archiduque Alberto paſsò por ay ſin cruz, por no haver tomado Palio. Beſo à V. S. illuſtriſſima las manos por la merced que me ha hecho en aviſarme d'eſto; que aunque lo havia penſando, no tan particularmente. Y quando huviera alguna competencia ſobre eſto, el tomar el Palio (que no ſe quando vernà) havia de ſer en mi provincia, y lo podia differir viniesſe ay haſta que bolviſſe ſu mageſtad aca.

Muy bien acabo V. S. illuſtriſſima lo que toca à ſu eſtado ay con grande valor y prudencia; y aſſi eſpero que hara lo de Opol, pues ay tanta razon y juſticia.

Su Mageſtad eſta en ſan Lorenço, y ha paſſado al boſque de Balſeyn, y de alli à Segovia, y eſta de buelta, y como ſano y rezio todo lo anda pueſto. De le nueſtro ſeñor la vida que deſſeamos, y guarde à V. S. illuſtriſſima.

Madrid à 30. de Octubre 1598.

El Arçobiſpo de Toledo.

XXXIX. Epiſtola R.P. Ioannis Marianae, de privilegiis Archiepiſcopi Toletani, ad Raymundum Villam.

Ex eodem archivo Eccleſiae Tarraconenſis.

Reſpueſtas del Padre Mariana à las preguntas del Doctor Ramon Vila

A la primera y ſegunda.

OCHO *obiſpados tiene eſte arçobiſpado de Toledo, es à ſaer.*

1. *El de Cordova* 2. *El de Segovia* 3. *El de Cartagena* 4. *El de Siguença* 5. *El de Oſma* 6. *El de Cuenca.* 7. *El de Iaen* 8. *El de Valladolid.*	Obiſpados ſuffraganeos de Toledo.

Te-

Tenia tambien el obiſpado de Palencia. Pero paſſaronle los años paſſados al arçobiſpado de Burgos. Demas d'eſtos tiene por ſuffraganeo el Abad de Alcala la Real, el qual tiene aſſiento y voz en los Concilios provinciales de eſta provincia. Avia aſſi miſmo el Abad de Valladolid. Però mudoſe aquella abadia en obiſpado.

Con eſto ſe reſponde à la primera y ſegunda preguntas.

A la terzera pregunta.

En eſta provincia no ay obiſpado ninguno exempto inmediato à la ſede apoſtolica. El de Burgos antiguamente lo era. Pero ya ſe mudo en arçobiſpado. El de Lugo fue en tiempo de Godos, antes que Eſpana ſe perdieſſe, arcobiſpado; como lo refiere Vaſeo libro 1. capitulo 20. y la nueva hiſtoria de Eſpaña libro 5. capitulo 9. quedole adelante à lo que entiendo ſer obiſpado exempto, pero deſpues del Concilio de Trento ſeſſ. 24. de reform. c. 2. Oy eſta a ſujeto al arçobiſpado de Santiago, y ſe cuenta entre ſus ſuffraganeos.

A la quarta y quinta preguntas.

El Arçobiſpo de Toledo no tiene ſuperioridad ninguna ſobre los otros Arçobiſpos de eſte reyno, ni puede caſtigar à ninguno d'ellos, ni a ſus ſubditos, ni viſitar la otras dioceſis, ni ay apelacion para eſte arçobiſpado de las otras provincias ny de ſus Obiſpos. Solo tiene nombre de Primado, y lleva la cruz levantada, aunque en eſto no lo conſienten todos los Obiſpos. En los Concilios generales tiene aſſiento antes de los otros Arçobiſpos, aunque ſean mas antiguos; De que ay Bullas en la ſanta Igleſia de Toledo; y en la dicha nueva hiſtoria ſe ponendos en el libro 20. capitulo 14. Item en las Cortes del reyno y Conſejo de Eſtado precede à todos los demas, aunque el Arçobiſpo no ſea Cardenal, y anſi entiendo ſe guardo en las Cortes generales que en eſta ciudad de Toledo ſe juntaron por mandado del Emperador Don Carlos.

Con eſto ſe reſponde à la quarta y quinta preguntas.

A la ſexta pregunta.

El Arçobiſpo de Toledo nunca llama à ningun otro Arçobiſpo, ny algun otro Obiſpo de otra provincia, ſino ſolo ſus ſuffraganeos, quando haze Concilio provincial. Verdades que ſi ſe hizieſſe Concilio national, le tocaria llamallos à todos como Primado. Pero por las differencias y pleytos que ay ſobre eſta primacia, no todos obedecerian.

A la 7. 8. 9. y 10. preguntas.

Los ſuffraganeos de Sevilla ſon

1. *El de Caliz* 2. *El de Guadix* 3. *El de Canaria*	Obiſpados ſuffraganeos de Sevilla.

Granada tiene ſolos dos ſuffraganeos es à ſaber,

1. *El de Malaga* 2. *El de Almeria*	Obiſpados ſuffraganeos de Granada.

El de Burgos tiene por ſuffraganeos

1. *El de Pamplona*
2. *El de Calahorra*
3. *El de Palencia*

} Obiſpados ſuffraganeos de Burgos.

Y eſte ultimo de poco aca, deſpues que Valladolid lo hizieron obiſpado.

El arçobiſpado de Santiago tiene por ſuffraganeos los Obiſpos de

1. *Salamanca*
2. *De Avila*
3. *De Plaſencia*
4. *De Lugo*
5. *De Aſtorga*
6. *De Zamora*
7. *De Orenſe*
8. *De Tuy*
9. *De Vadajoz*
10. *De Mondoyedo*
11. *De Coria*
12. *de Ciudad Rodrigo*
13. *De Leon*
14. *De Oviedo.*

} Obiſpados ſuffraganeos de Santiago.

El ultimo en otro tiempo fue arçobiſpado en tiempo del Rey Don Alonſo el Magno. Vaſeo libro primero Capitulo 11. Pero ya no lo es, aunque me dizen que toda viaes exempto.

Con eſto ſe reſponde à las quatro preguntas poſtreras 7. 8. 9. y 10.

Juan de Mariana.

Digitized by Google

DE CONSTANTINOPOLITANI PATRIARCHATVS INSTITVTIONE

DISSERTATIO

SEV EXERCITATIO

Ad Clariſſimum Calviniani Ritus Virum ſcripta.

QVVM nuper in ſubdiali Palatii Dominici familiares quoſdam ſermones ad invicem ſereremus, incidit potius, quam ab ullo procurata ſit, de ſententia Auguſtini haereſim definientis quaeſtio inter te, & R. Patrem Leonardum Capucinum priſci moris, germanae eloquentiae, & Chriſtianae Philoſophiae athletem ſtudioſiſſimum. Vt autem fieri ſolet in huiuſce generis colloquiis, quae ab uno articulo profecta in varias diſceptationes effunduntur, accidit, ut ego, ne agerem, quod fieri ſolet in veterum comoediis, κωφὸν πρόσωπον, orationis meae ſymbolam contulerim de Conſtantinopolitani Patriarchatus inſtitutione, & auctoritate Romani Papae. Exiſtimabam ea verba, quae mihi aliud agenti excidiſſent velut ἔπη πτερόεντα, adeo praeterlapſa, ut nulla mihi litis exinde movendae ſuſpicio reliqua eſſet. Ecce tamen in adverſaria ſedulo retuliſti, quae veluti per tranſennam indicaveram potius quam expreſſeram. Et mecum diſerte contendis Patriarchatum Conſtantinopolitanum inſtitutum fuiſſe a Synodo Conſtantinopolitana ſub Theodoſio, ita ut mihi laudabilia mea conſulenda eſſe videam, & velut in charta παλιμψήστῳ Diſſertationem, ſeu Exercitationem iſtam de integro diſcutiendam.

Igitur aſſero coſtanter de conſilii mei ſententia, Ius πατριαρχικὸν Epiſcopo Conſtantinopolitano attributum fuiſſe in Synodo Chalcedonenſi, honorem vero ſolum in Synodo Conſtantinopolitana; ita ut ſpeciem Patriarchatus obtinuerit in ſecunda Synodo, vim autem & effectum in quarta. Quod ut liquidius pateat, ponenda eſt haec certiſſima πρόληψις, Imperii Romani deſcriptionem factam ab Auguſto, deinde ab Hadriano Imperatore, & Provinciarum totius orbis partitionem, interpolatam a Conſtantino Magno, & praecipue in Magiſtratuum muniis, & officiis immutatam fuiſſe. Etenim quum anteriores Principes ſummam rerum adminiſtrationem uni, dein duobus Praefectis Praetorio credidiſſent, ille tantam dignitatem in quatuor partes diſcerpſit: totidemque Praefectos inſtituit, ſcilicet Praefectum Praetorio Orientis, Praefectum Praetorio Illyrici, Praefectum Praetorio Italiae, & Praefectum Praetorio Galliarum. Praefecto Praetorio Orien-

Orientis Aegyptum; Orientem, Ponticam, Aſiam & Thraciam attribuit. Praefecto Illyrici Theſſalos, Cretenſes, Graeciam, & circum aſſitas Inſulas, Epirum utramque, Illyrios, Dacas, Triballos, Pannonios Valeriam uſque, & Moeſiam ſuperiorem conceſſit. Praefecto Italiae totam Italiam, Siciliam, Sardiniam, Corſicam & Africam a Syrtibus Cyrenen uſque. Praefecto Praetorio Galliarum Tranſalpinos, Celtas, & Hiſpanos cum Inſula Britannia. Huius diviſionis teſtem locupletem laudo Zoſimum l. 2.

Ad huius deſcriptionis normam exigenda eſt veteris Eccleſiaſticae politiae conſtitutio, quae licet iuxta varias Provinciarum mutationes a poſterioribus Principibus decretas, a priſtina forma diſcedere, & novam induere noluerit, in ipſa tamen fundandae Religionis origine, quia Eccleſia eſt in imperio ut agnoſcit Optatus, imperii diſpoſitionem ſtudioſe & prudenter amplexa eſt. Itaque in Vrbe totius orbis domina, Sedis Apoſtolicae Principatum collocavit, & Occidentis Patriarchatum. Orientales tractus Alexandrino & Antiocheno Epiſcopis & ceterarum Dioeceſeon Exarchis regendos commiſit; ut, commodioris & verioris doctrinae cauſſa, Eccleſiae Politiam in Orientalem & Occidentalem dividere liceat. Tractus Occidentis, utpote nobilior ob B. Petri meritum, veteris Romae dignitatem & Provinciarum amplitudinem, ceteras omnes Eccleſias antecellit, easque Dioeceſes complectitur, quas Praefecti Praetorio Italiae, Galliarum & Illyrici iuriſdictione ſua continebant. Quae autem tributae erant Praefecto Praetorio Orientis Alexandrinae, Antiochenae, & aliis quibuſdam Eccleſiis erant commiſſae: ita ut ab initio naſcentis Eccleſiae videatur eſſe delineata, illa quaſi futuri praeſaga diſtributione, orbis Romani in Occidentis & Orientis imperium diviſio. Quam primus tentavit Diocletianus Imperator, quum ſibi & Galerio Maximino retinuit Orientem, in Vrbe Nicomedienſi Regia conſtituta, *ἐν τῃ Νικομηδεια, τα βασιλεια ἐπεποιητο*. Occidentemque Conſtantio, Patri Conſtantini, & Maximiano diſtribuit, datis huic Illyrico, Italia & Africa; illi Britanniis, Hiſpaniis & Galliis apud Socr. lib. 1. c. 6. Conſtantinus autem quum ſolidam, a morte Licinii, Romani Imperii ſuſcepiſſet adminiſtrationem, & ei trium liberorum caritas eſſet antiquior, quam Reipublicae cura, illis orbem teſtamento partitus eſt; ſed ita tamen, ut *πρωτος των ἑσπεριων μερων*, Conſtantius vero *των προς τῃ ἑῳ*, poteſtatem obtineret, inquit Socr. lib. 1. c. 25. Valentinianus ſenior ſecutus exemplum tam foedae diviſionis, Valentem fratrem effuſa liberalitate conſortem Imperii deſignavit, eique Aſiae & Aegypti tradidit dominatum. Sibi *την Εὐρωπην ἀπενειμε*, ait Theod. lib. 4. c. 5. quod fuſius & explicatius ſignificat Sozomenus lib. 4. c. 6. *Τα μεν προς ἡλιον ἀνισχοντα παρεδωκεν αὐτῳ. Τα δε ἀπο Ἰλλυριων ἐπι τον Ἑσπεριον Ὠκεανον, καὶ πασαν την ἀντικρυ Ἤπειρον μεχρις ἐσχατων Λιβυων ἐφ᾽ ἑαυτον ἐταξεν*: id

eſt,

eſt, Oriente fratri conceſſo, ſibi Praefecturas Italiae, Galliarum & Illyrici reſervavit.

Quod ut accuratius intelligatur, proponenda eſt quatuor Praefecturarum deſcriptio, ut eam exhibet notitia Imperii facta ſub Arcadio & Honorio. Igitur Praefectus Praetorio Orientis quinque Dioeceſes obtinebat. Eſt autem Dioeceſis tam in Codice Theodoſiano, quam in antiquis Conciliis plurium Provinciarum adminiſtratio. Illae quinque Dioeceſes erant Oriens, Aegyptus, Aſiana, Pontica & Thracia. Sub Oriente ſunt XV. Provinciae: Palaeſtina prima, Palaeſtina ſecunda, Phoenicia prima, Syria, Cilicia, Cyprus, Arabia, Iſauria, Palaeſtina ſalutaris, Phoenicia Libani, Euphratenſis, Syria ſalutaris Oſdroëna, Meſopotamia, Cilicia ſecunda.

Aegypti ſunt ſex Provinciae: Lybia ſuperior, Lybia inferior, Thebais, Aegyptus, Arcadia, & Auguſtanica.

Sub Aſiana Dioeceſi ſunt decem Provinciae: Pamphylia, Helleſpontus, Lydia, Piſidia, Lycaonia, Phrygia Pacatiana, Phrygia ſalutaris, Lycia, Caria, Inſulae.

Pontica Dioeceſis habet totidem Provincias, quae ſunt Galatia, Bithynia, Honorias, Cappadocia prima, Cappadocia ſecunda, Pontus Polemoniacus, Helenopontus, Armenia prima, Armenia ſecunda, Galatia ſalutaris.

Thracia ſex Provinciis componitur, quae ſunt: Europa, Thracia, Haemimontus, Rhodope, Moeſia ſecunda, Scythia.

Praefectus Praetorio Illyrici praeſidet duabus Dioeceſibus Macedoniae & Daciae. Sub Macedonia ſunt ſex Provinciae: Achaia, Macedonia, Creta, Theſſalia, Epirus vetus, Epirus nova, & pars Macedoniae ſalutaris.

Dacia quinque habet Provincias. Illae ſunt: Dacia Mediterranea, Dacia Ripenſis, Moeſia prima, Dardania Praevalitana, & pars Macedoniae ſalutaris.

Porro, ut tota ratio diſpoſitionis eccleſiaſticae ſit liquidior, hic eſt obſervandum ſedulo, in hac notitia deſcribi truncatum Illyricum aliqua ſui parte. Etenim, ut ante docuit Zoſimus Conſtantino Imp. συγχρόνος ſcriptor, praefectura Illyriciana conſtituta fuerat a Magno illo Principe, ita ut Pannonias Valeriam uſque complecteretur, quae regio abeſt a notitia Imperii ſcripta ſub Arcadio; idque factum eſt conſulto. Namque temporibus Arcadii Praefectura Illyrici coërcita finibus Daciae & Macedoniae Dioeceſeon, Orientis imperio ceſſerat, reliqua Conſtantinianae Praefecturae Illyrici parte, Occidentis imperio reſervata. Etenim non inutiliter monueramus ſupra, Occidentis Tractum ſub Diocletiano, Conſtantino, & Valentiniano ſeniore ſolidum Illyricum fuiſſe complexum. Sed quia accidit, ut Illyricum ab huius lugubri edita ſtrage vaſtaretur, illud Valentinianus Theodoſio

ſo-

tocero muneri dedit, ut notat Iornandes de ſucceſſ. Reg. id eſt eas Illy-ricianae Praefecturae Provincias, quae propius ab Vrbe Conſtantino-politana, & Imperii Orientalis viribus & militaribus copiis aberant. Solam ſibi reſiduam fecit Illyrici partem, quae ulterius in Occiden-tem penetrabat, quam Praefecto Praetorio Italiae adiunxit, ita ut deinceps inter legendum occurrat duplex Illyricum, Occidentale & Orientale: De hoc iam diximus. Occidentale autem ſex Provinciis conſtat. Pannonia ſecunda, Dalmatiis, Pannonia prima, Savia, No-rico Mediterraneo, & Norico Ripenſi.

Praefectus Praetorio Italiae tres Dioeceſes habuit, Italiam, Afri-cam & Illyricum. Et hoc quidem poſt Valentinianum, ut dixi, non autem ſub Conſtantino.

Italia complexa eſt decem & ſeptem Provincias, Africa ſex, nem-pe, Africam ſive Proconſularem Provinciam, Byzacium, Numidiam Mauritaniam Sitifenſem, Mauritaniam Caeſarienſem & Tripolim; ita ut adiunctis ſex Illyrici Occidentalis Provinciis ſub Praefecto Praeto-rio Italiae XXIX. Provinciae adnumerarentur.

Praefecto Praetorio Galliarum adſcribit Zoſimus Tranſalpinos Cel-tas, & Hiſpanos cum Inſula Britannia. Sub Galliarum Dioeceſi de-cem & ſeptem Provincias Notitia conſtituit, ſub Hiſpanica ſeptem, & ſub Britanniis quinque.

Omnium autem illarum Dioeceſeon Occidentalium, & Orientalium partitio tribus Epiſcopis praecipue Synodi Nicaenae Decreto ſancita & attributa fuit, ſecundum veterem ſuperioris temporis conſuetudinem, Romano, Alexandrino, & Antiocheno can. VI. ita ut Alexandrinus, Aegypti, Libyae & Pentapoleos habeat τὴν ἐξουσίαν, Antiochenus O-rientis, id eſt Syriae, Coeleſyriae, Ciliciae utriuſque & Meſopota-miae, ut notant Zonaras & Balſamon ſui ſaeculi tantum rationem habentes, quo tres Palaeſtinae adiudicatae erant Hieroſolymorum Epiſcopo, & Arabiae cum aliis quibuſdam Orientis Dioeceſeos Pro-vinciis tyrannide Muhamedanae impietatis opprimebantur. Portio-nem vero lautiorem & opimiorem tulit Epiſcopus Romanus, iuxta Zonarae & Balſamonis ſententiam, qui verba haec illius Cano-nis: *Quoniam &c. Epiſcopo Romae hoc eſt conſuetum*, exponunt his verbis: Καθως ϗ την ἐν τῃ Ῥωμαιων Ἐκκλησια των ἑσπεριων ἀρχειν ἐθος ἐκρατησε. Atque ita totum Occidentis tractum Epiſcopo Romano con-cedunt, quod infra copioſius & uberius comprobabitur.

Interim addo inſinuatam dicto Canone ſexto inſignem quamdam Provinciarum adminiſtrationem, quae tribus illis Patriarchis ordina-rio iure non ſubeſſet, quam nec Graeci commentatores, nec Latini ſubodorati ſunt. Etenim conſtituto Alexandrinae Eccleſiae iure ad exemplum, & normam Romani Epiſcopi, ſimile ius ὁμοιως ſancit Antiochiae, ϗ ἐν ταις ἀλλαις ἐπαρχιαις. Ergo in quibuſdam aliis Pro-

vin-

Digitized by Google

vinciis praeter Antiochenam, Alexandrinam & Romanam, erant ſimilis adminiſtrationis πρεσβεία. Expendendum eſt enim, quod non inutiliter eſt adiectum, adverbium illud ὁμοίως. Et ne diutius aliquem torqueat ſcrupulus, quem inieci, diſcutiendus eſt Synodi Conſtantinopolitanae primae Canon ſecundus, qui harum Provinciarum ſeriem recenſet. Poſtquam enim iura Patriarcharum ſub Imperio Orientali degentium ſancita ſunt, decernente Concilio, ne Dioeceſibus praepoſiti Epiſcopi, οἱ ὑπὲρ διοίκησιν ἐπίσκοποι limites ſuos excedant, ſed ſecundum Canones (*) Alexandriae Epiſcopus τὰ ἐν Αἰγύπτῳ diſpenſet, & Orientis Epiſcopi, τὴν Ἀνατολὴν μόνην. Servatis privilegiis Antiochenae Eccleſiae, quae ſunt ei Canonibus Nicaenis tributa: addit Canon ille ſecundus velut interpretem agens Canonis Nicaeni ſexti, καὶ τοὺς τῆς Ἀσιανῆς διοικήσεως Ἐπισκόπους, τὰ κατὰ τὴν Ἀσιανὴν μόνον οἰκονομεῖν· *Et Ponticae Epiſcopos Ponticam, Thracicae autem Epiſcopos Thracicam Dioeceſim*. Aſiana ergo Dioeceſis, Pontica, & Thracica nulli Patriarchae ſuberant, ſed Synodus Provinciae & Dioeceſeos cuiuſque, ordinationes Epiſcoporum, & reliquam Eccleſiaſticam adminiſtrationem exſequebatur, ut ſtatuit dictus Canon ſecundus. Qui egregie providit earum omnium Eccleſiarum τῇ οἰκονομίᾳ, quae Dioeceſibus, & Provinciis illis continebantur, quas Praefectus Praetorio Orientis regebat. Quaſque ex Zoſimo, & Notitia Imperii monuimus fuiſſe quinque Dioeceſes, Aegyptum, Orientem, Aſianam, Ponticam & Thracicam, quae Provincias quadraginta ſeptem conficiebant.

Porro non ſolum Canon iſte meminit Epiſcoporum Aſianae, Ponticae, & Thracicae Dioeceſeon, ſed etiam Theodoſius Imperator apud Theodoretum lib. 5. cap. 23. qui Romanis de cauſſa Flaviani Antiocheni Epiſcopi cum eo ſaepius expoſtulantibus reſpondit, Flaviano communione iungi praeter Orientem Aſianam, Ponticam & Thracianam πρὸς δὲ τὴν ἕω, καὶ τὴν Ἀσιανὴν ἅπασαν, καὶ Ποντικὴν, καὶ μέντοι, καὶ Θρᾳκιανὴν. Immo & Conſtantius Imperator Seleuciae, quae urbs eſt in Iſauria, Concilium convocari mandavit, ad idque frequentes accedere iubet τοὺς τῆς ἕω Ἐπισκόπους, καὶ μὲν δὴ καὶ τοὺς τῆς Ποντικῆς, καὶ τοὺς τῆς Ἀσιανῆς, apud Theod. lib. 2. cap. 27. Epiſcoporum etiam Aſianae Dioeceſeos & Ponticae, in celebratione Paſchae conſentientium, mentionem facit Conſtantinus Imper. apud Euſebium lib. 3. de vita Conſtant. cap. 18. ut vel hinc pateat, ſatis antiquam eſſe harum Eccleſiarum diſpoſitionem. Quae profecto ſi non orta, tamen valde confirmata fuit a Vicariorum Praefecti Praetorio Orientis, & Proconſulum adminiſtratione politica.

Vicarii enim tam in Occidentis quam Orientis Imperio ſingulas vice & loco Praefectorum Dioeceſes regebant: quare aliquoties in veteribus inſcriptionibus *Propraefecti* vocantur, & in Codice Iuſtiniani Vi-

(*) Patet ex Can. II. Conſtantinopolitano.

Vicarii, aut *Vicariam agentes Praefecturam*, & in edicto octavo Iuſtiniani dicuntur πληρειν τον τοπον της ἐπαρχοτητος, *implere vices Praefecturae*: quod explicabitur commodius, quum agetur de auctoritate Romani Epiſcopi.

Orientalis ergo Praefecturae tres olim fuere Vicarii. Lex ultima C. de diverſis Officiis, quatuor quidem Orientis Vicarios ponit, Thraciae, Ponti, Aſiae & Macedoniae. Sed advertendum eſt, legem illam Leonis & Zenonis eſſe, qui ſui ſaeculi formam ſequentes, contra diviſionem antiquam Macedoniam Orientis Imperio accenſebant. Ceterum de aliis tribus Vicariis teſtantur. Quinimmo Theodoſius Imperator pluribus annis ante, Conſtitutionem emiſerat ad Philoxenum Vicarium Ponticae, l. 124. *Cod.Theod.de Decurionibus*. Vicarii Thraciae meminit Iuſtinianus Nov. XXVI. *de Praetore Thraciae*. His in univerſum praemiſſis collato pede ſingulae Dioeceſes aggrediendae ſunt.

Aſiana Dioeceſis occurrit prima nominis & Provinciarum dignitate: quae longe diverſa eſt ab Aſia Minore a Geographis deſcripta, & ab Aſia Proconſulari. Etenim Strabo lib. 11. & 12. Aſiam illam Minorem ἰδιως καλουμενην Aſiam, Τεταρτον τμημα facit Maioris illius, quae veteribus tertia pars orbis erat, quamque ἠπειρον μεγαλην vocabant. Hanc Minorem Aſiam inſtar Peninſulae deſcribit intra maria, Ponticum, Propontidem, Aegaeum, & Pamphylium incluſam. Huius Peninſulae Iſthmum a mari, quod Tarſum Ciliciae alluit, ad Amyſum urbem, & Themiſcyram Amazonum campum extendit. Et ea ratione pars Dioeceſeos Orientis, & Ponticae in hac Strabonis definitione intercipitur. Verum ille non civilis adminiſtrationis, ſed Geographiae rationem habuit. Preſſius Aſiam minorem deſcripſit Agrippa apud Plinium, duplicemque fecit, citeriorem & ſuperiorem. Citerior quae & Aſia ἰδιωτικως, a Proconſule regebatur, qui Proconſul Aſiae. Haec Lydiam, Cariam, Myſiam, Phrygiam & Helleſpontum continebat. Pars ſuperior Pamphyliam, Lycaoniam, Galatiam, Piſidiam, Iſauriam & Ciliciam. At Vicarius Aſianae Dioeceſeos iuriſdictioni ſuae ſubiectas habuit Pamphyliam, Lydiam, Helleſpontum, Piſidiam, Lycaoniam, Phrygiam utramque, Lyciam, Cariam & Inſulas. Sic ex Aſiae citerioris & ſuperioris provinciis mixtis ad invicem Aſiana Dioeceſis, & Vicarii adminiſtratio conflata fuit, ut obſervat Salmaſius ad Solinum. Iſauria & utraque Cilicia ſuperſunt, quae Dioeceſi Orientis adiudicatae ſunt. Ἀνατολην enim ab Aſia accurate diſtinguebant veteres, ſaltem poſt Conſtantini Magni aetatem; licet alter Conſtantinus Porphyrogenneta Aſianam iſtam Dioeceſim diſtinguat iuxta loquendi modum infimo ſaeculo receptum in Thema Thracenſium, & Thema Anatolicum, id eſt in Thracenſium regionem, & Orientalem partem unde Provinciis illis hodie nomen Natoliae quaeſitum eſt.

Ceterum, ut dilucidius res iſta aperiatur, praeter decem illas provincias

vincias in Notitia deſcriptas, erat etiam altera, quae ſtrictiſſime ſumto vocabulo Aſia nuncupabatur, nempe regnum Attali Pergameni, quod Romanis ab eo heredibus inſtitutis obvenit; illi vero cernentes hereditatem, ditionem illam in Provinciae formam redegerunt, Aſiamque continentis nomine appellaverunt: οἱ δὲ ἐπαρχίαν ἀπέδειξαν τὴν χώραν, Ἀσίαν προσαγορεύσαντες ὁμώνυμον τῇ Ἠπείρῳ, inquit Strabo lib. 13. Proconſuli Aſiae demandata fuit haec provincia, cuius caput & Metropolis erat Epheſus, adeo ut Antoninus Auguſtus ad deſideria Aſianorum reſcripſerit, Proconſuli neceſſitatem imponi, per mare ad Aſiam appellere, primamque τὴν Μητρόπολιν Ἔφεσον attingere, inquit Vlpianus l. 4. ff. *de Offic. Proconſ.* Conſtituta a Conſtantino Orientis Praefectura Proconſulatus iſte quidem remanſit & Aſiae appellatio: ceterum brevioribus terminis circumſcripta fuit Aſia provincia, ita ut Lydia, Caria, Helleſpontus & Cyclades diſtractae fuerint, & in ſpeciale Provinciarum nomen transierint. Ideoque Eunapius Sophiſta Aſiam recentiorem, & Proconſularem a Pergamo, & ora maritima in continentem Caria tenus, & ad Tmolum montem ex parte Lydiae deſcribit, ἀνθύπατον αὐτὸν ἐπιστήσας τῆς νῦν Ἀσίας καλουμένης· αὕτη ἀπὸ Περγάμου τὸ ἁλιτενὲς ἐπέχουσα, πρὸς τὴν ὑπερκειμένην Ἤπειρον ἄχρι Καρίας ἀποτέμνεται, καὶ ὁ Τμῶλος αὐτῆς περιγράφει τὸ πρὸς Λυδίαν. Haec eſt ergo Aſia Proconſularis, quae Proconſuli data eſt adminiſtranda poſt Conſtantinum. Appendicis vice Helleſpontus, & Inſulae eius etiam adminiſtrationi demandatae ſunt temporibus Arcadii, ut patet ex Notitia. Hinc eſt illuſtranda lex tertia C. Theod. de fide Cathol. ubi Theodoſius Aſiam Proconſularem ab Aſiana diſtinguit, licet eas in unum corpus quoad ſtatum, & communionem Eccleſiaſticam cogat. Verba legis illius infra recitamus. Diſtinctionis autem cauſſa alia proferenda non eſt, quam Proconſularis dignitas, quam licet minuere truncatis & reciſis ab eius iuriſdictione provinciis, ſubiicere tamen Vicariis Imperatores non ſategerunt. Quare in Notitiis, neque Proconſul Aſiae ſub iuriſdictione Vicarii Aſianae Dioeceſeos, aut Praefecti Praetorio Orientis, nec Proconſul Aſiae ſpecialiter ſumtae, & unius ex ſex Africae Provinciis, ſub Vicarii Africae, aut Praefecti Praetorio Italiae diſpoſitione continebantur. Vnde libuit Eunapio in Maximo, aſſerere, Proconſulatum Aſiae eſſe dignitatem illuſtriſſimam, non obnoxiam Praefecto Praetorio, ἔστι δὲ ἀρχὴ ἐνδοξοτάτη, καὶ οὐ κατήκοος τοῦ τῆς αὐλῆς ἐπάρχου. Quae ſane dura ſunt, egentque caſtigatione aut benigniſſima interpretatione. Licet enim obſervaverimus ex Notitia, Proconſulatus Aſiae & Africae non fuiſſe ſubditos diſpoſitioni Praefectorum Praetorio, id de militari & alia omni adminiſtratione, praeter eam, quae in iuris dicundi cognitione verſatur, intelligendum eſt; etenim hac in parte a Proconſulibus, Comitibus, & his, qui vice Praefectorum cognoſcunt, ad ipſos Praefectos appellatio permiſſa fuit a Con-

a Conſtantino ; a Praefectis autem Praetorio, qui ſoli vice ſacra cognoſcere vere dicendi ſunt, provocari non ſinit, *Ne iam noſtra*, inquit, *contingi veneratio videatur*, l. 16. C. Th. de Appell. l. 13. tit. 30. Vnde Iuſtinianus appellationes a Proconſule Cappadociae a ſe noviter inſtituto, a Praefecto Praetorio Orientis & Quaeſtore ſuſcipi, & more conſultationum definiri voluit Nov. 30. Eum tamen honore & dignitate Praefectis Praetorio coaequat, nempe quia militares copias per Dioeceſim Ponticam ſparſas eius imperio ſubiecerat. Sint ergo Aſiae & Africae Proconſulares aliquo modo pares Praefectis dignitate, neque ſub eius diſpoſitione, ſi de eorum coërcitione agatur, vel quoad adminiſtrationem militarem recenſeantur: ſane in iure dicundo eius auctoritati & iuriſdictioni ſubiiciuntur. Haec nobis in anteceſſum obſervanda fuerunt, ut Aſianae Dioeceſeos Eccleſiaſtica diſpoſitio ſincerius intelligatur. Quae profecto & Aſianam Vicarii, & Aſiam Proconſularem ceteris provinciis dignitate ſuperiorem eſt complexa.

Porro ſedes Proconſulis conſtituta fuit Epheſi; quae civitas Μητρόπολις τῆς Ἀσίας appellatur apud Vlpianum, l. 4. ff. *de Officio Proconſulis*. Vnde etiam in rebus Eccleſiaſticis Epheſus totius Aſianae Metropolis fuit, teſte Chryſoſtomo in Commentariis Epiſt. 1. ad Epheſios. Adeo, ut ei ius Patriarchicum tribuat Evagrius lib. 3. cap. 6. quum ſcribit, Timotheum Aelurum Alexandrinum Epiſcopum, Eccleſiae Epheſinae ius Patriarchicum reſtituiſſe, quod ei ademerat Concilium Chalcedonenſe: Ἀποδίδωσι δὲ τῇ Ἐφεσίων Ἐκκλησίᾳ καὶ τὸ Πατριαρχικὸν δίκαιον, ὅπερ αὐτὴν ἀφείλετο ἡ ἐν Καλχηδόνι Σύνοδος. Hinc Theodorus Epiſcopus Act. XVIII. Syn. VI. ita ſubſcribit: *Theodorus miſericordia Dei Epiſcopus Epheſi Metropolis primae, Aſianae Dioeceſeos, definiens ſubſcripſi*.

Immo etiam, ne quid diſſimuletur, Epheſina Eccleſia inter Apoſtolicas Eccleſias, & Apoſtolorum Cathedras recenſetur a Tertulliano *lib. de Praeſcript. cap. 36.* Quia ſcilicet a B. Paullo Apoſtolo inſtitutus fuit in hac Metropoli Timotheus, eique rediens e relegatione Ioannes Apoſtolus ſucceſſit, ut notat e Codice Martyrii Timothei Photius in Bibliotheca, Tmemate 254. Vnde inquit Irenaeus, lib. 3. cap. 3. relatus ab Euſebio, lib. 2. cap. 17. Ἡ ἐν Ἐφέσῳ Ἐκκλησία ὑπὸ Παύλου μὲν τεθεμελιωμένη, Ἰωάννου δὲ παραμείναντος αὐτοῖς μέχρι τῶν Τραϊανοῦ χρόνων, μάρτυς ἀληθής ἐστι τῆς τῶν Ἀποστόλων παραδόσεως.

Pontica Dioeceſis ſuum Vicarium habuit, quem Gregorius Nazianzenus in Orat. de laudibus Baſilii, Ποντικῆς Διοικήσεως ὕπαρχον nominat. Eius iuriſdictioni ſuberat totus ille tractus a Bithynia uſque ad Armeniam; adeo ut Galatiam, Pontum utrumque, & Cappadociam rexerit, teſte Iuſtiniano in Edicto octavo.

Sedes praecipua Vicarii conſtituta fuit Caeſareae in Cappadocia; factique ratio hinc petenda eſt, quod gens Cappadocum totius fere

Pon-

Ponti Imperium olim obtinuerit, τὸ γὰρ Πόντυ σχεδὸν παντὸς ἐξῆρχε, inquit Iuſtinianus Nov. 30. de Praetore Cappadoc. Eumeni delato poſt obitum Alexandri, Cappadociae, Paphlagoniae, & orae Ponticae Trapezuntem uſque Imperio apud Arrianum, Dexippum, Iuſtinum & Curtium. Deinde ex Provinciae ſitu, quia, ut inquit Solinus cap. 45. Cappadocia gentium univerſarum, quae Pontum accolunt, praecipue introrſus recedit. Reges autem Cappadocum olim Mazacam Vrbem elegerunt, etſi multis de cauſſis incommodo ſitu, ut ibi regni lares figerent, quia gentis erat velut umbilicus. Strabo lib. 12. ὁ πρὸς κατοικίαν μάλιστα οἱ βασιλεῖς ἑλέσθαι δοκοῦσιν, ὅτι τῆς χώρας ἁπάσης τόπος ἦν μεσαίτατος. Adnotaverat autem ſuperioribus verſiculis: Μάζακα ἡ Μητρόπολις τῦ ἔθνυς, καλεῖται δ' Εὐσέβεια. quae poſtea Caeſarea dicta eſt, teſte Plinio & Ptolomaeo. Ad hanc ſententiam Solinus: *Mazacam ſub Argaeo ſitam Cappadoces matrem habent Vrbium*, & Stephanus: Καισάρεια Μητρόπολις τῆς Καππαδοκίας, ἡ πρὶν Εὐσέβεια καὶ Μάζακα.

Haec ergo Caeſarea etiam in rebus Eccleſiaſticis ius Metropoliticum exercuit per Dioeceſim Ponticam. Vnde Gregorius Nazianzenus eleganter de laudibus Baſilii, Caeſaream vocat ſacrarum litterarum, & Vrbium, quibus praeeſt, Metropolim: ὐχ ἧττον λόγων Μητρόπολιν, ἢ τῶν πόλεων ὧν ὑπερανεῖται, καὶ καθ' ὧν ἔχει δυναστείαν. Ideoque Gerontius Presbyter tractatum ſuum adverſus Lampetium Meſſalianum, Alypio Α'ρχιεπισκόπῳ τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Καισαρείας, dicat apud Photium in Bibliotheca Tmemate 51. qua dignitate Archiepiſcopi Caeſarienſis inſignitur Baſilius in Synodo in Trullo. Quae appellatio apud veteres nullis praeter Exarchos conceditur.

Huius vero auctoritatis Eccleſiaſticae Caeſarienſi competentis luculenta exempla habentur apud Sozom. lib. *6.* cap. 12. qui refert, Concilium Ponticae Dioeceſeos Tyanis celebratum tempore Valentiniani Imperatoris ſub Euſebio Epiſcopo Caeſareae in Cappadocia. Et Gerontium Nicomedienſem Metropolitam in Bithynia ordinatum fuiſſe ab Helladio Caeſareae Cappadocum Epiſcopo lib. 8. cap. *6.* Hinc eſt, quod Catholicus Armeniae, ſeu Metropolitanus Armeniae Epiſcopus ab Archiepiſcopo Caeſareae in Cappadocia, etiam poſt Conſtantinopolitani Patriarchatus inſtitutionem, ſemper ordinatus fuit, ut teſtatur Nicon.

Reſtat Thracica Dioeceſis, quae Vicario Praefecti Praetorio Orientis parebat, ut monet Iuſtinianus Imperator N. *26.* de Praetore Thraciae, cuius Vicarii ſedem conſtituit in Civitate Longi muri. Porro quum Civitas iſta μακρῦ τείχυς condita fuerit ab Anaſtaſio Imp. ad avertendas Barbarorum in Romanum ſolum excurſiones, ut ſcribunt Cedrenus & Suidas, neceſſe eſt, ut ſuperiori tempore Vicarius Thraciae in praecipua Thraciae Vrbe moratus fuerit. Quae porro non erat alia, quam Heraclea aut Perinthus: de hac enim Procopius

lib. 4. de Aedific. Iuſtin. Ἡράκλεια δε ἡ πολις ϰ ἡ Πέρινθος, ἡ παλαι μεν Πρωτεῖα της Ἐυρωπης ἐδιδοσαν. Europa hic eſt una e Provinciis Thraciae, eaque prima & nobilior. Itaque huic Vrbi prae ceteris Severus Imperator deletum poſt longam & duram obſidionem Byzantium, & in vici formam redactum olim addixerat, ut notat Herodianus lib. 3. quod privilegium Conſtantinus excitata Conſtantinopoli nova Roma in ruderibus Byzantii omnino abrogare noluit, reſervata ſaltem in rebus Eccleſiaſticis Heracleenſis Metropolitae dignitate, & Epiſcopi Conſtantinopolitani ordinatione, quod obſervat Gregoras lib. 6. Τȣτῳ τῳ Μητροπολιτῃ κατα τα παλαι ἐφειται προνομια χειροτονειν τον της Κωνςαντινȣπολεως. τȣ μεγαλȣ Κωνςαντινȣ το Βυζαντιον εἰς νεαν ϰ μεγίςην κατας ησαντος Ῥωμην, μη καταλυειν ἐθελησαντος τα τῳ παλαι βασιλεων προνομια· ἀλλ' ἐπικυρωσαντος μαλλον αἰδοι τȣ μακρȣ χρονȣ, ϰ τȣ τον νομον θεντος Σεβηρȣ.

Non abludit Zonaras ad Can. III. Syn. Conſtantinopolitanae; recitata enim deditione Byzantii a Severo in ius Perinthiorum translati, ſubiicit: Περινθος δ' ἐςιν ἡ Ἡρακλεια, ὁθεν τῳ Ἡρακλειας· ϰ ἡ χειροτονια τȣ πατριαρχȣ ἀπονενεμηται, ὡς παρ' αὐτȣ χειροθετȣμενȣ τȣ Ἐπισκοπȣ τȣ Βυζαντȣ. Priſtinae autem illius auctoritatis in univerſam Thraciam Heracleenſi Epiſcopo concreditae veſtigia certiſſima ſuperſunt in Epiſcopatuum veteri laterculo, quem exhibet Leunclavius, ubi Metropolita Heracleae προεδρος των ὑπερτιμων, ϰ Ἐξαρχος πασης Θρακιας indigitatur.

Tot autem erant Eccleſiaſticae Metropoles in Thracica Dioeceſi, quot monuimus ſupra ex Notitia fuiſſe Provincias, nempe ſex numero. Quod facile comprobabo inſigni teſtimonio Theodoreti lib. 5. cap. 28. quum ait de Thracia, εἰς ἑξ ἡγημονιας διῃρηται; & ſubdit de Aſiana, ὑπο ἑνδεκα ϰ αὐτη ἀρχοντων ἰθυνεται; de Pontica, ἰσαριθμȣς ἐχει της Ἀσιας τȣς ἡγȣμενȣς. Vbi lapſus Chriſtophorſoni eſt advertendus, qui ἡγεμονιας illas, Epiſcopatus vertit, quaſi Thracia vaſta illa regio ſex Epiſcopatibus tantum regeretur, Aſiana undecim, & Pontica totidem. Immo vero de Metropolibus totidem Provinciarum eſt intelligendum; quas undecim numero Theodoretus hoc loco fuiſſe docet; licet in Notitia Imperii deſcripta ſub Arcadio & Honorio decem tantummodo Provinciae Ponticae Dioeceſi, & totidem Aſianae adnumerentur. Quoad Ponticam enim ratio habita fuit diſpoſitionis provinciarum ab illis Imperatoribus decretae, quaeque tunc in ordine politico vigebat: ideoque omiſſa eſt Paphlagonia provincia, quae ut ſuperioribus temporibus ſolidam provinciam Minoris Aſiae, & Ponticae Dioeceſeos conficiebat; ita ab Honorio Imperatore maximam diminutionem eſt paſſa, ut docuit nos Iuſtinianus noſter Nov. 29. Το τοινυν Παφλαγονων ἐθνος ἐπι τȣ Ὁνωριȣ τȣ Ἐυσεβȣς ληξεως χρονων ἐλαττωθεν ϰ πολεις ἀποβαλον τινας. Qui quidem Iuſtinianus Hono-

ria-

riadem provinciam, & Paphlagoniam in unum corpus coëgit, eique Novae provinciae Praetorem Paphlagoniae a ſe creatum praefecit, ſervata urbi Claudiopoli dignitate Metropoleos in Honoriade, & Gangrenſi in Paphlagonia, περὶ δὲ τὰς ἱερωσύνας οὐδὲν καινίζομεν, inquit idem Iuſtinianus. Videtur autem ab Honorio attributa fuiſſe Paphlagonia Galatiae provinciae; ex eoque id probari poſſe, quod in laterculo Provinciarum adiuncto Geographiae Ptolemaei, cuius tamen auctor eſt recentior Ptolomaeo, in prima Aſiae Tabula recenſetur Galatia coniunctim cum Paphlagonia his verbis, Γαλατία ἐν ᾗ Παφλαγονία: qui locus caſtigari non debet, neque provinciae illae dividi, ut fecit Salmaſius. Quod eleganter confirmatur ex iis, quae diſſeruit Euſebius Ancyrae Epiſcopus Act. VI. Concilii Chalcedonen. Profeſſus eſt enim ille, Civitatem Gangrenſem ad ſe decreta electionis Petri Epiſcopi detuliſſe, ut ab eo Epiſcopus inſtitueretur, & ut hoc illi perſuaderetur, tres ab Epiſcopis Ancyranis Gangriae Epiſcopos ordinatos commemoraſſe; ſe vero renuiſſe ordinationem, ne in litem cum Proclo Archiepiſcopo Conſtantinopoleos incideret; ipſius tamen Procli mandato Petrum ordinaſſe & in poſſeſſionem miſiſſe, ἐνθρονίσαι αὐτόν. [illegible]mvero quo iure Gangrenſes ab Epiſcopis Ancyranis, iam ab aliquot annis ordinationem tenuiſſent, niſi quia Ancyranus erat Metropolita Galatiae primae, cui ab Honorio ſubiecta fuerat Paphlagonia? Ceterum, quin ſuperioribus temporibus Paphlagonia cenſeretur inter Aſiae provincias, dubium non eſt ex Plinio, Strabone & Ptolomaeo: dividebaturque in Maritimam & Mediterraneam. Maritima cum Ponto, & Helenoponto tandem eſt confuſa. Mediterranea vero Romanis ceſſit, deficiente Regum ſtirpe, quorum ultimus Deiotarus Gangris Morzei, quod eſt oppidulum caſtrumque munitum, Regiam conſtituit, τὸ Μορζέως βασίλειον ἔχων τὰ Γάγγρα πολισμάτιον ἅμα καὶ φρούριον apud Srabonem lib. 12. Inde urbi Gangrenſi conciliata eſt Metropolitana dignitas, quam in rebus Eccleſiaſticis ſemper obtinuit, ipſique Paphlagoniae decus provinciae, etiam invito Honorio conſervavit, ut patet ex ſubſcriptionibus Epiſcoporum Concilii Chalcedonenſis apud Iſidorum, & in Codice Canonum Eccleſiae Romanae edito Moguntiae anno 1525. & alibi: ubi undecim provinciae ſub Pontica Dioeceſi earumque Metropolitani recenſentur, Bithyniae, Nicomedienſis, Galatiae primae, Ancyranus, Galatiae ſecundae, Peſſinuntis, Cappadociae primae, Caeſareenſis, Cappadociae ſecundae, Tyanenſis, Armeniae primae, Sebaſtenus, Armeniae ſecundae, Melitenus, Ponti Polemoniaci, Neocaeſarienſis, Helenoponti, Amaſenus, Paphlagoniae, Gangrenſis & Honoriados Claudiopolitanus. Rectiſſime ergo Theodoretus undecim provincias Eccleſiaſticas Ponticae Dioeceſi accenſuit: Notitiaque Imperii decem tantummodo in Politica diſpoſitione deſcripſit.

De

Digitized by Google

De Aſiana minor eſt difficultas, quae licet decem provinciis in Notitia circumſcribatur, quoad Imperii & Magiſtratuum adminiſtrationem; tamen in rebus Eccleſiaſticis Aſia Proconſularis illi coniungitur, ut monuimus ſupra ex lege Tertia Cod. Theod. de fide Cath. Adeo, ut in Concilio Conſtantinopolitano ſolius Aſianae appellatione, Aſia Proconſularis, & Vicarii Aſiana Dioeceſis comprehendatur, ut & iſto ad rem propoſitam egregio Theodoreti loco, τῆς Ἀσίας ὅλης nomine. Non ergo mirum eſt, ſi Theodoretus undecim Provincias & Metropoles numeret, quum Aſianae Proconſularem Aſiam adiungat. Vetus quaedam Notitia Provinciarum, quam profert Salmaſius, duodecim Provincias in Aſia recenſet, Aſiamque proprie ſumtam, primam Provinciam conſtituit; ſed, ut numerum duodenarium impleat, Galatiam laterculo inſerit, errore & oſcitantia ſupina, quam non caſtigavit Salmaſius; quum Galatia Ponticae Dioeceſi, & non Aſianae debeat accenſeri.

Ceterum Aſianae, Ponticae & Thracicae Dioeceſeon Metropolitae Primarii Exarchi dicebantur Ἔξαρχοι, ſcilicet Epiſcopus Epheſinus, Caeſareenſis, & Heracleenſis. Licet enim ex ſententia Synodi Sardicenſis Can. VI. Metropolitanis omnibus nomen Exarchi competat, ut obſervat Zonaras ad Can. XVII. Syn. Chalced. tamen auguſtius aliquid ſonat, ſi rem penitus inſpiciamus. Etenim nunc Patriarchas ſignificat, ut cenſebant illi veteres apud Zonaram, τινὲς μὲν ἐξάρχους τῶν Διοικήσεων τοὺς Πατριάρχας φασί· ſaltem cum Dioeceſeon additamento; nunc vero primi gradus & praecipuos honoratioresque Metropolitanos, qui non ſimpliciter Exarchi, ut ceteri, ſed ὑπέρτιμοι ἔξαρχοι appellabantur, teſte Gregorio Codino. His permiſſum fuit ad exemplum Patriarcharum geſtare in Eccleſiis ſuis Polyſtauria, inter quos recenſet Zonaras Epiſcopos Epheſi, Caeſareae, Theſſalonicae & Corinthi, etſi tres illi priores iampridem capite minuti eſſent: ἐλέγοντο δὲ Ἔξαρχοι καὶ ἕτεροι, ἤγουν ὁ Καισαρείας Καππαδοκίας, καὶ ὁ Ἐφέσου καὶ ὁ Θεσσαλονίκης, καὶ ὁ Κορίνθου, οἷς λέγεται διὰ τοῦτο καὶ προνόμιον δοθῆναι, Πολυσταύρια φορεῖν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις αὐτῶν.

Quare conſtanter audeo pronuntiare, Epheſi, Caeſareae, & Heracleae Epiſcopos nomine ἐξάρχων τῶν Διοικήσεων comprehendi dicto Canone II. Syn. Conſtantinopolitanae, cuius interpretatione defungimur. Inſignia autem tantae dignitatis argumenta ſuperſunt in Actis Concilii Chalcedon. in quibus Exarchis illis priores Sedes poſt maiorum gentium Patriarchas paſſim tribuuntur. Etenim Act. I. a parte laeva ante cancellos, τοῦ ἁγιωτάτου θυσιαστηρίου collocantur Legati Sanctiſſimi Archiepiſcopi Leonis, Anatolius Archiepiſcopus Conſtantinopolitanae regiae Civitatis, Maximus Archiepiſcopus Antiochiae, Thalaſſius Epiſcopus Caeſareae Cappadociae, & Stephanus Epiſcopus Epheſi, cum ceteris religioſiſſimis Epiſcopis Orientis & Pon-

Ponti, & Aſianae & Thraciae τῶν Διοικήσεων. A dextra vero parte Dioſcorus Archiepiſcopus Alexandrinus, Iuvenalis Epiſcopus Hieroſolymorum, & Quintillus Epiſcopus Heracleae primae Macedoniae, vices agens Anaſtaſii Epiſcopi Theſſalonicenſis, Petrus Epiſcopus Corinthi, & reliqui Aegyptiacae Dioeceſis & Illyrici. Et ſtatim poſt Iuvenalem Epiſcopum Hieroſolymorum recenſentur, & ſententiam dicunt Act. I. VI. & XVI. Quintillus Heracleae ἐπέχων τὸν τόπον τῆς Θεσσαλονίκης, Thalaſſus Epiſcopus Caeſareae Cappadociae, Stephanus Epiſcopus Epheſi, & Lucianus Epiſcopus Lyſiae, Vicarius Cyriaci Epiſcopi Heracleae Thraciae... In Epheſino Concilio celebrato ſub Dioſcoro Alexandrino poſt Domnum Antiochenum ſedent & cenſent Stephanus Epiſcopus Epheſi, & Thalaſſus Epiſcopus Caeſareae Cappadociae, ut refertur in Actione I. Synodi Chalcedonenſis. In legitima vero Synodo Epheſina, cui praefuit Cyrillus Alexandrinus, & vices agens Caeleſtini Romani Epiſcopi, poſt Iuvenalem Hieroſolymorum ſedent Memnon Epheſi, Flavianus Philipporum, Vicarius Rufi Theſſalonicenſis Epiſcopi, Theodotus Ancyrae, & Firmus Caeſareae Cappadociae. In Actis Synodi Epheſinae Tom. 2. c. 1. editionis Peltani, ubi expungendus eſt error, qui in ordinem ſedentium Epiſcoporum irrepſit, Theodoto Ancyrae in Galatia prima Epiſcopo, poſt Theſſalonicenſem, ante Caeſareenſem locato, quum poſtponi & ſequi debuiſſet, ut conſtat ex cap. 3. Tom. 2. ubi Firmus Caeſareae poſt Iuvenalem Hieroſolymorum Epiſcopum ante Ancyranum ſententiam dicit. Quin etiam ſubſcribit prior Theodoto Ancyrano ſententiae latae contra Neſtorium Tom. 2. cap. 10. & Synodicae epiſtolae ad Clerum Conſtantinopolitanum ſtatim poſt Flavianum Legatum Theſſalonicenſis Tom. 2. cap. 23. Plane negandum non eſt, quin magna fuerit Ancyranae urbis dignitas, quae & Auguſtum cieret conditorem, ut notat Ioannes Tzetzes Chiliade prima, capite de Mida, & inde valde commendata eſſet, quod vivo Auguſto & templa, & aras ſumtibus Aſiae poſuiſſet ὑπὸ τοῦ Κοινοῦ τῆς Ἀσίας ἐν Ἀγκύρῃ, ut emendavit Scaliger apud Ioſephum Originum lib. 16. cap. 10. eſſetque Galatiae Provinciae a Gallis olim occupatae Metropolis, ut docet e veteri Inſcriptione Caſaubonus ad Suetonium; quod ius Metropoliticum etiam in rebus Eccleſiaſticis obtinuit. Attamen, ut dixi, & Caeſareenſis, & Epheſini potior erat dignitas. Quod etſi ſatis aperte ſit a nobis demonſtratum, addam tamen hoc unum teſtimonium, petitum e litteris Epiſcoporum Aegyptiacae Dioeceſeos ad Leonem Imperatorem in tertia parte Concilii Chalcedonenſis. Vbi de facinoribus Timothei Aeluri, & caede Proterii Alexandrini, damnationeque Synodi Chalcedonenſis a Timotheo facta conquerentes, petunt ab eo, ut ea de re ad Leonem Romanum Pontificem, Epiſcopos Antiochenum, Hieroſolymitanum, Theſ-

ſalonicenſem & Epheſinum, alioſque referat, ut, quod aequius viſum fuerit, de illorum ſententia ad Canonum violatorum iniuriam ulciſcendam decernat. Vbi nominatim Epheſinus poſt Patriarchas & Theſſalonicenſem Epiſcopum Romani Pontificis Legatum, non autem inter ceteros recenſetur, ſcilicet aliquot annis poſt Concilium Chalcedonenſe, durante etiamnum adhuc priſtinae dignitatis fumo.

Ex ſupradictis liquido conſtat, tam ex praeſcripto Nicaenae Synodi, quam Conſtantinopolitanae, Ordinationes & cetera negotia Eccleſiaſtica ſic adminiſtrata fuiſſe in Aſiana, Pontica, & Thracica, ut totum arbitrium penderet a Synodis cuiuſque Provinciae; nec aliquid ſibi in eas arrogaret ullus Patriarcharum, immo nec ipſae inter ſe tres illae Dioeceſes commiſcerentur, ut patet Canonem ſecundum legenti. Quae diſpoſitio magnum incendium excitavit in animis Conſtantinopolitanorum, deſideriumque iniecit Provincias illas invadendi, & eo pacto novi Patriarchatus inſtituendi; ut regia civitas, quae Novae Romae nomine cohoneſtabatur, ſecundum locum poſt veterem Romam in rebus Eccleſiaſticis obtineret.

Sed quia uno impetu id perfici non poterat, viſum eſt, cautius id peragi poſſe, ſi tantae civitati indulgeretur in gratiam Comitatus Imperatorii, quod ſine magna aliorum iniuria fieri poſſe in Aeliae Epiſcopo praeiudicatum fuerat. Itaque quum Iuris Patriarchici duae ſint partes, ἡ προεδρία ϗ ἡ προστασία: Adminiſtratio autem duo ſumma capita complectatur, Metropolitanorum χειροτονίαν, & Synodorum Provincialium ἀναφορὰν, aut etiam ἔκκλητον in Synodo Patriarchali diiudicandam: Patres Conſtantinopolitani can. 3. partem alteram Patriarchatus, nempe τὴν προεδρίαν, & Privilegia Honoris poſt Epiſcopum Romanum tribuunt Epiſcopo Conſtantinopoleos, eo quod ſit ipſa Nova Roma. Τὸν μὲν τοι Κωνσταντινουπόλεως Ἐπίσκοπον ἔχειν πρεσβεῖα τῆς τιμῆς; μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης Ἐπίσκοπον, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν Νέαν Ῥώμην. Vbi ſunt expendenda verba illa πρεσβεῖα τῆς τιμῆς, *Privilegia Honoris*, non autem privilegia Adminiſtrationis. Neque ſane poſt Canonem ſecundum, aliud tribuere poterat Canon tertius, quam Honoris praerogativam. Sita enim erat urbs illa regia in faucibus Europae & Aſiae, ſed tamen in Dioeceſi Thraciae, cuius, ut & Aſianae & Ponticae adminiſtrationem, Provinciarum Synodis Canon ſecundus commiſerat, iuxta praeſcriptum Synodi Nicaenae, κατὰ τὰ ἐν Νικαίᾳ ὡρισμένα: tantum abeſt, ut hac in parte aliquid innovare decreviſſet. Id ergo ſolum praeſtitit haec ſecunda Synodus, quod in ſua poteſtate ſitum eſſe arbitrabatur, nempe Honoris praerogativam: cui rei aggrediendae praeluxerant ſuo praeiudicio Patres Nicaeni, qui Can. VII. Hieroſolymorum Epiſcopo τῆς τιμῆς ἀκολουθίαν attribuerunt, ſervata Metropoli, id eſt, Caeſareae Palaeſtinae, propria dignitate. Quamquam non tam illa parte ius novum ſtatuit Nicaena Synodus,

quam

quam συνηθειαν, & παραδοσιν ἀρχαιαν confirmat, ut diſerte profitetur. In illo tamen VII. Canone elucet manifeſta diſtinctio inter ἐξουσιαν & πρεσβεια: accepta ἁπλως, quae Can. VI. irrogata ſunt Eccleſiis Alexandrinae, & Antiochenae, & Ἀκολουθιαν της τιμης, quae ſancitur Aeliae Epiſcopo. Vt mirandum non ſit, cur ex rerum conſequentia, & ex ipſa verborum vi πρεσβεια της τιμης collata Epiſcopo Conſtantinopolitano de Privilegiis honorariis interpreter. Quae differentia confirmatur apertiſſime ex Can. XII. Synodi Chalcedon. quo decernitur, Honorem ſolum impendi Epiſcopis earum civitatum, quibus reſcripto Principis conceſſum eſt ius Metropoleos μονης ἀπολαυετωσαν της τιμης, ſervato antiquae Metropoli iure ſuo. Occaſionem autem condendi Canonis XII. praebuerunt contentiones ortae inter Photium Epiſcopum Tyri Metropolitam Phoeniciae primae, & Euſtathium Epiſcopum Beryti Metropolitico iure ab Imperatore recens cohoneſtatae Act. IV. Et inter Eunomium Epiſcopum Nicomedienſem, Bithyniae totius Metropolim ſibi aſſerentem ex veteri conſuetudine, & Anaſtaſium Epiſcopum Nicaenum novam Metropoleos dignitatem ſedi ſuae arrogantem ex reſcripto Valentiniani & Valentis Act. XIII. quam litem prolatis hinc inde tabulis de Concilii ſententia Iudices cognitores ita ſopierunt: Την μεν αὐθεντιαν του Μητροπολιτου ἐν της κατα Βιθυνιαν Ἐκκλησιαις ὁ Νικομηδειας Ἐπισκοπος ἕξει του Νικαιας την τιμην μονην του Μητροπολιτου ἐχοντος, ὑποκειμενου δε κατα μιμησιν των ἀλλων Ἐπισκοπων της ἐπαρχιας, τῳ της Νικομηδειας. Eadem honoraria dignitas Metropolitica conceſſa fuit urbi Chalcedonenſi a Marciano Imperat. de Synodi Oecumenicae ſententia Act. VI.

Vnde patet, non eſſe alienam a mente antiquorum Canonum Honoris a poteſtate ſecretionem, utpote quae Canonum auctoritate ſit introducta. Noſtram igitur interpretationem quod attinet, ad Patriarchatus Conſtantinopolitani Honorariam inſtitutionem in ſecunda Synodo, haec ſatis confirmant. Quibus addemus Epiſtolam Synodicam Concilii Chalcedonenſis, & Zonarae teſtimonium ad Can. XXVIII. illius Synodi. Immo & ipſius Anatolii Epiſcopi Conſtantinopolitani confeſſionem ingenuam, qui Synodi evocandae e Provinciis ius nullum ſibi competere profitetur. Quae opportune ſu s locis infra recitabuntur.

Quid dicemus de Socrate, eſtne adverſarius, an ſententiae noſtrae adſtipulator? Tentemus. Ait ille lib. 5. cap. 8. decretum fuiſſe in ſecunda Synodo, ut Conſtantinopolitanus Epiſcopus habeat πρεσβεια της τιμης poſt Romanum Epiſcopum. Nihil ergo mutat ex iis, quae aſſeruimus. Sed ſubiicit, eam Synodum diſpertitis provinciis Patriarchias conſtituiſſe. Και κληρουνται Νεκταριος μεν την μεγαλοπολιν, και την Θρᾳκην· obveniſſeque Nectario Conſtantinopolim & Thraciam, Ponticae Dioeceſeos την Πατριαρχιαν Helladio Caeſareae Cappadociae,

Gregorio Nyſſae, & Otreio Melitenae in Armenia Epiſcopis. Aſianae vero Amphilochio Iconii & Optimo Antiochiae in Piſidia, Aegyptum Timotheo Alexandrino attributam. Permiſſas autem Orientis Eccleſias Pelagio Laodiceae & Diodoro Tarſi, reſervata Antiochenae Eccleſiae praerogativa: additque his definitionibus, Imperatorem ſuffragatum fuiſſe. Hinc tantum confici poſſet contra poſitionem noſtram, ſaltem in Thraciam ſummum ius, & Patriarchalem auctoritatem attributam fuiſſe Conſtantinopolitano Epiſcopo. Quamquam in eo ipſo fallatur Socrates, & in eo etiam, quod plures Patriarchias introductas fuiſſe in Oriente, in Aſiana & Pontica, argutetur contra mentem & verba Canonis ſecundi, ut conſtat ex iis, quae ſupra obſervavimus. Niſi temperare malimus Socratem, & ſana interpretatione mollire, ita, ut Patriarchias illas temperarias καταχρηστικως accipiamus non de iure aliquo, & dignitate Epiſcopalibus Sedibus attributa contra veterem Canonem, ſed de iure communionis Eccleſiaſticae, quod erat pars non contemnenda iuris Patriarchici. Etenim quum variis & falſis opinionibus diſcerptus eſſet Oriens, Aegyptus & Aſiana, Pontica & Thracica Dioeceſes, ne pii & optimi viri fallerentur, dum incautius haereticis Epiſcopis communicarent, haec regula praeſcripta eſt a Patribus Conſtantinopolitanis, ut iis ſolis communicaretur, qui communione iuncti eſſent Nectario quoad Conſtantinopolim, & ceteris Epiſcopis, quoad Aegyptum, Orientem, Aſianam, Ponticam & Thracicam.

Quod ita eſſe, cuique facile perſuadebit Sozomenus, qui, velut interpretans Socratem, ſcribit lib.7.cap.9. Synodicis Decretis ſuum ſuffragium Imperatorem adieciſſe, & caviſſe, ut rata haberetur fides Concilii Nicaeni, & Eccleſiae iis committerentur, qui in tribus perſonis unam confiterentur divinitatem. Hos vero eſſe τυς Κοινωνυντας Νεκταριῳ ἐν Κωνσταντινυπολει, qui communicarent Nectario Conſtantinopoli: in Aegypto cum Timotheo Alexandrino; in Orientalibus Eccleſiis cum Diodoro Tarſenſi, & cum Pelagio Laodicenſi in Syria. Apud Aſianos cum Amphilochio Iconii. In civitatibus vero Ponti, ἀπο Βιθυνων μεχρι Α'ρμενιων, cum Helladio Caeſareae Cappadocum, Gregorio Nyſſae, & Otreio Melitenae. Ε'ν δε ταις περι Θρακην ϗ Σκυθιαν πολεσι, Τερεντιῳ τῳ Τομεων, ϗ Μαρτυριῳ τῳ Μαρκιανυ πολεως. *In Thraciae autem Scythiaeque urbibus cum Terentio Tomorum, & Martyrio Marcianopolis Epiſcopo*. Ex quo diſcimus, nullam propterea Sedibus illis Epiſcopalibus perpetuam Patriarchiae dignitate attributam, ſed emendatae Epiſcoporum illorum vitae & integrae famae, quod religioſe ſuis Eccleſiis praeeſſent, rationem habitam, ut retinendi in Eccleſiis Epiſcopi cum illis communione ſociarentur, ut diſerte notat Sozomenus: Τυτυς γαρ ϗ Βασιλευς ἐπῃνεσεν ἰδων συγγενομενος, ϗ δοξα ἀγαθη περι αὐτων ἐκρατει, ὡς τας Ἐκκλησιας ἐυσεβως ἀγοντων. Id autem,

ne

ne longius rem iſtam trahamus, demonſtrat apertiſſime ipſa lex Imperatorum a Socrate & Sozomeno enarrata, quae exſtat in *l.* 3. *C. Theod. de fide Catholica*, unde petenda eſt negotii iſtius diſcuſſio: *Epiſcopis*, inquiunt Imperatores, *tradi omnes Eccleſias mox iubemus, qui unius maieſtatis, atque virtutis Patrem & Filium & Spiritum ſanctum confitentur, eiuſdem gloriae, claritatis unius, nihil diſſonum profana diviſione facientes: ſed Trinitatis ordinem, perſonarum adſertionem, & Divinitatis unitatem: quos conſtabit communione Nectario Epiſcopo Conſtantinopolitanae Eccleſiae, Timotheo necnon intra Aegyptum Alexandrinae urbis Epiſcopo eſſe ſociatos: quos etiam in Orientis partibus, Pelagio Epiſcopo Laodicenſi, & Diodoro Epiſcopo Tarſenſi: In Aſia nec non Proconſulari, atque Aſiana Dioeceſi, Amphilochio Epiſcopo Iconienſi, & Optimo Epiſcopo Antiocheno: In Pontica Dioeceſi Helladio Epiſcopo Caeſarienſi, & Otreio Meliteno & Gregorio Epiſcopo Nyſſeno; Terennio Epiſcopo Scythiae, Marmario Epiſcopo Marcianop. communicare conſtiterit, hos ad obtinendas Eccleſias Catholicas ex communione, & conſortio probabilium Sacerdotum oportebit admitti. Omnes autem, qui ab eorum, quos commemoratio ſpecialis expreſſit, fide communionis diſſentiunt, ut manifeſtos haereticos ab Eccleſiis expelli, neque his penitus poſthac obtinendarum Eccleſiarum Pontificium facultatemque permitti, ut verae ac Nicaenae fidei Sacerdotia caſta permaneant, nec poſt evidentem praecepti noſtri formam malignae locus detur aſtutiae.*

Porro pars illa huius legis luxata eſt, quae Terennii Scythiae Epiſcopi, & Marmarii Marcianopoleos mentionem facit, & facile reſtitui poteſt ex Sozomeno hoc modo: *In Thracia & Scythia Terentio Tomorum Epiſcopo, & Martyrio Epiſcopo Marcianopoleos*. Quae reſtitutio neceſſaria, ut ſententiae hiatus commode farciatur. Etenim deſignato communionis conſortio cum Nectario in urbe Conſtantinopolitana, in Aegypto cum Timotheo Alexandrino; in Orientis Eccleſiis, in Aſiana & Pontica, ſupererat Thracica, cuius partem, & unam e ſex Provinciis obſervabamus eſſe Scythiam. Huic ergo Dioeceſi proviſum eſt per conſortium Terentii Tomorum Epiſcopi in Scythia & Martyrii Marcianopol. in reliqua Thracia. Epiſcopus enim Tomorum omnibus Eccleſiis Scythiae praeerat, ut teſtatur ipſe Sozomen. lib. 7. cap. 19. & 25. dum verba facit de Theotimo illius urbis Epiſcopo rerum mirabilium patratore, quem ideo Hunni Iſtrum accolentes Θεὸν Ῥωμαίων ὠνόμαζον. Theodor. lib. 4. cap. 30. meminit Bretannionis omnibus Scythiae Eccleſiis praepoſiti πάσης τῆς Σκυθίας τὰς Πόλεις ἀρχιερατικῶς ἰθύνειν πεπιστευμένος. Martyrius autem ille Marcianopolitanus ſubſcripſit Concilio Conſtantinopolitano, ut Epiſcopus Provinciae Moeſiae, quae eſt Moeſia ſecunda, una e ſex provinciis Thraciae Dioeceſeos. Vnde conficitur error inſignis Socratis, quem ini-

initio notavimus, quum Iura communionis per Thraciam decreta fuiſſe Nectario, a Synodo & Imperatoria conſtitutione affirmat; contra vero conſtet ex Sozomeno, & legis Theodoſianae ſerie a nobis egregie reſtituta, Ius communionis indultum Terentio Tomenſi & Martyrio Marcianopolitano per Thraciam & Scythiam. Nectario vero in urbe Conſtantinopolitana tantum: quae tamen non erat pars poenitenda, ob regiae urbis amplitudinem, & fere omnium Epiſcoporum ad eam civitatem frequentiſſimum commeatum.

Ex ſuperioribus argumentis aperte deducitur, ſolam Honorariam dignitatem dicto Canone III. conceſſam fuiſſe Epiſcopo Conſtantinopolitano, quae tamen plenum legis Eccleſiaſticae robur obtinuiſſe cenſenda non eſt, donec tandem a Romano Pontifice τὸ Κῦρος accepit. Etenim ab initio neque Synodus ſecunda, nec Epiſcopi ſequenti anno Conſtantinopoli congregati Relationem, ut debuerant, ad ſedem Apoſtolicam ea de re miſerunt, licet in Synodica epiſtola ad Damaſum Papam de Nectarii, & Flaviani Antiocheni ordinationibus retulerint apud Theodoretum lib.5.cap.9. Equidem Leo Pontifex conqueſtus eſt, Canonem illum dignitatis Conſtantinopolitanae aſſertorem ad ſedem Romanam non fuiſſe relatum. Tamen in epiſtola Synodica Concilii Conſtantinopolitani Eccleſia Conſtantinopolitana inter inſigniores, quarum ordinationibus proviſum fuit, a Synodo ideo recenſetur, ut detur locus eam Antiochenae Eccleſiae praeferendi, immo novum illud ius ſatis inſinuatur, quum de novo aedificata eſſe dicitur Νεοπαγὴς Ἐκκλησία. Sed neque ipſi urbis Conſtantinopolitanae Epiſcopi novum illud ius, quod ad Eccleſiae univerſalis politiam aliquo modo pertinebat, Epiſcopo Romano ſtatim approbaverunt. Ex quo, nullam & caducam fuiſſe Canonis illius Conſtitutionem, arguit Leo Papa ep. ad Anatolium Epiſcopum: *Perſuaſioni enim tuae in nullo penitus ſuffragatur, quorumdam Epiſcoporum ante ſexaginta, ut iactas, annos facta ſubſcriptio nunquamque a praedeceſſoribus tuis ad Apoſtolicae ſedis transmiſſa notitiam, cui ab initio ſui caducae, dudumque collapſae, ſera nunc & inutilia ſubiicere fulcimenta voluiſti eliciendo a fratribus ſpeciem conſenſionis, quam tibi in ſuam iniuriam verecundia fatigata praeberet.*

Enimvero licet haec ita ſe habeant, nihilominus certum eſt, Conſtantinopoleos Epiſcopum ſtatim dignitatis ſecundae poſſeſſionem indeptum fuiſſe, eamque multis annis ſervaſſe, donec ad Honorem facta eſt auctoritatis adiectio. Neque longe petenda ſunt argumenta: Praeſto enim nobis eſt lex illa III. Cod. Theod. de fide Cath. quam protulimus, quae Nectario quaſi poſſeſſionem novi Iuris & Honoris tradit, & Timotheo Alexandrino Epiſcopo praeponit. Eodem ordine venerabilium Eccleſiarum Conſtantinopolitanae & Alexandrinae meminit lex VI. Cod. Theod. de Patrociniis vicorum lib. XI. Tit. XXIV.

lata

lata ab Honorio & Theodoſio. Synodus etiam Antiochena habita ſub Domno Patriarcha in cauſſa Athanaſii Perrheni Epiſcopi perpetuo Archiepiſcopum Conſtantinopoleos Proclum, Cyrillo Archiepiſcopo Alexandrino anteponit Act. XIV. Synod. Chalced.

Sed ad probationem iſtam peremtorie conficiendam elegans eſt locus petitus ex Act. I. Syn. Chalced. in qua dum releguntur acta praedatoriae Synodi Epheſinae ſub Dioſcoro, quae poſt Iuvenalem Hieroſolymorum & Domnum Antiochenum, Flavianum Conſtantinopol. collocabant, Orientales Epiſcopi exclamarunt inter cetera: Φλαυιανος ἐν τῷ ἰδίῳ τοπῳ δια τι ἐκ ἐκαθισθη; τον Κωνσαντινεπολεως Ἐπισκοπον δια τι πεμπτον ἐταξαν; Παςχασινος ὁ ἐυλαβεςατος ἐπισκοπος εἶπεν· ἰδε, ἡμεις Θεῦ θελοντος, κυριον τον Ἀνατολιον πρωτον ἐχομεν. ἐτοι πεμπτον ἐταξαν τον μακαριον Φλαυιανον. Διογενης ὁ ἐυλαβεςατος ἐπισκοπος Ἐκκλησιας Κυζικε εἶπεν· ἐπειδη ὑμεις τες κανονας οἰδατε. *Flavianus quare in proprio loco non ſedit? Conſtantinopolitanum Epiſcopum quare quintum poſuerunt? Paſchaſinus reverendiſſimus dixit: Ecce nos Deo volente Dominum Anatolium primum habemus: hi quintum poſuerunt beatum Flavianum. Diogenes reverendiſſimus Epiſcopus Cyzici Eccleſiae dixit: Quoniam vos regulas ſcitis.* Quid illuſtrius afferri poteſt? Ecce Orientales Epiſcopi, quibus cara eſſe debuerat Antiochenae Eccleſiae dignitas, queruntur & vociferantur, cur Flavianus quinto loco ſederit; Paſchaſinus vero Legatus Rom. Pontificis huic iuſtae expoſtulationi veluti ſuccinens, Anatolium Conſtantinopolitanum proximo a ſe loco ſedere demonſtrat, ut Synodi Chalcedonenſis canonicum ordinem prae latrocinio Epheſino iuſtitiamque commendet. Diogenes Cyzici hoc tribuit Canonum auctoritati, quos Paſchaſinus ſequebatur, hac in parte non reclamante Paſchaſino*. Itaque & Legatorum iudicio & Synodi Chalcedonenſis approbatione in ipſa Concilii inchoatione, ſecundae Sedis Honor delatus eſt Anatolio Epiſcopo Conſtantinopolitano ex vi Canonum Eccleſiaſticorum. Quinimmo ab ipſo Nectario Orientalium Eccleſiarum Principatum Sedi Conſtantinopolitanae tribuunt Patres Chalcedonenſes in Proſphonetico ad Marcianum Imperatorem: των δε, id eſt, Orientalium Epiſcoporum, Νεκταριος συν Γρηγοριῳ ἡγεμονιαν ἠρχετο.

Porro nobis hoc gradu ſiſtendum non eſt, ſi Conſtantinopolitanae Eccleſiae progeſſus a tempore ſecundae Synodi ad quartam adnotare velimus. Neque enim aut rerum, aut hiſtoriae adeo ſum imperitus, quin perſpectae mihi ſint continuae & veluti quotidianae Epiſcoporum Novae Romae & Regiae Civitatis molitiones, ut ſe novae auctoritatis incrementis in dies augerent. Quod illis erat valde proclive Imperatorum aſſenſu & poteſtate nixis, tantaeque urbis amplitudine & civium ſuorum, id eſt Illuſtriſſimorum Imperii Magiſtratuum, ſtudiis votiſque, & Aſianae, Ponticae, Thracicae, aliarumque Dioeceſeon Epi-

Epiſcoporum, gratiam ſecundi Epiſcopi Principibus ut plurimum cariſſimi captantium, vili adulatione ſuffultis. Quia ergo illis deerat Synodus Patriarchalis, in qua Metropolitarum Synodicae relationes, aut Epiſcoporum querelae tractarentur, deerat etiam Metropolitarum ordinatio, utrique capiti remedium quaeſiverunt, ut quae ſenſim & repetitis vicibus praeter Canonem ſub ſpecie maioris boni acta eſſent, ipſa tandem conſuetudine iuvarentur, & in vim legis tranſirent. Quae duo capita magnam inter ſe conſenſionem habent. Etenim Synodus Patriarchalis ex iis conflatur, qui ordinationem ſuſcipiunt a Patriarcha, & vice verſa ii ſoli Metropolitae ordinantur a Patriarchis, qui ſunt eius Synodo & iuriſdictioni ſubiecti. Quod probatur egregie praeter cetera teſtimonia, quae proferre poſſem, ex Nov. 137. Iuſtiniani cap. 4. Συνιεναι παρα μεν τοις μακαριωτατοις Πατριαρχαις. ἐκεινους τους παρ' αὐτων μεν χειροτονουμενους, μη ἐχοντας δε δικαιον, ἀλλους Ἐπισκοπους χειροτονειν. Et Nov. 123. cap. 10. quas Photius Tit. 8. Nomoc. cap. 8. his verbis explicat. Συνοδους των Μητροπολιτων παρα τοις Πατριαρχαις, καὶ των Ἐπισκοπων παρα τοις Μητροπολιταις, cogi & celebrari.

Ex qua Photii interpretatione conficitur elegans reſtitutio in contextu Graeco Iuſtinianaeae Novellae deleta particula negativa μη, ut paraphraſtice enunciati ſint d. Nov. Metropolitani his verbis: *& ii, qui a Patriarchis ordinati ſunt, & habent ius alios Epiſcopos ordinandi.* Alioqui retenta negativa dictione nullus erit ſenſus. Quid enim ſignificarint iſta, *convenire tantum Epiſcopos ordinatos a Patriarcha, quique ius alios ordinandi non habeant?* ſunt nugae. Porro conventus iſte Metropolitanorum apud Patriarcham fiebat annua, bima, aut trima die. Ceterum pro gravibus, & arduis negotiis ad Patriarchae libitum cogebantur extra ordinem plenariae quaedam Dioeceſeon Patriarchalium Synodi, quibus intererant Metropolitani, & aliquot Epiſcopi a Provincialibus Synodis electi, ut patet ex Conciliorum actis.

De Synodis iſtis Patriarchalibus exſtat elegantiſſimus Canon in VIII. Synodo Oecumenica contra Photium Patriarcham Conſtantinopolitanum Can. XVII. in fragmentis, quae collecta ſunt a Laurentio Surio. *Haec ſancta Synodus tam in ſeniori & Nova Roma, quam in Sede Alexandriae, Antiochiae, & Hieroſolymorum priſcam conſuetudinem decernit in omnibus conſervari, ita ut eorum Praeſules univerſorum Metropolitanorum, qui ab ipſis promoventur, ſive per manus impoſitionem, ſive per Pallii dationem Epiſcopalis dignitatis firmitatem accipiant, habeant poteſtatem videlicet ad convocandum eos urgente neceſſitate ad Synodalem conventum, vel etiam coërcendum illos & corrigendum, quum fama eos ſuper quibuſdam delictis forſan accuſaverint.* Infra: *Conſueverunt autem Metropolitani bis in anno Synodos facere, ideoque ſicut dicunt, ad Patriarchale penitus non poſſe concurre-*

re

re caput. Sed ſancta haec & univerſalis Synodus, nec Concilia, quae a Metropolitis fiunt, interdicens, multo magis illa novit rationabiliora eſſe ac utiliora Metropolitanorum Conciliis, quae a Patriarchali Sede congregantur, & idcirco fieri exigit. A Metropolita quippe unius provinciae efficitur, a Patriarcha vero ſaepe totius cauſſa Dioeceſeos diſpenſatur, ac per hoc communis utilitas providetur. Propter quod & ſpeciale propter generale bonum deſpici convenit, quum a maioribus ſuper hoc facta fuerit advocatio: quamvis apud quoſdam Metropolitanorum antiqua conſuetudo, & Canonica traditio per contemtum ipſorum poſtpoſita videatur, non concurrentibus eis ad communem profectum. Quos leges Eccleſiae ſevere condemnantes, omni excuſatione ſemota ſubiacere vocationibus proprii Patriarchae, ſive quum communiter ſive cum ſingulatim factae fuerint, exigunt.

Igitur quia ius nullum Synodi Patriarchalis cogendae Conſtantinopolitanis competebat, ut illius aliquo modo vices implerent, ingenioſo commento minutionem iſtam farciverunt. Quippe quum inſano quodam ſtudio ex omnibus orbis Romani Provinciis ſub ſpecie negotiorum eccleſiaſticorum Epiſcopi ad aulam Imperatoris accederent, iniuſtis & importunis ſaepe flagitationibus Magiſtratus, & ſaeculares functiones caris ſuis ambientis, ut conqueritur Oſius in Synodo Sardicenſi Can. VII. fiebat, ut ſexaginta & amplius Epiſcopi primi & ſecundi gradus in urbe Conſtantinopolitana moram facerent, quibus id in more poſitum erat, ut Palatium Imperatorem ſalutaturi non ſingulatim, ſed ut corpus Epiſcoporum adirent, ut obſervat Sozom. lib.7. cap.6. των ενδημουντων Επισκοπων της Κωνσταντινουπολεως παραγενομενων εἰς τα Βασιλεια, οἱ ἀγε εἰκος, ἀσπασασθαι τον Κρατουντα. Si quod ergo dubium Canonicum incideret, proculdubio ab illis conſulendus erat ſecundae dignitatis Epiſcopus; qui porro, ne ſpretos haberet tot Epiſcopos in urbe commorantes, eos in conſilium adhibebat, ut prudenti reſponſo ſecundum Canones propoſita quaeſtio finiretur. Hic conventus tot Epiſcoporum, cui praeſideret Archiepiſcopus regiae urbis, ſtatim adulatione foeda invitis Canonibus Synodi nomen ſortitus eſt, &, quod ex occaſione introductum fuit, ipſa conſuetudine Synodi Canonicae robur contra Canones aſſumſit.

Quod luculentiſſime demonſtrat illuſtris locus in Act. IV. Concil. Chalced. ubi querela Photii Epiſcopi Tyri, & Synodi Conſtantinopolitanae ſub Anatolio temerarius auſus retexitur. Obtinuerant Berytenſes ab Imperatore Theodoſio ius Metropoleos in Provincia Phoeniciae primae ſex urbibus a iure Tyrenſis urbis, & Eccleſiae reciſis, & Beryto adiudicatis. Reſcriptum Principis confirmavit Synodus habita Conſtantinopoli ſub Anatolio, depoſitionem comminata Photio, ni praeberet aſſenſum novitati. Et ne Maximi Antiocheni Patriarchae, cui Phoenicia parebat, deeſſet auctoritas, licet ille Epiſcopali conven-

ventui non intereſſet, quia tamen Conſtantinopoli degebat, ad eum eſt allata charta Synodica ſubſcripta ab Anatolio Archiepiſcopo, quem ſequens Domnus ſubſcripſit, ϰ τούτῳ ἀκολουθήσας κᾀγω, ὑπέγραψα. Subſcripſit & Photius, ſed coactus; ita ut poſtea duos Epiſcopos in diſtractis Vrbibus ordinaret, quod factum a Synodo Conſtantinopolitana excommunicationem in Photium abſentem, & inauditum per centum & viginti duos dies provocavit. Integram huius negotii diſcuſſionem Synodo Chalcedonenſi permiſit Imperator Marcianus. Quae nulla principalis reſcripti, aut Synodicae confirmationis ab Anatolio factae ratione habita, Photio Tyrenſis Eccleſiae Metropolitae ius antiquum omnino reſtituit. Sed hic eſt advertenda cognitorum Iudicum interlocutio: *Dicat*, inquiunt, *ſancta Synodus*, *an Synodum appellare oporteat*, *Conventum Epiſcoporum*, *qui in regia civitate diverſantur*. Εἰ Σύνοδον χρὴ καλεῖν τῶν ἐπιδημούντων τῇ Βασιλίδι πόλει συνέλευσιν. Tryphon Epiſcopus Chii reſpondit: *Synodus appellatur*, *& conveniunt & laborantes aliqua oppreſſione ſua iura nanciſcuntur*. Σύνοδος καλεῖται. ϰ συνάγονται, ϰ οἱ καταπονούμενοι τῶν δικαίων ἀπολαύουσι. Sed Anatolius ipſe, cui praecipue incumbebat, ut Iudicibus & toti Concilio cauſſam ſuam approbaret, ait: *Tenuit pridem conſuetudo*, *ut qui in magna hac civitate morantur ſanctiſſimi Epiſcopi*, *quum eos temporis occaſio vocat*, *de emergentibus quibuſdam Eccleſiaſticis cauſſis conveniant ac ſingula definiant*, *reſponſoque eos dignentur*, *qui precantur aliquid*. *Nihil ergo a me factum eſt*, *quod novitati ſit affine*: *nec ſanctiſſimi*, *qui in civitate erant Epiſcopi*, *novam formam protulerunt*, *ac oſtendit praeſentiam Epiſcoporum actio*, *quae facta eſt*. Συνήθεια ἄνωθεν κεκράτηκε τοὺς ἐνδημοῦντας τῇ μεγαλωνύμῳ πόλει ἁγιωτάτους Ἐπισκόπους, ἡνίκα καιρὸς καλέσει περὶ ἀνακυπτόντων τινῶν Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, συνιέναι, ϰ διατυποῦν ἕκαστα. ϰ ἀποκρίσεως ἀξιοῦν τοὺς δεομένους. οὐδὲν τοίνυν καινοτομίας παρ᾽ ἐμοῦ ἐχόμενον γεγέννηται, οὐδὲ συνεδρεύσαντες κατὰ τὸ σύνηθες οἱ ἐνδημοῦντες ἁγιώτατοι Ἐπίσκοποι καινὸν τύπον ἐξήνεγκαν, ϰ δείκνυσι τὴν παρουσίαν τῶν Ἐπισκόπων ἡ γενομένη πρᾶξις. Hic gnaviter obſervatum velim, Anatolium non auſum aſſerere ſibi novam auctoritatem ex Canone III. Synodi Conſtantinopolitanae, ſed tantum ex conſuetudine. Etenim non modo Canon tertius, Synodi cogendae in urbe Conſtantinopolitana ius non conſtituebat, quin potius prohibebat Canone II. quum ex Synodi Nicaenae definitione omnes quaeſtiones Canonicas Synodis Provinciae committebat. Secundo loco notandum eſt, nullam iuriſdictionem Canonicam huic Synodo competiviſſe, ita ut actores ad tribunal ſuum cogeret, vetaretque alibi diſceptationem proponere, ſed tantum prorogata conſentientium partium iuriſdictione uſam, ut inſinuat Anatolius. Καὶ ἀποκρίσεως ἀξιοῦν τοὺς δεομένους. Tertio eſt obſervandum, Synodum iſtam conſuetudine introductam non conſtare Epiſcopis evocatis per litteras tractorias

e Pro-

e Provinciis, quale ius competit Metropolitanis Epiſcopis ex Conciliis Antiocheno, Carthaginenſi, Chalcedonenſi aliiſque plurimis; ſed iis tantum, qui, prout res naſcerentur, Conſtantinopoli forte fortuna reperirentur. Erant ἐνδημοῦντες Epiſcopi, non vero συναχθροισθέντες. Quare Synodus illa Conſtantinopolitana vocata fuit ἐνδημοῦσα Σύνοδος, id eſt, Epiſcoporum ἐνδημούντων.

Eius rei exemplum illuſtre deſumitur ex Actis Synodi Conſtantinopolitanae habitae ſub Flaviano Archiepiſcopo Conſtantinopoleos adverſus Eutychetem *Archimandritam*, quae referuntur Act. I. Syn. Chalced. Ἐν τῇ φιλοχρίστῳ καὶ βασιλευούσῃ Κωνσταντινουπόλει νέᾳ Ῥώμῃ, συναχθείσης τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης Συνόδου, τῆς ἐνδημούσης ἐν τῇ προειρημένῃ Μεγαλοπόλει, ἐν τῷ σηκρήτῳ τοῦ Ἐπισκοπείου προκαθεζομένου τοῦ ἁγιωτάτου καὶ ὁσιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Φλαυιανοῦ. Ecce diſerte vocatur Synodus ἐνδημοῦσα, id eſt, Epiſcoporum in civitate morantium, paſſimque Patres illi in omnibus Actionibus ſe Ἐνδημοῦσαν Σύνοδον indigitant. Hinc eſt, quod Eutyches ad minuendam Synodi ſub Flaviano auctoritatem, ait, ſe ab Euſebio Epiſcopo Dorylaei haereſeos accuſatum coram Flaviano & aliis Epiſcopis, qui tunc *pro privatis cauſſis* in urbe degebant regia; in confeſſione fidei a ſe propoſita Epheſino Concilio ſub Dioſcoro, & relata in act. I. Concilii Chalcedonenſis, παρὰ Εὐσεβίου τοῦ Ἐπισκόπου Δορυλαίου λιβέλλους ἐπιδόντος κατ᾽ ἐμοῦ τῷ ἀλλαβεστάτῳ Φλαυιανῷ, καὶ τοῖς ἐκ διαφόρων ἰδίων ἕνεκα αἰτιῶν ἐνδημοῦσι τῇ βασιλευούσῃ.

Porro Conſtantinopoleos Archiepiſcopi ſibi ius illud uſurparunt, ut in Synodo ἐνδημούσῃ de fide, & relationibus Metropolitanorum cognoſcerent, ſicut monebat Anatolius, & docent Acta dictae Synodi ſub Flaviano, quae non ſolum haereſeos damnavit Eutychetem, idque canonice παρὰ τοῦ ἰδίου Ἐπισκόπου, inquit Paſchaſinus in damnatione Dioſcori: ſed & Florentii Epiſcopi Sardium Metropolis provinciae Lydiae in Aſiana Dioeceſi, relationi factae contra Ioannem, & Coſſinium Epiſcopos ſub ſe conſtitutos reſponſum dedit: Ἀναγινωσκομένης ἀναφορᾶς σταλείσης παρὰ Φλωρεντίου Ἐπισκόπου τῆς Σαρδιανῶν Μητροπόλεως τῆς ἐπαρχίας Λυδῶν, τύπου τε δοθέντος φανεροῦ ἐπὶ τοῖς ἀναγνωσθεῖσιν.

Hinc illuſtranda eſt Anaſtaſii Nicaeni Epiſcopi, adverſus Eunomium Nicomedienſem Flaviano Archiepiſcopo Conſtantinopoleos porrecta petitio ſuper ordinatione Epiſcopi Baſilinopoleos, quam ſibi Nicaenus ex antiqua conſuetudine contra ius Nicomedienſis Metropolitae vindicabat. Ἐπέδωκα, inquit, λιβέλλους τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ γενομένῳ· ἀξιῶν αὐτὸν καλεῖσθαι, τὸν Κυρὸν Εὐνόμιον τὸν Ἐπίσκοπον, καὶ δικάσαι μεταξὺ τῶν δικαίων ἡμῶν· ſcilicet, ut de iure partium cognoſceret in Synodo Endimouſa. Tamen Archiepiſcopus cognitionem iſtam, quia illi non incumbebat ex muneris neceſſitate, in ſe ſuſcipere noluit, ne iuri Metropolitico praeiudicium aliquod fieret: tantum generaliter monuit, ut ſtarent antiquae conſuetudini; ſubiicit enim

 Ana-

Anaſtaſius : διδωσι γραμματα, ſcilicet Archiepiſcopus, καὶ προς ἐμε καὶ προς αὐτον, γραψας ἀμφοτεροις, ὁτι μηδεις ὑμων μηδεν καινοτομειτω, ἀλλα ϛοιχειτε τοις ἀρχαιοις. Οἰδα γαρ ἐγω, πως ὀφειλω τας Μητροπολεις τιμαν.

Referrem etiam ad Synodi Ἐνδημουσης cognitionem Attici Epiſcopi Conſtantinopolitani litteras ad Agapetum Synodorum Epiſcopum in Phrygia Pacatiana, niſi potius ex lectione Socratis lib. 7. cap. 3. conſtaret, eum interpretis, & pararii pacem conciliantis, non autem iudicis egiſſe munus. Etenim quum Theodoſius Orthodoxorum Epiſcopus Macedonianos haereticos graviſſimis iniuriis divexaſſet, ut ab illis contra ius faſque pecunias emungeret, praecipueque Agapetum haereticorum Epiſcopum variis moleſtiis afflixiſſet, Conſtantinopolim tendit, mandatum a Praefecto Praetorio impetraturus, quo maiore mole partes opprimeret. Interea Agapetus ad rectam ſanamque de fide opinionem redit cum ſuo clero & populo, & dogma conſubſtantialis amplexus ad Eccleſiam Catholicam properat, & ſedem, in qua Theodoſius conſidere conſueverat, capeſſit, Eccleſiaſque Metropoli Synadenſi ſubiectas adminiſtrat. Redux Theodoſius cum mandato Praefecti, rerum geſtarum ignarus extemplo ad Eccleſiam pergit. Inde ab omnibus, qui aderant, expulſus, Conſtantinopolim, de iniuria conqueſturus, regreditur, coram Attico, ſe inique de Epiſcopatu deturbatum eſſe, deplorat. Atticus moerorem Theodoſii verbis lenivit, ſuadetque, ut genus vitae quietum ſectetur, communemque utilitatem ſuis privatis commodis anteponat: Γραφει τῳ Ἀγαπητῳ ἐχεσθαι της Ἐπισκοπης μηδεν ἐκ της Θεοδοσιου λυπης αὐτιαρον ὑφορωμενον: ſcilicet perſuaſo Theodoſio, Agapeto nihil ab eo timendum denunciabat, non vero cognitionaliter inter eos de Epiſcopatu decernebat.

Ceterum Archiepiſcopus Conſtantinopoleos cum Synodo, ſi alienae Dioeceſeos, Alexandrinae puta, vel Antiochenae quaeſtio proponeretur, abſente Dioeceſeos Exarcho non de cauſſa cognoſcebat, ſed litteris commendatitiis eum, qui meliori iure niteretur, apud proprium Patriarcham fovebat. Quod egit Proclus per Synodicas ſuas litteras ad Domnum Archiepiſcopum Antiochenum ſcriptas in cauſſa Athanaſii Perrhae Epiſcopi a Clericis ſuis, ut iactabat, Eccleſia expulſi, rogans diſertis verbis Domnum, ut huius negotii curam ſuſcipiat, litemque iudicet ipſe; aut ſi *Perrhena* Eccleſia longe diſtet a civitate Antiochena, vicinioribus Epiſcopis audientiam committat, quum Metropolita provinciae ob inimicitias ſuſpectus eſſet Athanaſio. Exſtat Synodicum Procli, & Cyrilli Alexandrini epiſtola in Actis Concilii Chalcedonenſis Act. 14. Ipſaque Synodus Antiochena a Domno coacta ad huius cauſſae diſcuſſionem. Τισι δὲ οἰκειων γραμματων ἐπιτρεψαι την ἀκροασιν. Cyr. in Epiſt. Τινας των Ἀσυγειτονων Ἐπισκοπων ἀκουσαι της ὑποθεσεως. Procl. in Syn.

Por-

Porro conſuetudo illa, quam Anatolius ad aſſerendam qualemcumque Synodi Ἐνδημούσης auctoritatem praetendit, a facto Ioannis Chryſoſtomi manaſſe videtur; qui quidem a Synodo ad Quercum convocata ab Imperatore Theodoſio, & Praeſidibus Theophilo Alexandrino, & Paullo Heracleae Thraciae Epiſcopo, celebrata damnatus: (Dignitate Patriarchatus Honorarii non tantum Provinciae Europae ſive Heracleenſis, aut totius Thraciae Dioeceſeos, ſed etiam Aegyptiacae, Anatolicae, Aſianae, & Ponticae Epiſcoporum conventum de Principis mandato exigente.) quum iuſſu Theodoſii ad ſedandum urbis tumultum a Preneto, emporio e regione Nicomediae ſito, revocatus fuiſſet, ſedem ſuam licet invitus recepit, decreto tamen ſexaginta quinque Epiſcoporum, qui eo tempore Conſtantinopolim convenerant, in irritum miſſis, quae fuerant acta ad Quercum. Συνεληλυθότων δὲ τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀμφὶ ἑξήκοντα Ἐπισκόπων, ἄκυρα τε τὰ ἐν τῇ δρυῒ πεπραγμένα, καὶ αὐτὸν ἔχειν τὴν Ἐπισκοπὴν ψηφισαμένων διετέλεσεν ἱερώμενος, inquit Sozom. lib. 8. cap. 19. Epiſcoporum conventus iſte nullis litteris Theodoſii Principis eſt evocatus, ſed caſu accidit, ut Conſtantinopoli propter privata negotia eo tempore convenirent, & ad hanc ſententiam expendenda eſt dictio τότε apud Sozomenum.

Inde, ut opinor, proficiſci potuit uſus & conſuetudo cogendorum ad Archiepiſcopi ſynodum Epiſcoporum ex omnibus Provinciis, & Dioeceſibus, qui Conſtantinopolim undecumque appellerent. Adeo vero commoda viſa eſt iſtius generis Synodus, ut etiam poſt conſtitutam Patriarchae Conſtantinopolitani iuriſdictionem in Aſianam, Ponticam & Thracicam a Concilio Chalcedonenſi, ſaepe de graviſſimis rebus una cum Epiſcopis Conſtantinopoli commorantibus Archiepiſcopus diſceptarit. Cuius rei illuſtre nobis erit exemplum Leonis Auguſti Epiſtola ad Anatolium Conſtantinopolitanum, quaerentis de Synodi Chalcedonenſis viribus & auctoritate, quaenam eſſet omnium Epiſcoporum Chriſtiani orbis ſententia, ut his veluti de novo elicitis ſuffragiis exortas Alexandriae ſeditiones componeret. Scribit ergo: *Tua ſiquidem reverentia omnes Orthodoxos Epiſcopos, qui in praeſenti in hac urbe regia commorantur, nec non & reverendiſſimos Clericos ad ſe repente faciat convenire, & diligenter omnia pertractantes atque diſcutientes, de praedicto Timotheo & Chalcedonenſi Concilio, quid in commune ſapitis, cum omni celeritate meam facite cognoſcere pietatem.* Eodem ſenſu ſcriptae ſunt litterae ad Leonem Romanum Pontificem, Baſilium Antiochenum, Iuvenalem Hieroſolymorum, & ad Metropolitanos Epiſcopos in tertia parte Concilii Chalcedonenſis.

Reſtat de Metropolitarum ordinatione tractatio; quam breviter finiemus, ſi prius adnotaverimus, Paroeciarum Epiſcopalium, &

Digitized by Google

Provinciarum diuiſiones iam ab ipſis Apoſtolis conſtitutas fuiſſe, quum iuxta praeceptum B. Paulli Apoſtoli ad Timotheum Epiſcopi κατα πολιν crearentur. Vnde ſemper anxie vetita fuit alienae Eccleſiae & provinciae adminiſtratio, quam latrocinium, & invaſionem veteres appellant, niſi cogente neceſſitate, aut publica utilitate ſuadente id factum foret; quod accidit ſaepiſſime turbulentis Eccleſiae temporibus, & ſaeviente undequaque perſecutionis procella διωκομενης της καθολυ Ε'κκλησιας πολλακις συνεβη, inquit Sozom. lib. 7. cap. 9. Adeo, ut ad fines Eccleſiaſticos legitime regendos Canonica, & Synodali auctoritate tandem indiguerit Eccleſia. Itaque & Can. VI. Nicaeno, & Can. II. Conſtantinopol. Can. VII. Epheſino, Can. V. & XX. Chalced. Can. XIII. & XXII. Antioch. aliiſque plurimis vetita eſt graviſſimis verbis in extraneis provinciis ordinatio, & reliqua omnis adminiſtratio, ινα μη των πατερων κανονες παραβαινονται, μηδε εν ιερυργιας προσχηματι ἐξυσιας τυφος κοσμικης παρειςδυεται, μηδε λαθωμεν την ελευθεριαν κατα μικρον ἀπολεσαντες, ἡν ἡμων ἐδωρησατο τῳ ἰδιῳ αἱματι ὁ Κυριος ἡμων Ι'ησυς Χριςος ὁ παντων ανθρωπων ελευθερωτης, inquit Epheſinus Can. VII.

Id ſolum reliqui fecit Canon II. Synodi Conſtantinopolitanae, ut alienae Dioeceſis Epiſcopus vocatus a Provincialibus Epiſcopis, Ordinationibus ceteriſque negotiis Eccleſiaſticis extraneae Provinciae intereſſe poſſet his verbis prohibitoriis: Α'κλητυς δε Ε'πισκοπυς ὑπερ διοικησιν μη ἐπιβαινειν ἐπι χειροτονιᾳ ἤ τινι ἀλλαις οἰκονομιαις. Id eſt, ex interpretatione Zonarae, ne extra Dioeceſim ſuam, & ditionis ſuae terminos accedant Epiſcopi cuiuslibet ſacrae functionis exercendae gratia, niſi plurium Epiſcoporum ex Apoſtolici Canonis Decreto ſuaſu atque hortatu. Quod ait ille de Canone Apoſtolico, refertur ad Canonem XIV. & XXXV. Apoſtolorum, qui prohibent, ne quis Epiſcopus in alienam provinciam inſiliat, niſi eum cauſſa rationabilis urgeat, & hoc non ex ſeipſo ἀλλα κρισει πολλων Ε'πισκοπων καὶ παρακλησει μεγιςῃ. Et ſane Patres Conſtantinopol. hac in parte Canonis illius Apoſtolici rationem habuerunt, & Nicaenae definitionis, ut ipſimet teſtantur in Synodica Epiſtola ad Damaſum & Synodum Romanam apud Theodor. lib. 5. cap. 9. *De adminiſtrationibus*, inquiunt, *quae ſunt cuiuſque Eccleſiae propriae, quum vetus, uti noſtis, lex eſt* παλαιος τε, ὡς ἴςε, θεσμος κεκρατηκε· *tum Sanctorum Patrum in Nicaeno Concilio deciſio*, ut videlicet *ſingularum Provinciarum antiſtites una cum finitimis, modo ipſis ita viſum fuerit Epiſcopis, miniſtros ad ipſarum commodum in ſuis ipſorum Provinciis ordinent*, τυς της ἐπαρχιας, καὶ εἴπερ ἐκεῖνοι βυλοιντο, συν αὐτοις τυς ὁμορυς προς το συμφερον ποιεισθαι τας χειροτονιας. Vbi facultas illa vocandorum confinium Epiſcoporum referri debet non ad Canonem Nicaenum, qui nullam iuris illius mentionem facit, ſed ad veterem legem,

quam

quam non ineleganter cum definitione Nicaena coniunxerunt. Quae vetus lex alia cenſenda non eſt, quam Canon Apoſtolorum XIV. & XXXV. ut vel hinc Canonum illorum ſaltem primorum antiquitas comprobari poſſit. Sancita eſt etiam exceptio illa rogandorum confinium Epiſcoporum Can. XIII. & XXII. Synodi Antiochenae, quam interpellationem ex ſcripto fieri debere monet his verbis: *E'ι μη παρακληθεις ἀφικοιτο δια γραμματων του Μητροπολιτου ϗ των συν αὐτῳ E'πισκοπων.*

Quid egit ergo Conſtantinopolitanus Archiepiſcopus, ut ad ſe Thracicae, Ponticae & Aſianae ordinationes traheret? nempe fretus Sedis ſuae ſplendore & nova dignitate illi a Patribus conceſſa, ſe Metropoliticis ordinationibus immiſcuit, vocatus a Provincialibus Epiſcopis, & rogatus ſub ſpecie coërcendi ambitus, pecuniariae nundinationis avertendae, & ſeditionum, quae in civitatibus emergebant, auctoritate ſua ſedandarum: & ita, quod per modum exceptionis ſtatutum fuerat, in apertum ius vertit. Alioqui ſi callida iſta canonis interpretatio non recipiatur, quonam commento tueri potuiſſent Epiſcopi Conſtantinopoleos, quod ab ipſis tentatum fuerat in Aſianae Dioeceſeos ordinationibus, non ſolum Metropolitarum, ſed etiam ſecundi gradus Epiſcoporum; quas ipſe Archidiaconus Aëtius Eccleſiae Conſtantinopolitanae aſſerere non eſt auſus in Concilio Chalcedonenſi? Etſi Philippus Presbyter Conſtantinopolitanus quindecim Epiſcoporum ordinationes, immo & depoſitiones in Aſia a Ioanne Chryſoſtomo factas ad probationem iuris ſui profert Act. XII. Concilii Chalcedonenſis; O' *ἐν ἁγιοις I'ωαννης E'πισκοπος Κωνσαντινουπολεως δεκαπεντε E'πισκοπους καθειλεν ἀπελθων ἐν A'σιᾳ ϗ ἐχειροτονησεν ἀλλους ἀντ' αὐτων*. Confirmant rei geſtae veritatem Socrates lib.6. cap.10. Sozom. lib.8. cap. 6. Palladius, Georgius Alexandrinus, & ceteri, qui Chryſoſtomi res attigerunt. Sed obſervandum eſt, negotium iſtud reprehenſione non caruiſſe, immo & ab Iſaacio Epiſcopo inter accuſationis contra Ioannem delatae elogia, in Synodo ad Quercum propoſitum fuiſſe. Etenim accuſatorio ſuo libello decem & octo capita comprehendit, quorum decimo Ioannes accuſatur aliorum invaſiſſe Provincias, ibidemque Epiſcopos ordinaſſe. *Δεκατον, ὁτι ἐπιβαινει ἀλλοτριαις ἐπαρχιαις, ϗ χειροτονει E'πισκοπους*, apud Photium in Bibliotheca, Tmemate 59.

His ſimilia ſcribit Sozom. lib. 8. cap. 6. *E'πητιωντο I'ωαννην, ὡς ἀρχηγος νεωτερισμου ταις E'κκλησιαις ἐγενετο, ϗ τα δικαια των χειροτονιων παρα τους πατριους νομους ἐκαινοτομησεν*. Quae verba valde urgent ad ſententiae noſtrae probationem. Neque enim adeo inſipidus fuiſſet Iſaacius Epiſcopus, & tantae accuſationis conſultores adeo hebetes, ut ordinationes in alienis Provinciis, id eſt, Aſiana & Pontica crimini verterent, ſi Ioannes id ex muneris Epiſcopalis neceſſitate, & Sedis

ſuae

Digitized by Google

ſuae iure peregiſſet. Sed quia omnis adminiſtratio Eccleſiaſtica concredita fuerat Provinciarum Synodis, in Aſiana Dioeceſi, contra Canones manifeſte peccaſſe videbatur, dum ſe Aſianae Synodo in Vrbe Epheſina coactae ad Epheſini Epiſcopi ordinationem immiſcuit. Etenim haec ordinatio fieri debebat ab Aſiana Synodo, ut monet Iulianus Epiſcopus Coënſium Sedis Apoſtolicae vicarius in Concilio Chalced. Act. XII. Ἡ Συνοδος ἡ Ἀσιανη ἐκλεξεται, aut ſaltem a Provincialibus Epiſcopis.

Quid ergo? damnabimus temeritatis eum virum, quem Romanus Pontifex & Catholica Eccleſia damnatum fuiſſe a Theophilo Alexandrino, & a Synodo Conſtantinopoli coacta ab Arcadio conqueſta eſt, & in diptycha referri, invitis licet adverſariis, conſtantiſſime pervicit? Minime. Sed huius facti ratio nobis conſtabit, ſi advertamus, Aſianarum Eccleſiarum diſciplinam ita labefactatam fuiſſe, ut Sacerdotia pene ſub haſta, & licitationis calore deploratis viris addicerentur. Quo nomine reus delatus fuerat Antoninus Epiſcopus Epheſi, ſed tergiverſante accuſatore, & variis calumniis & ludificationibus dilato iudicio, pendente reatu fato functus eſt Antoninus: ſtatimque aut Provincialis Synodus, aut Aſianae Dioeceſis convenit Epheſum ad ſucceſſoris ordinationem, quae ſtudio partium ſciſſa in acres contentiones & tumultus erumpebat, niſi Ioannis illuc adventantis auctoritate, & prudentia omnium animi compoſiti fuiſſent ad modeſtiam, permiſſumque illi fuiſſet de communi ſententia Heraclidem Cyprium, Diaconum ſuum, illius Sedis Epiſcopum inſtituere, ut notant Socrates, Palladius, Sozomenus, Georgius Alexandrinus, & reliqui ſcriptores, qui res Chryſoſtomi deſcripſerunt, praecipueque Socrates lib. *6.* cap. 10. gravium illarum & acerbarum contentionum meminit. Aut ergo in diſſidio illo Provincialium Epiſcoporum rogatus, & vocatus ab omnibus, aut a prudentioribus advenit ſecundum Canones, aut ipſe ſua ſponte, & publica tantae Eccleſiae neceſſitate ſuadente, Epheſum properavit ad tumultus avertendos, & Epiſcopatus illius timendam nundinationem; quae publica neceſſitas, Synodicae vocationis & petitionis vicem implebat; iſque color tandem effecit, ut in ceteris etiam Metropolitanis Sedibus Aſianae, Thracicae, & Ponticae ordinandis locum ſuum obtineret Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus, ut prudentiſſime obſervant Patres Chalcedonenſes in Synodica ad Leonem Papam. Etſi ergo in Canones incidiſſe videatur Ioannes, & in Provincias extraneas inſiluiſſe, tamen viam pateſecimus, qua legitime in civitatem Epheſinam progredi, & utiliſſime ſe negotio ordinationis praeſentem exhibere debuerit.

Porro quia privilegia honoris illi tributa erant poſt Romanum Epiſcopum in Aegyptiaca, Anatolica, Pontica, Thracica & Aſiana Dioeceſibus, non mirum eſt, ſi huic Aſianae Synodo praefuerit,

ut

Digitized by Google

ut Archiepiſcopus & Exarchus Honorarius, & eo nomine Heraclidem Epiſcopum ordinarit; immo & de Synodi illius Epheſinae ſententia Epiſcopos illos tredecim in Aſia exauctorarit, ſuiſque legibus & inſtitutis Provincias omnes vicinas exornarit, ut docet Theodoretus lib. 5. cap. 28. In Pontica vero Dioeceſi Gerontium Nicomedienſem expulerit, & illi Panſophium reclamante civitate ſubſtituerit apud Sozomenum lib. 8. cap. 6. quam exauctorationem antea quidem rogatus ab Ambroſio Mediolanenſi acriter tentaverat Nectarius; ſed fruſtra renitentibus Nicomedienſibus. Hic monendus eſt lector, ne ſe tranſverſum agi patiatur a Chriſtophorſono, qui apud Sozomenum rogatum interpretatur ab Ambroſio Nectarium, ut Gerontium Epiſcopatu privaret, quaſi ius deiiciendi ad illum pertineret; quin potius Helladio Caeſareae Epiſcopo, qui Gerontium ordinaverat, & Ponticae Synodo non competeret Verba ergo Sozomeni ita vertenda ſunt: Ἔγραψε Νεκταρίῳ ἀφελέσθαι. Γεροντίου τὴν ἱερωσύνην. *Scripſit Nectario, ut Gerontio Sacerdotium auferretur*, id eſt, ut Nectarius a Pontica Synodo deponendum ſatageret. Hoc ad Epiſcopalem ſollicitudinem, & piam vicinarum Eccleſiarum curam pertinet. Indicere vero privationem, ad ius, auctoritatem & iuriſdictionem Patriarchalem, quae, ut aberat a Nectario, ita ad eum non ſcripſit Ambroſius, ut Gerontium abdicaret Epiſcopatu, ſed ut Gerontio auferretur.

Ceterum quod in Thracia Ioannes Serapionem Heracleae Epiſcopum inſtituit, καὶ χειροτονεῖ Σεραπίωνα τῆς ἐν Θρᾴκῃ Ἡρακλείας Ἐπίσκοπον apud Socratem lib. 6. cap. 15. & Sozom. lib. 8. cap. 19. minoris eſt negotii, quia ſcilicet, quum Epiſcopus Conſtantinopolitanus eſſet unus e Provincialibus provinciae Heracleenſis, ſive malis Europae & Boſphori Epiſcopis, iuxta Canones, & intereſſe huic ordinationi, & ex praeſcripto Canonis Conſtantinopol. praeeſſe debebat. Sed ut monuimus ſupra, etſi aliquantulum de priſtina dignitate Metropolitanus Heracleae remiſiſſet, tamen ius auctoritatemque Metropolitae in ipſa Chryſoſtomi depoſitione in Synodo ad Quercum exercuit, ut docent Acta Synodi apud Photium Tmemate 59. ita ut πρῶτος Συνόδου appelletur: licet Theophilo Alexandrino ex aliena Dioeceſi ad hanc cauſſam ab Imperatore evocato προεδρία ſine dubio conſervata eſſet.

Sed quia tot tantaſque turbas exciverat pius alioqui Ioannis Chryſoſtomi Nectario ſuffecti conatus, dum criminis alienarum Provinciarum contra mores antiquos invaſarum in Synodo ad Quercum inſimulatur, ſucceſſoribus Epiſcopis cautius & tutius eſſe viſum fuit, ſi ad amoliendam tot Epiſcoporum Provincialium invidiam, ſe Principum auctoritate munirent. Itaque Atticus Archiepiſcopus a Theodoſio iuniore reſcriptum elicuit, quo privilegium a Synodo Conſtantinopolitana irrogatum confirmaretur, immo etiam reſcripti verbis contra mentem & ſententiam Canonum amplificaretur. Decrevit

vit enim Theodoſius, ut Metropolitani ab Epiſcopo Conſtantinopoleos ordinarentur, & Illyriciani Epiſcopi ad eum de rebus dubiis referrent. Priorem legem recenſet Socrates lib. 7. cap. 28. dum refert, a Siſinnio Conſtantinopoleos Archiepiſcopo Proclum deſignatum fuiſſe Cyzici Helleſpontiacae provinciae Metropoleos Epiſcopum; eumque ad eam urbem profecturum anteverſum a Cyzicenis, qui Dalmatium Monachum ſibi Epiſcopum ordinarunt. Hoc ab illis factum eſt, inquit Socrates, *neglecta illa lege, quae iubet, ne quis Epiſcopus deſignetur abſque ſententia & auctoritate Epiſcopi Conſtantinopoleos.* Ἀμελήσαντες τοῦ νόμου τοῦ κελεύοντος παρὰ γνώμην τοῦ Ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, χειροτονίαν Ἐπισκόπου μὴ γίνεσθαι· ἠμέλησαν δὲ τοῦ νόμου τούτου, ὡς Ἀττικῷ μόνῳ εἰς πρόσωπον παρασχεθέντος ἔμενεν οὖν ὁ Πρόκλος οἰκείας μὲν Ἐκκλησίας μὴ προεστὼς, ἐν δὲ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὰς διδασκαλίας αὐθῶν.

In hac narratione ſunt adnotanda tria. Primum eſt, Siſinnium niſum fuiſſe tantum lege Theodoſii, non Canone Conſtantinopolitano, aut conſuetudine, quae nondum plene invaluerat. Secundum eſt, neglectam fuiſſe a Cyzicenis legem illam, eo praetextu, quod ſolam Attici Archiepiſcopi perſonam reſpiceret, neque perpetuam Sedi Conſtantinopolitanae praerogativam indulgeret. Atqui ſi lex illa data eſſet ad Canonis Conſtantinopolitani execution em, neque Cyzicenorum contemtui patuiſſet, qui debitam Canonibus reverentiam ſaltem ab Epiſcopis Provincialibus moniti impenderent; neque potuiſſet exceptione illa eludi, quod perſonale reſcriptum eſſet, quum ſententia Canonis perpetuum ius Sedi Conſtantinopolitanae tribuerit; quod vel hinc conſtat, tantum fuiſſe Honorarium. Tertio loco obſervandum eſt, etſi prior ordinatus fuiſſet Proclus a Siſinnio, Cyzicenorum tamen interceſſionem, & Dalmatii poſteriorem ordinationem invaluiſſe; ex quo demonſtratur apertiſſime, auctoritatem Epiſcopi Conſtantinopol. in ordinationibus Metropolitanorum nonniſi precariam fuiſſe, & tacito conſenſu a conſentientibus prorogatam. Alioqui Siſinnius tantam iniuriam ſeveriſſime ultus fuiſſet, tum adverſus Dalmatium Cyziceni Sacerdotii invaſorem convocata Synodo, ut hoc caſu fieri debere monet Canon XVIII. Synodi Antiochenae, tum adverſus Cyzicenos ipſos laeſi Principis motu, & imperio fretus.

Altera Theodoſiana lex, quae de Illyricianae Dioeceſeos Epiſcopis ſtatuit, relata eſt tum in Codice Theodoſiano l. 45. tit. 16. de Epiſcopis, tum apud Iuſtinian. l. 6. C. de Sacroſanctis Eccleſiis, cuius ſunt haec verba: *Omni invocatione ceſſante vetuſtatem, & Canones priſtinos Eccleſiaſticos, qui uſque nunc tenuerunt, etiam per omnes Illyrici Provincias ſervari praecipimus, ut, ſi quid dubietatis emerſerit, id oportet (non abſque ſcientia viri reverendiſſimi Sacroſanctae legis Antiſtitis urbis Conſtantinopolitanae, quae Romae veteris praerogativa lae-*

ſlectatur) conventui Sacerdotali ſanctoque iudicio reſervari. Hanc legem, quia ad noſtram ſpartam pertinet, & male ab illuſtriſſimo Cardinale Peronio enarrata eſt, & a Photio Patriarcha Conſtantinopolitano in alienum ſenſum detorta, iuxta mentem Theodoſii παραφραςικῶς interpretabor. Neque enim placet, quod ex coniectura ſcribit eruditiſſimus Cardinalis, ſubreptum fuiſſe religioni Theodoſii ab Attico, dum illi inſinuat recuſationem Illyricianorum Epiſcoporum ſubmittere iſti ſe ut Patriarchae nolentium, ab Arſacio deceſſore ſuo initium ſumſiſſe, quam lex innovationem appellat. Minus vero placet quum priſtinorum Canonum, & vetuſtatis nomine, Canonem III. Conſtantinopolit. intelligit, Privilegium Sedi Conſtantinopolitanae irrogantem. Nam genuinus & verus legis illius ſenſus hic eſt: ut antiqui mores, & Canones Eccleſiaſtici vim ſuam obtineant, etiam in provinciis Illyrici, ut in ceteris reliquarum Dioeceſeon provinciis; ita ut ſi quid innovatum fuerit contra Canones aut principalibus reſcriptis, aut Praefectorianae Sedis mandatis, omni careat effectu. Haec eſt prior legis Theodoſianae pars, quae iubet in univerſum, ut ſua Canonibus & moribus antiquis conſtet auctoritas, etiam in provinciis Illyrici, ubi aliquid contra fuerat innovatum. Et plane ſententia illa reſpondet effato Concilii Nicaeni, τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω, & Novellae 131. Τάξιν νόμων ἐπέχειν τοὺς ἁγίους ἐκκλησιαςικοὺς κανόνας. Addit in ſequenti parte legis, ut, ſi quid dubietatis emerſerit, id conventui Sacerdotali reſervetur. Vbi latet leve mendum, quod Dominum Peronium praecipitem egit, caſtigarique poteſt e Codice Theodoſiano, qui legem illam exhibet, ſubſtituto in locum particulae *ut* adverbio *tum*, cum praecedenti commate, ita ut e lectione Codicis Theodoſiani ultima verba non ſint coniungenda, & in unam ſententiam cogenda cum priore; contra quam lectio Codicis Iuſtiniani praeferat. Deleto ergo τῷ *ut*, & ſubſtituta dictione *tum*, hic erit germanus ſenſus edicti. Tum (id eſt ſtabilita in univerſum Canonum ſacra auctoritate) ſi quid dubietatis emerſerit in illorum interpretatione & exſecutione, id oportet committi non Magiſtratuum & iudiciorum diſcuſſioni, aut Praefecti auditorio, ſed conventui Sacerdotali, & Synodis Epiſcoporum cuiuſque provinciae, aut etiam Illyricianae Dioeceſeos. Mens ergo primaria haec eſt, ut Canonicas quaeſtiones a publicorum judiciorum, & ipſius Praefecti Praetorio cognitione ſubmoveat (quod patet ex ipſa legis inſcriptione, quae ad Philippum Praefectum Praetorio Illyrici dirigitur) & Synodis Epiſcoporum committat. Quod rectiſſime congruit cum lege altera relata in Codice Theodoſiano eodem titulo lib. 23. *Qui mos eſt cauſſarum civilium, iidem in negotiis Eccleſiaſticis obtinendi ſunt, ut, ſi qua ſunt ex quibuſdam diſſenſionibus levibuſque delictis ad religionis obſervantiam pertinentia, locis ſuis, & a ſuae Dioeceſeos Synodis audiantur: exceptis, quae*

actio criminalis ab ordinariis extraordinariiſque iudicibus, aut illuſtribus poteſtatibus audienda conſtituit. Unde colligi poteſt, ut hoc etiam per tranſennam adnotetur, parere ex hac lege tributam Dioeceſeon Synodis auctoritatem in rebus Eccleſiaſticis, Vicariorum iuriſdictioni in rebus civilibus; quod infra copioſius oſtendetur, quum tractabitur de iure appellationum. Interim ſufficit obſervaſſe, Canonicas quaeſtiones Dioeceſeos cuiuſque Synodis fuiſſe reſervatas a Valente, Gratiano & Valentiniano, quod ſpecialiter poſtea obſervandum decernunt in provinciis Illyrici Honorius & Theodoſius. Ex iis, quae diſſeruimus, conſtat evidenter, non fuiſſe decretam nominatim Canonum Conſtantinopolitanorum confirmationem, neque vetuſtatis nomine, & priſtinorum Canonum in dicta lege commemoratorum inſinuatum fuiſſe, Novae Romae Patriarchatum, ut perperam exiſtimavit Cardinalis Perronius.

Supereſt tamen diſcutiendus ille nodus, qui proficiſcitur ab illa exceptione, qua poteſtas & cognitio Illyricianae Synodi reſtringitur; & quaſi aliud agendo Sedis Conſtantinopolitanae auctoritas augetur. Statuit enim Theodoſius, ita reſervandas cognitiones Canonicas Conciliis Illyricianis, ut nihil definiatur abſque ſcientia Conſtantinopolitani Epiſcopi, quia veteris Romae praerogativa urbs Conſtantinopolitana laetatur. Hoc loco fateor, alluſum fuiſſe ad Canonem III. Syn. CL. Patrum, eorumque Decretum amplificatum fuiſſe hac lege in gratiam Epiſcopi Conſtantinopolitani. Etenim iuriſdictionem illius tacite propagare conatur in Orientale Illyricum, ea ratione, quod Nova Roma iiſdem fruatur privilegiis cum vetere; adeoque quum Illyriciani Epiſcopi ſubeſſent Patriarchatui Romano, regerenturque a Pontificis Maximi Vicario Theſſalonicenſi Epiſcopo, non abſurdum eſſe videbatur, ſi Conſtantinopolitanus Epiſcopus in eam partem ſollicitudinis vocaretur, viceſque Romani Epiſcopi obtineret in iis Provinciis, quae propius abeſſent ab urbe Regia, Vicariaque poteſtate uteretur ad exemplum Theſſalonicenſis Epiſcopi, quum Nova Roma iiſdem privilegiis cum veteri frueretur. Sed reſcriptum Imperatoris caruit effectu, ut oſtendam, poſtquam Photii hallucinationem indicavero.

Is ergo ita ſententiam legis capit, ac ſi iuſſiſſet Theodoſius, quaeſtiones Canonicas, motas in Illyrico, definiendas eſſe ab Archiepiſcopo Conſtantinopoleos & eius Synodo. Ὅτι τὰς ἀναφυομένας κανονικὰς ἀμφισβητήσεις ἐν ὅλῳ τῷ Ἰλλυρικῷ οὐ δεῖ τέμνεσθαι παρὰ γνώμην τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῆς αὐτοῦ Συνόδου, ἥτις ἔχει τὰ προνόμια τῆς ἀρχαίας Ῥώμης. Quod alienum eſt a mente Theodoſii, qui definitiones iſtas Synodis provinciarum, immo & Synodo univerſali Dioeceſeos Illyricianae attribuit, non vero Synodo Conſtantinopolitanae, ſive τῇ Ἐνδημούσῃ. Quaeſtiones enim iſtae locis ſuis, & a ſuae Dioe-

Dioeceſeos Synodis audiri debere, inquiunt Valens, Gratianus, & Valentinianus d. l. 23. C. Theod. Idque diſertis verbis ſtatutum eſt Can. VI. Concilii Conſtantinopolitani, quo decernitur, ut Provinciales Epiſcopi primum cognoſcant: & ſi illi tantae cognitioni pares eſſe non poſſunt, tunc accedatur ad maiorem Synodum Epiſcoporum illius Dioeceſeos, qui hac de cauſſa convocati fuerint, τότε αὐτοὺς προσιέναι μείζονι Συνόδῳ τῶν τῆς διοικήσεως Ἐπισκόπων ἐκείνης, ὑπὲρ τῆς αἰτίας ταύτης συγκαλουμένων. Vbi Zonaras exempli cauſſa *Thraciam*, inquit, *vel Macedoniam Dioeceſeos appellatione complectimur*, Macedoniae nomine, ubi ſedes erat Illyricianae Praefecturae, Illyricum Orientale ſignificans. Ceterum lex iſta Theodoſii nullum effectum eſt ſortita: etenim Illyricum per quadringentos annos a promulgatione illius legis Patriarchatui Romano, & Sedis Apoſtolicae Vicario Epiſcopo Theſſalonicenſi paruit, donec per vim ab Occidentali tractu diſceptum eſt circa tempora Leonis Philoſophi, praetextu fortaſſe ſumto ab iſta lege Theodoſii, ut infra demonſtrabitur exercitatione ſequenti. Quinimmo Clerici Eccleſiae Conſtantinopolitanae ne verbum quidem hac de re fecerunt in Synodo Chalcedonenſi, quum adeo validis clamoribus privilegia Sedis Conſtantinopolitanae aſſertum & amplificatum irent, neque ius aliquod in provincias Illyrici Canone XXVIII. obtinuerunt, ſed tantum in Thracicam, Ponticam & Aſianam: Mirandum tamen eſſet, cur ſaltem legis alterius a Socrate relatae non meminiſſent, niſi ſuſpicaremur, ab iis ideo praetermiſſam, quia in gratiam Attici ſolius ſcripta eſſet, ut a Cyzicenis Siſinnio reſponſum fuit. Vel ideo ſane, quod multis praeiudiciis ipſo etiam Anatolio decernente confixa, & obliterata eſſent Principum reſcripta in negotiis Eccleſiaſticis, & Metropoleon praerogativis, non ſolum in cauſſa Nicomedienſis & Nicaeni Epiſcopi, Tyrenſis & Berytenſis, ſed etiam in Patriarchatu Hieroſolymitano. Etenim quum Iuvenalis Epiſcopus Hieroſolymorum, ex occaſione diſcordiae ſubortae in Concilio Epheſino inter Cyrillum Alexandrinum, & Ioannem Antiochenum, Palaeſtinas ſibi vindicare non potuiſſet, & a Patriarchatu Antiocheno divellere; id tandem obtinuit Imperatoriis reſcriptis, per gratiam, ut exiſtimo, Epiſcopi Conſtantinopolitani viam ſibi per haec exempla facientis, ad ſui Patriarchatus Honorarii incrementum. Diſtractaeque ſunt Arabia, Phoeniciae & Palaeſtinae 3 adiudicataeque Sedi Hieroſolymitanae. Sed quum exſecutioni interceſſiſſet Antiochenus, lites exortae ſunt inter utramque Eccleſiam, quas tranſactione litigatoribus ſopire placuit; ita ut Arabia, & duae Phoeniciae remanerent ſub iuriſdictione Antiochenae Eccleſiae, tres vero Palaeſtinae cederent Hieroſolymitanae, abrogatis principalibus reſcriptis, & multis in contumaces illatis ἀργούντων τούτων τῶν πραγματικῶν, καὶ τῶν ἄλλως πορισθέντων τοῖς μέρεσι θείων γραμμάτων, καὶ τῶν ἐπερχομένων αὐτοῖς προ-

τιμῶν: quam Patrum conventionem Synodus Chalcedonenſis, & judices cognitores decreto ſuo confirmaverunt Act. VII. Qua fronte ergo potuiſſet Anatolius ad Sedis ſuae auctoritatem confirmandam Theodoſii conſtitutiones, quas ipſe in hoc genere cauſſarum damnabat, proferre?

Adeo autem paulliſper invaluit in ordinandis Metropolitis Epiſcopi Conſtantinopolitani poteſtas, Chryſoſtomi exemplo firmata, & Imperialibus mandatis roborata, ipſaque Secundae ſedis dignitate, ut Caeſareenſes Cappadoces poſt obitum Firmi Caeſareae Archiepiſcopi de ſucceſſore deliberantes, totius Ponticae Synodi ſuffragiis rem integram ad Proclum Conſtantinopoleos Archiepiſcopum detulerint, & per Legatos ſuos ordinandum Epiſcopum poſtulaverint. Ille vero rem plane admirabilem aggreſſus eſt, inquit Socrates lib. 7. c. ultimo, & ex omnibus Senatoribus, qui ad Eccleſiam acceſſerant, Thalaſſium Expraefectum praetorio Illyrici ad Praefecturam praetorianam Orientis mox provehendum Caeſareae Epiſcopum ordinavit, ἀντὶ ὑπάρχου Ἐπίσκοπον τῆς Καισαρείας ἀνέδειξε. Sed nullum inde trahi poteſt argumentum, Proclum jure ſuo uſum fuiſſe in ea ordinatione, quum rogatus id egerit; quod per omnes Canones ſemper licuit. Inſigne tamen ceteris Eccleſiis praebitum fuit exemplum; ut haberent, quod ſequerentur, vel hinc edoctae faſces, eſſe tandem ſubmittendos throno Regiae civitatis.

Reſtat, ut de Epheſini Epiſcopi ordinatione animoſe a Conſtantinopolitanis expetita paucis agamus, vel eo maxime nomine, quod occaſio inde captata fuit in Synodo Chalcedonenſi de jure Conſtantinopolit. Sedis contendendi. Igitur Act. XI. Baſſiani olim Epheſini Epiſcopi adverſus Stephanum expoſtulatio propoſita eſt, & reſcripto Marciani in Synodo diſcuſſa. Hic, Memnone & Baſilio Epiſcopis Epheſi fato functis, per vim ab arenariis, & faece plebis largas illius in pauperes erogationes hoc beneficio veluti rependentis abſque Synodi ſuffragiis adeptus fuerat Sedem Epiſcopalem. Re delata ad Imperatorem Theodoſium ſtatim Euſtathium Primicerium Silentiariorum delegavit, qui Epheſi de hoc negotio cognoſceret, eodemque reſcripto Baſſiano confirmavit Epiſcopatum: ἐπέστειλε σάκραν πάλιν διὰ Εὐσταθίου τοῦ Σιλεντιαρίου βεβαιοῦσαν τὴν Ἐπισκοπήν. id eſt, interdicto uti poſſidetis vim fieri vetuit, ut vel hinc pateat, ſatis antiquam eſſe regiam de poſſeſſione beneficiorum decernendi poteſtatem, adeo, ut ei Judicibus regiis aſſerendae Martini V. conceſſio neceſſaria non ſit, etſi non contemnenda; ſervata tamen Synodicae cognitioni de titulo & ordinatione quaeſtione, ut feciſſe Theodoſium ſtatim oſtendetur. Relatione facta Baſſianus Conſtantinopolim adivit, redivitque in gratiam cum Proclo Archiepiſcopo, & ab eo ſuſceptus eſt in communionem, & a ceteris Epiſcopis in urbe Regia reſidentibus ita volente

lente Theodoſio. Tamen poſtquam per quatuor annos Epiſcopatum retinuit, factione Stephani Epiſcopi per vim deturbatus eſt de Sede, in cuſtodiam detruſus, & in eius locum ſubrogatus Stephanus quadraginta Aſianorum Epiſcoporum ſuffragio. Vitium ordinationis violentae Baſſiani favebat Stephano, idque maxime, quod conſulti a Theodoſio Patriarchae reſponderant, Epiſcopatu Baſſianum eſſe abdicandum. Ἐξώσθη παρὰ τοῦτο παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων, παρά τε τοῦ ὁσιωτάτου τῆς βασιλίδος Ῥώμης Λέοντος καὶ τοῦ μακαριωτάτου Φλαβιανοῦ ἐν ὁσίοις τῆς βασιλίδος Κωνσταντινουπόλεως, καὶ παρὰ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ παρὰ τοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ, παρὰ τούτων ἐξώσθη κατὰ βασιλικὴν, inquit Stephanus, quod infra liquidius explicat. Ἀνηνέχθη παρὰ τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως, τοῦ ἐν ἁγίοις Θεοδοσίου τοῦ Βασιλέως γράψαντος ἐκεῖ. ἠνέχθη δὲ γράμματα καὶ παρὰ τοῦ μακαριωτάτου Πάπα, τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἁγιωτάτου Ἐπισκόπου. ὥστε τοῦτον μὴ δεῖν εἶναι Ἐπίσκοπον. Et in hac damnatione cardinem ſuae cauſſae conſtituebat, praecipueque in ſententia Romani Epiſcopi. Vnde tandem exclamavit: Ὁ ἁγιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Λέων ὁ Ῥώμης τοῦτον καθεῖλεν, ἐπειδὴ παρὰ κανόνας ἐγένετο. Quae damnatio ita intelligenda non eſt, ac ſi ſententia quaedam ſolemni iudiciorum ordine inter partes prolata fuiſſet, minime. Sed de reſponſo ad Imperatoris conſultationem a Romano Pontifice ceteriſque Patriarchis dato, quo tamquam lege & regula Aſiana Synodus uti debuerat, & ab ea vocatus Baſſianus inſinuatis illi Patriarcharum, & praecipue Romani Pontificis ſententiis, ſede ſua canonice privandus erat, non vero per vim, & ſine ulla cognitione cauſſae depellendus, & carceri tradendus. Quod quia obſervatum non fuit in Baſſiani καθαιρέσει, ſed omnia tumultu acta ſunt, & ἀθέσμως, ut inquit Anatolius. Ideo uterque Baſſianus & Stephanus ab Epiſcopatu deiecti ſunt cognitorum Iudicum interlocutione & totius Synodi decreto, dignitate Epiſcopali utrique ſervata, & competentibus ſalariis, unde ſe honeſtius alerent, quae ducentis ſolidis aureis unicuique taxata ſunt, Act. XII. παραμυθίας προσηκούσης Fatendum tamen eſt, valde Stephano nocuiſſe, quod adverſus Flavianum Conſtantinopolitanum in Epheſino latrocinio Dioſcori motum ſequens valde iniurius fuerat, adeo, ut ei omnes Epiſcopi & Clerici Conſtantinop. in os occinuerint: Vide quantum poſſit Flavianus poſt mortem. Ecce ultio. ἴδε ἐκδικήσις.

Non eſt praetermittendum in hac quaeſtione, delibata fuiſſe Conſtantinopolitanae Sedis iura, tentatumque fuiſſe, ut Baſſianus reciperet Epiſcopatum, favente Luciano Byzae Heracleenſis Vicario, ſtudioſoque privilegii Conſtantinopolitani propugnatore, & Meliphthongo Iuliopolitano Galatiae primae Epiſcopo. Inquit enim Lucianus: Πῶς οἷόν τε ἐστὶ νῦν Βασσιανὸν ἐξωσθῆναι παρὰ τὴν τῶν κανόνων ἀκολουθίαν, τῷ καὶ μάλιστα τὸν μακαριώτατον Πρόκλον τὸν τῆς βασιλίδος Ἀρχιεπίσκο-

τον

που Κωνσταντινουπολεως, κοινωνησαι αὐτῳ καὶ διὰ συνοδικων γραμματων βεβαιωσαι την τουτου Ἐπισκοπὴν. Pertendebat ergo non eſſe deiiciendum Baſſianum, quia Proclus eum ſuſcepiſſet in communionem, & per Synodicas litteras ei confirmaſſet Epiſcopatum. Quod adulatorie his verbis idem Lucianus ſuperius expreſſerat: ὁ ἐχων το κυρος ἐδεξατο αὐτον. ὁ μακαριτης Προκλος ἐδεξατο αὐτον. *Proclus*, inquit, *qui habuit poteſtatem, ſuſcepit illum*. Vbi ad detegendam adulationem expendenda eſt dictio illa το κυρος, quod ius Metropoliticum ſignificat, praecipuamque auctoritatem Can. IV. Synodi Nicaenae, & alibi paſſim: ita ut, ſi κυρος quoddam Proclo in ordinatione Baſſiani conceſſerimus, ſtatim aſſerta ſit in Aſiana Dioeceſi Patriarchalis auctoritas. Sed neque id prae ſe tulit Baſſianus, quum ſus ſuum perſequeretur coram Synodo, & Magiſtratibus Conſtantinopolitanis, ipſoque Anatolio, quem hac ratione demulſiſſet. De reſcripto Theodoſii electionem ſuam confirmante, & de inita cum Proclo concordia; & ſua cum illo ceteriſque urbicis Epiſcopis communione tantum excipiebat, Procli confirmationem & κυρος non proferebat: ἠλθον, inquit Baſſianus, ἐν τῃ Βασιλευουσῃ Κωνσταντινουπολεως καὶ λαβομενος ἡμας ὁ αὐτος δεσποτης (id eſt, Theodoſius) ἐμε τε καὶ τον γενομενον της αὐτης πολεως Ἐπισκοπον Προκλον φιλους ἡμας ἐποιησε. Και ἐκοινωνησα μετ᾽ αὐτου, καὶ μετα παντων των κατα χωραν ἀδελφων Ἐπισκοπων. Και συνοδικα ποιησας ὁ αὐτος ὁσιωτατος Προκλος ἀπεστειλε καὶ τῃ πολει καὶ τοις Ἐπισκοποις καὶ τοις Κληρικοις.

Multum vero intereſt inter κυρος illud aut Confirmationem Procli, & Communionem Baſſiani cum Proclo. Haec enim eſt caritatis & ſocietatis Chriſtianae vinculum, veraeque fidei teſſera, immo & quoddam Canonicae ordinationis praeiudicium; κυρος autem eſt ius Metropoliticum, aut Patriarchale ſuperioris ordinationem canonica auctoritate confirmantis. Hoc iure uſus non eſt Proclus, ſed tantum Baſſiano communicavit, ut Epheſiorum Epiſcopo, id eſt, agnovit eum ut Epiſcopum Epheſinum, idque Synodicis litteris datis ad Aſianae Dioeceſeos Epiſcopos teſtatus eſt. Vnde prudenter ſane & eleganter iudices cognitores interlocuti ſunt: *Clerus Conſtantinopolitanae Eccleſiae nos edoceat, an Proclus ſuſceperit Baſſianum, & ei communicaverit tamquam Epiſcopo Epheſiorum Metropolis*, ἐκοινωνησεν αὐτῳ ὡς Ἐπισκοπῳ της Ἐφεσιων μητροπολεως. Nullum vero electionis decretum, aut κυρος exhibendum petiverunt. Sed fortaſſe peccato memoriae id omiſerant. Videamus, quid ſeduli harum rerum perſcrutatores Clerici Conſtantinopolitani reſponderint. Ait ergo Theophilus Presbyter iuratus: *Vt coram Deo, ſuſcepit eum ſanctae memoriae Proclus communicantem, & Synodalibus litteris honorans dimiſit eum ad Epheſum, & in diptychis poſuit eius nomen, & recitabatur uſque ad modicum abhinc tempus*: Ὡς ἐπι Θεου, καὶ ἐδεξατο αὐτον ὁ ἐν ἁγιοις Προκλος κοι-

κοινωνικον, ϗ συνοδικοις γραμμασι τιμησας αὐτον ἀπελυσεν ἐπι την Ἐφεσον. ϗ ἐν τοις διπτυχοις ἐταξεν αὐτε το ὀνομα. ϗ ἐλεγετο ἑως προ ὀλιγε χρονε. Viden' nullam του κυρους, aut confirmationis mentionem factam, ſed tantum communionis, quae pars eſt ſocietatis caritatiſque Chriſtianae. Quod ut pateat manifeſtius, obſervanda eſt Theophili Presbyteri phraſis; Proclus, inquit, ſuſcepit Baſſianum κοινωνικον, cuius dictionis vis, & uſus non eſt adhuc plane a quoquam expenſus. Significat enim Epiſcopum caritatis glutino, ut cum Cypriano loquar, univerſalis Eccleſiae ſocietati adhaerentem, nulloque haereſeos aut ſchiſmatis vitio laborantem, ideoque ab Orthodoxis Epiſcopis in communionem myſteriorumque religionis Chriſtianae participationem ſuſcipiendum.

Vnde ille decantatus Ibas Edeſſenus Epiſcopus, ut ſe purgaret in Synodo Berytenſi eo crimine, quod Cyrillum Alexandrinum haereticum vocaſſet, ait, ſe ab eo litteras accepiſſe, viciſſimque ad eum ſcripſiſſe, poſtquam Cyrillus redivit in gratiam cum Anatolica Synodo, & Ioanne Antiocheno (quem Exarchum ſuum appellat): Γραμματα παρ' αὐτε ἐδεξαμην, ϗ γραμματα αὐτῳ ἐπεμψα, ϗ κοινωνικον με ἐσχε, ϗ κοινωνικον αὐτον ἐχον. Οἱ Θεοφιλεστατοι Ἐπισκοποι εἰπον μετα το γενεσθαι ὑμας κοινωνικους, ἢ προ τουτου εἰπας. *Communicatorem* ſive Κοινωνικον *me ille habuit, & ego illum*, inquit Ibas. Ergone hinc colligemus, Ibam Edeſſenum Meſopotamiae provinciae Epiſcopum ſubditum Patriarchatui Antiocheno, ius aliquod obtinuiſſe adverſus Cyrillum Alexandrinum Archiepiſcopum? Minime, ſed ſopitis diſcordiis excitatis in Epheſina Synodo inter Cyrillum & Ioannem Antiochenum, Κοινωνικοι fuerunt ad invicem Cyrillum & Ibas, ut loquuntur Epiſcopi in ſuperioribus verbis Synodi Berytenſis Act. X. Conc. Chalced.

Eodem ſenſu accipitur vox iſta in Synodo ad Quercum habita contra Ioannem Chryſoſtomum apud Photium Tmemate 59. ubi accuſatur cap. 19. Libelli accuſatorii porrecti a Ioanne Diacono, ὅτι τους κοινωνικους της οἰκουμενης *Communicatores orbis* monachos ipſius voluntate incluſos, & in cuſtodia mortuos adeo contemſerit, ut ne corpora quidem ſepulturae mandanda curarit. Iidem vocantur in libello Iſaaci Epiſcopi cap. 16. Κοινωνικοι της Ἐκκλησιας. Sed illuſtrior erit locus petitus e Synodico Concilii Conſtantinopolitani II. apud Theodor. lib. 5. cap. 9. Vbi Patres Conſtantinopolitani congregati a Theodoſio, dum ſe erga Damaſum Synodumque Romanam excuſant, cur Romam accedere non poſſint, tuentur ſe temporis anguſtia, quum ad longius iter parandum, tum ad Epiſcopos in ſingulis provinciis, qui erant eiuſdem cum illis communionis, de hac re commonefaciendos, & eorum conſenſus obtinendos, παντας τους ἐν Ἐπαρχιαις Κοινωνικους Ἐπισκοπους ὑπομνησθῆναι.

Ex iſto Synodico emendari poteſt vetus mendum, quod haeret in

Can.

Can. VI. Synodi Conſtantinopolitanae II. quoque laborant omnes editiones Conciliorum, & Zonarae, & Balſamonis, ita, ut inveteratum ſit ulcus. Quum enim ſtatuiſſet, haereticos non eſſe admittendos ad Epiſcoporum Orthodoxorum accuſationem in crimine Eccleſiaſtico, licet in cauſſa pecuniaria nullum reiiciat, definiatque ius ſuum cuique tribuendum, cuiuſcumque religionis fuerit, δίχα δήποτε θρησκείας ὤν. ſubiungit, haereticos eos eſſe, qui damnati ſint ab Eccleſia, praeterea vero eos, qui ſanam fidem profiteri ſimulantes, *ſegregaverunt ſeſe, & adverſus canonicos noſtros Epiſcopos congregationem faciunt.* Ἀποσχισθέντας καὶ ἀντισυνάγοντας τοῖς Κανονικοῖς ἡμῶν Ἐπισκόποις. Vel me tacente ex ſuperius adnotatis conſtat, legendum eſſe Κανονικοῖς. Quinam enim ſunt illi Canonici Epiſcopi? Canonicos quidem Pſaltas ſive cantores legimus in Concilio Laodicaeno Can. XV. id eſt, eos, qui ſunt Clericorum numero adſcripti, qui recenſentur in Canone: ἐν τῷ Κανόνι ἐξεταζόμενοι, ut loquitur Synodus Nicaena Can. XVI. Vnde Clerici vocantur Κανονικοὶ apud Balſamonem, & Canonici in Capitularibus Ludovici Pii, & alibi ſaepiſſime: quae Canonicorum appellatio iis ſolis tandem remanſit, qui Presbyterium, id eſt Senatum Eccleſiae, & potiorem partem Cleri Epiſcopalium Eccleſiarum, in Presbyteros, Diaconos, & ceteros inferioris gradus Clericos diſtributi, olim componebant: ſed Epiſcopum, qui caput eſt Cleri, nomine aut appellatione *Canonici* deſignatum non invenio. Euſebius quidem Dorylaei Act. XI. Concil. Chalcedon. proponit, ordinari debere Canonicum Epiſcopum in Epheſina Metropoli, iuxta Graecorum Codicum lectionem: χειροτονηθῆναι δὲ κανονικὸν Ἐπίσκοπον, βίῳ καὶ πίστει κεκοσμημένον, id eſt, qui ſit iis moribus, & ea fide praeditus, quam Eccleſiae Canones in Sacerdotibus & Epiſcopis ſanciunt. Sed ex antiqua verſione Anaſtaſii Bibliothecarii legendum conſtat κανονικῶς, non κανονικόν; ita enim reddit ille Graeca, *Ordinari autem regulariter debet Epiſcopus praedictae Metropoli vita & fide compoſitus.* Quod maxime congruit cum Baſſiani & Stephani narratione, quorum perſonae non excipiebantur, quaſi non eſſent & fide & moribus emendatiſſimis, ſed eorum canonicam ordinationem non fuiſſe, proponebatur, ut notat ipſemet Euſebius, ἡ ἔφοδος τοῦ Βασσιανοῦ ἀνατροπὴν ἔχει τῶν κανόνων, καὶ ἡ ἀτάκτως γενομένη ἐπὶ Στεφάνῳ χειροτονία.

Vt ergo redeat, unde diſceſſit, oratio, ex iis, quae diſſeruimus, ſatis evidenter conficitur, communionem Baſſiani cum Proclo caritati tribuendam, non ſuperiori iuriſdictioni. Enimvero, ſi ordinario iure Archiepiſcopo Conſtantinopoleos ſubditus fuiſſet Epiſcopus Epheſinus; cur tanto conatu indiguiſſet Theodoſius ad diſcutiendam Baſſiani ordinationem, ut Patriarchales Sedes ab illo conſulendae fuerint, praecipueque Romana? Numquid Archiepiſcopus Conſtantinopoleos cum Endimouſa Synodo rem iſtam Decreto ſuo ſolus poterat

rat definire, ſi Metropoleos Epheſinae dignitas id pati potuiſſet? quod profecto verum eſt; ut vel hinc ius Exarchatus, & αὐτοκεφαλίας Epheſii Epiſcopi in Aſianam Dioeceſim comprobari poſſit. Quod adhuc illuſtratur teſtimonio Clericorum Eccleſiae Conſtantinopolitanae, quum Baſſianum in Diptycha a Proclo relatum affirmant; quod ius ſolis competebat Patriarchis, ut in alienarum Eccleſiarum Diptychis recitarentur, ad Communionis ius per omnes Dioeceſes conſervandum; qua de re diſputabimus in exercitatione ſequenti.

Ceterum gradus nobis faciendus eſt ad diſputationem, quae magna contentione agitata eſt in Concilio Chalcedonenſi de Privilegio Conſtantinopolitanae Sedis, adeo, ut Baſſiani & Stephani reiectio ad movendam quaeſtionem illam ex compoſito, & de induſtria facta videatur. Prodit enim ſtatim Euſebius Epiſcopus Dorylaei, & ſua ſponte a nullo ſententiam rogatus, quaſi primae relationis ius in ſynodo haberet, de ordinatione Epheſini Epiſcopi celebranda refert. Confertimque Aſiani Epiſcopi proſtrati coram Synodo intercedunt, ſui internecionem, & civitatis Epheſinae tumultum, ſi Conſtantinopoli ordinetur Epiſcopus, fore praedicunt: *Miſeremini noſtri*, inquiunt, *ſi Baſſiano ſucceſſorem ſuadeat aliquis hic ordinari, & filii noſtri moriuntur*, & ἡ πόλις ἀπόλλυται, *civitas perit*. Itaque Iudices his vociferationibus moti interpellant Synodum, ubi iubeant Canones Epiſcopum Epheſinum ordinari: ἐπειδὴ οἱ τῆς Ἀσιανῆς Ἐπίσκοποι οἱ ἐνταῦθα ἀφεθέντες, φασὶν, εἰ ἐνταῦθα χειροτονηθείη ἕτερος Ἐπίσκοπος, ἐν θορύβῳ γίνεσθαι τὴν Ἐφεσίων πόλιν, λεγέτω ἡ ἁγία Σύνοδος, ποῦ βούλονται οἱ Κανόνες τὸν τῆς κατ' Ἔφεσον ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας χειροτονηθῆναι Ἐπίσκοπον. Magni momenti interrogatio, ut poſſimus ex reſponſione colligere, an ex praeſcripto Synodi Conſtantinopolitanae ordinationes Metropolitanorum Aſianae Dioeceſeos ad thronum urbis Regiae pertineant. At reſponderunt Epiſcopi *in Provincia*: οἱ ἀληθέστατοι Ἐπίσκοποι εἶπον, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ. Quod quia veriſſimum erat, Diogenes Epiſcopus Cyzici hoc ius Epiſcopis ex conſuetudine vindicare nititur, τὸ ἔθος ὧδε ἔχει, inquit ille: id eſt, Conſuetudo eſt, ut hic ordinetur. Ita enim accipienda eſt Diogenis explicatio, non ut Perronius, Baronius, & ceteri ſcriptores interpretati ſunt, quaſi Diogenes inſinuaret, conſuetudinem hoc velle, ut ordinaretur in Provincia. Contra vero ſatagebat ille, ut deſignaretur in urbe, & laudandae Conſuetudinis rationem addit, nempe ut probati Sacerdotes eligantur Conſtantinopoli, & non Sagmarii, ut nudius tertius acciderat Epheſi. Diſplicuit haec oratio Leontio Magneſiae Epiſcopo, qui conſuetudinem a Diogene prolatam convellit. *A ſancto Timotheo uſque nunc*, inquit, *viginti ſeptem Epiſcopi facti, omnes in Epheſo ſunt ordinati, ſolus Baſilius violenter hic factus eſt, & multae caedes hinc ortae ſunt*. Quae Leontii contradictio male accepta eſt a Phi-

Philippo Presbytero Conſtantinopolitano, qui depoſitiones quindecim Epiſcoporum factas in Aſia a Beato Ioanne commemorat, Memnonemque Conſtantinopoli confirmatum. Addit Aëtius Archidiaconus, Caſtinum etiam in urbe ordinatum, Heraclidemque, & ceteros cum conſenſu Archiepiſcopi Conſtantinopolitani ordinatos fuiſſe, μετα γνωμης του ὡδε Ἀρχιεπισκοπυ. Quod attinet ad Baſilium, manus illi impoſitas fuiſſe a Proclo Archiepiſcopo, & Theodoſium Imperatorem Cyrillumque Alexandrinum huic ordinationi conſenſiſſe. Unde emunctae naris lector Canonicam & ordinariam non fuiſſe Baſilii χειροτονιαν illam, quae tot extraordinariis fulcimentis indiguerit, mecum ſubodorabitur. In hoc ſententiarum diſſidio, Synodus impatiens iugi, quod ex conſuetudine contra Canones Eccleſiis imponere nitebantur Clerici Conſtantinopolitani, & Epiſcopi Helleſpontiaci, exclamavit: *Canones obtineant, voces Imperatori*: οἱ ἀλλαβεσ-ατοι Ἐπισκοποι ἐβοησαν, οἱ Κανονες κρατειτωσαν· τας φωνας τῳ Βασιλει. Commoti Clerici clamoribus Patrum conſuetudinem Canonibus adverſam reiicientium eam callido commento a Canonibus derivant. *Ea, quae Sanctorum Patrum centum quinquaginta ſunt, teneant*, inquiunt, *Privilegia Conſtantinopolitanis ne depereant: Ordinatio ſecundum morem ab Archiepiſcopo noſtro fiat*. Τα των πατρων των ρν. κρατειτω. τα προνομια Κωνσ-αντινυπολεως μη απολλυται. ἡ χειροτονια κατα το ἐθος ὑπο τυ ὡδε Ἀρχιεπισκοπυ γενηται. Iudices rem totam, id eſt ipſam Baſſiani, & Stephani deiectionem in diem craſtinam diſcutiendam reliquerunt.

Ergo dum quaeſtio ſuffragiis Epiſcoporum dirimitur Act. XII. Maximus Epiſcopus Antiochiae cenſuit, alterum eſſe retinendum: quis autem ſocio ex indulgentia praeferendus eſſet, definiendum reliquit, non Archiepiſcopo Conſtantinopoleos, ſed Provinciae Epiſcopis: τις δε αὐτων ἀξιος ἐσ-ι μειναι ἐν τη πολει κατα φιλανθρωπιαν, των της ἐπαρχιας ἐσ-ι Θεοφιλεσ-ατων Ἐπισκοπων εἰπειν. In hanc ſententiam ivit Iulianus Coënſium Epiſcopus Vicarius Apoſtolicae Sedis. *Secundum regulas quidem neuter eorum eſſe debet; per clementiam vero Synodus Aſiana eligat, qui poſſit eſſe*. Κατα δε φιλανθρωπιαν ἡ Συνοδος ἡ Ἀσιανη ἐπιλεξεται, τις ὀφειλει εἰναι. Sane manifeſtius profiteri non potuiſſent Patres & ordinationes, & deiectiones Aſianorum Epiſcoporum non Archiepiſcopo Conſtantinopoleos, ſed Synodis provinciarum ex praeſcripto Canonum eſſe committendas. Interim notare poſſumus acre Clericorum, & Aëtii Archidiaconi ſtudium, qui ex unica Baſilii ordinatione peracta a Proclo in urbe Conſtantinopolitana, invitis & renitentibus Aſianis conſuetudinem, quae ex repetitis actibus proficiſcitur, pervicaciter praetendunt. Nec tantum Metropolitas vindicare ſibi nituntur, quinimmo & Epiſcoporum ſecundi gradus ordinationes ex conſuetudine Sedi Conſtantinopolitanae aſſerunt, ut patet ex Aëtii Archidiaconi ſuggeſtione, Act. XIII. qui Baſilinopoleos urbis

in

in provincia Bithynia ſitae, χειροτονιαν ſententia Synodi Eunomio Nicomedienſi adiudicatam adverſus Anaſtaſium Nicaenum, ad Sedem Conſtantinopolitanam trahit. *Quae*, inquit Aëtius, *aut ordinationem ipſa facit in Baſilinopoli cum reliquis, aut eam permittit fieri, ſicut litteris, quae factae ſunt ſaepius, oſtendere poſſumus*, ἢ την χειροτονιαν αὐτος ἐνεργει τε̃ τῃ Βασιλινοπολει μετα των λοιπων, ἢ ἐπιτρεπει γενεσθαι, καθως κ̀ τα φοιτωντα γραμματα, ἢ φοιτησοντα πολλακις, δειξαι δυνησεται. Ecce novas artes ad potentiam amplificandam, ſcilicet id ſolum reſtabat commenti genus, quo ſe Conſtantinopolitanas Sedes ubique venditaret; nempe permittebat ex ſcripto id fieri, quod Canonum auctoritate licebat: ita ut Provinciales Epiſcopos in recuſandi indulti, & iniuriae inde ſecutae, aut mandati recipiendi, & extraneae auctoritatis agnoſcendae neceſſitatem truderet. Sed Synodus iſtam Aëtii ſuggeſtionem conſtanter exploſit, ſancta Synodus clamavit. *Canones teneant, Canonibus ſatisfiat*. ἡ ἁγια Συνοδος εἰπε. Κανονες κρατειτωσαν. τοις κανοσι το ἱκανον γενεσθω. Adeo, ut Iudicibus neceſſe fuerit iſta proloqui: *Quaecumque Sedi Conſtantinopolitanae Eccleſiae de ordinationibus in provincia faciendis competunt, haec ſuo ordine coram ſancto Concilio examinabuntur*. Itaque controverſia iſta in aliam cognitionem eſt dilata, pronuntiatumque id fieri debere ſolemniter & ordine, κατα ταξιν οἰκειαν.

Quid ergo ſupererat aliud, quam ut Clerici Conſtantinopolitani, vel potius Anatolius ipſe tot ſententiis Patrum confoſſus, ſe intra fines a Canonibus praeſcriptos, parcens alienis provinciis contineret, ſecundi gradus dignitate a Synodo decretae contentus fruenſque ſubdititii Concilii privilegio, id eſt της Ἐνδημουσης Συνοδε, vicem legitimi & Canonici Concilii implentis, Thracicam ut naturalis & Ordinarius Exarchus regeret; in Aſiana, & Pontica ordinationes quaſdam Metropolitanorum rogatus perageret, ut mos in conſequentiam ſecundae dignitatis in quibuſdam provinciis invaluerat.

Sed non patiebatur ambitio, ſe intra limites auctoritatis precariae cogi, immo tot interceſſionum mole oppreſſa maiore niſu in id incubuit, ne quis amplius contenderet, an conſuetudo Canones vinceret; & diſputationibus Aſianorum Epiſcoporum accenſa eſt, ut Synodi decreto privilegia ſua confirmari, & amplificari curaret, Sedique Conſtantinopolitanae Metropolitarum ordinationes in Aſiana, Pontica, & Thracica Dioeceſibus addici. Quod Imperatoris potentia, illuſtriſſimorum Magiſtratuum, & Senatus Conſtantinopolitani gratia Novam Romam ornari maximopere cupientium obtinuit.

Id enim diſertiſſime fatentur Patres Chalcedonenſes, in Synodico ad Leonem Papam, ἡμεις γαρ θεραπευοντες τες τε εὐσεβεστατες κ̀ φιλοχριςυς Βασιλεας ἐπι τετῳ ἡδομενες, τον τε λαμπραν συγκλητον, κ̀ πασαν ὡς εἰπειν την βασιλευεσαν ἀνκυρον ἐδογματισαμεν την ἐπ' αὐτῃ παρα της Οἰκεμενικης

Συνόδου βεβαιῶσιν τῆς τιμῆς. Quinimmo & privatorum commodorum ſinguli, Eccleſiarumque ſuarum utilitatis Epiſcopi rationem habuerunt, rati, ſe ſtudioſius ab Archiepiſcopo Conſtantinopoleos, & illius apud Principem gratia protegendos, ſi Sedi Conſtantinopolitanae omnino ſubiicerentur. Hoc non diſſimulavit Nunechius Epiſcopus Laodicaeae Act. XVI. Δόξα τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δόξα ἡμῶν ἐστί. τῆς γὰρ ἐκεῖθεν τιμῆς καὶ ἡμεῖς μετέχομεν. ἐπειδὴ καὶ τὰς μερίμνας ἡμῶν ἀναδέχεται. Καὶ ἀγαπῶμεν τὸν καθ᾽ ἑκάστην ἐπαρχίαν Μητροπολίτην ὑπὸ τῷ θρόνῳ τούτῳ χειροτονεῖσθαι. In eumque ſenſum Critonianus Aphrodiſiados inquit, πάσης προστασίας ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν τετύχηκεν.

Et ſane Principis auctoritas, quae in rebus Eccleſiaſticis multum pollebat, & ad nutum Archiepiſcopi Conſtantinopolitani movebatur, magnam dignitatem in omnium Epiſcoporum animis tantae Sedi conciliabat; quod vel unico exemplo comprobabo. Accuſato Iba Edeſſeno a Clericis ſuis, dum litis diſcuſſio peageretur in Synodo Antiochena ſub Domno Patriarcha, Samuel & Cyrus ad Comitatum Principis perrexerunt deſerta accuſatione. Quod aegre tulit Domnus, eoſque ob Sedis ſuae, quam Θρόνον Ἀποστολικὸν vocat, contemtum depoſuit. Ceterum Clerici illi Flavianum Conſtantinopoleos Archiepiſcopum adiverunt Ibam Epiſcopum accuſaturi, qui quidem cauſſae cognitionem non ſuſcepit, ſed auctor fuit Theodoſio Imperatori, in Domno ſuſpicionem aliquam cauſſatus, Vranium Himeriorum Epiſcopum Metropolitam Ibae, Photium Tyri, & Euſtatium Berytenſem delegandi, ut in Phoenicia illis iudicibus cauſſa diſtringeretur, commonitorio dato ad Damaſcium Tribunum, quatenus ad Orientem profectus ab Oſrhoëna Provincia ad Phoeniciam, partes & Epiſcopos accuſatos traduceret, remque ab illis iudicatam exſequeretur. Hoc autem quid aliud eſt, quam Conſilio ſuo ſub nomine, & auctoritate Principis ſe pro Patriarcha Oecumenico in Oriente gerere? Quis ergo Epiſcoporum Anatolii votis reſiſtere potuiſſet?

Sola Legatorum Apoſtolicae Sedis auctoritas Anatolii audaciam comprimere poterat; ideo poſt Legatorum Iudicumque diſceſſum e Beatae Euphemiae baſilica Canon XXVIII. eſt editus, ſubſcriptuſque a ducentis ferme Epiſcopis, abſente Thalaſſio Caeſareae in Cappadocia Epiſcopo Ponticae Dioeceſeos Exarcho, & vacante Epheſina Sede totius Aſianae Dioeceſeos Metropoli. De quorum auctoritate praecipue tranſigebatur, illis non vocatis, contra omnem iudiciorum ordinem. Vacabat equidem Alexandrina Sedes, quae ſecundo loco movebatur, ſed adeo illius non intererat quum iam a ſexaginta annis eo grado deturbata eſſet Conſtantinopolitana Synodo, iſque Sedium ordo per Orientis praefecturam in rem iudicatam tranſiiſſet. Verba Canonis ſunt haec: *Vbique Sanctorum Patrum definitiones ſequentes, & Canonem, qui nuper lectus eſt, centum & quinquaginta Deo amantiſſi-*

tiſſimorum Epiſcoporum , qui congregati ſunt ſub piae memoriae Imperatore Theodoſio magno in Regia Civitate Conſtantinopoli Nova Roma agnoſcentes , Nos quoque eadem definimus & ſtatuimus , de privilegiis eiuſdem ſanctiſſimae Eccleſiae Conſtantinopoleos Novae Romae. Etenim Sedi Senioris Romae , quod urbs illa imperaret , Patres iure privilegia tribuerunt . Et eadem conſideratione moti centum quinquaginta Deo amantiſſimi Epiſcopi , aequa privilegia tribuerunt ſanctiſſimae Sedi Novae Romae , recte iudicantes , urbem , quae & Imperio & ſenatu honorata ſit , & aequalibus privilegiis cum ſeniore Regia Roma fruatur , etiam in rebus Eccleſiaſticis , non ſecus ac illam extolli ac magnifieri ſecundam poſt illam exſiſtentem. Et ut Ponticae, & Aſianae , & Thracicae Dioeceſeos Metropolitani ſoli ; praeterea, & qui ſunt in Barbarico Epiſcopi praedictarum Dioeceſeon , ordinentur a praedicto ſanctiſſimo throno ſanctiſſimae Conſtantinopolitanae Eccleſiae . Nimirum unoquoque Metropolita earum ipſarum Dioeceſeon una cum Epiſcopis provinciae ordinante provinciae Epiſcopos , ut divinis canonibus promulgatum eſt . Metropolitas vero earum Dioeceſeon ordinari a Conſtantinopolitano Archiepiſcopo electionibus convenientibus ſecundum morem factis & ad eum perlatis.

Hoc Canone a ducentis tantum Epiſcopis, hoc eſt a minore parte Concilii, quum ſexcenti & amplius ſuffragium ferre deberent, definitio & ſubſcriptio, die craſtina graviſſimis verbis Legati coram Iudicibus de vi , metu, & dolo conqueſti ſunt Actione XVI., Actaque illa, ſe, Iudicibuſque cognitoribus abſentibus, contra morem iudiciorum, & Leonis mandata , qui Legatis ſuis praeſentibus omnia fieri iuſſerat, eſſe peracta. Replicuit Aëtius Archidiaconus, rogatos fuiſſe Romanos Epiſcopos , κυρίους Ἐπισκόπους τοὺς ἀπὸ Ῥώμης, ut intereſſent rebus gerendis , illos vero renuiſſe , quo iudicibus relato , mandatum ab iis fuiſſe , ut Synodus de negotio cenſeret . Iiſque diſcedentibus, ab Epiſcopis, qui remanſerant, Canonem illum canonice & legitime editum , nihilque furtim aut per inſidias geſtum tentatumve fuiſſe, ὑπὸ κλοπῆς τρόπῳ. Scheda a Beroniciano ſacri Conſiſtorii a ſecretis recitata, in qua ſupradictus Canon continebatur , Lucentius per vim circumventos fuiſſe Epiſcopos aſſeruit , eamque definitionem Nicaenis regulis contrariam , Conſtitutionemque Conſtantinopolitanam in Synodicos Canones non eſſe relatam , ἐν τοῖς συνοδικοῖς κανόσι . In hoc diſſidio iubent cognitores , ex utraque parte Canones proferri. Paſchaſinus Canonem VI. Nicaenum recitavit , eumdemque Conſtantinus ſacri Conſiſtorii a ſecretis e Codice porrecto ab Aëtio ; ſtatimque ex eodem Codice Synodicum ſecundae Synodi ſubiunxit, Συνοδικὸν τῆς δευτέρας Συνόδου. Tum Iudices Epiſcopos Aſianae, & Ponticae Dioeceſeos, qui Canoni relecto ſubſcripſerant , interrogant, an libere & ſponte ſua, an per vim , metumque illatum conſenſiſſent. Λε-

γε-

γεγώνασιν, εἴγε οἰκείᾳ γνώμῃ, ἢ ἀνάγκης τινὸς αὐτοῖς ἐπενεχθείσης ὑπέγραψαν.

Antequam ulterius progrediar, eſt advertendum, hic tantum proprie de Pontica & Aſiana Dioeceſi quaeſtionem motam, iudicibuſque ſolam diſcutiendam viſam fuiſſe. Ita, ut vel hinc colligere liceat, Thracicam Dioeceſim, quae a Synodo ſuae Dioeceſeos erat regenda iuxta Canones Nicaenae Epheſinaeque Synodi, iam tum Archiepiſcopo Conſtantinopoleos ceſſiſſe, qui quum ex antiquo iure huiuſmodi Thraciae conventibus intereſſe deberet; ita novo iure, id eſt ſecundae Synodi decreto, praeeſſe fretus Novae Romae privilegiis ſine controverſia poterat; adeoque faciliime ad ſe unum, & ad Synodi in urbe Regia ἐνδημούσης arbitrium, omnia ſtatim Thracicae Synodi munia pertraxit. Vnde recte poſſumus interpretari Theodoretum lib. 5. cap. 34. dum refert, Occidentis Epiſcopos, id eſt Papam cum ſuo Patriarchatu, *Aegypti*, *Orientis*, *& Boſphori Thraciaeque* Epiſcopis communicare noluiſſe, donec Ioannis Chryſoſtomi nomen in demortuorum Sacerdotum Diptychis inſcriberetur. Vt enim Aegyptiorum Epiſcoporum nomine Alexandrinum Archiepiſcopum cum Dioeceſi Aegyptiaca, & Orientis nomine, Antiochenum Exarchum cum Orientali Dioeceſi iuxta veterem eruditumque loquendi morem intelligimus, ita Boſphori & Thraciae appellatione Archiepiſcopum Conſtantinopoleos Arſacium cum eius Dioeceſi Thracica par eſt accipere.

Hinc eſt, quod Atticus Archiepiſcopus, Thraciae χειροτονίας ſibi ſoli pro arbitrio contra ius & mores antiquos aſſeruit, & ad ſe Silvano accerſito, eum Philippopolis Epiſcopatu donavit: Ἐπίσκοπον τῆς Φιλίππου πόλεως κατέστησε. qui quum triennio in Thracia degens, frigus tolerare non poſſet, Atticus alterum in eius locum ſuffecit, deinde Troadis Epiſcopo mortuo, Troibus Conſtantinopolim advenientibus Epiſcopum quaeſitum ab Attico, Silvanus datur apud Socr. lib. 7. cap. 36. Ergo pleno iure in Thraciae Epiſcopis ordinandis utitur, ut precario in Phrygianis.

Deinde colligendum eſt ex hac interlocutione Iudicum, nullius momenti apud illos fuiſſe controverſiam illam de dignitate ſecundi gradus tributa throno Conſtantinopoleos, utpote quae iudicio ſecundae Synodi licet invitis Canonibus Nicaenis, & ſexaginta annorum non interrupta aut interpellata a quoquam poſſeſſione niteretur. Id ſolum viſum eſt illis in controverſiam revocari poſſe, quod ad Aſianae, & Ponticae Metropolitarum Ordinationes pertinebat, & κυρος ſolidamque in eas Dioeceſes auctoritatem Patriarchae reſpiciebat; quod caput quum verbis, & conſtitutione canonis Conſtantinopolitani non niteretur, ex conſenſu iure ſuo cedentium Epiſcoporum vim ſuam habere debebat. Ideoque prudenter ſane ab illis petunt, an citra vim metumque Aſianae, & Ponticae Dioeceſeos Epiſcopi ſcientes volenteſque ſubſcripſiſſent. Illi vero & viritim, & confertim ſe libere, & ſpon-

Digitized by Google

& ſponte conſenſiſſe profitentur, ſeque & ſententiae centum & quinquaginta Patrum rationem habuiſſe, & conſuetudinis, quam in Eccleſiis Synnadorum, Amaſiae, Gangrorum, Myrorum, & Aphrodiſiadis, & in aliis quibuſdam invaluiſſe teſtantur, ſuarumque Eccleſiarum commodis a Sede Conſtantinopolitana ornandarum conſuluiſſe. Tum ad Epiſcopos, qui non ſubſcripſerant, converſi Iudices, quid eis videatur, exquirunt. Euſebius Epiſcopus Ancyranus cenſet primus, ſuique iuris eſſe Gangrorum Epiſcopi ordinationem inſinuat, qua in gratiam Procli Conſtantinopolitani ceſſerit, ne lite vexaretur, (ſcilicet a Proclo iam tum alienas paroecias invadente). Sed inter cenſendum & a Philippo Presbytero Conſtantinopolitano, & ab Anatolio ſatis acriter impetitur: ita, ut Thalaſſius Caeſareae Cappadociae Epiſcopus artium aulicarum peritiſſimus, utpote a Praefectura ad Epiſcopatum provectus, quo contentiones omnes finiret, dixerit: *Pergimus ad Dominum Anatolium Archiepiſcopum, & ſtatuimus illud*: Ἀπερχόμεθα πρὸς τὸν κύριον τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀνατόλιον, καὶ τυποῦμεν αὐτό.

Quia vero Thalaſſii ſententia Ponticae Dioeceſeos Exarchi, & de cuius potiſſimum cauſſa tractabatur, magni ponderis non immerito exiſtimabatur, confeſtim Iudices ſuffragiis non amplius a quoquam exquiſitis, ac ſi Thalaſſii conſenſu eis eſſet peracta, diſerte pronuntiant; e Geſtis & diſcuſſione praehabita, primatum honoremque praecipuum ſecundum Canones veteris Romae Archiepiſcopo conſervari, πρὸ πάντων μὲν τὰ πρωτεῖα, καὶ τὴν ἐξαίρετον τιμὴν κατὰ τοὺς κανόνας τῷ τῆς Πρεσβυτίδος Ῥώμης θεοφιλεστάτῳ Ἀρχιεπισκόπῳ φυλάττεσθαι, oportere autem, ut Archiepiſcopus Conſtantinopoleos Novae Romae iiſdem privilegiis honoris fruatur, καὶ αὐτὸν ἐξ αὐθεντίας ἐξουσίαν ἔχειν τοῦ χειροτονεῖν, &c. auctoritatemque habeat Metropolitas in Aſiana, Pontica & Thracica Dioeceſibus ordinandi, electione ad eum a Provincialibus Epiſcopis Clericis, poſſeſſoribus, & honoratis relata, ita ut in Archiepiſcopi poſitum ſit arbitrio, an electum Metropolitam ordinandum Conſtantinopolim evocare velit, an ex indulgentia, & mandato decretoque ſuo ſinat in Provincia in poſſeſſionem Epiſcopatus mitti, εἴτε κατ' ἐπιτροπὴν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῇ ψήφῳ τῆς Ἐπισκοπῆς τυχεῖν. In hanc Iudicum ſententiam ab omnibus Epiſcopis itum & acclamatum eſt. Lucentius Apoſtolicae Sedis Legatus, quae geſta erant in ſui & Collegarum abſentia, circumduci petiit, aut ſaltem interceſſionem ſuam in Acta redigi, ut ſcirent, quid Apoſtolico, & totius Eccleſiae praeſidi Epiſcopo referre deberent. Τί τῷ Ἀποστολικῷ καὶ πάσης Ἐκκλησίας προέχοντι Ἐπισκόπῳ ἀνενεγκεῖν: ut ipſe aut de ſuae Sedis iniuria, aut de Canonum everſione poſſit ferre ſententiam. Sed Iudicum reſponſione, reclamantibus Legatis nequaquam faventium, haec controverſia, & Chalcedonenſis Synodus finem ac-

ce-

cepit. Οἱ ἐνδοξότατοι ἄρχοντες εἶπον. ὅσα διελαλήσαμεν, πάντα ἡ Σύνοδος ἐκύρωσε.

Ergo ius novum, quod praecipue ex iſto Chalcedonenſi Canone introducitur, eſt Metropolitarum ordinatio, & ſubiectio: hancque innovationem Leo Magnus non diſſimulavit in epiſt. ad Pulcheriam Aug. *Superbum nimis eſt, & immoderatum, ultra fines proprios tendere, & antiquitate calcata alienum ius praeripere, atque, ut unius creſcat auctoritas, Metropolitanorum impugnare Primatus, quietiſque Provinciis, & olim ſanctae Synodi Nicaenae moderatione diſpoſitis bellum novae perturbationis inferre.* Et in epiſt. ad Anatolium: *Non convellantur*, inquit, *Provincialium iura Primatuum, nec privilegiis antiquitus inſtitutis Metropolitani Antiſtites fraudentur*. Non omittit etiam de Alexandrinae Sedis dignitate imminuta, & ordine Antiochenae Eccleſiae conqueri. Sed profecto, ſi verum amamus, ſera videbatur eſſe poſt longiſſimi temporis patientiam iſta reprehenſio, niſi quatenus novis conatibus retinendis valde proderat nondum confirmatae a Sede Apoſtolica ſecundae dignitatis invaſae contra canones Nicaenos exprobratio. Porro, ſi cui libeat Iudicum interlocutionem expendere, maniſeſtiſſime patebit, Can. XXVIII. adeo phaleratis, & contortuplicatis verbis exornatum, ut privilegia honoris aequa haberet Nova cum vetere Roma, in id tamen deſtinatum fuiſſe, ut Metropolitarum ordinationes, quae tantum precario Sedi Conſtantinopolitanae deferebantur, eas illi pleno ſolidoque iure cum ſubiectione vindicaret. Etenim Iudices uno verbo de iiſdem honoris privilegiis praefati, multa verba de ordinationibus faciunt, & ſtatuunt diſertiſſime, Archiepiſcopum τὸν αὐθεντίας ἐξουσίαν ἔχειν τοῦ χειροτονεῖν τοὺς Μητροπολίτας, &c. Quaſi dicerent iam illi ex auctoritate & iure ſuo competere, non precario tantum, ut antea.

Agnoſco equidem, ſatis robuſtum argumentum ex hoc Canone adverſus poſitionem noſtram trahi poſſe, hocque uno velut ariete convelli quaecumque per totam diſſertationem aſſeruimus, de honoraria Patriarchae Conſtantinopolitani dignitate ante Chalcedonenſe Concilium. Etenim apertis verbis inſtitutio Patriarchatus Conſtantinopol. ipſaque Metropolitarum ordinatio, ex qua pendet erga eos exercenda iuriſdictio, ſecundae Synodi definitioni tribui videtur. Nos vero ab initio huius diſſertationis pertendimus, id tantum a Synodo Chalcedonenſi conceſſum. Neque nos adhuc ſententiae noſtrae poenitet, quum videamus, graviſſimum ſcriptorem Evagrium id obſervaſſe lib. 3. cap. *6.* dum ſcribit e Zacharia Rhetore, Timotheum Aelurum poſt damnatum a Baſiliſco tyranno, eiuſque circularibus litteris Chalcedonenſe Concilium, Paullum in poſſeſſionem Epiſcopatus Epheſini miſiſſe, eique Sedi ius Patriarchicum reſtituiſſe, quod ei Synodus Chalcedonenſis ademerat, ἀποδίδωσι δὲ τῇ Ἐφεσίων καὶ τὸ Πατριαρχικὸν δι-

δικαιον, ὅπερ αὐτὴν ἀφεῖλεν ἡ ἐν Χαλκηδόνι Συνοδος. Nihil dici poteſt illuſtrius ad opinionis noſtrae probationem. Viden'·, ut Chalcedonenſi Concilio tribuat Metropoleos Epheſinae minutionem, quae non contigit alia ratione, quam ex Aſianae Dioeceſeôs in Sedis Conſtantinopolitanae iura translatione? Id autem aegre tulerunt Aſiani Epiſcopi, ut aliquot annis poſtea totius Aſianae Synodus Epheſi coacta libentiſſime litteris Encyclicis Baſiliſci ſubſcripſerit, Synodumque Chalcedonenſem damnaverit, ut caedium, ſeditionum, & gravium malorum originem apud Evagr. lib. 3. cap. 5.

Porro adeo pendebat a Concilio Chalcedonenſi auctoritas Patriarchae Conſtantinop. ut eo abolito, huius quoque irrita fuerit iuriſdictio. Quare Zenoni Imperatori redeunti in Iſauria neceſſitas incubuit, reſcindendorum eorum, quae fuerant à Baſiliſco per Concilii Chalcedonenſis damnationem decreta: *His*, inquit Zeno, *quae tempore tyrannidis innovata ſunt tam contra venerabiles Eccleſias, quarum Sacerdotium gerit Beatiſſimus ac Religioſiſſimus Epiſcopus Patriarcha noſtrae pietatis Pater Acacius*. Infra: *de privilegio Metropolitano vel Patriarchico antiquandis*, (id eſt in Eccleſia Epheſina). Infra: *Regiae urbis Sedem privilegia, & honores omnes ſuper Epiſcoporum creationibus & iure ante alios reſidendi, & cetera omnia, quae ante noſtrum imperium vel nobis imperantibus habuiſſe dignoſcitur, habere in perpetuum firmiter Regiae urbis intuitu iudicamus & ſancimus* l. decernimus de Sacroſanct. Eccleſ.

Enimvero quid egemus teſtibus & coniecturis in re apertiſſima? Quis melius mentem Concilii explicuerit, quam ipſi Patres Chalcedonenſes, qui quidem factum ſuum Leoni Pontifici Maximo probare volentes, ſe conſuetudinem ordinandorum Metropolitarum Synodali Decretò recepiſſe teſtantur, praeterea vero Canonem Conſtantinopolit. ſecundae dignitatis gradum indulgentem confirmaſſe. Verba Synodicae Epiſtolae ad Leonem ſunt iſta: *Eam namque conſuetudinem, quae a longo tempore obtinuit, quam habuit Conſtantinopolitanorum ſancta Dei Eccleſia ad ordinandum Metropolitanos Dioeceſeon Aſianae, Ponticae & Thracicae, & nunc Synodali Decreto firmavimus. Non tam Sedi Conſtantinopolitanae aliquid praeſtantes, quam Metropolitanis urbibus quietem congruam providentes, eo quod frequenter Epiſcopis vitam finientibus multae turbae naſcuntur, Clericis & populis earumdem civitatum abſque Rectore remanentibus, & Eccleſiaſticum ordinem confundentibus; quod nec veſtram latuit Sanctitatem, maxime propter Epheſios, quorum cauſſa ſaepe moleſtia affecti fuiſtis:* Το γαρ ἐκ πολλȣ κρατησαν ἔθος, ὅπερ ἔχεν ἡ Κωνςαντινȣπολιτων ἁγία τȣ Θεȣ Ἐκκλησια εἰς το χειροτονειν Μητροπολιτας των διοικησεων της τε Ἀσιανης, καὶ Ποντικης καὶ Θρακικης, καὶ νυν κατα συνοδικὴν ἐκυρωσαμεν ψηφον. ȣ τοσȣτον τῳ Θρονῳ της Κωνςαντινȣπολεως τι παρεχοντες, ὅσον τοις Μη-

Μητροπόλεσι τὴν ἀταξίαν πρυτανεύοντες, διὰ τὸ πολλοὺς πολλάκις, πλάττοντων τῶν Ἐπισκόπων ἀνακύπτειν θορύβους, ἀνηγεμονεύτων ὄντων τῶν ἐπ' αὐτοὺς κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν, καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν συγχεόντων. Ὅπερ οὐδὲ τὴν ὑμετέραν ἔλαθεν ἁγιότητα, μάλιστα τῶν Ἐφεσίων ἕνεκεν, πολλάκις ὑμῶν διενοχληθέντων. Nituntur ergo in Ordinationum negotio non Canone Conſtantinop. ſed Conſuetudine. Multum vero diſtare ius Canone ſancitum, & Conſuetudinem, quae moribus utentium ſine ſcripto confirmatur, quis ignorat? Et ſi quis prudentiae civilis inſcius id negaret, eius proterviam Iudices cognitores revincent, qui Act. XIII. Synod. Chalced. petunt ab Anaſtaſio Nicaeno, qua ratione probaturum ſe confideret, Eccleſiam Baſilinopoleos ſubiectam eſſe Nicaenae, an ſecundum Canones, an ex Conſuetudine, πότερον κατὰ τοὺς κανόνας, ἢ ἐκ συνηθείας τινός. Ad illuſtriorem confirmationem duo verba in hac oratione expendi velim, Conſuetudinem, inquiunt, *nunc Synodali Decreto firmavimus*, νῦν ἐκυρώσαμεν. Ergo nondum ulla Synodali definitione fuerat recepta. Deinde urgent, ſe Decreto illo non tam Sedi Conſtantinopolitanae aliquid praeſtitiſſe, quam tranquillitati Metropolitarum urbium conſuluiſſe.

Ergo privilegium iſtud longe aliud eſt ab Honoris privilegio, quod indulſit Synodus ſecunda, & in gratiam tantum Conſtantinopol. Sedis irrogavit, eo quod Regia civitas eſſet Nova Roma. Addunt Patres illi in Synodica Epiſtola. Ἐβεβαιώσαμεν δὲ καὶ τῶν ρν. ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συναθροισθέντων κανόνα. Τὸν διαγορεύοντα μετὰ τὸν ὑμέτερον ἁγιώτατον καὶ Ἀποστολικὸν θρόνον, τὰ πρεσβεῖα τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἔχειν, &c. Hic diſerte mentionem faciunt Canonis Conſtantinopolitani, eumque a ſe confirmatum teſtantur, quum de privilegiis ſecundique gradus honore decernunt; ut vel caeco patere poſſit, Ordinationes Metropolitarum conſuetudine primum introductas, deinde a Synodo Chalcedonenſi confirmatas fuiſſe. Praeterea Synodus Conſtantinopolitana cogit etiam invitos, ut nobis illud concedatur; *Aſianae Dioeceſeos Epiſcopos*, inquit, τὰ κατὰ τὴν Ἀσιανὴν μόνον οἰκονομεῖν, καὶ τοὺς τῆς Ποντικῆς τὰ τῆς Ποντικῆς μόνα, καὶ τοὺς τῆς Θρακικῆς τὰ τῆς Θρακικῆς μόνον οἰκονομεῖν. Haec interdictio vetat omnibus Dioeceſeon Exarchis, ſive Patriarchis, ne ſe ordinationibus, ceteriſque earum Dioeceſeon negotiis Eccleſiaſticis immiſceant, multo magis Archiepiſcopo Conſtantinopoleos. Quod teſte vel ipſo Socrate, qui Synodo Conſtantinopolitanae affinxit in gratiam Conſtantinopolitanae Sedis, quod ſua aetate invaluerat, ita ſaltem intelligendum, ut ſola Thracia Epiſcopo Conſtantinopolitano commiſſa, Aſiana & Pontica conventui Dioeceſeos derelictae ſint. Quod enim in Canone III. privilegia honoris Sedi Conſtantinopolitanae poſt Romanam, eo quod ſit ipſa Nova Roma, tribuuntur, de Honorario iure accipienda ſunt, ut monuimus initio: aut ad ſummum benigna interpretatione de Conſultationum iure Archiepiſcopo Conſtan-

Digitized by Google

ſtantinopoleos a Synodo communicato ad exemplum Romani Pontificis, quod per Ε'νδημȣσαν Συνοδον exſequebatur; non de Patriarchali & Ordinaria iuriſdictione in Aſianam, Ponticam, & Thracicam intelligenda ſunt: quum πρεσβεια illa in univerſum & per omnes Dioeceſes, & Provincias illi conceſſa ſint, & non ſolis Aſianae, & Ponticae finibus coërcita. Ergo vel omnes Dioeceſes, ipſamque Aegyptiacam & Anatolicam contra diſertam vim verborum ex hoc Canone Sedi Conſtantinopolitanae adiudicabimus, vel Aſianam, & Ponticam, immo & Thracicam ab ipſius iuriſdictione de ſententia Canonis, ut & duas reliquas eximemus.

Ecce tamen tentat Aëtius Archidiaconus, & ceteri Clerici Conſtantinopolitani, qui Canonem XXVIII. de quo agitur, invidioſis verbis expreſſerunt, id perſuadere, immo etiam diſerte profiteri, Ordinationes Aſianae, Ponticae & Thracicae Archiepiſcopo Conſtantinopoleos a Synodo ſecunda permiſſas fuiſſe. Adeone ergo tam inverecundi oris fuerit, ut ſciens volens coram honoratiſſimo illo coetu in legem Corneliam de falſis ſe praecipitem egerit? Adeo ſtipites & marrucini fuerint illi Patres, ut ſibi os ab Aëtio ſublini, ſeque ludibrio haberi paſſi ſint, quaſi nullus ex illis litteras noviſſet? Immo vero, ut docuimus ſupra, Patres Chalcedonenſes Ordinationes illas ex Conſuetudine, & ſuo Synodali Decreto, honoris autem ſolius privilegia rectiſſime ex Canone Conſtantinopolitano vindicant. Quomodo igitur in has anguſtias redacti hanc controverſiam componemus? Levi brachio fiet iſta conciliatio, ſi iuxta omnium Codicum Graecorum fidem interpunctiones Grammaticas Canonis XXVIII. diſtinxerimus. Comma poſt verba illa νεας Ρ'ωμης, & iterum aliud comma poſt iſta, δεύτερxν μετ' ἐκείνlω ὑπαρχȣσαν, imprimendo, & quatuor lineas, quae duobus illis Commatibus intercipiuntur, parentheſi includendo. Ita ut hic ſit Canonis ſenſus: Canonem, qui nuper lectus eſt, centum & quinquaginta Patrum agnoſcentes, eadem quoque & nos definimus, & ſtatuimus de privilegiis eiuſdem ſanctiſſimae Eccleſiae Conſtantinopoleos Novae Romae. Et ut Ponticae & Aſianae, & Thracicae Dioeceſeos Metropolitani ſoli, praeterea & qui ſunt in Barbarico Epiſcopi praedictarum Dioeceſeon, ordinentur a praedicto ſanctiſſimo throno ſanctiſſimae Conſtantinopolitanae Eccleſiae. Adeoque definitio illa de Metropolitanorum Ordinationibus ad Synodi Chalcedonenſis ſanctionem apertiſſime referatur. Cui noſtrae novae ſimulque verae interpretationi favet lectio Graeca male ab omnibus Interpretibus expreſſa, ϗ ὥστε τȣς της Ποντικης &c. Vertunt enim vulgo in editione Conciliorum Anaſtaſius, & Iſidorus, *ut & Ponticae*, quaſi illud cum praecedentibus immediate verbis connecteretur; quum vertendum ſit, *& ut Ponticae*, iſtaque oratio trahenda ſit ad ſuperiora verba ὁρίζομεν τε ϗ ψηφιζομεθα. Integra vero illa periodus, quae interiacet, deque Novae Romae pri-

Digitized by Google

vilegiis, & de conſideratione, qua moti ſunt centum quinquaginta Patres, ut Conſtantinopolitanam urbem amplificarent etiam in rebus Eccleſiaſticis, ſecundamque poſt Romanam conſtituerent, eſt includenda parentheſi, additaque ad ſuperioris orationis interpretationem eſt cenſenda. Planeque lectio Canonis conſtituenda eſt, prout eum nos ſupra integrum exhibuimus. Hacque in parte mirari ſubit ingenium & artes Aëtii, qui, quum aperte Sedi ſuae tot Metropolitanorum ordinationes ex canone Conſtantinopolitano aſſerere non poſſet, eo loquendi genere in contexendo Canone uſus eſt, ut incautis lectoribus Concilii Conſtantinopolitani auctoritas ad vitandam tegendamque novitatis, & intempeſtivae ambitionis invidiam obrepat, & rigidis criticiſque cenſoribus veritati ſua ratio conſtet; totumque deinde negotium ſincere, & ſine fuco Leoni Pontifici per epiſtolam Synodicam Concilii Chalcedonenſis referatur, ut ſuperius expendimus. Sane Zonaras in dicto Canone XXVIII. ſatis manifeſte iuriſdictionem in Aſianam, Ponticam & Thracicam Conſtantinopolitanae Sedi decretam, a Synodo Chalcedonenſi manare obſervat his verbis: Ταυτα περι της ταξεως, κ, τιμης διαταξαμενη ἡ ἱερα Συνοδος τυ θρονυ της μεγαλοπολεως ταυτης διαλεγεται, κ, περι των ὑποκεισθαι μελλοντων αὐτῃ διοικησεων, κ, ταυτας, εἶναι φησι, την Ποντικην κ, την Ἀσιανην κ, την Θρακικην, ὧν δη διοικησεων κ, τας χειροτονιας των Μητροπολιτων μονον ἀνατιθησι τῃ Κωνσταντινυπολεως.

Ceterum licet Synodus Chalcedonenſis blandiſſimis verbis Leonem Pontificem per Synodicam epiſtolam demulſerit, & ut Canon ille ab eo confirmaretur, obſecraverit, rem gratam Imperatori, Senatui totique urbi Conſtantinopolitanae facturum docens, ſummoque Pontifici tantam gratiam tribuendam ut Patri: εἰδοτες ὡς παν τιμα των τεκνων γινομενον κατορθωμα, εἰς τυς Οἰκειυμενυς πατερας ἀνατρεχει, cui iure patriae poteſtatis ea bona acquiruntur, quae a filiis quaeſita fuerint; nunquam tamen ab exactiſſimo illo Sacerdote totius Eccleſiae praeſide, ut conſenſum ſuum huic innovationi praeberet, extorquere potuerunt. Ea praecipue ratione, quod ſanctio illa Synodi regulas Nicaenas a nullo Synodali Conventu violandas infringeret: *Tamquam*, inquit Leo epiſt. ad Anatolium, *refutari nequeat, quod illicite voluerit multitudo, & illa Nicaenorum Canonum per ſanctum vere Spiritum ordinata conditio in aliqua unquam ſit parte ſolubilis. Nulla ſibimet de multiplicatione congregationis Synodalia Concilia blandiantur, neque trecentis illis decem & octo quantumlibet copioſior numerus Sacerdotum vel comparare ſe audeat vel praeferre; cum tanto divinitus privilegio Nicaena ſit Synodus conſecrata, ut ſive per pauciores, ſive per plures Eccleſiaſtica iudicia celebrentur, omni penitus auctoritate ſit vacuum, quidquid ab illorum fuerit conſtitutione diverſum*. Idem ad Marcianum Auguſtum: *Non dedignetur*, loquens de Anatolio, *Regiam*

giam civitatem, quam Apoſtolicam non poteſt facere Sedem; nec ullo ſperet modo, quod per aliorum offenſiones poſſit augeri. Privilegia enim Eccleſiarum, Sanctorum Patrum Canonibus inſtituta, & venerabilis Nicaenae Synodi fixa decretis, nulla poſſunt improbitate convelli, nulla novitate mutari. In quo opere, auxiliante Chriſtö, fideliter exſequendo neceſſe eſt, me perſeverantem exhibere famulatum, quoniam diſpenſatio mihi credita eſt, & ad meum tendit reatum, ſi paternarum regulae ſanctionum, me, quod abſit, conniventia violentur, & maior ſit apud me unius fratris voluntas, quam univerſae domus Domini communis utilitas. In Epiſtola ad Pulcheriam: *Conſenſiones vero Epiſcoporum ſanctorum. Canonum apud Nicaeam conditorum regulis repugnantes, unita nobiſcum iuſtae fidei pietate in irritum mittimus & per auctoritatem B. Petri Apoſtoli generali prorſus definitione caſſamus; in omnibus Eccleſiaſticis his legibus obſequentes, quae ad pacificationem omnium Sacerdotum, per 318. Antiſtites Spiritus Sanctus inſtituit; ita, ut ſi multo plures aliud, quam illi ſtatuere, decernerent in nullo reverentia ſit habendum, quidquid fuerit a praedictorum conſtitutione diverſum.*

Ex quibus verbis colligitur evidentiſſime, Leonem Pontificem non adeo niſum fuiſſe ſuperiori quadam in Synodo iuriſdictione & auctoritate, dum Concilii Chalcedonenſis Conſtitutiones irritas eſſe decernit, quam reverentiam Nicaenis Canonibus debitam praetendiſſe, ut ea ratione ſe a Canonis XXVIII. Nicaenas regulas infringentis confirmatione excuſaret. Etenim quum Romanus Pontifex ſit praecipue Canonum & traditionum antiquarum cuſtos, aſſertor & exſecutor, ad illius reatum pertinet, ut ſi illo connivente in re ſaltem graviſſima violentur. In quam ſententiam praeclare Leo in Epiſtola ad ſanctam Synodum habitam Chalcedone: *De cuſtodiendis quoque Sanctorum Patrum ſtatutis, quae in Synodo Nicaena inviolabilibus ſunt fixa decretis, obſervantiam veſtrae ſanctitatis admoneo, ut iura Eccleſiarum, ſicut ab illis trecentis decem & octo Patribus divinitus inſpiratis ſunt ordinata, permaneant. Nihil alienum improbus ambitus concupiſcat, nec per alterius imminutionem ſuum aliquis quaerat augmentum. Quantumlibet enim extortis aſſentationibus ſeſe inſtruat vanitatis elatio, & appetitus ſuos Conciliorum aeſtimet nomine roborandos, infirmum atque irritum erit, quidquid a praedictorum Patrum Canonibus diſcreparit. Quorum regulis quam reverenter Apoſtolica Sedes utatur, ſcriptorum eorum, quibus Conſtantinopolitani Antiſtitis conatus repuli, poterit ſanctitas veſtra lectione cognoſcere, & me, auxiliante Domino noſtro, & Catholicae fidei, & paternarum traditionum eſſe cuſtodem.*

Non ergo illo nomine Statuta Concilii Chalcedonenſis Leo reprobat, quaſi nullas habitura vires eſſent, niſi prius illi collibuiſſet,

Digitized by Google

ſed nullitatem dicti Canonis ex repugnantia Canonum Nicaenorum petitam declarat: magnifico ſane & illuſtri Primatus, ſeu Principatus ſui privilegio, ſed quod ad ſuperiorem in corpus definitionesque Concilii exercendam auctoritatem extendi & porrigi non debeat. Si enim rite de quaeſtione aliqua Nicaenis regulis nondum deciſa Synodus Chalcedonenſis ſtatuiſſet, tantum abeſt, ut Leo Conſtitutioni illi deſtitutus vitio nullitatis opponendae refragatus fuiſſet, quin potius geſtorum Synodalium approbatione, Concilii ſententiae ex officio adhaeſiſſet. Quod eleganter Leo Pontifex inſinuat in epiſt. ad Maximum Antiochenum hoc de negotio loquens: *Quidquid enim*, inquit, *praeter ſpeciales cauſſas Synodalium Conciliorum, ad examen Epiſcopale defertur, poteſt aliquam diiudicandi habere rationem, ſi nihil de eo eſt a ſanctis Patribus apud Nicaeam definitum. Nam quod ab illorum regulis conſtitutioneque diſcordat, Apoſtolicae Sedis nunquam obtinebit conſenſum*. Sed iſtam obſervationem ſolidius expendemus in ſecunda diſſertatione.

Interim notaſſe ſufficiet, Leonem adverſus ambitioſum hoc decretum adeo depugnaſſe, ut Anatolio Conſtantinopolitano excommunicationem comminatus fuerit: *Nam ſi inconceſſa quaeſieris*, inquit, *ipſe te tuo opere atque iudicio, univerſalis Eccleſiae pace privabis.* Tandemque obtinuerit ab ipſo, ut a prima deſtinatione diſcederet expromiſſore Marciano Auguſto, ut patet ex Leonis epiſt. 59. ad Anatolium. Unde eſt, quod in Codice Canonum Eccleſiae univerſae edito a Dionyſio Exiguo ſub Imper. Iuſtiniano, Canon iſte XXVIII. inter Concilii Chalcedonenſis Canones non recenſeatur: & viginti ſeptem Canonibus illius Synodi conſtitutiones definiat Theodoretus ipſe, qui Synodo interfuit in Synagoge Canonum, quae exſtat manuſcripta in Bibliotheca Regia, ut refert Cardinalis Perronius. Eodemque numero viginti ſeptem Canonum coërceat Theodorus Anagnoſtes proximus illi aetati ſcriptor lib. I. Collectaneorum. Licet, ut obſervat Liberatus in Breviario, Principum Orientalium auctoritate freti Conſtantinopoleos Archiepiſcopi novi iuris poſſeſſionem adepti fuerint, eamque vehementiſſime ſervaverint & auxerint.

Defuncti ſumus Canonis XXVIII. interpretatione, niſi reſtaret navanda opera in iis verbis ediſſerendis, quae tribuunt aequa privilegia Sedi Conſtantinopolitanae cum Romana, quam tamen in ſequentem diſſertationem, quae de Romani Pontificis auctoritate tractabit, inſtitutione Patriarchatus Conſtantinopolitani iam profligata, commodius differemus. Id tantum obſervamus in anteceſſum, mitius, & aequius agere nobiſcum Graecos ſchiſmaticos, quam huius ſaeculi Novatores. Concedit enim Zonaras, acriterque diſputat, Conſtantinopolitanam Sedem ſubiectam eſſe Romanae, ſtoliditatiſque damnat contrariam ſententiam in Canon. III. Conſtantinop. & ἵνα illa πρεσβεῖα

βεια non reſpectu Romanae Sedis, ſed ceterarum Sedium intuitu, quibus Sedes Conſtantinopolitana praeſideat, eſſe intelligenda πασῶν τῶν ἄλλων προτιμωμένην Ἐκκλησιῶν, δευτέραν δὲ μετ᾽ ἐκείνην ὑπάρχουσαν, τῶν ἴσων γὰρ ἐν ἅπασιν ἀξιοῦσθαι ταύτην ἀμήχανον, in Can. XXVIII. Conc. Chalced.

EIVSDEM AVCTORIS,

De Origine Caeli & Terrae.

Docuit Ariſtoteles, aliam eſſe Caeli materiam ab hac ſublunari & inferiori materia. Quae Moſis narrationi plane convenit: qui caelum conditum in ipſis rerum exordiis, deinde terram & aquas ſignificat, ut patet ex ſerie verborum Scripturae. Vnde ſequitur, ex terrae & aquae incondita & incompoſita mole, non emerſiſſe caelum, quod priori momento iam erat conditum. Ex aliis vero huius loci interpretationibus contrarium ſequitur: nempe ſi ſecunda, vel quarta die conditum ſit caelum, ut plerique volunt, ex praeiacente materia, unde reliqua opera prodierunt, fuiſſe confectum. Plane de Solis atque Lunae, reliquorumque Planetarum materia, quin petita fuerit ex aquae corpore attenuato, diſputari non poteſt, ſed eorum formam nobiliorem fuiſſe, concedendum quoque eſt: quae ex ſpiritu caeleſti, & luce compacta ſit: niſi lucem per chaos prima die ſparſam, & deinde in corpora illa nobilia, tum Planetarum, tum Stellarum coniectam ad eorum tantum corporum ornatum referas.

Quod autem ad ſpiritum caeleſtem attinet, qui formam ſeu animam quoque vegetantem & animalem comprehendit, ut recte cum Ariſtotelis, & recentiorum quorumdam ſententia congruit, ita exacte verbis Scripturae reſpondet. Docet Ariſtoteles lib. 2. de gener. anim. c. 3. omnibus animatis ineſſe calidum quemdam ſpiritum, elementorum conditione diviniorem; cuius corporis natura differt, prout animae nobilitate vel ignobilitate inter ſe differunt. Qui quidem ſpiritus calidus ſemine continetur: & natura, quae in eo ſpiritu eſt, proportione reſpondet elementis Stellarum. Huius ſpiritus naturam, (qui calidum innatum ſeu primigenium continet, pabulo ſuo, ſcilicet humido quoque innato non aqueo, ſed oleaginoſo connexum,) diverſam eſſe ab elementari contendunt Scaliger, Fernelius, Valeriola, & alii plerique praeſtantes medici, fulti tum iſto Ariſtotelis teſtimonio, tum etiam ea praecipue ratione, quod a corpore miſto nobiliores procedant actiones, etiam poſt animae vegetantis diſceſſum, quam quae tribui poſſint elementorum miſtioni: ut patet manifeſte in occultis qualitatibus tum purgantium, tum venenorum, & alexiteriorum: tum etiam in ſympathiis & antipathiis rerum viven-

ventium, quae ad aliam originem referri non poſſunt.

Ceterum quum calidum iſtud innatum ſit praecipuum animae inſtrumentum, ad exſequendum quidquid ſalutare & utile in generatione, nutritione, alimentorumque confectione perficitur; & per hoc natura morbos, morborumque cauſſas depellat; omnibus corporis integri partibus ſpermaticis inſitum eſt; ſed praecipuum eius domicilium eſt in corde, quod proinde Galenus focum calidi innati nominat.

Sane, ad ſeminis naturam hoc calidum pertinere, docuit Ariſtoteles. Semina porro non ex elementorum miſtione proficiſcuntur, ſed generando, a ſingulis ſpeciebus viventium ſui generis, quaſi per traducem propagantur. Primum autem originem habent ſemina, & in ſemine etiam hic inſitus ſpiritus, calidumque innatum, ſine quo ſemen eſſe non poteſt, ex prima rerum creatione: quippe poſt creata ſingula elementa, ſingulis rerum viventium ſpeciebus a Deo Creatore indita ſunt: ut herbae, & arbores producerent fructus ſuos iuxta ſemen quaeque ſuum, & animalia quoque multiplicarentur, ut recte obſervavit Sennertus.

Quoniam vero replicari poſſet, nihil poſt primae diei creationem conditum, niſi ex praeiacente materia: ac proinde ſpiritum iſtum ſeminibus affixum, terreae quoque fuiſſe naturae & elementaris, contra ſententiam Ariſtotelis; iuvandus eſt ille ex verbis quoque Scripturae, unde impugnatur; docendumque, ut loquar cum Scaligero, hanc ſpiritus innati naturam, eſſe quintam eſſentiam, diſtinctam a quatuor elementis.

Prima quippe die rerum omnium principia creata fuiſſe, in confeſſo eſt apud omnes; Caelum ſcilicet, Terram, Aquas & Lucem, quae eſt ignis elementaris dictus: quae quidem ſunt diverſae ab invicem naturae: & quarum neutra emerſit ex alterius concretione. Solus Aër ſupereſt e quatuor elementis, qui non fuit effectus ſtatim, ſed ex Aquarum ſtabili tenuatione proceſſit, ut eius quoque pars illa ſuperior & puriſſima, quam Aetherem dicimus.

Praeter iſta rerum principia, obſervat Moſes, quod *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*, ſive ſuper ipſam totius Abyſſi incompoſitae molem. Quae verba licet varie ab Interpretibus torqueantur, facilius & iuxta verbi Hebraici proprietatem explicant illi, qui Spiritum & vim genitalem putant ſignificari; quae Spiritu Dei velut incubantis fota, in rerum productione per vim, & formam ſeminalem tunc creatam ſe poſtea exerceat. Haec vis genitalis, quae natura eſt elementis divinior, & ſidereae reſpondet ex Ariſtotele, non profecta eſt ex Aquis tamquam ex praeiacente materia, ſed ab ipſo Domino in exordio rerum producta. Quare iuxta Scripturae ipſius verba, ſpiritum innatum & genitalem, quem Deus ſeminibus immiſcuit, ad aliam naturam ab iſta terrea, & quae cum ſiderea & caeleſti natura

pa-

Digitized by Google

paria faciat, cum Ariſtotele licebit revocare.

Ex iſta quoque vi & ſpiritu genitali aquis incubante, & ab iis diſtincta poterunt Philoſophi formas Planetarum caeleſtes, & ab elementari concretione remotas aſſerere: quae fuit Scaligeri aliorumque eruditorum ſententia. Sane Stellae fixae quum ſint partes Caeli, eiuſdem ſunt cum eo materiae & formae. Solam lucem conſecutae ſunt a luce Solis diſtinctam: unde illis Stellarum nomen, id eſt, partium in corpore Caeli lucentium.

DISSERTATIO

DE DECRETO PAPAE VIGILII

Pro Confirmatione Quintae Synodi.

COmmodum accidit nuper, ut, quo tempore Acta Quintae Synodi Oecumenicae praelo regio excudebantur, obtulerit ſeſe mihi fato quodam vetus Collectio χρησεων, ex antiquis Patribus & Conciliis petitarum, a veteri Theologo adverſus Acephalos & Monothelitas haereticos olim adornata. Volumen illud manuſcriptum Graecum exſtat in Bibliotheca Regia, accurate deſcriptum a Leone Cinnomo, & ab eo repoſitum Conſtantinopoli in Bibliotheca Imperatoria temporibus Michaelis Palaeologi, anno mundi ſepties milleſimo ſeptingenteſimo octuageſimo quarto, ſeu anno Chriſti milleſimo duceteſimo ſeptuageſimo ſexto. Amanuenſis vero teſtatur, a ſe tranſcriptum ex autographo, quod in veteri Bibliotheca Eccleſiae Romanae aſſervabatur, calamo exaratum anno mundi ſexies milleſimo duceteſimo ſexageſimo ſeptimo, ſeu anno Chriſti ſeptingenteſimo quinquageſimo tertio. Quod ideo adnotavi, ut de manuſcripti codicis antiquitate & fide nullus eſſet dubitandi locus. Inter ceteros vero laudabiles locos, ex quibus Collectio illa compacta eſt, opportune incidi in excerpta aliquot ex antiquis Actis Quintae Synodi, ſcilicet in Eutychii epiſtolam ad Vigilium, cuius pars quaedam Graece prolata eſt in Concilio Florentino, & reſcriptum Vigilii ad Eutychium, quae exſtant Latine tantum in Collatione prima illius ſynodi, & in quatuordecim anathematiſmos editos ab eadem ſynodo, qui Latine tantum habentur in Collatione octava. Itaque ad commodum ſtudioſorum antiquitatis eccleſiaſticae pertinere putavi, poſtquam iniuria temporum nobis Actorum Graecorum invidit exemplar, ut ſaltem his fragmentis Graecis non carerent; praecipue quum ex anathematiſmorum collatione cum editione Latina non leve adiumentum ſibi comparare poſſint ad

veram ſynodi ſententiam indagandam adverſus Neſtorianorum & Eutychianorum verſutias.

Praeterea vero exhibemus tibi, Lector, epiſtolam Vigilii, quae nondum in lucem prodiit, quaeque auro contra aeſtimari debet, qua Synodi Quintae geſta auctoritate ſedis Apoſtolicae confirmantur. Eius pretium illi ſoli norunt, quibus perſpectum eſt, quantum plerique dignitati pontificiae detrahant, eo nomine, quod haec Quinta Synodus vim & pondus Oecumenicae obtinuerit, licet renitentem Vigilium fuerit experta, qui maluit exſilium pati, quam ſuffragio ſuo illius definitionem approbare. Contendit quidem illuſtriſſimus annalium conditor ex Evagrio & ceteris Graecis auctoribus, confirmatam fuiſſe Synodum a Vigilio, ſed eam comprobationem in id tempus dilatam, quo Vigilius ab exſilio ſolutus eſt, rogante Narſete Duce, poſt liberatam a Gothis Italiam. Sed opus illi eſt aequo lectore, qui ſe coniecturis in re tanti momenti duci patiatur; quum contra excipere ſoliti ſint, non ſolum Novatores, ſed etiam plerique eruditiſſimi viri, erraſſe Graecos ſcriptores, qui de conſenſu Vigilii loquuntur, quia conſtat ex Anaſtaſio, pulſum in exſilium a Iuſtiniano cum aliquot Epiſcopis, quod Synodo refragaretur: unde revocatus eſt precibus Romanorum & Narſetis Ducis, teſte eodem Anaſtaſio, qui tamen confirmationis illius omnino non meminit. Non me latet, viros eruditos ex eo vim Concilii generalis tribuere huic Quintae Synodo, quod a Pelagio primo & Gregorio Magno aliiſque Pontificibus ſub nomine Quintae Synodi poſt ceteras quatuor recenſita fuerit. Quod tamen alii ſic explicant, ut Pontifices illos auctoritati tantae ſynodi ceſſiſſe potius dicant, quam ſynodo auctoritatem addidiſſe.

II. Quae a me dicta ſunt eo animo, ut repertam in Bibliotheca Regia Vigilii epiſtolam commendem, quae omnes illas difficultates ſuperat, quaeque iis verbis concepta eſt, quibus uti decebat ſedis Apoſtolicae Pontificem. Sane a Graecis ipſis tanti facta eſt ad robur Quintae Synodi aſſerendum, ut eam in Acta eius ſynodi retulerint & definitioni ſynodicae ſubiunxerint, ut oſtendetur inferius. Vnde patet ſumma fide ſcriptum ab Evagrio, Vigilium conſenſiſſe ſynodo ἐγγράφως. Epiſtolam enim illam inter Acta ſynodi legerat. Haec ſunt Evagrii verba (1): Βιγίλιος μὲν οὖν ἐγγράφως συντιθέμενος, συνεδρεύειν οὐχ εἵλετο. *Vigilius autem per litteras conſenſit Concilio, non tamen intereſſe voluit.* Ex iiſdem Actis ſine dubio hauſerunt Photius, Zonaras, Cedrenus, Euthymius, & Nicephorus, quod de Vigilii conſenſu tradunt. Cuius conſenſus meminit quoque Sexta Synodus in Proſphonetico ad Conſtantinum Pogonatum Imperatorem; ubi poſtquam retulit, Eutychis damnationem a Leone I. decretam fuiſſe, & a Marciano Principe cum Synodo Chalcedonenſi ſuſceptam, haec verba ſubiunguntur:

(1) *Evagr. l. 4. cap. 37.*

tur (2): ὅτω νυν μετα ταυτα Βιγιλιος Ἰυστινιανῳ τῳ πανευσεβει συμπεφωνηκε, ϗ το της πεμπτης συνεστη συνεδριον, τα φωραθεντα ϗ λαθοντα τινων ἀναθεματιζον συνταγματα βδελυγιας πληρεστατα. Quae ſic reddit vetus interpres: *Sicut & Vigilius poſt haec Iuſtiniano piiſſimo conſonuit, & Quintum Concilium conſtitutum eſt, ut eorum opuſcula, quae latenter reperta ſunt repleta abominatione anathematizarentur*. Quae verba dupliciter explicari poſſunt. Vel hoc ſenſu, ut dicatur Vigilius in eo conſenſiſſe cum Iuſtiniano, ut Concilium indiceretur ad damnationem Trium Capitulorum, quamvis Pontifex in contraria ſententia perſtiterit. Vel illo, ut omnino cum Iuſtiniano conſenſerit tam in Concilii indictione, quam in Trium Capitulorum damnatione. Quae ultima explicatio neceſſaria eſt, ne ſi primae haereamus, alienum videantur a mente ſua Patres exemplum protuliſſe & longe diſpar ei, quod ſuperioribus verbis propoſuerunt de conſenſu Leonis & Marciani totiuſque ſynodi (3).

III. His addi poteſt eximium Pelagii II. teſtimonium ex epiſtola ad Epiſcopos Iſtriae: cuius adeo aperta ſunt verba, ut mirari ſubeat, qua ratione viros alioqui perſpicaciſſimos fugerit tam expreſſa de Vigilio ſententia. Etenim prolixis verbis ibi refertur, ſedem Apoſtolicam *per Vigilium* initio quidem probaſſe Tria Capitula, & pro eorum defenſione diu laboraſſe, longoque tempore ad iniurias uſque certaſſe (quod de ſolo Vigilio intelligi poteſt), deinde ceſſiſſe, quando *veritas ſe patefecit*. Quae verba ad epiſtolam Vigilii reſpiciunt, qui re diligentius tractata *veritatem ſibi affulſiſſe*, ſeque tria Capitula damnaſſe ſcribit, ut mox dicetur uberius.

IV. Ceterum, ut liquidius ſententia huius epiſtolae intelligatur, ſimulque famae & dignitati Vigilii conſulatur, non alienum erit, pauca de ipſius inſtituto in hac Trium Capitulorum controverſia dicere. Tria illa Capitula haec erant I. Ibae Epiſcopi Edeſſeni epiſtola ad Marim Perſam. II. Theodori Epiſcopi Mopſueſteni perſona, & eius ſcripta. III. Theodoreti diſputationes adverſus duodecim capita Cyrilli Alexandrini. Ex his Tribus Capitulis Acephali, propago quaedam Eutychianorum, occaſionem arripiebant non admittendi Concilii Chalcedonenſis, quaſi Neſtorium aliquo pacto foveret. Id ex eo colligebant, quod epiſtolam Ibae ſynodus approbaſſet, quae tamen Cyrillum carpebat; in Theodori Mopſueſteni Neſtorianae haereſeos auctoris laudes efferebatur, & utebatur blaſphemis Neſtorii verbis, quem non ſervato iudiciorum ordine damnatum quoque fuiſſe dicebat in Synodo Epheſina. Tum vero, quod Theodoreto in communionem ſuſcepto, eius tamen ſcripta adverſus duodecim capita Cyrilli, quibus Neſtorii haereſis proſcribebatur, Synodus Chalcedonenſis non damnaſſet. Ex iiſdem quoque capitibus Neſtoriani haereſim ſuam inſtaurare

(2) *Sexta Syn. Act.* 18.

(3) *Pelag. epiſt. ad Epiſc. Iſtr. cap.* 7.

nitebantur, prolatis ex Theodoro Mopſueſteno teſtimoniis & ex Theodoreti adverſus Cyrillum diſſertationibus. Quum autem in id unum Iuſtinianus incumberet, ut Acephalos, qui graves in Aegypto & in Oriente motus excitabant, legibus ſuis inſectaretur (4), Theodorus Caeſareae Cappadociae Epiſcopus, Acephalorum fautor, & ſectator Origenis a paucis annis proſcripti, ad ultionem eorum, quae contra Origenem geſta erant, & ut imminens Acephalis periculum averteret, controverſiam de Tribus Capitulis excitavit, ut Eccleſiae pacem perturbaret (5). Pro ea itaque, qua valebat, gratia apud Principem pacis eccleſiaſticae alioqui ſtudioſum, per cuniculos rem aggreſſus eſt. Spem Iuſtiniano fecit ineundae cum Acephalis concordiae, ſi praeter Theodoreti ſcripta adverſus Cyrillum, epiſtola Ibae Edeſſeni recitata in Concilio Chalcedonenſi tamquam impia reiiceretur, & Theodorus quoque illa epiſtola laudatus, tamquam Neſtorii parens damnaretur; cuius famae Caeſareae Epiſcopus ex eo quoque infeſtus erat, quod Origenis deliramenta olim refutaſſet.

V. Iuſtinianus utilitate publica, ut ſibi quidem videbatur, excitatus, libello ſatis copioſo Tria illa Capitula proſcripſit, & ab Epiſcopis Orientis damnari procuravit. Enimvero quia Trium Capitulorum negotium nullius ſynodi iudicio erat praeiudicatum, immo vero Sydodi Chalcedonenſis dignitatem aliquo pacto violare videbatur, Orientis Patriarchae, qui Iuſtiniani decreto ſubſcripſerant, ſe vi adactos fuiſſe, Stephano Reſponſali Romanae ſedis profeſſi ſunt (6). Menas vero Conſtantinopolitanus Epiſcopus eam conditionem adiecit, ſi haec Romano Epiſcopo non probarentur, ſuum ſibi chirographum reſtitutum iri; quod ſub iuriſiurandi fide illi promiſſum eſt. Atque adeo Iuſtinianus, ſentiens, nihil in hoc negotio, quod Eccleſiarum ſtatum reſpiciebat, tentari utiliter poſſe ſine ſententia Romani Pontificis, Vigilium Roma evocat. Pontificem abeuntem Eccleſia Romana provinciae quoque Africanae, Sardiniae, Hellados, & Illyrici obteſtatae ſunt, teſte Facundo, ne ullatenus novitati acquieſceret.

Antequam vero, quid egerit in hac cauſſa, explicem, obſervandum eſt cum Pelagio & Beato Gregorio, in hac controverſia non diſputatum fuiſſe de *fide*, ſed de *perſonis*. Id teſtatur Pelagius I. in epiſtola ad Childebertum Regem Francorum, qui tunc in Oriente Capitula quaedam *extra fidem* agitata fuiſſe ſcripſit. B. quoque Gregorius Hiberniae Epiſcopos monet (7), in ea ſynodo *de quibuſdam ſolummodo perſonis actitatum*, vel, ut Pelagii II. verbis utar (8), *nihil aliud, niſi de perſonis*, actum. Quia etiam Vigilius in epiſtola, quam edimus, diſertiſſime adnotavit, in hac controverſia non diſ-

pu-

(4) *Facundus Hermianenſis lib. 1. cap. 2.*
(5) *Liberatus Brev. cap. ult.*
(6) *Facundus lib. 4. cap. 4.*
(7) *Greg. lib. 2. ep. 16.*
(8) *Pelag. II. in ep. ad Epiſc. Iſtr. c. 3.*

putatum fuiſſe de fide, ſed de perſonis. Vnde patet, liberam fuiſſe aliter atque aliter in hoc negotio cenſendi facultatem ſine ulla Chriſtianae religionis iniuria: ideoque Vigilium, qui ſuam aliquoties mutavit ſententiam, de ſola levitatis vel metus ſuſpicione periclitari; a qua ſuſpicione tamen abeſſe tantum debet, ut potius ſingularis prudentiae laudem ex iis, quae in hac cauſſa geſſit, conſequi poſſe videatur.

VI. Qui rerum eccleſiaſticarum ſunt periti, non ignorant, duobus modis olim verſari ſolitos fuiſſe ſummos Pontifices in quaeſtionibus propoſitis, quae diſciplinam reſpiciebant, vel ſummo iure, vel remiſſo. Huic temperamento & Canonum remiſſioni locus erat, quando ob bonum unitatis, & pro reſarcienda Eccleſiae pace, neceſſarium videbatur ea clementia uti (9). Eam clementiam Graeci οἰκονομίαν vocant, Latini eorum exemplo *diſpenſationem*, ut alibi oſtendi adductis veterum Patrum & Conciliorum teſtimoniis. Vtroque agendi modo uſus eſt in hac controverſia Vigilius, nunc Iuris & Canonum vigore, nunc eorum remiſſione, fidei & pacis eccleſiaſticae ſtudioſiſſimum ſe praebens. Obſervatum quidem eſt ab eruditis, Vigilii, quae videbatur, inconſtantiam, prudentiae & maturo conſilio eſſe tribuendam; ſed non docuerunt, eum agendi modum a canonica diſciplina pependiſſe.

VII. Ac primo quidem nihil aliud ab eo exſpectandum erat, ſtatim poſt profectionem ſuam ex Vrbe, quam ut votis Occidentalium favendo, ſe vetuſtatis vindicem praeſtaret. Itaque litteris ex itinere ad Menam datis damnationem Trium Capitulorum reprehendit, & Legatis ad Iuſtinianum miſſis petivit, ut pateretur eam reſcindi (10). Vrbem deinde Conſtantinopolitanam ingreſſus VIII. Kalendas Februarii anno DXLVII. Menam & alios Capitulorum damnatores, illos quoque, qui damnatoribus communicabant, a communione ſuſpendit; quam tamen illis poſt quinque menſes reſtituit, Theodorae Auguſtae rogatu. Ratio potiſſima, cur damnationi Trium Capitulorum refragaretur, haec erat, quod exiſtimaret, nihil eorum, quae in Synodo Chalcedonenſi geſta erant, retractari poſſe; eo quod ea ſit generalium Synodorum auctoritas, ut de iis, quae illarum iudicio ſemel ordinata & diſpoſita ſunt, *iterum* diſceptari non debeat. Ea eſt enim *retractationis* ſignificatio apud Iuriſconſultos, quam Graece ἀναψηλάφησιν vocant ſive παλινδικίαν. Itaque rei iudicatae exceptione repellebat novandi ſtudium. Addebat quoque Leonis Papae auctoritatem; qui conceptis verbis geſta Synodi Chalcedonenſis confirmando vetuerat, ne res in ſynodo definitae ullo colore quaeſito retractarentur. Deinde vero quum legibus Principum retractatio adverſus ſententias Praefecto-
rum

(9) *Lib. 3. de Concordia ſacerdotii & imperii cap. 13.*

(10) *Facundus lib. 4. cap. 3.*

rum praetorio intra duos annos peragi deberet, haec tamen Trium Capitulorum retractatio adverſus ſynodum univerſalem totius orbis conſenſu firmatam poſt centum annos urgeretur, ut conqueritur Facundus Hermianenſis. Illud ſupererat, ut doceretur, his Capitulis iudicio Synodi Chalcedonenſis proviſum fuiſſe. Quod luculenter docet Vigilius in Conſtituto, & uberius Facundus in libris ad Iuſtinianum, neque tamen inde ſequi, aliquid fidei contrarium a ſynodo admiſſum fuiſſe.

VIII. Ceterum etſi Vigilius nulla vi adigi poſſet ad ſubſcriptionem, conſenſit tandem anno DXLVIII. ut in conventu LXX. Epiſcoporum haec cauſſa Conſtantinopoli diſcuteretur; ſingulorumque ſuffragiis ad ſe ſcripto delatis, ipſe *Iudicatum* dedit ad Menam, quo Tria Capitula damnabat (11). Hoc fecit κατ᾽ οἰκονομίαν ſive remiſſionem & diſpenſationem canonicam ad pacem cum Orientalibus retinendam. Si quis id a me confictum putet, audiat Vigilium, qui pro ſe dicet in encyclica adverſus Theodorum Caeſareenſem: *Primum quidem in eo, quod pro ſcandalo refraenando condeſcendentes quorumdam animis, quos aliqua diſpenſatione credidimus temperandos, quia tu iam eos pluribus annis inquietiſſimus ſtimulator accenderas, quaedam pro tempore medicinaliter exiſtimavimus ordinanda; tali ſcilicet conditione, ut omni in poſterum perturbatione ſopita, nihil ultra nec verbo nec litteris quiſquam facere ex eadem cauſſa praeſumeret.* Eamdem cauſſam diſpenſationis praetendit clerus Romanus in epiſtola ad Legatos Gallicanos: *Poſtea tamen tractatu habito praedictus ſanctus Papa Vigilius ſub aliqua diſpenſatione ipſam cauſſam ordinaverit, ſollicite monendo, ne per occaſionem aliquam ſupradicta ſynodus pateretur iniuriam.* Sed obtinere non potuit Vigilius ab Afris, Illyricianis, & Dalmatis Epiſcopis, ut iudicio ſuo cederent: quin potius ab eius ſe communione ſuſpenderunt. Eius diſceſſionis cauſſas atrociore ſtylo perſequitur Facundus in libello contra Mocianum ſcholaſticum & in epiſtola fidei catholicae, ubi propterea Vigilius *praevaricator* dicitur. Egit itaque cum Principe, coram Mena Patriarcha, pluribus Epiſcopis, & Senatu, ut reſciſſis, quae in hac cauſſa utrinque geſta fuerant, indiceretur ſynodus, in qua adeſſent Africanarum & Illyricianarum provinciarum Epiſcopi, *quorum*, ut ipſe loquitur, *fuerat ſcandalizata fraternitas*; ut quae omnium ſuffragiis probarentur, cum pace Eccleſiae locum haberent.

IX. Evocanti autem Principi Epiſcopos ex Africa & Illyrico, quum aegre ac ne vix quidem pateretur, auctum eſt anno DLI. cum Vigilio, ut, ſi nollent Occidentales Epiſcopi, ipſe ſolus cum Graecis Tria Capitula damnaret. Renuente Pontifice, Edictum Iuſtiniani de damnatione Trium Capitulorum ſuaſu Theodori Caeſareenſis publice pro-

(11) *Facundus in lib. adverſus Mocianum p.* 572.

propoſitum eſt. Vigilius vero comminatus eſt Graecis Epiſcopis communionis ſuae ſuſpenſionem, ſi Edicto conſenſum praeberent; idemque profeſſus eſt Dacius Mediolanenſis Epiſcopus. Quam ob rem incenſo ira Iuſtiniano, Vigilius in Baſilicam S. Petri in Hormiſda confugit; unde per vim abducere conatus Praetor, populi tumultu repellitur (12). Accepto tandem per Imperatoris Legatos ſacramento, redit in domum Placidianam. Sed multis rurſum iniuriis affectus, & inſidiis appetitus, noctu iterum ſub Natale Chriſti Chalcedonem abiit ad S. Euphemiam; unde miſſis a Iuſtiniano Senatoribus, & ſeorſim ſemel atque iterum Petro Referendario, evocari non potuit. Quin potius encyclicam (13) de calamitatibus ſuis ſcribit, depoſitioniſque ſententiam in Theodorum Caeſareenſem profert, & communionis ſuſpenſionem adverſus Menam Patriarcham Conſtantinopolitanum anno quingenteſimo quinquageſimo ſecundo. Hanc Vigilii conſtantiam is eventus ſecutus eſt, ut remotis Edictis diſcuſſionem Trium Capitulorum integram ſynodo futurae relinqui conſenſerit Imperator, atque Menas & Theodorus & alii Epiſcopi veniam a Vigilio petierint *ob iniurias eius beatitudini vel ſedi factas*; ut teſtantur eorum libelli inſerti Conſtituto Vigilii. Menae mortuo ſucceſſit Eutychius; qui ſtatim fidei libellum Vigilio obtulit menſe Ianuarii anno DLIII. & petivit, ut communi tractatu controverſiae motae definirentur (14). Reſcripſit Vigilius, ſibi placere, ut diſcordia ſopiatur *γινομένης κανονικῆς συνόδου*, *habita ſynodo canonica*, in qua tractatus & diſceptatio fieri poſſit cum unitis ſibi fratribus: *ἅμα τοῖς ἑνωθεῖσιν ἡμῖν ἀδελφοῖς συζήτησιν ποιησόμεθα*. Cupiebat Vigilius, ſynodum in Italia fieri; ſed refragante Principe de loco, tandem inter eos convenit ante diem Paſchae, ut exaequato Latinae linguae Epiſcoporum numero iis Pontificibus Graecis, qui tunc Conſtantinopoli praeſentes aderant, de Tribus Capitulis tractaretur: quemadmodum teſtatur Vigilius in Conſtituto. Sed morae impatiens Princeps ſynodum coëgit adverſus pacta conventa; litteriſque ſuis datis ad Patriarchas Conſtantinopolitanum, Alexandrinum, Antiochenum, & Vicarios Hieroſolymitani Patriarchae, & ceteros Epiſcopos Orientales, qui erant in Vrbe, ad controverſiam de Tribus Capitulis aggrediendam hortatur. In quibus litteris *Iudicati* olim a Vigilio editi mentionem iniecit, ut de Pontificis ſententia nullus videretur ambigendi locus; diſſimulata tamen illius Iudicati reſciſſione & ceteris conditionibus cum Vigilio depactis.

X. Convenit ergo ſynodus IV. Nonas Maii, & illuſtri legatione Eutychii Conſtantinopolitani & aliorum Patriarcharum atque XVI. Metropolitanorum Vigilium convenit, ab eo poſtulans, ut cauſſam Trium

(12) *Synopſis Chronica adiuncta Notis ad p. 218. Facundum a V. CL. P. Sirmondo.*

(13) *Exſtat in appendice Cod. Theodoſ.*

(14) *Collat. I. Quintae Synod.*

Trium Capitulorum cum ceteris Epiſcopis diſceptare vellet, quemadmodum ſuis litteris Eutychio pollicitus erat. Ille cauſſatus valetudinem, in poſteram diem reſponſum diſtulit: qua *pollicitus eſt manifeſtare, quod ei de tali conventu placuerit* (15). Quibus verbis non ſignificat, quod viris eruditis perſuaſum eſt, ſcilicet ſe ſcriptis ſynodo ſatisfacturum; ſed potius indicat, ſe conventum illum canonicae ſynodi loco non habere; qua de re perendie ſit acturus. Hic locus eſt magni momenti ad ferendum de conſilio Vigilii certum iudicium. Vrſerat praecipue ſynodi indictionem ad ſanandos Occidentalium Epiſcoporum animos, qui laeſi fuerant illa diſpenſatione, qua uſus erat ad conciliandos Orientales. Ea conditio placuerat Iuſtiniano. Itaque conventus ſolorum Orientalium cenſeri non poterat a Vigilio legitimum & univerſale Concilium. Quare ſecunda vice aditus a Legatis ſynodi, abſciſſe reſpondit, ſe cum illis *convenire non poſſe*, ut patet ex relatione a Legatis ſynodo facta, quorum haec ſunt verba: *Ille vero reſpondit non poſſe una nobiſcum convenire, eo quod plurimi hic quidem ſunt Orientales Epiſcopi, pauci vero cum eo; facere autem per ſemetipſum in ſcriptis ſententiam ſuam, & offerre piiſſimo Domino* (16). Contendebant e contra Legati, conventum non eſſe differendum propter abſentiam Occidentalium Epiſcoporum, praecipue quum in aliis ſynodis oecumenicis vix duo aut tres Occidentis Epiſcopi interfuiſſent, nunc vero adeſſet ipſe Vigilius, & aliquot Italiae, Illyrici & Africae ſacerdotes. Vrgebant praeterea illius reſcriptum, quo promiſerat Eutychio, ſe cum fratribus unitis de hac re tractaturum, ſe autem cum illo communione iungi. Replicatio Vigilii non eſt Actis inſerta: quae tamen colligi poteſt ex rei geſtae ſerie, quam numero ſuperiori adnotavimus. Etenim Legati diſſimulabant verba reſcripti, qui ſe acturum ea de re in *ſynodo canonica* pollicebatur. Porro canonica ſynodus eſſe non poterat, quae iuxta morem in aliis ſynodis oecumenicis obſervatum non conſtabat ex Legatis omnium provinciarum eccleſiaſticarum; neque eſſe, quod obiicerent, paucos ceteris Conciliis interfuiſſe Occidentales Epiſcopos, quum ex Actis ſynodicis conſtet, illos geſſiſſe vices Romani Pontificis & totius Concilii Dioeceſeon Occidentalium. Qui mos tanto ſtudioſius obſervari debebat in hac cauſſa, quod de ſcandalo Occidentalibus illato agendum erat, eaque eſſet Romanae Eccleſiae conſuetudo, ut vócatis iis, quorum intererat, offenſiones amoveret; quemadmodum docent Leonis I. epiſtolae ad Legatos in Orientem miſſos, & in hac cauſſa ſaepe Vigilius profeſſus fuerat iis verbis, quae cleri Romani epiſtola continentur: *Sine conſenſu omnium*, inquit Vigilius, *iſta, quae & ſynodum Chalcedonenſem in dubium venire faciunt, & ſcandalum fratribus meis generant, ſolus facere nul-*

(15) *Collat.* I.

(16) *Collat.* II. *Quintae ſyn.*

nullatenus acquieſcam (17). Quare interpellatus iterum a Patriciis, quos Imperator delegarat, & ab Epiſcopis nomine ſynodi, ſpopondit intra dierum aliquot ſpatium, quid ſibi de controverſia videretur, ad Imperatorem ſcripto tranſmiſſurum. Non eſt ergo, quod viri eruditi eam cauſſam praetendant abſentiae Vigilii, quod Summi Pontifices adeſſe non ſolerent in Conciliis generalibus; quum vera cauſſa petenda ſit ex eo, quod conventum imperfectum noluerit praeſentia ſua oecumenicum reddere in offenſionem Occidentalium. Inſtituit itaque ſynodus cognitionem ſuam de tribus Capitulis, quae tandem definitione ſua damnavit.

XI. Interim vero Vigilius intra viginti dierum inducias, quas ob aegritudinem petierat, Conſtitutum ſuum ad Iuſtinianum dedit, quo ſententiam ſuam de Tribus Capitulis copioſe explicavit. Theodori blaſphemias configit; ſed eius nomini parcit, ad exemplum ſynodi Epheſinae. Superfluum docet, & ad exprobrationem Theodoreti tendere, ſi eius ſcripta adverſus Cyrillum damnentur, quum Cyrillus ipſe & ſynodus Chalcedonenſis nihil aliud ab eo exegerint, quam ut Neſtorio anathema diceret. De Ibae epiſtola nihil retractandum poſt Concilium Chalcedonenſe. Deinde prohibuit, ne quis ordinis & gradus eccleſiaſtici aliter de Tribus Capitulis doceret, quam ipſe ſuo Conſtituto exprimebat. Attamen animadverti, eum non adiecisse anathema in eos, qui contrariam opinionem tuerentur. Quod ab eo ſumma prudentia factum eſt, ut oſtenderet, eam eſſe controverſiae conditionem, quae in utramque partem inflecti poſſet, ſi paci eccleſiaſticae hac ratione conſuleretur. Non potuit aliter reſpondere interroganti Iuſtiniano, qui ſententiam Vigilii requirebat. Non autem agebat de diſpenſatione ad concordiam Occidentalium & Orientalium reſarciendam; quae aliter obtineri non poterat, quam tractatu inito ſine contumelia Occidentalium.

XII. Hic vero diſſimulare non poſſum, me longe abeſſe ab illuſtriſſimi Cardinalis Baronii ſententia (18), qui putat, Conſtitutum Vigilii miſſum a Iuſtiniano ad ſynodum; idque colligit ex eo, quod rationes in Conſtituto prolatae pro Ibae epiſtola, diſcutiuntur & refelluntur in ſexta Collatione. Vt vero aliter ſentiam, impellor potius amore veri, quam Novatorum procacitate, qui ex hac narratione non leve argumentum trahi poſſe putant adverſus pontificiam auctoritatem, cuius ſcripta in Synodo non ſolum diſcuti, ſed etiam refutari hinc probant, & definitionem illius decretis promulgatis contrariam cum anathemate proferri. Enimvero, ſi Conſtitutum relectum fuiſſet in ſynodo, illius recitatio relata fuiſſet in Acta, quibus inſertae ſunt minoris momenti relectiones. Argumenta autem illa pro

 Ibae

(17) *Ep. Cleri Romani ad Legatarios Gallicanos*.

(18) *Annal. eccleſ. ad ann.* 553.

Ibae epiſtola, (quae diſcutiuntur Collatione ſexta) nota erant & trita, utpote, quae a ſex vel ſeptem annis ſummo ſtudio contorquerentur ab adverſariis, etiam ſcriptis copioſiſſimis libris, quemadmodum factum eſt a Facundo Hermianenſi; ut neceſſe non ſit confugere ad Conſtitutum Vigilii, quaſi inde illa excerpi neceſſarium omnino foret. Deinde promulgatio Conſtituti aliena fuiſſet ab inſtituto & prudentia Imperatoris: qui damnationi Trium Capitulorum cum totus incumberet, non debuit ſuis votis officere, Vigilii auctoritate prolata, quae deſiderium illius improbaret. Immo vero, ut facilius obtineret, quem ſibi propoſuerat, eventum, neu quis exſpectaret, quid Principi Vigilius reſpondiſſet, quemadmodum pollicitus erat, ſe facturum, per Conſtantinum ſacri palatii Quaeſtorem Iuſtinianus ſynodo ſuggeſſit, Vigilii mentem ſatis explicatam eſſe ex iis, quae ſaepius hac de re docuerat, quum ſcriptis, tum viva voce. Et ut ſacrum conventum ad damnationem Trium Capitulorum animaret, litteras ea de re a Vigilio perſcriptas ad Aurelianum Arelatenſem & ad Valentinianum Scythiae Epiſcopum, & ſententiam ab eodem Pontifice latam adverſus Ruſticum & Sebaſtianum Diaconos ſuos Trium Capitulorum fautores, e Latina in Graecam linguam verſas, legendas exhiberi ab eodem Quaeſtore curavit (19). Haec ſunt verba (Conſtantini:) *Communiter vero convenire invitatus* (id eſt Vigilius) *& hoc facere una cum ſancta veſtra ſynodo, pollicitus eſt per ſemetipſum facere & dare piiſſimo Domino. Vt igitur etiam ea, quae ſaepius ab ipſo facta ſunt ad condemnationem Trium Capitulorum, vos audientes alacriores efficiamini de his formam celeriter proferre, direxit per me ſanctitati veſtrae condemnationem ab ipſo Vigilio religioſiſſimo prolatam &c. omnibus translatis ad Graecam linguam ad faciliorem ſcientiam veſtrae ſanctitatis*. Qui, praeiudicio Vigilii perlecto, patres *alacriores effici* ad condemnationem, exiſtimabat, non adeo ſupinus erat, ut eorum impetum contraria eiuſdem Pontificis definitione retardaret. Deinde vero locus agendi de Conſtituto hic erat, quum pollicitationem Vigilii Principi factam Quaeſtor recenſeret. Sed adeo mentionem eius non iniecit, ut potius id omnino diſſimulet, eiuſque loco alia inſtrumenta ſubſtituat. Ait vero vir illuſtriſſimus, hac inſtrumentorum prolatione id tentaſſe Iuſtinianum, ut Vigilium praevaricationis argueret, qui Conſtituto aliter, quam antea, decernebat. Sed Principis in eo conſilium aliunde melius deprehendi non poteſt, quam ex oratione Quaeſtoris; qui ad excitandos & provocandos patres auctoritatem Vigilii contra iſthaec Capitula ſcripto profert, non autem in Pontificis contumeliam. Sane ſi quis ordinem, qui in Conciliis Oecumenicis obtinebat, diligentius expendere velit, quam longiſſime recedet ab illa opinione, qua dignitas ſedis Apoſtolicae

(19) *Coll. VII.*

licae violatur, mecumque facile conſentiet, adhibitum Vigilii nomen, ut gradus inde ad definitionem ſynodi contra Capitula ſtrueretur. Prima enim ſemper fuit in Synodis Oecumenicis ſententia Romani Pontificis; qua non exſpectata, nihil decerni, moris erat; quemadmodum ſervari ſolebat in ſenatus conſultis ad orationem Principum factis, ut dicam tomo ſecundo de Concordia Sacerdotii & Imperii (20). In praeſentiarum ſolo Vigilii teſtimonio utar, qui ſibi ius illud in hac cauſſa vindicabat. Promiſſa namque Principi intra viginti dierum inducias ſua de hoc negotio definitione, Pelagium Diaconum ad Epiſcopos miſit, ut eos moneret, ne ante ſententiae ſuae promulgationem quidquam ea de re decernerent: *Antiquum & regularem cuſtodientes ordinem*, inquit, *ne ante noſtrae, hoc eſt, ſedis Apoſtolicae, cui per Dei gratiam praeſidemus, promulgationem ſententiae quidquam proferre tentarent, unde ſcandali rurſus, quae ſopita fuerat, oriri poſſit occaſio* (21). Itaque Iuſtinianus, ne praetermiſſa videretur in hoc negotio Vigilii auctoritas, Conſtitutum quidem ſuppreſſit; ſed alias Vigilii priores ſententias, quae annis ſuperioribus ab eo latae erant ὀικονομικῶς, ſynodo exhibuit, ut in Actis omnia rite & ſolemniter geſta fuiſſe viderentur. Quare ſynodus quoque ipſa magnum decreti ſui momentum in eo poſuit, quod Vigilius Tria Capitula ſaepius & ſcripto & ſine ſcripto condemnaſſet (22); etſi conqueratur, quod conventui, licet illuſtri legatione invitatus, intereſſe noluerit, ſatiuſque duxerit polliceri, ſe ſuam ipſius ſententiam ad Principem miſſurum. Ceterum, an promiſſis ſteterit Pontifex, omnino ſynodus reticuit, officio ſe ſuo ſatisfeciſſe rata, ſi ſententiis a Vigilio latis & in iudicio ex mandato Principis exhibitis inniteretur; praecipue quum de Pontificis contrario voto ſolemniter & iuxta cognitionum ordinem non conſtaret.

XIII. Ceterum id valde angebat Vigilium, quod reſtitutionem pacis Occidentalium, quam unice expetebat, his Iuſtiniani artibus peſſumdatam videret. Non ſolum enim numerus Occidentalium Epiſcoporum exaequatus non fuerat in ſynodo ſecundum pacta conventa, de quibus egimus ſupra, ſed etiam Vigilii decretum, a Principe retentum, in ſynodo promulgatum non fuerat; quod ad maioris ſcandali occaſionem tendere, ſi tale quid accideret, Vigilius in Conſtituto diſertiſſime profeſſus fuerat. Quare in ea rerum omnium perturbatione conſenſum ſuum praeſtare noluit Epiſcoporum definitioni; ideoque a Principe pulſus eſt in exſilium una cum aliquot Epiſcopis & Clericis ſynodo refragantibus, teſte Anaſtaſio (23). Contumeliae enim illius apud Evagrium & ceteros ſcriptores Graecos altum eſt ſilentium. Niſi fortaſſe ſuſpicari libeat, aliquam huius diſſidii cognitionem ad

 Mi-

(20) *Lib. 5. cap. 7. 8.*
(21) *Conſtitutum Vigilii.*
(22) *Coll. VII. initio definitionis.*
(23) *Anaſtaſius in Vigilio.*

Michaëlem Cerularium Patriarcham CP. perveniſſe; quae ſpinae cuiuſdam hallucinationis occaſionem illi praebuit. Is enim circiter annum MLI. ut a ſe per ſummum ſcelus repudiatae communionis Romanae infamiam amoliretur, iam ab ipſis Vigilii temporibus Papae nomen ex eccleſiaſticis diptychis deletum fuiſſe, ſcripſit epiſtola data ad Petrum Antiochenum Epiſcopum. Mos enim ille apud ſummas ſedes invaluerat, ut Papae priore loco, deinde ceterorum Patriarcharum nomina tabulis eccleſiaſticis, quas diptycha vocabant, inſcripta, in ſacrificii ordine recitarentur, ad teſtandam univerſalis Eccleſiae communionem: a qua ſi quis illorum excideret, nomen eius e diptychis expungebatur; ut, praeter cetera, docent acerrimae de nomine Ioannis Chryſoſtomi reſtituendo & Acacii expungendo contentiones. Sed Michaëlis errorem ſtatim Petrus caſtigavit. Aegre namque ferebat, conſortium cum Eccleſia Romana diſſolvi: quod litteris ordinationis ſuae & fidei teſtibus ad Leonem IX. datis retinere conatus, deſiderii ſui compos evaſit; ut patet ex Leonis reſponſione. Proferam autem ipſa Petri verba ex eius epiſt. ad Michaëlem, quae habetur in codice MS. Bibliothecae Regiae: quoniam non ſolum, quid de Vigilii negotio Petrus ſentiret, ſed tempus etiam docent, ex quo Graeci Patriarchae nomen Romani Pontificis diptychis eraſerunt; de quo inde reſtituendo, quam τοῦ ὀνόματος ἀναφορὰν dicebant, ad reſtaurandam Eccleſiae unitatem tantopere laboratum eſt; ut teſtantur Georgius Pachymeres & Nicephorus Gregoras, qua de re alibi.

(24) Sacris ſanctitatis tuae litteris continetur, fama ad te perlatum, me in ſacra diptycha Papam retuliſſe, idemque praeſtitiſſe ceteros Patriarchas. Quae culpa a me, praeter ceteros, abeſſe debuerat: quippe qui noverim, quod a temporibus Sextae ſynodi uſque ad hanc aetatem Papae nomen e diptychis exciſum fuerit; quoniam Vigilius Synodo intereſſe noluit, neque damnare, quae adverſus rectam fidem & duodecim capita Cyrilli ſcripſerat Theodoretus, atque ex illo ad hoc uſque tempore praeciſum eſſe

Περιέχεται τοῖς ἱεροῖς γράμμασι τῆς ἁγιωσύνης σου, φήμην τινὰ τοῖς σοῖς ἐνηχηθῆναι ὠσὶν, ὡς τὸν Πάπαν τοῖς ἱεροῖς ἀναφέρω διπτύχοις, τοῦτο αὐτὸ ποιούντων καὶ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν. Καὶ ὡς οὐκ ἔδει τοσοῦτον ἀγνόημα ἀγνοῆσαι, καὶ μάλιστα πρὸ τῶν ἄλλων ἐμὲ, εἰδότα, ὅτι ἀπὸ τῆς ἁγίας ἕκτης οἰκουμενικῆς συνόδου, ἐπὶ τάδε τῆς ἐν τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις ἀναφορᾶς ἐξέκοπη ὄνομα τοῦ πάπα. διὰ τὸ τὸν μακαρίτην Βιγίλλιον μὴ ἀπαντῆσαι κατὰ τὴν σύνοδον, μήτε μὴν ἀναθεματίσαι τὰ παρὰ τοῦ Θεοδωρήτου κατὰ τῆς ὀρθῆς πίστεως, καὶ τῶν δώδεκα κεφαλαίων τοῦ ἁγίου Κυρίλλου γραφέντα.

(24) *Petrus Antioc. in epiſt. ad Michaëlem Cerularium.*

eſſe Papam a veſtra ſanctiſſima Eccleſia. *Mox*: Quae ad Vigilium ſpectant, quantam prae ſe ferunt religioſi Chartophylacis tui oſcitantiam. Licet enim in rhetorica arte, ut ferunt, ſit apprime verſatus, attamen in hac eius adoleſcentia nondum ſatis callet res eccleſiaſticas. Vigilii tempus refertur ad Quintam, non autem ad Sextam Synodum. Intervallum autem duarum ſynodorum eſt centum & viginti novem annorum. Accidit autem, ut ad pauxillum temporis ab eius recitatione abſtineretur, ob diſſidium eius cum Mena ſanctiſſimo Patriarcha, quem ille ſuſpenſione mulctaverat; donec ſacerdotes ad invicem in pacem redierunt. Papa autem erat, ſextae ſynodi temporibus, Agatho vir clariſſimus, & in rebus divinis exercitatus. Lege vero, quae ſextam ſynodum ſpectant; quae quidem ſolet relegi die dominica poſt feſtum exaltationis venerabilis crucis. Etenim invenies praedictum Agathonem a ſancta illa ſynodo ſummis laudibus efferri. Praeterea vero ego ſum teſtis omni exceptione maior, plurimi quoque mecum e gremio Eccleſiae praeſtantes viri, quod ſub beatiſs. Domino Ioanne Antiocheno Patriarcha, Ioannes eiuſdem nominis Papa Romanus in ſacris diptychis recitabatur. Quin etiam ante annos quadraginta quinque, quum ad urbem Conſtantinopolim acceſſiſſem ſub beatiſſimo Patriarcha Domino Sergio, inveni, praedictum Papam una cum aliis Patriarchis inter divina myſteria recitatum. Quomo-

mo-

τα. Και ἐκ τοτε και μεχρι του νυν ἀποτμηθῆναι τῆς καθ' ἡμας ἁγιωτατης ἐκκλησιας τον παπαν. Mox. το δε κατα Βιγιλλιον, ποσην οὐ προσεπιμαρτυρει ἀπροσεξιαν τῷ εὐσεβεῖ χαρτοφυλακι σου. εἰ γαρ και περι της ῥητορικης μαθημα σοφιστικος ὁ ἀνηρ, ὡς ἀκουομεν, ἀλλα νεος ὤν, οὔπω πειραν ἔχει ἱκανην των ἐκκλησιαστικων. Ὁ Βιγιλλιος γαρ περι πεμπτης ἦν, οὐ μην δε ἐπι της ἑκτης συνοδου. διαστημα δε μεταξυ των δυο συνοδων ρκθ ἐστι. τον δε συνεβη προς μικρον της ἀναφορας ἀποτμηθῆναι, δια το διενεχθῆναι αὐτον προς τον ἁγιωτατον πατριαρχην Μηναν, και καθαιρεσει τουτον ὑποβαλειν, ἑως οὗ και προς ἀλληλους οἱ ἀρχιερεις εἰρηνευσαντες κατηλλαγησαν. Ἐπι δε της ἑκτης ἁγιας συνοδου ὁ ἱερος ἦν παπας Ἀγαθων, ἀνηρ τιμιος, και τα θεια σοφος. και ἀναγνωθι τα περι της ἑκτης συνοδου, ἡτις εἰωθει κυριακη μετα την ὑψωσιν του τιμιου σταυρου ἀναγινωσκεσθαι. Εὑρησεις γαρ τον εἰρημενον Ἀγαθωνα εὐκλεως ὑπο της ἁγιας ταυτης συνοδου ἀνακηρυττομενον. Ἐπι δε τουτοις, καγω μαρτυς ἐπαραγραπτος, και ἀλλοι συν ἐμοι των της ἐκκλησιας ἀλλογιμων πολλοι, ὁτι ἐπι του μακαριωτατου Πατριαρχου Ἀντιοχειας κυριου Ἰωαννου, ὁ Παπας της Ῥωμης Ἰωαννης και αὐτος ἀκουων ἐν τοις ἱεροις διπτυχοις ἀνεφερετο. Και ἐν Κωνσταντινουπολει δε προ χρονων τεσσαρακοντα και πεντε, εὑρον ἐπι του μακαριωτατου Πατριαρχου κυριου Σεργιου, τον δηλωθεντα Παπαν ἐν τῃ θειᾳ μυσταγωγιᾳ μετα των ἀλλων Πατριαρχων ἀναφερομενον.

ὁπως

modo vero deinceps eius recitatio praeciſa fuerit, quamve ob cauſſam, penitus ignoro.

ὅπως δὲ ὕστερον ἡ αὐτοῦ ἀνεκοπὴ ἀναφορὰ, καὶ ἣν αἰτίαν, ἀγνοῶ.

Vnde patet, Sergium Patriarcham (qui ſedem Conſtantinopolitanam tenuit ab an. DCCCCXCVII. uſque ad annum MXVIII.) communione iunctum fuiſſe cum Ioanne XIX. ſeu mavis XVII. qui ſedit ab anno MIII. ad annum MIX. quemadmodum ex hac Petri epiſtola obſervavit quoque illuſtriſſimus Annalium conditor (26). Sed aliquot exinde annis effluxis, iterum diſceſſere Graeci ab ea unitate, quam Ioannis illius ſedulitas reſtauraverat. Diſſidii huius ultimi cauſſam ignorare ſe, id eſt, iuſtam ſibi non videri, profitetur Petrus Antiochenus. Alioquin difficile non erat eam indicare, ſi quis repulſam expenderet, quam paſſi ſunt Legati ab Euſtachio Conſtantinopolitano ad Ioannem XVIII. miſſi anno MXXVI. ut Pontificis conſenſum ad univerſalis Patriarchae nomen Epiſcopo Conſtantinopolitano concedendum ampliſſimis muneribus exambirent. *Quatenus eius conſenſu liceret Ecclesiam Conſtantinopolitanam in ſuo orbe, ſicut Roma in univerſo, univerſalem dici & haberi*; ut loquitur Rodulphus Glaber (27).

XIV. Ceterum, ut ad res Vigilii redeam, obſervandum eſt, Synodi Quintae definitionem editam fuiſſe anno DLIII. IV. Nonas Iunias, anno XXVII. Imperii Iuſtininiani, poſt conſulatum Baſilii anno XII. ut patet ex Collatione octava. Ante vero ſextum Idus Decembris eiuſdem anni, id eſt, poſt ſex menſes a ſolutione ſynodi, Vigilius decretalem epiſtolam dedit ad Eutychium, qua Tria Capitula condemnat; ita ut hinc perſpicere liceat, brevem eius fuiſſe in exſilio moram. Eſt autem operae pretium expendere, quaenam ille verba in re adeo implicata adhibeat, quibus dignitatem ſuam tueri poſſit adverſus Synodum Conſtantinopolitanam ſine ulla Principis & Epiſcoporum offenſa. Plane ſi verum amamus, omnino fateri neceſſe eſt, altas in mentibus hominum tunc temporis egiſſe radices traditam a maioribus ſententiam de ſumma ſedis Apoſtolicae auctoritate. Quum enim de ceteris Synodis Oecumenicis ea reverentia loqui ſoliti eſſent Summi Pontifices, ipſeque adeo Vigilius in hoc decreto, ſcilicet, ut ſe eas ſuſcipere, amplecti, & devota mente venerari profiterentur, utpote, quae ſedis Apoſtolicae ſuffragio & univeſalis Eccleſiae conſenſione firmatae eſſent, hanc Qhintam Synodum Vigilius ne quidem Synodi nomine cohoneſtat; nempe illa ratione motus, quod eius celebrationi, iis conditionibus, quibus facta eſt, conſenſum non praebuiſſet, ut adnotavimus numero X. Deinde vero, quod etſi vitium illius

(26) *Baron. ad an.* 1009.

(27) *Galber. lib.* 4. *cap.* 1.

illius ex poſtfacto diſſimulaſſet, a Conſtituti ſui promulgatione ceſſatum fuerat, ut monui. Quod vero ad rem ipſam attinet, ipſe ſua auctoritate ſuoque decreto Tria Capitula damnat; quoſcumque vero, qui iam illa condemnàverunt (his verbis Synodum Conſtantinopolitanam ſignificat,) fidem a quatuor ſynodis praedicatam amplectentes, eos *fratres & conſacerdotes eſſe definit*, id eſt, eos communioni ſuae adiungit, eorumque ſententiae robur illud impertitur, quod ex conſenſione cum ipſius decreto trahere debent. Eamdem ſententiam ſuperioribus epiſtolae verbis ſic expreſſerat: *Quae a nobis definiri debent, revelante Domino, & inveſtigata veritate ſalubriter impleta ſunt.* Quaſi diceret, hanc queſtionem, licet ab Epiſcopis diſcuſſam in ſynodo, & eorum ſuffragiis deciſam, ſedis Apoſtolicae decreto eſſe peremtorie definiendam. Vnde hoc ſuum decretum διατυπώσιν appellat ad Principum exemplum.

XV. Itaque Graeci, ne dubitari poſſet in poſterum de Quintae Synodi auctoritate, decretum iſtud Vigilii in Acta retulerunt continenter poſt definitionem ſynodi; quemadmodum colligere licet ex eo, quod exſcriptor antiquus eius exempli, quod proferimus, hac epiſtola finem Actis ſynodi impoſitum teſtatur. Verbum enim ſolemne librariis antiquis, quo finem operis deſignabant, nempe τέλος, vel *Explicit*, quo utitur aliquando Hieronymus, amanuenſis noſter ex Actis in ſuum excerptum ſincere tranſcripſit. *Finis*, inquit, *octavi libri ſynodi Conſtantinopoli congregatae*. Deinde vero lemma ſeu titulus huius epiſtolae ſatis docet, praeſcripta eſſe in eodem codice Acta Synodi: *Vigilii epiſtola ad Eutychium* καὶ πρὸς πᾶσαν τὴν προκειμένην ἁγίαν σύνοδον, *& ad praeiacentem ſanctam ſynodum*. Quare Photius Patriarcha Conſtantinopolitanus, licet infenſiſſimus Eccleſiae Romanae hoſtis, ab iis verbis temperare non potuit, quae Vigilii auctoritatem in confirmanda hac ſynodo ſignificant, ſatiſque docent, poſt habitam ſynodum, Pontificis decretum acceſſiſſe. Haec ſunt eius verba: παρῆν μὲν τῇ πόλει, οὐ παρῆν δὲ τῇ συνόδῳ· ὡς εἰ καὶ μὴ πρόθυμος εἰς τὴν συνδρομὴν τῆς ἱερᾶς ὁμηγύρεως κατέστη, ἀλλ' ὅμως τὴν κοινὴν τῶν πατέρων πίστιν ἐπεκύρου λιβέλλῳ. *Aderat praeſens in urbe, ſed non intererat ſynodo. Etſi vero non adeo prono animo eſſet erga ſacri Concilii coetum, nihilominus tamen communem patrum fidem libello confirmavit* (28). Eadem ſententia refertur in vetuſtiſſimo Codice MS. Arabico, in quo Canonum Collectio ad uſum Eccleſiae Alexandrinae continetur; quem penes ſe habet vir clariſſimus Gilbertus Gaulminus Libellorum ſupplicum Magiſter, Arabicae & ceterarum Orientalium linguarum peritiſſimus. Collectionis haec ſunt verba: *Excommunicavit ſynodus & vivos & mortuos; quod antea non praeſtitum, niſi in illos ſolos; factumque hoc Patriarcha Romano ſciente, qui & confirmavit, & ſcripto ad Im-*

(28) *Photius in lib. de ſynodis.*

Digitized by Google

Imperatorem dato fidem ſuam profeſſus eſt. Eiuſdem viri diligentiae hoc quoque teſtimonium debemus, quod ex codice MS. Arabico hiſtoriae eccleſiaſticae Ibn Patric excerpſit, & interpretatus eſt, ut & ſuperiorem locum: *Romanus Patriarcha praeſens ſynodo nec adivit, nec Legatum miſit; ſed conſenſum praebuit, dictaque petrum ſuſcepit* (29). Auctor iſte Patric (*) ſaepius laudatur a Georgio Elmacin ſcriptore Hiſtoriae Saracenicae, edito ſuperioribus annis ab Erpennio.

XVI. Per iſtud Vigilii decretum Quinta Synodus velut univerſalis admiſſa eſt, non ſolum in Oriente, ſed etiam in Occidente. Vnde Pelagius I. Vigilii ſucceſſor univerſalis Concilii nomen illi arrogat in epiſtola ad Narſetem Patricium & Ducem Italiae, agens de Liguribus, Veneticis, & Iſtricis Epiſcopis, qui a ſedis Apoſtolicae communione diſceſſerant ob illam ſynodum: *Si quid eos*, inquit, *de iudicio univerſalis Concilii, quod Conſtantinopoli per primam nuper elapſam Indictionem actum eſt, ſi forte movebat, ad ſedem Apoſtolicam, quomodo ſemper factum eſt, electis aliquibus de ſuis, qui dare & accipere rationem poſſent, dirigere debuerunt*. Eam ſynodum ſuſceperunt quoque Pelagius II. & Gregorius Magnus (30). Hic vero ſe illam, Quinti Concilii nomine, pariter cum ceteris quatuor venerari profitetur in epiſtola ad Ioannem Conſtantinopolitanum. Vt taceam de ceteris Summis Pontificibus, & de Sextae Synodi patribus, qui eam ſynodum aequali cum ceteris cultu & reverentia exceperunt. Neque eſt, quod aliquis ſibi perſuadeat, viris doctis eius ſeculi exoſam fuiſſe, quod eius mentionem nullam fecerit Caſſiodorus in divinis inſtitutionibus. Nos enim aliam huius ſilentii rationem mox inveſtigabimus, quae ab aliis ex parte indicata eſt.

XVII. Enimvero ne quis ambitioſum hoc Vigilii decretum exiſtimaret, ipſe rationes, quae ſe ad hanc ſententiam impulerint, has aſſignat. Nempe, quod offenſiones & ſcandala, quae generis humani hoſtis per diſputationem de Tribus Capitulis invexerat, iam ſedata eſſent, paxque reddita eſſet Eccleſiae poſt illorum damnationem, & veritas affulſiſſet in his ambiguis controverſiis. Vnde colligere licet, Illyricianarum & Africanarum provinciarum Epiſcopos prioris ſententiae poenituiſſe, & communicatis cum Vigilio conſiliis Orientalium communionem amplexos. Vnde factum, ut deinceps inter ſchiſmaticos non recenſeantur. In reliquo Occidente, Franci & Hiſpani communionem Apoſtolicae ſedis retinuerunt: quemadmodum etiam Italiae Epiſcopi, poſtquam Tuſci a Pelagio I. moniti ſtatim in officium redierunt. Soli Iſtriae, Venetiae, & Liguriae Epiſcopi, qui ſub dominio

(29) *Eutychius T. 2. p. 172.*

(*) *Ibn Patric, cuius hoc loco meminit illuſtriſſimus Archiepiſcopus, alio nomine dictus eſt Eutychius, auctor annalium, qui anno 1658. editi ſunt Oxoniae opera Edwardi Poccokii. Fuit autem Patriarcha Alexandrinus.*

(30) *Greg. lib. 1. ep. 24.*

Digitized by Google

nio Longobardorum degebant, pertinaci animo ſchiſma fovebant uſque ad Gregorii magni tempora, qui vitus illud etiam apud Hibernos ſanavit. Mentio pacis & ſcandalorum ſedatorum iniecta viam aperit diſpenſationi, quam hoc ultimo decreto renovat. Non enim abſtinere poſſum, quin diſpenſationi hanc ultimam quoque definitionem Vigilii tribuam; quum videam Leontium Scholaſticum, qui hac aetate floruit, ea ſola ratione Quintae ſynodi decretum fulcire, nempe quod latum ſit κατ' οἰκονομίαν, ut ille ait; exiſtimante Iuſtiniano, his Capitulis damnatis, Acephalos, ſeu Haeſitantes, unitatem Eccleſiae & Synodum Chalcedonenſem amplexuros. Verba Leontii haec ſunt Actione ſexta de Sectis.

Secundum (31) diſpenſationem quamdam hoc fecit Iuſtinianus. Quum enim videret, Haeſitantes, propter hoc averſari ſynodum, (*Chalcedonenſem*) exiſtimavit, quod ſi anathematizaret illos (*Theodorum & Ibam*), ſynodus reciperetur. Ideoque duos anathematizandos duxit (quamquam eos minime anathematizatos oportuit,) ut omnes ad unitatem redigeret. Hanc igitur ob cauſſam illos anathemati ſubiecit. Verum ne ſic quidem Haeſitantes ſynodum receperunt.

Ὅτι κατ' οἰκονομίαν τινα τουτο ἐποιησεν Ἰουστινιανος. ἐπειδη γαρ ἑωρα τους διακρινομενους δια τουτο ἀποστρεφομενους την συνοδον, ἐνομισεν, ὁτι ἐαν ἀναθεματισει αὐτους, ποιει δεχθηναι την συνοδον. ἡγησατο οὖν δυο τινας ἀναθεματισαι, εἰ και μη ἐδει αὐτους ἀναθεματισθηναι, ἱνα παντων την ἑνωσιν ποιησῃ. και δια τουτο ἀνεθεματισεν αὐτους. Και ὁμως οὐδε ἐδεξαντο οἱ διακρινομενοι την συνοδον.

XVIII. Ceterum Vigilius aliam quoque rationem huius ultimi decreti aſſignat, nempe veritatis agnitionem, quae ſibi anxie & ſollicite perſcrutanti veterum patrum ſcripta tandem affulſerit. Pertinere autem ait ad officium probi & prudentis viri a priore ſententia diſcedere poſtquam rei diſceptatae aequitas comperta fuerit: quod praecipue locum habere docet in controverſiis eccleſiaſticis; idque probat illuſtri beati Auguſtini exemplo, qui retractatis lucubrationibus ſuis aliqua adiecit, aliqua vero emendavit. Iiſdem veſtigiis haeret Pelagius II. ut decretum Vigilii tueatur, in epiſtola illa prolixa ad Epiſcopos Iſtriae data, quae a Gregorio M. chartis eccleſiaſticis tunc operam dante,

(31) *Interpres male vertit certo conſilio.*

ſub Pelagio ſcripta eſt, teſte Paullo Diacono (32). Obiiciebant Iſtriae Epiſcopi ad excuſationem ſchiſmatis, in cauſſae principio ſedem Apoſtolicam per Vigilium Papam damnationi Trium Capitulorum reſtitiſſe. Reſpondet Pelagius (33), Latinos homines & Graecitatis ignaros errorem tarde cognoviſſe; & ſubiungit: *Tanto eis celerius credi debuit, quanto eorum conſtantia, quouſque verum cognoſcerent, a certamine non quievit; quorum conſenſum certe fraternitas veſtra deſpiceret; ſi auſu praecipiti, priuſquam verum cognoſcerent, conſenſiſſent. At poſtquam diu ab eis laboratum eſt, & longo tempore ad iniurias uſque certatum; hinc veſtra fraternitas penſet, quia tot labores repente non relinquerent, niſi, quae vera ſunt, agnoviſſent*. Probat autem duobus exemplis, eum eſſe divini conſilii ordinem, ut ſaepe veritatem commendet eorum opera, qui diu contra ipſam luctati ſunt. Paullum contumacem adverſus Evangelium *ſic ſuae fidei praedicatorem fecit, ut cunctis, quibus per illum fuerat praedicaturus, oſtenderet, quia valde verum eſt Dei Evangelium, quod & tanta duritia inclinata praedicaret* (34). Addit alterum Petri exemplum; qui reprehenſus a Paullo, quod gentes recens ad fidem converſas ad Iudaiſmi caeremonias impelleret, conſilium mutavit. Vnde concludit: *Si igitur in Trium Capitulorum negotio, aliud, quum veritas quaereretur, aliud inventa veritate dictum eſt, cur mutatio ſententiae huic ſedi in crimine obiicitur, quae a cuncta Eccleſia in eius auctore veneratur? Non enim mutatio ſententiae, ſed inconſtantia ſenſus in culpa eſt. Quando ergo ad cognitionem recti intentio incommutabilis permanet, quid obſtat, ſi ignorantiam ſuam deferens, verba permutet?*

XIX. Quaerendum ſupereſt, cuius rei veritatem aſſecutus ſit Vigilius, quae illum antea lateret. Id autem colligi poteſt ex illa epiſtola Pelagii II. collata cum verbis Conſtituti Vigiliani. Quippe prima regula, quae in Conſtituto figitur, haec eſt, nihil ex iis, quae quoquo modo diſpoſita ſunt in Concilio Chalcedonenſi, poſſe in quaeſtionem deduci ſeu retractari; cuius regulae probatio petitur ex epiſtolis Leonis Papae ad Leonem Imperatorem, & ex epiſtolis Simplicii ad Zenonem. E contrario Pelagius docet (35), ſolam fidei cauſſam, quae definita eſt in Concilio Chalcedonenſi, irretractabilem eſſe; cetera vero omnia, quae diſcuſſa ſunt in illa ſynodo, ad privata negotia pertinere. Leonis teſtimonia interpretatur, & ex eo probat, licentiam tribui, *ut quidquid illic, extra fidei cauſſas, de perſonis geſtum eſt, retractetur* (36). Vnde recte concludit, de Ibae epiſtola, etſi probata fuiſſet in Synodo Chalcedonenſi, iterum diſceptari poſſe. Secunda regula iuxta Conſtitu-

(32) *Paul. Diacon. l. 3. de Geſtis Longobard. cap.* 20.

(33) *Pelag. II. epiſt. ad Epiſc. Iſtriae cap.* 7.

(34) *Cap.* 8. *eiuſdem epiſt.*

(35) *Cap.* 17. 18.

(36) *Cap.* 19.

tutum haec eſt, eos, qui in communione & pace Eccleſiae mortui ſunt, poſt obitum non poſſe ſubiici anathemati. Quam regulam confirmat Vigilius, allatis Leonis & Gelaſii teſtimoniis. Vnde ſequebatur, Theodorum poſt mortem damnari non poſſe. Pelagius vero docet ex Auguſtino, poſt mortem quoque eos recte damnari, qui haereſim profeſſi ſunt; *quum culpa in fide perpetrata nec morte interveniente laxetur* (37). Nempe ad exemplum perduellionis reorum; quorum memoria poſt mortem damnatur, & bona addicuntur fiſco, licet cetera omnia crimina mortalitate extinguantur, ut loquitur Papinianus. Quod attinet ad Theodori dogmata, ea quidem in Conſtituto anathemate damnantur ut impia & blaſphema; ita tamen, ut ibi ſignificetur, non omnino liquere, an revera Theodorus illa ſcripſerit. At vero in ultimo ſuo decreto Vigilius docet, ſibi tandem manifeſtiſſime patuiſſe, δια καθαρας ἀληθειας, *liquida veritate*, Theodorum blaſphemiis quamplurimis libros ſuos foedaviſſe.

XX. Ex epiſtolis Vigilii & Pelagii colligere licet unam & alteram regulam apprime utilem & omnibus diſceptationibus eccleſiaſticis valde accommodatam. Earum prima eſt, fidei canonem mutari non poſſe, & quaeſtiones dogmatum univerſalis ſynodi iudicio ſemel ſopitas iterum excitari non debere. *Regula quidem fidei*, inquit Tertullianus (38), *una omnino eſt, ſola, immobilis, & irreformabilis*. Secunda: in aliis cauſſis extra fidem, id eſt, in capitibus diſciplinae, quae verſantur non ſolum in facto, ſed etiam in iure, veritatem nunc latere, nunc aperiri; quae quum ſeſe prodierit, priores conſtitutiones immutandas, ſive a Conciliis generalibus, ſive a Summis Pontificibus profectae ſint. Quod non ſolum Vigilius profitetur in epiſt. noſtra, ſed etiam Pelagius ſecundus. *Specialis*, inquit (39), *ſynodalium Conciliorum cauſſa eſt fides. Quidquid ergo praeter fidem agitur, Leone docente oſtenditur, quia nihil obſtat, ſi ad iudicium revocetur*. Tertullianus quoque in eamdem ſententiam ait (40) *Hac lege fidei manente, cetera iam diſciplinae & converſationis admittunt novitatem correctionis, operante ſcilicet & proficiente uſque in finem gratia Dei*. Ne quis vero excipiat, a Tertulliano haec adnotata in odium Pſychicorum quos ipſe vocat, ad aſſerendam novam Paracleti ſui diſciplinam, confirmanda eſt regula a nobis poſita luculento beati Auguſtini teſtimonio. *Ipſa plenaria* (Concilia), inquit (41), *ſaepe priora a poſterioribus emendantur, quum aliquo experimento rerum aperitur, quod clauſum erat, & cognoſcitur, quod latebat, ſine ullo typho ſacrilegae ſuperbiae, ſine ulla inflata cervice arrogantiae, ſine ulla contentione lividae invidiae, cum ſancta humilitate, cum pace catholica, cum* ca-

(37) Cap. 9.

(38) *Tert. de virg. vel. cap.* 1.

(39) *Pelag. II. in ep. ad Epiſc. Iſtr. cap.* 19.

(40) *Tert. d. loco*.

(41) *Aug. lib.* 2. *de bapt. cap.* 3.

caritate Chriſtiana. Iudicia vero, data in privatis negotiis a ſede Apoſtolica; quin retractari poſſint, &, ſi opus ſit, emendari ab eadem ſede in Concilio, ſive generali ſive ſpeciali dubitari non poteſt; ut alibi copioſe oſtendi.

XXI. Hic quaeri non ineleganter poteſt, cur haec epiſtola deficiat in Actis Latinis. Cuius rei hanc eſſe puto cauſſam, quod Acta Graeca ſtatim poſt damnata Capitula verſa ſunt in Latinam linguam, & Vigilio tradita, ut deliberare poſſet de illorum approbatione vel reiectione. Nemini vero deinde curae fuit, Actis Latinis epiſtolam Vigilii adiicere; quum ſatis videretur, ad exemplum ceterarum epiſtolarum pontificiarum, hanc regeſtis Vigilii contineri: quorum tamen quum ſit facta iactura, iſtam quoque epiſtolam intercidere neceſſe fuit. Dubitari vero non debet, quin ſtatim interpretationem Latinam aggreſſus fuerit aliquis utriuſque linguae peritus, ad uſum Vigilii & Occidentalis Eccleſiae; quum id in more poſitum fuiſſe doceant veteres interpretationes anathematiſmorum Epheſinae Synodi, & integrae Chalcedonenſis, atque Sextae Synodi. In hac vero cauſſa omnino maturanda erat Latina interpretatio, ut poſſent Acta Vigilio exhiberi, apud ſe deinde conſulturo, ut dixi, de Trium Capitulorum damnatione. Quare ſtatim atque Collatio octava finem accepit, ubi Trium Capitulorum damnatio continetur, ſine dubio Acta Synodi Latine verſa, Vigilio tradita fuerunt. Sane interpretationem Latinam antiquam eſſe, diſcimus, non ſolum ex Actis Concilii Sexti (42), ubi refertur, Latinum exemplar Quintae Synodi ſervatum fuiſſe in patriarchio Conſtantinopolitano, ſed etiam ex Gregorio M. (43), qui exemplaria huius Synodi Latina ad Theodelindam Longobardorum Reginam miſit.

XXII. Ex eo autem, quod antiqua coniicimus eſſe Acta Latina, quae hodie exſtant, ſincere quoque illa praeſtare debemus, omnemque ab eis impoſturae & mutilationis ſuſpicionem amoliri; quam tamen viri eruditi probabiliter induerunt. Impoſturam ſapere illis videtur epiſtola ad Ioannem Antiochenum ſub Theodoreti nomine prolata in ſexta Collatione; quam ab Eutychiano aliquo nebulone Actis intruſam putant, ut Cyrillum conviciis proſcinderet. Alienum enim eſſe, aiunt, a modeſtia Theodoreti, ut manibus Cyrilli defuncti ſe infeſtum exhibeat, cuius viventis concordiam & communionem una cum Ioanne Antiocheno fuerat amplexus. Addunt ex Chronico Nicephori Patriarchae, Ioannem Antiochenum e vivis exemtum ante Cyrilli obitum; ita, ut de huius exceſſu Theodoretus Ioanni gratulari non potuerit. Hoc argumento non ineleganter dici poteſt, mendum irrepſiſſe in epiſtolae inſcriptionem, & pro *Ioanne* reſtituendum eſſe *Domnum* ſucceſſorem Ioannis; praecipue quum ſtatim poſt epiſto-lam

(42) *Sexta Syn. Act. XIV.* (43) *Greg. lib. 3. epiſt. 4.*

lam recitetur fragmentum allocutionis , quam Theodoretus Antiochiae dixit praeſente *Domno*; in qua morti Cyrilli inſultans, profitetur, mortuam eſſe invidiam , obrutam contentionem , & Orientem atque Aegyptum ſub uno iugo eſſe. Iniquiorem enim erga Cyrilli etiam fato functi memoriam ſemper ſe praebuit Theodoretus; quemadmodum diſcere licet ex eius epiſtola ad Domnum Antiochenum, quae eſt CXII. inter editas, ubi ait, *ceterarum dioeceſeon Epiſcopos ignorare inſitum in duodecim capitibus* (Cyrilli) *venenum*. Quamvis illud quoque dici poſſe videatur , epiſtolam illam ad Ioannem Antiochenum non accipiendam eſſe de Cyrillo ; in quo lapſum eſſe oportet eum , qui iuſſu Quintae Synodi loca excerpſit ex Theodoreto , quae in Collatione ſexta recitata ſunt. De quodam potius Epiſcopo Antiochenae ſedi ſubdito Theodoretus loqui videtur, utpote de cuius tumulo ſtatuendi ius & auctoritatem Ioanni Antiocheno tribuat. *Procurandum eſt*, inquit, *& oportet tuam ſanctitatem hanc ſuſcipere feſtinantiam , & iubere collegio mortuos aſportantium* (id eſt, copiatis, ſeu veſpillonibus) *lapidem aliquem maximum & graviſſimum ſepulcro ponere, ne iterum huc perveniret.*

XXIII. Truncata vero & mutilata eſſe Acta Latina, ex eo probant eruditi , quod in eis nulla inſtituatur cognitio de cauſſa Origenis, quam tamen in Quinta Synodo peractam fuiſſe, conſtat. Ex antiquitate vero Latinae interpretationis rationem ducere oportet , cur in Actis noſtris omiſſa ſit illa damnatio ; quae hoc ordine decreta eſt. Iuſtinianus interim, dum Vigilius deliberat , an cedere vel contendere malit ob Tria Capitula, Edicto ſuo ſynodum interpellavit (44), ut Origenis ſectarios anathemate confoderet. Aditus fuerat Princeps libello ſibi oblato ab Eulogio , Conone, Cyriaco, & Pancratio monachis ; qui conquerebantur , aliquos eſſe monachos Hieroſolymis, qui impios Origenis errores profiterentur (45). Eius libelli exemplum litteris ſuis ad ſynodum adiunxit, ſuum quoque ipſius Edictum, quo nugas illas olim refutaverat , & a Vigilio anathema adverſus Origenem & blaſphema capitula ex operibus eius excerpta impetrarat. Rogavit itaque ſynodum, ut non ſolum capitula illa iterum ſua auctoritate configeret, ſed eos etiam , qui nunc vel in poſterum eadem ſentirent . Damnatione Origenis eiuſque ſectatorum Didymi & Evagrii peracta , relatio , ſeu ἀναφορὰ negotii mittitur ad Imperatorem, ex qua verba aliquot excerpſit Evagrius. Hoc ordine , quae ad Origenem eiuſque fautores pertinent, geſta fuiſſe, patet eiuſdem Evagrii teſtimonio , qui diſerte adnotavit , poſt Trium Capitulorum damnationem cauſſam Origeniſtarum diſcuſſam fuiſſe . Sed obiter caſtigandus eſt eius interpres , qui recedens a ſententia auctoris , libellum oblatum ſcribit *Concilio* a monachis; quum e contra Iuſtinianus libelli

(ſibi

(44) *Edictum Iuſtin. ad Synod. de Orig.* (45) *Evagr. lib. 4. cap. 37.*

(ſibi nempe oblati) exemplum tranſmiſerit ad ſynodum, iuxta morem in ſimili ſpecie obſervatum a Marciano in Synodo Chalcedonenſi & ab ipſo Iuſtiniano in Synodo ſub Mena. Ceterum cognitionem de Origene ſucceſſiſſe Trium Capitulorum cognitioni, ipſa ſeries Actorum Quintae Synodi aperte oſtendit. Convocata enim fuit propter negotium Trium Capitulorum; cuius diſcuſſio eſt ſtatim inſtituta, & peracta octo Collationibus uno ſpiritu, nullo alio negotio interiecto; ita, ut ne hiatus quidem aliquis inveniri poſſit, in quem cognitio de Origene coniici poſſit. Attamen illuſtriſſimus Annalium conditor cenſuit, prius de cauſſa Origenis diſceptatum fuiſſe, quam de Tribus Capitulis, eo quod Cedrenus in narratione ſua eum ordinem tenuerit, ut priore loco Origenis damnationem recenſeret. Huic coniecturae fovendae addi poſſet illuſtre teſtimonium Sophronii, Patriarchae Hieroſolymorum, qui floruit ante Sextam Synodum. Ille namque in epiſtola ſynodica ad Sergium Patriarcham Conſtantinopolitanum, relata in Sexta Synodo Actione XI. profitetur, ſe amplecti cum ceteris quatuor Synodis Quintam Synodum oecumenicam, *quae confirmat Synodum Chalcedonenſem*, ἀναιρεῖ ϗ ἐκρίπτει πρὸς ὄλεθρον πρωτοτύπως Ὠριγένην τὸν ἄφρονα. *tollit vero & funditus abolet principaliter quidem inſanum Origenem, & eius deliramenta, & una cum eo Didymi & Evagrii impia dogmata.* μεθ' οὓς Μοψουεστίας ἐκβάλλει Θεόδωρον, *poſt illos vero condemnat Theodorum Mopſueſtenum*, & duo illa Capitula. Sed neceſſario dicendum eſt, Sophronium primo loco poſuiſſe Origenis damnationem; non quia is fuerit ordo cognitionis ſynodicae, ut demonſtratum eſt; ſed quia gravior maiorisque momenti viſus illi fuerit hic articulus prae aliis tribus, qui diſcuſſi ſunt in Synodo. Qua ratione Conſtantinus quoque Pogonatus Imperator in Edicto lato pro confirmatione Sextae Synodi (46), & Cyrillus Hieroſolymorum Epiſcopus in excerpto manuſcripto de ſex Synodis, Cedrenus, & ceteri Graeci ſcriptores eodem ordine recenſent, Origenis damnationem & ſectatorum eius Didymi & Evagrii, quos Sophronius Ὠριγένους μυστηριάρχας vocat. Ea quoque ratione Septima Synodus, omiſſis tribus Capitulis, damnatum a Quinta Synodo Origenem, Didymum, & Evagrium memorat (47).

XXIV. Enimvero in Actis Latinis Quintae Synodi, etſi obiter anathema iaciatur in Origenem in undecimo capitulo anathematiſmorum, plena cognitio, quae illa de re inſtituta eſt, non recenſetur. Etenim deſunt litterae Iuſtiniani ad ſynodum, cum adiuncto libello monachorum & eiuſdem Principis edicto ad Vigilium pro damnando Origene eiuſque ſectariis; quin etiam diſceptatio ſynodi ea de re habita, & relatio ad Principem miſſa. Illuſtriſſimus Annalium ſcri-

(46) *Edictum Conſtantini Pogonati Act. XVIII. Syn. VI.*

(47) *Septima Synodus Act. VIII.*

Digitized by Google

ſcriptor exiſtimat, Acta Graeca ab haereticis Origeniſtis vitiata primum & mutilata fuiſſe, unde poſtea vitio illo infecta prodierit Latina interpretatio. Sed Acta illa adeo abſunt a depravatione, ut ex eorum lectione Graeci ſcriptores hauſerint, quod ab iis ſolis Latini didicerunt de Origenis, Didymi, & Evagrii damnatione. Neque enim Acta Latina, quae initio delata fuerunt in Occidentem, aliud omnino continebant, quam Trium Capitulorum damnationem; de quibus ſolis agunt uterque Pelagius I. & II. & Gregorius magnus, quum referunt decreta Quintae Synodi. Alioqui de Origene eiuſque deliramentis non tacuiſſent, quum ex eo Quinta Synodus, a ſchiſmaticis adeo pertinaciter exploſa, vehementer commentari potuiſſet. Sane beatus Gregorius in epiſtola ad Ioannem Conſtantinopolitanum, quando profitetur, ſe Quinque Synodorum fidem amplecti, recenſens haereſes a quatuor primis damnatas, & Tria Capitula a Quinta Synodo reprobata, non omiſiſſet damnationem Origenis, ſi ex Actis Latinis illi ea de re conſtitiſſet. Quare Vigilius quoque de ſolis Tribus Capitulis, de quibus erat controverſia, decreto ſuo pronuntiavit. Ex iſta damnati Origenis in Quinto Concilio ignoratione profectum eſt, ut non ſolum a Caſſiodoro, ſed etiam a Concilio Bracarenſi ſecundo (quod habitum eſt anno DLXXII.) quatuor primis Oecumenicis Conciliis recenſitis, omittatur haec Quinta Synodus. Etenim quum illis auctoribus de repudiatis ab ea Tribus Capitulis tantum conſtaret, quae privata negotia & perſonas quaſdam fato functas reſpiciebant, non vero fidem catholicam, non erat, cur Synodum Quintam ceteris quatuor adnecterent, quas ad profligationem haereſeon in iis damnatarum proferebant; non autem, hiſtorico more, Conciliorum in Eccleſia habitorum enumerationem inſtituebant. Hinc factum quoque, ut Gregorius magnus, Quintae Synodi alioqui vindex acerrimus, profiteatur, ſe Quatuor Synodos aequali cum Evangeliis veneratione proſequi, nempe ob veritatem dogmatum contra haereſes ab illis aſſertam; quae pars dignitatis Quintae Synodo, ſaltem in Actis Latinis, deficiebat ob praeteritionem Origenianae damnationis. Eamdem ob cauſſam ab eodem Gregorio atque a ceteris Summis Pontificibus & Conciliis omittitur Synodus Sardicenſis; quia nullam novam haereſim confodit, ſed perſonarum praecipue iudiciis ſe immiſcuit.

XXV. Nunc operae pretium eſt, in eam rationem inquirere, qua impulſus Vigilius decretum ſuum ad Tria Capitula coërcuit. Licet enim Actis, quae illi tradita fuerant, cognitio habita de Origene non contineretur, attamen tempore huius noſtri reſcripti ad Eutychium dati, quod ſex menſibus eſt poſterius Concilio, iudicium, de Origene in ſynodo peractum, illi notum erat. Quare videtur ad ipſius officium pertinuiſſe, ne ſententiae illius confirmationem praetermitteret. Attamen ne iſthaec praeteritio vitio verti poſſit, obſervan-

dum

dum eſt, ante ſedecim annos, id eſt, anno quingenteſimo trigeſimo octavo, ad ſuggeſtionem Pelagii Diaconi & Apocriſiarii Romanae Eccleſiae, Iuſtinianum oratione ſua Origenem eiuſque blaſphemas nugas, iam olim ab Anaſtaſio Epiſcopo Romano, & a Theophilo Alexandrino proſcriptas, expunxiſſe, Menamque Conſtantinopolitanum Patriarcham hortatum fuiſſe, ut illas una cum Epiſcopis, in urbe regia degentibus, ſubiiceret anathemati. Idem iudicium, miſſo edicto ſuo, a Vigilio Papa & ab aliis Patriarchis expetivit, & impetravit. Quod teſtatur Liberatus his verbis (48): *Iubente eo* (Iuſtiniano; qui mollius loquitur; non enim uſurpat *iubendi* verbum, ſed *hortandi*. προτρέπομεν, inquit). *dictata eſt in Origenem & illa capitula anathematis damnatio; quam ſubſcribentes una cum Mena Archiepiſcopo apud Conſtantinopolim reperti, deinde directa eſt Vigilio Romano Epiſcopo, Zoilo Alexandrino, Euphraemio Antiocheno, & Petro Hieroſolymitano. Quibus eam accipientibus & ſubſcribentibus, Origenes damnatus eſt mortuus, qui vivens olim fuerat ante damnatus.* Non ſolus vero Liberatus, Vigilii auctoritatem in damnando tunc Origene interceſſiſſe, probat, ſed etiam Caſſiodorus (49). *Hunc*, inquit, (Origenem) *licet tot patrum impugnet auctoritas, praeſenti tamen tempore & a Vigilio beatiſſimo Papa denuo conſtat eſſe damnatum*. Damnationem autem Vigilius decreverat adnotatione ſua ad edictum Principis ſubſcripta, ut obſervavit Liberatus. Quare eleganter obſervavit Evagrius (50), Iuſtinianum iis litteris, quas ad Quintam Synodum miſit pro damnando Origene, adiunxiſſe, *quae ad Vigilium ea de re miſſa erant*, id eſt, Edictum, quod anno DXXXVIII. Princeps ad Vigilium miſerat, cuique, ut diximus, ſubſcriptum erat iactum a Vigilio in Origenem anathema. Verba Evagrii haec ſunt: συζάξας καὶ πρὸς Βιγίλιον περὶ τούτου ἀπεσταλμένα. In quorum interpretatione lapſus eſt Latinus interpres, qui ea de litteris a Vigilio ſcriptis interpretatus eſt. Etſi enim revera Edictum Iuſtiniani obſignatum fuiſſet Vigilii ſubſcriptione, verba tamen Evagrii nihil aliud ſignificant, quam Edictum ad Vigilium miſſum. Quod Edictum intelligit quoque Iuſtinianus, quando petit a Quinta Synodo, ut anathemate damnet blaſphemias deſcriptas ἐν ὑποτεταγμένῃ ἐκθέσει *in ſubiecta expoſitione* (51). Nec inutiliter ſane, quum Menae Conſtantinopolitani eiuſque ſynodi & ceterorum Patriarcharum ſubſcriptiones in totidem Edicti ſui exemplis repoſitas in ſcriniis haberet Princeps, unum illud Edicti exemplum ſelegit, quod ad Vigilium miſſum & ab eo ſubſcriptum fuerat. Probe enim noverat rerum in ſynodis gerendarum primam definitionem, vel earum deinde conſenſionem, & τὸ κῦρος, a Pontifice Romano exſpectari debere. Vigilio itaque auctore, licet abſente, Ori-

ge-

(48) *Liber. Breviarii cap.* 23.

(49) *Caſſiod. lib.* 1. *cap.* 1. *div. lect.*

(50) *Evagr. lib.* 4. *cap.* 37.

(51) *Edict. Iuſtin. ad Synod. de Origene.*

genis errores confeſſi ſunt in Quinta Synodo. Itaque Summus ille Pontifex decreto ſuo ultimo, quod neceſſario de Tribus Capitulis ferre debebat, Origenem complexus non eſt, quod partes ſuas olim in eo damnando impleſſet, eiuſque auſpiciis Quinta Synodus de Origene decreviſſet. Non erat itaque, quod denuo operam ſuam in id negotium conferret, de quo pronuntiare non erat neceſſe; quemadmodum ipſe ſignificat, neceſſarium fuiſſe, ut controverſiam de Tribus Capitulis ſua auctoritate definiret, licet Epiſcoporum Conſtantinopoli degentium ſuffragiis dirempta fuiſſet.

EPISTOLA VIGILII

Archiepiſcopi Romae ad Eutychium Archiepiſcopum Conſtantinopoleos, & ad praeiacentem ſanctam ſynodum.

Dilecto fratri Eutychio Vigilius. Scandala, quae humani generis inimicus in univerſo mundo excitavit, nullus ignorat; adeo, ut unumquemque propoſitum ſuum ad ſubvertendam Dei Eccleſiam, per univerſum orbem diffuſam, quocumque modo implere ſatagentem, non tantum ſuo nomine, ſed etiam noſtro atque aliorum diverſa tum loquendo, tum ſcribendo componere impulerit, in tantum, ut nos & ipſos una cum fratribus & coëpiſcopis noſtris in urbe regia degentes, & aequali reverentia Quatuor Synodos vindicantes, & in una eademque Quatuor illarum Synodorum fide ſincere perſiſtentes, cavillationibus, verſutiis, & dolo malo ab iis dividere conatus fuerit; ita ut noſmetipſi, qui eiuſdem cum illis eramus & ſumus de fide ſententiae, inſuper habita dilectio-

ΒΙΓΙΛΛΙΟΥ

Ἀρχιεπισκόπου Ῥώμης πρὸς Εὐτύχιον Ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως καὶ πᾶσαν τὴν προκειμένην ἁγίαν Σύνοδον.

Τῼ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ Εὐτυχίῳ Βιγίλλιος. Τὰ σκάνδαλα, ἅπερ ὁ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐχθρὸς τῷ σύμπαντι κόσμῳ διήγειρεν, οὐδεὶς ἀγνοεῖ. οὕτως ὡς τὸ οἰκεῖον βούλημα πρὸς τὸ ἀνατρέψαι τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ διακειμένην, ἕκαστον φαύλου σκοποῦ τυγχάνοντα πληρῶσαι, οἵῳ δήποτε τρόπῳ σπουδάζοντα, οὐ μόνον τῷ ὀνόματος ἰδίου, ἀλλὰ καὶ τῷ ἡμετέρου, καὶ τῷ ἄλλων, διὰ τοῦ λέγειν, ἢ τοῦ γράφειν, διάφορα πλάσασθαι πεποίηκεν. εἰς τοσοῦτον, ὅτι ἡμᾶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ συνεπισκόπων ἡμῶν ἐν τῇ βασιλίδι πόλει διάγοντας, καὶ ἴσῳ σεβάσματι τὰς τέσσαρας συνόδους ἐκδικοῦντας, καὶ ἐν τῇ τῶν τεσσάρων τούτων συνόδων μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ πίστει ἀμώμως διαπλοῦντας, τοῖς σοφίσμασι τῆς οὕτω πονηρᾶς αὐτοῦ πανουργίας ἐπεχείρησε διελεῖν· ὥστε ἡμᾶς τοὺς ἐν μιᾷ πίστει ὁμόφρονας γεγονότας καὶ ὄντας, καταφρονήσαντας τῆς

ne fraterna in diſcordiam abierimus. Sed quoniam Chriſtus Deus noſter, qui eſt lux vera, quem tenebrae non comprehendunt, omni confuſione a mentibus noſtris remota, univerſum orbem & Eccleſiam ad pacem revocavit, ita ut, quae a nobis definiri debent, revelante Domino & veritate inveſtigata, ſalubriter impleta ſint; idcirco ſciat veſtrum univerſa fraternitas, quod Quatuor Synodos, hoc eſt Nicaenam, Conſtantinopolitanam, Epheſinam primam, & Chalcedonenſem, una cum iiſdem fratribus noſtris in omnibus ſuſcipimus, & devota mente veneramur, atque unanimiter ſervamus. Et ſi qui eaſdem ſanctas ſynodos in omnibus, quae ab ipſis de ſancta fide definita ſunt, non ſequuntur, eos a coetu ſanctae & catholicae Eccleſiae alienos iudicamus. Quapropter deſiderans, ea ſcire fraternitatem veſtram, quae a nobis facta ſunt, his noſtris litteris ipſi manifeſtum facimus. Quoniam nulli dubium eſt, quot quantaque mota ſunt ob Tria Capitula, hoc eſt de Theodoro olim Mopſueſtiae Epiſcopo eiuſque ſcriptis, quin etiam de ſcriptis Theodoreti, & de epiſtola, quae dicitur ſcripta ab Iba ad Marim Perſam, & quam diverſa de Tribus illis Capitulis dicta atque conſcripta ſunt, ideo, ſi in omni negotio ſapientiae ratio poſtulat, ut id, de quo quaeritur, retractetur, neque pudori eſſe debet, quum ea, quae ab initio omiſſa, ſtudio deinde veritatis inveniuntur, in publicum eduntur, quanto magis eccle-

ἀδελφικης ἀγαπης εἰς διχονοιαν ἀπαχθῆναι. Ἀλλ᾽ ἐπειδη Χριστος ὁ Θεος ἡμων, ὁς ἐστι φως ἀληθινον, ὁν σκοτος οὐ καταλαμβανει, πασης συγχυσεως της ἡμων διανοιας ἀποκινηθεισης, προς εἰρηνην την οἰκουμενην ἀνεκαλεσατο και Ἐκκλησιαν οὑτως, ὁστε τα ὀφειλοντα διατυπωθηναι παρ᾽ ἡμων, ἀποκαλυπτοντος του Κυριου, και της ἀληθειας ἀνιχνευθεισης, σωτηριωδως πληρωθῆναι· δια τουτο γινωσκετω ὑμων συμπασα ἀδελφοτης ὁπερ τας τεσσαρας συνοδους, τουτεστι την ἐν Νικαιᾳ, την ἐν Κωνσταντινουπολει, την ἐν Ἐφεσῳ πρωτην, και την ἐν Χαλκηδονι συν αὐτοις ἡμων ἀδελφοις ἐν πασι και δεχομεθα και θεοφιλει διανοιᾳ προσκυνουμεν και ὁμοψυχως φυλαττομεν. Και οἱ τινες δηποτε τας αὐτας ἁγιας συνοδους ἐν πασι τοις ὑπ᾽ αὐτων περι της ἁγιας πιστεως ὁρισθεισιν οὐκ ἀκολουθουσι, τουτους ἀλλοτριους του συλλογου της ἁγιας και καθολικης ἐκκλησιας κρινομεν. Δια τουτο την ὑμων ἀδελφοτητα το παρ᾽ ἡμων γενομενον εἰδεναι βουλομενος, τουτοις τοις γραμμασι καταδηλον αὐτῃ ποιουμεν. Ἐπειδη οὐδενι ἀμφιβολον ἐστιν, ὁποσα κεκινηται περι των τριων κεφαλαιων, τουτεστι περι Θεοδωρου του ποτε Μομψουεστιας Ἐπισκοπου, και των αὐτου συγγραμματων, οὐ μην ἀλλα και των του Θεοδωρητου συγγραμματων, και της Ἐπιστολης της λεγομενης παρ᾽ Ἰβα γεγραφθαι προς Μαρην τον Περσην· και διαφορα περι των αὐτων κεφαλαιων γεγενηται τε και γεγραπται, και δια τουτο, εἴγε ἐν παντι πραγματι ὁ της σοφιας λογος ἀπαιτει το ζητηθεν ἀναψηλαφασθαι, και οὐκ αἰδως εἰναι ὀφειλει, ὡστε τῃ σπουδῃ της ἀληθειας το παρα την ἀρχην μετα παραλειφθεν εὑρεθεν δε μετα ταυτα δημοσιευθῆναι,

τα-

eccleſiaſticis diſceptationibus convenit, eamdem rationem in illis quoque obſervari; praecipue quum manifeſtum ſit, patres noſtros, & maxime beatiſſimum Auguſtinum, qui in divinis ſcripturis claruit, Romanae eloquentiae magiſtrum, propria ſcripta retractaſſe, dictaque ſua correxiſſe, atque illa, quae omiſerat, ac deinde invenerat, addidiſſe. Nos quoque ſimiliter illis exemplis incitati, in controverſia Trium Capitulorum ſupra memoratorum nunquam deſtitimus, quin inveſtigaremus, quid de praedictis Tribus Capitulis in patrum noſtrorum litteris verius inveniri poſſet. Vnde patuit revera, dictis Theodori Mopſueſtiae ſermonibus, qui ubique redarguuntur, pleraque contraria rectae fidei & doctrinis ſanctorum patrum contineri. Quare ipſi ſancti patres adverſus eum ſcribentes, tractatus ſuos ad ſanctae Eccleſiae eruditionem reliquerunt. Etenim inter ceteras ipſius blaſphemias aperte ipſum dixiſſe invenimus, alium eſſe Deum Verbum, & alium Chriſtum, a paſſionibus animae & concupiſcentiis carnis vexatum, & paullatim a minoribus recedentem, ad meliora per profectum operum perveniſſe, & converſatione irreprehenſibilem factum, & ut nudum hominem baptizatum fuiſſe in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti, & per baptiſma gratiam Sancti Spiritus accepiſſe, & adoptionem promeritum, & ad exemplum imaginis imperatoriae ob perſonam Dei Verbi Chriſtum adorari; & poſt

ποσῷ γε μαλλον ταις Ἐκκλησιαστικαις ὑποθεσεσι τουτο ἁρμοζει φυλαττεσθαι· ὁποτε δηλον ἐστι τους ἡμων Πατερας, ϗ μαλιστα τον μακαριωτατον Ἀυγουστινον, τον ἐκλαμψαντα ἐν τοις θειοις λογοις, της Ῥωμαϊκης εὐγλωττιας διδασκαλον, ἀναψηλαφησαι τε τους οἰκειους λογους, ϗ διορθωσασθαι τα αὐτῳ εἰρημενα, ϗ τα παραλειφθεντα μετα ταυτα δε εὑρεθεντα προστεθεικεναι. Και ἡμεις ὁμοιως τοις τοιουτοις ὑποδειγμασι προτραπεντες, ἐν τῃ ὑποθεσει των μνημονευθεντων τριων κεφαλαιων οὐδεποτε ἀπεστημεν δι᾽ ἐρευνης γινομενοι, τι περι τουτων των προειρημενων τριων κεφαλαιων ἐν τοις των ἡμετερων Πατερων γραμμασι δυναται το ἀληθεστερον εὑρεθῆναι. ὅθεν φανερον γεγονε δια καθαρας ἀληθειας. ἐν τοις εἰρημενοις Θεοδωρου τȣ Μομψουεστιας λογοις, τοις πανταχου στηλιτευομενοις, τα ἐναντια τῃ ὀρθῃ πιστει ϗ ταις διδασκαλιαις των ἁγιων Πατερων περιεχεσθαι. ἀμελει τοι ϗ οἱ ἁγιοι Πατερες κατ᾽ αὐτου γραφοντες, ἰδιους λογους προς διδασκαλιαν της ἁγιας Ἐκκλησιας καταλελοιπασι. Και γαρ ἐν ταις ἀλλαις αὐτου βλασφημιαις φανερως αὐτον εἰρηκεναι εὑρισκομεν, ἀλλον εἰναι τον Θεον Λογον, ϗ ἀλλον τον Χριστον, ὑπο των της ψυχης παθων ϗ των της σαρκος ἐπιθυμιων ἐνοχλουμενον, ϗ των χειρονων κατα μικρον ἀφισταμενον, προς τα κρειττονα τὴν προκοπὴν των ἐργων ἐληλυθεναι, ϗ τῃ πολιτειᾳ ἀμωμον γενομενον, ϗ ὡς ψιλον ἀνθρωπον βαπτισθηναι ἐν ὀνοματι Πατρος, Υἱου, ϗ ἁγιου Πνευματος, ϗ δια του βαπτισματος τὴν χαριν του ἁγιου Πνευματος εἰληφεναι, ϗ Υἱοθεσιας ἠξιωσθαι, ϗ καθ᾽ ὁμοιωσιν βασιλικης εἰκονος εἰς προσωπον του Θεου Λογου τον Χριστον προσκυνεισθαι,

reſurrectionem immutabilem cogitationibus & omnino impeccabilem factum. Praeterea dixit, eam unionem Dei Verbi factam fuiſſe ad Chriſtum, qualem Apoſtolus dixit de viro & muliere: *Erunt duo in carne una.* Et quod poſt reſurrectionem, quum inſufflaſſet Dominus diſcipulis, & dixiſſet: *Accipite Spiritum Sanctum*; non dedit illis Spiritum Sanctum. Similiter hoc quoque auſus eſt dicere, quod confeſſionem, quam Thomas edidit attrectans manus & latus Domini poſt reſurrectionem, dicens: *Dominus meus & Deus meus*, non ad Chriſtum retulit; (neque enim Theodorus ait, Chriſtum eſſe Deum), ſed propter miracula reſurrectionis ſtupentem Thomam laudaſſe Deum, eaque verba dixiſſe. Quod autem peius eſt, in interpretatione, quam ſcilicet ad Apoſtolorum Acta idem Theodorus ſcripſit, ſimilem fecit Chriſtum Platoni & Manichaeo & Epicuro & Marcioni, dicens, quoniam ſicut illorum ſinguli ex proprio dogmate, cuius auctores fuerunt, ſuos diſcipulos appellavere Platonicos & Manichaeos & Epicureos atque Marcioniſtas, eodem modo Chriſtus dogma inveniens, ex eo Chriſtianos appellavit. Propterea igitur agnoſcat univerſa Eccleſia catholica, non iuſte & irreprehenſibiliter ad ea, quae hac noſtra conſtitutione comprehenduntur, deveniſſe. Vnde condemnamus & anathematizamus una cum aliis omnibus haereticis, qui (ut manifeſtum eſt) damnati & anathematizati ſunt a praedictis ſanctis Quatuor Synodis, &

ab

καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἄτρεπτον ταῖς ἐννοίαις καὶ παντελῶς ἀναμάρτητον γεγενῆσθαι. Πρὸς τούτοις εἶπε τοιαύτην γεγενῆσθαι τὴν ἕνωσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς τὸν Χριστὸν, ὁποίαν ὁ Ἀπόστολος εἶπε περὶ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός. ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. Καὶ ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐμφυσήσας ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἰπών· λάβετε Πνεῦμα ἅγιον, οὐ δέδωκεν αὐτοῖς Πνεῦμα ἅγιον. Ὁμοίως καὶ τοῦτο ἐτόλμησεν εἰπεῖν, ὅτι τὴν ὁμολογίαν, ἣν Θωμᾶς ἐποιήσατο ψηλαφήσας τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν τοῦ Κυρίου μετὰ τὴν ἀνάστασιν, λέγων, ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου, μὴ εἰρῆσθαι τοῦ Θωμᾶ περὶ τοῦ Χριστοῦ (οὐδὲ γὰρ λέγει Θεόδωρος, Θεὸν εἶναι τὸν Χριστὸν) ἀλλὰ πρὸς τὰ θαύματα τῆς ἀναστάσεως ἐκπλαγέντα τὸν Θωμᾶν δοξάσαι τὸν Θεὸν, καὶ ταῦτα εἰρηκέναι. Τὸ δὲ χεῖρον ἔτι μὴν καὶ ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ, ἣν δῆθεν ἐν ταῖς πράξεσι τῶν Ἀποστόλων ἔγραψεν ὁ αὐτὸς Θεόδωρος, ὅμοιον ἐποιήσατο τὸν Χριστὸν Πλάτωνι καὶ Μανιχαίῳ καὶ Ἐπικούρῳ καὶ Μαρκίωνι, λέγων, ὅτι ὥσπερ ἕκαστος ἐκείνων ἐκ τοῦ οἰκείου, οὗ εὕρατο δόγματος, τοὺς οἰκείους μαθητὰς ἐκάλεσε Πλατωνικοὺς καὶ Μανιχαίους καὶ Ἐπικουρείους καὶ Μαρκιωνιστὰς, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Χριστὸς τὸ δόγμα εὑρηκὼς, ἐξ αὐτοῦ τοὺς Χριστιανοὺς ἐκάλεσε. Διὰ ταῦτα τοίνυν συμπᾶσα γινωσκέτω ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία δικαίως ἡμᾶς καὶ ἀνεπιλήπτως πρὸς τὰ περιεχόμενα ταύτῃ ἡμῶν τῇ διατυπώσει ἐληλυθέναι. Ὅθεν κατακρίνομεν καὶ ἀναθεματίζομεν ὁμοίως τοῖς ἄλλοις πᾶσιν αἱρετικοῖς τοῖς κατακριθεῖσι καὶ ἀναθεματισθεῖσιν, ὥστε φανερόν ἐστιν, ἀπὸ τῶν προειρημένων ἁγίων τεσσάρων συνόδων, καὶ ἀπὸ τῆς

Καὶ

ab Eccleſia catholica, Theodorum olim Mopſueſtiae Epiſcopum & impia eius ſcripta. Nihilominus ea quoque, quae a Theodoreto ſcripta ſunt contra rectam fidem, & contra duodecim capita ſancti Cyrilli, & contra Synodum Epheſinam primam, quaeque ab eo ſcripta ſunt pro defenſione Theodori & Neſtorii. Praeterea anathematizamus & condemnamus epiſtolam ad Marim Perſam haereticum, quae ab Iba ſcripta dicitur: quae Chriſtum Verbum ex ſancta Deipara & ſemper Virgine Maria incarnatum, hominem factum fuiſſe negat, nudum vero hominem ex ea natum, quem templum vocat, ita ut ex hoc intelligatur, alium eſſe Deum Verbum, & alium Chriſtum; ſanctum vero Cyrillum rectae fidei magiſtrum & praeconem, ut haereticum & ſimilia Apollinario ſcribentem calumniatur. Et reprehendit primam Epheſinam Synodum, quaſi abſque iudicio & inquiſitione Neſtorium damnaverit. Tum capita duodecim ſancti Cyrilli impia & rectae fidei contraria appellat eadem epiſtola. Defendit autem Theodorum & Neſtorium & impia eorum dogmata atque ſcripta. Praedicta itaque Tria impia Capitula anathematizamus & condemnamus, ſcilicet, impium Theodorum Mopſueſtiae una cum impiis eius ſcriptis, & quaecumque impie Theodoretus ſcripſit, atque etiam epiſtolam, quae dicitur ab Iba ſcripta fuiſſe, qua ſuperius dictae profanae blaſphemiae comprehenduntur. Quin etiam quemcumque,

qui

Καθολικης Ἐκκλησιας, καὶ Θεοδωρον τον ποτε Μομψουεστιας Ἐπισκοπον, καὶ τα τουτου ἀσεβη συγγραμματα. Οὐδεν ἡττον καὶ τα παρα Θεοδωριτου συγγραφεντα κατα της ὀρθης πιστεως καὶ κατα των δωδεκα κεφαλαιων του ἐν ἁγιοις Κυριλλου καὶ κατα της ἐν Ἐφεσῳ πρωτης συνοδου, καὶ τα προς ἐκδικησιν Θεοδωρου καὶ Νεστοριου ὑπ' αὐτου συγγραφεντα. Προς τουτοις ἀναθεματιζομεν καὶ κατακρινομεν την ἐπιστολην την προς Μαρην τον Περσην τον αἱρετικον παρα Ἴβα γεγραφθαι λεγομενην, ἡτις τον Θεον Λογον ἐκ της ἁγιας Θεοτοκου καὶ ἀειπαρθενου Μαριας σαρκωθεντα, ἀνθρωπον γεγενησθαι ἀπαρνειται, ψιλον δε ἀνθρωπον ἐξ αὐτης γεννηθηναι λεγει, ὁν ναον προσαγορευει, ὡστε ἐκ τουτου ἀλλον νοεισθαι τον Θεον Λογον, καὶ ἀλλον τον Χριστον· καὶ τον ἁγιον δε Κυριλλον της ὀρθης πιστεως διδασκαλον τε καὶ κηρυκα, ὡς αἱρετικον καὶ ὁμοια Ἀπολιναριῳ γραψαντα διαβαλλει. Και καταγινωσκει της ἐν Ἐφεσῳ πρωτης συνοδου, ὡς χωρις κρισεως τε καὶ ζητησεως τον Νεστοριον κατακρινασης. και τα δωδεκα κεφαλαια του ἐν ἁγιοις Κυριλλου ἀσεβη καὶ ἐναντια τῃ ὀρθῃ πιστει ἀποκαλει ἡ αὐτη ἐπιστολη· ἐκδικει δε Θεοδωρον και Νεστοριον και τα ἀσεβη αὐτων δογματα και συγγραμματα. Τα προειρημενα τοινυν τρια ἀσεβη κεφαλαια ἀναθεματιζομεν και κατακρινομεν, τουτεστι τον ἀσεβη Θεοδωρον τον Μομψουεστιας μετα των ἀσεβων αὐτου συγγραμματων, καὶ ἁπερ ἀσεβως Θεοδωριτος συνεγραψατο, καὶ την ἐπιστολην την λεγομενην παρ' Ἴβα γεγραφθαι, ἡ τινι αἱ εἰρημεναι ἀκοπρω ἀθεμιτοι περιεχονται βλασφημιαι. Και τον ὁν τινα δηποτε τα ἐν

οἱῳ

qui crediderit aliquo ullo tempore, ea capitula debere ſuſcipi aut defendi, vel conatus fuerit hanc praeſentem condemnationem ſubvertere, ſimili anathemati ſubiicimus. Quoſcumque vero, qui rectam fidem ſervantes a dictis ſynodis praedicatam, memorata Tria Capitula condemnaverunt vel etiam condemnant, fratres & conſacerdotes eſſe definimus. Quae vero aut a me aut ab aliis ad defenſionem praedictorum Trium Capitulorum facta ſunt, praeſentis huius ſcripti noſtri definitione evacuamus. Abſit enim ab Eccleſia catholica, ut aliquis dicat, omnes ſuperius comprehenſas blaſphemias a praedictis Quatuor Synodis, aut ab una ipſarum ſuſceptas fuiſſe, vel eos, qui ſimilia ſentiunt & ſequuntur. Apertiſſimum autem eſt, quod a memoratis ſanctis patribus, & maxime a ſancta Synodo Chalcedonenſi, nullus, de quo aliqua eſſet ſuſpicio, admiſſus eſt, niſi qui reieciſſet ſuperius comprehenſas blaſphemias, aut illis ſimilia, vel haereſim, de qua fuit ſuſpectus, vel blaſphemias denegaviſſet & condemnaſſet, in quarum ſuſpicionem venit. *Subſcriptio*. Deus te ſervet incolumem, frater honoratiſſime. Data ante ſextum Id. Decemb., imperii D. N. Iuſtiniani aeterni Auguſti anno 27. poſt Conſulatum Baſilii viri clariſs. anno 12.

Finis libri octavi ſanctae ſynodi, quae Conſtantinopoli coacta eſt.
Chriſte Deus, gloria tibi. Amen.

οἱῳ δήποτε χρόνῳ πιστεύοντα ὀφείλειν δεχθῆναι ἢ ἐκδικηθῆναι, ἢ ἐπιχειροῦντα ποτε την παροῦσαν κατάκρισιν ἀνατρέψαι, τῷ ὁμοίῳ ἀναθέματι ὑποβάλλομεν. Τοὺς δε ὅσοι φυλάττοντες την ὀρθὴν πίστιν την ἀπο των προειρημένων τεσσάρων συνόδων κηρυχθεῖσαν, τα μνημονευθέντα τρία κεφάλαια κατέκριναν, ἤγουν κατακρίνουσιν, ἀδελφοὺς καὶ συνιερεῖς ὁριζόμεθα. Ἅτινα δήποτε εἴτε παρ' ἐμοῦ εἴτε παρ' ἄλλων προς ἐκδίκησιν των προειρημένων τριῶν κεφαλαίων γεγένηται, τῇ διατυπώσει τοῦ παρόντος ἡμῶν γράμματος κατηργήκαμεν. Πάσας γαρ τας ἐμφερομένας ἀνωτέρω βλασφημίας ἀπέστω τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἵνα τις εἴποι, ὅτι αἱ προειρημέναι τέσσαρες σύνοδοι ἢ μία ἐξ αὐτῶν ἐδέξατο, ἢ τοὺς τα ὅμοια φρονοῦντας καὶ ἀκολουθοῦντας, δηλοῦται ὄντως ὅτι περ ἀπο των μνημονευθέντων ἁγίων Πατέρων, καὶ μάλιστα ἀπο της ἁγίας ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, οὐδεὶς περὶ οὗ ὑποψία τις γέγονεν ἐδέχθη, εἰ μη ὃς ἀπεβάλετο τας ἀνωτέρω ἐμπεριεχομένας βλασφημίας, ἤγουν τα ὅμοια ταύταις, ἢ την αἵρεσιν περι ἧς ὕποπτος γέγονεν, ἢ τας βλασφημίας ἀπηρνήσατο καὶ κατέκρινε, περι ὧν ἐν ὑπονοίᾳ γέγονε. ὑπογραφή. Ὁ Θεός σε ὑγιῆ διαφυλάττοι, ἀδελφὲ τιμιώτατε. Ἐδόθη τῇ προ ἓξ εἰδῶν Δεκεμβρίων, βασιλείας τοῦ δεσπότου ἡμῶν Ἰουστινιανοῦ τοῦ αἰωνίου Αὐγούστου ἔτους εἰκοστοῦ ἑβδόμου, μετα την ὑπατείαν Βασιλείου τοῦ λαμπροτάτου ἔτους ιβ.

Τέλος βιβλίου η' της ἁγίας συνόδου της ἐν Κωνσταντινουπόλει συναχθείσης.
Χριστὲ ὁ Θεός, δόξα σοι. Ἀμήν.

Digitized by Google

EX ACTIS SANCTAE

Oecumenicae Quintae Synodi.

Epiſtola Eutychii Archiepiſcopi Conſtantinopolitani ad Vigilium Papam Romanum.

SAnctiſſimo & beatiſſimo Domino fratri & conſacerdoti Vigilio Eutychius. Scientes, quantorum bonorum eſt cauſſa pax DEI, cuſtodiens corda & ſenſus fidelium, & colligens eos, ut unum idemque ſapiant in recta fidei confeſſione & ad perficienda divina mandata, & propitium Deum faciens in his, quae recta ſunt, concordantibus, ideo feſtinantes unitatem conſervare, ad Apoſtolicam ſedem veſtrae beatitudinis manifeſtum facimus, quod nos ſemper & ſervavimus & ſervamus fidem, ab initio traditam a magno Deo & Salvatore noſtro Ieſu Chriſto ſanctis Apoſtolis, & ab illis in omni mundo praedicatam, & a ſanctis patribus explanatam, & maxime ab his, qui in ſanctis quatuor ſynodis congregati ſunt, quos per omnia, & in omnibus amplectimur & ſuſcipimus, id eſt, trecentos decem & octo ſanctos Patres, qui Nicaeae congregati ſunt, & ſanctum ſymbolum ſive mathema fidei expoſuerunt, & Arianam impietatem anathematizaverunt, & eos, qui ſimilia eis ſapuerunt vel ſapiunt. Suſcipimus autem & centum quinquaginta ſanctos patres Conſtantinopoli congregatos, qui idem ſanctum

ΕΚ ΤΩΝ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΩΝ

της ἁγιας οἰκυμενικης πεμπτης Συνοδυ.

Εὐτυχιυ Ἀρχιεπισκοπυ Κωνςαντινυπολεως προς Βιγιλλιον Παπαν Ῥωμης.

ΤΩ τα παντα ἁγιωτατῳ ϗ μακαριωτατῳ κυριῳ ἀδελφῳ ϗ συλλειτυργῳ Βιγιλλιῳ Εὐτυχιος. Ἰδοντες, ὁποσων ἀγαθων αἰτια ἐςιν ἡ τυ Θευ εἰρήνη, φρυρυσα τας καρδιας ϗ τα νοηματα των πιςων, ϗ συναγυσα αὐτυς εἰς το ἑν ϗ το αὐτο φρονειν ἐν τῃ περι της ὀρθης πιςεως ὁμολογιᾳ, ϗ τῃ των θειων ἐντολων κατορθωσει, ϗ τον Θεον ἵλεων καθιςωσα, τοις εἰς τα ὀρθα ὁμονοϋσι, δια τυτο σπυδαζοντες την ἑνωσιν φυλαξαι, προς την καθολικὴν καθεδραν της ὑμετερας μακαριοτητος φανερον ποιυμεν, ὁτι ἀει ἡμεις ἐφυλαξαμεν ϗ φυλαττομεν την πιςιν της ἐξαρχης παραδοθεισαν ὑπο τυ μεγαλυ Θευ ϗ Σωτηρος ἡμων Ἰησυ Χριςυ τοις ἁγιοις Ἀποςολοις, ϗαὶ παρ' ἐκεινων ἐν παντι τῳ κοσμῳ κηρυχθεισαν, ϗ ὑπο των ἁγιων Πατερων σαφηνισθεισαν, ϗ μαλιςα ὑπο των ἐν ταις ἁγιαις τετρασι συνοδοις συνελθοντων, οἱς διαπαντος ϗ ἐν πασιν ἀκολυθυμεν ϗ δεχομεθα, τυτεςι τους τριακοσιυς δεκα ϗ ὀκτω ἁγιων Πατερων τυς ἐν Νικαιᾳ συνελθοντας, ϗ το ἁγιον συμβολον ἡτοι μαθημα της πιςεως ἐκθεμενυς, ϗ την Ἀρειυ μανιαν ἀναθεματισαντας, ϗ τυς ταυτὴν φρονησαντας ἡ φρονυντας. Δεχομεθα δε ϗ τυς ἑκατον πεντηκοντα ἁγιυς Πατερας τυς ἐν Κωνςαντινυπολει συνελθοντας, οἱ τινες το αὐτο

ἁγιον

ctum mathema explanaverunt, de deitate Sancti Spiritus dilucidaverunt, & haereſim Macedonianam Sanctum Spiritum impugnantem & impium Apollinarium condemnaverunt, cum his, qui ſimilia illis ſapuerunt vel ſapiunt. Suſcipimus autem & ſanctos ducentos patres in Epheſina prima ſynodo congregatos, qui per omnia ſecuti ſunt idem ſanctum ſymbolum ſive mathema, & condemnaverunt Neſtorium impium & impia eius dogmata, & eos, qui ſimilia ei aliquando ſapuerunt vel ſapiunt. Ad haec autem ſuſcipimus & ſexcentos triginta ſanctos patres Chalcedone congregatos, qui etiam ipſi per omnia conſenſerunt praedictis tribus ſynodis, & ſecuti ſunt praedictum ſymbolum ſive mathema a trecentis decem & octo ſanctis patribus expoſitum, & a centum quinquaginta ſanctis patribus explanatum, & anathematizaverunt eos, qui aliud praeter praedictum ſymbolum praeſumunt docere aut exponere aut tradere ſanctis Eccleſiis Dei. Condemnaverunt autem & anathematizaverunt & Eutychem & Neſtorium & impia eorum dogmata & eos, qui ſimilia eis vel ſapuerunt vel ſapiunt. His ita ſe habentibus, certum facimus, quod omnia, quae a praedictis ſanctis quatuor ſynodis iudicata & definita ſunt, & ſervavimus & ſervamus. Quia etſi per diverſa tempora praedictae ſanctae quatuor ſynodi factae ſunt, tamen unam eamdemque confeſſionem fidei ſervaverunt & praedicaverunt. Suſci-

ἅγιον μάθημα ἐσαφήνισαν, καὶ τὰ περὶ τῆς θεότητος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐτράνωσαν, καὶ τὴν αἵρεσιν Μακεδονίου τοῦ πνευματομάχου, καὶ τὸν ἀσεβῆ Ἀπολινάριον κατέκριναν, μετὰ τῶν τὰ αὐτὰ ἐκείνοις φρονησάντων ἢ φρονούντων. Δεχόμεθα δὲ καὶ τοὺς διακοσίους ἁγίους Πατέρας τοὺς ἐν τῇ κατ' Ἔφεσον πρώτῃ συνόδῳ ἀθροισθέντας, οἵτινες διὰ πάντων ἠκολούθησαν τῷ αὐτῷ ἁγίῳ συμβόλῳ ἤτοι μαθήματι, κατέκριναν Νεστόριον τὸν ἀσεβῆ καὶ τὰ μυσαρὰ αὐτοῦ δόγματα, καὶ τοὺς τὰ ὅμοια αὐτῷ ὅτε δήποτε φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας. Πρὸς τούτοις δεχόμεθα καὶ τοὺς ἑξακοσίους τριάκοντα ἁγίους Πατέρας τοὺς ἐν Χαλκηδόνι συνελθόντας, οἵτινες καὶ αὐτοὶ διὰ πάντων συνήνεσαν ταῖς προῤῥηθείσαις ἁγίαις τρισὶ συνόδοις, καὶ ἠκολούθησαν τῷ προῤῥηθέντι συμβόλῳ ἤτοι μαθήματι τῷ παρὰ τῶν τιη. ἁγίων Πατέρων ἐκτεθέντι, καὶ ἀπὸ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων Πατέρων σαφηνισθέντι, καὶ ἀνεθεμάτισαν τοὺς ἕτερον παρὰ τὸ εἰρημένον σύμβολον τολμῶντας διδάσκειν ἢ ἐκτίθεσθαι ἢ παραδιδόναι ταῖς ἁγίαις τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις. Κατέκριναν δὲ καὶ ἀνεθεμάτισαν καὶ Εὐτυχῆ καὶ Νεστόριον καὶ τὰ ἀσεβῆ αὐτῶν δόγματα καὶ τοὺς τὰ ὅμοια αὐτοῖς φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας. Τούτων οὕτως ἐχόντων, δῆλον ποιοῦμεν, ὅτι πάντα τὰ ἀπὸ τῶν προειρημένων ἁγίων τεσσάρων συνόδων κριθέντα τε καὶ ὁρισθέντα καὶ ἐφυλάξαμεν καὶ φυλάττομεν. Ἐπειδὴ καὶ κατὰ διαφόρους χρόνους αἱ εἰρημέναι ἅγιαι τέσσαρες σύνοδοι ἐγένοντο, ὅμως καὶ τὴν αὐτὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως ἐφύλαξαν καὶ ἐκήρυξαν. Δεχόμεθα δὲ

pimus autem & ampleſtimur & epiſtolas Praeſulum Romanae ſedis Apoſtolicae, tam aliorum, quam Leonis ſanctae memoriae, de recta fide ſcriptas, & de quatuor ſanctis Conciliis, vel uno eorum. Quum igitur praedicta omnia & ſervavimus & ſervamus, & in his nobis ipſis invicem conſentimus, neceſſarium eſt, conferri de Tribus Capitulis, unde quibuſdam quaeſtio nata eſt. Et ideo petimus, praeſidente nobis veſtra beatitudine, ſub tranquillitate & ſacerdotali manſuetudine, propoſitis ſanctis Evangeliis, communi tractatu eadem capitula in medio proponenda quaeri & conferri; & finem quaeſtioni imponi Deo placitum & convenientem his, quae a ſanctis quatuor Conciliis definita ſunt. Quoniam ad augmentum pacis & concordiam Eccleſiarum pertinet, ut omni de medio diſſenſione ſublata, quae a praedictis quatuor ſanctis Conciliis definita ſunt, inconcuſſa ſerventur, ſanctarum ſynodorum reverentia in omnibus cuſtodita. His autem & ſubſcripſimus. *Et ſubſcriptio.* Incolumis in Domino. Ora pro nobis, ſanctiſſime & beatiſſime frater.

ϗ περιπτυσσόμεθα ϗ τὰς ἐπιστολὰς τῶν προέδρων τῆς ἐν Ῥώμῃ Ἀποστολικῆς καθέδρας, τῶν τε ἄλλων, ϗ Λέοντος τοῦ ἐν ἁγίοις, τὰς περὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως γεγραμμένας, περὶ τῶν ἁγίων τεσσάρων συνόδων, ἢ μιᾶς ἐξ αὐτῶν. Ὁπότε τοίνυν τὰ προειρημένα πάντα ϗ ἐφυλάξαμεν ϗ φυλάττομεν, ϗ ἐν τούτοις συμφωνοῦμεν ἀλλήλοις, ἀναγκαῖόν ἐστι διαντιβληθῆναι περὶ τῶν τριῶν κεφαλαίων, περὶ ὧν τισὶ ζήτησις ἀνέφυη. Καὶ διὰ τοῦτο αἰτοῦμεν, προκαθημένης ἡμῶν τῆς ὑμετέρας μακαριότητος, ἀταράχως ϗ μετὰ ἱερατικῆς πρᾳότητος, τῶν ἁγίων προκειμένων Εὐαγγελίων, τὰ αὐτὰ κεφάλαια ἐν μέσῳ προτιθέμενα κοινῷ τρακτάτῳ ζητηθῆναι ϗ ἀντιβληθῆναι, ϗ πέρας ἐπιτεθῆναι τῇ ζητήσει Θεῷ ἀρεστὸν ϗ σύμφωνον τοῖς παρὰ τῶν ἁγίων τεσσάρων συνόδων ὁρισθεῖσιν· ἐπειδὴ εἰς αὔξησιν τῆς εἰρήνης ϗ εἰς ὁμόνοιαν τῶν Ἐκκλησιῶν συντείνει, τὸ πάσης διχονοίας ἐκ μέσου ἀναιρουμένης, τὰ ὑπὸ τῶν ἁγίων τεσσάρων συνόδων ὁρισθέντα, ἀσάλευτα τηρηθῆναι, τοῦ σεβάσματος τῶν ἁγίων συνόδων ἐν ἅπασι φυλαττομένου. Τούτοις δὲ ϗ ὑπεσημηνάμεθα. ϗ ὑπογραφή. ἐρρωμένος ἐν Κυρίῳ. ὑπερεύχου ἡμῶν, ἁγιώτατε ϗ μακαριώτατε ἀδελφέ.

Ego Eutychius miſericordia Dei Epiſcopus Conſtantinopolis novae Romae omnibus ſupraſcriptis ſubſcripſi.

Ἐγὼ Εὐτύχιος ἐλέει Θεοῦ Ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης πᾶσι τοῖς προγεγραμμένοις ὑπέγραψα.

Idem libellus ad eumdem ſanctiſſimum Vigilium factus eſt ab Apolinario ſanctiſſimo Archiepiſcopo magnae civitatis Alexandriae, Domnino ſanctiſſimo Archiepiſcopo

Ὁ αὐτὸς λίβελλος ἐγένετο ϖ παρὰ Ἀπολιναρίου τοῦ ὁσιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως, ϗ Δομνίνου τοῦ ὁσιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου

Theopolitano, & ab iis, qui ſub ipſis ſunt, ſanctiſſimis Epiſcopis, congregatis in hac regia urbe.

της Θευπολιτων, και των ὑπ' αὐτους θεοφιλεστατων Ἐπισκοπων των και ἐνδημουντων ταυτῃ τῃ βασιλιδι πολει, προς τον αὐτον ὁσιωτατον Βιγιλλιον.

Exemplum Epiſtolae ſanctiſſimi Papae Vigilii ad Eutychium ſanctiſſimum Archiepiſcopum Conſtantinopoleos & ad ſynodum, quae ſub ipſo erat.

Ἀντιγραφον Ἐπιστολης Βιγιλλιυ τυ ὁσιωτατυ Παπα προς Εὐτυχιον τον ἁγιωτατον Ἀρχιεπισκοπον Κωνσταντινυπολεως, και την ὑπ' αὐτον Συνοδον.

DIlectiſſimo fratri Eutychio & Epiſcopis ſub te conſtitutis Vigilius. *Repletum eſt gaudio os noſtrum, & lingua noſtra exſultatione*, quod diſcordiae confuſione ſubmota, pacem Deus ſuae reformavit Eccleſiae, ut impleretur, quod dictum eſt: *Ecce quam bonum, & quam iucundum, habitare fratres in unum!* Valde enim nos in Domino exſultare convenit, quod caritatis veſtrae ſcripto nobis eſt oblata profeſſio, cuius tenor ita ſe habet: Et ſubſcripſimus, huius profeſſionis orthodoxae claritatem libenter amplexi, eadem nos per omnia & in omnibus approbantes, cuſtodituros atque inviolabiliter ſervaturos, Deo noſtro profitemur auctore. Omnibus igitur, quae profeſſio veſtra continet in ſua perenniter firmitate durantibus, popoſcit veſtra fraternitas, ut nobis praeſidentibus, de Tribus Capitulis, ex quibus quaeſtio nata eſt, ſub tranquillitate & ſacerdotali manſuetudine, ſanctis propoſitis Evangeliis, con-

ΤΩ ἀγαπητῳ ἀδελφῳ Εὐτυχιῳ και τοις ὑπο σε Ἐπισκοποις Βιγιλλιος. Ἐπληρωθη χαρας το στομα ἡμων, και ἡ γλωσσα ἡμων ἀγαλλιασεως, ὁτι της συγχυσεως τυ διχονοειν περιαιρεθεισης, τὴν εἰρήνην ὁ Θεος τῃ αὐτυ ἀπεκατεστησεν Ἐκκλησιᾳ· ἱνα πληρωθῃ το γεγραμμενον. ἰδυ δη τι καλον, ἢ τι τερπνον, ἀλλ' ἢ το κατοικειν ἀδελφυς ἐπι το αὐτο. Πανυ γαρ ἡμας ἐν Κυριῳ ἀγαλλιασθαι προσηκει, ὁτι περ ἐγγραφως ἡμων προσήνεχθη πληροφορια της ὑμετερας ἀγαπης, ἡς ἡ δυναμις ὑτως ἐχει. (*) Τυτοις δε και ὑπεσημηναμεθα, ταυτης της ὀρθοδοξυ ὁμολογιας τὴν φαιδροτητα ἀσμενως περιπτυξαμενοι, τα αὐτα ἡμεις δια παντων και ἐν ἁπασιν ἀποδεχομενοι φυλαξειν τε και ἀμωμητως τηρησειν, τυ Θευ ἡμων προηγυμενυ, ἐπαγγελλομεθα. Ἁπαντων τοινυν των τῃ ὑμετερᾳ περιεχομενων ὁμολογιᾳ ἐν τῃ οἰκειᾳ δυναμει εἰς το διηνεκες μενοντων, ᾐτησεν ἡ ἀδελφοτης ὑμων, ὡστε ἡμων προκαθημενων, περι των τριων κεφαλαιων, ἐξ ὧν ζητησις ἀνεφυη, ἀταραχως τε και μετα ἱερατικης πραοτητος, των ἁγιων προκειμενων Εὐαγγε-

(*) *Inſerta eſt hoc loco ſuperior Eutychii epiſtola. Elegior autem hic eſt ſubſcriptio aliquot verbis, ut in editione Latina.*

conferatur, & finis quaeſtioni ipſi Deo placitus & conveniens iis, quae a memoratis quatuor ſanctis Conciliis definita ſunt, imponatur; ut omni de medio diſſenſione ſublata, quae ab eiſdem quatuor ſanctis ſynodis definita ſunt, inconcuſſa ſerventur, earumdem ſynodorum reverentia in omnibus cuſtodita: quam profeſſionem paternarum traditionum memorem & ſequacem, tam in fraternitate veſtra, quam in omnibus ſimilia confeſſis atque confitentibus, omni laude pleniſſimam iudicavimus, & noſtros ex ea re vere fratres cognoſcimus. Vnde divinae clementiae ſupplicamus, ut omnes nos, in hac confeſſione & paternis traditionibus permanentes, noſtro digni reperiamur officio, & in die divini iudicii nulli praevaricationi paternarum conſtitutionum inveniamur obnoxii. Quibus ita praedictis poſtulationibus, veſtrum deſiderium cognoſcentes, annuimus, ut de Tribus Capitulis, ex quibus quaeſtio nata eſt, facto regulari conventu, ſervata aequitate, mediis ſacroſanctis Evangeliis, collationem cum unitis fratribus habeamus, & finis detur placitus Deo & conveniens his, quae a ſanctis quatuor ſunt definita Conciliis. Scientes utique, ſicut & communis profeſſionis teſtimonio declaratur, memoratarum ſynodorum in omnibus reverentiam cuſtodiri. *Subſcriptio*. Deus te incolumen cuſtodiat, frater chariſſime. Datum VII. idus Ianuarias, imperii Domini Iuſtiniani Perpetui Auguſti anno XXVII. poſt con-

γελιων, συγκεισθαι, και τελος τῃ ζητησει ταυτῃ τῳ Θεῳ ἀρεστον και συμβαινον τοις παρα των μνημονευθεισων τεσσαρων ἁγιων συνοδων ὁρισθεισιν, ἐπιτεθειναι· ἱνα πασης ἐκ μεσου διχονοιας ἀναιρουμενης, τα ἀπο των ἁγιων τεσσαρων συνοδων ὁρισθεντα, ἀσαλευτα φυλαχθειη, του σεβασματος των αὐτων συνοδων ἐν ἁπασι φυλαττομενου. ἡν περ ὁμολογιαν των πατρικων παραδοσεων μνημονευουσαν και αὐταις ἀκολουθουσαν, τουτο μεν ἐν τῃ ὑμων ἀδελφοτητι, τουτο δε ἐν ἁπασι τοις τα ὁμοια ὁμολογησασι τε και ὁμολογουσι, παντος ἐπαινου πεπληρωμενην κρινομεν, και ἡμετερους ἐξ αὐτου του πραγματος ἀληθως ἀδελφους ἐπιγινωσκομεν. Ὁθεν την του Θεου φιλανθρωπιαν ἱκετευομεν, ὡστε παντας ἡμας ἐν ταυτῃ τῃ ὁμολογιᾳ και ταις πατρικαις παραδοσεσι ἐμμενοντας, ἀξιους εὑρεθηναι του ἐπαγγελματος ἡμων, και ἐν τῃ ἡμερᾳ της θειας κρισεως ἐπ' οὐδεμιᾳ παραβασει των πατρικων διατυπωσεων ὑπευθυνους εὑρεθηναι. Τουτων οὑτως εἰρημενων, της ὑμετερας αἰτησεως τον ποθον ἐγνωκοτες, ἐπενευσαμεν, ἱνα περι των τριων κεφαλαιων, ἐξ ὧν ζητησις ἀνεφυη, γινομενης κανονικης συνοδου, και του δικαιου φυλαττομενου, ἐν μεσῳ των προκειμενων των ἁγιων Εὐαγγελιων, ἁμα τοις ἑνωθεισιν ἡμιν ἀδελφοις συγκρισιν ποιησομεθα, και τελος δοθῃ τῳ Θεῳ ἀρεστον και συμβαινον τοις παρα των ἁγιων τεσσαρων συνοδων ὁρισθεισιν. εἰδοτες δηλαδη, καθαπερ και ἡ της κοινης ὁμολογιας μαρτυρια δεικνυσιν, ὡς των μνημονευθεισων τεσσαρων συνοδων ἐν ἁπασι το σεβας φυλαττεται. Ὑπογραφη. Ὁ Θεος σε ὑγιη διαφυλαξει, ἀδελφε τιμιωτατε. Ἐδοθη προ ἑπτα εἰδων Ἰαννουαριων, βασιλειας του Δεσποτου Ἰουστινιανου του αἰωνιου Αὐγου-

conſulatum Baſilii viri clariſſimi anno XII. *In eundem modum ſcriptum eſt ad Apollinarium ſanctiſſimum Archiepiſcopum magnae urbis Alexandriae, & ad Domninum ſanctiſſimum Archiepiſcopum Theopolitanum, & ad ſynodos, quae ſub ipſis erant.*

Ex octava actione ſanctae oecumenicae Quintae Synodi, contra Theodorum, qui fuit Epiſcopus Mopſueſtiae.

I. SI quis non confitetur Patris & Filii & Spiritus ſancti unam naturam ſive ſubſtantiam, & unam virtutem & poteſtatem, Trinitatem conſubſtantialem, unam deitatem in tribus ſubſiſtentiis ſive perſonis adorandam, talis anathema ſit. Vnus enim Deus & Pater, ex quo omnia, & unus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia, & unus Spiritus Sanctus, in quo omnia.

II. Si quis non confitetur, Dei Verbi duas eſſe nativitates, unam quidem ante ſaecula ex Patre ſine tempore & incorporaliter, alteram vero in ultimis diebus eiuſdem ipſius, qui de caelis deſcendit, & incarnatus eſt de ſancta glorioſa Dei genitrice & ſemper virgine Maria, & natus eſt ex ipſa, talis anathema ſit.

III. Si quis dicit, alium eſſe Deum Verbum, qui miracula fecit, & alium Chriſtum, qui paſſus eſt, vel Deum Verbum cum Chriſto eſſe naſcente de muliere, vel

γούστου ἔτους εἰκοστοεβδόμου, μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τοῦ λαμπροτάτου ἔτους δωδεκάτου. Τῷ αὐτῷ τύπῳ ἔγραψε καὶ πρὸς Ἀπολινάριον τὸν ὁσιώτατον Ἀρχιεπίσκοπον τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως, καὶ πρὸς Δομνῖνον τὸν ὁσιώτατον Ἀρχιεπίσκοπον τῆς Θεουπολιτῶν, καὶ τὴν ὑπ' αὐτοὺς Σύνοδον.

Ἐκ τῆς ὀγδόης πράξεως τῆς ἁγίας οἰκουμενικῆς Πέμπτης Συνόδου, κατὰ Θεοδώρου Ἐπισκόπου γενομένου Μομψουεστίας.

I. ΕἼ τις οὐχ ὁμολογεῖ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος μίαν φύσιν, ἤτοι οὐσίαν, μίαν τε δύναμιν, καὶ ἐξουσίαν, τριάδα ὁμοούσιον, μίαν θεότητα ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν ἤγουν προσώποις προσκυνουμένην, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω. Εἷς γὰρ Θεὸς καὶ Πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἓν πνεῦμα ἅγιον, ἐν ᾧ τὰ πάντα.

II. Εἴ τις οὐχ ὁμολογεῖ, τοῦ Θεοῦ Λόγου εἶναι τὰς δύο γεννήσεις, τήν τε πρὸ αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀχρόνως καὶ ἀσωμάτως, τήν τε ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τοῦ αὐτοῦ κατελθόντος ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντος ἐκ τῆς ἁγίας ἐνδόξου Θεοτόκου, καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ γεννηθέντος ἐξ αὐτῆς, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω.

III. Εἴ τις λέγει, ἄλλον εἶναι τὸν Θεὸν Λόγον, τὸν θαυματουργήσαντα, καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν τὸν παθόντα, ἢ τὸν Θεὸν Λόγον συνεῖναι λέγει τῷ Χριστῷ γενομένῳ ἐκ γυναικὸς, ἢ ἐν αὐ-

vel in ipſo eſſe, ut alterum in altero, & non unum eumdemque Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Dei Verbum incarnatum & hominem factum, & eiuſdem ipſius miracula, & paſſiones, quas voluntarie carne ſuſtinuit, talis anathema ſit.

αὐτῳ εἶναι ὡς ἄλλον ἐν ἄλλῳ, ἀλλ' οὐχ ἕνα καὶ τον αὐτον Κυριον ἡμων Ἰησουν Χριστον, τον του Θεου Λογον σαρκωθεντα καὶ ἐνανθρωπησαντα, καὶ του αὐτου τα τε θαυματα, καὶ τα παθη, ἅπερ ἑκουσιως ὑπεμεινε σαρκι, ὁ τοιουτος ἀναθεμα ἐστω.

IV. Si quis dicit, ſecundum gratiam, vel ſecundum operationem, vel ſecundum dignitatem, vel ſecundum aequalitatem honoris, vel ſecundum auctoritatem, aut relationem, aut effectum, aut virtutem, unitionem Dei Verbi ad hominem factam eſſe, vel ſecundum bonam voluntatem, quaſi quod placuit Deo Verbo homo, eo quod bene viſum eſt ei de ipſo, ſicut Theodorus inſaniens dicit, vel ſecundum homonymiam, per quam Neſtoriani Deum Verbum filium & Chriſtum vocantes, & hominem ſeparatim Chriſtum & filium nominantes, & duas perſonas evidenter dicentes, per ſolam nominationem, & honorem, & dignitatem, & adorationem unam perſonam, & unum Filium & unum Chriſtum confingunt dicere, ſed non confitentur, unitatem Dei Verbi ad carnem animatam anima rationabili & intellectuali ſecundum compoſitionem ſive ſecundum ſubſiſtentiam factam eſſe, ſicut ſancti patres docuerunt; & ideo unam eius ſubſiſtentiam compoſitam, qui eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus, unus de Sancta Trinitate, talis anathema ſit. Quum enim multis modis unitas intelligitur, qui impietatem Apollinarii & Eutychetis ſe-

IV. Εἴ τις λεγει, κατα χαριν, ἢ κατα ἐνεργειαν, ἢ κατα ἀξιαν, ἢ κατα ἰσοτιμιαν, ἢ κατα αὐθεντιαν, ἢ ἀναφοραν, ἢ σχεσιν, ἢ δυναμιν, τὴν ἑνωσιν του Θεου Λογου προς ἀνθρωπον γεγενησθαι. ἢ κατα εὐδοκιαν, ὡς ἀρεσθεντος του Θεου Λογου, του ἀνθρωπου, ἀπο του εὖ και καλως δοξαι αὐτῳ περι αὐτου, καθως Θεοδωρος μαινομενος λεγει. ἢ κατα ὁμωνυμιαν, καθ' ἣν οἱ Νεστοριανοι τον Θεον Λογον Ἰησουν και Χριστον καλουντες, και τον ἀνθρωπον κεχωρισμενως Χριστον και Υἱον ὀνομαζοντες, και δυο προσωπα προφανως λεγοντες, κατα μονὴν τὴν προσηγοριαν, και τιμην και ἀξιαν και προσκυνησιν, καὶ ἓν προσωπον, καὶ ἕνα Χριστον ὑποκρινονται λεγειν, ἀλλ' οὐχ ὁμολογει τὴν ἑνωσιν του Θεου Λογου προς σαρκα ἐμψυχωμενὴν ψυχῃ λογικῃ και νοερᾳ κατα συνθεσιν ἤγουν καθ' ὑποστασιν γεγενησθαι, καθως οἱ ἁγιοι Πατερες ἐδιδαξαν, και δια τουτο μιαν αὐτου τὴν ὑποστασιν, ὁ ἐστιν ὁ Κυριος Ἰησους Χριστος, εἷς της ἁγιας Τριαδος, ὁ τοιουτος ἀναθεμα ἐστω. Πολυτροπως γαρ νοουμενης της ἑνωσεως, οἱ μεν τῃ ἀσεβειᾳ Ἀπολιναριου καὶ Εὐτυχους ἀ-

κολλ-

ſequuntur, interemtionem eorum, quae convenerint, colentes unitionem ſecundum confuſionem, dicunt, Theodori autem & Neſtorii ſequaces, diviſione gaudentes, affectualem unitatem introducunt, ſancta Dei Eccleſia utriuſque perfidiae impietatem reiiciens, unitionem Dei Verbi ad carnem ſecundum compoſitionem confitetur, quod eſt ſecundum ſubſiſtentiam. Vnitio enim per compoſitionem in myſterio Chriſti non ſolum inconfuſe ea, quae convenerunt, conſervat, ſed nec diviſionem ſuſcipit.

V. Si quis unam ſubſiſtentiam Domini noſtri Ieſu Chriſti ſic intelligit, tamquam ſuſcipientem plurimarum ſubſiſtentiarum ſignificationem, & per hoc introducere conatur in myſterio Chriſti duas ſubſiſtentias, ſeu duas perſonas, & duarum perſonarum, quas introducit, unam perſonam dicit ſecundum dignitatem & honorem & adorationem, ſicut Theodorus & Neſtorius inſanientes conſcripſerunt, & calumniantur ſanctam Chalcedonenſem ſynodum, tamquam ſecundum iſtum impium intellectum unius ſubſiſtentiae utentem vocabulo, ſed non confitetur, Dei Verbum carni ſecundum ſubſiſtentiam unitum eſſe, & propter hoc unam eius ſubſiſtentiam, ſeu unam perſonam, & ſic & ſanctum Chalcedonenſe Concilium unam ſubſiſtentiam Domini noſtri Ieſu Chriſti confeſſum eſſe, talis anathema ſit. Nec enim adiectionem perſonae vel ſubſiſtentiae ſuſcepit Sancta Trinitas ex

κολουθοῦντες, τῷ ἀφανισμῷ τῶν συνελθόντων προκείμενοι, τὴν κατὰ σύγχυσιν τὴν ἕνωσιν πρεσβεύουσιν, οἱ δὲ τὰ Θεοδώρου καὶ Νεστορίου φρονοῦντες, τῇ διαιρέσει χαίροντες, σχετικὴν τὴν ἕνωσιν ἐπεισαγουσιν, ἡ μέντοι ἁγία τοῦ θεοῦ Ἐκκλησία, ἑκατέρας αἱρέσεως τὴν ἀσέβειαν ἀποβαλλομένη, τὴν ἕνωσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς τὴν σάρκα κατὰ σύνθεσιν ὁμολογεῖ, ὅπερ ἐστὶ καθ᾽ ὑπόστασιν. Ἡ γὰρ κατὰ σύνθεσιν ἕνωσις ἐπὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου, οὐ μόνον ἀσυγχύτως τὰ συνελθόντα διαφυλάττει, ἀλλ᾽ οὐδὲ διαίρεσιν ἐπιδέχεται.

V. Εἴ τις τὴν μίαν ὑπόστασιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οὕτως ἐκλαμβάνει, ὡς ἐπιδεχομένην πολλῶν ὑποστάσεων σημασίαν, καὶ διὰ τούτου εἰσάγειν ἐπιχειρεῖ ἐπὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου δύο ὑποστάσεις, ἤτοι δύο πρόσωπα, καὶ τῶν παρ᾽ αὐτοῦ εἰσαγομένων δύο προσώπων ἓν πρόσωπον λέγει κατὰ ἀξίαν· καὶ τιμὴν καὶ προσκύνησιν, καθάπερ Θεόδωρος καὶ Νεστόριος μαινόμενοι συνεγράψαντο, καὶ συκοφαντεῖ τὴν ἁγίαν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, ὡς κατὰ ταύτην τὴν ἀσεβῆ ἔννοιαν χρησαμένην τῷ τῆς μιᾶς ὑποστάσεως ῥήματι, ἀλλὰ μὴ ὁμολογεῖ, τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον σαρκὶ καθ᾽ ὑπόστασιν ἑνωθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο μίαν αὐτοῦ τὴν ὑπόστασιν, ἤτοι ἓν πρόσωπον, οὕτω τε καὶ τὴν ἁγίαν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον μίαν ὑπόστασιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁμολογῆσαι, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω. Οὔτε γὰρ προσθήκην προσώπου ἤγουν ὑποστάσεως ἐπεδέξατο ἡ ἁγία Τριὰς καὶ σαρ-

ex incarnato uno de Sancta Trinitate Deo Verbo.

σαρκωθεντος του ἑνὸς της ἁγιας Τριαδος Θεου Λογου.

VI. Si quis abuſive, & non vere, Dei genitricem dicit ſanctam glorioſam ſemper-virginem Mariam, vel ſecundum relationem, quaſi homine puro nato, ſed non Deo Verbo incarnato & nato ex ipſa, referenda autem, ſicut illi dicunt, hominis nativitate ad Deum Verbum, eo quod cum homine erat naſcente, & calumniatur ſanctam Chalcedonenſem ſynodum, tamquam ſecundum iſtum impium intellectum, quem Theodorus exſecrandus adinvenit, Dei genitricem virginem dicentem: vel ſi quis hominis-genitricem vocat, aut Chriſtotocon, *id eſt*, *Chriſti genitricem*, tamquam ſi Chriſtus Deus non eſſet, & non proprie & vere Dei genitricem ipſam confitetur, eo quod ipſe, qui ante ſaecula ex Patre natus eſt Deus Verbum, in ultimis diebus ex ipſa incarnatus & natus eſt, & ſic pie & ſanctam Chalcedonenſem ſynodum, Dei genitricem eam eſſe, confeſſam, talis anathema ſit.

VI. Εἰ τις καταχρηστικως, ἀλλ' οὐκ ἀληθως, θεοτοκον λεγει την ἁγιαν ἐνδοξον ἀειπαρθενον Μαριαν, ἢ κατα ἀναφοραν, ὡς ἀνθρωπου ψιλου γεννηθεντος, ἀλλ' οὐχι του Θεου Λογου σαρκωθεντος καὶ γεννηθεντος καὶ της ἐξ αὐτης, ἀναφερομενης δε κατ' ἐκεινου της του ἀνθρωπου γεννησεως ἐπι τον Θεον Λογον, ὡς συνοντα τω ἀνθρωπῳ γενωμενῳ, καὶ συκοφαντει την ἁγιαν ἐν Χαλκηδονι συνοδον, ὡς κατα ταυτην την ἀσεβη ἐπινοηθεισαν παρα Θεοδωρου ἐννοιαν, θεοτοκον την παρθενον εἰπουσαν, ἢ εἰ τις ἀνθρωποτοκον αὐτην καλει, ἢ Χριστοτοκον, ὡς του Χριστου μη ὀντος Θεου, ἀλλα μη κυριως, καὶ κατα ἀληθειαν Θεοτοκον αὐτην ὁμολογει, δια το τον προ των αἰωνων ἐκ του Πατρος γεννηθεντα Θεον Λογον, ἐπ' ἐσχατων των ἡμερων ἐξ αὐτης σαρκωθηναι καὶ γεννηθηναι, οὑτω τε εὐσεβως καὶ την ἁγιαν ἐν Χαλκηδονι συνοδον θεοτοκον αὐτην ὁμολογησαι, ὁ τοιουτος ἀναθεμα ἐστω.

VII. Si quis in duabus naturis dicens, non ut in deitate & humanitate, unum Dominum noſtrum Ieſu Chriſtum cognoſci confitetur, ut per hoc ſignificet differentiam naturarum, in quibus inconfuſe ineffabilis unitio facta eſt, neque Deo Verbo in carnis naturam tranſmutato, neque carne in Verbi naturam tranſducta, (manet enim utrumque hoc, quod eſt natura, etiam facta unitate ſecundum ſubſiſtentiam) ſed pro diviſione per partem, tamen excipit

VII. Εἰ τις ἐν δυο φυσεσι λεγων, μη ὡς ἐν θεοτητι καὶ ἀνθρωποτητι, τον ἑνα Κυριον ἡμων Ἰησουν Χριστον γνωριζεσθαι ὁμολογει, ἱνα δια τουτου σημαινῃ την διαφοραν των φυσεων, ἐξ ὡν ἀσυγχυτως ἡ ἀφραστος ἑνωσις γεγονεν, οὐτε του Λογου εἰς την της σαρκος μεταποιηθεντος φυσιν, οὐτε της σαρκος προς την του Λογου φυσιν μεταχωρησασης (μενει γαρ ἑκατερον ὁπερ ἐστι τῃ φυσει, καὶ γενομενης της ἑνωσεως καθ' ὑποστασιν,) ἀλλ' ἐπι διαιρεσει τῃ ἀνα μερος, την τοιαυτην

λαμ-

pit vocem in myſterio Chriſti, vel numerum naturarum confitendo in eodem Domino noſtro Ieſu Chriſto Deo Verbo incarnato, non intellectu tantummodo differentiam excipit earum, ex quibus & compoſitus eſt, non interemtum propter unitatem (Vnus enim ex utroque, & per unum utraque) ſed in hoc numero utitur, ut ſeparatim unaquaque natura ſuam habente ſubſiſtentiam, talis anathema ſit.

VIII. Si quis ex duabus naturis deitatis & humanitatis confitens, unitatem factam eſſe, vel unam naturam Dei Verbi incarnatam dicens, non ſic ea excipit, ſicut ſancti patres docuerunt, quod ex divina natura & humana, unitione ſecundum ſubſiſtentiam facta, unus Chriſtus effectus eſt, ſed ex talibus vocibus unam naturam ſive ſubſtantiam deitatis & carnis Chriſti introducere conatur, talis anathema ſit. Secundum ſubſiſtentiam enim dicentes unigenitum Deum Verbum carni unitum eſſe, non confuſionem aliquam naturarum in ſe invicem factam eſſe, dicimus: ſed magis permanente utraque, hoc, quod eſt, unitum eſſe carni, Deum Verbum intelligimus. Propter quod & unus eſt Chriſtus, Deus & homo, idem ipſe conſubſtantialis Patri ſecundum deitatem, & conſubſtantialis nobis idem ipſe ſecundum humanitatem. Aequaliter enim & eos, qui per partem dividunt, vel incidunt, & eos, qui confundunt divinae diſpenſationis myſterium Chriſti, reiicit & anathematizat Dei Eccleſia.

λαμβανει φωνὴν ἐπι τȣ κατα Χριϛον μυϛηριȣ, ἢ τον ἀριθμον των φυσεων ὁμολογων, ἐπι τȣ αὐτȣ ἑνος Κυριȣ ἡμων Ἰησȣ Χριϛȣ τȣ Θεȣ Λογȣ σαρκωθεντος, μη τῃ θεωρια μονῃ τὴν διαφοραν τουτων λαμβανει, ἐξ ὧν ϗ συνετεθη, ȣκ ἀναιρȣμενην δια τὴν ἑνωσιν, (εἷς γαρ ἐξ ἀμφοιν, ϗ δι᾽ ἑνος ἀμφοτερα), ἀλλ᾽ ἐπι τȣτῳ κεχρηται τῳ ἀριθμῳ ὡς κεχωρισμενας ϗ ἰδιοϋποϛατȣς ἔχει τας φυσεις, ὁ τοιȣτος ἀναθεμα ἔϛω.

VIII. Εἴ τις ἐκ δυο φυσεων θεοτητος ϗ ἀνθρωποτητος ὁμολογων την ἑνωσιν γεγενησθαι, ἢ μιαν φυσιν τȣ Θεȣ Λογȣ σεσαρκωμενην λεγων, μη ȣτως αὐτα λαμβανῃ, καθαπερ ϗ οἱ ἁγιοι Πατερες ἐδιδαξαν, ὅτι ἐκ της θειας φυσεως ϗ της ἀνθρωπινης, της ἑνωσεως καθ᾽ ὑποϛασιν γενομενης, εἷς Χριϛος ἀπετελεσθη, ἀλλ᾽ ἐκ των τοιουτων φωνων μιαν φυσιν ἤτοι ȣσιαν θεοτητος ϗ σαρκος του Χριϛου εἰσαγειν ἐπιχειρει, ὁ τοιουτος ἀναθεμα ἔϛω. Καθ᾽ ὑποϛασιν γαρ λεγοντες τον μονογενη Λογον ἡνωσθαι, ȣκ ἀναχυσιν τινα τὴν εἰς ἀλληλας των φυσεων πεπραχθαι φαμεν· μενȣσης δε μαλλον ἑκατερας, ὅπερ ἐϛιν ἡνωσθαι σαρκι, νοȣμεν τον Λογον. Διο ϗ εἷς ἐϛιν ὁ Χριϛος, Θεος ϗ ἀνθρωπος, ὁ αὐτος ὁμοȣσιος τῳ Πατρι κατα τὴν θεοτητα, ϗ ὁμοȣσιος ἡμιν ὁ αὐτος κατα τὴν ἀνθρωποτητα. Ἐπισης γαρ ϗ τȣς ἀνα μερος διαιρȣντας, ἤτοι τεμνοντας, ϗ τȣς συγχεοντας το της θειας οἰκονομιας μυϛηριον τȣ Χριϛȣ, ἀποϛρεφεται ϗ ἀναθεματιζει ἡ του Θεȣ Ἐκκλησια.

IX. IX.

IX. Si quis in duabus naturis adorari dicit Chriſtum, ex quo duae adorationes introducuntur, ſeparatim Deo Verbo, & ſeparatim homini, vel ſi quis ad interemtionem carnis vel ad confuſionem deitatis & humanitatis, vel unam naturam ſive ſubſtantiam eorum, quae convenerunt, introducens, ſic Chriſtum adorat, ſed non una adoratione Deum Verbum incarnatum cum propria ipſius carne adorat, ſicut ab inito Dei Eccleſiae traditum eſt, talis anathema ſit.

X. Si quis non confitetur, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui crucifixus eſt carne, Deum eſſe verum, & dominum gloriae, & unum de ſancta Trinitate, talis anathema ſit.

XI. Si quis non anathematizat Arium, Eunomium, Macedonium Apollinarium, Neſtorium, Eutychem, & Origenem, cum impiis eorum conſcriptis, & alios omnes haereticos, qui condemnati & anathematizati ſunt a ſancta catholica & Apoſtolica Eccleſia & a praedictis ſanctis quatuor Conciliis, & eos, qui ſimilia praedictis haereticis ſapuerunt vel ſapiunt, & uſque ad mortem in ſua impietate permanſerunt vel permanent, talis anathema ſit.

XII. Si quis defendit impium Theodorum Mopſueſtenum, qui dixit, alium eſſe Deum Verbum, & alium Chriſtum, a paſſionibus animae & deſideriis carnis moleſtias patientem, & a deterioribus paullatim recedentem, & ſic ex profectu operum melio-

IX. Εἴ τις προσκυνεῖσθαι ἐν δυσὶ φύσεσι λέγει τὸν Χριστὸν, ἐξ οὗ δύο προσκυνήσεις εἰσάγονται, ἰδίᾳ τῷ Θεῷ Λόγῳ, καὶ ἰδίᾳ τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ εἴ τις ἐπὶ ἀναιρέσει τῆς σαρκὸς, ἢ ἐπὶ συγχύσει τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ἢ μίαν φύσιν ἤγουν οὐσίαν τῶν συνελθόντων πρατλόμενος, οὕτω προσκυνεῖ τὸν Χριστὸν, ἀλλ᾽ οὐχὶ μιᾷ προσκυνήσει, τὸν Θεὸν Λόγον σαρκωθέντα μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ σαρκὸς προσκυνεῖ, καθάπερ ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία παρέλαβεν ἐξ ἀρχῆς, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω.

X. Εἴ τις οὐχ ὁμολογεῖ τὸν ἐσταυρωμένον σαρκὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, εἶναι Θεὸν ἀληθινὸν, καὶ Κύριον τῆς δόξης, καὶ ἕνα τῆς ἁγίας Τριάδος, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω.

XI. Εἴ τις μὴ ἀναθεματίζει Ἄρειον, Εὐνόμιον, Μακεδόνιον, Ἀπολινάριον, Νεστόριον, Εὐτυχέα, καὶ Ὠριγένην, μετὰ τῶν ἀσεβῶν αὐτῶν συγγραμμάτων, καὶ τοὺς ἄλλους πάντας αἱρετικοὺς, τοὺς κατακριθέντας καὶ ἀναθεματισθέντας ὑπὸ τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῶν προειρημένων ἁγίων τεσσάρων συνόδων, καὶ τοὺς τὰ ὅμοια τῶν προειρημένων αἱρετικῶν φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας, καὶ μέχρι τέλους τῇ οἰκείᾳ ἀσεβείᾳ ἐμμείναντας, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω.

XII. Εἴ τις ἀντιποιεῖται Θεοδώρου τοῦ ἀσεβοῦς τοῦ Μοψουεστίας, τοῦ εἰπόντος, ἄλλον εἶναι τὸν Θεὸν Λόγον καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν, ὑπὸ παθῶν ψυχῆς καὶ τῶν τῆς σαρκὸς ἐπιθυμιῶν ἐνοχλούμενον, καὶ τῶν χειρόνων κατὰ μικρὸν χωριζόμενον, καὶ οὕτως ἐκ προκοπῆς ἔργων

ratum, & a converſatione immaculatum factum, & tamquam purum hominem baptizatum eſſe in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, & per baptiſma Sancti Spiritus gratiam accepiſſe, & filiationem meruiſſe, & ad ſimilitudinem imperialis imaginis in perſona Dei Verbi adorari, & poſt reſurrectionem immutabilem cogitationibus & impeccabilem omnino factum fuiſſe, & iterum dixit idem impius Theodorus, talem factam eſſe unitionem Dei Verbi ad Chriſtum, qualem dixit Apoſtolus de viro & muliere, *Erunt duo in carne una*, & ſuper alias innumerabiles blaſphemias auſus eſt dicere, quod poſt reſurrectionem, quum inſufflaſſet Dominus diſcipulis, & dixiſſet, *Accipite Spiritum ſanctum*, non dedit Spiritum ſanctum, ſed figuratim tantummodo inſufflavit. Iſte enim & confeſſionem, quam fecit Thomas, quum palpaſſet manus & latus Domini poſt reſurrectionem, dicens, *Dominus meus & Deus meus*, inquit, non eſſe dictam a Thoma de Chriſto. Nec enim dicit Theodorus, Deum eſſe Chriſtum, ſed ad miraculum reſurrectionis ſtupefactum Thomam glorificaſſe Deum, qui Chriſtum reſuſcitavit. Et quod peius eſt, etiam in interpretatione, quam in Actus Apoſtolorum ſcripſit Theodorus, ſimilem fecit Chriſtum Platoni & Manichaeo & Epicuro & Marcioni, dicens, quod ſicut illorum unuſquiſque ex dogmate, quod invenit, ſuos diſcipulos fecit vocari Platonicos & Manichaeos & Epicureos & Marcioniſtas, ſimili

ma-

βελτιωθέντα, καὶ ἐκ πολιτείας ἄμωμον καταστάντα, ὡς ψιλὸν ἄνθρωπον βαπτισθῆναι εἰς ὄνομα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, καὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος λαβεῖν, καὶ υἱοθεσίας ἀξιωθῆναι, καὶ κατ' ἰσότητα βασιλικῆς εἰκόνος εἰς πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Λόγου προσκυνεῖσθαι, καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἄτρεπτον ταῖς ἐννοίαις καὶ ἀναμάρτητον παντελῶς γενέσθαι, καὶ πάλιν εἰρηκότος τοῦ αὐτοῦ ἀσεβοῦς Θεοδώρου τὴν ἕνωσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς τὸν Χριστὸν τοιαύτην γεγενῆσθαι, οἵαν ὁ Ἀπόστολος ἐπὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, καὶ πρὸς ταῖς ἄλλαις ἀναριθμήτοις αὐτοῦ βλασφημίαις τολμήσαντος εἰπεῖν, ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐμφυσήσας ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἰπὼν, λάβετε Πνεῦμα ἅγιον, οὐ δέδωκεν αὐτοῖς Πνεῦμα ἅγιον, ἀλλὰ σχήματι μόνον ἐνεφύσησεν. Οὗτος δὲ καὶ τὴν ὁμολογίαν Θωμᾶ τὴν ἐπὶ τῇ ψηλαφήσει τῶν χειρῶν καὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ Κυρίου μετὰ τὴν ἀνάστασιν, τὸ, ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου, εἶπε μὴ εἰρῆσθαι περὶ τοῦ Χριστοῦ παρὰ τοῦ Θωμᾶ. Ἀλλ' ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τῆς ἀναστάσεως, ἐκπλαγέντα τὸν Θωμᾶν ὑμνῆσαι τὸν Θεὸν τὸν ἐγείραντα τὸν Χριστόν. Τὸ δὲ χεῖρον, καὶ ἐν τῇ τῶν πράξεων τῶν Ἀποστόλων γενομένῃ παρ' αὐτοῦ δῆθεν ἑρμηνείᾳ, συγκρίνων ὁ αὐτὸς Θεόδωρος τὸν Χριστὸν Πλάτωνι, καὶ Μανιχαίῳ, καὶ Ἐπικούρῳ, καὶ Μαρκίωνι, λέγει, ὅτι ὥσπερ ἐκείνων ἕκαστος, εὑράμενος οἰκεῖον δόγμα, τοὺς αὐτοῦ μαθητὰς πεποίηκε καλεῖσθαι Πλατωνικοὺς, καὶ Μανιχαίους, καὶ Ἐπικουρείους, καὶ Μαρκιωνιστὰς, τὸν ὅμοιον

τρο-

modo & quum Chriſtus dogma inveniſſet, ex ipſo Chriſtianos vocari. Si quis igitur defendit praedictum impium Theodorum & impia eius conſcripta, in quibus tam praedictas, quam alias innumerabiles blaſphemias effudit contra magnum Deum & Salvatorem Ieſum Chriſtum, & non anathematizat eum & impia eius conſcripta & omnes, qui ſuſcipiunt vel defendunt eum, & dicunt, orthodoxe eum expoſuiſſe, & qui ſcripſerunt pro eo, & eadem illi ſapuerunt vel ſcribunt pro eo vel impiis eius conſcriptis, & eos, qui ſimilia illi ſapiunt, vel aliquando ſapuerunt, & uſque ad mortem permanſerunt vel permanent in tali impietate, talis anathema ſit.

τροπον καὶ τοῦ Χριστοῦ ἀρχαμένου δογμα, ἐξ αὐτοῦ τους Χριστιανους καλεισθαι. Εἴ τις τοινυν ἀντιποιειται τοῦ εἰρημενου ἀσεβεστατου Θεοδωρου καὶ των ἀσεβων αὐτοῦ συγγραμματων, ἐν οἷς τας τε εἰρημενας καὶ ἀλλας ἀναριθμητους βλασφημιας ἐξεχεε κατα τοῦ μεγαλου Θεοῦ καὶ Σωτηρος ἡμων Ἰησοῦ Χριστου, ἀλλα μη ἀναθεματιζει αὐτον καὶ τα ἀσεβη αὐτου συγγραμματα καὶ παντας τους δεχομενους, ἢ καὶ ἐκδικουντας αὐτον, ἢ λεγοντας, ὀρθοδοξως αὐτον ἐκθεσθαι, καὶ τους γραψαντας ὑπερ αὐτου, καὶ των ἀσεβων αὐτου συγγραμματων, καὶ τους τα ὁμοια αὐτων φρονουντας, ἢ φρονησαντας πωποτε, καὶ μεχρι τελους ἐμμεινοντας τῃ τοιαυτῃ αἱρεσει, ἀναθεμα ἐστω.

XIII. Si quis defendit impia Theodoreti conſcripta, quae contra rectam fidem & contra primam Epheſinam ſanctam ſynodum & ſanctum Cyrillum & duodecim eius capitula expoſuit, & omnia, quae conſcripſit pro Theodoro & Neſtorio impiis, & pro aliis, qui eadem praedictis Theodoro & Neſtorio ſapuerunt, defendens eos & eorum impietatem, & propter hoc impios vocans doctores Eccleſiae, qui unitatem ſecundum ſubſiſtentiam Dei Verbi ad carnem confitentur, & non anathematizat ea & eos, qui ſimilia eis ſapuerunt vel ſapiunt, inſuper autem & omnes, qui ſcripſerunt contra rectam fidem & ſanctum Cyrillum & duodecim eius capitula, & uſque ad mortem in tali impietate permanſerunt, talis anathema ſit.

XIII. Εἴ τις ἀντιποιειται των ἀσεβων συγγραμματων Θεοδωριτου, των κατα της ἀληθους πιστεως, καὶ της ἐν Ἐφεσῳ πρωτης καὶ ἁγιας συνοδου καὶ τοῦ ἐν ἁγιοις Κυριλλου, καὶ των δωδεκα αὐτοῦ κεφαλαιων, καὶ παντων, ὧν συνεγραψατο ὑπερ Θεοδωρου καὶ Νεστοριου των δυσσεβων, καὶ ὑπερ ἀλλων των τα αὐτα τοις προειρημενοις Θεοδωρῳ καὶ Νεστοριῳ φρονουντων καὶ δεχοντων αὐτους καὶ την αὐτων ἀσεβειαν, καὶ δι' αὐτων τους ἀσεβεις καλει τους της Ἐκκλησιας διδασκαλους, τους καθ' ὑποστασιν την ἑνωσιν τοῦ Θεοῦ Λογου φρονουντας καὶ ὁμολογουντας, καὶ εἴπερ οὐκ ἀναθεματιζει τα εἰρημενα ἀσεβη συγγραμματα, καὶ τους τα ὁμοια τουτοις φρονησαντας ἢ φρονουντας, καὶ παντας δε τους γραψαντας κατα της ὀρθης πιστεως, ἢ τοῦ ἐν ἁγιοις Κυριλλου, ἢ των δωδεκα αὐτοῦ κεφαλαιων, καὶ ἐν τῃ τοιαυτῃ ἀσεβειᾳ τελευτησαντας, ὁ τοιουτος ἀναθεμα ἐστω.

XIV. Si quis defendit epiſtolam, quam dicitur Ibas ad Marim Perſam haereticum ſcripſiſſe, quae abnegat quidem, Deum Verbum de ſancta Dei genitrice ſemper virgine Maria incarnatum, hominem factum eſſe, dicit autem, hominem ex ipſa natum eſſe, quem templum vocat, ut alius ſit Deus Verbum & alius homo, & ſanctum Cyrillum, qui rectam fidem Chriſtianorum praedicavit, tamquam haereticum, & ſimiliter Apollinario impio ſcripſiſſe criminatur & inculpat primam Epheſinam ſanctam ſynodum tamquam ſine examinatione & quaeſtione Neſtorium condemnantem, & duodecim Capitula ſancti Cyrilli impia & contraria rectae fidei vocat eadem impia epiſtola, & defendit Theodorum & Neſtorium & impia eorum dogmata & conſcripta. Si quis igitur memoratam impiam epiſtolam defendit, & non anathematizat eam & defenſores eius & eos, qui dicunt, eam rectam eſſe vel partem eius, & eos, qui ſcripſerunt vel ſcribunt pro ea vel pro impietate, quae in ea continetur, & praeſumunt eam defendere, vel inſertam ei impietatem nomine ſanctorum patrum vel ſancti Chalcedonenſis Concilii, & in his uſque ad mortem permanent, talis anathema ſit.

Quum igitur haec ita recte confeſſi ſumus, quae tradita nobis ſunt tam a divinis ſcripturis, quam a ſanctorum patrum doctrina, & ab his, quae definita ſunt de una eademque fide a praedictis ſanctis quatuor Conciliis, facta autem a no-

XIV. Εἴ τις ἀντιποιεῖται τῆς ἐπιστολῆς τῆς λεγομένης παρὰ Ἴβα γεγράφθαι πρὸς Μάρην τὸν Πέρσην, τῆς ἀρνουμένης μετὰ τὸν Θεὸν Λόγον ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας σαρκωθέντα, ἄνθρωπον γεγενῆσθαι, λεγούσης δὲ ψιλὸν ἄνθρωπον ἐξ αὐτῆς γεννηθῆναι, ὃν ναὸν ἀποκαλεῖ, ὡς ἄλλον εἶναι τὸν Θεὸν Λόγον καὶ ἄλλον τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸν ἐν ἁγίοις Κύριλλον τὴν ὀρθὴν τῶν Χριστιανῶν πίστιν κηρύξαντα διαβαλλούσης ὡς αἱρετικὸν, καὶ ὁμοίως Ἀπολιναρίῳ τῷ δυσσεβεῖ γράψαντα, καὶ μεμφομένης τὴν ἐν Ἐφέσῳ πρώτην ἁγίαν σύνοδον ὡς χωρὶς κρίσεως καὶ ζητήσεως Νεστόριον καθελοῦσαν, καὶ τὰ δώδεκα κεφάλαια τοῦ ἐν ἁγίοις Κυρίλλου ἀσεβῆ καὶ ἐναντία τῇ ὀρθῇ πίστει ἀποκαλεῖ ἡ αὐτὴ ἀσεβὴς ἐπιστολὴ, καὶ ἐκδικεῖ Θεόδωρον καὶ Νεστόριον καὶ τὰ ἀσεβῆ αὐτῶν δόγματα, καὶ συγγράμματα. εἴ τις τοίνυν τῆς εἰρημένης ἀσεβοῦς ἐπιστολῆς ἀντιποιεῖται, καὶ μὴ ἀναθεματίζει αὐτὴν καὶ τοὺς ἀντιποιουμένους αὐτὴν, καὶ λέγοντας, αὐτὴν ὀρθὴν εἶναι, ἢ μέρος αὐτῆς, καὶ γράψαντας καὶ γράφοντας ὑπὲρ αὐτῆς, ἢ τῶν περιεχομένων αὐτῇ ἀσεβειῶν, καὶ τολμῶντας ταύτην ἐκδικεῖν, ἢ τὰς περιεχομένας αὐτῇ ἀσεβείας ὀνόματι τῶν ἁγίων Πατρῶν ἢ τῆς ἁγίας ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καὶ τούτοις μέχρι τέλους ἐμμεινάντας, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω.

Τούτων τοίνυν οὕτως ὁμολογηθέντων, ἃ καὶ παρελάβομεν ἐκ τῆς θείας γραφῆς καὶ τῆς τῶν ἁγίων Πατέρων διδασκαλίας, καὶ τῶν ὁρισθέντων περὶ τῆς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πίστεως παρὰ τῶν προειρημένων ἁγίων τεσσάρων συμοδῶν, γε-

nobis & condemnatione contra haereticos & eorum impietatem, nec non etiam contra eos, qui defenderunt vel defendunt praedicta impia Tria Capitula, & permanſerunt in ſuo errore, vel qui permanent, ſi quis conatus fuerit contra haec, quae pie diſpoſuimus vel tradere, vel docere, vel ſcribere, ſi quidem Epiſcopus vel Clericus ſit iſte, tamquam aliena a ſacerdotibus & ſtatu eccleſiaſtico faciens, denudabitur epiſcopatu vel clericatu; ſi autem monachus vel laicus ſit, anathematizabitur.

Eutychius miſericordia Dei Epiſcopus Conſtantinopoleos novae Romae decrevi, quae propoſita ſunt, & confitens ſic habere, ſicut omnia ſupraſcripta capitula & dogmata continent, & ſuſcipiens ſanctas quatuor ſynodos, id eſt, Nicaenam, Conſtantinopolitanam, Epheſinam primam, & Chalcedonenſem, & quae ab ipſis de una eademque fide definita ſunt, & in his omnibus permanens, ſicut ſupra ſcriptum eſt, condemno & anathematizo ſuper alios haereticos & impia eorum conſcripta, Theodorum impium, qui fuit Mopſueſtiae Epiſcopus, una cum impiis eius conſcriptis, & omnia, quae impie Theodoretus conſcripſit, ſicut praedictum eſt, & impiam epiſtolam, quae dicitur Ibae, & qui ſimilia eis ſapuerunt & ſapiunt, & ſubſcripſi.

Apollinarius miſericordia Dei Epiſcopus Alexandriae.

Domninus miſericordia Dei Epiſcopus Theopolitanus.

Similiter & ceteri Epiſcopi ſubſcripſerunt.

γενομενης δε και παρ' ἡμων της ἐπι τοις αἱρετικοις, και της αὐτων ἀσεβειας, προς γε και της των ἐκδικησαντων ἢ ἐκδικουντων τα εἰρημενα τρια κεφαλαια, και ἐναπομειναντων ἢ ἀπομενοντων τῃ οἰκειᾳ πλανῃ κατακρισεως, εἴ τις ἐπιχειρησοι ὑπεναντια τοις παρ' ἡμων εὐσεβως διατυπωθεισι παραδουναι ἢ διδαξαι ἢ γραψαι, εἰ μεν Ἐπισκοπος εἴη, ἢ ἐν κληρῳ ἀναφερομενος, ὁ τοιουτος ἀλλοτρια ἱερεων και της ἐκκλησιαστικης καταστασεως πραττων, γυμνωθησεται της ἐπισκοπης ἢ του κληρου· εἰ δε μοναχος ἢ λαϊκος, ἀναθεματισθησεται.

Εὐτυχιος ἐλεῳ Θεου Ἐπισκοπος Κωνσταντινουπολεως νεας Ῥωμης ἐψηφισαμην τα προκειμενα, και ὁμολογω, οὕτως ἔχειν, ὡς παντα τα προγεγραμμενα κεφαλαια τε και δογματα περιεχει, και δεχομενος τας ἁγιας τεσσαρας συνοδους, τουτεστι τὴν ἐν Νικαιᾳ, και τὴν ἐν Κωνσταντινουπολει, και την ἐν Ἐφεσῳ το προτερον, και τὴν ἐν Χαλκηδονι, και τα παρ' αὐτων περι της μιας και της αὐτης πιστεως ὁρισθεντα, και πασι τουτοις ἐμμενων, καθως προγεγραπται, κατακρινω και ἀναθεματιζω προς τοις ἀλλοις αἱρετικοις και τοις αὐτων ἀσεβεσι συγγραμμασι, Θεοδωρον τον ἀσεβη τον Μομψουεστιας γενομενον Ἐπισκοπον, μετα των ἀσεβων αὐτου συγγραμματων, και παντα τα ἀσεβως συγγραφεντα Θεοδωρητῳ, κατα προειρηται, και τὴν ἀσεβη ἐπιστολὴν την λεγομενην Ἴβα, και τους τα ὁμοια τουτοις φρονησαντας ἢ φρονουντας, και ὑπεγραψα.

Ἀπολιναριος ἐλεῳ Θεου Ἐπισκοπος Ἀλεξανδρειας.

Δομνινος ἐλεῳ Θεου Ἐπισκοπος της Θεουπολιτων.

Ὁμοιως και οἱ λοιποι Ἐπισκοποι ὑπεγραψαν.

STE-

Digitized by Google

STEPHANI BALVZII TVTELENSIS

Notae ad Diſſertationem de Epiſtola Vigilii.

VIgilii & Eutychii epiſtolas ac Quintae Synodi anathematiſmos, quibus Graece primam lucem dedit immortalis memoriae vir, Petrus de Marca Archiepiſcopus Pariſienſis, rurſum edere quum inſtituiſſem, illud mihi in primis faciendum putavi, ut ſingula conferrem cum veteri codice MS. unde edita fuerunt, qui numero MXXVI. notatus reperitur in Bibliotheca regia. Ea enim fuit libri iſtius & nonnullarum praeterea aliarum illuſtriſſimi Archiepiſcopi lucubrationum deploranda calamitas, ut in librarios & correctores inciderint incurioſos & temerarios, quorum induſtria effectum eſt, ut eaſdem lucubrationes habeamus corruptiſſimas ac depravatiſſimas, adeo ut noſtra opera omnino indigere videantur, ut repurgentur. Feci autem tanta cura ac diligentia, & cum tanto veri amore, ut nihil reliquum feciſſe me putem ſcrupuloſioribus ingeniis in hac quidem parte. Nam & Graeca ſic contuli cum codice regio, ut etiam ſyllabae ad vivum excuterentur, & in id ſumma ope elaboravi, ut illuſtriſſimi viri Diſſertatio ad epiſtolam Vigilii emendatiſſima nunc prodiret.

Num. 1. *Leone Cinnomo*) Teſtimonium Leonis Cinnomi, quod ipſe poſuit in calce codicis imperatoriae bibliothecae, qui nunc eſt regius, viſum eſt heic referre, ne quis de fide & auctoritate manuſcripti codicis dubitari poſſit. Nam illuſtriſſimus Archiepiſcopus non retulit verba Leonis, ſed ſenſum tantummodo. Sic ergo loquitur ille in codice regio: τὸ παρὸν βιβλίον γέγραπται διὰ χειρὸς ἐμοῦ Λέοντος τοῦ Κιννάμου, πληρωθὲν σὺν Θεῷ μηνὶ Μαρτίῳ ιδ. Σελήνης δ. ἡμέρα ἑβδόμη, ἔτους ςψπδ΄. ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν εὐσεβεστάτων καὶ πιστοτάτων καὶ ἐκ Θεοῦ ἐστεμμένων μεγάλων βασιλέων ἡμῶν, τοῦ κυρίου Μιχαὴλ Δούκα Ἀγγέλου Κομνηνοῦ τοῦ Παλαιολόγου καὶ νέου Κωνσταντίνου, καὶ Θεοδώρας τῆς εὐσεβεστάτης Αὐγούστης, καὶ τοῦ κυρίου Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ τοῦ Παλαιολόγου, καὶ Ἄννης τῆς εὐσεβεστάτης Αὐγούστης, καὶ ἐναπετέθη ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ. μετεγράφη δὲ ἀπὸ βιβλίου εὑρεθέντος ἐν τῇ παλαιᾷ βιβλιοθήκῃ τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης. ὅπερ βιβλίον ἐγράφη καὶ αὐτὸ ἐν ἔτει ςσξζ΄. ὡς ἀριθμεῖσθαι τοὺς χρόνους τοῦ τοιούτου βιβλίου ἄχρι τοῦ παρόντος, ιζ΄. πρὸς τοῖς πεντακοσίοις. Ait igitur Leo Cinnomus, hunc codicem ſua manu ſcriptum eſſe ac perfectum die XIV. menſis Martii, Lunae quartae die ſeptima, anno ſexies milleſimo ſeptingenteſimo octuageſimo quarto, imperantibus Michaële Duca Angelo Comneno Palaeologo, Theodora Auguſta, Andronico Comneno Palaeologo, & Anna Auguſta. Teſtatur deinde, librum hunc a ſe ſic deſcriptum, in bibliotheca imperatoria repoſitum eſſe: deſcriptum vero fuiſſe ex codice, invento in veteri bibliotheca Eccleſiae ſenioris Romae, ſcripto anno ſexies mil-

Digitized by Google

millеſimo ducenteſimo ſexageſimo ſeptimo. *Aetas itaque*, inquit, *libri illius ab initio uſque ad haec tempora eſt annorum quingentorum ſeptendecim*. Leonem hunc Cinnonium, qui codicem iſtum deſcripſit, Graecum hominem fuiſſe, manifeſtum eſt. Venerat autem fortaſſis Romam anno MCCLXXIV. cum Legatis, quos ad Gregorium X. pro unione Eccleſiarum miſit Imperator Michaël Palaeologus; eaque occaſione favorabili uſus homo bonarum rerum ſtudioſus, quum in codicem illum incidiſſet, deſcribendi illius poteſtatem ſibi fieri poſtulavit. Vide Odoricum Raynaldum ad ann. 1274. §. 14. & ſeqq. 1276. §. 45. 1277. §. 20.

Hiberniae Epiſcopos) Falſam eſſe inſcriptionem epiſtolae ſancti Gregorii, in qua, ſicut in iſta, habetur, illam ſcriptam eſſe ad Epiſcopos Hiberniae, probat illuſtriſſimus Archiepiſcopus in Notis ad Concilium Claromontanum, quae in iſto codice editae ſunt in fine Diſſertationis de Primatibus. Scio, omnes editiones & libros manuſcriptos habere *Hiberniae*. Sed non ideo minus certa eſt emendatio. Iam enim alibi obſervavimus ex Rigaltio, etiam veterum librorum fide falſiſſimas lectiones afferi. Itaque epiſtolae illae S. Gregorii ſcriptae fuerunt ad Epiſcopos Iberos in finibus Ponti ſitos, in ea regione, quae nunc Georgia dicitur. Num. 5.

Epiſtola Vigilii) Primum locum huic epiſtolae tribuimus; quia illa fuit iſtius Diſſertationis cauſſa & occaſio, & quia illuſtriſſimus Archiepiſcopus eam in fronte editionis ſuae poſuit, procul a reliquis epiſtolis & anathematiſmis in hoc libro editis. Nam ſi temporum & vetuſti codicis ordinem ſequeremur, quae heic antecedit epiſtola Vigilii, poſteriore loco edenda fuiſſet. Etenim in codice regio, quum iſta deſcribuntur, ſub hoc titulo omnia colliguntur: ἐκ των ὑπομνηματων της ἁγιας οἰκουμενικης πεμπτης συνοδυ. *Ex actis ſanctae oecumenicae Quintae ſynodi*. Tum primo loco deſcribitur epiſtola Eutychii ad Vigilium, deinde iſtius reſponſoria ad epiſtolam Euthychii, tertio loco anathematiſmi Quintae Synodi, tandem vero epiſtola iſta Vigilii ad Eutychium. In fine vero haec adduntur, quae docent, ut ſupra num. 15. obſervatum eſt ab illuſtriſſimo Archiepiſcopo, hac epiſtola finem imponi Actis Quintae Synodi: τελος βιβλιυ η' της ἁγιας συνοδυ της ἐν Κωνσταντινυπολει συναχθεισης. *Finis libri octavi ſanctae ſynodi, quae Conſtantinopoli coacta eſt*.

Καθολικης) In prima editione poſt vocem iſtam addita erat vox Ἐκκλησιας; quam, quia non exſtat in codice regio, nos ſuſtulimus. Et certe nemo non videt, heic agi de Eccleſia. Sed apud Latinos quoque, quum legimus, aliquos cum catholica ſentire vel ad catholicam reverſos, ſtatim intelligimus Eccleſiam.

Τον Θεον Λογον) Sic prorſus habet codex regius. Itaque operarum & correctorum incuria factum eſt, ut in prima editione, pro Θεον, irre-

irrepſerit vox Χρυσον, quam nos mutavimus.

Τα ἐν ὀίῳ) Ita codex regius. Neſcio autem, quo modo factum ſit ut in prima editione irrepſerit hoc loco vox προειρημενα. Nam ſic editus antea eſt hic locus· τα προειρημενα ἐν ὀίῳ.

Ἀκολουθοῦντες) Antea legebatur κατηκολουθοῦντες, eodem ſenſu. Sed religio fuit diſcedere a ſcriptura vetuſti codicis.

Εὐτυχίῳ Ἀρχιεπισκοπῳ) Titulus hic nunc primum additus eſt ex codice regio. Porro addidimus etiam verſionem Latinam ſequentium epiſtolarum & anathematiſmorum, quam deſcripſimus ex Actis editis Quintae Synodi. Nam illuſtriſſimus Archiepiſcopus Graeca tantum dederat, monito interim lectore, Latinam verſionem exſtare in eiſdem Actis.

Ἁγίων Πατερων) Alias Ἁγίους Πατρας.

Και γεννηθεῖσαν) Hae duae voces exciderant in alia editione, quae nunc reſtituuntur ex codice regio.

Θεοδωρου) Heic admonere ſufficiat, in codice MS. heic & paullo poſt pro Theodori nomine ſcriptum eſſe nomen Theodoreti. Perperam ſane. Itaque nihil mutare voluimus.

NOTAE AD CANONES

I. II. VII. ET XXVIII.

CONCILII CLAROMONTANI.

DEcreta ſynodi Claromontanae non exſtant integra, ſed eorum excerpta tantum, quae deſumta ſunt ex codice antiquo Atrebatenſis Eccleſiae (*). Decretum enim, quo vetitae ſunt altarium redemtiones, nondum prodiit in lucem. Quin etiam nec decretum illud, quo altaria confirmantur monaſteriis, ſi ea per annos triginta poſſederint. Nec aliud decretum, quo ſpoliatus ante omnia in poſſeſſionem reſtituendus eſt; de quo Goffridus Vindocinenſis libro II. epiſt. XXIX. & XXX. *Novimus, qui praeſentes eramus, Dominum Papam Vrbanum in Arvernenſi Concilio ſuper hoc definitam & ab omnibus, qui aderant, Epiſcopis & Abbatibus laudatam dediſſe ſententiam, ut quicumque ſine iudicio & vocatione exſpoliarentur, etiam ſine iudicio & vocatione inveſtirentur*. Deeſt quoque canon, latus de tuitione eorum, qui profectionem ultramarinam ſuſcipiebant, qui eſt apud Domnizonem, & alii aliquot, quos Gratianus recitat ex ſynodo Arvernenſi. In illis vero excerptis ipſa canonum ſententia mutilata eſt, ut patebit ſtatim ex canone primo, collato cum Orderici Vitalis teſtimonio. Sane gravis eſt iactura horum canonum; qui tanti momenti

(1) Decreta illa edita ſunt in Additione ad lib. VI. de Concordia ſac. & imp cap. 51.

Digitized by Google

ti erant, ut rerum ea tempeſtate, etiam poſt decreta Gregorii VII. controverſarum definitionem continerent: unde magna deinceps in Eccleſiam facta eſt auctoritatis & divitiarum acceſſio. Principibus ademtae epiſcopatuum & abbatiarum inveſtiturae, & prohibitum ligiae fidelitatis ſacramentum, quod antea a ſacerdotibus praeſtabatur, Eccleſiam in antiquam libertatem aſſeruerunt. Sed ablatus laicis decimarum, altarium, eccleſiaſticorum beneficiorum uſus, quo illi veterum Principum indulgentia & ſynodorum conſenſu ab aliquot ſaeculis potiebantur, collapſas Eccleſiae facultates in integrum reſtituit. Honeſtati quoque Clericorum cautum eſt, praeſcripta unicuique miniſterio ſua ordinatione, vetitis praebendarum mercimoniis, neve in plures conferantur, coelibatu indicto Clericis, eorumque filiis ab honore eccleſiaſtico depulſis. Non omiſſa quoque eſt populi emendatio, correptis facinoroſis, damnatis fictis poenitentiis, ſtatiſque ieiuniis recte conſtitutis. Inter cetera vero in id quoque ſynodus incubuit, ut tranquillitati hominum, quantum ratio temporum patiebatur, ſollicite proſpiceret, confirmata quotidiana pace, quae Clericis indulta erat, ſancitiſque certorum dierum induciis, quae laicis erant conceſſae. Indulgentiam quoque poenitentiarum fecit iis, qui Hieroſolymitanae expeditioni ſe accingebant, impenſa quoque illis bonorum tuitione. Quae duo ultima canone primo & ſecundo eius Concilii comprehenduntur. Canone autem ſeptimo de altaribus & perſonis, & vigeſimo octavo de ſumtione Euchariſtiae agitur, iis verbis, quae interpretationem deſiderant. De quatuor iſtis canonibus pauca quaedam annotabo, ceterorum explicatione in eas diſſertationes reiecta, quas de bonis eccleſiaſticis & beneficiorum origine me propediem editurum, ſpopondi. Sed praeſtat, ante omnia canonum huius Concilii compendium ex Orderico Vitali proponere, qui ſcriptor ſaeculo undecimo ineunte floruit. Eius haec ſunt verba, lib. IX. hiſtoriae eccleſiaſticae ad annum MXCV. *Eodem anno, Indictione IV. menſe Novembri, praefatus Papa omnes Epiſcopos Galliae & Hiſpaniae congregavit, & apud Clarummontem Alverniae urbem, quae antiquitus Arvernis dicta eſt, concilium ingens tenuit. Multa vero, quae cis Alpes agebantur, correxit, & multa ad emendationem morum utilia conſtituit. In Synodo Arvernenſi tredecim fuerunt Archiepiſcopi, & ducenti & viginti quinque Epiſcopi, cum multitudine Abbatum aliarumque perſonarum, quibus a Deo ſanctarum curae delegatae ſunt Eccleſiarum. Decreta vero Concilii apud Clarummontem habiti ſunt huiuſcemodi.*

Eccleſia ſit catholica, caſta, & libera; catholica in fide & communione ſanctorum, caſta ab omni contagione malitiae, & libera ab omni ſaeculari poteſtate.

Epiſcopi, vel Abbates, aut aliquis de clero, aliquam eccleſiaſticam dignitatem de manu Principum vel quorumlibet laicorum non acci-

piant. Clerici in duabus civitatibus vel Eccleſiis praelationes ſeu praebendas non habeant.

Nemo Epiſcopus & Abbas ſimul ſit.

Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, vel Canonicus cuiuslibet ordinis, carnali commercio non utatur.

Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, poſt lapſum non miniſtret.

Eccleſiaſticae dignitates vel canonicae a nullo vendantur, vel emantur. Illis tantum, qui ignorantes Canonum auctoritatem, vel fuiſſe prohibitum, canonicas emerunt, indultum ſit. Illis vero, qui ſcienter a ſe vel a parentibus emtas poſſident, auferantur.

Nemo laicorum poſt accéptos cineres in capite ieiunii uſque ad Paſcha carnem comedat.

Omni tempore primum ieiunium quatuor temporum prima hebdomada Quadrageſimae celebretur.

Ordines omni tempore aut in veſpera ſabbati, aut, perſeverante ieiunio, Dominica celebrentur.

In ſabbato Paſchae officium nonniſi poſt ſolis occaſum finiatur.

Ieiunium ſecundum ſemper in hebdomade Pentecoſtes celebretur, & ab Adventu Domini uſque ad octavas Epiphaniae, & a Septuageſima uſque ad octavas Paſchae, & a prima die Rogationum uſque ad octavas Pentecoſtes, & omni tempore, a quarta feria, occidente ſole, uſque ad ſecundam feriam oriente ſole, treuia Dei cuſtodiatur.

Qui Epiſcopum ceperit, omnino exlex habeatur.

Qui monachos, vel clericos, vel ſanctimoniales, & eorum comites ceperit, vel exſpoliaverit, anathema ſit.

Qui Epiſcoporum morientium bona vel Clericorum diſruperit, anathema ſit.

Qui uſque ad ſeptimam generationem conſanguinitati ſe copulaverit, anathema ſit.

Nemo in Epiſcopum eligatur, niſi aut Presbyter aut Diaconus aut Subdiaconus, & cui dignitas natalium ſuffragetur; niſi maxima neceſſitate, & licentia Summi Pontificis.

Filii Presbyterorum vel concubinarum ad Presbyteratum non provehantur, niſi prius ad religioſam vitam tranſierint.

Qui ad Eccleſiam vel ad crucem confugerit, ſi reus eſt, data impunitate vitae vel membrorum, iuſtitiae reddatur; ſi innocens, liberetur.

Corpus dominicum & ſanguis dominicus ſingulatim accipiatur.

Vnaquaeque Eccleſia decimas ſuas habeat, & non in alterius Eccleſiis ius quolibet dante tranſeat.

Laicus decimas nec vendat nec retineat.

Pro ſepultura mortuorum pactum pretium non exigatur aut detur.

Nullus Principum laicorum Capellanum habeat, niſi ab Epiſcopo da-

datum. Quod ſi in aliquo offenderit, ab Epiſcopo corrigatur, & alter ſubrogetur.

AD CANONEM PRIMVM.

PAcis & induciarum, de quibus hic agitur, copioſa ſatis, necdum ab aliquo tentata, explicatio peti poteſt ex libro quarto Diſſertationum noſtrarum de concordia ſacerdotii & imperii capite XIV. unde exſcripta ſunt, quae ſequuntur „. Bella privata, quae pondere „ & pudore legum comprimebantur, Romanis rempublicam tenenti- „ bus, per Gallias & ceteras Europae regiones graſſata ſunt, quum du- „ ris exterarum nationum moribus ferrum lentis fori ambagibus ſuc- „ ceſſit, & iuri publico aperta privatorum iniuria. Tunc enim quiſ- „ que ſuam ſuorumve iniuriam non in iure coram iudice ſed ferro ma- „ nuque perſequebatur; adeo ut, etſi his inimicitiis, quas *faidas* „ vocabant (1), & leges Longobardorum & Capitularia Regum mo- „ dum praeſcriberent, tamen ingraveſcente in dies morbo, caedibus, „ depraedationibus, & incendiis reſpublica foediſſime vaſtaretur. His „ incommodis proſpicere Gallicani Epiſcopi curarunt, non exſtincto „ quidem nefando illo bellorum privatorum uſu, ſed repreſſo, per „ inducias, quae aliquot dies otioſos a caedibus redderent ſacratoſque „ religionis praetextu. Anno MXXXIV. Epiſcopi & proceres pro- „ vinciarum in Aquitania primum, deinde per reliquas Gallias, de- „ creto ſuo privatis bellis inducias indixerunt ſub nomine *treugae* „ *Domini*, a Mercurii ſuprema die uſque ad diluculum diei Lunae „ ſubſequentis; ea lege, ut nemo ab inimico ultionem exigeret, „ nemo praedaretur, nec etiam a fideiuſſore pignus tolleret; poena „ capitis, aut exſilio, & excommunicatione in rebelles irrogatis. „ Rodulphus Glaber (2) meminit huius inſtitutionis; quam cetera „ quidem apertiſſimis verbis deſcripſit; ſed pignus ablatum e domo „ fideiuſſoris *vadimonium* vocat Latina dictione, quamvis ſignifica- „ tione barbara. Quod fraudi fuit illuſtriſſimo annalium eccleſiaſti- „ corum conditori (3), qui de ſtrepitu fori hic agi putavit, & de „ privatis diſſenſionibus; quas, ſi iuſtae ſint, unaquaque die perſe- „ qui liberum eſſe, ait, vel deſerere neceſſarium, ſi fuerint iniuſtae; „ hocque nomine Gallicanos Epiſcopos traducit. A qua reprehenſio- „ ne ſine dubio temperaſſet, ſi confirmatas a quatuor Conciliis ge- „ neralibus has inducias animadvertiſſet, & relatas in librum De- „ cretalium ſub titulo *De treuga & pace*; cuius uſum & gloſſa & „ iuris canonici interpretes abrogatum eſſe aiunt, hacque ſola obſer-

(1) De Faidis vide gloſſ. Lindembrochii & Spelmanni, R. P. Iac. Sirm. ad capit. Caroli Calvi.

(2) Glaber lib. 5. cap. 1.

(3) Cardinalis Baron. ad ann. 1034. §. 6. & 7.

Digitized by Google

„ vatione ſe curioſis antiquitatum indagatoribus ſatisfeciſſe putant.
„ Bella iſthaec privata nec legibus probata erant, nec omnino damnata. Immo vero, ſi provocatio vel potius, ut illius ſaeculi verbo utar, ſi *diffidatio* praeceſſiſſet, pro iure conſtituto habebantur, ita, ut in adverſarium cede, praedis, & incendiis graſſari liceret, ut docent Ivo (4), Friderici I. & Conradi leges. A quibus bellorum iniuriis abſtinendum erat diebus Iovis, Veneris, Sabbati, & Dominica, quos ſub finem vitae praecipuis ſalutis noſtrae myſteriis Dominus conſecravit.

„ Decretae autem fuerunt induciae iſtiuſmodi, non ſolum ab Epiſcopis, ſed etiam a proceribus cuiuſque dioeceſeos, ut diſerte docent Glaber & Ivo; ut patet ex treugae iſtius conſtitutione, quae lata eſt in Anglia & Normannia ex conſenſu Epiſcoporum & Baronum a Guilielmo I. Rege anno MLXXX. apud Ordericum Vitalem, & a Raimundo Berengario Comite in Barcinonenſi comitatu anno milleſimo ſexageſimo. Recepta ſunt & amplificata iſthaec decreta a Concilio Claromontano ſub Vrbano II. anno milleſimo nonageſimo quinto, a Romano ſub Paſchali II. anno milleſimo centeſimo ſecundo, a Lateranenſi ſub Innocentio II. anno milleſimo centeſimo trigeſimo nono, & ab altero Lateranenſi ſub Alexandro III. anno milleſimo centeſimo octuageſimo. Hoc ſolum diſcrimen intereſt inter primam induciarum inſtitutionem & confirmationem, quod a Conciliis feſti dies quamplurimi quatuor illis ſingularum hebdomadarum diebus adiecti fuerint, & a Concilio Lateranenſi ſub Innocentio II. incendiorum devaſtatio prohibita. Obſervandum vero, *pacem & treugam* dici hanc a bellis privatis feriationem, quod ratione Clericorum omnium, peregrinorum, mercatorum, agricolarum cum bobus aratoriis, dominarum cum ſociis ſuis inermibus, mulierum omnium, rerum ad Clericos monachoſque pertinentium, & molendinorum, *pax* iſta omni tempore indulta eſſet, ratione ceterorum, *treuga* tantum, id eſt, induciae aliquot dierum. Sane fatendum eſt, excommunicatione mulctatos fuiſſe pacis & treugae violatores, & ad reſarciendum damnum laeſo coactos. Sed Epiſcopi & Comitis haec erat cognitio, ceterorumque Baronum: qui tamen, ſi ceſſarent a perſequendo armis raptore, excommunicationibus & interdictis ad officium, quo ſe obſtrinxerant, adigebantur; ut vice verſa eis, qui contra pacis perturbatores decertarent, duorum annorum poenitentia indulgebatur aut plurium, ad arbitrium Epiſcopi, pro modo laboris. Si raptores iſtos, paciſque violatores, ab utraque poteſtate proſcriptos, occidi contingeret a quoquam privato, *zelo iuſtitiae*, non homicidii poe-

(4) Ivo epiſt. 175. Fridericus apud Abbatem Urſperg. Conradus c. 10. Bullae Aureae.

Digitized by Google

„ poena canonica & ordinaria, ſed leviori & remiſſiori ſatisfactione „ culpam illam diluendam, docet Vrbanus ſecundus; qui de hoc ſo„lo genere excommunicatorum intelligendus eſt, non autem de o„mnibus excommunicatis, ut quidam ſibi male feriati perſuaſerunt. „ Cuius interpretationis eo lubentius hic memini, quod ea levari „ poſſe mihi videatur invidia, quae ob textum hunc male intelle„ctum creari ſolet adverſus Summos Pontifices.

„ Sed haec omnia trahi non poſſunt ad bella publica, quae a „ Regibus, ut res ſuas repetant, aut reipublicae iniuriam illatam „ ulciſcantur, indici ſolent. Etenim belli gerendi poteſtas, quae a „ Deo Regibus collata eſt in veteri inſtrumento, & in Principes „ Romanos diſertis verbis lege regia translata, Reges liberos prae„ſtat ab excommunicatione, quae in depraedatores & alienorum „ bonorum invaſores a canonibus irrogatur. Quia excommunicatio„ni locus non eſt, etiam in privatis perſonis, niſi quum de crimine „ manifeſto & aperto agitur, non autem quum dubitatur de crimine; „ ut docuit olim Hincmarus ex Auguſtino. Porro ſola belli a Prin„cipe indicti ratio id ſaltem obtinere debet, ut iuſtitia niti praeſu„matur; praecipue quum regia dignitas in munere regio exercendo „ nullius iudicio ſit obnoxia, ſed ſoli divino numini ſe ſubmittat. „ Quare in ipſa pacis & treugae promulgatione iura Principum con„ceptis verbis excipiuntur; ut patet ex indictione pacis & treugae „ a Guilielmo Archiepiſcopo Auſcitano, Legato ſedis Apoſtolicae poſt „ Concilium Romanum anno MCII. publicata. *Principibus autem &* „ *dominis terrarum iura ſua & conſuetudines non contradicimus in ter*„*ris ſuis.* Deinde pacis illius infractae cognitio Epiſcopis commiſſa erat „ de Comitum & dioeceſanorum conſenſu, quae ex pactis conventis „ legem accipere debet, ut ſcripſit Ivo Cononi Legato; immo & Co„mitibus Baronibuſque dioeceſeos pars illius cognitionis competebat. „ Quae omnia cum bellis publicis comparata diſcrimen apertum in„ter utraque conſtituunt.

Hactenus ex libro diſſertationum noſtrarum.

Guilielmi Legati litteras, quibus pacem & treugam poſt Concilium Romanum indixit anno milleſimo centeſimo ſecundo, ex manuſcripto codice Laſcurrenſis Capituli a nobis in hiſtoria Benearnenſi editas hic adiici curavimus ad uberiorem huius rei interpretationem.

GVilielmus *Dei gratia Auſcitanus Archiepiſcopus, ſedis Apoſtolicae Legatus, cariſſimis in Chriſto fratribus, venerabilibus Epiſcopis aliiſque Eccleſiarum Praelatis, & dilectis filiis Comitibus, Vicecomitibus, aliiſque Baronibus, univerſo quoque clero & populo per Auſcitanam provinciam conſtituto, ſalutem & benedictionem. Quum ex officii noſtri debito teneamur univerſis fidelibus, curae noſtrae* *com-*

commiſſis, ſalubri diſpoſitione providere, nunc praeſertim urgente Apoſtolici mandati auctoritate, ad quem ſpectat, totius populi profectibus invigilare, oportet nos ſuper bono pacis & treugae Dei ſubditis noſtris propenſiorem curam impendere. Inde eſt, quod iuxta ſtatuta generalis Concilii, Romae nuper celebrati, pacem & treugam DEI in provincia noſtra ex parte DEI & Domini Papae & noſtra ab omnibus inconcuſſe & inviolabiliter praecipimus obſervari. Forma pacis & treugae Dei talis eſt. Treugas a quarta feria poſt occaſum ſolis uſque ad ſecundam feriam poſt ortum ſolis, & ab adventu Domini uſque ad octavas Epiphaniae, & a Septuageſima uſque ad octavas Paſchae, ab omnibus inviolabiliter obſervari praecipimus. Si quis autem treugam violare tentaverit, poſt commonitionem factam ſi non ſatisfecerit, Princeps ſuus & Epiſcopus cum clero & populo cogant eum iniuriam pacis ſatisfacere ad arbitrium Epiſcopi & Principis ſui & aliorum vicinorum Baronum. Quod ſi Princeps ſeu Barones vel populus diſſimulaverint, tam Princeps quam Barones excommunicentur, & tota terra eorum interdicto ſubiiciatur, omni privilegio perſonae & Eccleſiae ceſſante. His vero temporibus, & omnibus feſtis beatae Mariae, cum praecedenti die & ſubſequenti, ſancti quoque Ioannis Baptiſtae & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & a vigilia Pentecoſtes uſque ad octavas, & omnium ſanctorum feſto, omnia pacem & ſecuritatem habebunt. Omni vero tempore perpetua pace & ſecuritate gaudebunt Canonici, Monachi, Presbyteri, Clerici, & omnes religioſae perſonae, converſi, peregrini, mercatores, ruſtici euntes & redeuntes, & in agricultura exſiſtentes, & animalia, quibus arant, & quae ſemen portant ad agrum, dominae cum ſociis ſuis inermibus, & omnes feminae, & omnes res Clericorum & religioſorum ubique, & molendina. Principibus autem & dominis terrarum iura & conſuetudines non contradicimus in terris ſuis. Eccleſiae ſalvitatem habeant XXX. paſſuum circumcirca, monaſteria vero LX. Haec vero, ut firmius obſerventur, Comites, Vicecomites, Barones, univerſum quoque clerum, in praeſentia Epiſcoporum, populum in praeſentia Clericorum, a ſeptem annis & ſupra iuſiurandum praeſtare praecipimus. Forma iuramenti talis eſt. Iurabunt, ſe pacem & treugam Dei iuxta praeſcriptum tenorem obſervaturos, & violatores pacis & treugae Dei perſecuturos, & quod de rapina nihil ſcienter emant. Quod ſi quis huic decreto contraire tentaverit in non iurando, vel in non perſequendo, ſeu in conductitias gentes vel raptores tenendo, aut favendo, vel rapinam emendo, Princeps illius terrae & tota eius terra, niſi debitam vindictam exaequatur, omni interdicto & excommunicationi ſubiiciatur, omni privilegio perſonae & Eccleſiae ceſſante. Excommunicati non ſalutentur, non tondeantur capita eis, non abluantur, in mappa non comedant, neque ad aliam

com-

communionem Chriſtianam recipiantur, praeter baptiſma parvulorum & poenitentias in fine. Princeps autem & cuncti fideles noſtris obedientes mandatis, qui bonum pacis ope & conſilio ſuo foverint, & praeſertim contra conductitias & peſtilentes gentes, ſi in vera poenitentia in hoc Dei ſervitio deceſſerint, auctoritate Dei & Domini Papae & Eccleſiae univerſalis omnium peccatorum ſuorum indulgentiam & fructum mercedis aeternae ſe non dubitent habituros. Ceteris vero, qui contra eos arma ſuſceperint, & ad Epiſcoporum ſive aliorum Praelatorum conſilium ad eos decertaverint expugnandos, biennium de iniuncta poenitentia relaxamus; aut ſi longiorem ibi moram habuerint, Epiſcoporum diſcretioni, quibus huius rei cura fuerit iniuncta, committimus, ut ad eorum arbitrium maior eis indulgentia tribuatur. Illos autem, qui admonitioni Epiſcoporum in huiuſmodi parere contemſerint, a perceptione corporis & ſanguinis Domini iubemus fieri alienos. Epiſcopi vero, ſive Presbyteri, qui talibus fortiter non reſtiterint, officii ſui ſuſpenſione mulctentur, donec Apoſtolicae ſedis miſericordiam obtinuerint.

Alienum quoque non erit, Alexandri III. decretalem epiſtolam nondum editam ſuperioribus adiungere; quae pacem in omni tempore, nulla dierum neque perſonarum adhibita diſtinctione conſtitutam in Ruthenenſi dioeceſi ab Epiſcopo & Comite ex ſententia totius cleri & procerum illius provinciae, confirmat; laudato etiam illorum conſilio, de pecuniis in eam rem conferendis, tam a Clericis & monachis, quam a laicis, pro modo facultatum. Quae penſitatio, *commune* dicta, etiamnum hodie fiſco regio contribuitur.

Alexander *Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Hugoni Ruthenenſi Epiſcopo ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Quoties ea, quae ad pacem pertinent, poſtulantur a ſede Apoſtolica confirmari, tanto ſuper iis benigniorem aſſenſum nos convenit adhibere, quanto ex bono pacis plura commoda & gratiora ſingulis proveniunt incrementa. Ex quodam ſiquidem reſcripto, a tua nobis fraternitate tranſmiſſo, ad audientiam noſtram pervenit, quod tu, habito conſilio Abbatum, Praepoſitorum & Archidiaconorum tuorum, & Baronum terrae, cum nobili viro Hugone fratre tuo Comite Ruthenae, huiuſmodi pacem & concordiam ſtatuiſti. Quod omnes res mobiles & immobiles, & omnes homines, tam Clerici, quam laici, in omni tempore ſint ſub ea pace ſecuri. Nec ulli liceat, praeter armatos milites & clientes, quaelibet arma ferre, nec niſi milites enſes ſolummodo & clientes ſingulos baculos ferant: qui pacis, ſicut ceteri, debent ſecuritate gaudere. Et praeter eos, qui hanc pacem, ſicut ſtatuta eſt, noluerint firmare & inviolabiliter obſervare, ſicut de iis licet, qui publice periurant, vel fidem mentiuntur pro manifeſto debito, ſeu pro cognita fideiuſſione, de rebus eorum pignorandis licentia non dene-*

negetur; vobis tamen exceptis. Ad huiuſmodi vero pacis & ſecuritatis ſuſtentationem & defenſionem ſtatutum eſt, ut Abbates, Archidiaconi, Archipresbyteri, Monachi, Canonici, Priores, & omnes Clerici, qui proprias Eccleſias regunt, milites quoque, & mercatores, atque burgenſes, qui facultatibus abundaverint, & omnes etiam homines, tam Clerici, quam laici, qui habuerint par boum ſeu aliorum animalium, cum quibus arare poſſint, ſive amplius habuerint, vel qui habuerint ſummarium, equum ſcilicet vel equam, mulum vel mulam, quae ad portanda onera locent, duodecim denarios Ruthenenſes ſive alios tantundem valentes donent. Cum vero habuerint ovile ovium, dent pro eo ſex denarios eiuſdem monetae vel alios aequivalentes. Totidem autem dabunt, qui habent unum bovem tantum vel aliud animal, cum quo valeant arare, ſive aſinum, quem poſſint locare. Clientes vero & artifices, ſcilicet fabri, ſartores, pellixarii, & omnes operarii, aut ſex, vel octo, ſed duodecim denarios ſecundum ſuorum Capellanorum arbitrium dabunt. Ceteri vero homines, qui ligonibus terram fodiunt, & de labore ſuo vivunt, tres denarios dabunt. Verum ſi pater cum filiis, ſeu fratres, ſive conſanguinei fuerint, qui nondum ſunt ab invicem ſeparati, nec ſunt res eorum diviſae, unus pro omnibus dabit. Alioqui ſolvat unuſquiſque pro ſe. Commune autem iſtud per ſingulas parochias debet reddi cum ſcripto unius parochianorum, quem Capellanus cum conſilio ſui Archipresbyteri & voluntate parochianorum elegerit. Et in die ſtatuta ab ipſo parochiano & Capellano cum eodem ſcripto ad Ruthenenſem Eccleſiam deferatur. Quiſquis vero res ſuas amiſerit, poſtquam commune, ſicut praedictum eſt, ſolverit, in integrum reſtituatur; ſi tamen certam perſonam, quae res ſibi ablatas habeat, vel locum, ubi ſunt, poterit denuntiare; ſin autem, minime. Si vero inimicos, villas, vel oppida depraedari vel diruere forte contigerit, res quidem mobiles emendabuntur de communi; ſed damna rerum immobilium non reſtituentur, niſi quantum a malefactoribus poterit recuperari. Clerici vero, qui proprias Eccleſias non habent, niſi tantum par boum habuerint, non cogantur dare, ſi nolint: ſed non dato communi, ſi forte res ſuas perdiderint, eis nequaquam emendabuntur. Additum eſt in praedicta pace, ut Capellani Eccleſiarum & omnes laici a quatuordecim annis & ſupra eamdem pacem & commune iuramento firmare debeant & obſervare. Qui vero in hoc obedire contemſerint, debent ab Eccleſiae liminibus coërceri & ab omni pace fieri alieni. Eccleſiae quoque parochiarum, in quibus violatores pacis habitaverint, a divinis vacent officiis, donec ipſi ad emendationem venire cogantur. Quam ſiquidem pacis inſtitutionem, quemadmodum a vobis facta eſt, & reſcripto authentico roborata, firmam & ratam habemus, & eam Apoſtolica auctoritate confirmamus, & praeſentis ſcripti patro-

trocinio communimus, ſtatuentes, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam noſtrae confirmationis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attentare praeſumſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli ſe noverit incurſurum. Datum Verulis ſecundo Idus Maii, pontificatus noſtri anno ſecundo.

AD CANONEM II.

CAnonis ſecundi ſententiam his verbis Ordericus Vitalis expreſſit, poſt relatam Vrbani orationem, qua fideles ad ultramarinam expeditionem excitabat: *Providus vero Papa omnes, qui congrue arma ferre poterant ad bellum contra inimicos Dei excivit, & poenitentes cunctos, ex illa hora, qua crucem Domini ſumerent, ex auctoritate Dei ab omnibus peccatis ſuis abſolvit, & ab omni gravedine, quae fit in ieiuniis aliiſque macerationibus carnis, pie relaxavit. Conſideravit enim perſpicaciter vir prudens & benignus archiater, quod hi, qui peregre proficiſcerentur, in via multis diutiniſque discriminibus ſaepiſſime vexarentur, & multimodis caſibus laetis ſeu triſtibus quotidie angeretur, pro quibus benivoli vernulae Chriſti a cunctis culparum ſordibus expiarentur.*

Praeter eam indulgentiam, quae in poenitentiae canonicae commutatione verſabatur, quaeque in exemplum deinde tracta eſt ad profectiones Compoſtellaneas, ad bella cum Sarracenis in Hiſpaniis agenda, dein cum Albigenſibus, poſtea cum Pruſſis & Lithuanis, conceſſa eſt quoque a Concilio Cruceſignatis tuitio bonorum, quae omittitur in excerptis canonum. Illius vero meminit Domnizo in vita Mathildis. Qua de re nos quoque diximus libro quarto Diſſertationum cap. XV. his verbis; „ Vrbanus II. in Concilio Claromontano, quum pacem & treugam ſtatuiſſet canone primo, eam canone ſequenti ad eos, qui Hieroſolymitanum iter aggrederentur extendit: *Item placuit omnia bona eorum, qui Hieroſolymas pergunt, ſemper & ubique eſſe ſalva in pace & treuga, quouſque redierint* (5). Quare praetextu huius tuitionis eccleſiaſticae, ſi qua de rebus ad Cruceſignatos pertinentibus moveretur quaeſtio, Epiſcoporum erat cognitio; qui cenſuris invaſores obſtringebant, ut teſtatur Ivo (6); quamvis obſervet, novam eſſe inſtitutionem de tuitione eccleſiaſtica, impendenda rebus militum, Hieroſolymam proficiſcentium. Hanc tuitionem confirmavit, adiecta quoque peccatorum remiſſione, Lateranenſe Concilium ſub Calliſto II. anno MCXXII. cap. XI. *Eis, qui Hieroſolymam proficiſcuntur, & ad Chriſtianam gentem defendendam & tyrannidem infidelium debellandam efficaciter auxilium praebuerint, ſuorum peccatorum remiſſionem concedimus, &* „ *do-*

(5) Concilium Claromon. cap. 2. (6) Ivo epiſt. 173.

„ *domos & familias atque omnia bona eorum in beati Petri & Romanae Eccleſiae protectionem, ſicut a Domino noſtro Papa Vrbano ſtatutum fuit, ſuſcipimus. Quicumque ergo ea diſtrahere, vel auferre, quamdiu in via illa morantur, praeſumſerint, excommunicationis ultione plectantur*. Idem poſtea conſtitutum fuit a Gregorio Pontifice apud Neubrigenſem (7), ſcilicet ut bona eorum, qui crucem acceperant, cum ſuis famulis, ſub ſanctae Romanae Eccleſiae nec non Archiepiſcoporum & Epiſcoporum atque aliorum Praelatorum Eccleſiae protectione conſiſtant. Quas conſtitutiones is effectus ſecutus eſt, ut plurimi ſe huius protectionis graviſſimo labori accingerent, quo ſe a creditorum vexatione liberarent, teſte Wilielmo Tyrio (8). Huius tuitionis & praeſidii eccleſiaſtici auxilium imploravit Henricus III. Anglorum Rex, quum a Gaſtonis VIII. Domini Benearhenſis copiis in Vaſconia premeretur. Quum enim validiſſimam claſſem pararet, ex Anglia Burdigalam appulſurus, cruce aſſumta transmarinum bellum in ſubſidium terrae ſanctae ſimulans, litteras ab Innocentio IV. impetravit anno MCCLIII. quo in tuitionem Eccleſiae Romanae ſuſciperetur, & eius hoſtes excommunicatione & interdicto percellerentur a delegatis iudicibus. "

AD CANONEM VII.

POſt Caroli Martelli Ducis Francorum tempora, qui primus bona eccleſiaſtica militibus ſuis utenda permiſit, Pipinus, Carolus, Ludovicus, & reliqui Gallorum Reges, licet pietate inſignes, edictis ſuis & Epiſcoporum conniventia precariam eorum poſſeſſionem laicis hominibus confirmarunt. Tunc non ſolum fundi & villae, ſed etiam Eccleſiae ipſae in beneficium illis conceſſae ſunt (9). Eccleſiarum nomine oblationes, decimae, aliique reditus data & conceſſa intelligebantur, ut patet ex veteribus actis. Tunc Eccleſiae eo iure poſſeſſae ſunt, quo cetera beneficia ſive feuda, adeo ut tandem in heredes quoque tranſierint & expoſitae ſint hominum commercio. Ne tamen ſacramentorum celebratio a laicis Eccleſiarum poſſeſſoribus pendere videretur, inducta eſt nova quaedam verborum diſtinctio; ita, ut in una eademque domo pars una *Eccleſia* diceretur quoad laicorum iura, & *Altare* quoad iuris ſpiritualis adminiſtrationem. Hanc obſervationem debemus Abboni Floriacenſi, qui caeſus eſt anno milleſimo tertio, in apologetico, quod ſcripſit ad Reges Hugonem & Robertum. Eius haec ſunt verba relata ab Aimoino cap. VIII. de vita ſancti Abbonis Floriacen-

(7) Guil. Neubrig. lib. 3. hiſt. Angl. cap. 21.

(8) Tyr. lib. 1. cap. 16.

(9) *Vide Notas ad lib. Agobardi de diſpenſat. eccleſ. rer. cap.* 15. *& Notas ad Concilia Gall. Narbon. p.* 10.

cenſis martyris. *Certe, cariſſimi Principes, nec catholice vivimus, nec catholice loquimur, quando illam Eccleſiam dico eſſe meam, ille alteram dicit eſſe ſuam, ac veluti quaedam iumenta, comparati iumentis inſipientibus, utraſque aliquando venales proponimus, propoſitaſque ab aliis emere non formidamus. Eſt etiam alius error graviſſimus, quo fertur, Altare eſſe Epiſcopi & Eccleſiam alterius cuiuslibet domini; quum ex domo conſecrata & Altari unum quoddam fiat, quod dicitur Eccleſia; ſicut unus homo conſtat ex corpore & anima. Videte, nequiſſimi Principes, quo nos ducit cupiditas, dum refrigeſcit caritas.*

Quamplurimarum eiuſcemodi poſſeſſionum Eccleſiarum a laicis abſtulerunt repetitae excommunicationum minae in Synodis, habitis undecimo ſaeculo, & praecipue ſub Victore II. Gregorio VII. & Vrbano II. Frequentes occurrunt eo tempore factae a principibus & nobilibus viris piae donationes, vel etiam venditiones vili pretio, quibus *Eccleſiae* huius vel illius loci Epiſcopis, Capitulis, & monaſteriis de novo conditis conferuntur; ut fidem faciunt univerſa eccleſiaſtica tabularia. Plerique vero laicorum, his excommunicationibus contumaces, ab antiquiſſima Eccleſiarum poſſeſſione diſcedere nolebant. Vnde indictum eſt ab Innocentio II. & aliis Romanis Pontificibus, benigna quadam diſpenſatione, ut ſolam reſtitutionem oblationum urgerint. Hinc laicis perſuaſum fuit, ſibi liberum eſſe, ut decimarum proventus penes ſe retinerent. Quod confirmatum eſt aliquo pacto ab Alexandro III. in Lateranenſi Concilio, vetita in poſterum alienatione decimarum, unde in praeteritum permiſiſſe cenſetur. Ceterum collatae in monaſteria donationes Eccleſiarum, minus gratae erant Epiſcopis, qui bona ſua in alios transferri, iniquum eſſe ducebant. Itaque variis ſynodis & Romanorum Pontificum decretis prohibitum eſt, *ne ullus laicus decimas ſuas, aut Eccleſiam, aut quidquid eccleſiaſtici iuris eſt, ſine conſenſu Epiſcopi, vel Romani conceſſione Pontificis, monaſteriis aut canonicis offerre praeſumat*; ut verbis utar ſynodi Melfitanae, ſub Vrbano II. anno MXC. quae antiqua interdicta renovavit.

Ex neceſſitate conſenſus, lucri occaſionem ſumſerunt Epiſcopi quidam, certa pecuniae ſumma ſibi depenſa, velut reſarciendi damni colore, monaſteriis permittentes, ut Vicarii quidam Altarium miniſteria peragerent, monachi vero reditus Eccleſiarum perciperent, alimentis Vicario praebitis; ea tamen lege adiecta, ut, quandocumque Vicarius decederet, alter a monachis ſufficeretur, eadem ſolutione pecuniae erga Epiſcopum defunctis: Vicarii illi *Perſonae* dicebantur trito nunc vocabulo; & ſolutiones illae pecuniariae, *Altarium redemtiones*. Quae vox petita ex beneficiorum ſeu feudorum uſu, in quibus invaluerat, ut domino certa pecunia penderetur pro nova inveſtitura, quae heredi ultimi poſſeſſoris concedenda erat. Quod emolumentum *redemtionis* nomine Galli ſignificabant, & hodie ſignificant.

Conceſſio autem Altarium dupliciter fiebat ab Epiſcopis, aut retenta penes ſe Altaris diſpoſitione, ita ut mortuo Vicario liberum omnino eſſet Epiſcopo, indulgere monaſteriis ſubſtitutionem Vicarii vel eam improbare, aut ita, ut perpetua eſſet penes monaſteria Vicarios ſubſtituendi facultas, ſoluto redemtionis pretio, cedente quandocumque vel decedente Vicario.

Conceſſionum utriuſque generis meminit hic canon ſeptimus Claromontanus: *Vt altaria congregationibus Canonicorum vel monachorum, per Perſonas data, mortuis Perſonis libera redeant in manus Epiſcoporum, niſi fuerint illis per eorum ſcripta vel privilegia confirmata.* Itaque primo caſu, obeunte Vicario, Altaria poteſtati liberae Epiſcopi reddi debent; ſecundo autem caſu, a monaſteriis perpetuo retinentur per vicarios, ſeu mavis *per Perſonatum*. Huius ultimae ſpeciei exemplum peti poteſt ex litteris Radbodi Noviomenſis Epiſcopi datis anno MLXXXVIII. a quo Walterius Tornacenſis impetrat, ut *Altare* de Werni, quod ipſe *ſub perſonatu tenebat*, Eccleſiae fratribus perpetuo ſub perſonatu tenendum Radbodus concederet, ea conditione adiecta, *ut in feſto ſanctorum Simonis & Iudae tunc proximo, eiuſdem Altaris Perſona Epiſcopo ſeu eius Vicario decem ſolidos ſolvat. Perſona vero mortua, ſeu quacumque occaſione a perſonatu illo decedente, alia ſubrogetur Perſona, quae in ſua inſtitutione decem ſimiliter ſolidos ſolvat.* Ex his litteris initium diſcimus pravae illius conſuetudinis, quae monachorum & Canonicorum exemplo inducta eſt, ſcilicet ut Clerici quoque abſtinentes a ſacerdotio, per ſubſtitutas perſonas ſeu vicarios Eccleſiis deſervirent, & ad ſe traherent emolumenta, ut docet exemplum Tornacenſis Epiſcopi. Suggillat hanc faeculi ſui corruptelam, quae multitudini beneficiorum favebant, Ioannes Sariſberienſis Policratici libro VII. cap. XVII. *Vtique & inſignis prudentiae, ſi quis tot quocumque modo conquirit Altaria, ut quaſi ritu Memphitico quotidianas hoſtias novis poſſit Altaribus immolare. Nolunt tamen ſacerdotio onerari aut ſervire altario, qui de altario vivunt, ne, ut populus arguit, dicam, luxuriantur; ſed perſonatus quoſdam introduxerunt, quorum iure ad alium referuntur emolumenta.*

Quod autem attinet ad mentem Concilii Claromontenſis, non ſatis liquido expreſſa eſt compendio illius canonis ſeptimi. Duo enim praeſtitit, quae ibi omittuntur. Vetuit Altarium ſive Eccleſiarum redemtiones; ipſaque Altaria monaſteriis confirmavit, ſi ea per triginta vel quadraginta annos poſſediſſent. Primi capitis teſtem laudo Goffridum Vindocinenſem libro III. epiſt. XII. *Redemtionem Eccleſiarum, quae vulgari vocabulo Altaria nuncupantur, beatus vir ille* (Vrbanus in Arvernenſi Concilio, ut ſuperius loquitur) *ſimoniacam pravitatem vocavit, & Apoſtolica auctoritate damnavit.* Diſplicuerat hoc vitium Gre-

go-

gorio VII. qui Dienſi Epiſcopo Legato ſuo interdicendum praeceperat *illud commune malum pene totius terrae, videlicet quod Altaria vendantur*, libro IV. epiſtola VII. Sed definitioni Concilii fraus deinde ſacta eſt ab Epiſcopis, qui annuo cenſu, licet levi, Eccleſias onerabant; ſicque eveniebat, ut per ſingulos annos particulari ſolutione exigerent, quod per intervalla ex Vicariorum ſeu Perſonarum ſubſtitutione percipiebant. Acerbe exagitat hanc fraudem Goffridus in ſuperius laudata epiſtola, ad Epiſcopum Andegavenſem data: *Nam ſi in pluribus annis non niſi ſemel per Vicarios pecunia pro Altaribus dabatur Epiſcopis, & pecuniam ipſam, Apoſtolica auctoritate probatum ſit, ſimoniam eſſe, ſingulis annis Epiſcopis pro Vicariis Altarium pecuniam dare, quia eſt aliud, quam pro plurimorum annorum ſimonia per annos ſingulos ſub nomine annui cenſus annuam ſimoniam exercere. Non eſt hoc doctrina Chriſtianae fidei, ſed exactio peſſima, quae ſimoniam multiplicat, & ſanctae Eccleſiae violat caſtitatem. Pecunia itaque pro Eccleſiis ſub palliata cupiditate extorta, quae redemtio Altarium dicitur, ab Apoſtolica ſede damnata, ſive per Vicarios rarius, ſive pro Vicariis frequentius, ſub qualicumque nomine vel occaſione extorqueatur, ſimoniaca pravitas eſſe nulla ratione dubitatur: illa tamen gravior, quae ſaepius agitur.* Mox: *Et ne ulterius de decreto Vicariorum dubitetis, illud vobis tranſcriptum mittimus.* Hunc Goffridi locum illuſtrat in Notis ſuis vir eruditione clariſſimus Sirmondus, prolato Paſchalis II. reſcripto, ubi & decreti ſynodici fit mentio & alterius quoque fraudis ab Epiſcopis excogitatae, qui mutato nomine, non pro Altarium, ſed pro Perſonarum redemtione, a ſe pecuniam exigi, dicebant; id eſt, non ratione Altarium *per Vicarios*, ſed *pro Vicariis*, ut loquitur Goffridus. Hae ſunt Pontificis litterae.

Paſchalis Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, venerabilibus Epiſcopis Ivoni Carnotenſi & Ranulfo Santonenſi ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Iuxta ſanctorum canonum ſanctiones non ignotum vobis eſſe credimus, quid ultionis maneat eccleſiaſtici ordinis viros, Apoſtolicae ſedis decreta ſpernentes. Ipſi enim Arvernenſi Concilio adfuiſtis; in quo praeſidente praedeceſſore noſtro bonae memoriae Papa Vrbano, conſentientibus Galliarum Epiſcopis, decretum eſt, ut Altaria, quae ab annis triginta & ſub Vicariorum redemtione monaſteria poſſediſſe noſcuntur, quiete deinceps & ſine moleſtia qualibet monaſteriis ipſis firma permaneant. Vos autem huic ſimplicitati incongruas duplicitates innectitis, & Perſonarum redemtionem mutatis nominibus extorquere conamini. Verum oportet nos huiuſmodi verſutiis ſinceritate veritatis Apoſtolicae obviare. Praecipimus ergo, ut decretum illud omnino teneatur integrum, nec ſuper illud quidquam ulterius pro eiſdem Altaribus exigatis. Sane quod vobis dicimus, ceteris quoque Galliarum Epiſcopis erga ſuarum dioeceſium monaſteria praecipimus obſervandum. Datum Romae ſecundo Idus Martii.

Ex

Digitized by Google

Ex hoc Paſchalis reſcripto non ſolum illud de Altarium redemtione, ſed aliud quoque decreti Claromontani caput addiſcimus, nempe ut Altaria, a monaſteriis per triginta annos poſſeſſa, penes illos maneant. Idem docet Vrbanus II. in epiſtola ad Laudunenſem Epiſcopum, relata a Iureto in Notis ad epiſtolam duodecimam Ivonis: *Altaria, quae per XL. ſeu XXX. annos monaſteria poſſederunt, ſicut in ſynodo conſtitutum eſt, immota eis permanere volumus*. Hinc factum, ut Baldericus Noviomenſis Epiſcopus (1) privilegio ſuo, dato anno MCIII. *in perpetuum* confirmaverit Eccleſiae Iotrenſi *Altaria, quae ſub perſonatu pluſquam tricennali poſſeſſione tenuerat*. Diverſum eſt a ſuperiori decretum huius ſynodi, quod exſtat apud Gratianum 16. *quaeſt.* 7. cap. 2. quo rerum eccleſiaſticarum poſſeſſio a Clericis vel monachis acquiſitarum, licet Epiſcopis inconſultis, non adiecta tricennalis temporis conditione, confirmatur; vetita tamen in poſterum ſine conſenſu Epiſcoporum harum rerum acquiſitione. Huic prohibitioni adiecta eſt deinde poena a Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. cap. VI. his verbis: *Eccleſias ſane & decimas de manu laicorum ſine conſenſu Epiſcoporum tam illos* (id eſt, fratres Templi) *quam quoſcumque alios religioſos recipere prohibemus, dimiſſis etiam, quas contra tenorem iſtum moderno tempore receperunt*. Sed per privilegia a Romanis Pontificibus indulta Capitulis & monaſteriis libertas illis reddita eſt, acquirendi decimas a laicis, prius conſulto Epiſcopo, licet renuente; cuius generis privilegiorum plurima exſtant reſcripta in tabulariis eccleſiaſticis; quarum conceſſionum ius Apoſtolicae ſedi reſervaverat Vrbanus II. cap. V. Concilii Melfitani.

Ceterum ex decreto Synodi Claromontanae illud conſecuti ſunt Canonici & monachi, ut Altarium ſive Eccleſiarum quaſi proprietas, ademta perſonarum ſubſtitutione, illis addicta ſit abſque ullius penſitationis onere. Attamen non inde ſequitur, iis permiſſam fuiſſe Presbyterorum in Eccleſiis inſtitutionem abſque conſenſu Epiſcopi. Non enim ab officio liberati ſunt, quod antiquis decretis Conciliorum illis impoſitum erat. Id egregie docet Balderici Noviomenſis Epiſcopi praedictum privilegium, quo Altaria a perſonatu libera Iotrenſi Eccleſiae confirmat, ea lege, *ut ſynodalia iura, ſicut antea, Epiſcopo vel eius miniſtris ſolvant, & Presbyteri, qui iunioratum ab Eccleſiae Iotrenſis Abbatiſſa ſuſceperint, quoties alter alteri ſucceſſerit, vel aliquo caſu eos mutari oportuerit, ab Epiſcopo ſive Archidiacono curam ſuſcipiant*. Iunioratus idem eſt ac miniſterium; unde Iuniores Eccleſiae apud Gregorium Turonenſem, voce deducta a militia. Itaque ad miniſterium deſignatur Presbyter a Capitulo, ſed regimen & auctoritatem ab Epiſcopo accipit. Quod iure Decretalium his verbis rite explicatur, praeſentationem ad corpora illa pertinere, & ad Epiſco-

(1) *Annal. Noviomenſ. cap.* 11.

Digitized by Google

ſcopos inſtitutionem. His ſynodi Claromontanae decretis tribui debet diſtinctio illa, quae frequenter occurrit in tritura fori in Curatos & Parochos *primitivos*, quos vocant, & ordinarios ſeu Vicarios perpetuos. Vnita namque Altarium quaſi proprietate Capitulis canonicorum vel monachorum, ipſi ſibi Parochorum nomen & dignitatem vindicant. Vicariis autem quos offerunt, Epiſcopi curam animarum mandant. Eos Vicarios *perpetuos* eſſe, qui *congruentem habeant de Eccleſiae proventibus portionem*, decrevit Concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. relatum cap. XXX. *De praebendis*. Proprios enim ſacerdotes, & non conductitios, atque temporales, Eccleſiis praefici debere ſtatuerunt Gregorius VII. Innocentius II. in ſynodo Romana, & Alexander III. in Concilio Turonenſi.

AD CANONEM XXVIII.

VErba canonis prima fronte obſcura videntur; *Ne quis de Altari communicet, niſi corpus ſeparatim & ſanguinem ſimiliter ſumat, niſi per neceſſitatem, & per cautelam*. Nota, quae adiecta eſt a Binio in margine, petita eſt ex annalibus illuſtriſſimi Cardinalis Baronii, qui putavit, hoc decreto damnari haereſim Berengarianam in eo capite, quo docebat, ſatis eſſe, per unam ſpeciem Euchariſtiae impleri figuram. Cui explicationi aſſentiri non poſſum; tum quia Berengario affingit, quae nunquam ille profeſſus eſt, neque ſane ex haereſeos ſuae principiis profiteri poterat; tum quia hac explicatione admiſſa, uſus Eccleſiae catholicae in una ſpecie porrigenda laicis non obſcure hoc telo peti poſſet. Vera itaque & germana huius loci interpretatio haurienda eſt ex ſcriptoribus huius ſaeculi undecimi, qui ea non diſſimularunt, quae in Euchariſtiae adminiſtratione vitioſe fiebant a quibuſdam diſciplinae Eccleſiaſticae parum callentibus. Fidelibus enim Euchariſtiam ſanguine Domini intinctam porrigere non dubitabant; ut teſtis eſt auctor Micrologi, qui ante Gregorii VII. tempora ſcripſit, cap. XXVI. *Non eſt authenticum*, inquit, *quod quidam corpus Domini intingunt, & intinctum pro complemento communionis populo diſtribuunt. Nam Ordo Romanus contradicit.* Quae forma non tantum adverſa erat Ordini Romano, ſed etiam inſtitutioni Chriſti, qui corpus ſeorſim a ſanguine commendaverat; ut recte adnotavit Concilium Bracarenſe III. anno DCLXXVIII. quod ſimilem corruptelam damnavit cap. I. unde ſumtum eſt, quod Iulii epiſtolae ad Aegyptios in collectione Iſidori adſcribitur. *Illud vero, quod pro complemento communionis intinctam tradunt Euchariſtam populis, nec hoc prolatum ex evangelio teſtimonium recipit, ubi Apoſtolis corpus ſuum & ſanguinem commendavit; ſeorſum enim panis & ſeorſum calicis commendatio memoratur. Nam intinctum panem aliis non praebuiſſe legimus,* exce-

excepto illo tantum diſcipulo, quem intincta buccella magiſtri proditorem oſtenderet, non quae ſacramenti huius inſtitutionem ſignaret. Vſus autem ille, utramque ſpeciem commiſcendi, hoc tempore ſervabatur apud Graecos, quem hodie quoque in ſuis Eccleſiis frequentant, porrecta populis in cochleari Euchariſtia liquore ſacro poculi intincta; in quo ab aliis graviter peccari contra Domini inſtitutionem, Nicetae Pectorato Abbati, diſputatione cum eo Conſtantinopoli habita, obiecit Humbertus Silvae Candidae Cardinalis Epiſcopus, Legatus Romanae ſedis ad Conſtantinum Monomachum Imperatorem miſſus anno milleſimo quinquageſimo quarto. Poſt tempora Damaſceni obtinuerat in Oriente huius commixtionis abuſus. Etenim ille porrecti populo calicis aperte meminit lib. IV. de fide orthodoxa cap. XIV. ubi morem communicantium deſcribit, quae reſiduum in labris humorem manibus ſuis attingentes, illo frontem, oculos & aliqua ſenſuum organa ſanctificabant. Gliſcebat in Occidente commixtionis uſus; adeo ut Ivo in tractatu de divinis officiis eum tolerandum putaret in populi communione. *Non autem*, inquit, de ſacerdote loquens, *iuxta Concilii Toletani definitionem, intincto pane, ſed ſeorſum corpore, & ſeorſum ſanguine communicet, excepto populo, quem intincto pane, non auctoritate, ſed ſumma neceſſitate timoris ſanguinis Chriſti effuſionis, permittitur communicare*. Illam tamen communicandi formam, praeiudicio Ordinis Romani, Micrologi, Humberti, aliorumque tractatorum damnatam, ſynodus Claromontana ſua quoque auctoritate proſcribendam duxit his verbis: *Ne quis communicet de altari, niſi corpus ſeparatim & ſanguinem ſimiliter ſumat*. Separatim, id eſt, ſeorſim, ut loquitur Concilium Bracarenſe, ſive ſingulatim, quemadmodum Ordericus ſenſum huius canonis expreſſit.

Nunc agendum de exceptione huic regulae adhibita ſequentibus decreti verbis: *Niſi per neceſſitatem & cautelam*. Intincti ſacrati panis conſuetudinem iam ſublatam retinet in excepto *neceſſitatis* caſu; nempe ſi communio praebenda eſſet aegris, vel pueris. Tum enim ad iuvandum eſum panis intinctio permittebatur, ut anno MCXVIII. ſcripſit Paſchalis II. Vrbani ſucceſſor ad Pontium Abbatem Cluniacenſem epiſtola XXXII. *Novimus enim, per ſe panem, per ſe vinum ab ipſo Domino traditum. Quem morem ſic ſemper in ſancta Eccleſia conſervandum docemus atque praecipimus, praeter in parvulis, ac omnino infirmis, qui panem abſorbere non poſſunt*. Cautelae quoque ratio habita eſt. Qua voce receptum a quibuſdam morem in diſtribuenda populis Euchariſtia ſynodus confirmat. Veriti enim illi, ne ſanguinis effuſio accideret in frequenti communicantium coetu, ſolo panis conſecrati ſymbolo laicos impertiebant, non praebito poculo: qua ratione corpus ſeorſim a calice ſumebatur. Id egregie docet Rodulphus Abbas ſancti Trudonis, qui ea aetate vixit, iis verſibus, quos

quos laudat Gropperus cap. XLIV. de communione alterius ſpeciei:

Hic & ibi cautela fiat, ne Presbyter aegris
Aut ſanis tribuat laicis de ſanguine Criſti.
Nam fundi poſſet leviter, ſimplexque putaret,
Quod non ſub ſpecie ſit totus Ieſus utraque.

Ceterum Euchariſtiae adminiſtratio ſub ſolo panis ſymbolo laicis hoc ſaeculo porrecto magnum incrementum habuit poſt conſtitutum a Chriſtianis regnum Hieroſolymitanum, ad exemplum antiquiſſimae Eccleſiae illius civitatis, in qua, nulla ſpecierum mixtione facta, ſolo pane ſibi exhibito, adventantis ex orbe univerſo populi pietas rem ſacramenti percipiebat. Quod profitetur antiquus ille Patriarcha Hieroſolymitanus, cuius verba ſexcentis abhinc annis retulit Humbertus ad ſugillandos Graecorum ritus: *Cochlear autem, cum quo communicent*, inquit, de Hieroſolymitanis loquens, *ſicut in Eccleſia Graecorum, minime habent: quia non ita commiſcent ſanctam communionem in calice, ſed ſola communione communicant populum. Itaque in magnis & in parvis Eccleſiis hunc morem ſibi traditum a ſanctis Apoſtolis habent omnes Chriſtiani ipſius provinciae. Graeci autem cohabitantes alii ſic, alii qualiter a ſuis acceperunt. Ad haec, ſi quid ex ſancta & venerabili Euchariſtia in Hieroſolymitanis Eccleſiis ſuperfuerit, nec incendunt, nec in foveam mittunt, ſed in pixidem mundam recondunt, & ſequenti die communicant ex eis populum: quia quotidie communicant ibi, eo quod conveniunt illuc ex diverſis provinciis Chriſtiani, qui propter fidem & maximum amorem filii Dei communicari ibidem deſiderant: quia & locus ipſe venerabilior & ſanctior eſt omnibus locis in omni terra, & ibi eſt ſepulcrum ſanctum & honorabile Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſanctus Calvariae locus.* Conſuetudo illa unius ſymboli non ſtatim invaſit omnes Eccleſias Occidentis, quamvis in quamplurimis ſervaretur, ob reverentiam ſanguini Domini debitam, cuius effuſioni anxie cavebant. Sed poſtquam egregius ille Theologiae Magiſter Thomas Aquinas, ea de re conſultus, earum Eccleſiarum pietatem & prudentiam in eo uſu laudavit, certatim reliquae omnes illum ſine ulla difficultate amplexae ſunt. Haec ſunt eius verba 3. p. q. 80. artic. 12. *Provide in quibuſdam Eccleſiis obſervatur, ut populo ſumendus ſanguis non detur.* Quare in Concilii Conſtantienſis ſeſſione XIII. (quae habita eſt XV. Iunii MCDXV.) aſſertum eſt, conſuetudinem unius ſpeciei *diutiſſime* obſervatam fuiſſe: cuius obſervatio, ut legitime praeſcripta, omnibus indicta eſt, donec univerſali Eccleſiae aliud ſtatuendum videatur. Sacri calicis reſtaurationem Concilium Tridentinum Summi Pontificis prudentiae commiſit, ſi provinciae alicuius, a communione Eccleſiae per haereſim abſciſſae, unitas hac ratione procurari poſſet.

autem in baptiſmo chriſmatus non fuerit, Epiſcopus ea de re tempore confirmationis admonendus eſt; nempe ut baptizatum arceat a confirmatione, & ad Presbyterum remittat prius chriſmandum in vertice. Ipſe enim Epiſcopus eiuſmodi chriſmationem praebere non poteſt, quia chriſmatis ipſius nonniſi una benedictio eſt, ut loquitur canon, id eſt, chriſmatis *Epiſcopi*, ſeu chriſmatis epiſcopalis, quod ab Epiſcopo in confirmatione adminiſtratur. Eſſet autem duplex benedictio illius chriſmatis, ſi prius vicem eius, quae a miniſtris petenda erat, deinde ſuam expleret. Ceterum a miniſtris expetenda eſt prima chriſmatio omiſſa, quia neceſſaria eſt repetita chriſmatio, nempe prima illa baptiſmalis, & ſecunda, quae ab Epiſcopo adhibetur in confirmatione. Quod eo non pertinet, ut chriſmatis baptiſmalis omiſſionem ſola neceſſitate contractam cuiquam obeſſe aut chriſmationis epiſcopalis vim minuere velit ſynodus, ſed ut ſine ullo eiuſmodi praeiudicio repetita chriſmatio duplex neceſſaria habeatur. Abſurdam ſane, inextricabilem, & ſententiae ſynodi contrariam explicationem nobis obtrudit Aurelius, quia vitium lectionis a Sirmondo emendatum abiicere noluit. Ceterum ut de caſtigatione canonis a viro doctiſſimo afferta dubitandum non eſſe, ita de mente ſynodi ab eo propoſita amplius deliberandum cenſeo. Etenim vix ſuſpicari poſſum, Gallicanos Epiſcopos ab eo ritu conſignationis adminiſtrandae diſceſſiſſe, quem ab ultimis temporibus Occidentis & Orientis Epiſcopi cuſtodiebant, manus imponendo baptizatis, deinde unguento delibuta fronte, cum ſolemni formula.

Itaque ſic arbitrabar ſententiam huius canonis conſtitui poſſe, ut vetuſtati ſua ratio conſtaret. Primo canonis membro praecipitur diſerte miniſtris baptiſmi, ut chriſma in eo ſacramento adhibeant, & aqua tinctos ungant; altero, de omiſſa in baptiſmo chriſmatione agitur: ad quem ſolum caſum trahenda ſunt poſteriora verba canonis. Iis autem conſtituitur, neceſſum non eſſe, ut in ea ſpecie duplici chriſmatione utatur Epiſcopus in confirmatione; priore, eaque ſolitaria, qua negligentiam Presbyteri ſuppleat, & praetermiſſam in baptiſmo caeremoniam unctionis reſtauret; poſteriore vero, quae in confirmationis ſacramento cum manuum impoſitione coniungi ſolet; hancque ſolam ſufficere. Prioris conſtitutionis haec eſt ratio. Presbyteris baptiſma conferentibus infantes ungere licebat olim, ſed non in fronte, ut docet egregie Innocentius primus in epiſtola ad Decentium: *Nam Presbyteris, ſeu extra Epiſcopum, ſive praeſente Epiſcopo, quum baptizant, chriſmate baptizatos ungere licet, ſed quod ab Epiſcopo fuerit conſecratum; non tamen frontem ex eodem oleo ſignare; quod ſolis debetur Epiſcopis, quum tradunt Spiritum Paracletum*. Vnctio itaque licita erat Presbyteris ex decreto Innocentii, ſed non erat praecepta. Quare opus fuit in Galliis hoc canone A-

rauſicano, ut miniſtri una cum baptiſmo chriſma adhibere in vertice ex officio tenerentur. *Placuit inter nos ſemel chriſmari*, inquiunt patres, id eſt: Neceſſarium eſſe duximus, ut chriſmatis delibutio non pendeat in poſterum ex arbitrio Presbyterorum, ſed ſimul & ſemel cum baptiſmo adminiſtretur. Tantundem eſt, ſi legas *ſemel*, vel *ſimul*. Par enim eſt hoc loco utriuſque verbi ſignificatio; ut recte monuit Sirmondus, quidquid argutetur Aurelius. Attamen quoniam in illis novi decreti exordiis accidere poterat, ut caſu aliquo omitteretur in baptiſmo chriſmatis unctio, ea de re commonendum Epiſcopum docent, qui ad conſignandos infantes accedit. Quid ita? An ut baptizatum remittat ad miniſtros baptiſmi, qui unctionem verticis omiſſam praeſtent, & ſic Epiſcopo conſignandum tradant? Ludicrum ſane ſpectaculum, ut graviter animadvertit Sirmondus, cuius ne minima quidem ſuſpicio in verbis canonis. Cur autem monendus ſit Epiſcopus de hoc caſu, ſubiicitur in canone; eo tamen ordine, ut deciſionem antecedat ratio ipſa decidendi. Quippe monitus Epiſcopus apud ſe arbitrabitur, an duplici chriſmatione fungatur; una, qua vicem omiſſae in baptiſmo caeremoniae impleat, ungendo baptizatum ante confirmationem; altera, quam in confirmatione Apoſtolica poſt impoſitionem manuum adhibeat. Ac ſane ſi viſum ſit Epiſcopo, duplici illa chriſmatis unctione linere baptizatum, nihil obeſſet myſterio, vel *non praeiudicare quidquam* illa chriſmatio, ut loquitur canon, quia ſuperflua non nocent; attamen chriſmationem illam repetitam neceſſariam non eſſe, docet ſynodus: *Quoniam*, inquit, *chriſmatis ipſius inter quoslibet nonniſi una eſt benedictio*, id eſt, una eademque benedictione conſecratum eſt chriſma, quo utuntur Epiſcopi & Presbyteri; adeoque licet unctio in baptiſmate fuerit omiſſa, ex eo nullum ſequitur damnum, quum reſarciatur copioſe in chriſmate conſignationis. Poteſt alius quoque ſenſus ex illis verbis erui, nempe omnes, qui chriſma adhibent, una ſolaque chriſmatione myſterium in baptiſmo vel in confirmatione peragere ſolitos; ideoque non cogi Epiſcopum uti chriſmatione repetita in confirmatione, ex eo, quod vitio aut caſu aliquo Presbyter unctionem verticis omiſerit in baptiſmo. Ergo non neceſſaria habetur repetita chriſmatio, id eſt, iterata, & bis acta ab Epiſcopo.

Equidem certum eſt, apud antiquos in conſignandis baptizatis eum ritum uſurpatum, ut Epiſcopi & manus illis imponerent, & eorum frontes chriſmate ſignarent, teſte Innocentio, cuius locum ſuperius adduximus. Sane ritus imponendarum manuum ex diſciplina Apoſtolis a Chriſto tradita profluxit; ut docent Acta cap. VIII. & XIX. ubi Petrus & Paullus recens baptizatis per manus impoſitionem Spiritum Sanctum conferunt. Vnde ab Apoſtolo in epiſtola ad Hebraeos cap. VI. myſterium iſtud conſignationis recte dicitur ἐπιθέσις

τῶν

τῶν χειρῶν. Ex quo factum, ut paſſim quoque apud veteres *manus impoſitionis* nomine ſignificetur. Cui ſemper adiuncta fuit chriſmatis delibutio; adeo, ut ex Apoſtolorum traditione eam vindicet Epiſcopis Pacianus Barcinonenſis epiſtola prima adverſus Sympronianum Novatianum; ubi probat, ius remittendi peccata competere Epiſcopis, ex eo, quod Apoſtolis dictum ſit a Chriſto, quaecumque ſolviſſent, ſoluta fore. Excipiebant Novatiani, hoc dictum fuiſſe ſolis Apoſtolis. *An tantum*, inquit Pacianus, *hoc ſolis Apoſtolis licet? Ergo & baptizare ſolis licet, & Spiritum Sanctum dare ſolis, & ſolis gentium peccata purgare, quia totum hoc non aliis quam Apoſtolis imperatum eſt.* Mox: *Si ergo & lavacri & chriſmatis poteſtas, maiorum longe chariſmatum, ad Epiſcopos inde deſcendit, & ligandi quoque ius adfuit, atque ſolvendi.* Ita enim legendum, non, ut ferunt editiones, *ius adfuit*. Quare recte concludit idem auctor, quod in lavacro, chriſmate, & criminum remiſſione geritur ab Epiſcopis, totum id ex apoſtolico iure defluere, id eſt, ex eo iure, quod Apoſtolis a Chriſto tributum eſt. Alludit ad hunc externae unctionis ritum Apoſtolus in epiſtola ſecunda ad Corinthios cap. I. *Qui unxit nos Deus, & ſignavit nos*: χρίσας ἡμᾶς Θεός, ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς. Quem locum enarrans Theodoretus, ipſam, quae adhibetur a Graecis, conſignationis formulam uſurpavit: αὐτὸς ἡμᾶς ἔχρισε τοῦ τῆς παναγίου πνεύματος σφραγῖδος ἠξίωσε.

Quamobrem duo iſta apud veteres coniunguntur; ut egregie docent Tertullianus, Cyprianus, & Optatus. Primus ille, libro de baptiſmo cap. VII. egreſſis e lavacro & benedicta unctione perunctis manum imponi ait invitantem Spiritum Sanctum. Et libro de reſurrectione carnis cap. VIII. *Caro abluitur, ut anima emaculetur. Caro ungitur, ut anima conſecretur. Caro ſignatur, ut anima muniatur. Caro manus impoſitione adumbratur, ut & anima Spiritu illuminetur.* Id nempe ſignificat Tertullianus, baptiſmo carnem dilutam chriſmate ungi & ſignari, id eſt, velut ſigni impreſſione muniri. Quemadmodum enim ea tempeſtate patres familias annulis aureis ſupellectilem atque penum omnem obſignabant, ne quid negligentia aut furto periret; ita quoque ipſa chriſmatis unctione, velut ſignaculo, anima Chriſtiani obſignari & muniri dicitur a Tertulliano, ne pateat hoſtium inſidiis. Itaque eleganter Cyprianus, iuxta mentem magiſtri ſui, in epiſtola LXXIII. ad Iubaianum: *Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Eccleſia baptizantur, Praepoſitis Eccleſiae offerantur, & per noſtram orationem & manus impoſitionem Spiritum Sanctum conſequantur, & ſignaculo dominico conſummentur.* Signaculum vocat chriſmatis unctionem, qua, ut iam dixi, caro ſignatur, & anima munitur. σφραγὶς dicitur a Graecis, qui baptizatos illa τελειοῦσθαι, id eſt, conſummari obſervant; ut in iſto Clementis Alexandrini teſti-

ptiſmum, ex Paullo, tum ad conſignationem, qua fidelium animi ſanctificantur & conſummantur, ἁγιάζονται, ἀναχρίζονται, πλειοῦνται, ut loquuntur Graeci. Penes antiquos enim haec erat regula, quam diſerte explicat Pacianus, baptiſmo peccata deleri, ſed conſignatione Spiritum Sanctum tradi, id eſt, renatum in lavacro Chriſtianum, per Confirmationis ſacramentum vim Spiritus Sancti adipiſci, vel, ut loquitur Eucherius, uberioribus gratiae incrementis augeri. Itaque quum adventus Spiritus Sancti ad conſignationis myſterium referretur, mirandum non eſt, cur de baptiſmo Novati, quem aeger in lecto ſuſceperat, nec eum ſecundum Eccleſiae regulam per Epiſcopi miniſterium deinde obſignari curaverat, dubitet Cornelius Papa in epiſtola ad Fabium Antiochenum apud Euſeb. lib. VI. cap. XXXV. ἀ μὴν οὐδὲ τῶν λοιπῶν ἔτυχε, διαφυγὼν τὴν νόσον, ὧν χρὴ μεταλαμβάνειν κατὰ τὸν τῆς ἐκκλησίας κανόνα, τοῦ σφραγισθῆναι ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου. τούτου δὲ μὴ τυχὼν, πῶς ἂν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἔτυχε; *Verum morbo elapſus, neque reliqua obtinuit, quibus imbui oportet iuxta Eccleſiae regulam, nempe obſignationem ab Epiſcopo adhibitam. Qua neutiquam potitus, quomodo Spiritum Sanctum adeptus eſt?*

Ob vim illam ſingularem & eximiam, quae in huius myſterii adminiſtratione tribui ſolet chriſmatis unctioni, ſacramentum *chriſmatis* ab Auguſtino appellatur libro ſecundo contra litteras Petiliani cap. CIV. *In hoc unguento ſacramentum chriſmatis vultis interpretari* (alloquitur Donatiſtas), *quod quidem in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt, ſicut ipſe baptiſmus*. Mox: *Diſcerne ergo viſibile ſanctum ſacramentum, quod eſſe & in bonis & in malis poteſt, illis ad praemium, iſtis ad iudicium, ab inviſibili unctione caritatis, quae propria bonorum eſt*. Prudentius quoque, in Pſychopannichia, ex oleo, quo frons ſignatur, ſpiritualem unctionem derivari docet: *Poſt inſcripta fronti ſignacula, per quae unguentum regale datum eſt, & chriſma perenne*.

Graeci Patres non ſolum τοῦ μύρου & χρίσματος μυστήριον appellant, quemadmodum Auguſtinus, ſed etiam ad eius unctionem vim ſanctificandi referunt; ut docet eximie Cyrillus Hieroſolymitanus in Catecheſi tertia myſtagogica, & poſt eum ceteri omnes, quos omitto. Sed praeterire non poſſum inſignem Theodoreti locum in Notis ad verſ. 3. cap. 1. Cantici Canticorum, ubi enarrans haec verba, *Vnguentum effuſum nomen tibi*, ait: Εἰ δὲ βούλει καὶ μυστικώτερον νοῆσαι, ἀναμνήσθητι τῆς ἱερᾶς μυσταγωγίας, ἐν ᾗ οἱ τελούμενοι, μετὰ τὴν ἄρνησιν τοῦ τυράννου, καὶ τὴν τοῦ βασιλέως ὁμολογίαν, οἱονεὶ σφραγῖδα τινὰ βασιλικὴν δέχονται, τοῦ πνευματικοῦ μύρου τὸ χρῖσμα, ὡς ἐν τύπῳ μύρῳ τὴν ἀόρατον τοῦ παναγίου πνεύματος χάριν ὑποδεχόμενοι. *Quod ſi magis etiam myſtice vis intelligere, ſacri baptiſmatis myſterium recordare; in quo qui initiantur, poſt tyranni abnegationem, velut ſigno nota quadam regia, ſpiritualis*

lis unguenti chriſmate, ſub ea viſibili unguenti ſpecie inviſibilem ſanctiſſimi Spiritus gratiam ſuſcipiunt. Tanta efficacia, quam huic unguento tribuit, non finit, ut locum iſtum de oleo ante baptiſmum adhibito interpretemur. Neque enim gratia Spiritus Sancti ante baptiſmum dari dicebatur per olei illius miniſterium.

Ceterum non ita veteres Spiritus Sancti adventum ad chriſmatis ſignationem referebant, quin illum quoque ad *manus impoſitionem* pertinere docerent; ut diſerte oſtendunt ſuperius allata ex Tertulliano & Cypriano teſtimonia. Quibus addendus eſt Hieronymus in Dialogo adverſus Luciferianos: *Non abnuo*, inquit, *hanc eſſe Eccleſiarum conſuetudinem, ut ad eos, qui longe in minoribus urbibus per Presbyteros & Diaconos baptizati ſunt, Epiſcopus ad invocationem Sancti Spiritus manum impoſiturus excurrat*. Quibus verbis non excludit chriſmatis conſignationem; quae non ſolum Hieronymi aetate adiuncta erat manus impoſitioni, ut patet ex Paciano, (cuius ipſe meminit in libro de ſcriptoribus eccleſiaſticis) ex Optato, Prudentio, Innocentio & Auguſtino, ſed etiam ab ipſis Apoſtolorum temporibus. Id tamen obſervandum eſt diligenter, manus impoſitionem, quae commendata eſt in Actis Apoſtolorum, non ita accipiendam, ac ſi eſſet mera caeremonia, ſed veluti partem quamdam conſignationis, qua per orationem tunc recitatam Spiritus Sancti adventus exorabatur, ut colligitur ex Tertulliano & Cypriano, quos ſequitur Auguſtinus lib. XV. de Trinit. cap. XXVI. *Neque enim aliquis diſcipulorum eius dedit Spiritum Sanctum. Orabant quippe, ut veniret in eos, quibus manum imponebant, non ipſi eum dabant. Quem morem in ſuis praepoſitis etiam nunc ſervat Eccleſia.* Res tota liquidius intelligetur ex ordine, quem in huius ſacramenti adminiſtratione obſervatum fuiſſe diſcimus ex libro Gregoriano ſacramentorum; cuius haec ſunt verba: *Pontifex vero veniens ad infantes*, (id eſt, recens baptizatos) *tenente Archidiacono chriſma involutis ſcapulis & brachiis ex panno lineo, & levata manu ſuper capita omnium, dicit: Omnipotens, ſempiterne Deus &c. Emitte in eos ſeptiformem Spiritum tuum &c. & conſigna eos ſigno crucis in vitam propitiatus aeternam. Et interrogantibus Diaconibus nomina ſingulorum, Pontifex tincto pollice in chriſmate, facit crucem in fronte unius, ſimiliter per omnes ſingillatim.* Videndus ad iſtum locum vir eruditus Hugo Menardus; qui hunc librum ſacramentorum edidit & Notis utilibus illuſtravit. Advertendum vero, in ipſa baptiſmi celebratione collatam fuiſſe ab Epiſcopo Confirmationem, quando eo praeſente baptiſma fiebat in civitate, diebus ſolemnibus Paſchae & Pentecoſtes, ut fieri moris erat. Sed eos, qui baptizati erant in vicis aut minoribus urbibus a Presbyteris vel Diaconis, Epiſcopus ex intervallo ſignabat, ut docuit Hieronymus.

Quare in Synodo Nicaena prima patribus haec loquendi forma pla-

placuit canone octavo, quo Catharos ſive Novatianos χειροθετουμένους ſuſcipi iubent, id eſt, *impoſitionem manus accipientes*, ut vertit Dionyſius Exiguus. Non me latet, exiſtimaſſe aliquos, de reconciliatoria manus impoſitione hic agi, alios vero mera quadam caeremonia, quae converſis adhibebatur. Ceterum non dubito, quin de manus impoſitione conſignationi adiuncta canonem intelligendum in animum inducat quiſquis ea, quae ſequuntur, argumenta & veterum teſtimonia expenderit.

In Novatianis ſuſcipiendis duo quaedam praeſcripſit Synodus Nicaena. Primo, ut ſcripto libello haereſim eiurent; ſecundo, ut manus eis imponatur. Primum erat illis commune cum omnibus haereticis, ſecundum vero ſpeciale illis erat, & Arrianis & aliquot aliis, non autem commune cum omnibus, ut mox dicam. Ratio diſcriminis haec eſt, quod Novatiani Epiſcopi a ſe baptizatis manus non imponerent, ne chriſma conferrent; unde illis ad catholicam redeuntibus tribuendum cenſuit Synodus, quod omiſſum fuerat ab haereſi. Teſtes laudo idoneos negligentiae Novatianorum, hinc Pacianum Epiſcopum Barcinonenſem in Occidente, illinc Theodoretum in Oriente. Quippe Pacianus Novatianos his verbis obiurgat, epiſtola tertia ad Sympronianum: *Veſtrae plebi unde Spiritus, quam non conſignat unctus ſacerdos?* Theodoretus vero libro III. *haereticarum fabularum* cap. V. obſervata prius Novati procacia, qui ſuae partis aſſeclas καθαροὺς προσηγόρευσε, mox ſubiicit: Τοῖς ὑπὸ σφῶν βαπτιζομένοις τὸ πανάγιον οὐ προσφέρουσι χρίσμα. διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἐκ τῆς αἱρέσεως τῷ σώματι τῆς ἐκκλησίας συναπτομένους χρίειν οἱ πανεύφημοι πατέρες προσέταξαν. *Iis, quos baptizant, ſanctiſſimum chriſma non praebent. Quapropter eos, qui ex hac haereſi corpori Eccleſiae coniunguntur, laudatiſſimi patres inungi praeceperunt.* Canonem iſtum octavum Synodi Nicaenae in mente habuit, quo Novatianis manum imponendam eſſe decernitur, & canonem ſeptimum ſecundae Synodi oecumenicae, ex quo trahitur vera explicatio Synodi Nicaenae. Quos enim iſta ſuſcipi iubet cum manuum impoſitione, illa ungendos & ſignandos chriſmate docet, σφραγιζομένους ἤτοι χριομένους, adiecta quoque ſacri illius ritus formula, *ſignaculum doni Spiritus Sancti*. Ante ſecundam Synodum Novatianos & alios quoſdam haereticos ita ſuſcipiendos, docuerat Baſilius in epiſtola ad Amphilochium, ut ἀκρίβεια τῶν Κανόνων ſervetur, eam vero Canonum formam ſervari, *ſi ungantur coram univerſo fidelium coetu, & ſic fiant myſteriorum participes*: χρισθῆναι ἐπὶ τῶν πιστῶν, καὶ οὕτως προσιέναι τοῖς μυστηρίοις. Qui locus vulgo non recte explicatur, nec ab ipſo Balſamone. His verbis reſpexit Baſilius ad Synodum Nicaenam & ad canonem octavum Synodi Laodicenae, quae Novatianos & alios quoſdam χρισθέντας τῷ ἁγίῳ χρίσματι ſuſcipiendos ſtatuit, velut interpretem agens Synodi Nicaenae. Illud itaque aſſe-

aſſerere licet, quod iam propoſui, conſignationem, cui adiuncta erat chriſmatis unctio, dictam fuiſſe manus impoſitionem in Synodo Nicaena.

Hic ſe tractandam exhibet elegans & erudita quaeſtio, de manus impoſitione, qua ceteri quoque haeretici ad fidem catholicam redeuntes ſuſcipiebantur, an eadem eſſet cum ea, quae in myſterio Confirmationis adhibebatur, ut certum eſt, eius generis fuiſſe illam, quae in Novatianis reſipiſcentibus locum habuit. Antiqua illa controverſia, quae Cyprianum cum Stephano Pontifice commiſit, in eo verſabatur, ut ille cum ſuis aſſereret haereticos denuo baptizandos, Stephanus vero contenderet, ſola manus impoſitione illique adiuncta oratione utendum, μονῃ τῃ δια χειρων επιθεσεως ἐυχῃ, ut docet eximius Dionyſii Alexandrini locus apud Euſebium lib. VII. cap. II. Hanc vero manus impoſitionem ad conſignationem pertinere, ſive ad invocationem Spiritus ſancti, oſtendit Cyprianus epiſt. LXXI. ubi fruſtra eos eſſe contendit, qui ſine baptiſmo Eccleſiae Spiritum ſanctum conferri poſſe putant; *eo quod parum ſit, eis manus imponere ad accipiendum Spiritum ſanctum, niſi accipiant & Eccleſiae baptiſmum*. Luculenta ſunt in hanc ſententiam Nemeſiani a Tubunis Epiſcopi in Concilio Cypriani verba, quae retulit Auguſtinus libro ſexto de baptiſmo cap. XII. ex quibus patet, manus impoſitionem, de qua controvertebatur, ſacramentum fuiſſe eiuſdem cum baptiſmo dignitatis, & ad Spiritum ſanctum implorandum pertinuiſſe: *Neque ſpiritus ſine aqua operari poteſt, neque aqua ſine Spiritu. Male ergo ſibi quidam interpretantur, ut dicant, quod per manus impoſitionem Spiritum ſanctum accipiant, & ſic recipiantur; quum manifeſtum ſit, utroque ſacramento debere eos renaſci in Eccleſia catholica*. Non ſolum autem ex Cypriano & Nemeſiano diſcimus manum impoſitam haereticis ad conferendum illis Spiritum ſanctum, ſed etiam ex antiqua Eccleſiae catholicae regula, cuius meminit Auguſtinus; nempe in ſola Eccleſia catholica Spiritum ſanctum per manus impoſitionem dari, id eſt, veram caritatem. Libro ſecundo de baptiſmo cap. XVI. *Spiritus ſanctus, quod in ſola catholica per manus impoſitionem dari dicitur, nimirum hoc intelligi maiores noſtri voluerunt, quod Apoſtolus ait, quoniam caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*. Mox: *Non autem habent Dei caritatem, qui Eccleſiae non diligunt unitatem. Ac per hoc recte intelligitur dici, non accipi niſi in catholica Spiritus ſanctus*. Vnde illuſtrari poteſt alter eiuſdem Auguſtini locus lib. V. cap. XXIII. ubi ait, manum imponi correctis haereticis, *propter caritatis copulationem, quod eſt maximum donum Spiritus ſancti*. Quare quum in haereſi Spiritus ſanctus tradi non poſſet baptizatis, quando Eccleſiae catholicae ſe adiungebant, manus illis ab Epiſcopis imponebatur, ut Spiritum ſanctum acci-

acciperent; qui in myſterio Conſignationis conferri dicebatur, ut diximus ex Paciano.

Vt autem res apertior evadat, laudabo Siricium in epiſtola decretali ad Himerium cap. I. qua vetat, Arrianos iterum baptizari: *Quos*, inquit, *nos cum Novatianis aliiſque haereticis, ſicut in ſynodo conſtitutum eſt, per invocationem ſolam ſeptiformis Spiritus, epiſcopalis manus impoſitione, catholicorum conventui ſociamus; quod etiam totus Oriens Occidenſque cuſtodit*. Id conſtitutum fuerat ante Nicaenam Synodum in Concilio Arelatenſi I. cap. VIII. quo cavetur, ut haereticis, qui in Trinitate baptizati ſunt, ab haereſi redeuntibus, *manus tantum imponatur, ut accipiant Spiritum ſanctum*. Idem omnino decrevit Innocentius I. de Novatianis & Montenſibus in epiſtola ad Victricium, & Leo primus in epiſtola ad Ruſticum.

Porro dubitandum non eſt, quin unctio chriſmatis una cum impoſitione manus in Occidente adhiberetur in haereticis ſuſcipiendis, quum hanc formam ſequerentur Orientis Eccleſiae, quibus in hoc more cum Occidente conveniebat, teſte Siricio. Sed ne coniecturas adhibeamus in re aperta, laudandum eſt Concilium Arelatenſe II. habitum anno CDLII. quo ſtatuitur in cap. XVI. *Photiniacos, ſive Paulianiſtas, ſecundum patrum ſtatuta baptizari oportere*. Et cap. XVII. *Bonoſiacos autem ex eodem errore venientes, quos ſicut Arrianos baptizari in Trinitate manifeſtum eſt, ſi interrogati fidem noſtram ex toto corde confeſſi fuerint, cum chriſmate & manus impoſitione in Eccleſia recipi ſufficit*. Conſtituerat quoque Synodus Arauſicana I. anno CDXLI. haereticos reſipiſcentes cum chriſmate & benedictione conſignari. Cap. I. *Haereticos in mortis diſcrimine poſitos, ſi catholici eſſe deſiderant, ſi deſit Epiſcopus, a Presbyteris cum chriſmate & benedictione conſignari placuit*. Vbi obſerva, indultum fuiſſe Presbyteris conſignationis uſum, ſed in mortis diſcrimine, atque abſente Epiſcopo. Alioqui ius iſtud Epiſcopis reſervatum eſt, a quibus ſolis haeretici citra morbi cauſſam chriſmate ungendi ſunt. Quod diſerte notat Concilium Epaonenſe cap. XVI. *Presbyteris propter ſalutem animarum, quam in cunctis optamus, deſperatis & decumbentibus haereticis, ſi converſionem ſubitam petant, chriſmate permittimus ſubvenire. Quod omnes converſuri, ſi ſani ſunt, ab Epiſcopo noverint expetendum*. Synodi indulgentia neceſſaria fuit ad permittendam Preſbyteris hoc ſpeciali caſu conſignationis adhibitionem, cum ordinario iure hoc miniſterium ad Epiſcopos pertineat, teſte Innocentio primo. Committi tamen aliquando poſſe Presbyteris, ex gravi cauſſa, eius exſecutionem a Summo Pontifice, docent Theologi, exemplo Gregorii I. erga Presbyteros Sardiniae lib. II. epiſt. IX. Quamvis ex eo loco vix confici poſſit, quod illi pertendunt; quum potius Presbyteris Sardiniae conceſſum ſit, in fronte baptizatos ungere ſpeciali pri-

vilegio, non autem in vertice, ut ſolemne eſt alibi; quam baptizatos conſignare. Ceterum auctoritas illa Apoſtolicae ſedi vindicabitur rectius exemplo Synodorum praedictarum; quum tanto potior ſit illius poteſtas ſynodis provincialibus. Ad quam rem pertinere quoque poterit Eccleſiae Graecae conſuetudo, quae conſignationis adminiſtrationem Presbyteris ſuis iam ante Photii tempora permiſit. Quod nec a Romanis Pontificibus, nec a Concilio Florentino apud Graecos damnatum eſt: quia graviſſimis de cauſſis miniſterium illud Presbyteris committere potuerunt, connivente ſaltem Apoſtolica ſede. Ceterum aevo Chryſoſtomi ſoli Epiſcopi ad exemplum Apoſtolorum, Spiritum ſanctum tradebant, ut docet ille homilia XVIII. in Acta: Ὅθεν καὶ τοὺς κορυφαίους, οὐκ ἄλλους τινὰς ἔστιν ἰδεῖν τοῦτο ποιοῦντας.

Verumtamen diſſimulanda non eſt, quae ex Donatiſtarum reſipiſcentium ſuſceptione oritur, graviſſima difficultas. Licet enim de Novatianis & Arrianis aſſeri poſſit, eos chriſmate ſignatos cum manus impoſitione adiuncta, certiſſimum tamen illud eſt, Donatiſtas ſola manus impoſitione, abſque chriſmate, in Eccleſiam admiſſos; ut docet Alcimus Avitus, editus a viro clariſſimo & eruditiſſimo Sirmondo, in epiſtola XXIV. ad Stephanum Epiſcopum, conſulentem de modo ſuſcipiendi Donatiſtae converſi: *Manus impoſitionem perſonae, de qua ſcribitis, adhibete; quam conſtat, ſi revera in ſupra dicti ſchiſmatis profeſſione verſata eſt, cum miniſterio de baptiſmatis etiam chriſmate conſignatam.* Recte animadvertit Avitus, apud Donatiſtas chriſmatis uſum perſeveraſſe; quod antea docuerat Optatus lib. VII. & Auguſtinus lib. II. contra litteras Petiliani cap. CIV. Quare ex uſu vetuſto Eccleſiae optime concludit Avitus, Donatiſtam iam chriſmate delibutum ſola manus impoſitione ſuſcipiendum, ad vitandam ſcilicet chriſmatis iterationem. Eumdem morem ſequebatur Eccleſia Africana, quae Donatiſtas redeuntes nec denuo tingebat, nec denuo ungebat, teſte Optato. *Quod a nobis unctum eſt*, inquit, *tale ſervamus, quale ſuſcepimus*. Attamen impoſitionem manuum, quae pars erat conſignationis, repetebat; ut docet Auguſtinus lib. II. de baptiſmo: *Manus autem impoſitio non ſicut baptiſmus repeti non poteſt. Quid enim aliud eſt, niſi oratio ſuper hominem?* Itaque ex duabus conſignationis partibus una repeti poteſt, nempe manus impoſitio orationi coniuncta, qua Spiritus ſanctus invocatur; altera non iteratur, ſcilicet unctio, qua caro ſignata eſt veluti nota quadam & regio charactere. Diſtinguenda eſt itaque manus impoſitio, qua Novatiani & Arriani ſuſcipiebantur, quae plena erat & chriſmatis unctioni coniuncta, ab ea, quae in Donatiſtis uſurpabatur. Haec enim nuda erat, & a chriſmate diſcreta; in eum tamen finem adhibita, *ut per manus impoſitionem, invocata virtute Spiritus ſancti, quem ab haereticis accipere non potuerant, catholicis copularentur*; quemadmodum

Digitized by Google

dum loquitur Leo primus in epiſtola ad Ruſticum cap. XVIII. Sed de huius orationis ſuper hominem effectu, & de conſignationis haereticis correctis adhibitae viribus, ſtatim dicemus.

Nunc illud inquirendum eſt, an Graeci duos iſtos ritus in haereticorum admiſſione ſemper coniunxerint, quemadmodum olim in Novatianis uſurparunt, manu illis admota cum chriſmatis delibutione, ut ex canone octavo Synodi Nicaenae & canone ſeptimo ſecundae Synodi atque canone octavo Synodi Laodicenae collegimus. Plane eamdem ſervatam fuiſſe adminiſtrandae confirmationis formam, quae vigebat in Occidente, diſcimus ex antiqua manuſcripta Collectione veteris cuiuſdam Theologi, ante annos octingentos conſarcinata, quae exſtat in Bibliotheca regia. Ibi varia ſuſcipiendorum haereticorum formula deſcribitur, iuxta diſcrimen adnotatum in ſecunda Synodo, cuius verba referuntur; ita, ut quidam denuo baptizentur, alii ungantur tantum. Tum ſubiicitur haereſis eiurandae modus, ſacerdote conceptis verbis praeeunte. Quo peracto, ſacerdos manum imponit haeretico converſo, atque preces recitat, quibus invocat Spiritus ſancti adventum. Deinde vero eum ſacro chriſmate ungit, ut fieri ſolet erga recens baptizatos. Quia vero ſingulare eſt & eximium huius ſcriptoris teſtimonium, quo demonſtratur, conſignationem Graecorum conſtitiſſe & manus impoſitione & chriſmatis unctione, tum vero ritum ſacrum, quo haeretici reſipiſcentes ſuſcipiebantur, ipſum fuiſſe Confirmationis ſacramentum, non autem meram caeremoniam, locum integrum dabo.

Quomodo oporteat ſuſcipere in ſancta catholica & Apoſtolica Eccleſia eum, qui ab haereſi revertitur. Arrianos quidem, Macedonianos, Sancti Spiritus hoſtes, Sabbatianos, Novatianos, qui ſe Catharos dicunt, Quartadecimanos, ſive Tetraditas, & Apollinariſtas recipimus, dantes quidem libellos, & anathematizantes una cum propria haereſi omnem aliam haereſim, quae non ſentit eadem cum ſancta catholica & Apoſtolica Dei Eccleſia, ſignatos ſive unctos ſacro unguento (*). Ante omnia autem quando praedicti haeretici am-

Ὅπως χρὴ διαδέχεσθαι τὸν ἀπὸ αἱρέσεως μετερχόμενον, ἐν τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἀρειανοὺς μὲν καὶ Μακεδονιανοὺς, καὶ Πνευματομάχους, καὶ Σαββατιανοὺς, καὶ Ναυατιανοὺς τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς Καθαροὺς, καὶ τεσσαρεσκαιδεκατίτας, ἤγουν Τετραδίτας, καὶ Ἀπολιναρίστας δεχόμεθα διδόντας λιβέλλους καὶ ἀναθεματίζοντας σὺν τῇ ἰδίᾳ αἱρέσει πᾶσαν αἵρεσιν μὴ φρονοῦσαν ὡς φρονεῖ ἡ ἁγία τοῦ Θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία, σφραγιζομένους, ἤτοι χριομένους τῷ ἁγίῳ μύρῳ. προηγουμένως μέντοι χρὴ ἡνίκα μέλλωσι προ-

(*) Illa deſumta ex canone ſeptimo ſynodi CP.

Digitized by Google

amplectuntur fidem orthodoxam, oportet, ut ieiunent decem vel quindecim diebus, & orationibus vacent mane & veſpere, addiſcant pſalmos, & catechumenorum more informentur, ſicque digni reddantur orthodoxa fide. Singulos autem illorum conſtituit ſacerdos ante ſanctum baptiſterium, eiſque haec verba dicendo praeſcribit. Dic anathema illi (**) & ipſius dogmatibus iiſque omnibus, qui illi favent & conſentiunt. Renuntio enim illi & omni haereticae opinioni, & credo in ſanctam & conſubſtantialem Trinitatem iuxta interpretationem ſanctorum patrum, qui veritatem ſectati ſunt. Tum qui convertitur, ad ſingula reſpondet. Subiungit reliqua ſacerdos, & ait tertium: Credis in ſanctam & conſubſtantialem Trinitatem? Reſpondet converſus: Credo. Si autem fari neſcit, eius ſuſceptor reſpondet. Et inclinante ſeſe converſo ſacerdos, manum capiti eius imponens, hanc orationem recitat:

Deus ſervator noſter, qui vis omnes homines ſalvos fieri & ad agnitionem veritatis venire, ſuſcipe hunc famulum tuum, qui vix ab errore emerſit, & ad veritatis tuae cognitionem pervenire deſiderat. Tu enim dixiſti: Alias oves habeo, quae non ſunt ex hoc ovili, & eas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum ovile, & unus paſtor. Paſce illum verae tui cognitionis profeſſione iuxta ſanctorum &

προσαγεσθαι τῃ ὀρθοδόξῳ πίστει; αὐτοὺς νηστεῦσαι δεκα ἢ πεντε καὶ δεκα ἡμερας, καὶ εὐχαῖς προσεχειν πρωῒ καὶ ἑσπερας, καὶ μανθανειν ψαλμους, καὶ διδαχθηναι ὡς τους κατηχουμενους, καὶ οὕτως αξιωθῆναι της ὀρθοδοξου πιστεως. ἵστησι δε ἑκαστον αὐτων ὁ ἱερεὺς ἐμπροσθεν της ἁγιας κολυμβηθρας καὶ λεγει αὐτῳ ταυτα. Εἰπε ἀναθεμα τῳδε, καὶ τοις δογμασιν αὐτου, καὶ τοις εὐδοκουσιν αὐτῳ, καὶ τοις φρονουσι τα αὐτου. ἀποτασσομαι γαρ αὐτῳ, καὶ παντι αἱρετικῳ δογματι, καὶ πιστεύω εἰς την ἁγιαν καὶ ὁμοουσιον Τριαδα, κατα τὴν ἐκθεσιν των ἁγιων πατερων των ὀρθοτομησαντων τον λογον της ἀληθειας, καὶ ἀποκρινεται αὐτῳ προς ἑκαστα, ὁ μετερχομενος. Και λοιπον ἐπαγει ὁ ἱερεὺς καὶ λεγει τριτον, πιστεύεις εἰς την ἁγιαν καὶ ὁμοουσιον Τριαδα, καὶ ὑπακουει ὁ μετερχομενος, πιστεύω. Ἐαν δε μη οἰδε λαλησαι, ὁ ἀναδοχος αὐτου ὑπακουει. Και ἐπικλινοντος του μετερχομενου, ὁ ἱερεὺς, ἐχων τὴν χειρα ἐπι την κεφαλὴν αὐτου, ποιει τὴν εὐχὴν ταυτην.

Ὁ Θεος ὁ σωτηρ ἡμων, ὁ βουλομενος παντας ἀνθρωπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπιγνωσιν ἀληθειας ἐλθειν, προσδεξαι τον δουλον σου τον δε, τον μολις ἀνανηψαντα ἐκ της πλανης, καὶ ἐπιποθησαντα εἰς τὴν ἐπιγνωσιν ἐλθειν της σης ἀληθειας. Συ γαρ εἰπας, καὶ ἀλλα προβατα ἐχω, ἁ οὐκ ἐστιν ἐκ της αὐλης ταυτης, κακεινα με δει ἀγαγειν, καὶ της φωνης μου ἀκουσουσι, καὶ γενησεται μια ποιμνη, εἱς ποιμὴν. ποιμανον αὐτον ἐν τῃ δοξῃ της ἀληθους εἰς σε ἐπιγνωσεως, κατα την ἐκ-

(**) Haereſiarchae ſcilicet.

& glorioſorum Apoſtolorum explicationem; & dignare illum ſignaculo divini unguenti, adventuque Sancti Spiritus tui, & participatione venerandi corporis & ſanguinis Chriſti tui. Et perfice hunc famulum tuum, ut ovili tuo ipſe quoque adnumeretur, in laudem & gloriam magnitudinis tuae, quoniam tuum eſt regnum & poteſtas.

ἔκθεσιν τῶν ἁγίων σου καὶ ἐνδόξων Ἀποστόλων, καὶ καταξίωσον αὐτὸν τῆς σφραγῖδος τοῦ Θείου μύρου, καὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπιφοιτήσεως, καὶ τῆς μεταλήψεως τοῦ τιμίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου. Καὶ ἀνάδειξον αὐτὸν τέλειον δοῦλον σου, ἵνα τῇ ποίμνῃ σου συγκαταριθμηθῇ καὶ αὐτὸς, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον τῆς μεγαλωσύνης σου, ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις.

Et ungit eum unguento, ut fieri ſolet erga recens baptizatos, eamdemque ſuper ipſo formulam pronunciat. Poſtea iterum precatur:

Καὶ χρίει αὐτὸν τῷ μύρῳ, καθάπερ καὶ τοὺς νεοφωτίστους, τὴν αὐτὴν καὶ ἐπ' αὐτῷ ἐπίρρησιν ποιούμενος. Καὶ μετὰ τοῦτο πάλιν ἐπεύχεται.

Domine Deus noſter, qui perficere & conſummare dignatus es hunc famulum tuum per rectam erga te fidem & ſignaculum ſacri unguenti, tu univerſorum Domine, rectam erga te fidem cuſtodi, augens in eo iuſtitiam, & omnibus donis tuis exornans.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ καταξιώσας τελειῶσαι τὸν δε δοῦλον σου διὰ τῆς εἰς σὲ ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ τῆς σφραγῖδος τοῦ ἁγίου μύρου, σὺ δέσποτα τῶν ἁπάντων, τὴν εἰς σὲ ἀληθῆ πίστιν διατήρησον, αὔξων αὐτὸν ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ πᾶσι τοῖς παρὰ σοῦ χαρίσμασι κατακοσμῶν.

Deinde communicat, & recipit mandata, quae illi dantur, ſcilicet ne per ſeptem dies carnes comedat, ne faciem lavet, ſed per ſeptem illos dies ita ſe gerat, quemadmodum ſolent baptizati, & octava die abluatur.

Καὶ εἶθ' οὕτως κοινωνεῖ, καὶ λαμβάνει παραγγελίας, τὰς ἑπτὰ ἡμέρας ἐκείνας κρέα μὴ φαγεῖν, μὴ νίψασθαι τὴν ὄψιν, ἀλλὰ καθὼς οἱ βαπτιζόμενοι, οὕτως διατελεῖν τὰς ἑπτὰ ἡμέρας, καὶ τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἀπολούεσθαι.

Neſtorianos vero & Eutychianiſtas oportet conſcribere libellos, & haereſim ſuam anathematizare una cum Neſtorio, Eutyche, Dioſcoro, & Severo, & iis, qui ſimilia ſentiunt, & ceteras omnes haereſes, ſicque participes fieri ſanctae communionis.

Νεστοριανοὺς δὲ καὶ Εὐτυχιανιστὰς χρὴ ποιεῖν λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζειν τὴν αἵρεσιν, καὶ Νεστόριον, καὶ Εὐτυχέα, καὶ Διόσκορον, καὶ Σεβῆρον, καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ αὐτῶν, καὶ πάσας τὰς προαναφερομένας αἱρέσεις, καὶ μεταλαμβάνειν τῆς ἁγίας κοινωνίας.

Eunomianos vero, qui una immerſione baptizantur, & Montaniſtas, qui Phryges appellantur, & Manichaeos, & Sabellianos, qui

Εὐνομιανοὺς μέντοι τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτιζομένους, καὶ Μοντανιστὰς τοὺς λεγομένους Φρύγας, καὶ Μανιχαίους, καὶ Σαβελλιανοὺς υἱοπα-

qui eumdem eſſe Patrem cum Filio docent, & alia quaedam indigna committunt, & omnes ſimiles haereſes, ſeu illos, qui ab iis diſcedentes ad veritatem accedere volunt, velut gentiles recipimus.

τορίαν διδάσκοντας, καὶ ἕτερα χαλεπά τινα ποιοῦντας, καὶ πάσας τὰς τοιαύτας αἱρέσεις, ἤγουν τοὺς ἀπ' αὐτῶν θέλοντας προστίθεσθαι τῇ ἀληθείᾳ, ὡς ἕλληνας δεχόμεθα.

Attamen adverſus ea, quae diſputavi, graviter obiici poteſt beati Gregorii teſtimonium libro IX. regeſti epiſt. LXI. qui conſulenti Quirino & ceteris Epiſcopis catholicis in Iberia, an Neſtoriani veram fidem amplectentes baptizandi eſſent, vel ſola fidei confeſſione ſuſcipiendi, ita reſpondet, ut Orientis morem erga haereticos diverſum ab Occidentis conſuetudine ſignificet. Tres quippe gradus haereticorum ponit: quorum alii, qui in nomine Trinitatis non baptizantur, ut Cataphrygae & Bonoſiani, iterum tingendi ſunt. De duobus aliis generibus haec ſunt eius verba: *Ab antiqua patrum inſtitutione didicimus, ut qui apud haereſim in Trinitatis nomine baptizantur, quum ad ſanctam Eccleſiam redeunt, aut unctione chriſmatis, aut impoſitione manus, aut ſola profeſſione fidei ad ſinum matris Eccleſiae revocentur. Vnde Arrianos per impoſitionem manus Occidens, per unctionem vero ſancti chriſmatis ad ingreſſum ſanctae Eccleſiae catholicae Oriens reformat. Monophyſitas vero & alios ex ſola confeſſione recipit: quia ſanctum baptiſma, quod ſunt apud haereticos conſecuti, tunc in eis vires emundationis recipit, quum vel illi per impoſitionem manus Spiritum ſanctum acceperint, vel iſti propter profeſſionem verae fidei ſanctae & univerſalis Eccleſiae viſceribus fuerint uniti.* Hic oppoſita videtur manus impoſitio unctioni chriſmatis, qua utebantur Orientales erga Arrianos, ac ſi Occidentalis Eccleſia manum illis imponendo chriſma quoque non adhiberet. Attamen, ut ſuperius praedixi, ex ſynodo Arelatenſi ſecunda Arriani in Occidente a catholicis ungebantur impoſita manu; eumdemque uſum Gregorii magni aetate fuiſſe, docent Gregorius Turonenſis in Gallia lib. II. hiſt. Francor. cap. XXXI. lib. IV. cap. XXVII. & XXVIII. & in Hiſpania idem Gregorius lib. V. cap. XXXIX. & lib. I. de miraculis ſancti Martini cap. VI. atque Iſidorus Hiſpalenſis lib. II. de offic. divin. cap. XXIV. Praeterea vero Orientis & Occidentis ſimilem ritum in Arrianis admittendis didicimus ex Siricio; etſi nomine diſtarent, his chriſmatis unctione, aliis vero manus impoſitione, frequentius hoc myſterium ſignificantibus. Eadem plane eſt Gregorii ſententia. Quippe de Orientis chriſmatione & de manus impoſitione Occidentis initio locutus, & de fidei profeſ-

feſſione ab haereticis exſigenda, in fine loci laudati verba ſua colligens, ait, per *impoſitionem manus & profeſſionem fidei* baptiſmi vires in haereticis converſis ſuſcitari; omiſſa mentione chriſmatis, utpote, quae comprehenſa eſſet in impoſitione manus. Interim hic omittendum non eſt, in editionibus Gregorii epiſtolae inſcriptionem ad Hiberniae Epiſcopos dirigi; quam emendandam duxi, *Iberiam* ſubſtituendo; tum quod inquiſitio de Neſtorianis facta ſatis docet, de Orientis partibus agi, in quibus ſolis haereſis illa vigebat; tum quod initio epiſtolae annotat Gregorius, legatum Epiſcoporum Romam ſe conferentem *in Hieroſolymorum urbe* epiſtolas cum aliis rebus perdidiſſe. Quod de Hibernis in ultimo Occidente poſitis non niſi abſurdiſſime dici poteſt; quemadmodum *Iberis*, in finibus Ponti ſitis, & fidem Chriſtianam ab ipſa Conſtantini aetate amplexis, apprime congruit. Neſtorianos ergo per ſolam fidei profeſſionem recipiendos, conſultationi reſpondens docet Gregorius, neque baptiſmo iterato, neque manu impoſita, vel chriſmate collato. Et ille quidem traditionem patrum laudat, quae ritum alium erga Neſtorianos non adhibendum docebat. Sane ex ſynodo Nicaena quidam iterum tingendi erant, ut Paulianiſtae canone decimo nono, Eunomiani, Montaniſtae, atque Sabelliani ex ſecunda Synodo. Novatianis vero, poſt fidei profeſſionem ſcripto datam, imponenda erat manus & chriſma adhibendum; quibus adiunxit ſecunda Synodus Arrianos, Macedonianos, Sabbatianos, Quartadecimanos, & Apollinariſtas, ea ſcilicet ratione, quam ex Theodoreto protulimus, quia apud ſuos poſt baptiſmum non erant conſignati. Neſtorianorum meminiſſe non potuit ſecunda Synodus; quos chriſmate ſignatos fuiſſe par eſt, quum ſola fidei profeſſione facta admittantur a Gregorio, iuxta morem antiquum, aeque ac Monophyſitae, id eſt, Eutychiani, unam profitentes naturam in Chriſto. Vnde quoque conficitur, chriſmationem & manus impoſitionem non eſſe nudam caeremoniam, uſurpatam in admiſſione haereticorum. Alioqui erga Neſtorianos & Monophyſitas adhibita eſſet, contra quam ſtatuat Gregorius. Similia huic decreto tradit vetus illa, quam laudavi, collectio.

Mirum fortaſſe videbitur alicui, qua ratione fieri poſſit, ut Neſtoriani & Eutychianiſtae ſtatim ab haereſi per libellum deierata admittantur ad Euchariſtiae communionem, ſine ulla manus impoſitione; praeſertim ſi aliis praeter haereſim criminibus ſe implicaverint. Novatiani vero ceterique illis ſimiles ſola manus impoſitione ad conſignationem adhibita, quae ut gratiam augere poteſt, ita illi ius primae gratiae iuſtificantis ſeu remiſſionis peccatorum vi ſua conferendae non ſolet a Theologis noſtris tribui. Sed ſi penitius in veteris Theologiae placita inquiramus, plane nobis de illorum in hac quaeſtione ſententia conſtabit. Itaque diſtinguendae ſunt duae haeretico-

Digitized by Google

rum ſpecies: quorum alii baptiſma & credulitatem ab haereticis ſuſceperunt, alii a catholicis tincti, a vera fide deſciverunt, quam deinde reſipiſcentes amplectuntur. Ea omnia, quae hucuſque tradidimus, de prima ſpecie intelligenda ſunt: in qua id ſpecialiter adnotandum eſt ex Gregorio, antiquos patres ita cenſuiſſe, baptiſmi apud haereticos accepti efficaciam in ſuſpenſo eſſe, donec tradita ab Epiſcopo Spiritus ſancti gratia in converſorum animis excitaretur, ideoque vim delendorum omnium retro criminum nunc primum exſereret. Quo reſpexit Siricius in loco ſuperius laudato, & Leo I. epiſt. XXXVII. *Si ab haereticis baptizatum quemquam fuiſſe conſtiterit, erga hunc nullatenus ſacramentum regenerationis iteretur; ſed hoc tantum, quod ibi defuit, conferatur, ut per epiſcopalem manus impoſitionem virtutem Sancti Spiritus conſequatur*. Idem Leo ea de re loquitur apertius epiſt. LXXIX. *Qui baptiſmum ab haereticis acceperunt, quum baptizati antea non fuiſſent, ſola invocatione Spiritus ſancti per impoſitionem manuum confirmandi ſunt*. Mox: *ſola ſanctificatio Spiritus ſancti invocanda eſt, ut, quod ab haereticis nemo accipit, a catholicis ſacerdotibus conſequatur*. Ratio huius deciſionis petenda eſt ex Auguſtino, qui paſſim docet, baptiſmi integritatem non valere extra unitatem Eccleſiae ad irrevocabilem peccatorum remiſſionem lib. II. de baptiſmo cap. XVII. Sed, ut ait idem cap. XVIII. *Qui foris ſunt, ſi eadem ſacramenta ſumſerunt, quum correcti ad Eccleſiae veniunt unitatem, non iterato baptiſmo, ſed eadem caritatis lege, & unitatis vinculo liberantur*. Et lib. V. cap. VIII. *Conſentimus Cypriano, haereticos remiſſionem dare non poſſe, baptiſmum autem dare poſſe*. Mox: *Quibus tamen correctis non rurſus baptiſmus datur; ſed ipſa venia, quam tunc accipere non meruerunt, in vera converſione praeſtatur*. Lib. VI. Cap. IX. *Venientibus ad catholicam pacem prodeſſe incipiunt, quae foris inerant, ſed foris non proderant*. Ceterum hanc quaeſtionem ſubtilius aggreditur, inquirens, an in haereſi ullo pacto baptiſmus purget peccata, & disiunctive reſpondet, vel omnino non tolli, vel ſi momento tollantur, ſtatim redire propter cordis obſtinationem, ſtatimque purgari in unitatis vinculo caritate operante; ut ipſe copioſius diſputat lib. III. de baptiſmo cap. XIII. ut doceat lib. IV. cap. XXIV., omnipotentis benignitate in infantibus ab haeretico baptizatis ſuppleri, quando moriuntur, quod illis deerat ex aetatis indigentia, ſcilicet cordis converſionem, cuius myſterium praeceſſit in corpore.

Illud vero non omittendum eſt, huiuſce generis haereticos, etſi poenitentiae exactae legibus non ſubiicerentur ob crimen haereſeos vel alia forte ab iis in haereſi patrata delicta, per quamdam tamen poenitentiae imaginem ſuſceptos; ut docet ſingularis Innocentii primi locus in epiſtola decima ad Alexandrum Antiochenum: *Arianos ceteroſque huiuſmodi peſtes, quia eorum laicos converſos ad* Do-

Dominum ſub imagine poenitentiae ac Sancti Spiritus ſanctificatione per manus impoſitionem ſuſcipimus, non videtur Clericos eorum cum ſacerdotii cuiuſpiam ſuſcipi debere dignitate. Quod tamen non eo pertinere videtur, ut manus impoſitio, de qua hic loquitur Innocentius, ad reconciliatoriam, quae in poenitentia adhibetur, neceſſario trahenda ſit, quum ſuperiora teſtimonia contrarium doceant. Id potius referendum eſt fortaſſe ad vim huius manus impoſitionis & ad ſolemnitates, quae in haereticorum admiſſione uſurpari ſolebant. Perinde etiam ac catechumenis aliquot dierum preces & ieiunia in praeteritorum criminum emendationem iis iniungebantur, puta, dierum quindecim: quibus elapſis, accedentes ad lavacrum publice haereſim deierabant; deinde manu impoſita, & chriſmate adhibito, ſignabantur: quem ritum egregie docet antiqua illa MS. collectio, cuius locum integrum iam protuli. Ceterum non eſt dubitandum, quin ſimilis ieiuniorum, precum, & catecheſeon ritus ſervarentur erga Neſtorianos & Eutychianiſtas, licet ſola fidei profeſſione publica & ſcripta defuncti, manus impoſitionem non conſequerentur; cenſentibus antiquis patribus, vim emendationis, quae in baptiſmo collata erat, hoc actu fidei publico ſuſcitari, ut docet Gregorius; ſive, ut loquitur Auguſtinus, (11) *per unitatis reconciliationem incipit utile eſſe, quod extra eam inutiliter datum eſt.*

Secundi autem generis haeretici, qui fide prius deſerta, ab haereſi poſtea redeunt, ſi nullius criminis alterius rei eſſent praeter haereſim, publica fidei profeſſione & ſubſcriptione purgati recipiebantur; ut dicimus ex Synodo Epheſina, ex Leone, aliiſque Pontificum & Conciliorum teſtimoniis; ea tamen lege & conditione, ut manus eis imponeretur in poenitentiam, ex regula a Cypriano conſtituta, quam probat Auguſtinus lib. III. de baptiſmo cap. XI. *Hoc enim ipſe Cyprianus etiam cum ceteris ſtatuit, ut, ſi ab haereſibus redirent ad Eccleſiam, quicumque fuerant in ea baptizati, non iam per baptiſmum, ſed per poenitentiam reciperentur.* Eamdem Creſcentis a Cirta ſententiam in Concilio Cypriani recitat Auguſtinus lib. VI. cap. XV. nempe ut recipiantur redeuntes ab haereſi, qui in Eccleſia catholica fuerant ante baptizati, *ita tamen, ut per manus impoſitionem in poenitentiam Eccleſiae reconcilientur.* Eiuſdem Auguſtini haec ſunt verba libro de unico baptiſmo cap. XIII. *An minus haerent ſacramenta Chriſtiana, quam corporalis haec nota* (ſcilicet, qua tirones in militiam adſciti ſignabantur), *quum videamus, nec apoſtatas carere baptiſmate, quibus utique per poenitentiam redeuntibus non reſtituitur, & ideo amitti non poſſe iudicatur.* Sed ſi poſt deſertionem denuo baptizati eſſent, ſcelus diluendum erat laborioſa poenitentia; ut colligere poſſumus ex Innocentio primo epiſtola ſecunda: *Venientes a Novatianis vel Mon-*

 ten-

(11) *Auguſt. lib. 1. de bapt.*

tenſibus per manus tantum impoſitionem ſuſcipiantur; quia quamvis ab haereticis, tamen in Chriſti nomine ſunt baptizati; praeter eos, ſi qui forte a nobis ad illos tranſeuntes, rebaptizati ſunt; hi ſi reſipiſcentes, & ruinam ſuam cogitantes, redire voluerint, ſub longa poenitentiae ſatisfactione admittendi ſunt. Quae de crimine iterati baptiſmi conſtituit Innocentius, ut poenitentia publica emendetur, ad cetera crimina publica a deſertoribus illis admiſſa porrigi debere, ratio ipſa docet.

DISSERTATIO

De diſcrimine clericorum & laicorum ex iure divino, & de forma regiminis a Chriſto inſtituta in Eccleſia.

CAPVT PRIMVM.

I. Eccleſiae Chriſtianae corpus in duas praecipuas partes ab antiquis diviſum fuit, in clericos ſcilicet atque laicos. Nec dubitandum puto, quin haec nomina, Graece quum ſint originis, ab ipſis Apoſtolorum temporibus ex Graecarum ſcripturarum uſu inducta fuerint. Eorum mentio frequens in canonibus Apoſtolicis, quorum vetuſtas & auctoritas in Oriente commendata eſt. Germanae Ignatii Antiocheni epiſtolae, quas Voſſius edidit e codice Florentino, in hoc capite ab aliis editionibus non diverſae, clericorum & laicorum vocibus utuntur; quemadmodum & Origenes tum alibi, tum in loco, qui prolatus eſt hoc capite. Recepta fuit in Occidente Graecanica iſthaec appellatio; ut patet ex Tertulliano, cuius teſtimonia expendentur capite ſequenti. Vnde facile fuit Cypriano admiſſum a deceſſoribus ſuis clericorum nomen frequentare, ut facit epiſtola XXXIII. LXVI. & alibi. Nicaenae Synodi auctoritate firmatus deinde harum vocum uſus in poſteros manavit. Clericos habes in canone ſecundo, & laicos in quinto. Quam clericorum appellationem iis paſſim tributam aetate ſua, qui miniſtrorum vicem implebant in Eccleſia catholica, adnotavit Conſtantinus Magnus apud Euſebium lib. X. hiſt. cap. VII.

II. Ea Chriſtiani nominis diſtinctio, verbis originis Graecae ſignificata, ut levem forte in laici explicatione difficultatem praeferat, ſic operoſam & non contemnendam in clericorum nomenclatura diſcutienda. Sed antequam hoc aggrediamur, proponenda eſt, quae veteribus placuit, clericorum definitio. Conſtantinus Imp. in l. 11. Cod. Theodoſ. de Epiſc. & Cleric. ſic illos explicat: *Qui divino cultui miniſteria religionis impendunt*. In reſcripto eiuſdem Principis ad Anulinum eadem ſententia exprimitur his verbis: *Quare eos, qui*

qui in provincia tuae fidei concredita, in Eccleſia catholica, cui Caecilianus praeeſt, huic ſanctae religioni ſedulo inſerviunt, quos clericos nominare ſolent, ab omnibus omnino communibus & civilibus reipubl. miniſteriis immunes ac ſolutos volo. Verae nominum iſtorum origines intelligi poterunt, tum ex antiquorum interpretatione, tum ex noſtra. Sed prius aliqua in anteceſſum praemittenda ſunt.

III. Solemne fuit olim, agros deviſtarum gentium inter duces atque milites victoris exercitus forte iacta partiri. Vnde factum, ut agri portio illa, quae cuique fortito contingebat, κλῆρος ſive ſors diceretur. Quare quando terrae illius Chananaeae a Deo poſteris Abrahami promiſſae partitio inſtituta eſt inter duodecim tribus, ut tota illa diviſio κληρουχία dicta eſt apud ſeptuaginta interpretes, ſic quae ſingulis familiis pars agri forte obtigit, κλῆρος ſive ſors dicta eſt. Eadem ratione, quae ſingulis Lacedaemoniorum civibus agri Laconici portio a Lycurgo aſſignata eſt, κλήρου dictam fuiſſe, Plutarchus adnotavit. Illud idem nomen obtinuit apud Athenienſes, quae unicuique e civibus pars agri mancupii iure poſſidenda per legem agrariam tributa eſt, ut obſervat Ariſtoteles. Quo exemplo, quas a devictis populis ereptas agrorum partes victores Vandali in ſe tranſtulerunt, ſortes ſive κλήρους Vandalorum dictas docuit Procopius.

IV. Verum ut omiſſis exterarum gentium moribus, ad Iudaeorum inſtituta redeamus, unde loquendi uſus ad Chriſtianos derivatus eſt, ſatis nota ſunt apud ſeptuaginta interpretes loca illa ſcripturarum, in quibus cleri ſignificatio ſingulorum civium hereditatem & ſoli poſſeſſionem demonſtrat. Inter cetera, Geneſeos cap. XLIX. Iſſachar dicitur *requieſcens inter cleros*, id eſt, tranquille in patrimonii ſui poſſeſſione degens. Sic *Iudicum V.* Debora indignationem ſuam adverſus Rubenitas exprimens, quod a pugna ſe ſubducerent, lares ſuos colendo, neglecta publicae rei cura, *Quare*, inquit, *habitas inter duos cleros, ne audias ſibilos gregum?* Ex qua loquendi formula explicandus eſt vexatus ille variis eruditorum interpretationibus pſalmi Davidici LXVII. locus: *Si dormiatis inter medios cleros, pennae columbae deargentatae, & poſteriora dorſi eius in pallore auri*. Significat enim, tam ſollicitam fore Dei pro Iſraëlitici populi tuitione curam, ut tranquille intra patrimonii quiſque ſui terminos ſecurus conquieſcere poſſit, ſtatu rerum ſuarum adeo florente, ut non cedat ſplendori candentis columbae, quae cum ipſo fulgore argenti & auri contendit. Poſſent plura huius ſignificationis teſtimonia adduci, ni fatius eſſet progredi ad ulteriora.

V. Diximus, diviſam fuiſſe regionem Chananaeam duodecim tribubus, relicta Levitica tribu abſque ulla agri aſſignatione. Veruntamen quum Deus illam ſui cultus miniſterio reſervaſſet, ſeipſum illius ſortem κλῆρον atque hereditatem fore pronuntiavit Numer. XVIII. & Deuter. XVIII. Quare

re ut Levitici generis familiae haberent unde ſe commode exhibere poſſent, decimas frugum a reliquis tribubus Deo pendendas, una cum victimarum partibus, illis delegavit Deus. Itaque & iura illi, ut domino a populo Iſraëlitico debita fuerunt pro ſorte & hereditate Leviticae tribus. Vnde profectus eſt ille loquendi modus apud Davidem Pſal. XV. qui licet ex alia tribu, eo quod eximie & prae ceteris divino cultui ſe devoviſſet, Deum agnoſcit, ut hereditatis ſuae partem, *Dominus pars hereditatis meae*, ac ſi eſſet per ſpiritum ex Levitica tribu. Ad illud exemplum tum Leviticae tribus, tum piorum hominum, qui apud Chriſtianos divinis miniſteriis erant ſpecialiter mancipati, Dominum ſibi pro ſorte & clero agnoſcendum profitebantur; unde clerici dicti. Haec interpretatio hauſta eſt ex Hieronymo in epiſtola ad Nepotianum: *Igitur clericus, qui Chriſti ſervit Eccleſiae, interpretetur primo vocabulum ſuum, & nominis definitione prolata, nitatur eſſe, quod dicitur. Si enim* κλῆρος *Graece, ſors Latine appellatur, propterea vocantur clerici, vel quia de ſorte ſunt Domini, vel quia ipſe Dominus ſors, id eſt, pars clericorum eſt. Qui autem vel ipſe pars Domini eſt, vel Dominum partem habet, talem ſe exhibere debet, ut & ipſe poſſideat Dominum & poſſideatur a Domino. Qui Dominum poſſidet, & cum propheta dicit*, Pars mea Dominus, *nihil extra Dominum habere poteſt. Quod ſi quippiam aliud habuerit praeter Dominum, pars eius non erit Dominus, verbi gratia, ſi aurum, ſi argentum, ſi poſſeſſiones, ſi variam ſupellectilem, cum iſtis partibus Dominus pars eius fieri non dignabitur. Si autem ego pars Domini ſum & funiculus hereditatis eius, nec accipio partem inter ceteras tribus, ſed quaſi Levita & ſacerdos vivo de decimis, & altari ſerviens, altaris oblatione ſuſtentor, habens victum & veſtitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus ſequar.* Ex quo Hieronymi loco docemur, clericorum Eccleſiae inde nomen ductum, quod Dominus ſit eorum pars, eo quod ſe illius cultui manciparunt, ut iam monui. Quod autem inde colligit, illos ex eo ius quaeſitum habere ex decimis & ex altari vivendi, atque adeo neceſſum eſſe, ut his ſint contenti, confirmatum quoque eſt canonibus Carthaginenſibus & ab Auguſtino, aliiſque a patribus traditum; qua de re alibi.

VI. Iſidorus Hiſpalenſis ad originationem ab Hieronymo prolatam aliam adiungit lib. VII. origin. cap. XII. clericos nempe dictos, quod Matthias primus ab Apoſtolis ſorte adlectus ſit in eccleſiaſticum ordinem: quod ex Auguſtino mutuatus eſt in Pſalm. LXVII. *Cleros & clericos hinc appellatos puto, qui ſunt in eccleſiaſtici miniſterii gradibus ordinati, quia Matthias ſorte electus eſt, quem primum per Apoſtolos legimus ordinatum*. Id ſane nominis etymon frigidum videri poſſet, niſi obſervatione ſequenti adiuvetur, quae docebit, ex ſortitione Matthiae non ineleganter trahi poſſe clericorum originem. Sed alio tra-

Digitized by Google

tramite ducenda eſt, quam factum fuit hactenus. Certum eſt *Actor. cap. I.* iactas ſortes, ut Deus conſilium ſuum aperiret, quis e duobus Barſaba & Matthia in Iudae quondam Apoſtoli locum cooptandus eſſet, ſortemque Matthiae contigiſſe. Dubium non eſt, quin ſors iſta peracta fuerit more illo, qui uſurpatus fuerat in terrae diviſione. Coniecta ſunt ſcilicet in urnam duorum nomina ſchedis inſcripta, atque in alteram urnam binae ſchedae immiſſae; quarum altera vacua, altera nomine *Apoſtolus* inſcripta. Eductis deinde ex utraque urna binis ſchedis, nomen Matthiae cum nomine apoſtolatus emerſit; quod his verbis Lucas ſignificat: *Cecidit ſors ſuper Matthiam*, ἔπεσεν ὁ κλῆρος. Ad eum modum David ſacerdotum functiones ſorte diſtribuerat 1. *Paralip. XXIV.* Quare ſacerdotes ſorte illa deſtinatos Ioſephus vocat κληρωτοὺς ἀρχιερεῖς. Quod enim Dei miniſterium adtingebat, illius iudicio per ſortes iactas committi, congruum eſſe videbatur. Qui ſenſus etiam gentilium animis inſederat, ut patet ex Platone ſexto de legibus; qui docet, illa, quae ad ſacra pertinent, Dei ſorti & divinae fortunae, θεία τύχη, permittenda eſſe. Itaque ſors illa in Matthia pro divini numinis iudicio ſumitur. Porro Dei gratia & iudicio clericos ad Chriſtianam Eccleſiam adlegendos pro divini cultus miniſterio, docent confertim veteres; atque in eo ſynagogae & Levitici generis cum Eccleſia catholica & eius miniſtris conſtituunt diſcrimen. Auguſtinus: *Deus non ex genere carnis & ſanguinis, ſicut erat primum ſecundum ordinem Aaron, ſed ſicut oportebat in teſtamento novo, ubi ſecundum ordinem Melchiſedech ſummus ſacerdos eſt Chriſtus, pro cuiuſque merito, quod in eo divina gratia contulerit, Levitas & ſacerdotes eligit.* Scriptor ſermonis de unctione chriſmatis inter opera Cypriani. *Nec ſunt hereditariae ſucceſſiones Pontificum, vel uni Leviticae tribui miniſteria aſſignata, ſed de omni tribu, gente, & lingua, quos dignos & idoneos divina probat electio, ſecundum vitae, non generis, meritum ſtatuit ſacerdotes.* Quod elegantiſſimis verbis Leo I. ſignificat ſermone ſecundo in die anniverſario aſſumtionis ſuae: *Quum huius divini ſacerdotii ſacramentum etiam ad humanas pervenit functiones, non per generationum tramitem currit, nec quod caro & ſanguis creavit, eligitur; ſed ceſſante privilegio patrum, & familiarum ordine praetermiſſo, eos rectores Eccleſiae accipit, quos Spiritus ſanctus praeparavit, ut in populo adoptionis Dei, cuius univerſitas ſacerdotalis atque regalis eſt, non praerogativa terrenae originis obtineat unctionem, ſed dignatio caeleſtis gratiae gignat antiſtitem.* Quare de clericis exemplo Matthiae dici poterit, eos iudicio Dei ad miniſterium aſſumtos, ſortem ſive κλῆρον ſuper eos cecidiſſe, atque adeo recte clericorum nomen illis inditum.

VII. Attamen, ut verum fatear, ex ipſis ſcripturae verbis petenda

da eſt, abſque ullis conjecturarum anfractibus, clerici nominis origo. Κλῆρος non ſolum ſignificat res ſoli hereditarias, ut monuimus, ſed quidquid alicui obvenit, ſive munus aut functio publica, ad quam ſe aliquis adiungit, in qua a reliquis ſecernitur. Vnde duo harum ſortium genera inveniuntur in ſcriptura, *ſortes ſanctorum*, quae pertinent ad omnes Chriſtianos, qui ex ſpeciali veri Dei cultu a paganis diſtinguuntur, ut cap. I. epiſtolae ad Coloſſenſes: εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί. Pars ſortis ſanctorum in luce ſunt Chriſtiani, qui lucem habent comitem; in quo differre eos a Iudaeis inſinuat Apoſtolus: qui quidem pars quoque ſortis erant a gentilibus ſegregati, ut ſignificatur Deuteron. XXXII. Sed immerſi erant tenebris poſt promulgatum Evangelium.

VIII. Eodem ſenſu explicandus eſt Petri Apoſtoli locus I. Petr. V. *Non dominantes in cleris*, ὡς μὴ κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου. Monet enim Eccleſiae rectores, ut fidelium gregem placide regant, nec dominandi faſtu in eos turgeant, ſed ſe ipſos in vitae emendatae exemplum praebeant. Quare cleri hoc loco gregem univerſum Chriſtianorum ſignificant, non autem ſolum clericorum ordinem; quamvis ad eos quoque ſpecialiter accommodari poſſit, qui ſunt pars praecipua gregis ſive cleri. Vnde ad clericos hunc locum tranſtulerunt veteres nonnulli. Oecumenius: Κλῆρον δὲ τὸ ἱερὸν σύστημα καλεῖ ὥσπερ νῦν ἡμεῖς.

IX. Sed alia eſt *ſors miniſterii*, quae ſolos clericos reſpicit, & unde illis nomen eſt datum. Eius mentio conceptis verbis habetur Actor. cap. I. ubi de ſubſtituendo in Iudae locum aliquo agit Petrus. Ait quippe, proditorem illum obtinuiſſe munus Apoſtolatus, ἔλαχε τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης: quam deinde ex Davidis pſalmo iuxta LXX. interpretes ἐπισκοπὴν, id eſt, epiſcopatum vocat. Sors ergo ſive κλῆρος miniſterii pertinet ad paſtores eorumque miniſtros, quemadmodum ſors ſanctorum omnes Chriſtianos complectitur. Videtur autem Lucas nomen illud κλήρου ad miniſterium Eccleſiae ſignificandum uſurpaſſe, ductus auctoritate LXX. quos ſequitur, dum laudat veteris teſtamenti loca. Etenim Hieremias cap. XII. ubi Iudaicos paſtores ob negligentiam carpit, adiungit minas: οἱ κλῆροι αὐτῶν οὐκ ὠφελήσουσιν αὐτοῖς, *cleri eorum non proderunt illis*: ac ſi diceret, munus illud publicum, quo a ceteris ſecernuntur, non eis profuturum, ut ſe a poenis commeritis ſubducant. Sane veteres verba illa Hieremiae, ob munerum ſimilitudinem a Iudaeo miniſterio tranſlata, corpori & ordini clericorum Eccleſiae Chriſtianae accommodant. Origenes homilia ſeptima in Hieremiam: *Haec ante me alii expoſuerunt. Et quia non improbo interpretationem eorum, conſentiens eamdem profero. Nos, qui putamur aliquid eſſe, id eſt,*
qui

qui in clericatus vobis ordine praeſidemus, in tantum, ut quidam de minori gradu ad hunc locum cupiant pervenire, noſſe debetis, non ſtatim in eo ſalvandos, quia clerici ſumus. Multi enim & Preſbyteri pereunt, & laici beatiſſimi reperiuntur. Epiphanius in epiſtola ad Ioannem Hieroſolymitanum: *Oportebat nos, dilectiſſime, clericatus honore non abuti in ſuperbiam, ſed cuſtodia mandatorum Dei & obſervatione diligentiſſima hoc eſſe, quod dicimur. Si enim ſancta ſcriptura loquitur, cleri eorum non proderunt eis, quae arrogantia clericatus conducere nobis poterit, qui non ſolum cogitatione & ſenſu, ſed etiam ſermone peccamus?* Hieronymus quoque in commentario huius loci: *Dicitur hoc & Eccleſiaſticis. Quid enim eos iuvare poterit Epiſcopi nomen & Presbyteri, vel reliquus ordo eccleſiaſticus, quum magis graventur dignitatibus ſuis, & potentes potenter tormenta patientur?*

X. Occaſione huius loci praetermittendum non eſt, ab Hieronymo non ſolum iſthic, ſed in commentariis quoque ad Oſeam & Abdiam, ſacerdotes, alioſque miniſtros vocari Eccleſiaſticos. Ambroſio quoque tributus commentarius eadem voce utitur, tum in prima ad Timoth. cap. VI., tum in ſecunda cap. II. *Eccleſiaſticus*, inquit, *idcirco Deo ſe probat, ut huic devotus officium impleat, quod ſpopondit, in Dei rebus ſollicitus, a ſaeculari negotio alienus.* Cuius appellationis cauſſa non eſt inquirenda ſubtilius, quod ipſamet ſe prodat ex vocabuli prolatione; nempe quia clerici miniſteriis Eccleſiae ſunt addicti, ſicut Palatini dicuntur in Codice, qui militant in Palatio. Si quis tamen aliquid ſublimius ſapere velit, poterit nomen iſtud arceſſere ex loco Pauli ad Hebraeos cap. XII. ubi Apoſtolorum collegium fide & animo, quamvis non loco, coniunctorum, vocat Eccleſiam primitivorum. Converſos enim Iudaeos, ait, per fidem acceſſiſſe ad montem Sion & caeleſtem Hieruſalem, ad conventum Angelorum, & ad Eccleſiam primitivorum ſive primogenitorum, qui ſunt deſcripti in caelis. Recte de Apoſtolis hunc locum explicat Ambroſius: qui quidem quum primitias Spiritus habuerint, (ut loquitur idem Paullus *Roman. VIII.*) dicuntur πρωτότοκοι ſive primitivi iuxta Latinum interpretem, id eſt, primi per Chriſtum regeniti. Eorum autem nomina, etiam cum viverent, deſcripta erant in caelo ſive recenſita in albo civium caeleſtium ob ius civitatis illius adipiſcendae, quemadmodum primogeniti Iſraëlitarum ſcripti erant in matricula & libro cenſuali civitatis ſuae *Num. cap.I.* Quare quum Epiſcopi ſuccedant Apoſtolis, illorum corpus, adiunctis quoque miniſtris inferioris gradus, Eccleſia dici poterit eleganter ex auctoritate ſcripturarum, ut vulgo quoque vox illa uſurpatur, & viri ipſi poterunt Eccleſiaſtici nuncupari iuxta veterem uſum, quem ſecuti ſunt Hieronymus & Ambroſius.

XI. Reliqua pars Eccleſiae a Clericis diſtincta laicorum nomine

Digitized by Google

comprehenditur, ut dixi, honeſto quidem illo, non autem humili & abiecto, ut blaterant haeretici, quo hac quoque in re de faſtu clericorum conquerendi occaſionem captent. Laici dicuntur ἀπὸ τοῦ λαοῦ. Porro hac dictione ſignificatur in ſcripturis ex verſione LXX. populus Dei, quem ille ſibi peculiarem & hereditarium fecit, ſegregatum a colluvie gentium, ſynagogae temporibus primum, ſed excellentius poſt Evangelium promulgatum.

XII. Quare clerici erunt in Eccleſia pars quidem populi illius ſelecti, ſed praecipua, utpote quibus regendae Eccleſiae poſt Epiſcopos & miniſtros inferiores cura concredita eſt. Laici vero conſtituent alteram populi Chriſtiani partem ſub nomine generali τοῦ λαοῦ. Simile diſcrimen reperies in civitatibus Romanis; quae duabus partibus conſtare dicuntur, ordine & plebe. Ordo ſignificat Duumviros alioſque magiſtratus municipales & Decuriones. Plebis autem nomine reliquus civitatis populus deſignatur. Quare eleganter iſtud loquendi genus e foro tranſtulit in Eccleſiam Tertullianus (2); qui quos uno in loco clerum & laicos, altero ordinem & plebem vocat. *Differentiam inter ordinem & plebem conſtituit Eccleſiae auctoritas, & honor per ordinis conſeſſum ſanctificatus.*

CAPUT SECUNDUM.

I. QVin diſcreta ſint munia populi & cleri divini iuris auctoritate nemini dubium eſſe poteſt, qui ſobria mente ſcripturas ſacras perlegerit. Vetus teſtamentum ſacra omnia & legis interpretationem a Deo Leviticae tribui reſervata docet *Exod. XIII.* & paſſim, interdicta reliquis tribubus ſacrificiorum functione: quod abunde teſtantur Core, Dathan & Abiron terrae hiatu abſorpti, quod ad huius communionem functionis cum Aaronidis aſpirarent *Num. XVI.* & Ozias lepra percuſſus, quod ſe ſacrificiis obeundis immiſcuiſſet. Munus enim ſacrorum, ut ante legem Moſis ad primogenitos familiarum pertinebat, ita deinceps ad tribum Levi ſolam ex Dei iuſſu conceſſit. Nemo enim ſibi honorem aſſumebat, ſed qui vocatus erat a Deo tamquam Aaron; ut loquitur Paullus capite quinto ad Hebraeos. Quo exemplo Evangelii quoque ſtatus id exigebat, ut quemadmodum non ſolvendae legis, ſed implendae cauſſa promulgabatur, ſacrorum rituum inſtitutorum a Chriſto miniſtros atque eoſdem perfectioris novaeque doctrinae magiſtros in Eccleſia conſtitueret. Quod prudenter ille ac divino conſilio perfecit, Apoſtolos ſeligendo, quibus regendae Eccleſiae munus concredidit, ut infra uberius docebimus. Porro quantopere a reliquis e populo Chriſtiano ſecreti illi eſſent, Paulli verba demonſtrant in capite primo epiſtolae ad Ro-

(2) *Tertull. cap. 7. de exhort. caſtit.*

Digitized by Google

Romanos. Statim enim atque ſe Apoſtolum nominavit, adiungit, *ſegregatus in Evangelium Dei*, ἀφωρισμένος. Etenim ſicut Deus populum Iſraël dicitur, ἀφορίσαι, ſecreviſſe a reliquis populis *Levit. XX.* Paullum quoque Apoſtolatus functioni addictum a reliquo populo Chriſtiano ſecrevit & ſegregavit. Eadem locutione utitur Lucas *Actor. III.* quum de Paullo & Barnaba ſolemni more mittendis Spiritus ſancti mandata refert: *Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod aſſumſi eos. Tuncque ieiunantes & orantes, imponenteſque eis manus, dimiſerunt eos*. Myſteria quippe Chriſtianae religionis ſpecialiter Apoſtolis, neque vero aliis, a Deo commiſſa ſunt, teſte Paullo 1. ad Cor. IV. *Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Dei & diſpenſatores myſteriorum Chriſti*. Quae poteſtas deinde communicata eſt a Spiritu ſancto ſolis Epiſcopis, quos Apoſtoli inſtitutis a ſe Eccleſiis praefecerunt, ut docet Lucas Actor. XX. *Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos conſtituit Spiritus ſanctus Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*.

II. Hoc diſcrimen Eccleſiae miniſtrorum a reliquis Eccleſiae membris a Deo profectum conceptis verbis docet Paullus in epiſtola prima ad Corinthios cap. XII. Quamvis enim Eccleſiae ſit unum corpus eodem ſpiritu vegetatum, variis tamen ex membris conflatur: quae licet mutuum inter ſe conſenſum & conſortium habeant, ſingula tamen membra ſuis quaeque officiis deſtinata ſunt, ut eleganter demonſtrat Paullus. Deinde ſubiungit, poſito illo membrorum diſcrimine: *Quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia, primum Apoſtolos, ſecundo Prophetas, tertio Doctores &c.* Mox: *Nunquid omnes Apoſtoli, numquid omnes Prophetae, numquid omnes Doctores?* Eamdem doctrinam ponit in epiſtola ad Epheſios cap. IV. & inſtituendae in Eccleſia huius poteſtatis cauſſam exponit, ſimilitudine corporis humani Eccleſiam ſignificans. Nempe Apoſtolis & aliis paſtoribus atque magiſtris iniunctum docet opus miniſterii, ut fideles erudiant, Eccleſiam, quae Chriſti corpus eſt, aedificantes, donec eos in fidei unitate & cognitione filii Dei, ut viros firmis viribus inſtructos perficiant, & ad figuram eius magnitudinis ſive ſtaturae, quae plenum & omnino perfectum Chriſti corpus decet, laboribus ſuis perducant. ἡλικία, *aetas*, hic ſignificat magnitudinem ſive ſtaturam, ut Matthaei VI.; & de aedificiis uſurpatur, ut apud Vitruvium dicitur *aetas aedificiorum*. Paulli ergo verba ſunt: *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios vero Evangeliſtas, alios autem paſtores & doctores ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterii, in aedificationem corporis Chriſti, donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in menſuram aetatis plenitudinis Chriſti*.

III. His addere debemus manifeſtum, quod diſcrimen iſtud demonſtrat

ſtrat, argumentum, ſcilicet ritu quodam ſacro Epiſcopos ab Apoſtolis Chriſtum imitantibus inſtitutos, collato Spiritu ſancto per impoſitionem manuum, qua viri ſelecti Dei & Eccleſiae miniſterio conſecrabantur. Teſtis Paullus in ſecunda epiſtola ad Timotheum cap. I. *Admoneo te, ut reſuſcites gratiam Dei, quae eſt in te per impoſitionem manuum mearum*. Ἐπίθεσις τῶν χειρῶν Paulli, qua Deum ſolemniter implorabat pro Timothei ſacra inauguratione, coniunctam habuit gratiam, eius nempe generis, per quam velut igne divino ſuſcitatam conſtanter & abſque timore ullo in fide & dilectione permanere poterat, & alios in officio retinere; ut patet ex ſequentibus verbis epiſtolae. Meminit quoque eiuſdem gratiae Timotheo in ordinatione collatae 1. ad Timoth. cap. IV. *Noli negligere gratiam, quae in te eſt, quae tibi data eſt per prophetiam cum impoſitione manuum presbyterii*. Paullus quidem manus impoſuerat, ſed adiuncto Presbyterorum coetu, qui ad teſtandum aſſenſum manus ſuas cum Epiſcopo coniungebant. Porro data fuerat gratia Timotheo, Spiritu Dei Paullum & alios excitante, ut illum in ordinem eccleſiaſticum adlegerent, quemadmodum admonuit Paullus capite primo huius epiſtolae; quo reſpiciunt verba *per prophetiam*, quae habentur hoc capite quarto; nempe praeſignificatum fuiſſe, per aliorum prophetiam munus conſecrationis datum iri Timotheo. Etenim quum divinum, & non humanum eſſet, quod Epiſcopis munus conferebatur, Apoſtolicis illis temporibus Dei monitu & Sancti ſpiritus interiori inſtinctu ſacerdotes ordinandi deſignabantur, ut recte obſervavit Chryſoſtomus ad caput illud primum: Τότε δὲ ἐπεὶ οὐδὲν ἀνθρώπινον ἐγένετο, καὶ ἀπὸ προφητείας ἐγένοντο οἱ ἱερεῖς. Theophylactus: τὸ παλαιὸν ἀπὸ προφητείας ἐγένοντο οἱ ἱερεῖς, τουτέστιν ἀπὸ πνεύματος ἁγίου. Sive κατὰ πνεύματος ἀποκάλυψιν, ut explicat Oecumenius. Quare veteres ordinationem inter ſacramenta recenſuerunt aeque ac baptiſmum. Illam enim comparationem tamquam ſaeculo ſuo ab omnibus receptam urget Auguſtinus (3) adverſus Parmenianum, ut doceat, ſemel adeptum ſacerdotium amitti non poſſe. *Si enim utrumque ſacramentum eſt, quod nemo dubitat, cur illud* (baptiſmi) *non amittitur, & illud* (ordinationis) *amittitur? Neutri ſacramento iniuria facienda eſt*.

IV. Sed quum nulla ſit Chriſtiani pars dogmatis tam firmiter conſtituta, quin homines profani eam ſuis inſanis novitatibus convellere conati fuerint, in hanc irruerunt Waldenſes haeretici, & qui noſtra hac aetate eorum ſe veſtigia premere gloriantur; quorum haec eſt ſententia, nullum eſſe diſcrimen inter laicos & clericos ex iure divino profectum, quin potius omnia laicis permiſſa, quae clericis, etiam quoad ſacrorum miniſterium. Illud autem ex eo praecipue probant, quod ſacerdotium ſit penes fideles omnes, quum Chriſtianus populus ſit

(3) *Lib. 2. cap. 13.*

Digitized by Google

ſit non ſolum gens ſancta, ſed etiam *regale ſacerdotium*, ut loquitur Petrus (4). Cui conſentit Ioannes, qui cap. XX. Apocalypſis docet, fideles a Chriſto conſtitutos *ſacerdotes & regnum*. Quae loca quum ab antiquis patribus olim pertractata ſint, nulla nobis moleſtia in eorum interpretatione pertimeſcenda eſt. Vetuſtas Chriſtiana duplex cognovit, ut ſacrificiorum ſic ſacerdotii genus, alterum commune & laxioris ambitus, alterum ſpeciale & novo teſtamento proprium. Prioris illius ſpecies, orationes nempe, beneficentiae, & ſi qua eiuſmodi, quae in ſcripturis novi teſtamenti victimarum & oblationum vocabulis continentur, cum antiquo legis ſtatu communes Chriſtiano ſunt; praeter quas proprium huius eſt ſacrificium, quod inter ceteras muneris ſui functiones ſacerdotibus Chriſtianis competit. Si quis laudes Deo fuſas & pia fidelium opera ſacrificiis accenſeri dubitet, legat pſalmos, qui interpellant ſacrificium iuſtitiae & laudis, aut epiſtolam ad Hebraeos cap. XIII. quae docet per Chriſtum nos offerre Deo ſacrificium laudis, θυσιαν αἰνεσεως, ſcilicet fructum labiorum, quae nomen eius confitentur. Ea verba, quum deſumta ſint ex Oſeae cap. XIV. qui vitulos labiorum eleganter vocat illas gratiarum actiones, oſtendunt, Iudaeis atque Chriſtianis communes fuiſſe laudum victimas. *His autem ſacrificiis promeretur Deus*, ut ſtatim ſubiungit auctor epiſtolae.

V. Horum ratione ſacrificiorum ſacerdotes ſunt Chriſtiani omnes, teſte Origene homil. IX. in caput XVI. Levitici; ubi pluribus verbis ſententiam illam amplificando concludit: *Si membra mea ab omni concupiſcentia carnis mortificavero, ſi mundus mihi crucifixus ſit & ego mundo, holocauſtum obtuli ad altare Dei, & ipſe meae hoſtiae ſacerdos efficior*. Quae ratio fuit inducendi olim ritum unctionis in baptiſmi celebratione, ut intelligerent Chriſtiani, eodem ſacramento, quo in filios Dei adoptabantur, & Chriſtum, qui Rex eſt atque Pontifex, induebant per Spiritus ſancti unctionem externo ſigno adumbratam, regiae quoque & ſacerdotalis dignitatis eſſe participes: quae utraque apud Iudaeos chriſmatis unctione conferebatur. Id docuit diſerte, utens ſuperioribus Petri verbis, auctor conſtitutionum Apoſtolicarum lib. III. cap. XV. Et Origenes: *Omnes quicumque unguento ſacri chriſmatis delibuti ſunt, ſacerdotes effecti ſunt; ſicut & Petrus ad omnem dicit Eccleſiam*. Cui adiungemus Ambroſium lib. IV. de ſacr. cap. I. qui rem in pauca egregie contrahit: *Unuſquiſque ungitur in ſacerdotium, in regnum; ſed ſpirituale regnum eſt & ſacerdotium*. Plane quemadmodum Chriſtiani dicuntur Reges, non proprie, ſed myſtice, idem iudicium ferendum eſt cum antiquis patribus de ſacerdotio fidelium, quod adipiſcuntur in baptiſmo. Unde

(4) 1. *Petr.* 2.

Digitized by Google

de Hieronymus adverſus Luciferianos eleganter baptiſmum vocat *ſacerdotium laici*.

VI. Vberius Auguſtinus enarrans locum Apocalypſis lib. XX. de Civit. cap. X. *Erunt ſacerdotes Dei & Chriſti, & regnabunt cum eo mille annis, non utique de ſolis Epiſcopis & Presbyteris dictum eſt, qui proprie iam vocantur in Eccleſia ſacerdotes; ſed ſicut omnes Chriſtianos dicimus propter myſticum chriſma, ſic omnes ſacerdotes, quoniam membra ſunt huius ſacerdotis; de quibus Apoſtolus Petrus, plebs, inquit, ſancta, regale ſacerdotium*. Elegantius eamdem explicationem proponit Leo I. in ſermone tertio de anniverſario: *Omnes in Chriſto regeneratos crucis ſignum efficit Reges, Sancti vero Spiritus unctio conſecrat ſacerdotes; ut propter ſpecialem noſtri miniſterii ſervitutem, univerſi ſpirituales & rationales Chriſtiani agnoſcant ſe regii generis & ſacerdotalis officii eſſe conſortes*. Rationem vero ſubiungit, cur Reges & Sacerdotes dicantur: *Quid enim tam regium, quam ſubditum Deo animum corporis ſui eſſe rectorem? Et quid tam ſacerdotale, quam vovere Domino conſcientiam puram, & immaculatas pietatis hoſtias de altari cordis offerre?*

VII. Non alienum erit his adiungere, ex ſacerdotii iſtius myſtici & ſpiritualis dignitate fieri, ut ſacrificium incruentum mediatoris, quod a ſolis quidem ſacerdotibus proprie dictis conſecratur, ab Eccleſia, id eſt, ab univerſo fidelium coetu, & Chriſti ſponſa, quae non habet maculam neque rugam, Deo offerri dicatur: unde ex ſpiritus unitate mira fit rerum connexio, quam obſervavit Auguſtinus, ut tam ipſe Chriſtus per ipſam Eccleſiam, quam ipſa per ipſum offeratur: quod ſinguli, qui myſteriis interſunt, pro modulo ſuo quotidie praeſtare poſſunt, ut docent verba canonis, quae recitantur in Miſſa. Porro fideles non tantum eo ſenſu dicuntur Reges, quod motus animi ſui regere poſſint & debeant, ut docuit Clemens Alexandrinus V. Stromateon, quemadmodum de ſapiente iactabant Stoici, cum ſolum eſſe Regem; ſed etiam quia ſunt conſortes eiuſdem regni cum Chriſto, quem induerunt in baptiſmo, ſi in vincendis cupiditatibus regios animos in hac vita gerant, *ut ſi compatiantur, & conglorificentur*. Quare concludendum eſt ſacerdotium illud regale, quod Petrus Chriſtianis tribuit, non impedire, quin aliud ſit verum & proprium in Eccleſia ſacerdotium, a myſtico illo diſtinctum; quemadmodum in Deuteronomio cap. XIX. quum populus dicitur regale ſacerdotium, non ſequitur, verum ſacerdotium tribus Leviticae cum populo communicatum.

VIII. Sed unus praecipue opponitur Tertullianus, qui in libro de Exhortatione cap. VII. laicos proprie ſacerdotes facere videtur cum poteſtate offerendi & tingendi. Haec ſunt eius verba: *Nonne & laici ſacerdotes ſumus? Scriptum eſt: Regnum quoque nos & ſacer-*

cerdotes Deo & patri ſuo fecit. Differentiam inter ordinem & plebem conſtituit Eccleſiae auctoritas, & honor per ordinis conſeſſum ſanctificatus. Adeo ubi eccleſiaſtici ordinis non eſt conſeſſus, & offers, & tingis, & ſacerdos es tibi ſolus. Sed ubi tres, Eccleſia eſt, licet laici. Sic conſtituenda eſt lectio huius loci in editione V. Cl. Rigaltii ex vetuſto codice Agobardi. Qui Tertullianum nobis intentant, debent ſanum illum ab aegro & in haereſim lapſo diſtinguere. Prius adverſus haereticorum novitates praeſcribens, & ordinationes eorum temerarias ſugillans, ait, eos laicis ſacerdotalia munera iniungere (5). Poſtea Montani peſtifero afflatu impulſus, laicis ipſis ſacerdotale munus vindicare videtur. Itaque ſi de eius ſententia, ut obiicitur, diſceptandum ſit, priori admiſſa, ſecundam reiiciendam nullus dubitabit, niſi haereticus. Quamquam ſi aequo iure cum illo agere velimus, exaggeratam potius in eius verbis ſententiam, quam putidum illud dogma deprehendemus. Rigidae diſciplinae ſectator, eamdem laicis, quam ſacerdotibus monogamiae fibulam imponere contendebat. Arripiebat qualcumque argumentorum occaſiones ad continentiae illius probandam neceſſitatem, qualem ſacerdotes exercebant. Ideo ſacerdotium laicis aſſerebat cum iure tingendi & offerendi, ſi abeſſet conſeſſus ordinis eccleſiaſtici, nempe in aedibus privatis. Vetitum ſane laicis baptizare, niſi neceſſitas extrema urgeat; ut docent ipſe Tertullianus libro de baptiſmo cap. XVII. & Auguſtinus lib. II. adverſus Parmenianum cap. XIII. ea lege tamen, ut ſi nulla cogente neceſſitate baptiſmum conferant, quamvis illicite datus fuerit, valeat tamen, teſte Auguſtino. Offerre vero nuſquam licuit laicis; quod tamen ab iis uſurpari contendit Tertullianus. Sed ludit in ambiguo verbi. Offerre ſignificat & corporis Chriſti conſecrationem, quae a ſolis ſacerdotibus proprie dictis peragi poteſt. Rei vero conſecratae oblatio ex uſu temporis illius fieri poterat a laicis intra aedes privatas. Quippe illis licitum erat ea tempeſtate corpus Chriſti, quod in ſynaxi ab Epiſcopo acceptum reſervaverant, deferre domum, ut ex eo communicarent ipſi cum familia, cui ſumendam quoque buccellam porrigebant. Oblationem prius corporis dominici conceptis verbis paterfamilias Deo patri ad implorandam eius opem per ſacrificium mediatoris agebat. In quo partem ſacerdotii exſequebatur. Ac proinde quum offerret & tingeret, inde concludit Tertullianus, laico, utpote ſacerdoti, ſecundas nuptias eſſe interdictas, quod fuſe perſequitur libro de Monogamia cap. VII.

IX. Attamen probationis genus illud repellebatur a pleriſque Montani ſectatoribus, qui ſacerdotii improprie ſumti a vero diſcrimen non ignorabant, ut ipſe indicat eius libri cap. XII. *Quum extollimur,* inquit, *& inflamur adverſus clerum, tunc unum omnes ſumus, tunc omnes*

(5) *Libr. de praeſcript. cap.* 41.

omnes ſacerdotes, quia ſacerdotes nos Deo & patri fecit. Quum ad peraequationem diſciplinae ſacerdotalis provocamur, deponimus infulas, & pares ſumus. Legendum eſt, *impares ſumus*, ut haec ultima verba prioribus reſpondeant. *Vnum*, inquit, *ſumus, omnes ſacerdotes*. Ergo pares. Sed quando ex illa aequalitate ad eiuſdem diſciplinae de monogamia peraequationem urgemur, tunc cedimus infulis ſacerdotalibus, & impares nos agnoſcimus. Tunc ſcilicet differentiam utriuſque ſacerdotii profitebantur.

X. Reſtat, ut videamus, quid ſignificet, quum differentiam inter ordinem & plebem ait auctoritate Eccleſiae conſtitutam, & honore per ordinis conſeſſum ſanctificato. In quo certum eſt, illum ſervire hypotheſi, ut expugnet & callide obtineat, quod ſibi propoſuit. Enimvero ſi verba in eum ſenſum, quem praeferunt, explicentur, differentiam illam ab Eccleſia manantem in conſeſſus honore ponit; diſſimulata interim, quamvis non negata, alia differentia, quae ex iure divino proficiſcitur. Stabant laici in Eccleſia, ſedebant Epiſcopi & Presbyteri. Hoc eſt, quod inductum, ait, Eccleſiae auctoritate, ideoque non eſſe, quod externa illa ſpecie dignitatis moveantur, ne ſacerdotium agnoſcant in laicis. Diſcrimen autem illud, quod in conſecrandi poteſtate conſiſtit, egregie diſſimulat, ut cauſſae ſuae contrarium. Ex ſola tingendi & offerendi poteſtate, quae ab omnibus admittebatur, propoſitam monogamiae neceſſitatem ſequi putabat. Quod autem ſubiungit Tertullianus: *Vbi tres, Eccleſia eſt, licet laici*, deſumtum ex regula iuris, quae tres collegium facere dicit. Exempla autem domeſticae Eccleſiae habentur apud Paullum, qui Eccleſiam ſalutat, quae erat in Aquilae & Priſcillae domo, Nymphae quoque ſive Nymphodori Eccleſiam, & Philemonis, id eſt, eorum familiam, quae Chriſtiana erat & Eccleſiam conſtituebat, quoniam pars erat Eccleſiae catholicae. Alioqui conventiculum eſſet, non Eccleſia.

CAPVT TERTIVM

De forma Regiminis a Chriſto inſtituta in Eccleſia.

I. Eccleſiaſticus ordo in tres praecipuos gradus dividitur; quorum primum & ſupremum Epiſcopi obtinent, ſecundum Presbyteri, tertium Diaconi: quae diſcrimina divino & Apoſtolico iure ſunt inſtituta. Etenim quum Chriſtus Eccleſiae ſuae, quam in terris relinquebat, curam non omitteret, debuit non ſolum internis illam beneficiis fovere, quae a capite in corpus profluerent, ſed etiam certa quadam & prudenti regiminis externi ſpecie in perpetuum duratura aſpectabile corpus illud adminiſtrare. Non defuit huic officio tam neceſſario. Conſtituit quippe in Eccleſia ad eam regendam, quos ex omni lu-

Digitized by Google

Iudaeorum coetu elegit Apoſtolos, eoſque pleniſſima ad hoc opus arduum auctoritate benignius inſtruxit. Ea porro quum deſtinata eſſet ad mentes hominum in hoc vitae aerumnoſae decurſu ad beatitudinem aliquando adipiſcendam dirigendas, non ſolum per doctrinae Chriſtianae eruditionem, ſed etiam per ſacras expiationes & cenſuram divinam, quae rebellium animos percelleret, ſpiritualis eſſe debebat. Eius generis fuit poteſtas illa, quam Chriſtus Apoſtolis ſuis tradidit: quae variis in locis Evangelii deſcripta, inde hauriri debet, ut vera eius cognitione imbui poſſimus. Non diffiteor, quin res apertiſſima ſit, ſi a cavillationibus ingenii, quas diverſarum partium factiones peperere, bona fide abſtineretur. Sed in tam abrupta adverſus veritatem animorum contumacia difficile eſt, illam a mendaciis obſtrepentibus vindicare. Quae tamen difficultas, quum non petatur ex re ipſa, propoſitum meum de illa paucis differendi non retardabit. Id autem ut apertius fieri poſſit, quae prolixis diſputationibus implicatur potius, quam docetur regiminis iſtius forma, compendio verborum in tres aut quatuor articulos coniicienda eſt & adſtruenda iuxta genuinam ſacrae ſcripturae & veterum patrum traditionem.

II. Chriſtus Dominus noſter Apoſtolis omnibus & ſingulis in ſolidum Eccleſiam ſuam fundandam, docendam, & regendam commiſit, ea tamen lege adiecta, ut Petrus inter eos primatum gereret & caput eſſet collegii illius Apoſtolici, eo fine ſcilicet, ut praeter communem cum aliis curam, unitatis conſervandae in exercendo regimine ſollicitudo praecipue & ſpecialiter illi competeret. Ideoque, ut conſilium illud Apoſtolis ſignificaret, Petrum Chriſtus veluti petram atque fundamentum ad Eccleſiam aedificandam conſtituit. Praeterea ſermone ad illum coram ceteris ſpecialiter directo, claves Eccleſiae poſtmodum ipſi tradendas ſpopondit cum poteſtate ligandi atque ſolvendi. Quae pollicitatio Petro facta ad ceteros quoque Apoſtolos pertinebat & ad Eccleſiam univerſam eiuſque paſtores in futurum praeficiendos, ſcilicet ut ſcirent omnes pontificii, poteſtatem ſemper cum Petri, Eccleſiae capitis, communione & unitate retinendam; ad quod ipſe praecipue cum poteſtate ligandi contumaces huic unitati cogere poſſet.

III. Executio quae hanc pollicitationem ſecuta eſt, Apoſtolis ipſis, atque adeo Petro ex illis uni, poteſtatem plenam antea promiſſam contulit. Sed paullo poſt ſeorſim auctoritas paſcendi univerſi gregis Petro conceſſa eſt. Quibus verbis promiſſa Petro capitis poteſtas pro tuenda unitate in univerſalis Eccleſiae regimine illi prae ceteris indulta eſt. Aliquid enim ſpecialiter datum neceſſe eſt intelligi per ſententiam Domini ter repetitam poſt acceptam communiter eamdem cum aliis poteſtatem.

Ceteri quippe Apoſtoli ſic una poteſtate inſtructi ſunt in ſolidum, ut

ut eius inter ſe diviſionem faciendam & verbis Domini & ex operis mandati natura non ignorarent. Praeceperat Chriſtus, ut irent ipſi, & univerſi orbis homines perſonaliter inſtituerent. Porro quum ſinguli terras omnes peragrare non poſſent, exſecutio mandati, diviſione provinciarum inter ſe facta, illis aggredienda erat; quae tamen partitio non impediebat, quin ſolidum ius adminiſtrationis penes unumquemque remaneret. Illo vero iure uti poterant etiam in alienis provinciis, ſi aut proprii Apoſtoli abſentia aut Eccleſiae utilitas eam curam expoſceret. Quod ſimile eſt tutorum poteſtati, quos teſtator liberis ſuis plures teſtamento dedit. Tutelae ius in ſolidum ſingulis competit in caput liberorum, atque adeo in patrimonii adminiſtratione. Sed ſi ſparſum ſit patrimonium per varias regiones, vel alias quoque ob cauſſas, adminiſtratio dividi poteſt inter tutores: qui propterea non amittent ius illud ſolidum & commune, quod habent in tutela gerenda, licet teſtator quoque uni e tutoribus ſpecialem adminiſtrationis curam contulerit. Sane compertum eſt, Apoſtolos orbis regiones inter ſe diviſiſſe, Spiritu ſancto eos ad partium aſſignationem excitante, ut poſtea oſtendemus. Petrus quoque partem ſibi excolendam aſſumſit, quemadmodum & Paullus & reliqui Apoſtoli praeſtitere. Sed Petrus, praeter ſpecialem ſibique aſſignatam partem, univerſum gregem a Chriſto paſcendum, & in unitate regendum ſuſcepit.

IV. Quare dicendum eſt, ex Chriſti inſtituto regiminis eccleſiaſtici formam hanc eſſe, ut diverſis paſtoribus committatur, quorum unus ſit caput collegii ad tuendam unitatem; id eſt, ut politicorum verbis res explicetur, ſtatus Eccleſiae eſt monarchicus ex ariſtrocratico regimine temperatus.

V. Antequam vero auctoritas illa ad regimen perpetuum Eccleſiae proponatur, diſtinguenda ſunt privilegia perſonalia Apoſtolis conceſſa, quae illorum obitu exſtincta ſunt, a poteſtate reali, quae in ſucceſſores eorum manavit. Haec privilegia in eo verſabantur, quod Apoſtoli a Chriſto ipſo in collegium allecti erant, excepto Matthia, quod teſtes fuerunt eorum, quae docuit, & mirabilium rerum, quas patravit, quod a Spiritu ſancto in verae fidei profeſſione eruditi, nec fallere nec falli poterant in docendis populis tum verbo tum ſcripto. Quartam, quae adhiberi ſolet, notam, de praedicando per univerſum orbem Evangelio, inferius diſcutiendam remitto.

VI. His demtis, reliqua omnis, quae Apoſtolis collata eſt a Chriſto, auctoritas, ut penitus neceſſaria eſt ad Eccleſiae continuum regimen, ita in ſucceſſores Apoſtolorum univerſa pertranſiit. Huius conferendae pollicitatio Chriſti praeceſſit, quam deinde ſuo tempore exſecutio ſubſecuta eſt. Conſilium ſuum de conſtituenda Eccleſia & eius regimine, quamdiu Eccleſia perſeveraret, aperuit verbis

bis illis notiſſimis, directis ad Petrum: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram aedificabo Eccleſiam meam, & portae inferi non praevalebunt adverſus eam. Tibi dabo claves regni caelorum; & quodcumque ligaveris ſuper terram, ligatum erit & in caelis; & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in caelis.* Oratio iſta ad Petrum directa, qua Eccleſiae aedificandae & regendae conſilium proponitur, duos continet articulos; alterum de poteſtate danda, quae clavium traditione futura ſignificatur; alterum de modo illius tradendae.

VII. Quod ad primum attinet, in dubium vocari non debet, quia poteſtas conferenda ad omnes pertineret Apoſtolos: quoniam, quum ad Eccleſiae adminiſtrationem ſelecti fuiſſent a Chriſto, fieri non poteſt, quin de illa, quam habituri erant, parte eo in munere Dominus cogitaverit; ſicut aperte docent Cyprianus, Hieronymus, Optatus, Auguſtinus, & veteres omnes, qui pollicitationem Petro factam omnes Apoſtolos reſpicere aſſeverant. Quod attinet ad ſecundum, certum eſt ex iiſdem illis auctoribus, magnam huius pollicitationis partem reſpicere Petrum prae ceteris Apoſtolis, ex eo, quod illa, quae reliquis confertur, auctoritas promittitur verbis ad Petrum directis, quibus ipſe quoque petra, ut fundamentum Eccleſiae futurum, nuncupatur. In quo ſingulariter unitatis Eccleſiae myſterium adnotavit Cyprianus & alii eum ſecuti, hoc nempe fuiſſe conſilium Chriſti differentis in adloquendo ſingulariter Petro eique promittenda, quae communis illi futura erat cum collegis ſuis auctoritate, ut unitatem ab uno incipientem demonſtraret, ſcirentque omnes Apoſtoli & eorum ſucceſſores, ſic eſſe fundandam per diverſas regiones Eccleſiam, ut nihil diſcreparet ab unitate; cuius primus ille unus erat origo, radix, & prima fundamenti petra, quemadmodum recte obſervavit Optatus Milevitanus.

VIII. Quod promiſerat Chriſtus apud Matthaeum, ſe facturum aliquando, partim perfecit antequam excederet e vivis, data eximia illa Euchariſtiae conficiendae Apoſtolis omnibus poteſtate. Poſt reſurrectionem vero, plenam Apoſtolicam auctoritatem collegio Apoſtolorum contulit, ſervato eodem diſcrimine, quod in pollicitatione adnotavimus. Poſtquam in eos inſufflaſſet, formula ſolemni uſus dixit: *Accipite Spiritum ſanctum. Sicut miſit me vivens Pater, ita & ego mitto vos. Euntes in univerſum mundum, praedicate Evangelium omni creaturae. Quorum remiſeritis peccata, remiſſa ſunt; & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Quibus verbis continetur univerſa auctoritas neceſſaria ad regendam Eccleſiam; quae ad Epiſcopos Apoſtolorum ſucceſſores manavit, ius docendi Evangelium, adminiſtrandi Baptiſmum, & in eo conſignandi ad dandum Spiritum Sanctum, (quae duo coniungi debebant, ut diſcimus ex Actis) ius ligandi ſive retinendi peccata, id eſt, cenſuris adverſus reos utendi, poteſtas quoque ſolvendi tum a cenſuris ipſis, tum a peccatis, & poſtremo auctoritas

mittendi alios ad idem miniſterium implendum, quemadmodum Chriſtus miſſus fuerat a patre cum eadem ſubſtituendi poteſtate; in quo conſiſtit ius ordinationis. Attamen noluit Dominus Petrum praetermittere, quin eum quoque ſolum alloqueretur in exſecutione promiſſi, quod ad eum ſolum directum fuerat. Quare Chriſtus triplici interrogatione Petrum provocatum, an ſe amaret, ter paſcendi oves & agnos ſuos poteſtate ornavit. Non dubitant veteres, quin haec paſcendi gregem auctoritas, quae omnia regiminis epiſcopalis munia uno verbo complectitur, verbis quoque illis cum Apoſtolis communicata fuerit, ſed ita, ut myſterium unitatis ab uno profectae conſervaretur, ut ſuperius monuimus. Hoc ſignificare voluit Innocentius I. quum ait, epiſcopatum exordium ſumſiſſe a Petro, & poſt eum Leo primus; quoniam eius inſtitutio promiſſa fuit Petro, & eo pacto ad ceteros Apoſtolos manavit. Pari quidem praediti erant conſortio honoris & poteſtatis cum Petro; ſed haec initium ſumit a Petro, ut unitas Eccleſiae demonſtretur, ſicut loquitur Cyprianus, & ut capite conſtituto, ſchiſmatis tollatur occaſio, quemadmodum loquitur Hieronymus. Quare ſicut in Apoſtolos nullum cadere poterat erroris aut ſchiſmatis periculum, atque adeo nullae contra illos cenſurae locum habere poterant, nulla quoque Petro in illos competebat iudiciaria auctoritas. Ad illud ſolum tenebantur, ut, quas fundabant Eccleſias, ſubiicerent unitati & petrae primariae adiungerent, ne alioqui ſchiſmaticae eſſent, ut monuit Optatus.

IX. Hic quaeri poteſt, an ſaltem in mittendis Apoſtolis ius aliquod ex vi primatus Petro competeret. Quod in eam incidit diſcuſſionem, quam nos facturos monuimus, an ius per univerſum orbem praedicandi, quod Apoſtolis collatum fuit, ſit privilegium perſonale, an vero ſit poteſtas realis. Omnibus perſuaſum video, hanc poteſtatem in Petro fuiſſe ordinariam, quae tranſeat in ſucceſſores; in aliis vero Apoſtolis fuiſſe extraordinariam ſive delegatam, quae morte illorum exſtincta fuerit. Quae diſtinctio poteſtatis extraordinariae & ordinariae quum nullo ſcripturae fundamento nitatur, immo vero diſertis illius verbis repugnet, quae de omnibus in commune Apoſtolis loquitur, nos, ut puto, veriorem & faciliorem inſiſtemus viam in hac difficultate ſolvenda. Exiſtimamus ergo, poteſtatem docendi per univerſum orbem toti Apoſtolorum collegio conceſſam & ſingulis e collegio, quatenus univerſitati competit, remanſit in Eccleſia penes Epiſcoporum collegium, & praecipue penes collegii praeſidem; quatenus autem ſingulis Apoſtolis erat data, eorum morte exſtincta fuit.

X. Iſta definitione poſita, ſupereſt, ut reſpondeatur quaeſtioni propoſitae, an Petro ius competeret mittendi aliquem ex Apoſtolis, etiam invitum. Quae inutilis omnino eſt quaeſtio; nec dubitari poteſt, quin, cui totum competit, partem aliquam ſibi eligere poſſit. Ut au-

autem iſtae diſſenſionum occaſiones praeciderentur, prudenter provincias inter ſe partiti ſunt Apoſtoli, praecipue quum nullus eorum poſſet omnes peragrare. Exemplo autem iſto miſſiones in barbaricas regiones, id eſt, extra Romani imperii terminos ſitas, ſynodus Conſtantinopolitana reſervavit iis Epiſcopis, qui earum curam gerere ſolebant, ſcilicet praecipuis thronis erga provincias ſuis tractibus viciniores. Ea de cauſſa Alexandrinus Epiſcopus Aethiopiae conſulebat, Antiochenus Indiarum Eccleſiis, Caeſarienſis in Cappadocia maioris Armeniae Eccleſias ordinabat; quod ius deinde, poſt ſubiectam Conſtantinopolitanae ſedi Caeſaream, in illam devolutum eſt. Romanus iure patriarchico Occidentis quoque provincias in barbarico conſtitutas curabat; quamvis iure primatus omnibus conſulere poſſet, ſaltem negligentibus ſuum officium reliquis Patriarchis.

XI. Sed, ut ad primum conſilium Chriſti in Eccleſiae regimine inſtituendo redeamus, ex ſuperius dictis patet, collatam collegio Apoſtolorum regendi auctoritatem, ea lege, ut Petrus praeeſſet Eccleſiae unitati, eamque cuſtodiret. Defunctis autem Apoſtolis non eſt everſa ſemel conſtituti regiminis forma & nova ſubſtituta; praecipue quum prior illa neceſſaria non eſſet temporibus Apoſtolorum, niſi quatenus intererat, formam regiminis ſemel conſtituere, quae in perpetuum eſſet obſervanda. Itaque in Epiſcopis, quos Apoſtoli in locum ſuum ſubſtituerunt, debet vigere idem adminiſtrationis & regiminis ſtatus. Rerum ſumma & infallibilis poteſtas erit in collegio Epiſcoporum coniuncto cum praeſide unitatis. Haec eſt enim ſententia horum verborum, *ſuper hanc petram aedificabo Eccleſiam meam, & portae inferi non praevalebunt adverſus eam*, id eſt, adverſus Eccleſiam aedificatam ſupra petram, coniunctam nempe & adhaerentem petrae ſive praeſidi unitatis. Porro quum Petrus fuerit conſtitutus a Domino petra & caput unitatis Eccleſiae, ſine dubio is Epiſcopus, qui Petri locum poſſidebit, dignitatem quoque & auctoritatem capitis in ſe ſuſcipiet. Locus autem Petri eſt Eccleſia Romana, ut inter ceteros diſerte docuit Cyprianus. Ex quo ſequitur, in Epiſcopo Romano reſidere primatum in Eccleſiae regimine a Chriſto conſtitutum. Quare poterit ille ex officio & vi poteſtatis ſibi collatae unitatem tueri, erudiendo ignaros, & contumaces ligando ſive cenſuris percellendo, cuiuſcunque ſint conditionis, ſive Epiſcopi & clerici, ſive laici. Vnitas autem violari poteſt aut haereſi aut ſchiſmate. Exercere ergo poterit poteſtatem illam in his unitatis ſciſſionibus: quae tamen ſi a parte Eccleſiae non contemnenda ſiant, ut maiori cum fructu remedia adhibeantur, adhibita Epiſcoporum ſynodo, quae collegium univerſum repraeſentat, docendi ſunt, qui errant, & corrigendi niſi reſipiſcant, Petri Apoſtoli exemplo, qui eam formam ſecutus eſt in controverſia dirimenda de ſervandis ritibus legalibus. Eadem quo-

que

que diſtinctione adhibita Leo I. poſt damnatam a ſe cum ſynodo Romana Eutychianam haereſim, Legatos ſuos in Orientem miſſos monuit (6), ut communionem negarent iis Epiſcopis, qui ſuae ſententiae ſubſcribere nollent; ſi autem magna pars Epiſcoporum refragaretur, tum a Marciano Imperatore ſynodum generalem cogendam peterent, in qua renitentes doceri poſſent.

XII. Auguſtinus ait, Petrum Eccleſiae perſonam repraeſentaſſe, quando illi datae ſunt claves, quae tunc ſunt datae Eccleſiae. Caietanus & alii aiunt, datas Eccleſiae, id eſt, in Eccleſiae utilitatem: quae explicatio eſt frigida. Gerſon ait, datas Eccleſiae fontaliter, ut Eccleſia eas deinde daret Petro & reliquis: quae falſa, quia poteſtas ſpiritualis data eſt tantum miniſtris principaliter. Coeffeteau ait, datas Eccleſiae, id eſt, Petro & eius ſucceſſoribus; quae ſapit ſtylum curiae Romanae. Mihi videtur, datam Petro poteſtatem, quia repraeſentabat Eccleſiam ob primatum inter diſcipulos, inquit Auguſtinus, datam ergo Eccleſiae, id eſt, corpori myſtico Chriſti, quod conſtat ex Epiſcopis & plebe fideli. Eccleſia eſt plebs ſacerdoti adunata, inquit Cyprianus. Data eſt ergo poteſtas Petro principaliter, & in eo omnibus Apoſtolis & Epiſcopis in perpetuum, ut eam in Eccleſiae unitate exerceant; extra quam unitatem poteſtas illa ſpiritualis eſſe non poteſt. Data Eccleſiae, quae eligit miniſtros & ordinat, & ſtatim poteſtas huic data a Chriſto communicatur ordinibus. Claves datae Petro, ceteris deinde communicandae (7), ut ait Optatus.

XIII. Pares honore & poteſtate Apoſtoli. Varie hoc intelligitur. Bellarminus quoad amplitudinem in ſubditos pares, ſed inter ſe impares quoad modum regiminis, quod ſoli Petro commiſſum eſt. Puta, pares fuiſſe inter ſe in omnibus, regimen quoque illis commiſſum quoad ſervandam unitatem. Sed in exſecutione paris illius poteſtatis tenebantur Apoſtoli fundare Eccleſias in unitate; cuius caput quum eſſet Petrus, illius communioni eas ſubiicere tenebantur, ut docet Optatus. Ceterum ipſi unitatem quoque conſervabant, violatores corrigendo, ut fecit Paullus in epiſtola ad Corinthios. Quod manavit in Epiſcopos, qui ius idem habent, ita tamen, ut ſinguli & univerſi ab unitate capitis pendeant.

Statim atque Chriſtus doctrinam ſuam propalare incepit, multos habuit ſectatores, qui diſcipuli vocantur generali nomine in Evangelio. Ex eorum numero duodecim ſelegit perpetuos ſibi comites futuros, individuos in comitatu & in convictu, ut loquitur Tertullianus. Eorum nomina recenſent Evangeliſtae Matth. X. Marci III. & Lucae VI. Verba Matthaei: *Duodecim Apoſtolorum haec ſunt nomina: Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius, Iacob Zebedaei, & Ioannes frater eius, Philippus & Bartholomaeus, Thomas &* Mat-

(6) *Vide lib.* 5. *de concord. cap.* 8. §. 3. (7) *Vide Caſſian. lib.* 3. *de incarnat. cap.* 12.

Matthaeus publicanus, *Iacobus Alphaei*, *&* *Lebbaeus cognominatus Thaddaeus* (qui Iudas Iacobi dicitur Lucae VI.), *Simon Cananaeus*, *&* *Iudas Iſcariotes*, *qui & tradidit illum*, id eſt, Chriſtum. Illos vero per gradus veluti quoſdam ad plenam Apoſtolatus functionem evexit; cuius praecipuae partes ad tempus ſuſcitati e mortuis Chriſti quum pertinerent, integram tunc poteſtatem illis contulit. Interim vero praeſens & in hominum convictu degens, in rudimentis & veluti tirociniis quibuſdam Apoſtolatus eos exercuit, augendo illos ipſo Apoſtolorum nomine; cuius origo non aliunde petenda eſt, quam ex uſu Graecanicae linguae apud Iudaeos Helleniſtas, qui Miſſos cum mandatis ἀποστόλους vocabant, quos Legatos Latine dixeris, ut 3. Reg. cap. XIV. ex ſeptuaginta interpretum verſione redditur *Apoſtolus*, qui Hebraice שלוח. Quae dictio in Thalmudicis libris eos ſignificat, qui decimas atque alia percipiebant, & ad Levitas deferebant; qui dicuntur ἀποδεχεῖς ſive ſuſceptores in edicto Auguſti ad Aſiae civitates, & eorum functio ἀποστολὴν apud Iulianum in epiſtola ad Iudaeos & apud Epiphanium; quod nomen manſit poſt urbis excidium. Nam Patriarcharum in diſperſione conſtitutorum aſſeſſores vocabantur ἀπόστολοι, teſte Epiphanio. In codice Thedoſ. tit. de Iudaeis, Apoſtoli vocantur, qui ſummam pecuniae a Synagogis exactam ad Patriarchas ſuos reportabant. Chriſtus itaque, quos mittere decreverat velut Legatos ad mandata ſua in populos perferenda, fructumque caſtigatae vitae velut decimas ad ſe reportandum, Apoſtolos dixit; qui Chriſti legatione fungebantur, ut loquitur Paullus. Porro Apoſtoli dictionem ἀπὸ τοῦ ἀποστέλλειν derivatam non ſolum docet Grammatica, ſed etiam verba Marci cap. III. Καὶ ἐποίησε δώδεκα, ἵνα ὦσι μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύττειν.

XIV. Duodecim numero eligit Chriſtus, quoniam ſpiritale regnum exſtructurus exprimere voluit reipublicae Iudaicae imaginem, quo clarius appareret, regni aeterni promiſſiones in ipſo ſolide impletas. Sicut enim tribus duodecim, ita duodecim erant phylarchae eximia dignitate, ad quam alludunt verba Chriſti Matthaei XIX. & Lucae XXII. quemadmodum docuit vir eruditiſſimus Hugo Grotius, in adnotatis ad caput decimum Matthaei & alibi. Proceres ſeu capita cuiuſque tribus (ideo dicti phylarchae) in veteri ſtatu regni Iſraëlitici proxime ad regiam maieſtatem accedebant, & in publicis coetibus iuxta eius ſolium ſedebant in ſellis curulibus. Vnde Chriſtus in iudicando confeſſuros ſecum Apoſtolos in duodecim ſedibus pollicetur Matthaei XIX. Enimvero quoniam in regno Iſraëlitico duo primi loci erant τῶν φυλάρχων tribuum Iudae & Ioſephi, hos honores videtur depoſcere Salome filiis ſuis Iacobo & Ioanni, petens, ut alter ſedeat a dextris, alter a ſiniſtris in regno Chriſti, Matthaei XX. Quamquam autem ob duplam Ioſephi liberorum portionem factae

erant

erant tribus tredecim, ſolent tamen plerumque nominari duodecim Actor. XX. Iacobi I. quia Levitica nullas habebat ſedes ſeorſim, ac proinde nec proprium μερίδα κλήρου.

§. XV. Diximus, Apoſtolos initio electos a Chriſto, ſcilicet ut teſtes eſſent vitae, doctrinae, & reſurrectionis eius, Ioannis XV. *Et vos teſtimonium perhibebitis, quia ab initio mecum eſtis.* Adde Actor. I. & X. Vnde (8) Paullus ſe Apoſtolum praedicat, quia vidit Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Recte igitur Tertullianus in libro de Pudicitia ait, Apoſtolos aſſumtos a Chriſto, ut *teſtes omnium geſtorum eſſent.* Idem de Praeſcript. cap. XX. *Quis integrae mentis credere poteſt, aliquid eos ignoraſſe, quos magiſtros Dominus dedit, individuos habitos in comitatu, in diſcipulatu, in convictu?* Paullinus Nolanus in epiſt. XI. *Quia Apoſtoli in orbem terrarum mittendi forent ad omnium gentium informationem, non auribus tantum, ſed & oculis praedicandam fidem capere debebant; ut quod firmius didiciſſent, conſtantius edocerent.* Primus gradus poteſtatis, quam Chriſtus illis contulit, ſubſtitit in eo, ut intra Palaeſtinae fines Iudaeos ad melioris vitae ſuſceptionem hortarentur & ad Chriſtum audiendum pertraherent, a qua accepturi eſſent cetera, quae ad ſalutem & regnum caeleſte, quod proximum erat, ipſis erant neceſſaria, addita poteſtate miracula patrandi ad obſignationem eorum, quae docebant (9). Deinde vero guſtum quemdam illis dedit pleni, quod exercere aliquando debebant, magiſterii, verbis illis celebratiſſimis, quibus poſt profeſſionem de divinitate Chriſti editam a Petro, huius fidem eximio praemio rependit, & conſilium ſuum de conſtituendo in futurum Eccleſiae ſuae regimine aperuit. Matthaei XVI. *Beatus es Simon Bar-Iona; quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed pater meus, qui in caelis eſt. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram aedificabo Eccleſiam meam, & portae inferi non praevalebunt adverſus eam. Et tibi dabo claves regni caelorum. Et quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in caelis; & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in caelis.*

§. XVI. Pro aperta & libera nominis ſui confeſſione a Petro facta voluit Chriſtus illi reponere aliquid ſublime, quod ad Eccleſiam quoque ſuam pertineret, quae fidei illi potiſſimum inniti debebat. Quod ut perficiat, orditur a mutatione nominis; adeo ut, qui Simon Bar-Ionae proprio & familiari nomine vocabatur, eſſet in poſterum Cephas ſive Petrus; communicato illi nomine appellativo Chriſti, qui petra dicitur & lapis angularis aedificii ſpiritalis. Ex illa communione nominis voluit intelligi adſciſcendum Petrum in ſocietatem illius aedificii conſtruendi, & in eo opere dirigendo proximum a Chriſto, & auctoritate ab eo derivata principalem admini-

(8) I. Cor. 9.

(9) *Matth.* 10. & *Marc.* 3.

niſtrum futurum. Quod non ex coniecturis ducitur, ſed ex ipſis Evangelii verbis. Rationem enim redditurus Chriſtus, cur novum Petro nomen contuliſſet his verbis: *Tu es Petrus*, ſubiungit: *& ſuper hanc petram aedificabo Eccleſiam meam*, id eſt, te praecipuum Eccleſiae aedificandae fundamentum adſciſcam, tibi, ut praecipuae poſt petram Chriſtum petrae Eccleſia innitetur. Quod ab eius ſoliditate recedet, corruet aedificium; nec poterit primariae & angulari Chriſti petrae coniungi, quod nexum non fuerit cum ſecunda illa petra, quae toti aedificio velut fundamentum proximum a Chriſto ſubſternitur.

Sane propoſito mutati nominis conveniebat, ut novitatis huius ratio aperiretur. Ita de Abrahamo dictum, quando ex Abram factus eſt Abraham (10). *Nomen tuum erit Abraham, quia patrem te multarum gentium conſtitui.* Sic de Iacobo (11): *Iſraël erit nomen tuum. Nam ut principem te geris apud angelos & homines*. Eodem modo Chriſtus ait: Petrus a me nominaris, quia eris quaſi petra in aedificio Eccleſiae. Obſervandum hic eſt, Chriſtum Syriaca lingua locutum, qua nomen *Cephas* Simoni indidit, ut docet Ioannes cap. I. ubi ſtatim a vocatione promiſſa eſt Simoni nominis mutatio, quae poſtea apud Matthaeum exhibetur: *Tu es Simon filius Ionae. Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus*. Eadem illa vox *Cephas* Syriace & petram ſignificat & hominem Petrum. Hieronymus in caput ſecundum ad Galatas: *Non quod aliud ſignificet Petrus, aliud Cephas; ſed quod nos Latine & Graece petram vocamus, Hebraei & Syri propter linguae inter ſe viciniam Cepham nuncupent*. Quare non eſt, quod exiſtimemus, Petrum eſſe nomen appellativum a petra ductum, ut Ciceronem a cicere, Lentulum a lente; quamvis aliter viſum fuerit Auguſtino ob non expenſam iſtam Hieronymi animadverſionem; ſed eſt nomen proprium, translatum cum ſua ſignificatione in ſermonem Graecum. Recte autem Matthaeus vel eius Graecus interpres, Ioannes quoque, vocis Hebraeae genus mutavere, quia vir petra dici non poterat, ſalva Graeci ſermonis regula. Ex eadem conſideratione factum, ut ſuper petram aedificari dicatur Eccleſia, non autem ſupra Petrum, quia dictio Πετρος uſitate non ſignificabat, quod Chriſtus volebat indicatum, nempe ſaxum tale, ſuper quod aliquid aedificari ſoleat. Quare mutatio generis facta eſt eleganter & opportune in lingua Graeca, quum eadem dictio *Cephas* retineatur in Syriaco ſermone.

XVII. Quiſnam vero ſit futurus effectus huius pollicitationis, explicat Matthaeus ſequentibus verbis, Petro ſcilicet tradendas regni caeleſtis claves, ut earum miniſterio ligare poſſit & ſolvere, claudere & recludere, omneſque miniſterii Apoſtolici partes pleno iure & ſpe-

(10) Gen. 17. (11) Gen. 32. & 35.

ciali, quamvis non ſolus, exercere. De quo poſtea agetur, & docebitur, Chriſtum impleviſſe, quod hic ſpoponderat, data Apoſtolis omnibus & Petro auctoritate Apoſtolica, cum eo diſcrimine, quod hic ſignificatur.

XVIII. Haec quidem interpretatio ſatis aperta eſt. Sed in negotio tanti momenti neceſſe eſt, ut vetuſta Patrum traditione fulciatur, ne videamur novam doctrinam orbi Chriſtiano invehere, ut contra ſui animi ſenſum Novatores conqueri ſolent. Quod abunde quum praeſtitum fuerit a viris eruditis, nos pauca veterum teſtimonia ſeligemus, quae univerſalis Eccleſiae mentem manifeſtius aperiunt. Sane ex iſto Matthaei & altero Ioannis loco collegere Patres, Petrum conſtitutum fuiſſe a Chriſto Apoſtolici coetus caput, principem, & coryphaeum, remanente apud Chriſtum eximia illa & ſuprema capitis dignitate & auctoritate; de quo copioſe egimus ſupra. Petrus autem ea ratione caput dicebatur, qua Samuel dicebat, Saulem factum fuiſſe caput in tribubus Iſraël 1. Reg. XV. Et Eſaias cap. VII. Raſin vocat caput Damaſci, & filium Romeliae caput; velut a Pacato Drepanio Praefectus dicitur provinciae caput, & vir caput mulieris ab Apoſtolo (12); ut ſignificetur praecipua quaedam auctoritas iuxta ſubiectam materiam in eo, qui dicitur caput.

XIX. Chryſoſtomus homilia ſecunda in Pſalmum quinquageſimum, ὁ στυλος της Ἐκκλησιας, ἡ κρηπις της πιστεως, ἡ κεφαλη του χορου των Ἀποστολων ὁ Πετρος, *Columna illa Eccleſiae, illa fidei baſis, illud Apoſtolici chori caput Petrus*. Philippus Caeleſtini Legatus Synodum Epheſinam alloquens: *Non ignorat*, inquit, *veſtra beatitudo, totius fidei vel etiam Apoſtolorum caput eſſe beatum Apoſtolum Petrum*, ὐκ ἀγνοει ὑμων ἡ μακαριοτης, ὁτι ἡ κεφαλη ὁλης της πιστεως ἡ καὶ των Ἀποστολων ὁ μακαριος Πετρος Ἀποστολος. Quod relatum eſt in acta Synodi abſque cuiuſquam interceſſione. Caput Apoſtolorum dicitur quoque ab Optato Milevitano, Hieronymo, & primatum vel principatum Apoſtolatus gerere ab Auguſtino.

XX. Optatus Milevitanus Epiſcopus libro ſecundo adverſus Parmenianum eo verbo utitur, & rationem eius appellationis profert, ſcilicet, ut Apoſtoli ſcirent, Eccleſias in unitate cum Petro fundandas & regendas, eumque ſchiſmaticum & a compage corporis alienum, qui propriam ſibi Eccleſiam & a capitis ſive Petri communione alienam vindicaret. *Negare non potes, ſcire te, in urbe Roma Petro primo cathedram epiſcopalem eſſe collatam, in qua ſederit omnium Apoſtolorum caput Pe..us, unde & Cephas appellatus eſt; in qua una cathedra unitas ab omnibus ſervaretur, ne ceteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſque defenderent; ut iam ſchiſmaticus & peccator eſſet, qui contra generalem cathedram alteram collocaret*. In quo loco expenden-

(12) Epheſ. 5.

Digitized by Google

[illegible] amolienda eſt macula, qua ſolet adſpergi a Novatoribus Optatus, ignorationis linguae Hebreae, ac ſi putaſſet, Cepham deductum eſſe a dictione Graeca κεφαλη. Hoc tantum voluit, Cepham dictum a Chriſto, ſive petram, cui collegii Apoſtolici moles compaginari deberet. Quamvis nihil quoque vetat, quin ad nominum in ſono ſimilitudines alluſerit, Cephae cum κεφαλη, quae in rei ſignificatione congruebant. Quod a Gregorio Nazianzeno & aliis Graecis uſurpatur in voce πασχα; quam licet ab Hebraeo *Phaſe* ductam non ignorarent, ad paſſionem Chriſti ſignificandam retulerunt, ἀπο τȣ παχειν, quia & ſonus verborum & rei myſticae ſignificatio in idem congruebant.

XXI. Sed ad ſententiam Optati ut redeamus, tria praecipua docet, quae non a Catholicis ſolum, ſed neque a Parmeniano Donatiſta negari poſſe contendebat, a Chriſto unam ſolam cathedram conſtitutam in Eccleſia, eamque Petro collatam in urbe Roma, qui hac ratione factus eſt caput Apoſtolorum: porro unitatem ab omnibus Apoſtolis ſervandam in illa una cathedra; ne, ſi ab eius unitate recedentes in Eccleſiis aedificandis aliam cathedram conſtituerent, ſchiſmatici & peccatores haberentur. Nullum erat periculum, ne ſciſſa unitate Eccleſiae, Apoſtoli proprias ſibi eccleſias defenderent, ſeiunctas a communione Petri. Sed regiminis ſemel conſtituti forma expoſcebat, ut ſciremus, Apoſtolos quoque ipſos huic regulae a Chriſto praeſcriptae ſubditos fuiſſe. Pares quidem in ceteris erant Petro; ſed in retinenda unitate eum reſpicere debebant, ut totius collegii caput & rectorem unitatis, quemadmodum uberius explicabitur.

XXII. Vnitatis itaque retinendae in corpore univerſo neceſſitas quum a Chriſto caput inſtituendum expoſceret, id ille pro ſua divina ſapientia praeſtitit; ſicut docuit Optatus, & diſerte quoque Hieronymus libro primo adverſus Iovinianum: *At dicis, ſuper Petrum fundatur Eccleſia, licet id ipſum in alio loco ſuper omnes Apoſtolos fiat, & cuncti claves regni caelorum accipiant, & ex aequo ſuper eos Eccleſiae fortitudo ſolidetur, tamen propterea inter duodecim unus eligitur, ut capite conſtituto, ſchiſmatis tollatur occaſio.* Chriſtus itaque inter duodecim illos Petrum ſelegit, caputque collegii Apoſtolici conſtituit, ut ſchiſmatum occaſionibus ſublatis, unitas Eccleſiae ſervaretur tum ab Apoſtolis, ſed praecipue ab Epiſcopis eorum ſucceſſoribus, qui hac ſingulari capitis poteſtate indigebant. Porro haec capitis auctoritas non impediebat, quin ex aequo ſuper omnes Apoſtolos Eccleſiae fortitudo ſolidata eſſet, ut obſervat Hieronymus, quum fideles ſuperaedificati dicantur ſuper fundamentum Apoſtolorum (13), licet in eo prima eſſet, poſt lapidem angularem, Petri immobilis petra. Egregie nugas agunt, qui ex priore Hieronymiani loci clauſula ſecundum

(13) *Epheſ.* 2.

dum evertunt, vel e contrario, quum utraque a viro cordato profelatur, qui pugnantia inter ſe eadem periodo non concluderet. Caput Apoſtolorum eſt Petrus cum poteſtate diſſidia & unitatis ſciſſiones amoliendi; in quo ſpecialis illi cura prae ceteris Apoſtolis mandatur. Ex aequo tamen ſuper omnes Apoſtolos Eccleſiae ſoliditas conſtituitur, quia pari erant confortio poteſtatis praediti, ut inferius dicetur.

XXIII. Sed aequalitatem Apoſtolorum & praecipuum ius Petri, huiuſque doctrinae originem ex Evangelio petitam, docebit nos vetuſtior Optato & Hieronymo Cyprianus, cuius haec ſunt verba: *Loquitur Dominus ad Petrum: Ego tibi dico, quia tu es Petrus, & ſuper iſtam petram aedificabo Eccleſiam meam, & portae inferorum non vincent eam. Tibi dabo claves regni caelorum; & quae ligaveris ſuper terram, erunt ligata & in caelis. Et eidem poſt reſurrectionem ſuam dicit: Paſce oves meas. Et quamvis Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam parem poteſtatem tribuat & dicat: Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos, accipite Spiritum ſanctum, ſi cui remiſeritis peccata, remittentur ei, & ſi cui tenueritis, tenebitur; tamen, ut unitatem manifeſtaret, unitatis eiuſdem originem ab uno* (Petro) *incipientem ſua auctoritate diſpoſuit. Hoc erant utique & ceteri Apoſtoli, quod fuit Petrus, pari conſortio praediti & honoris & poteſtatis. Sed exordium ab unitate proficiſcitur, ut Eccleſia una monſtretur.* Ex quo loco diſerte habetur, Chriſtum auctoritate ſua diſpoſuiſſe originem unitatis in Petro, non ſolum, ut Eccleſiam unam eſſe demonſtraret, ſed ut unitatis quoque retinendae modum inſtitueret, aedificata ſupra petram Eccleſia, & data illi ſpecialiter paſcendarum ovium cura, ut docent prima huius loci verba. Quibus conſentiunt iſta eiuſdem Auctoris epiſt. LXXIII. ad Iubaianum: *Petro primum Dominus, ſuper quem aedificavit Eccleſiam, ut inde unitatis originem inſtitueret, poteſtatem iſtam dedit, ut id ſolveretur in caelis, quod ille ſolviſſet in terris.* Horum verborum & ſententiae Cypriani explicationem non aliunde ſumere debemus, quam ex Optato & Hieronymo, qui docent, ad Apoſtolos quoque pertinuiſſe, ut unitatem cum Petro, qui origo illius & caput inſtitutus erat a Chriſto, ſibi neceſſario retinendam eſſe ſcirent.

XXIV. Sed excipies, pari quoque conſortio honoris & poteſtatis praeditos fuiſſe Apoſtolos ex mente Cypriani; quod capitis auctoritatem imminuere videtur. Non me latent, quas Turrecremata, Caietanus, Bellarminus, & alii in expedienda iſta difficultate diſtinctiones adhibuerunt: quarum praecipua haec eſt, pares illos fuiſſe quoad amplitudinem rerum gerendarum, ſed non in modo & ordine agendi, id eſt, ut illi explicant, ſingulos Apoſtolos pleniſſimam habuiſſe poteſtatem in omnes Chriſtianos, ſed inter ſe fuiſſe impares; quoniam Petrus erat caput ceterorum. Attamen ſi quid in rebus iſtis video, con-

contraria via ineunda eſt ad mentem Cypriani felicius & facilius percipiendam. Pares erant in conſortio eiuſdem poteſtatis, tum in fundandis Eccleſiis, tum in iis erudiendis atque regendis. Etenim non ſolum Eccleſias ſinguli inſtituebant, ſed etiam docebant & regebant, ſchiſmata & diviſiones tollendo, ut fecit Paullus in Eccleſia Corinthiorum, & haereticos excommunicando, ut Hymenaeum & Phygellum. In quo pares erant Petro, qui ſuas quoque ſpeciales Eccleſias fundaverat, & iure ſibi cum ſingulis Apoſtolis communi regere poterat. Itaque ſuper omnes ex aequo Eccleſiae fortitudo ſolidata erat, ut docuit Hieronymus. Praeterea pares erant in Apoſtolatu, etiam inter ſe, quum neminem illorum Petrus nec ligare poſſet, nec ſolvere ob ſpeciale privilegium, quo in vera fide fuerant a Spiritu Sancto confirmati. Alioqui ſi ab officio deſciſcere per haereſes aut ſchiſmata potuiſſent, Petrus eos coëgiſſet, ne turbarent unitatem. Id ſolum ſupererat Petro collato cum Apoſtolis, quod eſſet caput unitatis, adeoque tenerentur Apoſtoli particulares Eccleſias ſubiicere huic unitati, ut docuit Optatus, cuius ſpecialis cuſtodia in univerſa Eccleſia erat penes Petrum. Vno verbo res iſta comprehendi poteſt. Pares Apoſtoli inter ſe & in apoſtolatu; ſed ratione habita ad unitatem Eccleſiarum ſervandam Petrus eximio iure & praecipuo erat caput unitatis, adeoque ſub illo reſpectu erat caput Apoſtolorum.

XXV. Quod ſi quis praefracte contendat, Cyprianum ſignificare, Apoſtolos omnino inter ſe pares abſque ullo diſcrimine, neque ratione unitatis retinendae, neque alia ulla ex cauſſa, is agnoſcet, ſe refragari Cypriano, qui manifeſte docet, diſpoſitam fuiſſe a Chriſto originem unitatis in Petro, aedificando Eccleſiam ſuper illam petram, & oves paſcendas illi committendo. Si reſpondeat, in eo reperiri inaequalitatem quamdam, reponam, tamen agnitam a Cypriano, qui, excepto illo caſu, in ceteris pares facit Apoſtolos. Vnde quemadmodum Optatus Petrum nuncupavit caput Apoſtolorum, ſic Auguſtinus, Cypriani in lectione aſſiduus, dixit, Petrum geſſiſſe primatum inter diſcipulos (14). Et alibi declarat, in eo fuiſſe Apoſtolatus principatum. Si quis modum loquendi, qui eſt apud Cyprianum diſerte conſcriptus, pares fuiſſe, ſed cum aliquo diſcrimine in origine unitatis, concoquere vel conciliare non poſſit, vel etiam Hieronymi verba, ita ſuper omnes ex aequo ſolidatam fuiſſe Eccleſiam, ut Petrus fuerit caput pro tollenda ſchiſmatum occaſione, loquatur ergo ille talis apertius cum Leone I. epiſt. LVIII., qui ſuperiores ſententias ſic expreſſit: *Inter beatiſſimos Apoſtolos in ſimilitudine honoris fuit quaedam diſcretio poteſtatis; & quum omnium par eſſet electio, uni tamen datum eſt, ut omnibus praeemineret.*

XXVI. Porro quum primatus iſtius originem ducamus a verbis Evange-

(14) *Enarrat. 1. in Pſalm. 108. Tract. 124. in Ioan.*

gelii, neceſſe eſt, eorum ſignificationem penitus inſpicere, [illegible] traditionem in eis interpretandis ſectari. In re quippe tanti momenti, quae regimen Eccleſiae perpetuum reſpicit, ingenio indulgere & coniecturis factiones in hac materia ſubortas fovere, alienum eſt a pii & ſinceri viri officio. Neque aliquid conſequetur, qui hac vita graſſabitur, quum divina Chriſti conſtitutio ad nos pervenire non poſſit, niſi cum ſcripturarum auctoritate & earum interpretatione, quam vetuſta & inconcuſſa traditio conſervavit, ut docuit Vincentius Lirinenſis.

Primatum itaque veteres ex eo deducunt, quod Chriſtus Petrum conſtituerit petram & fundamentum Eccleſiae aedificandae, quod illi claves regni caelorum ſe traditurum ſpoponderit, eaſque pollicitationes exſecutus fuerit, quando ei paſcendum gregem commiſit.

XXVII. Sane per petram iuxta litteralis ſenſus proprietatem univerſa Eccleſia, tum in Occidente, tum in Oriente, ſemper Petrum intellexit, neque ullus e Patribus hanc interpretationem reiecit: immo vero omnes & ſinguli illam, ut veram & genuinam, amplexi ſunt. Huic quidem receptae ab omnibus explicationi ſuperſtruere alias, quae huic primae & univerſali non officerent, aliqui tentarunt, ut Origenes & Ambroſius, qui ad litteralem ſenſum, quem ipſi quoque ponunt, moralem adiunxere, ad omnes fideles ea verba trahendo. Sic Epiphanius & alii, poſt agnitum petrae proprium ſenſum, de ipſa Petri perſona, alium quoque non ineleganter invexerunt explicandi & non evertendi primi cauſſa, ſcilicet de confeſſione fidei a Petro facta. Qua de re inferius agemus, & de Auguſtini ſententia, poſtquam litteralem illam interpretationem citatis veterum teſtimoniis adſtruxerimus.

XXVIII. Origines homilia VI. in caput XII. Exodi: *Vide magno illi Eccleſiae fundamento & petrae ſolidiſſimae, ſuper quam Chriſtus fundavit Eccleſiam, quid dicatur a Domino; Modicae, inquit, fidei, quare dubitaſti?* Item libro quinto in epiſtolam ad Romanos cap. VI. *Petro quum ſumma rerum de paſcendis ovibus traderetur, & ſuper ipſum velut ſuper petram fundaretur Eccleſia, nullius confeſſio virtutis ab eo, niſi caritas, exigitur.* Idem apud Euſebium lib. VI. hiſt. eccleſ. cap. XXV. Πετρος δε ἐφ' ᾧ οἰκοδομειται ἡ Χριστου Ἐκκλησια, ἧς πυλαι ᾅδου οὐ κατισχυσουσι. *Petrus, ſuper quem aedificata eſt Chriſti Eccleſia, contra quam inferorum portae non praevalebunt.*

Baſilius libro ſecundo contra Eunomium, ut doceret, appellationibus nominum non ſolas rerum ſubſtantias, ſed praecipue proprietates deſignari, hoc exemplo diſputationem ſuam illuſtrat. ὅταν γουν ἀκουσωμεν Πετρον, οὐ την οὐσιαν αὐτου νοουμεν ἐκ του ὀνοματος, ἀλλα των ἰδιωματων, ἃ περι αὐτον θεωρειται την ἐννοιαν ἐντυπουμεθα. Αὐθις γαρ ἐκ της φωνης ταυτης νοουμεν Πετρον τον του Ἰωνα, τον ἐκ Βηθσαϊδα, τον ἀδελφον Ἀν-

Ἀνδρεου, τον ἀπο ἁλιεων εἰς την διακονιαν της Ἀποστολης προσκληθεντα, τον δια πιστεως ὑπεροχὴν ἐφ' ἑαυτον την οἰκοδομὴν της Ἐκκλησιας δεξαμενον. *Hinc eſt, ut, quum Petrum, nomen videlicet hoc, audiamus, non ſubſtantiam eius intelligamus, ſed earum proprietatum, quae circa ipſum inſpiciuntur, ſenſum concipimus. Illico enim per hanc vocem intelligimus Ionae filium, qui fuit ex Bethſaida, Andreae fratrem, qui ex piſcatore in Apoſtolatus miniſterium vocatus eſt; qui quoniam fide praeſtabat, Eccleſiae aedificationem in ſe ipſum recepit.*

Idem (15) ad caput ſecundum Eſaiae ad verba illa, *Erit in noviſſimis diebus manifeſtus mons Domini*, poſtquam oſtendiſſet, ſuper Apoſtolos, tamquam ſupra montem, aedificatam eccleſiam, id peculiariter tribuit Petro: ἐκ των ὀρων ἦν καὶ Πετρος, ἐφ' ἧς καὶ πετρας ἐπηγγειλατο ὁ Κυριος οἰκοδομησειν αὐτου την Ἐκκλησιαν. *Vnus ex montibus erat Petrus, ſuper quam petram pollicitus fuerat Dominus ſuam ſe aedificaturum Eccleſiam.*

Gregorius Nazianzenus oratione XXVI.(16) ὁρᾳς των Χριστου μαθητων παντων ὀντων ὑψηλων καὶ της ἐκλογης ἀξιων, ὁ μεν πετρα καλειται, καὶ τους θεμελιους της Ἐκκλησιας πιστευεται. *Vides, quemadmodum ex Chriſti diſcipulis, magnis utique omnibus & excelſis, atque electione dignis, hic petra vocetur, atque Eccleſiae fundamenta in fidem ſuam accipiat.*

Chryſoſtomus ſaepe Petrum vocat fundamentum Eccleſiae & primum atque coryphaeum Apoſtolici coetus, ut libro ad eos, qui ſcandalizati ſunt (17). πρωτον των Ἀποστολων, την κρηπιδα της Ἐκκλησιας, τον κορυφαιον του χορου των μαθητων. *Primum Apoſtolorum, fundamentum Eccleſiae, principem coetus diſcipulorum.* Sermone primo de decem millium debitore (18): Πετρος ὁ του χορου των Ἀποστολων κορυφαιος, το στομα των μαθητων, ὁ στυλος της Ἐκκλησιας, το στερεωμα της πιστεως, ὁ της ὁμολογιας θεμελιος, ὁ της οἰκουμενης ἁλιευς. *Petrus chori Apoſtolorum princeps, os diſcipulorum, columna Eccleſiae, firmamentum fidei, confeſſionis fundamentum, orbis terrarum piſcator.* Idem (19) homilia quarta de verbis Eſaiae: τι δε ὁ Πετρος ἡ κρηπις της Ἐκκλησιας; *Quid autem Petrus baſis Eccleſiae?* Item homilia ſecunda in Pſalmum quinquageſimum (20): ὁ στυλος της Ἐκκλησιας, ἡ κρηπις της πιστεως, ἡ κεφαλη του χορου των ἀποστολων, ὁ Πετρος. *Columna illa Eccleſiae, illa fidei baſis, illud apoſtolici chori caput, Petrus.*

Illuſtris eſt Epiphanii locus in Ancorato cap.IX. (21) ἔδει τον πρωτον των Ἀποστολων την πετραν, την στερεαν, ἐφ' ἥν ἡ Ἐκκλεσια του Θεου ᾠκοδομηται, καὶ πυλαι ᾁδου οὐ κατισχυσουσιν αὐτης. πυλαι δε ᾁδου αἱ αἱρεσεις καὶ οἱ αἱρεσιαρχαι. κατα παντα γαρ τροπον ἐν αὐτῳ ἐστερεωθη ἡ πιστις, ἐν τῳ λαβοντι την

κλειν

(15) *Tom. I. pag.* 869.
(16) *Pag.* 453.
(17) *Pag.* 908.
(18) *Pag.* 6.
(19) *Pag.* 869.
(20) *Pag.* 1004.
(21) *Heic Marca admonuit, videndum eſſe locum & emendandum.*

κλειν των οὐρανων, ἐν τῳ λυοντι ἐπι της γης, ϗ δεοντι ἐν τῳ οὐρανῳ. *Sic enim ei, qui inter Apoſtolos primus eſſet, conſentaneum erat, ſolidae, inquam, illi petrae, ſupra quam eſt Eccleſia Dei fundata, & portae inferi non praevalebunt illi: quarum portarum nomine haereſes & haereſeon conditores intelliguntur. Omnibus quippe modis in eo ſtabilita fides eſt, qui caeli claves accepit, qui & in terra ſolvit & ligat in caelo.*

Cyrillus Alexandrinus libro primo in Ioannem cap. 1. pag. 131. Σιμωνα μεν οὐκετι καλεισθαι συγχωρει, φερωνυμως δε ἀπο της πετρας μετονομαζει Πετρον. ἐπ' αὐτῳ γαρ ἐμελλε την αὐτου θεμελιουν Ἐκκλησιαν. *Simonem eum iam non vocari patitur; ſed congrua ſimilitudine Petrum a petra vocari placuit, puta, ſuper quem fundaturus erat ſuam Eccleſiam.*

Aſterius Amaſeae Epiſcopus (22), cuius uberiorem locum alium inferius ponemus, in oratione de Petro & Paullo: αὐτος τοι οὐκ ἀμισθος ἀπηλθε, οὐδε ἀγεραστος· μακαριος δε ὀνομασθεις παρα του ὀντως μακαριου, πετρα καλειται της πιστεως, ϗ θεμελιος ϗ ὑποβαθρα της κατα Θεον Ἐκκλησιας. *Ille vero haud indonatus abiit, ac ſine praemio; quin potius ab eo beatus nuncupatus, qui eximie beatus eſt, fidei petra appellatur, fundamentumque ac baſis Dei Eccleſiae.*

XXIX. In eamdem ſententiam conſpirant Patres Latini vetuſtiores. Tertullianus libro de Praeſcriptionibus cap. XXI. *Latuit aliquid Petrum aedificandae Eccleſiae petram dictum, claves regni caelorum conſecutum, & alligandi in caelis & in terris poteſtatem.*

Cyprianus in epiſtola LXXI. *Petrus, quem primum Dominus elegit, & ſuper quem aedificavit Eccleſiam.* Idem epiſt. XL. *Deus unus eſt, & Chriſtus unus, & una Eccleſia, & cathedra una ſuper Petrum Domini voce fundata.* Et alibi.

Hieronymus libro primo adverſus Pelagianos cap. IV. & in cap. XVI. Matthaei: *Secundum metaphoram petrae recte dicitur ei: Aedificabo Eccleſiam meam ſuper te.*

Zeno Veronenſis Epiſcopus in ſermone de Circumciſione: *Non ſine ratione Simoni, ſuper quem aedificavit Eccleſiam Chriſtus, Petrus nomen impoſuit.*

Hilarius Epiſcopus Pictavienſis canone XVI. in Matthaeum: *O in nuncupatione novi nominis felix Eccleſiae fundamentum, dignaque aedificatione illius petra, quae infernas leges & tartari portas, & omnia mortis clauſtra diſſolveret. O beatus caeli ianitor, cuius arbitrio claves aeterni aditus traduntur, cuius terreſtre iudicium praeiudicata auctoritas ſit in caelo, ut, quae in terris aut ligata ſint aut ſoluta, ſtatuti eiuſdem conditionem obtineant & in caelo.* Idem in Pſalm. CXXXI. *Petrum, cui ſuperius claves regni caelorum dederat, ſuper quem*

(22) *Pag.* 143.

quem Eccleſiam aedificaturus erat, adverſus quam portae inferi nihil praevalerent, qui quae in terris vel ſolviſſet vel ligaſſet, ea in caelis vel ſoluta perſiſterent vel ligata. Et in Pſalm. CXLI. *Adeo, ut & firma ſuperaedificandae in ea Eccleſiae petra trepidaret*.

Ambroſius in verſibus ab Auguſtino laudatis. *Hoc ipſa petra Eccleſiae canendo culpam diluit*. Idem ad caput XXII. Lucae, ad illa verba, *Ego rogavi pro te*, ait: *Eidem autem ſupra dicenti: Tu es Chriſtus filius Dei vivi; reſpondet: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram aedificabo Eccleſiam meam. Et tibi dabo claves regni caelorum. Ergo, cui propria auctoritate regnum dabat, huius fidem firmare non poterat? quem petram dicit, firmamentum Eccleſiae indicavit*.

Auguſtinus in Pſalm. contra partem Donati, loquens de cathedra Petri in Romana Eccleſia: *Haec eſt illa petra, quam non vincunt ſuperbae inferorum portae*. Idem ſermone XV. de Sanctis: *Petrum itaque fundamentum Eccleſiae Dominus nominavit, & ideo digne fundamentum Eccleſia colit, ſupra quod eccleſiaſtici aedificii altitudo conſurgit*. Sed de illius ſententia ſtatim dicemus.

Leo I. ſermone ſecundo in anniverſario die aſſumtionis ſuae: *Manet ergo diſpoſitio veritatis; & beatus Petrus in accepta fortitudine petrae perſeverans, ſuſcepta Eccleſiae gubernacula non reliquit. Sic enim prae ceteris eſt ordinatus, ut dum petra dicitur, dum fundamentum pronuntiatur, dum regni caelorum ianitor conſtituitur, dum ligandorum ſolvendorumque arbiter, manſura etiam in caelis iudiciorum ſuorum definitione praeficitur, qualis ipſi cum Chriſto eſſet ſocietas, per ipſa appellationum eius myſteria noſceremus*.

Auctor libri de vocatione gentium lib. II. caput XXVIII. de Petro ait: *Hanc fortiſſimam petram, quae ab illa principali petra communionem & virtutis ſumſit & nominis*.

XXX. Hac interpretatione poſita, ut vera & genuina & a conſtanti traditione manante, facile eſt demonſtrare, ſuperimpoſitas alias non nocere veritati. Origenes quippe, poſtquam docuit, Petrum eſſe petram illam, cui Eccleſiae aedificium imponitur locis laudatis, adnotat tractatu primo in caput XVI. Matthaei, morali quoque ſenſu fidelium unumquemque, qui rectam fidem a Chriſto edoctus profiteatur & pietatis operibus confirmet, Petrum atque petram dici poſſe, atque in ſe aedificare Eccleſiam, id eſt, eam, quae ab Eccleſia docetur, vitae inſtitutionem. Tantum autem abeſt, ut locus iſte priori explicationi officiat, ut ei potius innitatur. En verba Origenis, quae id evincunt, docentque, το ρητον pollicitationis Domini Petrum reſpicere, ſed mentem ſive διανοιαν, aut, ſicut ille loquitur, Spiritum Chriſti ad unumquemque fidelium pertinere. *Evangelii quidem ſcriptum habet ad illum Petrum; ut vero docet illius Spiritus, ad quemvis, qui talis factus fuerit, ac Petrus*. Litterali-

raliter ergo iſta intelligenda ſunt de Petro, ſed ſpiritaliter & morali ſenſu de fidelibus; eodem Origene interprete hoc ipſo loco, qui obiici ſolet ad evertendam propriam illam interpretationem.

Eumdem ſpiritalem ſenſum ex Origene mutuatus Ambroſius, licet aſſertor quoque litteralis, libro VI. in Lucam cap. IV. *Qui carnem vicerit, Eccleſiae fundamentum eſt; & ſi aequari Petro non poteſt, imitari poteſt*. Quibus verbis ſatis indicatur, ſpiritalem ſenſum litterali ſuperadditum, non autem aequatum.

XXXI. Alteram quoque explicationem primae non contrariam, quin potius illam complectentem, addunt plurimi veterum, nempe per petram intelligi fidei a Petro editae de Chriſti divinitate confeſſionem. Sic loquitur Hilarius libro ſexto de Trinitate, Epiphanius haereſi LIX., Cyrillus libro quarto in Iſaiam, Chryſoſtomus homilia LV. in Matthaeum, idem homilia ſecunda in pſalmum quinquageſimum, Ambroſius libro ſexto in Lucam, Gregorius magnus lib. VII. Indict. II. epiſt. LIII. & libro quinto Moralium cap. VII., Adrianus I. epiſt. III., Nicolaus I. epiſt. II., Ioannes VIII. epiſt. LIV., & plerique mediae aetatis auctores. Non eſt, quod tempus teram in refricandis teſtimoniis Hilarii, Epiphanii, Cyrilli, Chryſoſtomi, & Ambroſii aliorumque, qui petram de Petro interpretantur; ac proinde ſibi ipſis contrarii cenſendi non ſunt, quin potius utramque explicationem in idem recidere reipſa eos exiſtimaſſe dubium non eſt. Vulgo ſic diſtinguunt, formaliter petram dici de Chriſto, ſed cauſſaliter de fide. Rem apertius exponemus & myſterium Chriſti pandemus, ut puto, ſi dicamus, in ea explicatione Patres non tantum reſpexiſſe, quod Petrus pro confeſſionis ſuae praemio hanc nominis petrae praerogativam tulerit, quamvis illud paſſim fateantur, ſed rationem indicaſſe, qua fieri poſſit, ut Petrus poſitus ſit pro fundamento Eccleſiae. Nempe ex ſe infirmus homo id praeſtare non poterat, niſi quatenus Patre caeleſti eius mentem impellente, Chriſtum filium Dei palam profeſſus eſt: cuius confeſſionis beneficio adſcitus eſt ſtatim a Chriſto in nominis & officii participationem quamdam; ita ut, quemadmodum Chriſtus eſt verum & principale fundamentum Eccleſiae, praeter quod nemo aliud ponere poteſt (23); ſic Petrus ex beneficio Chriſti ſit petra & fundamentum Eccleſiae opere externo aedificandae confeſſione illa cum Chriſto coniunctum, adeo, ut ſecundum illud fundamentum intelligi non poſſit, niſi quatenus eſt coniunctum cum primo.

Iſtius explicationis idoneos auctores proferimus Epiphanium, & Auguſtinum, & alios, qui ſuis verbis ſententiam a nobis propoſitam exprimunt. Epiphanius haereſi LIX. cap. VII. ϗ ὁ ἀρνησάμενος πρὸς ὥραν ἅγιος Πέτρος ὁ ϗ κορυφαιότατος τῶν ἀποστόλων, ὃς γέγονεν ἡμῖν ἀληθῶς

(23) 1. Cor. 10.

ϐιος ϛερεα πετρα θεμελιωσα την πιϛιν τȣ Κυριȣ, ἐφ' ᾗ ᾠκοδομητο ἡ ἐκκλησια κατα παντα τροπον. πρωτον μεν ὁτι ὡμολογησε Χριϛον τον υἱον τȣ Θεȣ τȣ ζωντος, ϰ ἠκȣσεν, ὁτι ἐπι ταυτῃ πετρᾳ της ἀσφαλȣς πιϛεως οἰκοδομησω τἠν Ἐκκλησιαν μȣ. *Itemque princeps Apoſtolorum Petrus, qui Dominum aliquando negavit, qui quidem ſolidae petrae inſtar nobis exſtitit, cui velut fundamento Domini fides innititur, ſupra quam Eccleſia modis omnibus exſtructa eſt. In primis quidem, quod Chriſtum Dei vivi filium eſſe confeſſus eſt, idque viciſſim audiit: Supra hanc ſolidae fidei petram aedificabo Eccleſiam meam.* Petrus dicitur petra θεμελιωσα των πιϛιν. Quare intelligi non poteſt Petrus ſub ratione petrae & fundamenti, niſi quatenus coniungitur cum verae fidei de Chriſto profeſſione.

Auguſtinus enarratione in pſalmum LXIX. conſiderat Petrum, ut petram confeſſioni fidei coniunctam. *Petrus, qui paullo ante Chriſtum confeſſus erat filium Dei, & in illa confeſſione appellatus erat petra, ſupra quam fabricaretur Eccleſia &c.*

Itaque eleganter Ambroſius in libro de Incarnatione cap. V. promiſſionem illam factam Petro non de carne Petri, id eſt, quatenus homo privatus erat, intelligendam ait, ſed de fide, quam monitus a patre publicavit, id eſt, de Petro coniuncto cum confeſſione primae illius & principalis petrae. *Fides ergo eſt Eccleſiae fundamentum. Non enim de carne Petri, ſed de fide dictum eſt, quia portae mortis ei non praevalebunt; ſed confeſſio vincit infernum. Et haec confeſſio non unam haereſim excludit. Nam quum Eccleſia multis, tamquam bona navis, fluctibus ſaepe tundatur, adverſum omnes haereſes debet valere Eccleſiae fundamentum.*

XXXII. Conciliandi ergo Patres cum iiſdem Patribus haec eſt ratio, ut dixi, ſi diſcernamus Petrum hominem privatum a Petro inſtinctu Numinis loquente. Hoc ſecundo modo acceptus, evadit beneficio Chriſti firmamentum fidei & confeſſionis fundamentum, ut loquitur Chryſoſtomus, cuius haec ſunt verba in homilia prima de decem millium debitore: Πετρος ὁ τȣ χορȣ των Ἀποϛολων κορυφαιος, το ϛομα των μαθητων, ὁ ϛυλος της Ἐκκλησιας, το ϛερεωμα της πιϛεως, ὁ της ὁμολογιας θεμελιος, ὁ της οἰκȣμενης ἁλιευς. *Petrus chori Apoſtolorum princeps, os diſcipulorum, columna Eccleſiae, firmamentum fidei, confeſſionis fundamentum, orbis terrarum piſcator.* Atque eo modo Eccleſia illa ſuperaedificabitur, non ut homini, (quemadmodum docet alibi Chryſoſtomus ſermone de Pentecoſte), ſed ſuper fidei confeſſionem. *Quid eſt ſuper petram? hoc eſt ſuper confeſſionem.* Qui hos duos loquendi modos alibi una periodo complectitur, & reducit ad concordiam, nempe homilia LV. ad caput XVI. Matthaei: *Tu es Petrus, & ſuper hanc aedificabo Eccleſiam meam.* Τȣτεϛι, τῃ πιϛει της ὁμολογιας. ἐντευθεν δεικνυσι πολλȣς μελλοντας ἠδη πιϛευειν, και ἀνιϛησιν αὐτȣ το φρονημα, ϰ ποιμενα ποιει. *Id eſt, fidem atque confeſſionem. Hic*

aperte praedixit, magnam eorum, qui credituri & erant & ſunt; multitudinem fore, & ſublimiora facere ipſum facit, & Eccleſiae paſtorem conſtituit; ac ſi diceret: Petrum Chriſto & fidei a ſe profeſſae innixum, illius publicandae in Eccleſia & paſtorali regimine conſervandae principalem Chriſti miniſtrum futurum & gregis paſtorem.

XXXIII. Quare plerique veterum compendio verborum non ſolum confeſſionem fidei, ſed Chriſtum ipſum, qui petra dicitur, & a quo Petrus petrae nomen habuit, apud Matthaeum ſignificari docuerunt; ut Hieronymus libro adverſus Iovinianum, libro I. in Matthaeum cap. I. & in Iſaiam cap. LIV. Auguſtinus tract. XXIV. in Ioannem, ſermone tertio de verbis Domini. Quod non impedit, quin ſenſu litterali Petrus dictus fuerit petra; ſed oſtendit, alio modo non eſſe petram, niſi quatenus Chriſtus a ſe confeſſo coniungitur, cumque pro primo fundamento ſupponit, a quo etiam nominis communicationem ſumſit. Petrae nomen utramque petram complectitur, Petrum quidem ſenſu litterali directo, Chriſtum autem excellentiore ſenſu & neceſſario. Vnde Petrus dictus eſt ab illa petra allegorica. Hieronymus libro tertio in Hieremiam cap. XVI. *Non ſolum Chriſtus petra, ſed & Apoſtolo Petro donavit, ut vocaretur petra*. In eamdem ſententiam paſſim Patres, ut Tertullianus libro quarto contra Marcionem, Ambroſius lib. VI. in Lucam cap. IX. Auguſtinus in Pſalmum LV. & plures alii, quos in re manifeſta omitto.

Quoniam autem opponi ſolet Auguſtinus, ac ſi generaliter receptam illam explicationem de Petro improbaret, adducenda ſunt illius verba ex libro primo Retractationum cap. XXI. *Dixi in quodam loco de Apoſtolo Petro, quod in eo tamquam in petra fundata ſit Eccleſia: qui ſenſus etiam cantatur ore multorum in verſibus beatiſſimi Ambroſii, ubi de gallo gallinaceo ait: Hoc ipſa petra Eccleſiae canente culpam diluit. Sed ſcio, me poſtea ſaepiſſime ſic expoſuiſſe, quod a Domino dictum eſt: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram aedificabo Eccleſiam meam; ut ſuper hanc petram intelligeretur, quem confeſſus eſt Petrus dicens: Tu es Chriſtus filius Dei vivi; ac ſi Petrus ab hac petra appellatus perſonam Eccleſiae figuraret, quae ſuper hanc petram aedificatur, & accepit claves regni caelorum. Non enim dictum eſt illi: Tu es Petra, ſed, Tu es Petrus. Petra autem erat Chriſtus; quem confeſſus Simon, ſicut eum tota Eccleſia confitetur, dictus eſt Petrus. Harum autem duarum ſententiarum, quae ſit probabilior, eligat lector.* Vides, ut neutram reiiciat, atque in differenda ea, quam ſecundo loco ſecutus eſt, ratio grammaticae eum fefellerit, quum petram aliud eſſe a Petro ex linguae Syriacae ignoratione putaverit. Sed duae iſtae ſententiae re ipſa, ut dixi, in unam concurrunt & conſpirant. Petra ſenſu litterali & ab univerſali Eccleſia probato Petrum ſignificat; ſenſu coniuncto & ſublimiori Chriſtum, ut primam petram, ſine

quo

Digitized by Google

quo Petrus non poteſt intelligi eſſe petra. Coniunctio iſta litteralis ſenſus & excellentioris non eſt nova in ſcripturis, tum in Pſalmis, tum alibi. Eadem verba directe referuntur ad Davidem & ad Salomonem, & ſenſu ſublimiori ad Chriſtum. Sed in quaeſtione praeſenti coniunctus ille ſenſus eſt neceſſarius ex connexione quoque grammatica rerum ſignificatarum cum verbis. Petra enim ſignificat Petrum, quatenus recipit communionem nominis a Chriſto, ob petram illam principalem, promovente patre, fideliter celebratam. Petra ergo prima connectitur cum ſecunda. Vnde fit, ut illa verae fidei ſit origo, iſta ex Chriſti conſtituto eam miniſterio ſuo fulcire debeat, quam confeſſione promulgavit.

XXXIV. Quae, ut manifeſtoria fiant, neceſſum eſt, ut hic explicemus, quod veluti ſacrilegum nefas obiici ſolet, qua ratione Petro competat ratio fundamenti, quum Chriſtus dicatur ab Apoſtolo (24) eſſe ſolum fundamentum, praeter quod aliud nemo ponere poteſt. Sane quum Eccleſia templo & aedificio comparetur, illius moles non poteſt inniti, niſi Chriſto, qui eſt eius auctor & conſervator; immo vero, ut perſtemus in eadem comparatione, eſt caput anguli, ut de ſe ipſe loquitur Matthaei XXI. id eſt, iuxta Paullum, angularis lapis, ἀκρογωνιαῖος λίθος, id eſt, lapis in angulo aedificii poſitus (25), a quo angulatae ſtructurae initium ducunt, in quo eſt tota vis ſuſtinendi aedificii. Quare religio Chriſtiana eius perſonae, meritis, & doctrinae ſuperſtructa eſt. Attamen propagari debuit hominum ad hoc a Chriſto ſelectorum miniſterio. Illi autem aliquando architecti dicuntur, atque adeo ponere Chriſtum pro fundamento, ut Paullus de ſe teſtatur ad Corinthios: aliquando vero ipſi quoque dicuntur fundamenta, quoniam eorum miniſterio compago illius aedificii ſuperponitur. Sic Paullus ad Epheſios (26) ait, eos ſuperaedificatos fuiſſe ſupra fundamentum Apoſtolorum, id eſt, doctrinae Chriſti per Apoſtolorum miniſterium. Itaque quum voces iſtae per translationem uſurpentur, aliis aliter aptantur. Chriſtus eſt fundamentum, ſed vere & proprie, & lapis angularis. Apoſtoli quoque ſunt fundamenta ratione miniſterii, dicto loco ad Epheſios & Apocalypſis XXI. Eadem ratione Petrus eſt fundamentum ratione miniſterii, cum hoc tamen diſcrimine, quod ipſius ore Chriſti hoc nomine fuerit ornatus, adſcituſque in petrae communionem, adeoque ſit ſpecialius & principalius fundamentum in ratione miniſterii, quam ſint reliqui Apoſtoli.

XXXV. Comparationem fundamenti, quatenus Chriſto conveniat & Petro, ſatis ſuperque explicuimus in enarratione locorum, quos e Patribus protulimus. Illis tamen adiungemus teſtimonium illuſtre antiqui illius Aſterii Amaſeae Epiſcopi, oratione in Petrum & Paullum

(24) 1. *Cor.* 3.
(25) *Epheſ.* 2.
(26) *Epheſ.* 2.

lum (27). Ἡσαΐας (28) μεν ουν φησι προφητευων, ὁτι λιθον ἀκρογωνιαιον ὁ Πατηρ ἐθηκε τον υἱον. ενδεικνυμενος ὡς ἡ πασα του κοσμου συστασις, ἐκεινον ἐχει την ἑδραν, και την κρηπιδα. ὁ δε μονογενης παλιν, καθως εν Εὐαγγελιοις φησι (29), θεμελιον τον Πετρον, ὀνομαζει της Ἐκκλησιας. συ εἶ Πετρος, και ἐπι ταυτῃ τῃ πετρᾳ οἰκοδομησω μου την Ἐκκλησιαν. πρωτος γαρ ἀληθως οὑτος, ὡσπερ τις λιθος μεγας και καρτερος ἐνερριφη τῃ του κοσμου τουτου κοιλοτητι, ἡ τῃ κοιλαδι του κλαυθμωνος ὡς φησιν ὁ Δαβιδ (30). ἱνα παντας Χριστιανους ἐποικοδομουμενους βασταζῃ, ἀναγαγῃ προς ὑψος, ὁ της ἐλπιδος ἡμων ἐστιν οἰκητηριον. θεμελιον ἀλλον οὐδεις δυναται θειναι, παρα τον κειμενον, ὁς ἐστιν Ἰησους Χριστος (31). τῃ ὁμοιᾳ δε κλησει ὁ Σωτηρ ἡμων και τον πρωτον αὐτου μαθητην κατεκοσμησε, πετραν ὠνομαζας της πιστεως. δια Πετρον τοινυν, ἀπτωτον, και ἀκλινες το των ἐκκλησιων ἑδρασμα σωζεται· γνησιον, και πιστον γενομενον της εὐσεβειας μυσταγωγον. δια την οἰκοδομην δε του δικαιου ἑστηκαμεν ἐρριζωμενοι, οἱ ἀπο ἀνισχοντος ἡλιου, μεχρι και δυομενου, Χριστιανοι· πολλων δε πειρασμων κινηθεντων, ἀφ' ου κατηγγελη το Εὐαγγελιον, και μυριων τυραννων· και προ ἐκεινων, του διαβολου κατασειται θελησαντος εἰς ἐδαφος, και καθελειν ἡμας αὐτοις κρηπιδωμασιν· Ἐρρασαν μεν, οἱ ποταμοι ὡς φησιν, ὁ σωτηριος λογος, ὡς χειμαρροι· σφοδροι δε ἀνεμοι των διαβολικων πνευματων προσεβαλον· λαβροι δε ὑετοι των διωκοντων Χριστιανους κατερραγησαν, και οὐδεν ἰσχυροτερον ὠφθη του κατα Θεον ὀχυρωματος· ἐπειδη ταις ἁγιαις παλαμαις του πρωτου των Ἀποστολων κατεσκευασθη το της πιστεως οἰκοδομημα. *Sane vero Iſaias vaticinio ait, poſuiſſe patrem filium lapidem angularem, nimirum ſignificans, mundi totam concretionem illo fundamento ac baſi nixam eſſe. Quin & rurſum Vnigenitus, uti ſacris Evangelii libris conſcriptum eſt, Petrum Eccleſiae fundamentum dicit: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram aedificabo Eccleſiam meam. Primus enim revera hic, ceu grandis quidam ac durus lapis, in mundi huius cavo demiſſus eſt, ſive in convallem plorationis, quemadmodum David ait, ut Chriſtianos omnes ſuperaedificatos portans, in ſublime, nempe ad ſpei noſtrae domicilium, ſubvehat. Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, praeter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Sed & ſimili quoque Salvator noſter appellatione primum ſuum diſcipulum honeſtandum duxit, nominans fidei petram. Per Petrum ergo, verum ac fidelem pietatis doctorem effectum, Eccleſiarum ſtabilis inflexaque firmitas conſiſtit. Iuſti porro aedificatione radicati ſtamus, qui ab ortu ſolis ad uſque occaſum ſumus Chriſtiani. Plane quum a tempore annuntiationis evangelicae multae increverint tentationes tyrannique nos innumerabiles, ac illis prior, diabolus, funditus deſtruere atque a fundamentis evertere conati ſint, decurrerunt flumina velut torrentes, inquit ſalubris ac ſacra Scriptura, vehementes diabolicorum ſpiri-*

(27) *Pag.* 127.
(28) *Iſai.* 28. *v.* 16.
(29) *Matth.* 16. *v.* 12.
(30) *Pſalm.* 83. *v.* 7.
(31) 1. *Cor.* 3. *v.* 11.

rituum venti irruerunt, copioſi ac immenſi perſequentium Chriſtianos imbres impetu defluxerunt, nec quidquam tamen divino potentius viſum eſt munimine, quod nimirum fidei aedificatio ſacris primi Apoſtolorum manibus exſtructa eſſet.

XXXVI. De hac interpretatione, quae Petrum petrae dictione ſignificari oſtendit, haec ſunt verba Antonii de Dominis (32): *Hanc itaque interpretationem petrae pro ipſomet Petro, ut fortaſſe litterae congruentem, admitto nunc & probo, ita tamen, ut duae illae ſanctorum patrum interpretationes, quae petrae vocabulo vel Chriſtum intelligunt, vel fidem & fidei divinitatis Chriſti confeſſionem, adhuc ut probabiles maneant, & nihil catholicae Eccleſiae contrariae, licet hanc de Petri perſona illis probabiliorem eſſe concederemus.* Nos vero iam oſtendimus, duas iſtas explicandi rationes connecti & neceſſario cohaerere cum prima.

XXXVII. Antequam diſcedam a diſceptatione huius loci, opportunum videtur his, quae iam adnotata ſunt, ſubiungere genuinam huius periochae explicationem: *Super hanc petram aedificabo Eccleſiam meam, & portae inferi non praevalebunt adverſus eam.* Certum quidem eſt, primis verbis ſignificari Evangelii miniſterium ſive cathedram principaliter in Petro collocandam; & ultimis, Eccleſiam non eſſe vincendam ab haereſibus & ſchiſmatibus; quae ſunt praecipuae inferorum portae, ſive aditus ad certam damnationem, quum haeretici ſint αὐτοκατάκριτοι, ut loquitur Apoſtolus. Vnde ſequitur, infallibilem eſſe Eccleſiam in oppugnandis haereſibus, earumque ſacrilegis erroribus refellendis, & cum auctoritate pleniſſima atque certiſſima damnandis. Alioqui vinceretur ab haereſibus contra diſerta verba Chriſti; quorum explanationem videtur ſuſcepiſſe Paullus in epiſtola prima ad Timotheum cap. III. *Quomodo oporteat te converſari in domo Dei, quae eſt Eccleſia Dei viventis, columna & firmamentum veritatis,* ςυλος καὶ ἑδραίωμα της ἀληθειας. Vt ſinguli fideles ſunt templum ſive domus Dei, ſic templum quoque erit coetus fidelium, qui dicitur Eccleſia Dei viventis: quae quidem Eccleſia vice columnae & baſis ſuſtentat veritatem, ut partem ſuperam aedificii. Etenim ab Eccleſia Chriſti veritas abeſſe non poteſt, nec a fidelium cordibus, nec ab ore paſtorum, qui ſoli ius habent a Chriſto gentes docendi. Vniverſi ergo primarii paſtores verbis & re coniuncti, qui Eccleſiam univerſalem repraeſentant in auctoritate magiſterii, ab haereſibus expugnari non poſſunt, ea conditione adiecta, quam exhibet hic locus Evangelii, ſi ſint aedificati ſupra petram, & ſupra cathedram Petri. Portae itaque inferi non praevalebunt adverſus Eccleſiam Chriſti, aedificatam nempe ſupra petram. In communione ergo iſtius cathedrae & cum praecipua illius auctoritate & firmitate tractanda ſunt

(32) *Lib. 1. cap. 6. §. 25.*

ſunt illa omnia, quae Eccleſiae unitatem aut retinere aut infringere poſſunt; tuncque certae atque omnino indubitatae erunt rerum controverſarum deciſiones. Cuius rei exemplum habemus illuſtre in diſputatione illa de ritibus legalibus, an ſcilicet Gentiles recenter ad fidem converſi eorum obſervationi ſubiiciendi eſſent. Quae controverſia Antiochiae nata, a Chriſtianis per Paullum & Barnabam Hieroſolyma delata eſt ad Petrum & Iacobum Apoſtolos ea in urbe degentes. Quid vero Petrus loci ſui & officii memor tunc egerit, docent Acta (33). Conventum Apoſtolorum & Presbyterorum, id eſt Epiſcoporum, cogit, de negotio controverſo relationem facit, primam ſententiam dicit rem definiendo, ut ſolebat Imperator in ſenatu; quam Iacobus ſequitur, exceptione aliqua addita; & de omnium ſuffragio decretum conditur ex ſententia Spiritus Sancti, mentes ſuffragatorum illuſtrantis. Illius quippe auxilia Paſtores non deſtituunt, qui a petrae ſoliditate non recedunt, ut loquitur Leo primus.

XXXVIII. Ex hac, quam explicuimus, definitione manat alia non minus certa, nempe penes illas Eccleſias non eſſe indubitata Spiritus Sancti praeſidia in dirimendis de fide controverſiis, quae alienae ſunt a communione Petri. Propterea ſequitur, plurium Eccleſiarum infauſtam ſciſſionem, quae lugendo ſchiſmate vel impia haereſi corpus Eccleſiae univerſalis dividit, non impedire, quin illae, quae ſuperſunt, coniunctae cum petra, corpus univerſum repraeſentent, & abſque ſuſpicione erroris fidem tueri decretis ſuis una cum Petri cathedra firmiter & infallibiliter poſſint, quum Eccleſia ſupra Petrum aedificata promiſſionibus Chriſti nitatur ad vincendas portas inferi.

D I A T R I B A

DE SYNODICA EPISTOLA

Synodi Illyricianae

Habitae Decreto Valentiniani Senioris anno Chriſti CCCLXV.

IN Synodo Illyriciana, quae habita fuit decreto Valentiniani ſenioris, confirmata eſt antiqua fides de Trinitate conſubſtantiali, eaque de re conſcripta eſt ſynodica epiſtola ad Epiſcopos dioeceſeos Aſianae, ubi haereſes contrariae vigebant. Integram epiſtolam recitat Theodoretus lib. IV. hiſt. eccleſ. cap. IX. in qua, poſt conſtitutam fidei rationem, commonentur Epiſcopi de ſtudio, quod impendi debet, ut ſincerae ſanaeque fidei conſtituantur Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi. At enim quia locus ille varie acceptus eſt ab interpretibus, qui ſententiam non

(33) *Act.* 15.

non ſunt aſſecuti ob vetus mendum, quod in eius lectione latet, operae pretium me facturum eſſe duxi, ſi veram Synodi mentem eruere conarer, quae quanta ſit magiſtratibus civilibus cum epiſcopatu in tuenda fide communio, manifeſtum faciet. Haec ſunt Synodi verba: περι τουτου γραφοντες ὑπομνησιν ἐχοντες ἐχαραξαμεν τουτο ἡμων το γραμμα, και περι των καθισταμενων Ἐπισκοπων, ἢ κατασταθεντων συλλειτουργων, ἐαν μεν ειεν ἐκ των ἐν πλει χρησαμενων Ἐπισκοπων ὑγιεις. ει δε μη, ἐξ αὐτου του πρεσβυτεριου. ὁμοιως τε και πρεσβυτερους και διακονους ἐξ αὐτου του ἱερατικου ταγματος, ἱνα ὠσιν ἀνεπιληπτοι πανταχοθεν, και μη ἀπο του βουλευτηριου και στρατιωτικης ἀρχης. Ea ſic reddidit Chriſtophorſonus: *Dum hac de re ſcriberemus ad vos, commonefacti ſumus, ut in his noſtris litteris ſcriberemus etiam de Epiſcoporum, collegarum ſcilicet noſtrorum, inſtitutione, ut ſi quoquo modo fieri queat, e magiſtratibus, qui epiſcopatu functi, probata ſpectataque vita fuerunt, cooptentur; ſin autem tales non reperiantur, e Sacerdotum collegio. Ad eumdem modum tum Presbyteri, tum Diaconi de ordine ſacerdotali ſumantur, ut omni ex parte inculpati fiant; minime vero de curia aut militum ductoribus.*

Ioannis vero Langi verſio a Frontone Ducaeo, erudititiſſimo viro, recenſita in libro XI. Nicephori cap. XXX. ubi haec ſynodica refertur, hunc locum ſic expreſſit: *Hac de re quum ad vos haſce litteras ſcriberemus, commonefacere etiam vos voluimus de creandis vel etiam creatis Epiſcopis, eorumque adminiſtris, ut ſcilicet legantur ex ſanae mentis & doctrinae, qui magiſtratum epiſcopalem geſſerint, praefectis, ſi quidem exſtent; ſin minus, ex ipſis Presbyteris. Conſimiliter Presbyteri & Diaconi ex ipſo ſacro clericorum ordine, ut omni ex parte irreprehenſibiles ſint, qui non ex curia vel ex militari magiſtratu ſint lecti.*

Interpres uterque, ne verſio hiaret, ſi Graeca verba, prout ſcripta ſunt, ſequeretur, verbum neceſſario ſupplevit in contextu; ille *cooptentur*, hic *legantur*, quod ſane verbum deeſt in Graecis. Vnde ut plena ſit ſententia, & praeterea, ut vitetur ſoloeciſmus, in accuſativis illis ὁμοιως και πρεσβυτερους και διακονους, quae a nullo verbo pendent, & regi debent a verbo communi, quod Epiſcopos quoque complectatur, verbum illud in verſione quiſque ſua addiderunt. Quod ſane demonſtrabat illis locum eſſe corruptum, & ſupplendum in contextu verbum, quod neceſſario inferendum erat in verſione, ut aliquis ſenſus eliceretur. Quod erit apertius, ſi plenam & ſinceram Synodicae ſententiam exponamus.

Laborabat in Aſiana dioeceſi haereticorum tumultibus vexata Nicaena fides: quorum impetus ut facilius retundi poſſent, Eccleſiae intererat, non ſolum, ut probatae fidei Epiſcopi deligerentur, ſed etiam, qui in uſu & actu rerum verſati, prudentia civili & animi decocti conſtantia veteratorum artes eludere & comprimere poſſent.

Digitized by Google

Itaque ut hoc adiumentum Patres conſequerentur, exiſtimarunt non ſcrupuloſe ſervandam veterem regulam, quae ex ſolo presbyterio Epiſcopos adlegendos praeſcribebat, quinimmo ſi fidei ſanae & integrae invenirentur aliqui viri, qui magiſtratu civili functi eſſent, hos potius Epiſcopos deligendos, deinde, ſi tales non reperirentur, petendos iuxta ordinem antiquum ex corpore presbyterii. Deinde agit epiſtola de miniſtris iam conſtitutis & eorum promotione. Quare Presbyteros & Diaconos ex ſolo clericorum corpore cooptandos docet, ne ſcilicet exemplo eius, quod de magiſtratibus in epiſcopatum adſciſcendis ſingulari iure decernebat, putaret aliquis, Presbyteros quoque & Diaconos e laicis probatis adlegendos. Ceterum adiungit, ne fiant ex iis, qui ſunt curialium conditionis aut militaris. Hi quidem ab omni clericorum gradu & canonibus & legibus arcebantur; aliquando tamen in cleri gradus inferiores cooptabantur. Severius tamen interdictum erat, ne huius conditionis homines, etſi forte clero adſcripti eſſent, in presbyteratus & diaconatus, multo minus in epiſcopatus gradum proveherentur; ne ſcilicet ab altarium obſequio ipſius Principis iuſſu in curiam aut in militiam retraherentur cum Eccleſiae iniuria: quod ſuo tempore accidiſſe refert Innocentius primus, qui prohibitionem iſtam decreto ſuo renovavit.

Quare non dubitamus, quin lectio contextus Graeci, quae de conſtituendis Epiſcopis, tum etiam de comminiſtris iam conſtitutis loquitur, ſit emendanda & ſupplenda hoc pacto: περι των καθισαμενων Ε'πισκοπων, ἢ συλλειτουργων κατασαθεντων, ει μεν ειεν ἐκ των ἐν τελει χρησαμενων ὑγιεις, Ε'πισκοπους καθισασθαι, ει δε μη, ἐξ αυτου του πρεσβυτεριου, &c. Delendum quippe το Ε'πισκοπων, quod interiectum erat inter dictiones χρησαμενων & ὑγιεις, & confictum ex Ε'πισκοπους, quod ſequi debet dictionem ὑγιεις. Traiectio illa & caſus permutatio perturbabat omnino huius loci apertam alioqui ſententiam. Ex ea quippe corrupta lectione emergebat abſurdus hic ſenſus, quem interpretes amplexi ſunt, eligendos nempe probatae fidei Epiſcopos *e magiſtratibus, qui epiſcopatu functi ſunt*, ut vertit Chriſtophorſonus, vel *e praefectis, qui magiſtratum epiſcopalem geſſerint*, ut Langus. Quinam ſunt illi e magiſtratuum numero, qui epiſcopatu functi, revocandi ſunt ad eamdem functionem? Refragatur huic ſententiae mos antiquus & canonum ordo, qui renuntiationem aut deſertionem epiſcopatus non admittebat. Si quis vero ſuſpicetur, de illis Epiſcopis agi, qui ſedibus pulſi eſſent ab haereticis, tunc de reſtituendis Epiſcopis, non autem de eligendis, monerent Patres. De tuenda fide laborabant; adeoque de induſtria Epiſcoporum conſtituendorum ſatagentes, eos priore loco ex iis, qui magiſtratu publico functi eſſent, deligendos monent, tum ſi tales deſint, ex coetu presbyterii iuxta morem antiquum. Vt haec ſententia conſtaret, delevimus dictionem Ε'πισκο-

των.

Digitized by Google

των. Quae noſtra emendatio iuvatur lectione illa, quam vir eruditiſſimus Iacobus Sirmondus expreſſit in editione Theodoreti iuxta fidem manuſcriptorum codicum a ſe adornata. Hunc locum ſic legit: ἐαν μεν εἶεν ἐκ των ἐν τελει χρηματιζομενων ὑγιει. εἰ δε μη, &c. Sic autem vertit integrum. *Hac de re dum ſcribimus, ſubiit animum, ut iiſdem litteris admoneremus etiam de comminiſtris Epiſcopis creatis vel creandis, ſiquidem fuerint ex ſano probatoque magiſtratu functis; ſin minus, ex coetu ipſo Presbyterorum: ſimiliter autem & Presbyteros & Diaconos ex ipſo ſumi ordine clericorum, ut omni ex parte ſint irreprehenſibiles, minime vero ex curia vel ex imperio militari.* Ex qua interpretatione patet, contextum Graecum Sirmondi, etſi emendatum ex parte, nempe in eiecta dictione E'πισκοπων, corruptum eſſe dupliciter; primum in voce ὑγιει, quae dativo caſu expreſſa nullum habet commodum ſenſum: quare retinenda eſt lectio ceterorum codicum, nempe ὑγιεις in plurali. Deinde abeſt a contextu verbum, quo doceamur, eligendos Epiſcopos priore loco e magiſtratu functis, vel illis deficientibus, ex presbyterio. Quod verbum ſuppleri quoque debet, ut regat accuſativos illos in contextu ſtatim poſitos de Presbyteris & Diaconis. Hoc ultimo loco verbum *ſumi* ſupplevit Sirmondus in verſione ſua, quod abeſt a Graeco, & reſtituendum ſuperiore loco, ut monuimus. Sane locum illum de magiſtratibus civilibus intelligi etiam recte poſſe obſervat Fronto Ducaeus, qui nomine Epiſcoporum deſignentur: quo ſenſu Cicero ſe a Pompeio orae Campanae Epiſcopum delectum ſcribit. Quae tamen Epiſcopi ſignificatio ſcriptoribus eccleſiaſticis eſt inuſitata; & locus ille de magiſtratibus civilibus intelligi non tantum poteſt, ut ille notat, ſed intelligi omnino debet.

Non diſſimulandus eſt etiam error, in quem interpretes inciderunt; qui quod ſeparatim dicitur in contextu de conſtituendis Epiſcopis & de comminiſtris conſtitutis, in verſione miſcent, & *collegas*, vel etiam *comminiſtros Epiſcopos* interpretantur, ut Chriſtophorſonus & Sirmondus. Langus quidem diſtinguit Epiſcopos ab eorum adminiſtris, ſed creandos vel creatos ad utroſque refert, quamvis in contextu haec diſtinguantur. Sane quin dictio συλλειτουργων hoc loco ad Presbyteros referri debeat, dubitare non ſinit haec epiſtola, in qua bis Elpidius Presbyter συλλειτουργος nuncupatur. Ad cuius nominis dignitatem Diaconi quoque trahuntur; quoniam, ut loquitur Lex Theodoſiana, *Eccleſia eſt in Epiſcopis & Presbyteris & Diaconis.*

Hoc diſcrimen de conſtituendis Epiſcopis & de comminiſtris conſtitutis expreſſit antiqua Epiphanii ſcholaſtici verſio in Tripartita hiſtoria, qui Synodicam iſtam refert libro octavo. Qua ex verſione docebimur quoque, vetus eſſe mendum huius loci, atque praeterea interpretem illum a Synodicae mente longe abeſſe, verbaque adieciſſe, quae deſunt in contextu & ſententiae Patrum ſunt

contraria. Haec ſunt illius verba: *Ob hoc ſcribentes & commemorantes has litteras deſtinavimus. De Epiſcopis autem conſtituendis vel comminiſtris iam conſtitutis, ſi permanſerint uſque ad finem ſani, bene; alioqui ex ipſo presbyterio repellantur. Similiter Presbyteros atque Diaconos in ſacerdotali ordine definivimus, ut ſint irreprehenſibiles undique & a curia & ab officio militari*. Non intellexit verba iſta, οἱ ἐν τελει χρηματιμενοι. Vertit enim, *ſi permanſerint uſque ad finem*, quum aperte ſignificent, *qui magiſtratu functi ſunt*. Addit autem e ſuo *bene*, mox verbum *repellantur* contra mentem Patrum, dein *definivimus*.

Hunc autem locum ex noſtra emendatione ſic reddendum putamus: *Hac de re ad vos ſcribentes, quae monenda habemus, hiſce quoque litteris noſtris expreſſimus de conſtituendis Epiſcopis & de comminiſtris quoque iam conſtitutis; nempe, ut ex iis, qui ſunt functi magiſtratu, ſi ſani ſint, conſtituantur Epiſcopi; ſin minus, ex ipſo presbyterio. Similiter & Presbyteri & Diaconi e ſacro clericorum collegio, ut ſint omni ex parte inculpati; minime vero de curia vel ex officio militari*.

EXPLICATIO CANONIS V.

Synodi Constantinopoli

Habitae anno Chriſti CCCLXXXI.

TOrquetur vir eruditiſſimus Samuel Petitus, variarum lectionum lib. III. cap. II. in explicando & emendando canone quinto Concilii Conſtantinopolitani, cuius haec ſunt verba: περι του τομου των δυτικων, κ̧ τους ἐν Ἀντιοχεια ἀπεδεξαμεθα τους μιαν ὁμολογουντας Πατρος κ̧ υἱου κ̧ ἁγιου Πνευματος θεοτητα. In controverſiam adducitur iſte tomus Occidentalium. Repudiata etenim Zonarae & Balſamonis interpretatione, qui de canone fidei in Sardicenſi Concilio promulgato verba illa accipiunt, ſupereſt explicatio illuſtriſſimi Cardinalis Baronii, qui de Damaſi epiſtola Synodica ſcripta ad Paullinum Antiochenum, quae contra haereſes, tunc temporis vigentes, totidem continet anathematiſmos, hunc canonem accipiendum exiſtimat, ita, ut illo Conſtantinopolitana Synodus ſynodicam epiſtolam Damaſi ad Antiochenos approbarit.

Verum Petitus diſcedendum ſibi putat ab hac ſententia, ob duas potiſſimum rationes. Prima eſt ducta a tempore Synodicae Damaſi epiſtolae., quam ille coniicit ſcriptam fuiſſe anno CCCLXXXII. ſcilicet integro anno poſt editum canonem quintum. Altera petitur e verbis canonis, quae huic interpretationi refragentur. Ad primam ra-

Digitized by Google

rationem quod attinet, videtur dubitandum, an recte Petitus temporis calculum inverit. Etenim Conſtantinopoli coacta eſt Synodus oecumenica anno trecenteſimo octuageſimo primo. Anno ſequenti imperiales litterae Synodum Orientis & Occidentis ob eccleſiaſticas diſſenſiones Romam contraxerunt, ut loquitur Hieronymus in epiſtola ad Euſtochium. Itaque Orientales, qui ſecunda vice Conſtantinopolim ſe contulerant, a Synodo Romana invitati ſunt, ut Romam ſe transferrent: quod illi propter itineris longinquitatem, Eccleſiarum ſuarum diſpendia, & promulgatam a ſe anno ſuperiore fidei formulam facere recuſarunt. Synodicam ergo epiſtolam ad Occidentalium Concilium miſerunt, qua illis & formulae fidei ab oecumenica Synodo Conſtantinopolitana anno ſuperiore deſcriptae, & tomi ſeu mavis epiſtolae ab Antiochena Synodo editae, exemplorum copiam faciunt, ut teſtatur Theodoretus (*). Exiſtimat ergo Petitus tunc ſcriptam fuiſſe Synodicam a Damaſo ad Paullinum, quum de adventu Orientalium iam deſperaſſent Occidentales, quia vero Paullinus una cum Epiphanio Epiſcopo ſe in viam dederat, Theſſalonicae in Macedonia has litteras accepiſſe, ut conſtat ex titulo Synodicae Damaſi apud Theodoretum, qui titulus Theſſalonicae a Paullino acceptam teſtatur. Certe quamvis haec coniectura non ſit improbanda, tamen non evincit omnino quod Petitus pertendit. Quid enim vetat, quin ſuperiore anno in eas partes ob Concilium Conſtantinopolitanum Paullinus evocatus Theſſalonicam ſe conferre potuerit, & ibi Synodicam Damaſi acceperit? Plane, ut dicam quod ſentio, narratio Theodoreti, rei geſtae ſeries, & ipſe cognitionum Synodicarum ordo videtur exigere, ut dicamus, editum fuiſſe libellum fidei ab Antiochena Synodo, quae coacta fuit anno CCCLXXVIII. & Conſtantinopolim ad Orientis Concilium miſſam, antequam de illo recipiendo a Conſtantinopolitanis aliquid ſtatuatur in Synodo anni trecenteſimi octuageſimi primi. Quod ex ſe patet ſatis, & docet epiſtola Synodica Conſtantinopolitana apud Theodoretum, qua teſtantur Patres, qui ſecundo in urbe regia convenerunt, anno ſcilicet trecenteſimo octuageſimo ſecundo, ſe libellum illum Antiochenum prae manibus habere eumque a Synodo Conſtantinopolitana priore iam fuiſſe confirmatum: *ἐντυχεῖν τῷ ἐν Ἀντιοχείᾳ τόμῳ παρὰ τῆς ἐκεῖ συνελθούσης συνόδου γεγενημένῳ*. Porro hanc fidei formulam miſſam fuiſſe, non ſolum ad illud Orientis Concilium, ſed etiam ad Occidentis & Romanum Concilium, nemo dubitare poterit, niſi qui relationes decretorum fidei ab Oriente in Occidentem & viciſſim mitti ſolitas ignoret. Miſſa ergo ab Antiochenis ad Romanos & ceteros Occidentales fidei formula, ut in eadem communionis ſocietate ſe coniunctos eſſe profiterentur, quid aliud exſpectamus, quam ut Synodus Romana Antiochenſium formulam

(*) *Theodoret. lib. 5. hiſt. eccleſ. cap. 9.*

lam amplecti profiteatur epiſtola data ad Orientales Epiſcopos, qui Synodum Conſtantinopoli habebant anno trecenteſimo octuageſimo primo. Nihil etiam vetat, quin viciſſim Romae perſcripta fuerit eodem tempore Damaſi epiſtola Synodica ad Paullinum Antiochenum, quae fuerit etiam ab Occidentalibus ad Orientale Concilium tranſmiſſa; ut nullo pacto neceſſe ſit, hanc Damaſi Synodicam ad Paullinum anno ſequenti adſcribere.

Expendamus ergo ſecundam rationem Petiti, qui rectum ſenſum horum verborum, *de tomo Occidentalium*, capere non poteſt, adeo ut antiquam lectionem moveat, & Antiochenos ſubſtituat Occidentalibus, id eſt, διθικοις, ut ille quidem legit, δυτικοις. In quo dupliciter peccatur, tum in ſententia detorta & inconcinna, quam antiquae lectioni huius canonis affingit, tum in nova omnino voce & omnibus ſcriptoribus incognita, quam ille comminiſcitur, quum aſſerit, Antiochenſes voce hybrida & ab Aramaea lingua deducta Dithicos vocatos. Ait Petitus verba iſta, *de tomo Occidentalium*, quae tituli vicem praeſtant, ſignificare, canonem agere de neſcio quo Occidentalium libello. At vero canon nihil minus exſequitur, ſed tantum approbat ea, quae definierant Antiocheni, unam confitentes Patris & Filii & Spiritus Sancti divinitatem. Sed, inquit Baronius, quia approbabant Conſtantinopolitani Patres Synodicam epiſtolam Damaſi ad Paullinum Antiochenum, approbarunt quoque Paullinum & ſuos Antiochenos. Atqui non approbatur hoc canone, ſubiungit Petitus, etiamſi τον τομον των δυτικων cum Baronio interpreteris de epiſtola illa Damaſi Synodica.

Sane Petitus male negat, tomum Occidentalium, quiſquis ille tandem ſit, a Concilio Conſtantinopolitano non approbari, quum diſertis verbis contrarium profiteantur illius Concilii patres. περι τομου των δυτικων, και τους εν Ἀντιοχειᾳ απεδεξαμεθα. *De tomo Occidentalium nos etiam ſuſcepimus Antiochenos*, inquiunt. Quid manifeſtius dici poteſt, ut ſe eiuſdem cum Occidentalibus teſtentur eſſe ſententiae? Robuſtius vero egiſſet adverſus Baronium, ſi ex eo negaſſet ſequi, approbatos fuiſſe Antiochenos a Conſtantinopolitanis, quod Synodicam Damaſi ad Paullinum approbaſſent. Adhuc enim quaerendum reſtaret, an Paullinus & Antiocheni formulam Damaſi ſequerentur, ſi aliunde de hoc non conſtitiſſet Conſtantinopolitanis.

Genuinus ergo ſenſus canonis hic eſt. Epiſtola ſua ſignificaverat Concilium Occidentis Epiſcopis Orientalibus Conſtantinopoli congregatis, etſi diſſidium eſſet inter Epiſcopos Antiochenos Meletium & Paullinum, tamen eos rectam de una Patris, Filii, & Spiritus Sancti divinitate ſententiam profiteri, atque ideo ſe non alienos ducere Antiochenos a communione Eccleſiae ob ſchiſma, quod illa in Eccleſia inoleverat inter duos Epiſcopos de ſede contendentes. His litteris in

cum

eum ſenſum acceptis, Concilium Conſtantinopolitanum decreto ſuo eamdem communionem Antiochenorum amplectitur hoc canone quinto, quia illis aeque ac Occidentalibus conſtabat ex epiſtola Synodi Antiochenae, eos unam divinitatem Patris & Filii & Spiritus Sancti profiteri. Vbi velim expendi, Conſtantinopolitanos non profiteri, ſe nunc primum Antiochenos recipere, quia moniti ſint a Synodo Romana, ſed eos iam ſuſcepiſſe in communionem, nempe quia rectam eorum ſententiam de fide ex epiſtola Synodi Antiochenae didicerant. Vel ut in pauca verba ſententiam Synodi contraham, & παραφραστικως enarrem. Quod attinet ad epiſtolam Occidentalium, qua docent, ſe communionem Antiochenorum amplecti, quia rectam fidem profitentur, nos etiam eoſdem Antiochenos iam antea ſuſcepiſſe teſtamur, quia nobis conſtitit, eos unam Patris & Filii & Spiritus Sancti confiteri divinitatem.

Plane ex iſta interpretatione, quae genuina eſt, ſequitur, alium fuiſſe tomum Occidentalium, qui commemoratur in hoc canone ab epiſtola Synodica Damaſi ad Paullinum Antiochenum, vel ſaltem cum illa epiſtola Damaſi ad Paullinum aliam adiunctam fuiſſe ad Orientales Conſtantinopoli congregatos. Nihil enim vetat, quin eodem tempore praeſcripta & miſſa fuerit ad Paullinum & ad ipſos Orientales.

Reſtat, ut de canonis emendatione a viro erudito tentata unum addamus, nempe veterem omnium codicum lectionem non eſſe ſollicitandam, quum nihil perſuadeat, cur Dytici in Dithicos ſint immutandi, maxime quum nullibi ea vox reperiatur. Fallitur enim vehementer, quum putat, eam vocem latere in libello oblato adverſus Ibam Edeſſenum in Synodo Berytenſi, ubi fit mentio ἀνατολικης συνοδȣ & δυτικης, quas alias eſſe non poſſe cenſet, quam Tyriam & Antiochenam, quae ambae ſolae in cauſſa Ibae ſunt coactae; unde ſequatur, Orientalem Synodum commemoratam in libello eamdem eſſe cum Tyria, & δυτικὴν, qua neceſſario ſignificetur Antiochena, mutandam in διθικην, deducto nomine a voce Syriaca, quae lucum ſignificet, unde inflexione Graecanica Antiochenſes διθικοι dicti fuerint a luco Daphnenſi, & Synodus Antiochena διθικη. Sane alia mens eſt libelli, ubi Synodus Antiochena vocatur ἀνατολικη ſive Orientalis ab urbe Antiochia, quae eſt metropolis dioeceſeos Orientis. Tyria autem Occidentalis ſeu δυτικη dicitur ratione habita ſitus, quem obtinet in dioeceſi Orientis. Phoenicia enim, ubi ſita eſt colonia Tyri, porrigitur ad partes Occidentales dioeceſeos Orientis, ut alibi hunc locum expendimus.

DIS-

DISSERTATIO
DE VETERIBVS COLLECTIONIBVS
CANONVM.

CAPVT PRIMVM.

De vetuſtiſſima collectione canonum Eccleſiae Romanae ante Concilium Chalcedonenſe.

I. DVae ſunt, quae huc uſque latuerunt, canonum collectiones, quibus uſa eſt variis temporibus Eccleſia Romana: quarum altera poſt Concilium Nicaenum emerſit, altera poſt Chalcedonenſe. De prima acturis obſervandum eſt, ante Concilii Chalcedonenſis definitionem canone primo comprehenſam, qua regulis Patrum robur & auctoritas additur, ut per univerſam Eccleſiam vigeant, canones Ancyranos, Neocaeſarienſes, Gangrenſes, Antiochenos, & Laodicenos in Occidentem non penetraſſe. Solis Eccleſia Romana canonibus Nicaenis regebatur, ut diſerte docet Innocentius in epiſtola ad clerum Conſtantinopolitanum. Quo nomine Sardicenſes continebantur; ut patet ex Zoſimi commonitorio, quod Fauſtino Legato ſuo dedit ad firmandum in Africa uſum appellationum in cauſſis Epiſcoporum: ubi canon in Sardicenſi Synodo ea de re editus, ſub titulo Concilii Nicaeni profertur. Refragati ſunt quidem Africani Epiſcopi, & canonem illum in veris exemplaribus Synodi Nicaenae non haberi contenderunt, contra nitentibus Legatis Zoſimi. Qui quidem adeo ab omni fraudis & doli ſuſpicione aberat, quemadmodum & Bonifacius illius ſucceſſor, ut paſſus ſit, Legatos a Carthaginienſi Synodo Conſtantinopolim & Alexandriam mitti ad earum civitatum Epiſcopos, ut exempla canonum Nicaenorum ex authenticis codicibus deſcripta mitterent. Illi vero teſtati ſunt, canones illos numero viginti eſſe tantum; quales Africana Eccleſia penes ſe habebat. Vnde factum, ut conſtiterit Romanis, aeque ac Africanis, canones illos Sardicenſes alios eſſe a Nicaenis. Quod tamen non obſtitit, quo minus Leo I. in epiſtola ad Pulcheriam, conquerens de Flaviani Epiſcopi Conſtantinopolitani & ceterorum ſacerdotum depoſitione a Synodo Epheſina ſub Dioſcoro decreta, eoſdem Sardicenſes canones, ſub nomine Nicaenorum, Orientalibus obiiciat, contendens, ex eorum praeſcripto omnia in priſtino ſtatu retinenda, donec ad Apoſtolicam ſedem referatur.

II. Innocentius quoque primus in epiſtola ad Victricium, poſt com-

Digitized by Google

commemoratam Nicaenam Synodum, ait, maiores cauſſas ad ſedem Apoſtolicam referendas, *ſicut Synodus ſtatuit, & vetus conſuetudo exigit*. Vnde ſequi videtur, eum ad Nicaenam Synodum reſpexiſſe, cui acceptos ferebat canones, ad Sardicenſe licet Concilium pertinerent, quos poſtea Zoſimus quoque Nicaenos eſſe iactabat; praecipue quum Innocentius ſolos, ut monebam canones Nicaenos obtinuiſſe apud Romanam Eccleſiam, doceat.

III. Occaſio iſtius hallucinationis alia non eſt praeter collectionem canonum, quam ſolam ea tempeſtate in ſcriniis ſuis habebat Eccleſia Romana; cuius nos exemplar in vetuſtiſſimo codice MS. vidimus beneficio Chriſtophori Iuſtelli clarae memoriae viri, & antiquitatum eccleſiaſticarum curioſi exploratoris: qui, licet communionis Calvinianae partes ſequeretur, ſincere ſe gerebat in eruendis e ſitu veterum monumentis ad rem canonicam exornandam.

In ea collectione hoc erat lemma: *Canones Nicaeni*. Deinde ſequebatur ſeries quadraginta canonum numeris ſuis diſtinctorum: quorum priores viginti erant veri & genuini canones Nicaenae Synodi, reliqui autem viginti continebant canones unum & viginti Concilii Sardicenſis, duobus capitibus in unum compactis; nulla interim mentione facta huius Concilii Sardicenſis. Non dubitandum, quin ſtatim poſt editionem adiecti fuerint canones illi Sardicenſes priori collectioni, conſequentibus numeris, ſub antiquo titulo. Illud autem an fato acciderit, vel per incuriam, an vero data opera, ut maior eſſet horum canonum auctoritas, prudentis eſto iudicium. Sane in veteribus codicibus reperiri canones Nicaenos numero quadraginta adnotatum eſt in editione Moguntina Dionyſii Exigui; quae collectio ſimilis eſt antiquae illi, quam nos vidimus. Nec alia erat collectio quadraginta canonum Nicaenorum, cuius meminit praefatio Iſidori: unde auctor ille occaſionem arripuit augendi numerum uſque ad LXXII. ex ſuppoſititiis Iulii epiſtolis.

IV. Quare Innocentius, Zoſimus, & Leo alieni ſunt ab omni dolo in proferendis canonibus Sardicenſibus, ac ſi ad Nicaenam Synodum pertinerent, quum auctoritate ſcriniorum ſuorum & veteris collectionis freti eſſent. Viri ampliſſimi eruditione & dignitate Cardinales Perronius & Baronius, ut horum Pontificum bonam fidem tuerentur, ex ingenio coniecerant, ea illos collectione canonum uſos eſſe, quam nos olim in Eccleſia Romana exſtitiſſe teſtimoniis comprobavimus.

Digitized by Google

C A P V T II.

De Collectione Canonum poſt Concilium Chalcedonenſe.

I. DEcreti Chalcedonenſis ea fuit auctoritas, ut canones Orientalium Synodorum, qui vigebant in Oriente, ſuſceperit Eccleſia Romana, eoſque adhibuerit in cauſſarum & negotiorum Eccleſiaſticorum diſceptatione; demtis iis, quos iuribus ſuis officere exiſtimabat. Quare codicem illum canonum, ex quo recitati ſunt canones aliquot in Concilio Chalcedonenſi, Romam Legati quum detuliſſent, auctoritate Leonis Papae confecta eſt & compoſita nova canonum collectio, quae viguit ſola in Occidente per ſexaginta & amplius annos, donec altera quoque acceſſit Dionyſii Exigui, quae in quibuſdam a priore diſcrepat, ut mox obſervabimus.

II. Priorem illam, hactenus ignotam, ex codicibus duobus manuſcriptis monaſterii Rivipullenſis in Catalonia favente numine erutam hic explicamus: quae maioris ponderis apud nos eſſe debet, quod ea uſi ſint Gallicani Epiſcopi uſque ad tempora Hadriani Pontificis & Caroli Magni, & una cum Gallicanis canonibus ab Eccleſia Hiſpanica uſurpata fuerit uſque ad Sarracenorum adventum; quemadmodum etiam in Africa.

Eius autem collectionis haec eſt methodus. Incipiunt canones Nicaeni. Sequuntur Ancyrani, Neocaeſarienſes, & Gangrenſes. Deinde Sardicenſes canones. Poſtea Antiocheni & Laodiceni. Subiunguntur ſtatim viginti ſeptem canones Concilii Chalcedonenſis. Deinde Carthaginienſes; de quibus mox dicemus.

III. Huic collectioni praefigitur praefatio, cuius haec ſunt verba: *Canones generalium Conciliorum a temporibus Conſtantini coeperunt: In praecedentibus annis namque, perſecutione fervente, docendarum plebium minime dabatur facultas. Inde Chriſtianitas in diverſas haereſes ſciſſa eſt: quia non erat licentia Epiſcopis in unum convenire, niſi tempore ſupradicti imperatoris. Ipſe enim dedit facultatem Chriſtianis, libere congregari. Sub hoc etiam ſancti Patres in Concilio Nicaeno de omni orbe terrarum convenientes, iuxta fidem evangelicam & Apoſtolicam ſecundum poſt Apoſtolos ſymbolum tradiderunt. Quatuor autem principalia eſſe Concilia, ex quibus pleniſſimam fidei doctrinam tenet Eccleſia tam de Patris & Filii & Spiritus Sancti divinitate, quam de praedicti Filii & Salvatoris noſtri incarnatione. Prior harum Nicaena Synodus eſt CCCXVIII. Epiſcoporum, Conſtantino Auguſto imperante peracta: in qua Arianae perfidiae blaſphemia condemnata, quam de inaequalitate Sanctae Trinitatis idem Arius aſſerebat. Conſubſtantialem Deo Patri Deum Filium eadem ſancta Syn-*

Digitized by Google

Synodus per ſymbolum definivit. Secunda Synodus eſt CL. Patrum, ſub Theodoſio ſeniore Conſtantinopolim congregata; quae Macedonium Sanctum Spiritum Deum eſſe negantem condemnans, conſubſtantialem Patri & Filio eumdem Paraclitum demonſtravit, dans latius ſymboli formam, quam tota Graecia & Latinitas in Eccleſiis praedicat. Tertia Synodus Epheſina CC. Epiſcoporum, ſub iuniore Theodoſio Auguſto edita; quae Neſtorium, duas perſonas in Chriſto aſſerentem, iuſto anathemate condemnavit, oſtendens, manere in duas naturas unam Domini Ieſu Chriſti perſonam. Quarta eſt Synodus Chalcedonenſis DCXXX. ſacerdotum, ſub Martiano Principe habita; in qua Eutychem Conſtantinopolitanum Abbatem, Verbi Dei & carnis unam naturam pronuntiantem, & eius defenſorem Dioſcorum quondam Alexandrinum Epiſcopum, & ipſum rurſum Neſtorium, cum reliquis haereticis, una Patrum ſententia praedamnavit, praedicans eadem Synodus, Chriſtum Deum ſic natum de virgine, ut unam perſonam & divinae & humanae confiteamur naturae. Hae ſunt, ut praediximus, quatuor principales & venerabiles Synodi, totam fidem catholicam complectentes. Sed & ſi qua ſunt Concilia, quae ſancti Patres Spiritu Dei pleni ſanxerunt, poſt iſtorum quatuor auctoritatem omni manent ſtabilita vigore; quorum etiam geſta in hoc corpore condita continentur. In principio autem huius voluminis Nicaenam Synodum conſtituimus pro auctoritate eiuſdem magni Concilii. Deinceps diverſorum Conciliorum Graecorum ac Latinorum, ſive quae antea, ſive quae poſtmodum facta ſunt, ſub ordine numerorum ac temporum, capitulis ſuis diſtincta, ſub huius voluminis aſpectu locavimus. Subiicientes etiam decreta Praeſulum Romanorum, in quibus, pro culmine ſedis Apoſtolicae, non impar Conciliorum exſtat auctoritas: quatenus Eccleſiaſtici ordinis diſciplina in unum a nobis coacta atque digeſta, & ſancti praeſules paternis conſtringantur regulis, & obedientes Eccleſiae miniſtri vel populi ſpiritualibus imbuantur exemplis. Canones autem, qui dicuntur Apoſtolorum, ſeu quia eoſdem nec ſedes Apoſtolica recipit, nec ſancti Patres illis conſenſum praebuerunt, pro eo quod ab haereticis ſub nomine Apoſtolorum compoſiti dignoſcuntur, quamvis in eis quaedam inveniantur utilia, auctoritate tamen canonica atque Apoſtolica eorum geſta conſtant eſſe remota, & inter apocrypha deputata.

IV. Piorem huius praefationis partem Iſidorus Hiſpalenſis retulit in librum ſextum Originum cap. XV. Etenim quum ſibi propoſuiſſet eo capite de canonibus Conciliorum agere, ſolemneque illi ſit laudabiles locos, qui ſuo inſtituto conducunt, tacitis auctoribus in opus illud congerere, (quo nomine ab eruditis maiorem conſecutus eſt laudem) more illo ſuo hunc quoque centonem aliis addidit, & iiſdem verbis praefationem illam ex parte tranſcripſit. Si quis autem

Digitized by Google

pervicaciter contendere velit, ex Iſidoro potius depromtam hanc praefationem, omnino ſe victum fatebitur, ſi ſepoſito dimicandi ſtudio perpendat, praefationis corpus eſſe integrum, aliquot periodos complectens uno ſpiritu cum prioribus coniunctas; quae tamen deſunt apud Iſidorum, qui ex loco laudato decerpſit, quod ſibi commodum videbatur. Deinde ultima verba excerpti, quod eſt apud Iſidorum, iſta nempe, *Quorum etiam geſta in hoc opere condita continentur*, nullius operae ſunt in libris Originum; immo vero aperte falſa, quum in eo volumine nec canonum nec Conciliorum acta contineantur. Quare prudenter obſervavit vir eruditus in ſcholiis huius loci: *Haec omiſſa oportuit*. Quae ſane verba in praefatione leguntur opportune, quia praefixa eſt collectioni canonum. Vnde exſcriptor, qui iuſſu Iſidori in Origines hunc locum tranſtulit, manifeſte hallucinatus eſt non omittendo verba haec, quae in volumine canonum ſunt aptiſſima, ſed ab originibus prorſus aliena. Pars ultima praefationis, quae reprobat canones Apoſtolorum, tranſcripta eſt a Gratiano (1) ex Iſidoro; qua de re capite ſequenti dicemus.

V. Ex hac collectione Symmachus Papa in ſexta Synodo Romana, habita anno DIV. citat duos canones Synodi Gangrenſis ex verſione antiqua, quae eſt in hac collectione. Vnde *Apoſtolica auctoritate hos canones conditos* ait; quoniam, etſi provincialis eſſet Synodus Gangrenſis, tamen quum auctoritate ſedis Apoſtolicae iam eſſet in Occidente recepta, perinde erat, ac ſi ab initio eadem auctoritate canones ſuos conſtituiſſet. Neque enim confugiendum eſt ad coniecturas, quas adhibet Baronius, qui putat, Oſium Cordubenſem, legatione Romana functum, huic Synodo interfuiſſe. Recenſetur quidem ille in epiſtola Synodica, ſed permiſtus aliis Epiſcopis, & inter ultimos: quod non congruit dignitati ſedis Apoſtolicae.

C A P V T III.

De diſcrimine collectionis iſtius & Dionyſianae.

I. IN eo primum differunt hae duae collectiones, vetus & Dionyſiana, quod diverſis canonum Graecorum translationibus utantur. In vetere quippe interpretatio canonum Graecorum eadem eſt omnino cum illa, quam Iſidori collectio praefert, quaeque uſurpatur in libris Capitularium; ut ex ſtudioſa earum inter ſe collatione didicimus. Plane Dionyſiana verſio videtur eſſe accuratior & verbis magis affixa. Sed altera eſt elegantior; & verba quaedam ſi alicubi diſſimulet, alibi ſententiam veram canonis, alioquin obſcuri, feliciter patefacit. Haecque eſt illa translatio, cuius obſcurita-te

(1) *Diſt.* 16. *cap.* 1. Canones.

Digitized by Google

te adductum ſe Dionyſius fatetur ad novam condendam . Quamquam & alia quoque in manuſcriptis codicibus reperiatur paullo obſcurior hac noſtra .

II. Alia ſunt diſcrimina inter utramque collectionem , quae ſunt maioris ponderis , & meram antiquitatem redolent . Secunda ergo differentia haec erit ; quod canones Apoſtolici abſunt ab iſta collectione , eo titulo , quod nullius eſſent auctoritatis , ut docet diſerte ſuperior praefatio . In quo illi egregie convenit cum decreto Gelaſii in Synodo Romana , quo liber canonum Apoſtolorum inter apocrypha numeratur . Inde quoque praeſtans argumentum trahitur , hanc eſſe collectionem canonum , qua Gallicana Eccleſia utebatur ; quippe quae his canonibus Apoſtolorum careret , ut ex Gregorio Turonenſi docuimus lib. III. de concordia ſacerdotii & imperii cap. IV. §. III.

III. At Dionyſiana collectio canones iſtos , ſaltem priores numero quinquaginta , in Occidentem invexit . Et eius exemplo auctor Iſidorianae collectionis eodem numero & iiſdem verbis cum Dionyſio canones illos tranſtulit in ſuam , licet in canonibus Graecis verſionem antiquam ſequatur : quae quum iſtis canonibus Apoſtolicis careret , neceſſario ex Dionyſii verſione & collectione petendi fuerunt. Rationem facti ſui hanc proponit Iſidorus : *Denique propter eorum auctoritatem ceteris Conciliis praepoſuimus canones , qui dicuntur Apoſtolorum , licet a quibuſdam apocryphi dicantur : quoniam plures eos recipiunt , & ſancti Patres eorum ſententias Synodali auctoritate roboraverunt , & inter canonicas poſuerunt conſtitutiones .* Quod Synodalem Patrum auctoritatem laudat , de Synodo Trullenſi intelligendum eſt ; cuius decreto canones Apoſtolici numero LXXXIV. recepti ſunt in Oriente . Priores autem quinquaginta , qui ſoli erant in Occidente noti , nullum robur obtinuerunt , ſaltem in Galliis & Hiſpaniis , uſque ad tempora Caroli Magni ; quando Dionyſiana collectio , monente Hadriano Papa , vigere incepit in his regionibus .

IV. Tertium diſcrimen verſatur in canonibus Sardicenſis Concilii , qui loco quinto poſiti ſunt in hac collectione poſt Nicaenos , Ancyranos , Neocaeſarienſes , & Gangrenſes , & Antiochenos atque Laodicenſes ordine antecedunt . Ancyrana , Neocaeſarienſis, & Gangrenſis Synodi vetuſtiores ſunt Nicaena Synodo ; ſed iſtius reverentia factum eſt , ut in capite collocetur . His quatuor ſuccedit Sardicenſis anno CCCXLVII. quae licet poſterior Antiochena , (quae coacta fuit anno CCCXLI.) illi tamen in hac ſerie praelata eſt ob dignitatem . Dionyſius vero collectionis Graecae interpretationem aggreſſus , in qua Sardicenſes canones non habentur , eis poſt univerſos canones Orientalium Conciliorum , licet tempore poſteriorum, locum in ſua collectione dedit. V. Me-

V. Memoriae lectoris occurret, quod ſuperius adnotavimus de Leone primo, qui canones Sardicenſes ſub nomine Nicaenorum Orientalibus obiiciebat. Ex quo ſequi videtur, ut aut de bona fide periclitetur ille, quum ex hac collectione, quam eius auctoritati tribuimus, illi conſtaret liquido, alios eſſe Sardicenſes canones, quinto loco poſitos, a Nicaenis, qui frontem codicis occupabant; vel dicendum erit, hanc collectionem poſteriorem eſſe Leonis temporibus.

VI. Sed ex temporum diſcrimine pendet huius difficultatis explicatio. Ante Concilium Chalcedonenſe data eſt epiſtola Leonis ad Pulcheriam anno CCCCXLIX. ubi Nicaenos canones cum Sardicenſibus permiſcet; adeo, ut querelae litteris illis comprehenſae, de fide violata, Flaviano oppreſſo, & reſtituto Eutychete, Marcianum auctore Leone ad convocandum Chalcedonenſe Concilium adegerint. Poſt illud vero Concilium, (quod habitum eſt anno CCCCLI.) & ex eius praeſcripto aggredienda fuit nova collectio, in quam canones Orientalium Synodorum impingerentur. Tunc diſcutienda fuit ratio temporum, & ſuis quique Conciliis canones vindicandi. Quod egregie factum eſt in hac collectione; in qua Sardicenſes a Nicaenis ſecreti ſunt, & ſuis locis poſiti.

VII. Vnde quoque illud addiſcimus, eos graviter falli, qui Sardicenſes canones univerſo orbi Chriſtiano, etiam ipſi Romanae Eccleſiae, vel ignotos vel apocryphos fuiſſe docent uſque ad tempora Dionyſii Exigui, qui eos e tenebris in lucem primus protulerit. Etenim iſta collectione; quae antiquior eſt Dionyſiana, in canonum auctoritatem recepti ſunt per univerſas Eccleſias. Plane illorum uſus receptus erat Damaſi Papae temporibus; ut patet ex Synodo Romana & edicto Gratiani a Sirmondo publicatis, ubi cauſſae Epiſcoporum datis a Romano Pontifice iudicibus definiendae conſtituuntur.

VIII. In Galliis invaluerant, licet tacito nomine, ante Leonis tempora; quum ex eius epiſtola ad Epiſcopos provinciae Viennenſis conſtet Gallicanorum Epiſcoporum iudicia per varias appellationes & relationes a Romanis Pontificibus retractata fuiſſe; quod initium aut robur habuit a Concilio Sardicenſi. Idem iuris obtinuit in Hiſpaniis; ut patet ex epiſtola eiuſdem Leonis ad Turibium Aſturicenſem, qua Synodum a quatuor provinciis Hiſpaniarum adverſus redivivam haereſim Priſcillianiſtarum habendam indicit, nempe a Tarraconenſibus, Carthaginienſibus, Luſitanis, & Gallaecis; adiecto, quod, ſi quid obſtiterit, quo minus poſſit celebrari generale Concilium, Gallaeciae ſaltem in unum conveniant ſacerdotes: *Quibus congregatis*, inquit, *fratres noſtri Idacius & Ceponius imminebunt, coniuncta cum eis inſtantia tua, quatenus de provinciali conventu remedium tantis vulneribus offeratur*. Indictio Synodi & delegatio Ida-

cii & Ceponii Epiſcoporum, ut Synodo immineant, canonum Sardicenſium auctoritate fulta eſt.

IX. Idem Pontifex per Mauritaniam Sardicenſium canonum vigorem pleniſſime exercuit, non ſolum relationes Synodi recipiendo, & reſponſis ſuis de relatis negotiis decernendo, quod ius eſt antiquius ipſa Synodo Sardicenſi, ſed cognitione de cauſſa Lupicini Epiſcopi ſuſcepta, qui ad eum provocaverat; quam definiendam Synodo provinciali Mauritaniae reliquit, eamque habendam indixit iuxta ordinem praeſcriptum in Sardicenſi Synodo. Vndè quoque deſumtum eſt, quod adiungit, contra Eccleſiaſticam diſciplinam ſuperordinatum fuiſſe Epiſcopum Lupicino, pendente appellatione ad Romanam ſedem.

X. Sed quid haeremus in temporibus Leonis? Ipſa Zoſimi, Bonifacii, & Caeleſtini tanto vetuſtior diſputatio cum Africanis Epiſcopis pro recipiendis appellationibus Epiſcoporum, prolatis quoque ipſis verbis canonum Sardicenſium, nonne aperte docent eorum apud Romanos auctoritatem; immo vero & apud Africanos, qui tamdem provocantibus conſenſerunt; id unum deprecantes, ne facilius admitterentur, & cauſſae in provinciis iudicarentur; ut patet ex epiſtola ad Caeleſtinum.

Ceterum poſtquam collectio iſta in lucem emerſit, auctoritate Leonis publicata, Africana Eccleſia illius uſum admiſit, & canonum Sardicenſium ut exſecutionem, ſic etiam & nomen: quamquam ignoti non eſſent olim in Africa canones Sardicenſes, quorum unum Gratus Epiſcopus Carthaginienſis laudavit in Concilio ſuo Carthaginienſi.

XI. Collectionis ab Africanis uſurpatae breviarium ſive compendium per varios titulos digeſtum compoſuit Ferrandus Diaconus Eccleſiae Carthaginienſis; & poſt illum breviationem alteram canonum Eccleſiae Africanae concinnavit Creſconius.

XII. Duae illae collectiones in eo differunt, quod poſterior uſa eſt collectione Dionyſiana, laudatis tum Apoſtolorum tum Africanis canonibus iuxta ſeriem numerorum, qui exſtant apud Dionyſium. Sed Ferrandus, Dionyſio vetuſtior, antiquam collectionem ſecutus eſt, quae canonibus Apoſtolicis carebat, quos auctor ille numquam laudat; licet Ancyranos, Neocaeſarienſes, Gangrenſes, Antiochenos, & Laodicenos titulis ſuis diſtinctos adhibeat; omiſſis quoque canonibus Conſtantinopolitanis. Quae omnia collectioni noſtrae congruunt, & maniſeſte probant, illam a Romanis in Africam tranſmiſſam fuiſſe: cui Africani ſuos canones, alio longe ordine quam habeantur in Dionyſiana collectione, ſuis uſibus profuturos adiunxerunt.

XIII. Porro in breviario Ferrandi canones Sardicenſes, illique praecipue, qui de provocationibus Epiſcoporum ad Romanam ſedem decer-

Digitized by Google

cernunt, diſerte laudantur; quos ille non potuit una cum canonibus Orientalibus publicare aliunde depromtos, quam ex collectione recepta, cuius ipſe compendium exhibet; quae prorſus eadem eſt cum hac noſtra.

Ex illa quoque vetere collectione Theodoretus Epiſcopus Cyri hauſit canones Sardicenſes, quos laudat num. XXI. in compendio canonum per quinquaginta titulos digeſtorum. Quae collectio Theodoreti exſtat MS. in bibliotheca Regis Chriſtianiſſimi: de qua diximus in capite III. §. VIII. libri III. de concordia ſacerdotii & imperii.

XIV. Quartum diſcrimen eſt, illudque maximi momenti, quod Dionyſii codex tres canones Synodi Conſtantinopolitanae ſecundae ex codice Graeco tranſcriptos exhibet; in quibus Thracicae, Ponticae, & Aſianae dioeceſeon privilegia ſic confirmantur, ut primatus tribuatur Eccleſiae Conſtantinopolitanae, fiatque ſecunda poſt Romanam, ea ratione adiecta, quoniam Conſtantinopolis eſt nova Roma. Sed canones iſti in hac vetere collectione penitus deſiderantur. Ex quo ſolo capite illius veritatem colligere & genuinam Romanae Eccleſiae collectionem hanc eſſe, demonſtrare licet.

XV. Quippe nota eſt vehemens illa dimicatio, quae in Concilio Chalcedonenſi inter Aëtium Archidiaconum Eccleſiae Conſtantinopolitanae & Legatos Romanos exarſit ob canonem XXVIII. quo, praeter Metropolitarum ordinationes in tribus illis dioeceſibus adſcriptas ſedi Conſtantinopolitanae, exaequata erant privilegia utriuſque ſedis, etiam in rebus Eccleſiaſticis, eo quod nova Roma ſenatu & imperio, aeque ac ſenior Roma, potiretur, hoc ſolo excepto, quod Eccleſia Conſtantinopolitana ſecunda eſſet poſt Romanam. Legatis illa ſe abſentibus clanculum geſta & per vim ab Epiſcopis extorta conclamantibus, magiſtratus Principis interlocuti ſunt, ut quibus ſe canonibus tueretur Aetius, proferret in medium: qui Synodicum Synodi Conſtantinopolitanae exhibuit, & ex eo relegi fecit tres canones, qui exſtant apud Dionyſium, omiſſis aliis, quos ultima collectio Graecorum continet.

XVI. Legati, poſt prolatum canonem ſextum Nicaenum, quum iudicum cognitorum ſententia irritam vidiſſent intercesſionem ſuam, ſe ad ſedem Apoſtolicam omnia relaturos, conteſtati ſunt. Leo totius rei certior factus, Anatolii Patriarchae ſuperbos conatus ſeria oratione compreſſit, & inter cetera aſſeruit, canones illos Conſtantinopolitanos numquam ad deceſſores ſuos relatos fuiſſe aut ab iis probatos. Aiebat quidem Euſebius Epiſcopus Dorylaei, in actione ultima Concilii Chalcedonenſis, canonem iſtum Conſtantinopolitanum Leoni gratum fuiſſe: *Hanc regulam*, ſcilicet Synodi Conſtantinopolitanae, *ſanctiſſimo Papae in urbe Roma ego relegi*, inquit, *praeſentibus clericis Conſtantinopolitanis, eamque ſuſcepit*. Sed inſinuatio iſta privata, quando agebat

batur de cauſſa Flaviani Conſtantinopolitani per ſummum ſcelus a Dioſcoro Alexandrino damnati, ut faciebat ad augendam hominis audaciam, qui dignioris Eccleſiae Epiſcopum oppreſſerat, quae dignitas canone Conſtantinopolitano probatur, ſic obtinere non poterat, ut canon ille publica auctoritate Romanae Eccleſiae receptus dici poſſet.

XVII. Succeſſit tandem collectio Dionyſii, quae Occidenti canones illos tres Conſtantinopolitanos a corpore Graecorum deſumtos publicavit. Id tamen non fuit impedimento, quin Gregorius Magnus, Ioannis Patriarchae Conſtantinopolitani temeritatem comprimens, profeſſus ſit, canones Synodi Conſtantinopolitanae, quibus ille nitebatur, numquam ab Eccleſia Romana receptos. Quod ſanctus ille vir aſſerere potuit & debuit, quoniam collectio illa vetus, quae publici iuris facta fuerat, canones illos, ut repudiatos & ab Apoſtolica ſede reiectos, non continebat. Alioqui ſi ſola Dionyſii collectione, quae tunc manibus omnium terebatur, uſa fuiſſet Eccleſia Romana, retorqueri potuiſſet in Gregorium, tres illos canones, utpote non expunctos, iuris publici factos. Quam exceptionem elidere poterat prolatis contrariis inſtrumentis vetuſtioribus, nempe collectione iſthac a Leone approbata, quae illis omnino caret.

XVIII. Quod attinet ad canones Concilii Chalcedonenſis, utraque collectio, tum vetus, tum Dionyſiana, ſolos viginti ſeptem continet, omiſſo XXVIII. qui ob Leonis reprobationem numquam in canonum cenſum adſcriptus eſt; neque etiam apud Orientales, ut patet ex Dionyſio, qui collectionem illorum in Latinam linguam vertit. Vnde Theodoretus in ſua ſynagoge, & Theodorus lector viginti ſeptem numero canones Chalcedonenſes concludunt. Synodus deinde habita in Trullo vigeſimum octavum in auctoritatem recepit; quum antea eius mente & ſententia tantum Conſtantinopolitani uterentur, fulti poteſtate Imperatoris, ut adnotavit Liberatus in breviario, & nos uberius diximus lib. III. de concordia ſacerdotii & imperii cap. 3. §. V.

XIX. In neutra vero collectionum Epheſini Concilii fit mentio: quoniam quum nullos ad diſciplinam pertinentes canones ediderit, ſed tantum fidem rectam adſtruerit adverſus inſaniam Neſtorii, non erat, cur anathemata contra haereſim eiuſque fautores corpori canonum adiicerentur.

CAPVT IV.

De Canonibus Africanis.

I. IN canonibus Africanis enumerandis immenſum eſt diſcrimen: Collectio vetus eos canones exhibet, quos Eccleſia Romana re-

cepit, eadem ſerie & ordine, quo ſunt in Conciliis Africanis editi; omiſſis canonibus ceteris, quibus edendis defuit auctoritas Eccleſiae Romanae.

II. Quod ut liquidius intelligatur, ſciendum eſt, praeſente Fauſtino Legato Romanae ſedis habitam fuiſſe Synodum univerſalem totius Africae, quae ſexta dicitur, ſub Aurelio Carthaginis Epiſcopo; in qua relecti ſunt canones illi omnes, qui diverſis in Conciliis editi fuerant tempore Aurelii, & nova definitione, conſentiente Fauſtino, approbati ſunt. Horum Conciliorum geſta & canones Fauſtinus Romam quum retuliſſet, Apoſtolicae ſedis conſenſu adeo probata ſunt, ut partem deinde fecerint collectionis noſtrae veteris, quae incipit a tertio Carthaginienſi Concilio, & cetera ex ordine complectitur, quae habita ſunt ſub Aurelio uſque ad ſeptimum Carthaginienſe, & praeterea Milevitanum ſub Aurelio.

III. Primum Carthaginienſe Concilium ſub Grato, & ſecundum ſub Genetlio, licet canones aliquot conſtituerint, non deſcribuntur in hac collectione: quae propria Romanae Eccleſiae quum eſſet, nefas erat, ut aliis iſta legibus uteretur, quam iis, de quibus ad eam relatio facta fuerat, aut quas, praeſentia Legatorum ſuorum probando, ſuas fecerat. Concilia ſub Grato & Genetlio, quemadmodum & Telenſe, Septimunicenſe, & Macrianenſe, quorum meminit Ferrandus in breviario, Eccleſiae Africanae ordinandae deſtinata erant, eiuſque erant decreta ſpecialia. Sed Concilia habita ſub Aurelio, ad Romana ſcrinia delata primum, publicae legis vim tandem obtinuerunt in Occidente univerſo, in conſequentiam huius collectionis. In ea canones ſingulorum Conciliorum deſcribuntur, & ſpecialiter canones Concilii Carthaginienſis quarti, quibus forma celebrandarum ordinationum in ſingulis gradibus praeſcribitur: quae ſingulare eſt antiquitatis ſacrae & veteris eccleſiaſticae diſciplinae venerandum monumentum; cui auctoritas & robur generalis legis ab hac collectione quum ſit impenſum, vel eo nomine nobis cara eſſe debet. Proferimus ſaepe in controverſis fidei capitibus, praecipue quum de ſacramento ordinis agitur, canones ex iſto Carthaginienſi Concilio quarto petitos: quos ſectarii elevare ſolent eo nomine, quod reiecti videantur ab Eccleſia Romana, quoniam abſunt a collectione Dionyſii. Immo vero quidam male ſani non ſolum dubios canones illos, ſed etiam falſos, & ab otioſis hominibus confarcinatos iactant, eiuſdemque eſſe farinae cum ſubdititiis epiſtolis, quibus Iſidorus Mercator collectionem ſuam infercit: quorum iniuſtas querelas hac veteris collectionis exceptione repellimus.

IV. Dionyſius quidem alium ordinem ſecutus eſt in deſcribendis canonibus Africanis ab eo, qui iam receptus erat. Etenim praemiſſo univerſali totius Africae Concilio, quod habitum fuit ſub Aurelio,

lio, & poſitis XXXIII. canonibus in eo editis, ſtatim ſubiungit collectionem a ſe confectam canonum in variis Conciliis Africanis editorum; in qua ſelectis iis, qui ad diſciplinam eccleſiaſticam pertinebant, ceteros omitit. Praeterea quum canones aliqui in ſuperiore Concilio editi poliantur aut explicentur in ſequenti, Dionyſius, ut compendium laboris legenti faceret, unica editione contextus fuit; & ipſe alicubi verba quaedam ex prioribus addit aut demit.

V. Dubitandum enim non puto, quin collectio illa Africana auctorem habeat Dionyſium; quippe quae ante illius aetatem incognita eſſet etiam ipſis Africanis, ne dicam Latinis ceteris. Etenim Ferrandus Diaconus, Dionyſio vetuſtior, Carthaginienſia ſub Grato & ſub Genetlio, univerſale primum, ſecundum, tertium, & quartum laudat, quoniam nondum erat in compendium redacta canonum Africanorum rhapſodia. Sane poſt publicatum Dionyſii codicem Creſconius Africanus ordinem & ſeriem canonum, prout exſtant apud Dionyſium, ſecutus eſt. Diffitendum tamen non eſt, quin plurimum Dionyſio debeat Eccleſia, ob collectionem illam Africanam. Etenim vetus collectio, ut plurimum omiſſis Conciliorum geſtis, a canonibus auſpicatur. Praeterea conventus illos omittit, in quibus de variis Africanarum provinciarum negotiis diſceptatum eſt: quorum tamen Dionyſius brevem ſummam, aliquando verba ipſa repraeſentat.

VI. Eccleſia Africana canonibus Nicaenis, quos ſolos noverat, ſuas deinde regulas adiunxit in Conciliis Africanis decretas, quibus negotia eccleſiaſtica componerentur. Nomina Conciliis indita a civitatibus, ubi cogebantur; a Carthagine ut plurimum, quoniam frequentius illo conveniebant Epiſcopi, tamquam ad caput & metropolim Africanarum provinciarum: quod ceteras civitates, iſtius dignitati fere invidas, urebat. Vnde & propter faciliorem cauſſarum communium ordinationem expreſſus ille canon Hipponenſis, quo Concilium univerſale totius Africae nunc in hac, poſtea vero in illa provincia cogendum eſſe definitur. Quare Concilium Hipponenſe & Milevitanum inter plenaria recenſentur; praeter Macrianenſe, Septimunitenſe, Tusduritanum, Thenitanum, laudata una cum aliis a Ferrando Diacono; quorum canones in auctoritatem recepti erant pro regimine univerſae Eccleſiae Africanae.

VII. Sane plurimos conventus Carthagine habitos conſtat ob negotia emergentia, ſeu adverſus Paganos & Donatiſtas, quorum cauſſa legatio ad comitatum Principis, vel etiam ad ſedem Apoſtolicam ſuſcipienda erat, ſeu ob Epiſcoporum inter ſe controverſias & inferioris gradus clericorum iudicio canonico finiendas. In ſingulis illis Conciliis non ſunt editi canones, ſed in quibuſdam. Quae obſervatio, ut certa, ita ad diſcuſſionem eorum, quae ſequuntur, valde conducibilis.

Digitized by Google

VIII. Quae diſceptatio ut ordine procedat, brevem ſummam proponemus Conciliorum a Catholicis Carthagine habitorum. Donatiſtarum enim conventicula hac nos in parte non tangunt. Deinde, quae canones Concilia ediderint, a reliquis ſecernemus. Vnde patebit ratio, quam vetus collectio ſecuta eſt in Conciliis Carthaginienſibus ex ordine digerendis.

Vetuſtiſſima Synodus Carthaginienſis eſt illa, quam habuit Agrippinus eius urbis Epiſcopus, de baptiſmo haereticorum, anno CCXVII. cuius meminere Cyprianus (1) & Auguſtinus (2).

Temporibus Cypriani, in Labeſitana colonia, Privatus haereticus nonaginta Epiſcoporum ſententia condemnatus, facit, ut Labeſitanum Concilium hic adſcribamus, ex Cypriano in epiſtola ad Cornelium anno CCXLII.

Sed facultate conveniendi data, frequentes Carthagine & alibi, ſed illic praecipue, habuit Synodos Cyprianus, ut docet in ſuis epiſtolis; quas Synodos hic tantum indicamus.

I. De pace lapſis poenitentibus danda anno CCLIV. *Cyprianus lib. 4. epiſt. 21.*

II. Ob quaeſtionem eamdem, in cauſſa Feliciſſimi & Novatiani, anno CCLV. Exſtat apud Cyprianum Epiſtola Synodica ad Cornelium Papam.

III. De baptizandis infantibus ante octavum diem, anno CCLVII. *Epiſtola Synodica ad Fidum, apud Cyprianum.*

IV. De admittendis ad poenitentiam libellaticis, anno CCLVIII. *Cyprianus lib. 1. epiſt. 4.*

V. VI. VII. De baptiſmo haereticorum non admittendo, Concilium primum, & ſecundum; dein tertium univerſale ex provincia Africa, Numidia, & Mauritania anno CCLVIII. cuius acta habentur apud Cyprianum & Auguſtinum.

Poſt tempora Cypriani, primum, quod deprehenditur, Concilium Carthaginienſe eſt illud, quod Gratus Epiſcopus, e Concilio Sardicenſi redux, ſatis frequentem coëgit poſt legationem Paulli & Macarii miſſam a Conſtante Imper. in Africam ad molliendos ſchiſmaticorum animos circa annum CCCXLIX. ubi quatuordecim canones editi ſunt.

Sequitur Concilium Carthaginienſe ſub Genetlio, eius urbis Epiſcopo, Valentiniano Aug. & Neoterio Coſſ. anno CCCXC. ubi XIII. canones conſtituti ſunt.

Quae vero ſequuntur, habita ſunt ſub Aurelio Carthaginis Epiſcopo.

Hipponenſe, Theodoſio III. & Abundantio Coſſ. VIII. Idus Octobris anno CCCXCIII. in quo canones XLI. editi ſunt.

Car-

(1) *Cypr. in epiſt. ad Quirinum.* (2) *Auguſt. lib. 4. de baptiſ. cap. 5.*

Carthaginienſe, Arcadio III. & Honorio II. Coff. VI. Kalend. Iulias, anno CCCXCIV.
Carthaginienſe, Caeſario & Attico Coff. V. Kal. Septembris, anno CCCXCVII. in quo canones XLIX. publicati ſunt.
Carthaginienſe, Caeſario & Attico Coff. VI. Kal. Iulias.
Carthaginienſe, Honorio Auguſto IV. & Eutychiano Coff. VI. Idus Novembr. anno CCCXCVIII. ubi CIV. canones de myſtica Eccleſiae diſciplina ſtatuti ſunt.
Carthaginienſe, poſt conſulatum Honorii IV. & Eutychiani, V. Kal. Maias, anno CCCXCIX.
Carthaginienſe, poſt conſulatum Flavii Stiliconis, XVI. Kalend. Iulias, anno CCCCI. ubi novem capitula definita ſunt.
Carthaginienſe, Vincentio & Flavito Coff. Idibus Septembris, anno CCCCI. cum viginti capitulis.
Milevitanum I. Arcadio & Honorio V. Coff. VI. Kal. Septembr. anno CCCCII. cum quinque capitulis.
Carthaginienſe, Theodoſio Auguſto & Rumorido Coff. VIII. Kal. Septembr. anno CCCCIII. cum octo capitulis.
Carthaginienſe, Honorio Auguſto VI. Coff. VI. Kalend. Iulias, anno CCCCIV.
Carthaginienſe, Stilicone II. & Anthemio Coff. X. Kal. Septembr. anno CCCCV.
Carthaginienſe, Honorio VII. & Theodoſio III. Coff. Idibus Iunii anno CCCCVII. cum ſedecim capitulis.
Carthaginienſe, Baſſo & Philippo Coff. XVI. Kalend. Iulias.
Carthaginienſe, iiſdem Conſulibus, III. Idus Octobris.
Carthaginienſe, Honorio VIII. & Theodoſio III. Coff. XVII. Kal. Iulii, anno CCCCIX.
Carthaginienſe, poſt conſulatum Honorii VIII. & Theodoſii III. XVIII. Kalendas Iulias anno CCCCX.
Carthaginienſe, Honorio XII. & Theodoſio VIII. Coff. Kalend. Maii anno CCCCXVIII, ubi conſtituti ſunt canones XIX.
Carthaginienſe poſt conſulatum Honorii XII. & Theodoſii VIII. V. Kal. Iunias, anno CCCCXIX. quod canones XXXIII. conſtituit.
Carthaginienſe, poſt conſulatum Honorii XII. & Theodoſii VIII. III. Kal. Iunias; ubi editi ſunt ſex canones.
IX. Concilia iſthaec & canones ab eis promulgati ſine dubio nos laterent, niſi veterum collectorum diligentia factum eſſet, ut iis Eccleſia non careret. Duo ſunt, qui olim ſtudioſe in eam curam cogendi hos canones in unum corpus incubuerunt. Alter eſt antiquus ille collector, qui ex mandato Leonis priori collectioni operam dedit. Alter vero Dionyſius, qui privato labore, amicorum precibus excitatus, ſuum codicem dedit Africanis canonibus auctum. Vetus ille

ille aliqua in parte eſt accuratior Dionyſio, in aliis vero ab iſto ſuperatur. Etenim antiquus exhibet canones Conciliorum ſub Grato & ſub Genetlio, qui deſunt in collectione Dionyſii. Habet praeterea canones omnium Conciliorum, quae coacta ſunt ſub Aurelio; etſi in Conciliis illis ab invicem ſecernendis non pari induſtria laboraverit, ac fecit Dionyſius: quamvis huic quoque ſuae non deſint hallucinationes. Ex utriuſque auctoris collatione plenam & integram veterum Carthaginienſium Conciliorum cognitionem adipiſcetur lector; quae ſincera ex omnibus partibus a ſingulis hauriri non poteſt: quod manifeſtius patebit ex utriuſque diſcrimine, quod ſtatim adnotabimus.

X. Vterque ſane Africanos canones depromſit ex actis Concilii Carthaginienſis habiti ſub Aurelio anno CCCCXIX. quod vocant ſextum, ubi interfuit legatio Eccleſiae Romanae. Fauſtinus quippe, Potentinus Epiſcopus in Italia, miſſus in Africam a Zoſimo Papa una cum Aſello & Philippo Presbyteris Eccleſiae Romanae collegis ſuis, ut componeret controverſiam motam de appellationibus Epiſcoporum ad Romanam ſedem admittendis iuxta Nicaenos canones, quos proferebat (Africanis Epiſcopis cauſſantibus, canones illos dubios eſſe, nec haberi in exemplaribus eius Synodi, quae ſecum Caecilianus Epiſcopus Carthaginienſis detulerat) occaſionem dedit, ut in plenaria illa Synodo canones Nicaeni iuxta fidem exemplaris illius recitarentur, & canones omnes poſt illa in Africanis Conciliis editi; quae omnia geſtis illius Concilii inſerta ſunt. Vbi obſervandum eſt, non ſolos canones editos in Conciliis habitis ſub Aurelio tunc recitatos & relatos in acta, ſed praeterea illos omnes, qui a deceſſoribus Aurelii promulgati erant. Quod apertiſſime oſtendunt Aurelii verba in actis illius Concilii: *Nunc patimini, exemplaria ſtatutorum Nicaeni Concilii, ſed & quae hic ſalubriter a noſtris deceſſoribus ſecundum eiuſdem Concilii formam, vel quae nunc a nobis ordinata ſunt, recitari & geſtis inſeri. Omne Concilium dixit. Exemplaria fidei & ſtatuta Nicaenae Synodi, quae ad noſtrum Concilium per beatae recordationis olim praedeceſſorem tuae ſanctitatis, qui interfuit, Caecilianum Epiſcopum adlata ſunt, ſed & quae patres, exemplaria ſequentes hic conſtituerunt, vel nunc communi tractatu ſtatuimus, his geſtis eccleſiaſticis inſerta manebunt.*

XI. Itaque oportuit ex iſta definitione, ut ſtatuta praecedentium Conciliorum, non ſolum quae ſub Aurelio, ſed etiam quae ſub deceſſoribus eius coacta erant, recitata primum in huius acta Concilii, deinde referrentur poſt canones Nicaenos. Sane exemplaria Nicaeni Concilii a Caeciliano adlata, id eſt, fidei profeſſio, & viginti canones ex verſione Teilonis & Tharisti Conſtantinopolitani inſerta ſunt actis Concilii ſexti; ut patet ex veteri noſtra collectione. Dionyſius quoque id obſervavit in ſuo codice: *Statuta quoque Nicaeni Concilii,*

in

in XX. capitulis ſimiliter recitata ſunt, ſicut in ſuperioribus inveniuntur adſcripta. Intelligit Dionyſius canones Nicaenos locatos in capite ſuae collectionis: qui tamen aliis verbis ſunt concepti, id eſt, ſuis a Dionyſio novo interprete, non autem Teilonis & Thariſti verbis expreſſi; qua interpretatione careremus, niſi conſervata fuiſſet in veteri collectione; quae aliam quoque prae ſe fert in capite collectionis, nempe antiquam, quae in uſu erat in Eccleſia Romana.

XII. Poſt Nicaenos canones actis inſerta ſunt, quae ab Aurelii deceſſoribus ſtatuta fuerant, id eſt, a Grato & a Genetlio Carthaginienſibus Epiſcopis, deinde quae Aurelius in variis Conciliis Africanis definierat, & in illo ultimo, quod tunc gerebatur.

XIII. Quare Dionyſii adnotatio, quae inſerta eſt poſt XXXIII. canonem Concilii Carthaginienſis ante ceteros Africanos, caute accipienda eſt. *Recitata ſunt*, inquit, *etiam in iſta Synodo diverſa Concilia univerſae provinciae Africae tranſactis temporibus Aurelii Carthaginienſis Epiſcopi celebrata*. Sunt illa quidem recitata; ſed praeterea relecta ſunt & geſtis inſerta, quae celebrata ſunt ſub deceſſoribus Aurelii, ut ſuperius oſtendimus.

XIV. Is autem ordo ſervatus eſt, ut ſtatim poſt recitata capitula Synodi Nicaenae ſextum Concilium Carthaginienſe ſuos canones ediderit, quos Dionyſius exhibet numero XXXIII. quorum primus, quod aſſerimus, oſtendit manifeſte. *Aurelius Epiſcopus dixit. Haec ita apud nos habentur exemplaria ſtatutorum, quae tunc patres noſtri de Concilio Nicaeno ſecum detulerunt; cuius formam ſervantes, haec, quae ſequuntur conſtituta, firmata a nobis cuſtodientur*. Canones iſti Concilii ſexti Carthaginienſis abſunt a veteri collectione; quoniam ex Conciliis ſub Grato, ſub Genetlio, & ex Hipponenſi, quibuſdam aliquando reciſis & mutatis, conflati ſunt. Eos autem debemus diligentiae Dionyſii.

XV. Enimvero quum Africanorum canonum corpus geſtis Carthaginienſis ſexti inſertum eſſet, & geſta illa integra a Legatis Romam delata fuiſſent ad Bonifacium Papam, ut docet diſerte epiſtola Concilii ad illum data, hinc factum, ut quo tempore receptae & publicatae ſunt auctoritate Apoſtolica Synodi dioeceſeon Orientalium, eadem auctoritate adiuncti illis fuerint canones Conciliorum Africae, quae una erat ex dioeceſibus Occidentis. Quae quidem Concilia ad Romanum Pontificem tranſmiſſa, poſt cauſſae cognitionem, retenta ſedis dignitate, firmari poterant; omiſſis & mutatis quibuſdam, quae collector ex auctoritate ſibi delegatae Eccleſiae univerſae commoda iudicavit, ut ſtatim patebit.

XVI. Ceterum quum ſint Concilia duodecim, in quibus conſtituta ſunt capitula, ſive canones, eorum numerum ad octo Concilia redegit collector vetus; cuius inſtituti ratio reddetur inter recenſendum

dum Concilia illa, ex quibus canones ſuos hauſit.

XVII. Aliam rationem ſecutus eſt Dionyſius; quippe qui ſola ſub Aurelio habita Concilia in collectione ſua retinuerit, commemoratis illis quoque Conciliis, ubi canones editi non fuerant; adſcriptis canonibus ſuae quibuſque Synodo ut plurimum. Aliquando enim ab eo peccatum hac in parte docebimus, tum etiam in eo, quod Synodi quartae canones integros omiſerit, quemadmodum etiam Concilia ſub Grato & ſub Genetlio, eorumque canones.

XVIII. Vnde patet, graviter falli virum eruditum Chriſtophorum Iuſtellum, qui in praefatione ſua ad codicem canonum Eccleſiae Africanae contendit, collectionem illam, prout exſtat apud Dionyſium, in Concilio Carthaginienſi probatam & confirmatam, in acta dein relatam fuiſſe; quam poſtea Dionyſius Exiguus ſuae collectioni inſeruerit, & primus in Occidente evulgaverit. Compendium enim illud Conciliorum Africanorum eſt a manu Dionyſii; quum Concilia integra geſtis Carthaginienſis Concilii ſexti inſerta fuerint, ut iam monui.

XIX. Eius compendii auctorem praeſto Dionyſium; ut conſtabit lectori, ſi expendat, quod ſuperius obſervavi de verſione canonum Nicaenorum; quae quidem inſerta fuit actis, prout elucubrata fuerat a Teilone & Thariſto Presbyteris, atque Caeciliano tradita; ut docet vetus collectio, cuius antiquitas ex eo nomine commendatur. Dionyſius autem verſionem illam penitus omiſit; ſuamque, quam novam cudit, in capite collectionis ſuae poſuit, ad quam referuntur verba illa ſuperius laudata: *Statuta quoque Nicaeni Concilii in XX. capitulis ſimiliter recitata ſunt, ſicut in ſuperioribus inveniuntur adſcripta*. Haec adnotatio tribui non poteſt Africanis patribus, qui octoginta & amplius annis Dionyſii tempora antecedebant; ſed ipſi Dionyſio, qui canones Nicaenos ex ſua interpretatione ſignificat.

XX. Quo etiam alludit haec eiuſdem collectoris adnotatio, poſt relatas Cyrilli Alexandrini & Attici Conſtantinopolitani ad Africanos epiſtolas, una cum exemplaribus Concilii Nicaeni e Graeco verſis per Innocentium Presbyterum & ad Bonifacium Papam miſſis a Carthaginienſi Synodo: *Huic ſymbolo fidei etiam exemplaria ſtatutorum eiuſdem Concilii Nicaeni a memoratis Pontificibus annexa ſunt, ſicut ſuperius per omnia continentur, quae nos hic iterum conſcribi neceſſarium non eſſe credimus*. Ex quo etiam patet, hunc ſcriptorem hominem eſſe privatum, qui geſta a Pontificibus refert. Sane privatum eſſe & nulla publica auctoritate fultum, qui hoc compendium digeſſit in ordinem ex eo etiam patet, quod de ſe veluti ſtudioſorum anteceſſore loquatur in Concilio habito anno CCCCV. Stilicone II. & Anthemio Coſſ. *Huius Concilii geſta ideo non ex integro deſcripſi, quoniam ma-*

gis

gis ea , quae in tempore neceſſaria fuerunt , quam aliqua generalia conſtituta ſunt , ſed ad inſtructionem ſtudioſorum eiuſdem Concilii brevem digeſſi.

XXI. Fulgentius Ferrandus Diaconus Eccleſiae Carthaginienſis, qui vixit Iuſtino imperante, breviationem canonum inſtituit ante Dionyſium, ubi Synodos Orientales auctoritate Leonis Papae iam in Occidente receptas, Nicaenam, Ancyritanam, Novocaeſarienſem, Gangrenſem, Antiochenam, & Laodicenam laudat, & Sardicenſem, dein Carthaginienſes ſub Grato & ſub Genetlio, ceteras quoque ſuis titulis diſtinctas; quae ſine dubio charactere quodam temporis apud eum auctorem ab invicem erant diſcretae; ſed incuria librariorum, Conſulum notae perierunt. Attamen expenſis cum cura, quos citat, titulis Conciliorum, cognitionem adepti ſumus eorum, ad quae ſinguli pertinent: quamvis in quibuſdam numerorum fides vacillet, ut mox oſtendemus. Praeter eas vero Synodos Carthaginienſes, quas exhibent quoque vetus collectio & Dionyſiana, alias profert, quarum auctoritas recepta erat in Africa, ut Zellenſem ſive Teleptenſem, Septimunicenſem, Macrianenſem, Mazarenſem, Iuncenſem, Tuſduritanam, Thenitanam, & Hipponenſem ſecundam, immo vero & Carthaginienſem quamdam aliis collectoribus incognitam. Quod autem Concilii Carthaginienſis Quarti canones nullos producat, non debet cuiquam mirum videri: quoniam de diſciplina tantum exteriori in ſuo canonum breviario tractat, omiſſis iis, quae fidem & dogmata ſpectant; ut factum ab illo eſt in capitulis novem, quae de gratia Dei definita ſunt in Concilio Carthaginienſi anno CCCCXVIII. quamvis eiuſdem Concilii canones de diſciplina editos citet. Statuta itaque Concilii Quarti, quae ordinationum myſteria & formulas graduumque atque ordinum varias functiones reſpiciunt, iuxta inſtituti ſui rationem Ferrandus praetermittere debuit. Illud unum me habet anxium, cur in ſua breviatione de canonibus Chalcedonenſis Concilii tacuerit: qui recepti quum fuiſſent ab Eccleſia Romana, valere quoque debebant in Africa, quae flagrantibus Concilii Chalcedonenſis propugnatoribus abundavit, & inter eos praecipue Facundo Hermianenſi Epiſcopo, cuius exſtant libri duodecim de tribus capitulis eius Concilii in controverſiam adductis temporibus Iuſtiniani, quae tamen auctor ille vehementi oratione tuetur; licet poſtea in Quinta Synodo damnata fuerint.

CAPVT V.

Ordo Conciliorum Africae in veteri collectione.

I. NVnc ſpecialiter conſideranda ſunt ea Concilia, ex quibus compacta eſt vetus collectio. Statim occurrit Concilium Carthagine habitum ſub Grato, illius urbis Epiſcopo, in quo omnium primo canones conſtituti ſunt; unde dicitur eleganter in collectione illa *Concilium Carthaginienſe primum*.

II. Secundum ordine eſt Concilium ſub Genetlio: cuius nomen perperam ſcribitur in editis *Genedius* pro *Genetlio*, ut habet Ferrandus & veteres manuſcripti codices. De iſtius Concilii veritate nullus ſupereſt dubitandi locus, quum & in collectione veteri exhibeatur, & ex eo plures canones citet Ferrandus. Iuſtellus tamen ait, falſum & fictum omnino eſſe; quod probare tentat, quia conveniſſe dicitur in praefatione Valentiniano Auguſto IV.& Theodoſio Conſulibus. Nuſquam enim, inquit, Valentinianus cum Theodoſio, ſed cum Neoterio anno CCCXC. conſulatum geſſiſſe reperitur. Quod ſane notum eſt. Sed id ſolum evincit, errorem in nomen Theodoſii exſcriptorum vitio irrepſiſſe, legendumque *Neoterium*, ut habeamus par Conſulum illius anni.

III. Addit, Alypium Tagaſtenſem Epiſcopum, qui hac in Synodo interloquitur, nonniſi quatuor annis poſt praedictorum conſulatum ordinatum fuiſſe Epiſcopum, ut obſervat Baronius ex Auguſtino & Hieronymo; quo argumento quum ipſe quoque Baronius utatur, illud ſtatim diluemus. Sane Baronius mitius agit cum hoc Concilio, quod gradu ſolum movendum putat, & poſterius eſſe Conciliis omnibus, quae ab Aurelio Carthaginienſi habita ſunt; qui quidem, velut emeritus, ſucceſſorem ſibi deſignarit Genetlium: unde factum, ut in actis eius Concilii Genetlii & Aurelii mentio iniiciatur, ac ſi uterque Synodo praeeſſet; ille ut actu Epiſcopus, alter ob dignitatem retentam, quum tamen certum ſit vice verſa, Aurelium ſucceſſiſſe Genetlio. Probat autem ſententiam ſuam ex eo, quod Valentinus Numidiae Primas huic Synodo interfuerit, qui fuit Xantippi ſucceſſor. Porro Xantippus Milevitano Concilio praeſens aderat anno CCCCII. ante quod tempus Carthaginienſe Tertium, quod vocant, Quartum, & Quintum habita fuerant. Ergo Secundum dici non poteſt, in quo Valentinus Xantippi ſucceſſor interfuit. Huic argumento aliud addit, nempe canone ſecundo huius Concilii citari canonem XXXVII. collectionis Dionyſianae, de continentia clericorum, qui petitus eſt ex Concilio habito anno CCCCI. & canone tertio laudari canonem de chriſmate, reconcilia-

liatione poenitentium, & puellarum conſecratione, qui exſtat in Concilii Sexti canone decimo.

IV. His difficultatibus ut ſatisfiat, obſervandum eſt, canones Concilii Carthaginienſis Sexti petitos eſſe ex variis Conciliis prioribus, nempe ex Concilio ſub Grato canonem quintum, ex Carthaginienſi Tertio pleroſque, & ex Synodo ſub Genetlio canones II. III. IV. VI. VII. VIII. IX. X. XI. XII. & XIII. iiſdem quandoque verbis, aliquando vero paulliſper mutatis. Vnde accidit, ut interlocutiones Epiſcoporum, quae tribuuntur recte Aurelio, Alypio, Numidio, & aliis in Concilio Sexto, in quod canonum ſub Genetlio verba tranſcribuntur, fuerint deinde inter exſcribendum, librariorum vitio, retentae in actis Concilii ſub Genetlio ſub nominibus eorumdem Epiſcoporum; qui alii erant in vero exemplari illius Concilii ſub Genetlio, ut ſtatim patebit.

V. Interim, ut tota res ſit adhuc apertior, canones editi a Concilio ſub Genetlio, quos habet Ferrandus, hic proponendi ſunt, & reliqui expendendi: unde conſtabit vetuſtas huius Concilii prae ceteris habitis ſub Aurelio; tantum abeſt, ut ſit ultimum, quemadmodum ſibi perſuaſerat Baronius. Tum etiam manifeſtum fiet diſcrimen iſtius Concilii a Sexto; quod tamen a priore pleraque mutuatum eſt, ut dixi. Denique quid ſignificetur per *praeteritum Concilium* in canone II. & III. ſub Genetlio. Sicque Baronii argumentis reſpondebitur.

VI. Quatuor huius Concilii canones citat Ferrandus in Breviario, quartum, octavum, nonum, & decimum. Quarti canonis compendium hoc eſt apud illum auctorem numero CXCIV. *Vt, qui aliquibus ſceleribus irretitus eſt, vocem accuſandi non habeat. Concilium Carthaginienſe ſub ſancto Genetlio tit. IV. Concil. Carthag. tit. VI. Hoc & in Concilio Thenitano ſtatutum eſt.* Ex collatione iſtorum canonum patet, duo fuiſſe Concilia Carthaginienſia, quae criminoſos ab accuſatione ſummoverunt, alterum ſub Genetlio, idque prius, ut docet ordo ſcripturae, & alterum Carthaginienſe: quod congruit cum antiqua collectione, ubi res eadem ſancitur in Concilio ſub Genetlio tit. VI. & praeterea apud Dionyſium in Carthaginienſi ſub Aurelio, quod vocant ſextum, tit. VIII. Vbi diligenter obſervandum eſt, hunc canonem editum in Concilio ſub Genetlio, teſte Ferrando, & in Carthaginienſi ſexto, eodem teſte; in utroque fieri ad ſuggeſtionem Numidii, Aurelio interloquente & Praeſidis munus exercente; quod ut conveniat Concilio Sexto, non poteſt convenire Concilio ſub Genetlio. Quare dicendum, canonis verba dempromta quidem a patribus Concilii Sexti ex Concilio ſub Genetlio, ſed a librariis tranſcribentibus vices mutatas, & Epiſcoporum nomina ex Concilio Sexto in hoc translata; quod caput probandum ſumſeramus.

Digitized by Google

Idem error pervaſit canones VII. X. & XI. Concilii Sexti, qui reſpondent canonibus IV. & VIII. Concilii ſub Genetlio, ubi fit mentio Alypii & Valentini.

VII. Tituli octavi lemma hoc eſt num. LV. apud Ferrandum: *Vt Epiſcopus, ſi cauſſam habuerit, à duodecim Epiſcopis audiatur. Concilium Carthaginienſe ſub ſancto Genetlio tit. VIII.* Et de Presbyteris num. XCVI. apud eumdem: *Vt Presbyter, qui reatum incurrerit, a ſex vel a ſeptem Epiſcopis audiatur. Concil. Carthag. ſub antiſtite Genetlio tit. IX.* in collectione veteri can. X. ad ſuggeſtionem Felicis Epiſcopi Selemſelitani; quae repetita ſunt iiſdem verbis in Carthaginienſi Sexto ſub Aurelio; demta tamen iſthac clauſula, quae eſt in iſto ſecundo: *Genetlius Epiſcopus dixit: Quid ad hoc dicit ſanctitas veſtra? Ab univerſis Epiſcopis dictum eſt, a nobis veterum ſtatuta debere ſervari.* Vnde maniſeſte patet, hunc canonem e Concilio ſub Genetlio translatum fuiſſe in Concilium Sextum, ut nos toties diximus.

VIII. Ad rem ipſam quod attinet, numerus duodecim Epiſcoporum ad iudicandum Epiſcopum conſtitutus fuerat a Concilio ſub Grato can. XI. ſex in iudicio Presbyteri, trium autem in cauſſa Diaconi. Quare non inutiliter in Concilio ſub Genetlio additum eſt illud conſtitui *iuxta veterum canonum ſtatuta*. Quod iterum confirmatum fuit can. VIII. Concilii Carthaginienſis Tertii, qui repetitus eſt in canone XX. Concilii Carthaginienſis Sexti, explicata phraſi, quae in praecedenti Concilio obſcurior videbatur. Dicto enim canone VIII. ſtatuitur, quod, ſi Presbyteri vel Diaconi fuerint accuſati, adiuncto ſibi ex vicinis locis legitimo numero collegarum, id eſt, in Presbyteri nomine quinque, in Diaconi duorum, Epiſcopi ipſorum cauſſas diſcutiant. Quem loquendi modum retinuit Ferrandus num. LI. *Vt Epiſcopus accuſatos Presbyteros convocatis quinque Epiſcopis audiat.* Quod ita enuntiatur in dicto canone XX. Concilii Carthaginienſis Sexti, ut ſententia prioris canonis explicetur. Ait enim, vicinos Epiſcopos petendos & eligendos ab accuſatis, & debere eos eſſe numero ſex, una cum proprio Epiſcopo, in Presbyteri nomine, & in Diaconi tres.

IX. In Concilio ſub Genetlio conſtitutum docet Ferrandus numero XXIV. *Vt nullus epiſcopus plebem alienam uſurpet. Concil. Carthag. ſub ſancto Grato tit. IX. Concil. Carthag. ſub antiſtite Genetlio tit. IX. Concil. Carthag. tit. V.* Canon iſte nonus eſt undecimus numero in collectione veteri, editus ad ſuggeſtionem Victoris Epiſcopi. In Concilio Sexto ſub Aurelio canone V. quem laudat Ferrandus, ad relationem Aurelii de avaritiae variis capitibus cavetur; inter cetera generaliter, *ne quis alienos fines uſurpet*. Vnde patet diſcrimen utriuſque Concilii, & prius eſſe Concilium ſub Genetlio, quam Carthaginienſe ſub Aurelio.

X.

Digitized by Google

X. Eadem differentia & antiquitas magis elucet ex titulo X. quem laudat Ferrandus num. IV. *Vt Epiſcopus a tribus ordinetur, conſentientibus aliis per ſcripta, cum confirmatione Metropolitani vel Primatis. Concil. Carthag. ſub antiſtite Genetlio tit. X. Concil. univerſale Carthagin. tit. XLIV.* Sane conſenſus & praeceptum Primatis diſerte requiritur & numerus trium ſacerdotum in ordinando Epiſcopo, ex definitione canonis XII. ſub Genetlio editi, qui ad ſuggeſtionem Numidii Maſſulitani conſtitutus eſt. Quae ſententia brevioribus verbis, referente Aurelio, expreſſa eſt canone XIII. Concilii Carthaginienſis ſexti, licet decretum iſtud & interlocutio diſerte tribuatur Genetlio in ſuperiori Concilio. Quo exemplo docemur, Aurelii interlocutiones inſertas actis Concilii ſub Genetlio corrigendas eſſe & tribuendas ipſi Genetlio, non autem Aurelio, qui nondum erat Epiſcopus.

XI. Ea omnia docent apertiſſime diſcrimen Concilii ſub Genetlio a ceteris Africanis & illius vetuſtatem; quamvis canones aliquot ex eo tranſcripti ſint in Concilium Carthaginienſe ſextum ſub Aurelio, iiſdem quandoque verbis, quandoque vero illorum ſententia ſola, ut ſuperius dixi & probavi. Quod accidit quoque in ſecundo canone Carthaginienſis ſexti; qui, demta praefatione, quae eſt in Concilio ſub Genetlio, tranſcriptus eſt e primo capitulo illius Concilii, nempe, ut Trinitas credatur & praedicetur.

XII. Canon tertius & quartus eiuſdem Concilii ſexti, de continentia ſacerdotum, quorum primus Aurelio ſuggerente conſtituitur, & alter Fauſtino quoque interloquente, deſumti ſunt ex canone ſecundo ſub Genetlio: ubi Aurelius interloquens introducitur, ſed de Fauſtino tacetur; quaeque in ſexto Concilio, Fauſtino Legato Romanae ſedis tribuuntur, in Concilio habito ſub Genetlio univerſis Epiſcopis adſcribuntur. Vnde fit manifeſtum, concilium ſub Genetlio vetuſtate praecedere aliud, quod ex priore locupletatur. Quod autem conſtituitur de ſacerdotum continentia, iuſta *praeteriti Concilii* definitionem, ut aiunt, intelligendum eſt de Concilio habito ſub Siricio ſtatim poſt epiſtolam Synodicam Concilii Romani ad Africanos directam poſt conſulatum Arcadii Auguſti & Bautonis, id eſt, anno CCCLXXXVI. ubi cavetur ſpecialiter de ſacerdotum abſtinentia ab uxoribus; ut docui libro I. de concordia ſacerdotii & imperii cap. VIII. §. IV. Quare fallitur Baronius, qui canone illo ſecundo laudari putat canones Concilii Carthaginienſis ſexti.

XIII. Sextus canon de chriſmate, reconciliatione poenitentium, & puellarum conſecratione a Presbyteris non agenda, ad ſuggeſtionem Fortunati, rogante ſententias Aurelio, iiſdem verbis exhibetur in canone tertio Concilii ſub Genetlio. In quo ſine dubio eſt hallucinatio exſcriptoris, qui canonem Concilii ſexti adſcripſit Concilio

cilio ſub Genetlio ; in quo ea de re nihil ſtatutum fuit, ſed in Carthaginienſi tertio can. XXXI. & XXXVI. quod praeteritum Concilium dicitur in canone illo ſexto. Sane Ferrandus numero XCI. utitur in hac re ſolo teſtimonio Carthaginienſis tertii: *Vt Presbyter inconſulto Epiſcopo virgines non conſecret, chriſma vero nunquam conficiat. Conc. Carthagin. tit. XLI.*

XIV. Vetuſtas quoque Concilii iſtius ſub Genetlio deprehenditur ex canone quinto, ubi ad ſuggeſtionem Felicis Selemſelitani, interloquente Genetlio, definitum eſt, ut dioeceſes, quae nunquam Epiſcopos habuerunt, non habeant, niſi ex conſenſu proprii Epiſcopi. Quae definitio deinde confirmata eſt in canone XLII. Concilii tertii, ubi habetur, illud in multis Conciliis iam fuiſſe conſtitutum; quibus verbis Concilium ſub Genetlio, inter cetera, indicatur. Haec ſententia dein aucta eſt, requiſito tamen conſenſu Primatis & Concilii plenarii auctoritate in canone quarto Concilii Carthaginienſis habiti anno CCCCVII. qui relatus eſt in collectione Dionyſii.

XV. Aliud quoque ſuggerente eodem Felice, & interloquente Genetlio, conſtitutum eſt canone ſeptimo, nempe ut Epiſcopus ille excommunicetur, qui ab alio excommunicatum ſuſceperit: quod in nullo poſteriore Concilio inſertum eſt. Et canone nono ad ſuggeſtionem Numidii ſtatuitur, *ut Presbyter inconſulto Epiſcopo in quolibet loco agenda non audeat celebrare*; quod exſtat apud Ferrandum numero XC. ex Concilio Carthagin. tit. VII. ubi deeſt ſine dubio nota, quam addit alibi, nempe ex Concilio ſub Genetlio. Tandem Genetlius Concilium ſuum claudit ſanctione iſta; ut quae ſtatuta ſunt ab eo glorioſiſſimo coetu cuſtodiantur, & qui ſubſcriptionem ſuam violaverit, deponatur.

XVI. Poſt Synodum habitam ſub Genetlio, Concilium univerſale omnium provinciarum Africae coactum eſt in Hipponenſi civitate ſub Aurelio, Theodoſio Auguſto III. & Abundantio Coſſ. id eſt, anno CCCXCIII. ut adnotavit Dionyſius in collectione. Quadraginta canones & unum conſtituit, qui deinde recenſiti ſunt in Concilio Carthaginienſi tertio; de quo ſtatim.

XVII. Sequitur plenarium Africae Concilium, quod Caeſario & Attico Coſſ. V. Kalendas Septembris Carthagine habuit Aurelius, id eſt, anno CCCXCVII. Vbi breviarium canonum, quod a Byzacenis Epiſcopis excerptum erat de Hipponenſi Concilio, quodque ad Aurelium tranſmiſerant, recitatum eſt & probatum; ut patet ex interlocutione Epigonii canone primo iſtius Concilii Carthaginienſis apud Dionyſium, qui omiſſus eſt in veteri collectione. Quod breviarium poſtea remiſſum eſt ad univerſas provincias; ut compendio recenſentes Epiſcopi, quae ſtatuta ſunt, ea facilius memoria retinerent, & ſollicitius atque diligentius obſervarent. Exſtat epiſtola Synodica cum abbre-

abbreviationibus Concilii Hipponenſis in veteri collectione & tomo primo Conciliorum. Sed in eo non ſtetit patrum ſollicitudo: quippe non contenti, brevem canonum Hipponenſium per provincias tranſmiſiſſe, canones ipſos accuratiori examine perpenſos in corpus Carthaginienſium canonum, quos in eo Concilio ſtatuerunt, tranſtulere, additis quibuſdam, quae ad interpretationem vel ad novam definitionem pertinere videbantur. Vnde in Concilii Milevitani praefatione haec ſunt Aurelii verba, quibus confirmationem illorum capitulorum ab Epiſcopis exigit: *Quae iamdudum vel in Hipponenſi Synodo firmata ſunt, vel poſtmodum meliore conſilio apud Carthaginem definita, nunc quoque nobis ex ordine recitentur.*

XVIII. Hinc factum, ut numerus canonum huius Concilii Carthaginienſis in quinquaginta excreverit, comprehenſis in ſumma uno & quadraginta Hipponenſis Concilii. Hoc eſt, quod vocatur Carthaginienſe tertium in collectione veteri, quae quinquaginta canones exhibet, compactos, ut dicebam, ex Hipponenſibus inibi diligentius diſcuſſis, & ex propriis: quorum magna eſſe debet auctoritas, quum fuerint probati a tribus plenariis Conciliis, Hipponenſi & Carthaginienſi, & demum a Milevitano. Eadem ratione, quam vetus collector amplexus eſt, canones huius Concilii laudantur a Ferrando Diacono ſub nomine Concilii Carthaginienſis, etiam illi, quorum mentio in breviario Concilii Hipponenſis; quod ad faſtidium ex collatione variorum canonum probari poſſet. Sed ſufficiet illuſtre exemplum in canone de ſcripturis canonicis, quem tribuit Hipponenſi Concilio eius breviarium; Ferrandus vero numero CCXXVIII. tribuit Concilio Carthaginienſi tit. XLV. qui eſt XLVII. in edito Concilio Carthaginienſi tertio.

XIX. Laudantur quidem a Ferrando canones Concilii Hipponenſis; ſed alterius quam noſtri. Etenim canones, quos ex eo Concilio per compendium profert, non pertinent ad noſtrum Hipponenſe. Quippe num. XXXIV. Ferrandus notat iſta: *Vt Epiſcopi ſive Presbyteri ea, quae ſunt in locis, ubi ordinantur, ad alia loca non transferant, niſi cauſſas ante reddiderint. Concilium Hipponenſium tit. V.* Et num. XXXV. *Vt Epiſcopi quidquid nomine ſuo comparaverint, cogantur Eccleſiae refundere; quidquid autem eis donatur, cui voluerint, conferant. Concil. Hippon. tit. VIII.* Item num. XXXVIII. *Vt Epiſcopus matricis non uſurpet quidquid fuerit donatum Eccleſiis, quae in dioeceſi conſtitutae ſunt. Concil. Hippon. tit. IX.* Laudatur quoque idem Concilium a Ferrando numero LIV. & numero XCV. Tum num. CXXXVIII. *Vt accuſator, ſi in loco, ubi eſt ille, qui accuſatur, violentiam timuerit, locum ſibi proximum eligat.* Quorum omnium eſt altum ſilentium in Hipponenſi noſtro, ut patet ex illius breviario, immo & in Carthaginienſibus; praeter titulum VIII. qui videtur concidere cum canone XLIX. Concilii ter-

Digitized by Google

tertii, quo Ferrandus utitur: quem maluit ex Hipponenſi ſecundo citare ob rei, qua de agebatur, continentiam, quam ex Carthaginienſi tertio, ubi prius definitus erat: ut vel hinc pateat, poſt omnia Carthaginienſia editum iſtud Hipponenſe ſecundum.

XX. Ceterum, quod attinet ad canones Carthaginienſis tertii; ex eo Ferrandus laudat XLV. & vetus collectio eos omnes ad quinquaginta redigit. Quare caſtiganda potius quam laudanda eſt Dionyſii nimia diligentia, qui canones Hipponenſes a Carthaginienſibus diſtinxit, quum ſatius fuiſſet in unum corpus eos redigere, exemplo tum veteris collectionis, tum ipſius Ferrandi Diaconi Carthaginienſis. Sed toleranda eſſet huiuſmodi ἀκρίβεια, ſi puros Hipponenſes exhibuiſſet abſque mixtura, & Carthaginienſes ab iis ſecreviſſet. In quo dupliciter peccavit. Partem quippe Hipponenſium canonum, quos Aurelius ſelegerat, ut ex eorum compage canones Concilii Sexti partim conficeret, in ſua collectione Dionyſius omiſit: quoniam in eo Concilio ſexto, a quo collectionem orditur, iam erant inſerti. Quae ſententia eſt horum verborum in collectione Dionyſii agentis de Concilio Hipponenſi: *Geſta huius Concilii ideo deſcripta non ſunt, quia quae ibi ſtatuta ſunt, in prioribus inſerta ſunt*, id eſt, in Concilio Sexto, quod ordine antecedit. Atqui debuerat id obſervaſſe ſaltem, quinam canones pertinerent ad Concilium Hipponenſe, brevi eorum canonum vel eorum numero propoſito, ut diſtingui poſſent a ceteris Concilii Sexti.

XXI. Aliud eſt hominis erratum, quod Carthaginienſis Concilii ſub conſulatu Caeſarii & Attici, quod eſt tertium, canones quum diſerte exhibere ſeſe profiteatur, aliquot tamen permiſcet, qui ſunt meri Hipponenſes. Eius rei periculum faciemus ex breviario Hipponenſi; ubi de filiis non facile emancipandis ab Epiſcopis & clericis canone XV. agebatur, qui ſecundus eſt Concilii Carthaginienſis apud Dionyſium. Ne in ſacramentis aliud offeratur praeter panem & vinum aqua mixtum ſtatuit Hipponenſe Concilium num. XXV. quod Dionyſius adſcribit canoni IV. Carthaginienſis tertii. Vt Epiſcopi & clerici ad virgines & viduas ſoli non accedant cavet Hipponenſe num. XXVI. quod canoni quinto Carthaginienſi tribuit Dionyſius. Idemque erratum admittit in pleriſque aliis canonibus, ut in can. VI. VII. VIII. IX. X. XI. XII. XIII. XIV. XV. qui omnes pertinent ad Hipponenſe Concilium, ut patet ex eorum breviario. Attamen quoniam probati & aucti in Carthaginienſi, rectius cum veteri collectione & Ferrando Carthaginienſi tertio omnia adſcribemus; omiſſa mentione Hipponenſis illius Concilii, quod transfuſum eſt in Carthaginienſe & ab eo penitus abſorptum.

XXII. Faceſſit tamen negotium in hoc Carthaginienſi tertio adnotatio, quae canoni XLVII. (ubi quaenam ſcripturae ſint canonicae defi-

definitur) adiecta eſt his verbis : *Hoc etiam fratri & conſacerdoti noſtro Bonifacio vel aliis earum partium Epiſcopis pro confirmando iſto canone innoteſcat , quia a patribus iſta accepimus in Eccleſia legenda.* Bonifacius enim in pontificatum evectus fuit anno quadringenteſimo decimo octavo. Quare non potuit eius mentio fieri in Concilio tertio, quod habitum fuit anno trecenteſimo nonageſimo ſeptimo. Vnde ſequi videtur confuſa & permiſta omnia a veteri collectore , qui huic Concilio tertio tribuit canonem iſtum de ſcripturis , Concilio Sexto adſcriptum apud Dionyſium ; ubi adnotatio illa de canone a Bonifacio confirmando inſerta eſt, recte , iuxſta rationem temporis . Attamen, ut antea monui, quum canon iſte editus fuerit primum in Hipponenſi Concilio, dein a Carthaginienſi tertio firmatus, ipſo etiam Ferrando teſte, non eſt, quod lis ulla moveatur adverſus fidem veteris collectoris: qui quidem canones Concilii Sexti quum omitteret, noluit tamen lectorem fraudari eleganti illa & neceſſaria definitione, quae in eo Concilio ſexto adiecta fuerat huic capitulo de ſcripturis, ſcilicet ea de re ad ſummum Pontificem referendum , ut auctoritate ſua canonem illum confirmaret. Quae adnotatio recte congruit cum eo, quod tunc gerebatur, quando ipſum Carthaginienſe tertium actis Concilii ſexti una cum aliis inſertum eſt , & ad Bonifacium tranſmiſſum.

XXIII. Porro ex eo canone inſignis illa & eximia Romanae ſedis auctoritas demonſtratur, quam in communibus Eccleſiae negotiis ordinandis poſſidebat. Licet enim canones univerſos ad Bonifacium Synodus Africana tranſmitteret illius decreto vel ſilentio firmandos, at in gravi illo negotio de ſcripturarum canone ſpecialiter eius auctoritatem imploravit , ut eum confirmet. Quod a Pontifice in ſynodo Romana fieri debere , ex more in ceteris negotiis minoris etiam momenti iam recepto, noverant Africani. Ideo Bonifacium prae ceteris & nominatim , ſed alios quoque *earum partium*, id eſt , Italiae ſive Romanae Synodi Epiſcopos conſulendos ſtatuunt. Itaque in veteri codice, apud Binium, huius adnotationis lemma ſic conceptum eſt: *De confirmando iſto canone tranſmarina Eccleſia conſulatur.* Vnde patet, Africanos patres latuiſſe conſtitutionem Innocentii primi, qui epiſtola, quam dedit ad Exuperium Toloſanum Epiſcopum Stilicone II. & Anthemio Coſſ. id eſt anno CCCCV. eaſdem eſſe ſcripturas canonicas definierat, quas complexi ſunt Africani iſto canone; & deinde, maiorum exemplo, Tridentina Synodus.

XXIV. Sane Iudaeorum canon anguſtior erat, quam fuerit poſtea canon Eccleſiae catholicae; quae pro canonicis ſcripturis libros aliquot habuit, quos Iudaei in ſua notitia non deſcribebant, ut de libris Machabaeorum diſerte docuit Auguſtinus . Inter ipſos quoque veteres Eccleſiae Chriſtianae magiſtros de quibuſdam libris contro-

verſum fuit, non ſane an eorum lectio ad pietatem conduceret, ſed an pari auctoritate cum aliis cenſeri deberent; quod tandem his definitionibus Innocentii & Africani Concilii compoſitum eſt. Inde factum, ut in collectione Dionyſii ultimus canon, id eſt, ſexageſimus Laodicenae Synodi deſideretur, in quo, iuxta ſententiam Orientalium, veteris & novi teſtamenti libri canonici deſcribuntur, quoniam a definitione Occidentalis Eccleſiae diſcrepabat. Quam tamen regulam ſexageſimam vetus collectio non reiecit; quia in plerisque illi conveniebat cum Romanae & Occidentalis Eccleſiae uſu, qui canone Carthaginienſi explicatur.

C A P V T VI.

De Synodo Africana habita Caeſario & Attico Coſſ.

I. SVpereſt, ut diſcutiamus, quae ratio Dionyſium impulerit, ut duo nobis Concilia obtrudat habita Caeſario & Attico Conſulibus, alterum nempe ſexto Kalendas Iulias, ubi conſtitutum ait, *ut nullus Epiſcoporum naviget ſine formata Primatis*, & addit, *Geſta in authenticis, qui quaeret, inveniet*: alterum iiſdem Conſulibus V. Kalend. Septembris, ex quo plura capitula proponit. Attamen dubium non eſt, quin haec Synodus una ſit, quam in duos conventus partitur: quoniam, ut diſcimus ex Aurelii interlocutione, quam habuit V. Kalendas Septembris, Legati ex omnibus provinciis Africae non advenerant ad diem praeſtitutam Concilii, quidam vero diem Concilii praevenerant. Cum iſtis quaedam tractavit Aurelius, quae deinde in plenario Concilio relecta ſunt. Vnde factum, ut quaedam capitula tribuat Dionyſius priori conventui, inter quae illud obſervat de vetita navigatione abſque formata Primatis, reliqua vero ſecundo. Qui tamen duo conventus in unum Concilium tandem coaluere; adeo ut, quae in primo erant tractata, in ſecundo ſint relecta, & omnium Legatorum auctoritate definita. Quare vetus collector una cum Ferrando canones horum conventuum rectiſſime ſolo Concilii Tertii nomine comprehendit: ubi canone XXVIII. in editis Epiſcopi prohibentur trans mare proficiſci inconſulto primae ſedis Epiſcopo, ut ab eo formatam accipiant. Qui quidem tranſcriptus eſt in Concilium ſextum canone XXIII. paucis verbis tum additis, tum omiſſis. Sed cum Ferrandus citat ex Carthaginienſi tertio, ubi revera eum quoque conſtitutum fatetur Dionyſius. Ait ergo Ferrandus num. XLVI. *Vt Epiſcopi ſine formata Primatis non navigent. Concil. Carthaginienſe tit. XXXVI.* Qui quidem titulus XXXVI. non ſolum accedit ad XXVIII. prout exſtat in editis Concilii Carthaginienſis tertii; ſed numerum XXIII. Concilii ſexti excedit, ubi hac

de

Digitized by Google

de re conſtitutum; immo & omnium canonum eius Concilii numeros ſuperat, qui XXXIII. comprehenſi ſunt.

II. Interim monendus eſt lector, in collectione Graeca Conciliorum Africanorum ſeriem ſincerius conſervatam, quam in editione Latina Dionyſii Exigui iuxta editionem Moguntinam & Pariſienſem. Quippe allocutionem Aurelii habitam in Concilio ſub Caeſario ſtatim ſequuntur canones, quorum primus apud illum auctorem eſt ille de probando breviario Hipponenſi. In editione vero Latina, perverſo ordine, librariorum vitio, allocutionem Aurelii ſequitur Concilium habitum ſub conſulatu Stiliconis.

III. Illud quoque obſervandum eſt, aliquando ſinceriorem eſſe textum in collectione veteri, quam in collectione Dionyſii; quod non eſt animus in quibuſque variis lectionibus perſequi; illuſtriora tantum diſcrimina adnotabo. In canone XXXIV. Concilii tertii recte legitur in veteri: *Vt aegrotantes, ſi per ſe reſpondere non poſſunt, quum voluntatis eorum teſtimonium, hi qui ſui ſunt, periculo proprio dixerint, baptizentur.* Cuius ſententiam ſic Ferrandus recte expreſſit num. CCII. *Vt aegrotantibus, quando loqui non poſſunt, ſi pro eis teſtimonium alii dixerint, baptiſmus non negetur. Concil. Carthagin. tit. XLI.* Apud Dionyſium, in editione Moguntina, canone XII. Concilii Africani: *Vt aegrotantes, ſi pro ſe reſpondere non poſſunt, quum voluntatis eorum teſtimonium hi, qui ſuis periculo proprio affuere, dixerint, baptizentur.* Haec lectio ſapit gloſſema parum felicis critici, qui *periculo proprio* de periculo aegritudinis contrahendae explicuit: quod pertinet ad fidem teſtium, qui periculo ſuo teſtantur, reddituri ſcilicet teſtimonii ſui rationem ſevero iudici, quem nihil latet eorum, quae geruntur. Etſi enim legibus vetitum ſit, ne domeſticorum teſtimonia admittantur, placuit tamen patribus, ut ſuo periculo favore aegri reciperentur. Sincerior eſt lectio, quam ex veteri codice Nicolai Fabri V. C. expreſſit in editione canonum Africanorum Chriſtophorus Iuſtellus: *Vt aegrotantes, ſi pro ſe reſpondere non poſſunt, quum voluntatis eorum teſtimonium ſui periculo proprio dixerint, baptizentur.* Perinde eſt autem reſpondere *per ſe*, ut eſt in veteri, ac *pro ſe*, ut eſt apud Dionyſium & apud Ferrandum atque Fulgentium. Apertior autem eſt ſententia in veteri, *hi qui ſui ſunt*, quod ſapit gloſſema, quam *ſui*, ut eſt in authentico. Quae lectio, licet vera, in errorem induxit Graecum huius collectionis interpretem, qui *ſuos* non ad domeſticos retulit, ut debuerat, ſed ad aegros ipſos nullo ſenſu: ὥστε τοὺς ἀσθενοῦντας, οἵτινες ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀποκρίνεσθαι οὐ δύνανται, τότε βαπτίζεσθαι, ὅτε τῇ αὐτῶν προαιρέσει, τὴν περὶ αὐτῶν μαρτυρίαν κινδύνῳ ἰδίῳ εἴπωσιν. Iſto exemplo cautum quoque fuit ſaluti eius aegri, qui petita poenitentia morbo oppreſſus obmutuit, aut in delirium incidit: cui, ſi teſtimonium dederint eius poſtulationis, qui

eam

eam audierunt, beneficium poenitentiae & reconciliationis tribuitur. Concilium Carthaginienſe IV. can. LXXVI.

IV. Sed non omittenda eſt elegans diſputatio, ſuper huius canonisr ſententia, Ferrandi Diaconi & Fulgentii Ruſpenſis. Ille hunc interogavit per epiſtolam an baptiſmus cuiuſdam colore Aethiopis, qui ex ultimis barbarae provinciae finibus ſerviturus Carthaginem adductus fuerat, & poſt abſolutam catechumenorum exercitationem profeſſamque publice fidem in aegritudinem inciderat, amiſſoque ſenſuum uſu, domini ſui ſtudio in ſolemni Paſchae baptiſmo una cum aliis tinctus fuerat, an baptiſmus ille, aliis pro eo fidem ſpondentibus, homini adulto, qui originis peccato propria quoque addiderat, ſufficeret ad remiſſionem peccatorum, infantium exemplo, qui ſolius originalis peccati ſunt rei. Tum ſibi hunc canonem Africanum obiicit: *Video, inquit, in hoc articulo poſſe uſitatam canonum proponi ſententiam, quae infirmos iubet, ſi pro ſe reſpondere non valeant, ſed eorum voluntati teſtimonium ſui proprio periculo dixerint, baptizari. Sub qua definitione magis arbitror, quid Eccleſia facere debeat imperatum, quam quid ille percipiat indicatum; videlicet, ut miniſter verbi liber ſit a culpa negligentiae, non ut ille oſtendatur conſors particepſque iuſtitiae.*

Reſpondet graviter Fulgentius, & longa diſputatione concludit, baptiſmi ſalutaris effectu non fraudari hunc baptizatum; moxque addit: *Proinde firmiſſime tenenda eſt illa canonum ſententia paternorum, quae infirmos iubet, ſi pro ſe reſpondere non valeant, ſed eorum voluntati teſtimonium ſui periculo proprio dixerint, baptizari. Viderunt enim ſancti patres, ream non eſſe voluntatem, quae impedita cognoſcitur, non mutata, nec debere denegari ſacramentum baptiſmatis, ubi firmitas cognoſcitur voluntatis. Hoc autem ſtatuentes ſancti patres, & quid Eccleſia facere debeat, & quid ille percipiat, indicarunt. Neque enim hoc Eccleſia faceret, ſi ille nullum in hoc facto beneficium percepiſſet.* Mox poſt pauca: *Quia veraciter columna & firmamentum veritatis ab Apoſtolo Eccleſia nuncupatur, quidquid ſecundum ipſius Eccleſiae conſtituta in ſanctis myſteriis redemtionis & reconciliationis humanae intra eam datur & accipitur, firma veritate datur, firma veritate percipitur.* Poſtea refellit Ferrandi coniecturam: *Dixiſti, propterea hoc paternis canonibus definitum, ut miniſter verbi liber ſit a culpa negligentiae. Quomodo autem in hac negligentia culpam miniſter incurrit, ſi in diligentia non aliquid proficit?* Mox: *Proinde debet ſecundum paternos canones infirmus ille, cuius voluntati non deeſt atteſtatio proximorum, ſine dubio baptizari, ut & miniſter verbi liber ſit a culpa negligentiae, & ille fiat conſors particepſque iuſtitiae.*

V. Ceterum diſſimulandum non eſt, duriorem eſſe Fulgentii ſententen-

tentiam in alio capite & alienam a beato Ambroſio ; qui fuit benignior, & hodiernae ſcholarum doctrinae praeivit, docens Valentinianum Auguſtum, qui catechumenum in Eccleſia gerebat, oppreſſum ante ſuſceptum baptiſma, non fraudari fidei ſuae effectu. Vnde profluxit, vim baptiſmi voto deſiderati, qui dicitur baptiſmus flaminis, aequare baptiſmum reipſa ſuſceptum. Fulgentius vero iſtum Aethiopem catechumenum, cui nec credulitas defuit nec fidei profeſſio, ideo ſalvum aſſerit, quia revera tinctus fuit. *Neque enim ab hac ſententia*, inquit, id eſt, de ſalute Aethiopis, *noſtrum animum revocare debet ulla ſuſpicio, ne quis dicat, quod ille ſalvus eſſet, ſi nec ad ipſam tinctionem corporis perveniſſet, quum utique non dicamus, illum ſine baptiſmi ſacramento, ſola confeſſione potuiſſe ſalvari. Qui enim crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit. Illum utique adoleſcentem, quia credidiſſe & confeſſum fuiſſe novimus, ideo per ſacramentum baptiſmatis ſalvum fuiſſe firmamus. Qui ſi non baptizaretur, non ſolum neſciens, ſed etiam ſciens, nullatenus ſalvaretur. Via enim ſalutis fuit in confeſſione, ſalus in baptiſmate.*

VI. Deinde in eodem Concilio canone XXXV. ſic habet vetus: *Vt ſcenicis atque hiſtrionibus ceteriſque huiuſmodi perſonis, vel apoſtaticis converſis vel reverſis ad Dominum, gratia vel reconciliatio non negetur.* Abſunt a Dionyſii collectione Latina haec verba: *Vel apoſtaticis converſis vel reverſis ad Dominum gratia vel &c.* quae tamen exſtant in Graeca interpretatione Dionyſii. Vt vel hinc pateat, librariorum vitio ea iam olim omiſſa fuiſſe in Latinis codicibus. Graeca ſic ſe habent: ὥστε τοις σκηνικοις, και μιμοις, καὶ τοις λοιποις τοιουτοτροποις προσωποις, ἢ ἀποστάταις, μετανοησῃ, καὶ ἐπιστρεψῃ προς τον Θεον, χαριν ἢ καταλλαγὴν μη ἀρνεῖσθαι. Quae recte reddunt lectionem, quae eſt in veteri; cuius haec eſt ſententia. Non ſolum ſcenicis & hiſtrionibus & ceteris huiuſmodi perſonis, mimis puta, thymelicis, & univerſo gregi, qui ludit in theatris, & paganam gentilemque vitam agit, ſi ad Dominum convertantur, huiuſmodi gratiam non eſſe denegandam, baptiſmi ſcilicet, ſed etiam iiſdem, ſi apoſtaſia & deſertione a fide, quum defecerint, revertantur deinde, non eſſe denegandam reconciliationem. Recte dicuntur *apoſtatici* fidei deſertores, ut in codice Theodoſiano, quos Graecus interpres ἀποστάτας uſitato verbo reddidit. De hiſtrionibus, qui ad Chriſtianitatis gratiam venire voluerint, ne cogantur ad eadem exercenda, legem petendam ſtatuit canon ſeptimus Concilii Carthaginienſis anno quadringenteſimo primo, poſt conſulatum Stiliconis.

VII. Canon de legendis paſſionibus martyrum eſt XIII. Concilii Africani apud Dionyſium, alieno loco poſitus, quum ſit appendix canonis editi de ſcripturis divinis; cuius exordium quum ſic conceptum ſit: *Item placuit, ut praeter ſcripturas canonicas nihil in Eccleſia*

cleſia legatur ſub nomine divinarum ſcripturarum, poſt enumeratos legis divinae libros recte ſubiungitur in veteri collectione: *Liceat etiam legi paſſiones martyrum, quum anniverſarii dies eorum celebrantur.* Quare hunc ordinem ſecutus Ferrandus, poſtquam expreſſit e titulo XLV. Concilii Carthaginienſis, ut praeter ſcripturas canonicas nihil in Eccleſia legatur, addit ex titulo XLVI. eiuſdem Concilii (1): *Vt non liceat paſſiones martyrum legere in natalibus eorum*. Sed emendandum eſt erratum, quod in hunc locum irrepſit; delenda negatio, legendumque: *Vt etiam liceat*; facili lapſu in manuſcriptis codicibus legendi *non* pro *etiam*, ob litterarum breviationem.

VIII. Non omittenda quoque eſt illa lectio canonis XLII. qui eſt vigeſimus Concilii Africani apud Dionyſium. Agitur de plebibus, quae dioeceſi Epiſcopali ſubiectae nunquam proprios Epiſcopos habuerunt: ubi contumacium Presbyterorum factione popularium animi concitati, proprium Epiſcopum ſciſſa dioeceſi habere poſtulant, exoſo propter ſuperbiam legitimo paſtore: quod ne fiat, prohibetur. Sed locus adducendus eſt ex veteri collectione, ut ibi doceatur, eſſe ſinceriorem lectionem, quam quae habetur apud Dionyſium. *At vero*, inquit Epigonius, *quia nonnulli, quodam dominatu adepto, communionem fratrum abhorrent, vel certe quum elevati fuerint, quaſi in quadam arce, tyrannicam ſibi dominationem vindicant.* Significat typhum ſaecularem & tumorem quorumdam Epiſcoporum, qui dominatum in clero exercebant, & in cathedram elevati, ac ſi eſſet ſolium quoddam regium & arx velut imperii, tyrannicam ſibi dominationem vindicabant. *Elevari* eſt dictio illius aetatis, quae provectionem Principum ſignificat ſaepe apud Marcellinum & alibi: quo alludit canon iſte, quum elevatos Epiſcopos & velut in arce collocatos proponit. Sane cathedra epiſcopalis ſublimior erat & velut in faſtigio conſtituta, unde poſſent Epiſcopi de ſuperiori loco fideles monere; ut docent, non ſolum auctor conſtitutionum Apoſtolicarum, ſed veteres plerique, & ipſum Concilium Carthaginienſe quartum canone XXXV. Hinc illa Gregorii Nazianzeni in oratione ad Synodum Conſtantinopolitanam: χαῖρε μοι ὦ καθέδρα, τὸ ἐπίφθονον ὕψος τοῦτο, καὶ ἐπικίνδυνον. *Vale o catedra, invidioſum hoc & periculoſum faſtigium*. Hoc dicendi genus periit apud Dionyſium, ubi haec ſunt verba: *Quia nonnulli, quodam dominatu adepto, communionem fratrum abhorrent, vel certe quum depravati fuerint, quaſi in quadam arce tyrannica ſibi dominatum vendicant.* Confer haec verba cum ſuperioribus, & veteris collectionis fidem laudabis.

IX. Attamen vetus collector auctoritate ſibi delegata uſus, quaedam ſibi licere putavit, quae non cadunt in exſcriptorem merum vel

(1) *Ex editione Petri Pithoei.*

Digitized by Google

vel in hominem privatum : quod in reliquis Conciliis oſtendemus uberius; in hoc unum & alterum obſervabimus.

Caput iſtius Concilii de viſitandis provinciis, quod eſt XIX. numero apud Dionyſium, omiſſum eſt in antiqua collectione : quoniam quum reſtrictum ſit ad ſpeciale negotium Mauritaniae viſitandae ab Aurelio, a quo ſe tunc officio excuſavit, nec poſſit res ipſa trahi ad conſequentiam, inutiliter paginas illius collectionis occuparet, quae ad generalem diſciplinae informationem pertinere debet.

Vice verſa canon XLIX. Concilii tertii, quo cavetur, ut Epiſcopi vel clerici pauperes, qui agros vel praedia comparaverint poſt ordinationem, Eccleſiae illa conferant, omiſſus eſt a Dionyſio in recenſendis canonibus Concilii huius ſub Caeſario & Attico Coſſ. quia confirmatus quum fuiſſet a Concilio ſexto, eum eo loco retulit, nempe canone XXXII. & abſtinuit ab eo repetendo in actis Concilii tertii.

CAPVT VII.

De Concilio Carhtaginienſi quarto.

I. Sequitur in veteri collectione Concilium Carthaginienſe quartum, habitum Honorio Auguſto IV. & Eutychiano Coſſ. ſexto Idus Novembris, anno ſcilicet trecenteſimo nonageſimo octavo, quod repudiandum eſſe Iuſtellus edicit, & plerique cum ipſo ſectarii, nec ullam fidem adhibendam canonibus centum & quatuor, qui huic Concilio adſcribuntur. Quam fiduciam ex eo deſumunt, quod nec Dionyſius, nec Ferrandus huius Concilii meminere, eiuſque prima mentio apud Iſidorum Mercatorem habeatur, qui mercibus minus vendibilibus compilationem ſuam ſufferciit, in quarum faſcem Concilium iſtud fere compingunt.

II. Sed ſi veteris collectionis auctoritas illis affulſiſſet, non dubito, quin gradu ceſſuri fuiſſent, & obviis ulnis amplexuri tam religioſum antiquitatis Eccleſiaſticae monumentum, quod aetatem illam & dicendi charactere & rebus ipſis deciſis omnino redolet. Quippe in examine Epiſcopi, praeter Marcionis, Paulli Samoſateni, Arii, & Apollinaris dogmata, quae inibi confodiuntur, licet tacito eorum nomine, ab Epiſcopo exigitur profeſſio contraria haereſibus tunc vigentibus, nempe, ut novi & veteris teſtamenti eumdem credat auctorem : quod eſt contra Manichaeos: Vt credat huius, quam geſtamus, & non alterius carnis reſurrectionem : quod eſt contra pullulantes tunc Origeniſtas. Quaeritur ab eo, ſi nuptias non improbet, ſi ſecunda matrimonia non damnet, ſi carnium perceptionem non culpet, ſi poenitentibus reconciliatis communicet : quod eſt contra Novatianos & Priſcillianiſtas. Si in baptiſmo tam originale peccatum,

Digitized by Google

tum, quam quae voluntate admiſſa ſunt, dimittantur: quod ad Caeleſtii dogma pertinet, nondum plane detecto Pelagianae haereſis veneno: de qua non tacuiſſent patres, ſi hac aetate erupiſſet. Vnde patet huius Concilii veritas & antiquitas. Hoc autem in Concilio ordinationum celebrandarum myſteria explicantur, ordinum & graduum in Eccleſia diſcrimina & miniſteria panduntur. Non omittuntur viduarum & ſanctimonialium conſecrationes ac munia, & ſponſarum benedictiones. Epiſcopis praeterea & clericis morum regulae praeſcribuntur, quinimmo & laicis, iuxta quas vitam inſtituere debeant, ut Chriſtianae ethices compendium hoc Concilio contineri non immerito dixeris. Ex praefatione diſcimus habitum Chartagine ſub Aurelio; quod ipſae quoque ſubſcriptiones Epiſcoporum teſtantur, Aurelii, Donatiani, & ſancti Auguſtini Hipponenſis.

III. Tempus celebrati Concilii incidit, ut dicebam, in ſextum Idus Novembris, Conſulibus Honorio Auguſto IV. & Eutychiano. Poſt eorum conſulatum aliud habitum eſt Carthaginienſe Concilium quinto Kalendas Maias, ſcilicet anno ſequenti trecenteſimo nonageſimo nono, in quo legatio decreta ad Imperatores, ut lege caverent, ne quis ab Eccleſiis ad eas confugientes abſtraheret. Eius meminit Dionyſius, omiſſo priore. Nec ſilentii poenas ſuſtinere debet ille, nec praeteritione quoque ſua cenſendus eſt damnaſſe Concilium noſtrum. Eamdem ob cauſſam praeterivit in collectione ſua hanc Synodum, qua duas habitas ſub Grato & Genetlio: quoniam collectio vetus eas integras complexa quum eſſet, non erat, quod Dionyſius eas iterum ad ſuam curam revocaret. Quod de ceteris, quas ille commemorat, dici non poteſt: quoniam vel omiſſae penitus erant in collectione veteri, illae nempe, quae canones non ediderant, aut aliarum canones ordine diverſo recenſiti vel etiam imminuti erant, ut novam operam requirere viderentur; quod in hac diſſertatione noſtra ſatis manifeſte oſtenditur.

IV. Praeterea Concilii iſtius quarti ratio & inſtitutum, quum ad reconditam diſciplinam ordinum ſacrorum explanandam & ad mores informandos pertineret potius, quam ad externam diſpoſitionem iudiciariamque trituram, de qua in aliis Conciliis ſtatuitur, Dionyſius exiſtimavit, non eſſe, quod illud ſuae collectioni adiungeret, praeſertim quum ſatis priore illa & antiqua vulgatum eſſet.

V. Sane de Ferrando dubitandum non eſt, quin ſciens & conſulto, ob ſuperiorem rationem, non meminerit huius Concilii in ſua breviatione canonum, ut dixi ſuperius; utpote qui Concilii Carthaginienſis habiti anno CCCCXVIII. titulos quum laudet, eos tamen, qui ab eo de gratia Dei editi ſunt, praetermittat, quoniam ad fidem, non autem ad diſciplinam eccleſiaſticam, pertinent: quos tamen Dionyſius non omiſit, ut nobis integrum Concilium proponeret.

CA-

Digitized by Google

CAPVT VIII.

De Concilio Carthaginienſi quinto.

I. Concilium quintum in collectione veteri eſt illud, quod habitum fuit poſt conſulatum Flavii Stiliconis, XIV. Kalendas Iulias, id eſt, anno quadringenteſimo primo: cui adiuncti ſunt quoque canones Synodi habitae Vincentio & Flavito Conſulibus, Idibus Septembris eiuſdem anni. Concilii prioris praefatio exſtat integra in collectione Dionyſii: quae quidem ſuo loco poſita eſt in editione Latina & Graeca Pariſienſi codicis canonum Africanorum; quae perverſo ordine poſita fuerat in editione Moguntina, nempe ante canones Concilii tertii Caeſario & Attico Coſſ.

II. Praecipua huius Synodi cura fuit, ut legatio decerneretur ad tranſmarinas partes, tum ad ſedem Apoſtolicam, tum ad Imperatores, ut Eccleſiae Africanae neceſſitatibus ſubveniretur. Ac primo quum ob Donatiſtarum ſaevitiam graſſantem & bellorum excidium apud Eccleſias catholicas maxima clericorum eſſet penuria, ſupplere numerum aliter non poterant Africani, niſi liberum illis eſſet, redeuntes ab haereſi Donatiſtarum in clerum adſciſcere; quod prohibitum, ne fieret, a ſede Apoſtolica & a Mediolanenſi profitetur Aurelius, id eſt, in plenario Concilio Italico: atque ideo conveniendos Anaſtaſium ſedis Apoſtolicae Epiſcopum & Venerium Sacerdotem Mediolanenſis Eccleſiae, ut communi periculo provideant & *conſentiant*, quemadmodum loquitur canon primus, ut ſaltem, qui parvuli baptizati ſunt a Donatiſtis, & maiores facti cognitum errorem deſeruerunt, poſſint clericatus officio admoveri. Qua de re conſulendos quoque Siricium & Simplicianum antea conſtituerant canone XLVIII. Carthaginienſis tertii. Vnde patet, decreta Romanae ſedis in Concilio Italico edita ipſos quoque Africanos obſtrinxiſſe, & eorum veniam atque remiſſionem ob publicam neceſſitatem a ſede Apoſtolica praecipue, & a Mediolanenſi quoque, utpote per Italiae vicariatum ceteris Epiſcopis praefecto, petitam. Itaque caput primum iſtius Concilii, quod eſt apud Dionyſium, recte omiſſum eſt in collectione veteri; quoniam quum res ipſa penderet ex arbitrio ſedis Apoſtolicae, & nullum ea de re illius exſtaret reſcriptum, inutile erat conſultationis iſtius iterum meminiſſe.

III. Secundum quoque caput recte omiſſum eſt a collectore, quoniam nihil definitur, quod ad diſciplinam pertineat; id tantum decernitur poſtulari ab Imperatoribus, ut templa idolorum, quae ſunt in agris, dirui iubeant. Qua ratione omiſſa ſunt etiam caput quartum de paganorum conviviis lege principis tollendis, & quin-

tum de ſpectaculis quoque & ludis theatrorum lege prohibendis, ne ſaltem fiant die dominica vel ceteris diebus celeberrimis.

IV. Tertium ſane caput omiſſum non eſt a collectore veteri, ſed ſumma auctoritate in melius commutatum. Agitur de cognitione, quam clerici de cauſſis laicorum ſuſcipiebant *iure Apoſtolico*, ut loquitur canon, *Eccleſiis impoſito*: ubi alludit ad locum Paulli, quo monentur fideles, ne ad forum coram ethnicis litigaturi pergant, ſed potius Epiſcopi & clericorum arbitrio ſe committant. *Si enim angelos iudicabimus*, inquit Paullus, *quanto magis ſaecularia?* Ex quo Apoſtoli monito inductum, ut litigatorum arbitria in ſe reciperent Epiſcopi, ac ſi mandato Apoſtolico, ob fidelium concordiam alendam, ad id eſſent adſtricti: quo de onere Epiſcopis impoſito non tacent auctor conſtitutionum Apoſtolicarum, Chryſoſtomus, Ambroſius, Auguſtinus, & alii. Quod confirmatum fuit lege Conſtantini, adeo, ut unus e litigatoribus invitum adverſarium cogere poſſit ad ſubeundum Epiſcopi iudicium. Enimvero quum Epiſcopi ſenatum ſuum haberent, ut loquitur Hieronymus, ſive presbyterium, ut loquitur Cyprianus una cum Paullo, Presbyteros ſuos velut aſſeſſores ſuos contrahere debebant ad iudicandas cauſſas, ut docet eleganter Canon XXIII. Concilii quarti his verbis: *Vt Epiſcopus nullius cauſſam audiat abſque praeſentia clericorum ſuorum. Alioqui irrita erit ſententia Epiſcopi, niſi clericorum praeſentia confirmetur*. Quoniam vero a ſententiis illis provocari poterat ad iudicem publicum, (licet interim res iudicata exſecutioni demandari poſſet, ut cautum erat legibus,) contingebat aliquando, ut clericus cognitor, aut qui praeſens fuerat cognitioni, evocaretur a iudice publico ad teſtimonium dicendum de iis, quae apud ſe geſta erant. Quod ideo accidebat frequentius, quia ſine ſcripto lites iſtae, id eſt, ſummarie, abſque ſtrepitu & figura iudicii, ut hodie loquuntur, ab Epiſcopis & clericis dirimebantur. Quod ſane grave erat atque iniurioſum clericis. Ideoque Africani, ut ab hac ſe vexatione liberarent, petendum aiunt ab Imperatoribus, *ut ſtatuere dignentur*, (1) *ut, ſi qui forte in Eccleſia quamlibet cauſſam iure Apoſtolico Eccleſiis impoſito agere voluerint, & fortaſſe deciſum clericorum uni parti diſplicuerit, non liceat clericum ad teſtimonium devocari eum, quia cognitor vel praeſens fuerit, ut nulla ad teſtimonium dicendum Eccleſiaſtici cuiuslibet perſona pulſetur*. Sed collector vetus ex auctoritate ſibi mandata hunc canonem emendavit, & quod poſtulandum erat a principe, ipſe ut conſtitutum a Concilio ponit. Vnde niſi quis moroſus eſſe velit, facile ſibi perſuadebit, hanc collectionem, non privato ſtudio, ſed publica poteſtate compactam, & deinde Eccleſiis pro lege publicatam. Haec ſunt itaque canonis iſtius apud col-

(1) *Cod. can. Eccleſ. Afric. cap. 59.*

Digitized by Google

collectorem verba, alioqui etiam ſincerioris lectionis: *In principio ſtatuendum eſt, ut, qui forte in Eccleſia quamlibet cauſſam iure Apoſtolico agere voluerit, & forraſſe deciſio clericorum uni parti diſplicuerit, non liceat clericum ad teſtimonium devocari eum, qui cognitor vel praeſens fuit. Et ut nulla ad teſtimonium dicendum Eccleſiaſtici cuiuslibet perſona pulſetur.*

V. Hinc docemur duo conſtituta. Primum, ut qui cognitor fuit, non evocetur ad teſtimonium dicendum. Secundum, ut nullus e clero ad teſtimonium dicendum in qualibet cauſſa evocetur a iudice publico. Corrupta lectio apud Dionyſium primam illam regulam ſolam exprimit; quoniam apud illum clauſula ultima non eſt diſcreta a prioribus verbis, ut decet, propter omiſſam particulam coniunctivam *Et*, ita, ut videatur potius ratio prioris definitionis, quam nova definitio. Quod ipſe Dionyſius eo modo intellexit, ut patet ex lemmate, quod huic canoni praepoſuit: *Vt clerici de iudicii ſui cognitione non cogantur in publico dicere teſtimonium*. Sed in veteri collectione lemma generaliter conceptum eſt de omni teſtimonii dictione interdicta clericis in iudicio publico: *De clericis ad teſtimonium non pulſandis*. Sane lectio veteris collectionis, *Et ut*, unde oritur ſecunda illa generalis definitio, confirmatur ab interprete Graeco, qui lectionem illam agnoſcit: καὶ ἵνα μηδὲ προσώπῳ τις ἐκκλησιαστικῷ πρεσηκον ἐνοχθείη περὶ τοῦ ὀφείλειν μαρτυρεῖν. Hinc colliget lector, antiquam eſſe prohibitionem, ne clerici a iudicibus ſaecularibus ad teſtimonium citentur, niſi ex conſenſu Epiſcopi. Quod decretalibus ſevere ſancitum eſt, & ubique obſervatur, praeterquam in Galliae regno, quod ſuis privilegiis utitur; quamquam diffitendum non ſit, a Iuſtiniano aliter conſtitutum.

VI. Eadem collectoris auctoritas elucet in capite ſexto, ubi petendum decernitur a principibus, ut ſtatuere dignentur, ne clerici iudicio Epiſcoporum damnati, ab Eccleſiis, quibus praefuerant, nec a quolibet defenſentur, interpoſita poena damni pecuniae atque honoris, quo nec aetatem nec ſexum excuſandum praecipiant. Lex petenda erat ob poenam civilem, quae ab Eccleſia infligi non poterat, ſed tantum canonica. Sed collectori viſum, ut canonem iſtum ſecundum in ſua collectione locaret, conſtituendo Synodi auctoritate, quod poſtulandum erat a principe. *Et illud ſtatuendum*, inquit, & cetera ſubiungit. Vnde factum crediderim, ut plures mediae aetatis Pontificum conſtitutiones damno honoris & privatione dignitatum afficiendos iubeant, qui ſuis decretis reluctati fuerint.

VII. Caput ſeptimum de hiſtrionibus ad fidem converſis, ne ad ludicras artes iterum cogantur, quoniam lex petenda decernitur, omiſſum eſt. Octavum quoque manifeſtam ob cauſſam; quoniam illud tantum proponit Aurelius, ut manumiſſiones ſervorum in Eccleſiis

 Afri-

Digitized by Google

Africanis fiant, ſi conſacerdotes per Italiam id facere reperiantur. Quare quum ex legibus Conſtantini relatis in Codice & a Sozomeno (2) commemoratis, manumiſſi in Eccleſia libertatem Romanam adipiſcerentur, non erat, quod in dubium adduceretur in reliquis Occidentis Eccleſiis, quod Africani in poſterum facere debebant. Nonum quoque & ultimum caput omittitur, quia pertinet ad ſpeciale negotium Equitii Epiſcopi iam olim damnati, & transmarinas partes profecti, ut turbaret Africanae Eccleſiae ſtatum, cuius impudentiam repellendam a Legato decernitur.

C A P V T IX.

De eodem Concilio quinto Carthaginienſi, & de Donatiſtis.

I. EOdem anno CCCCI. Vincentio & Flavito Coſſ. Idibus Septembris habitum eſt Concilium Carthagine ex omnibus provinciis Africae, quod ſane aliud eſt a priore. Attamen quum eodem anno celebratum fuerit, ſub unius Concilii quinti nomine exhibetur in collectione veteri. Quod accuratius & rectius diſtinguitur apud Dionyſium, & ab ipſo quoque Ferrando.

II. Donatiſtarum machinationes & inſidiae, quibus Eccleſiam Africanam vexabant, Anaſtaſii Epiſcopi Romani pectus adeo commoverant, ut litteris ad Epiſcopos Africae datis eos hortaretur, ne de haereticorum inſidiis & improbitatibus diſſimularent, ut capitulo primo huius Concilii docemur. Carthaginienſis ergo Synodus de Donatiſtarum cauſſa tractans, cum eis lenius agendum cenſuit, & plebes eorum communione infectas miſerabilis illius erroris commonendas, quo ſunt devinctae. Tum, ut a iudicibus petatur, ut auctoritate ſua iuvent communem matrem Eccleſiam catholicam, iudiciaria poteſtate inquirentes, quid geſtum ſit in iis locis, in quibus Maximianiſtae, qui a Donatiſtis ſchiſma fecere, baſilicas obtinuerunt. Magni momenti haec perquiſitio videbatur futura, quoniam Maximianus Epiſcopus Carthaginienſis ex parte Donati, quum a Primiano eiuſdem partis Epiſcopo ſchiſmate diviſus eſſet & anathemate ab adverſariis ictus, pari eos damnatione excepiſſet, (ut copioſe docet Auguſtinus lib. III. contra Creſconium cap. XL. lib. IV. cap. VI. & in enarratione pſalmi XXXVI.) iſtius Maximiani ſectatores, ut ſchiſmatici, Donatiſtis petentibus, a baſilicis quas tenebant per iuſſa iudicum deturbati erant, ut ſcribit Auguſtinus lib. III. contra litteras Petiliani cap. XXXIX. maxime quum illa tempeſtate Maximianiſtae recepti fuiſſent a ceteris Donatiſtis in communionem abſque baptiſmi repetitione. Quo exemplo convinci poterant, tum ab initio Donatiſtas tam inique ab Eccleſiae unitate diſceſ-

(2) *Sozom. lib. 1. cap. 9.*

Digitized by Google

diſceſſiſſe temporibus Caeciliani, quam inique nunc clamabant, Maximianiſtas a ſe ſchiſma feciſſe, tum ſtolide pacem Eccleſiae toto orbe diffuſae atque illius communionem baptiſmumque reſpuere, qui ſuos olim ſui Concilii plenarii auctoritate damnatos in communionem cum ſuis honoribus recipiant: quo argumento quoque utitur Auguſtinus epiſtola quinquageſima & libro de haereſibus. Vt autem facilius Donatiſtae ad Eccleſiam accedendi ſtudio accenderentur, ſuomet exemplo alliciendos putavit haec Synodus. Itaque ſicut ipſi Maximianiſtas ſuſceperant in clero cum ſuis honoribus, ita reſipiſcentes Donatiſtas & ad catholicae Eccleſiae communionem redeuntes in ſuis gradibus recipiendos decernunt. Attamen quoniam Capuano Concilio vetitum fuerat, ne clerici Donatiſtae reſipiſcentes in ſuis honoribus ſuſciperentur, ea fuit huius Synodi pro tranſmarini Concilii decretis reverentia, ut, quam prohibitioni generali exceptionem adhibendam putabat, nempe, ut ii ſoli recipiantur, per quos unitati catholicae conſulitur, iudicio ſedis Apoſtolicae committat; ad quam *maxime*, ut ait, & ad reliquos Epiſcopos tranſmarinos ſcribendum decernit. Vnde patet ſedis Apoſtolicae auctoritas praecipua in canonibus temperandis, ab ipſis Africanis & ab Orientalibus quoque iam olim agnita, ut uberius docui libro tertio de Concordia cap. XIII.

III. Quae dixi, quatuor Concilii huius capitibus comprehenſa, quum ad negotia ſpecialia Africae pertineant, in veteri collectione diſſimulata ſunt. Sed omiſſum non eſt iteratum interdictum canone quinto Concilii comprehenſum, & in tertium Concilii quinti coniectum, quo Epiſcopi, Presbyteri, & Levitae ab uxoribus continere iubentur *ſecundum priora ſtatuta*, id eſt, iuxta priorum canonum Carthaginienſium decreta, de quibus ſuperius egimus. Graecus interpres, depravatam lectionem ſecutus, reddidit ac ſi ſcriptum eſſet, *ſecundum propria ſtatuta*, κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους. Quae verſio tolerari poſſet, niſi eam interpretatione ſua corrupiſſent Zonaras & Balſamo, qui ambiguum vocis ὅρος, quae legem & ſtatutum aeque ſignificat ac limitem ſive etiam temporis terminum, ad ſuos Orientalium mores confirmandos transferentes, hunc canonem ſic explicant, ac ſi decerneret, ut tempore vicis ſuae, Iudaeorum exemplo, quiſque ſacerdotum contineat, rediturus poſt miniſterii & ἐφημερίας functionem illam temporariam ad uxoris commercium: quod hebdomadariis Presbyteris, quos inſtituere Graeci, competere poſſet. Sed quid fiet de Epiſcopis, qui Presbyteris & Levitis hoc canone iunguntur, a quibus tamen Graeci ipſi continentiam perpetuam ab uxoribus exigunt, & ex illo capite ſingularitas eorum in quaque Eccleſia vetat, ne per vices fungi poſſint munere ſuo? Quare quum clauſula iſthaec, κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους, ex interpretatione Graeca, eos aeque comprehendat ac Sacerdotes

& Le-

Digitized by Google

& Levitas, alia eſt adhibenda explicatio, quam ea, quae recentioribus Graecis placuit, nempe ut propriis & gradibus ſuis aptis continentiae legibus adſtringantur. Quamquam alia lectio & verior eſt atque ſincerior, omnemque difficultatem adimit, ſcilicet *ſecundum priora ſtatuta*, id eſt, iuxta id, quod in prioribus Conciliis conſtitutum eſt. Ferrandus videtur hunc canonem laudare ex iſto Concilio num. VI. *Vt Epiſcopi, & Presbyteri, & Diaconi ab uxoribus abſtineant. Concil. Carthag. tit. III.*

IV. Sequitur in veteri collectione canon quartus de rebus Eccleſiae ſine conſilio Primatis non alienandis: qui ſine dubio ad hoc Concilium habitum Vincentio & Flavito Coſſ. pertinet, non ſolum iuxta fidem antiqui collectoris, ſed etiam iuxta Ferrandum, qui notat num. XLVII. *Vt Epiſcopi rem Eccleſiae ſine primatis Concilio non vendant. Concil. Carthag. tit. V. Hippon. tit. IX.* Dionyſius vero hic canonem iſtum omiſit, quoniam a Concilio ſexto can. XXVI. firmatus quum fuiſſet, eius Concilii canones in capite Africanorum collocanti inutile videbatur hunc ſuo loco reddere. Sed vetus, qui Carthaginienſis ſexti canones omiſit ex prioribus compactos, retinuit hunc canonem ſuo loco. Grave eſt hoc interdictum de rerum eccleſiaſticarum alienatione abſque Synodo primatis ſive metropolitani. Libera quondam Epiſcopis ſingulis, ſaltem cum presbyterii conſilio, rerum eccleſiaſticarum alienatio; ſed non vice verſa Presbyteris vacante Eccleſia, quum reſcindendum iuſſerit hoc caſu contractum Synodus Ancyrana canone XIII. Hanc poteſtatem Eccleſiarum damnis cavens Concilium Carthaginienſe, & deinde Hipponenſe ſecundum, optime reſtrinxit & Primatis Synodique provincialis decreto negotium commiſit, exceptione ſolum addita, niſi tam gravis premeret neceſſitas, ut Primatem adeundi non ſupereſſet ſpatium. Sed tunc quoque venditor vicinis Epiſcopis antea indicare, & poſt factum, Concilio provinciali referre debet Eccleſiae ſuae neceſſitates. Haec eſt enim ſententia canonis, cuius lectio luxata, ſic conſtituenda eſt in veteri: *ſaltem curioſitatem habeat*, (id eſt, curam, Africana dictione) *& vicinis Epiſcopis hoc ante indicare, & poſt factum, ad Concilium referre ſuae Eccleſiae neceſſitates. Quod ſi non fecerit, reus Concilio venditor teneatur.* Hunc locum canon ſexti Concilii interpretatus eſt potius, quam exſcripſit: *ſaltem vicinos teſtes convocet Epiſcopos, curans ad Concilium omnes referre Eccleſiae ſuae neceſſitates. Quod ſi non fecerit, reus Deo & Concilio venditor honore amiſſo teneatur.* Priorem partem Graecus non eſt aſſecutus. Legit enim, *vicinos teſtes convocet Epiſcopus*, quum legendum ſit *Epiſcopos*.

V. Hunc canonem excipit alius in veteri collectione, quo definitur, ne quis, relicta cathedra principali, in alia dioeceſeos Eccleſia aut in proprio fundo diutius, quam oportet, reſideat. Quod his

ver-

Digitized by Google

verbis Ferrandus expreſſit num. XVII. *Vt nullus Epiſcopus, dimiſſa matrice, in dioeceſi conſtituat* (legendum *conſiſtat*). *Concil. Carthagin. tit. VI.* Vbi cathedra principalis recte matrix redditur. Vnde matrices cathedrae in Concilii Carthaginienſis cap. CXXIII. apud Dionyſium.

VI. Canon de infantibus baptizandis quoties non inveniuntur certiſſimi teſte de illorum baptiſmo, nec ipſi idonei ſunt propter aetatem de traditis ſibi ſacramentis reſpondere, a Leone primo probatus eſt, qui eius in ſimili ſpecie ſententiam ſequitur in epiſtola ad Ruſticum Narbonenſem. Sed mutilus eſt canon ille apud Dionyſium; ubi omiſſa eſt ultima clauſula, quam exhibet vetus, de conſecrandis Eccleſiis quoties de earum conſecratione dubitatur. Obiter autem monendus eſt lector, magnum oriri beneficium ex tabulis parochialibus, in quas baptiſmorum acta referuntur, unde non ſolum infantium aetas ad res civiles, ſed etiam baptiſmi teſtatio probari poteſt: quibus tabulis ſi uſa fuiſſet vetus Eccleſia, ut liberorum cenſitione in actis publicis olim utebatur Imperium, difficultatibus iſtis de baptiſmo infantium ſe exemiſſet.

VII. Cautum fuerat in Concilio Carthaginienſi tertio canone XLI. ut quotannis ad Concilium univerſale Africae convenirent Epiſcopi, & per legatos redeuntes in provincias dies Paſchae ab Eccleſia Carthaginienſi denuntiaretur. Nunc duo conſtituuntur. Primum, ut formatarum ſubſcriptione dies ille omnibus intimetur, id eſt, ut in formatis, quae clericis peregre proficiſcentibus dantur, dies Paſchae adnotetur: quod ſi adhuc incertus eſt dies anni illius, praecedens adiungatur, quo modo ſolet *Poſt conſulatum* in publicis geſtis adſcribi, ut explicuit canon vigeſimus Synodi Milevitanae in veteri collectione, qui eſt centeſimus ſextus in codice canonum Africanorum ex Concilio Carthaginienſi anni quadringenteſimi ſeptimi. Secundum eſt, ut tempus fixum & certum Concilii in decima die Kalendarum Septembrium conſtituatur. Quae dies Africanis conventibus apta eſſe poterat propter anni tempeſtatem a provinciis Europae diverſam. *Dies vero Concilii idem ſervetur, qui in Hipponenſi Concilio conſtitutus eſt, id eſt, X. Kalendas Septembris*. Vetus autem collector tempus illud immutavit auctoritate ſibi delegata, ut alibi dixi: *Dies Concilii*, inquit, *undecimo Kalendas Novembris ſervetur*, ſcilicet poſt exactas ferias vindemiales, omiſſa mentione Concilii Hipponenſis, in quo ſcilicet dies decima Kalendarum Septembrium conſtituebatur; a quo quum recederet, non erat, quod illud Hipponenſe Concilium laudaret. Ceterum obſervare non poenitebit, hic agi de generali & univerſali totius Africae, de quo etiam canone decimo, non autem de provincialibus Synodis, quae a Primatibus ſive Metropolitanis cogebantur: de quibus hic cavetur, ut Primates,

Digitized by Google

tes, quando Concilium apud ſe congregant, diem hic praeſtitutum univerſali Concilio non impediant. Ad iſtud exemplum decretum eſt de patriarchica Synodo in canone XVII. octavae Synodi.

VIII. Canonem de interceſſore dato Eccleſiae Ferrandus ex titulo nono Concilii Carthaginienſis laudat, id eſt, ex Concilio habito Vincentio & Flavito Conſulibus, cui numerus ille reſpondet. Vacantibus Eccleſiis praeficiebatur a Metropolitano Epiſcopus ad diſſidia populi componenda, ne per varia ſtudia in eligendo Epiſcopo in apertam ſeditionem erumperent. Dictus fuit interceſſor, quia diſſidentibus intercedebat; medium ſe praebebat & conciliatorem. Vnde μεσίτης dictus ab interprete Graeco. A Ferrando dicitur interventor num. XXII. *Vt nullus Epiſcopus cathedram, cui datus fuerit interventor, pluſquam annum teneat, ſed ipſe eis Epiſcopum petat. Concil. Carthag. tit. IX.* Dionyſius quoque in lemmate canonis interventorem appellat. Sequenti ſaeculo dictus eſt viſitator a Gregorio Magno. Viſitatoris uſum & nomen retinuere poſteri, ut patet ex Hincmari Epiſtolis a Sirmondo editis; qui ex more tunc recepto non ante viſitatorem Epiſcopum Eccleſiae vacanti praeficiebat, quam regem conſuluiſſet, ut ex eius arbitrio perſona viſitatoris penderet, nempe ut cleri & populi animos ad electionem regi gratam inflecteret.

IX. Capita duo apud Dionyſium, quorum alterum agit de conveniendo Creſconio Villaregienſi, ut ſe ſiſtat proximo univerſali Concilio Africano, & alterum de ordinando Epiſcopo in Eccleſia Hipponenſium Diarrhytorum, omiſſa ſunt a veteri, quia ſunt ſpecialia Africae negotia.

X. Canon autem undecimus, quo ſtatuitur, ne Presbyteris aut Diaconis ob graviorem culpam a gradu remotis manus poenitentiae imponatur tamquam laicis, hic eſt ſuo loco poſitus in collectione veteri; quem Dionyſius inter capita Carthaginienſis ſexti iam ſemel a ſe poſitum hic repetere noluit. Ratio vero huius ſtatuti petenda eſt ex Baſilio cap. XXXII. qui ait, duplici poena affligendum non eſſe Presbyterum & Diaconum, tum depoſitione, tum laboribus poenitentiae publicae.

XI. Vndecimi canonis definitioni recte coniungitur canon duodecimus, quo accuſatis clericis annus conceditur ad diluendum crimen ſibi impoſitum. Quoniam vero textus corruptus eſt, tam in collectione veteri, quam in Dionyſiana, emendandus a nobis erit poſtquam vulgatam lectionem propoſuero. *Quoties*, inquit, *clericis convictis & confeſſis in aliquo crimine, vel propter eorum, quorum verecundiae parcitur, vel propter Eccleſiae opprobrium, aut inſolentem inſultationem haereticorum atque gentilium, ſi forte cauſſae ſuae adeſſe voluerint & innocentiam ſuam aſſerere, intra annum excommunica-*

nicationis ſuae hoc faciant &c. Quaenam , amabo , conſequentia eſt in his verbis , ut convictus & confeſſus innocentiam deinde ſuam aſſerat ? Convictus & confeſſus pro iudicato habetur iuxta legum praeſcripta ; eſt αὐτοκατάκριτος , ut loquitur Paullus . Presbytero de ſe confeſſo non parcitur , ex canone nono Concilii Neocaeſarienſis : quia (ut inquit Valentina Synodus habita anno CCCLXXIV.) *reus eſt vel veri confeſſione vel mendacio falſitatis* . Quare ſine dubio legendum eſt : *Quoties clericis convictis nec confeſſis in aliquo crimine vel propter eorum verecundiam parcitur , vel propter Eccleſiae opprobrium* . Mutandum enim illud , *quorum verecundiae parcitur* , ne alioqui ſuſpenſa ſit oratio , & ne verbum deſit , a quo nomina dativi caſus , *clericis convictis* , regantur . Attamen vetus eſt mendum , ab ipſo etiam interprete Graeco expreſſum (1) , ne dicam ab Ivone & Gratiano XI. quaeſt. III. *Rurſus conſtitutum* : ubi ancipites ſunt gloſſatorum de mente canonis iſtius opiniones . Sententia itaque canonis haec eſt , quam exhibet Ferrandus num. CXXXVI. *Vt accuſatus clericus intra annum cauſſam ſuam agere debeat . Concil. Carthag. tit. XIII.* Ordo antiquus iudiciorum eccleſiaſticorum hinc deſumi poteſt . Teſtes recipiebantur adverſus reum gravioris criminis . Eorum teſtimonio convictus , communione abſtinebatur : qui deinde vel ſe purgabat , vel confeſſione criminis facta , poenitentiae beneficium petebat abſque ulla temporis praeſcriptione . Hic anni tempus , poſt excommunicationem illi inflictam computandum , clerico conceditur , ut ſe purget , quo tempore elapſo , non amplius auditur . Inde factum , ut decretis recentioribus laici quoque excommunicati ad purgationem vel ad petendam abſolutionem adigantur .

XII. In canone XIII. de alieno monacho non ordinando vox *repertum* , quam vetus & Dionyſius praeferunt , & ex eis Gratianus (2) , cubat in mendo , & reſtituenda lectio ex interprete Graeco : *Si quis de alterius monaſterio receptum* . ἐὰν τις ἀπὸ ἀλλοτρίου μοναστηρίου ὑποδέξηται τινα .

XIII. Titulus XVI. apud Dionyſium abeſt a veteri , recte , quoniam huic ſpeciei ſatis cautum erat duobus capitulis Concilii Carthaginienſis tertii . Etenim canone XIII. conſtitutum eſt , ut Epiſcopi & clerici haereticis , etiamſi conſanguinei ſint , nihil per donationem aut teſtamentum conferant . Canone autem XLIX. Epiſcopi & clerici , quod ex peculio Eccleſiae acquiſierint , iubentur ſuis Eccleſiis conferre . De eo autem , quod illis ex liberalitate alicuius vel ex ſucceſſione cognationis obvenerit , libera diſponendi facultas relinquitur ; dummodo ita ſe gerant , ut eorum propoſito congruit . Alioqui honore eccleſiaſtico indigni iudicabuntur . Quam in poenam inci-

(1) *Vide Balſamon. in canone 82. Synodi Carthagin.*

(2) *Diſt. 56. Si quis de alterius.*

diſſent ſine dubio, ſi haereticis vel gentilibus conſanguineis aliquid contuliſſent, quia id vetitum canone decimo tertio; ne de perſonis infamibus loquar. Ceterum ſi extraneos heredes inſtituiſſent, dummodo Chriſtianos, immunes erant a culpa. Canon autem XVI. huius Concilii, tacens de clericis, vetat, ne heredes extraneos a conſanguinitate ſua Epiſcopus Eccleſiae praeferat, nedum conſanguineos haereticos aut paganos; addita graviſſima poena, nempe anathematis poſt mortem: de qua tantopere diſceptatum fuit in Quinta Synodo. Additur quoque, quod huic poenae eſt conſectarium, ne nomen eius inter Dei ſacerdotes recitetur; ſcilicet in ſacrificio, quando ex diptychis ſive libellis Eccleſiae cuiuſque nomina defunctorum Epiſcoporum recitata, Deo commendabantur, ut patet ex actis Quintae Synodi. Vnde diſcimus, hanc quoque conſuetudinem in Eccleſia Africana perinde ac in ceteris univerſi orbis Chriſtiani invaluiſſe.

XIV. Canones reliqui huius Concilii quinti cum Dionyſio conveniunt, adeo ut operam noſtram non deſiderent, praecipue quum Notas in univerſos canones non edamus.

C A P V T X.

De Concilio Carthaginienſi ſexto.

I. ORdo veteris collectionis nos ducit ad Concilium Carthaginienſe ſextum: quod aliud eſt apud Iſidorum, aliud apud veterem collectorem. In illo quippe perturbata Conciliorum ſerie octavum ſeu Milevitanum dicitur; quod in collectione antiqua rectiſſime ſextum nuncupatur, depulſis ex eo gradu ſexto vulgato & ſeptimo, quae in veteri ſeptimum & octavum vocantur. Sane quum in eo, quod dicitur ſextum, recitata fuerint priora Concilia, neceſſe eſt, ut ea, de quibus ſtatim agemus, inſerta fuerint illius Concilii actis, & numero ſicut tempore Concilium ſextum vulgo dictum anteverterint. Nos tamen, recepta numerandi conſuetudine uſi, perpetuo ſextum Carthaginienſe vocamus, quod eo nomine huc uſque deſignatum fuit iuxta collectionem Iſidori depravatam in illis numeris; qui tamen huius mutationis cauſſam ſibi viſus eſt aliquam habere ex eo, quod Synodum Milevitanam a Carthaginienſibus ſecernebat.

II. Quod ad rem attinet, in collectione Dionyſii exhibetur Synodus Milevitana prima celebrata Arcadio & Honorio Augg. V. Coſſ. ſexto Kalendas Septembris, id eſt, anno quadringenteſimo ſecundo, in civitate Milevitana, conſidente Aurelio Carthaginienſi Epiſcopo *in Concilio univerſali*, ut habent acta. Differt haec Synodus

dus ab altera eiuſdem nominis, quae habita fuit contra Pelagium Honorio VII. & Palladio Coſſ. anno CCCCXVI. ſub Silvano Primate Numidiae ab Epiſcopis eius provinciae; cuius epiſtola Synodica exſtat inter epiſtolas ſancti Auguſtini (1). Exiſtimabat Baronius, duo iſthaec Milevitana Concilia in unum compacta a collectoribus, & canones de gratia in ſecundo editos, tranſcriptos eſſe in primum, & ceteris canonibus editis in primo adiunctos. Quod tamen dici non debet, quum nullos canones de gratia ediderit ſecundum Milevitanum, licet Pelagii haereſim Epiſcopi proſcripſerint, contenti datis ad Innocentium litteris, quae exſtant apud Auguſtinum, ſententiam ſuam ſignificaſſe.

III. Fatendum eſt quidem, in collectione veteri canones quoſdam deſumtos ex Synodo Milevitana prima compactos fuiſſe in unum corpus cum aliis canonibus depromtis ex duobus Conciliis Carthaginienſibus celebratis anno quadringenteſimo decimo octavo. Quare huic compilationi ſequens titulus praefigitur in veteri: *Concilium ſextum Carthaginis Africae, & in Milevitana civitate habitum.* Quibus verbis ſatis ſignificatur, hoc corpus e variis Conciliis eſſe conſarcinatum. Enimvero licet Milevitanum tempore ſit potius, quoniam tamen Carthaginis nomen dignitate praecellit, & plures canones petiti ſunt e duobus Conciliis Carthaginienſibus, huic Carthaginienſis nomen inditum eſt a veteri collectore, tum etiam, ne perturbaretur ordo numerandi haec Concilia ſub nomine Carthaginienſium, quamvis non taceatur in titulo nomen Milevitani.

IV. Ceterum quoniam ratio fidei ceteris articulis praefulgere debet, vetus collector Concilium iſtud auſpicatus eſt ab octo canonibus de gratia Dei editis adverſus Pelagium, quos ex univerſali Concilio Carthaginienſi celebrato anno quadringenteſimo decimo octavo, cuius acta ſunt apud Dionyſium, tranſcripſit, & in capite ceterorum canonum poſuit. Sane partem praefationis Milevitano primo praefixae uſurpavit; & ut materias connecteret, de ſuo haec ultima verba addidit aut ex praefatione Carthaginienſi illi praefixa, qua caremus: *Ideoque pariter quaedam de cauſſis fidei, unde nunc quaeſtio Pelagianorum imminet, in hoc coetu ſanctiſſimo primitus tractentur, deinde ſubſequantur & aliqua, quae diſciplinae Eccleſiaſticae neceſſaria exſiſtunt;*

V. Praeterea, ut Carthaginienſibus Conciliis potiorem locum daret, poſt octo canones de gratia ſubiunxit canones petitos ex altero Carthaginienſi anni CCCCVII. quorum primus eſt apud Dionyſium, de Concilio univerſali Africae, ne fiat quotannis, ſed quando exegerit cauſſa communis; qui eſt in hoc noſtro nonus. Depromti ſunt ex eodem Concilio anni CCCCVII. canones X. XI. XII. &

(1) *Auguſtin. epiſt.* 92.

& XVI. qui proprius eſt Africae apud Dionyſium. *Placuit praeterea, ut exſecutores in omnibus deſideriis, quae habet Eccleſia, quinque poſtulentur, qui in diverſis provinciis impertiantur*. Agit de publicis exſecutoribus poſtulandis a Principe, qui rebus Eccleſiae immineant. Vetus autem, non deſignato numero, ſic generaliter expreſſit: *Placuit praeterea, ut exſecutores in omnibus iuſtis deſideriis impertiantur*; addita quoque per modeſtiam voce *iuſtis*, quae patribus Africanis exciderat.

Decimus ſeptimus indidem quoque eſt deſumtus, quo cavetur, ne dimiſſus vel dimiſſa, etiam ob adulterium, alteri coniungatur. Qua definitione tandem ſopita eſt antiqua illa quaeſtio in Arelatenſi primo & apud Graecos indeciſa.

Decimus octavus eſt hauſtus ex eodem Carthaginienſi, verbis, quae in authentico ſunt Africae propria, ad conſtitutionem generalem accommodatis. *Quicumque non communicans in Africa, in transmarinis ad communionem obrepſerit, iacturam clericatus accipiat*. Ita Dionyſius. Vetus autem ſic habet: *Quicumque non communicans in provincia propria, & in aliis provinciis vel tranſmarinis partibus ad communicandum obrepſerit, iacturam communionis vel clericatus accipiat*.

Petita quoque ſunt ab eodem Concilio capitula XIX. & XX. ubi conſtituitur, ne quis pergat in comitatum Principis ſine formata, verbis accommodatis in veteri ad uſum communem, quae in authentico de formata miſſa ad Romanum Epiſcopum loquuntur. Omiſſa vero ſunt alia illius Concilii capita a collectore veteri, quoniam propria erant Africae.

VI. Ex Milevitano Concilio deſumta ſunt capitula XIII. XIV. XV. quae agunt de Epiſcoporum ordine inter ſe, de litteris dandis ab ordinatoribus cum die & Conſule, & ne quis ad aliam Eccleſiam trahatur, quicumque in ſua vel ſemel legerit. Reliqua capita, de archivo Numidiae, de Quodvultdeo & Maximiano, ideo ſunt omiſſa a veteri, quia ſunt ſpecialia negotia Africae.

VII. Ex Concilio Carthaginienſi anni CDXVIII. petiti ſunt canones XXI. XXII. XXIV. XXV. XXVI. XXVII. Reliquos omiſit vetus, quia de Donatiſtis Epiſcopis converſis & de partitione dioeceſeon inter eos & catholicos Epiſcopos quum agant, ad Africam ſolam pertinent. Sane canon vigeſimus tertius, qui eſt de converſo ab haereſi ad unitatem catholicam & ſuſceptam apud haereticos poenitentiam gerente, ut arbitrio Epiſcopi catholici tempus poenitentiae vel reconciliationis ei decernatur, neſcio quam ob cauſſam omiſſus ſit a Dionyſio; quem tamen vetus exhibet, & ſeries rerum docet ad hoc Concilium pertinere, ubi de converſione Donatiſtarum copioſe tractatur. Ex Ferrando, qui meminit huius canonis, colligitur, in authentico actum

aſtum de Donatiſta converſo, licet vetus ad omnes haereticos generaliter definitionem more ſuo tranſtulerit. Ferrandus num. I. *Vt Epiſcopi iudicio Donatiſtae, qui apud ſuos acta poenitentia convertitur, tempus poenitentiae vel reconciliationis decernatur. Concilium Carthag. tit. II.*

Ceterum acta Conciliorum habitorum annis CCCCIII. CCCCIV. & CCCCV. quae de conveniendis Donatiſtis agunt, & de legationibus ad Principes, prudenter vetus collector diſſimulavit, quoniam ſuo inſtituto non ſerviebant.

CAPVT XI.

De reliquis Conciliis Africanis.

I. AGmen Conciliorum Carthaginienſium claudet illud, quod vocant ſeptimum, quum de ſexto & octavo ſuperius egerimus. De ſeptimo controvertitur, an ſit idem Concilium cum ſexto. Non differre putant Binius & Iuſtellus, quoniam ſextum habitum eſt poſt conſulatum Honorii XII. & Theodoſii VIII. octavo Kalendas Iunias Carthagine, ſeptimum vero eodem loco & quinque poſt illa diebus, nempe III. Kalendas Iunias. Non ſolum autem locus & tempus conveniunt, ſed etiam numerus Epiſcoporum ducentorum decem & ſeptem, qui reſediſſe in Concilio ſexto dicuntur in praefatione Concilii, & huic ſeptimo eodem numero ſubſcripſiſſe teſtatur collectio Dionyſii. Attamen vetus collector adnotat, hoc Concilium a triginta octo Epiſcopis celebratum, corrupto calculo. Legendum enim, XXIII.

II. Antequam hunc nodum diſſolvam, obſervandum eſt a Ferrando canones huic ſeptimo Concilio tributos laudari tamquam e Concilio a reliquis Carthaginienſibus diverſo, ut patet ex numerorum ſerie, quam ſequitur, ſimilem computationi, quae eſt in veteri collectione; cuius fides ex eo probanda eſt, quod in Concilio iſto diſtinguendo in ſexto adſtipulatorem habeat Ferrandum Diaconum. Ille vero canones iſtos citat numero LXXIII. CXCV. CXCVI. & CXCVII. Ratio vero huius diſcriminis patet ex actis Concilii ſeptimi, quae docent, pleroſque Epiſcopos ex illis CCXVII. qui convenerant, conqueſtos fuiſſe ceterorum, quae agenda ſupererant, moras ſe ſuſtinere non poſſe. Quare, ut illis redeundi in Eccleſias commeatus facilior eſſet, & ſe ad iter accingendum parare poſſent, ab univerſali Concilio delecti ſunt iudices numero XXIII. qui reliqua peragerent, ſcilicet praeter Aurelium Carthaginienſem & Fauſtinum Epiſcopum Potentinum Legatum Eccleſiae Romanae, decem Epiſcopi legati provinciae proconſularis, tres legati Numidiae, tres legati provinciae Byzacenae, tres legati Mauritaniae Sitifenſis, tres legati Mauritaniae Caeſarienſis. Vna cum iudi-

Digitized by Google

iudicibus delectis conſedit Aurelius, & canones quinque promulgavit. Quare non immerito Concilium diverſum dici poteſt, quod nova ſtatuta minore iudicum numero decernit. His capitulis conſtitutis ſubſcripſere qui ea ediderant. Die ſequenti, id eſt, ſecundo Kalendas Iunias, iidem electi iudices epiſtolam ad Bonifacium Papam dictarunt, quae clauſit acta Concilii ſexti, & poſita eſt poſt canones huius ſeptimi conventus. His geſtis in unum compactis & epiſtolae ad Bonifacium die illo, nempe ſecundo Kalendas Iunias, ſubſcripſere, non ſolum Aurelius & provinciarum legati, ſed etiam Epiſcopi omnes uſque ad ſuperiorem numerum CCXVII. antequam Carthagine diſcederent; non autem in ſuis quique Eccleſiis, ut putabat Baronius.

III. Quae dixi hauſta ſunt ex interlocutione Aurelii apud Dionyſium: qui poſt decreta quinque illa capitula a ſe & a legatis provinciarum, ait, ſibi placere rerum omnium concluſionem facere, id vero ita fieri poſſe, ſi primum, quae die illa tractata fuerant, id eſt capitula quinque, geſtis inſerantur; quae eſt ſententia horum verborum: *Univerſi tituli deſignati & digeſti huius diei tractatum Eccleſiae geſta ſuſcipiant*. Titulus ille generalis, qui diſceptandus in hoc coetu propoſitus fuerat, reſpicit perſonas, quae ad clericorum accuſationem admitti non poſſent. Huius quaeſtionis deciſio digeſta eſt per capita quaedam, ita, ut primo excommunicati non admittantur; ſecundo ſervi, liberti, haeretici, pagani, Iudaei, & infames; tertio ut qui unum crimen non probaverit, ad cetera non admittatur; quarto, qui ad teſtimonium admittendi non ſint; quibus ſubiungitur de Epiſcopo, qui excommunicat eum, quem ſibi ſoli crimen dicit eſſe confeſſum. Haec omnia per capita digeſta, ad explicandum titulum ſive argumentum propoſitum, geſtis illius diei inferenda interloquitur Aurelius. Subiungit: *Quae vero adhuc expreſſa non ſunt, die ſequenti per fratres noſtros Fauſtinum Epiſcopum, Philippum & Aſellum Presbyteros, venerabili fratri & Coëpiſcopo noſtro Bonifacio reſcribemus. Et ſubſcripſerunt Aurelius &c.* Die itaque ſequenti iudices illi delecti de reſcribendo ab Bonifacium acturi erant. Interim ſubſcribunt huic definitioni, ſcilicet iidem illi, qui de ea tractaverunt. Deinceps, quia perventum erat ad finem totius diſceptationis & geſtorum in controverſia cum Fauſtino, ceteri quoque Epiſcopi uſque ad numerum CCXVII. actis ſubſcripſere & ipſi quoque epiſtolae ad Bonifacium datae: quae univerſis Epiſcopis praeſentibus relecta eſt.

CA-

CAPVT XII.

De canonibus adverſus Pelagium.

I. NVnc operae pretium eſt, canonum de gratia latorum adverſus Pelagium occaſionem & definitionum rationes paucis recenſere, remiſſa ad Theologos uberiori harum rerum tractatione.

I. Primo capitulo de ſtatu & conditione naturae Adami ante illius lapſum decernitur adverſus Pelagianos, qui dicebant, Adamum ſic creatum, ut etiam ſine peccati merito moreretur, teſte Auguſtino (1). Cur autem iſthaec aſſerant, cauſſa in promtu eſt, ne poenam aliquam in poſteros ex primi parentis peccato traduci faterentur. Hoc dogma quum obiectum eſſet Pelagio ex Caeleſtii ſcriptis in Synodo Dioſpolitana, nempe *Adam mortalem factum, qui ſive peccaret, ſive non peccaret, moriturus eſſet, quoniam peccatum Adae ipſum ſolum laeſerit & non genus humanum*, haec (inquit Auguſtinus libro de geſtis Pelagii cap. XI.) *iudicio illo eccleſiaſtico, anathematizante Pelagio, & Epiſcopis interloquentibus, conſtat eſſe damnata.* A qua tamen perverſa ſententia non diſceſſere Pelagiani, ut paſſim docet Auguſtinus, tum libro primo imperfecti operis contra Iulianum cap. LXVI. Quare neceſſaria fuit Concilii huius Carthaginienſis conſtitutio; quam ſecuta eſt Tridentina Synodus. Dogmatis huius auctoritas ex ſacris libris petenda eſt, in quibus diſerte traditur, mortem humano generi poenae loco inflictam eſſe propter peccatum primi hominis, in epiſtola ad Romanos cap. V. & VIII. in libro Sapientiae cap. I. & II. Quare non immerito caput iſtud intra fidei regulam reponitur ab Auguſtino lib. XIII. de civit. cap. XV. *Vnde conſtat inter Chriſtianos veraciter catholicam tenentes fidem, etiam ipſam nobis corporis mortem, non lege naturae, quia nullam mortem homini Deus fecit, ſed merito inflictam eſſe peccati; quoniam peccatum vindicans Deus dixit homini, in quo tunc omnes eramus: Terra es, & in terram ibis.* Mediae igitur conditionis Adamus erat inter immortalitatem & mortalitatem, amborum capax; ut eleganter obſervat vetus auctor Theophilus Antiochenus ad Autolycum; ita tamen, ut natura mortalis eſſet, quippe qui pabulo egeret, quod illi Deus ex omnibus fructibus conceſſerat praeter vetitum; ſed gratia & beneficio Dei futurus immortalis ex paſtu ligni vitae, ut docet Auguſtinus lib. XII. de civit. cap. XX.

II. Secundo capitulo damnatur aliud Pelagianorum dogma, quod primo conſequens erat, ſcilicet nullum reatum ex Adami proprio peccato ad eius poſteros origine tranſire, integram proinde ac nulli ſce-

(1) *Auguſtin. lib. de peccat. merit. cap. 2.*

ſceleri nullique poenae obnoxiam eſſe parvulorum recentium ab uteris matrum naturam. Peccatum itaque originale tollebat. Hoc inter capita, de quibus interrogatus fuerat Caeleſtius in Synodo Carthaginienſi anno CCCCXII. primum fuit, ut teſtatur Auguſtinus lib. I. de peccat. orig. cap. II. III. & IV. *Et Caeleſtius quidem*, inquit, *in hoc fuit errore liberior, ut neque in epiſcopali iudicio damnare voluerit eos, qui dicunt, quod peccatum Adae ipſum ſolum laeſerit, & non genus humanum; & quod infantes, qui naſcuntur, in eo ſtatu ſunt, in quo Adam fuit ante praevaricationem.* Ideo traducem peccati negabat, idque ſe Romae dicentem aſſerebat audiſſe Rufinum, teſte eodem Auguſtino. Quod obiectum eſt quoque Pelagio in Dioſpolitana Synodo. Fatebatur quidem, ut ſcripturae teſtimoniis ſatisfacere aliquo pacto videretur, ſolo Adamum exemplo nocuiſſe, quo poſteros traheret ad imitandum, ſed nec reatum neque poenam peccati ad poſteritatem tranſmiſſum.

III. Opponebatur illis grave argumentum petitum ex baptiſmo parvulorum. Eum quidem illi admittebant, ſed in hoc tantum, ut baptizati in filios Dei adoptarentur & conſequi poſſent regnum caelorum, non autem, ut ab originalis peccati vinculo ſolverentur; a quo quum liberos dicerent, vitam illis beatam & aeternam promittebant, quamvis extra regnum Dei, ad quod per ſolum regenerationis lavacrum admitti poſſe dicebant; ut copioſe ſcribit Auguſtinus haereſi LXXXVIII. lib. I. de peccat. mer. & rem. cap. XXIX. epiſt. LXXXIX. & alibi. Non erat iſtud ſolius Pelagii commentum, quod illi commune fuit cum aliis, qui aetate illa peccatum ex traduce negabant, ideoque baptiſmum in parvulis ad alium finem, quam remiſſionis peccatorum trahebant. Inter quos Rufinus Palaeſtinus in libro de fide, nuper editus a Sirmondo, qui alius eſt a Rufino Hieronymi adverſario. Rufini Palaeſtini haec ſunt verba: *Baptiſma igitur infantes non propter peccata percipiunt, ſed ut ſpiritalem procreationem habentes, quaſi per baptiſma in Chriſto creentur, & ipſius regni caeleſtis participes fiant.*

IV. Quare Caeleſtius in Carthaginienſi Synodo anno CCCCXII. & in libello Romae oblato dixit, infantes egere baptiſmo. Hoc tamen admiſſo profligata eſt omnino nefaria Pelagii ſententia de peccato originali. Etenim baptiſmus adminiſtratur in remiſſionem peccatorum, ut docent ſcripturae & fidei regula, in qua univerſa Eccleſia unum baptiſma confitetur in remiſſionem peccatorum. Ergo ipſi quoque infantes tinguntur, ut peccata illis remittantur, non ſane propria, ſed vetus illud & originale peccatum. A quo nodo his verbis Caeleſtius expediebat ſeſe in libello oblato Romae apud Auguſtinum libro de pecc. orig. cap. V. *Infantes debere baptizari in remiſſionem peccatorum, ſecundum regulam univerſalis Eccleſiae & ſecundum Evangelii ſen-*

ten-

tentiam confitemur, quia Dominus ſtatuit, regnum caelorum nonniſi baptizatis poſſe conferri; quod quia vires naturae non habent, conferri neceſſe eſt per gratiae libertatem. Mox addit: *In remiſſionem autem peccatorum baptizandos infantes non ideo diximus, ut peccatum ex traduce firmare videamur; quod longe a catholico ſenſu alienum eſt &c. Et illud ergo confiteri congruum, ne diverſa baptiſmatis genera facere videamur. Et hoc praemunire neceſſarium eſt, ne per myſterii occaſionem ad creatoris iniuriam malum ante quam fiat ab homine tradi dicatur homini per naturam*. Oppreſſum fere rationis huius pondere ſe fatetur, qui tam molliter reſpondet. Neceſſe eſt, inquit, ut dicamus, baptiſmum parvulis conferri in remiſſionem peccatorum. Alioqui duo genera baptiſmorum admittenda eſſent, alterum in adultis, quod in remiſſionem peccatorum datur, alterum in parvulis abſque remiſſione; quod eſſet abſurdum. Itaque dicit confitendum, baptizari infantes in remiſſionem peccatorum. Quod ſic intelligere eum oportebat iuxta ſuae ſectae regulam, quoniam idoneus eſt baptiſmus ad ea delenda, quando inciderint in futurum; ſed nihil aliud in parvulis agi tunc vi lavacri, quam ut Deo conſecrentur, adoptentur in filios, & regnum caelorum adipiſci poſſint. Addebant quoque, ut bene nati meliores fierent, apud Proſperum initio libri *De ingratis*.

V. Cavillationem illam elidit robuſte Auguſtinus & Synodus ipſa Carthaginienſis hoc capitulo ſecundo. Etenim ſi parvuli nihil ex Adam trahunt originalis peccati, quod lavacro regenerationis expietur, inde fit conſequens, ut in eis *forma baptiſmatis in remiſſionem peccatorum, non vera, ſed falſa intelligatur*. Quae verba videntur prima fronte innuere, ampliorem fuiſſe baptiſmi formulam, quam in illa, qua hodie utitur Eccleſia Romana: *Baptizo te in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti*, addita ſcilicet iſtac clauſula, *in remiſſionem peccatorum*. Alioqui mancum & elumbe videtur Synodi argumentum. Sed obſervandum eſt, formam baptiſmatis non accipi ea ſignificatione, quae in ſcholis huic nomini tribuitur, quando de materia & forma baptiſmi diſputant. Sumitur hic pro ritu, ordine, & forma baptiſmi in Eccleſia univerſali exerceri ſolita; ubi ſuus eſt locus interrogationi, quae a catechumenis mox tingendis fidei Chriſtianae profeſſio exigitur, & inter cetera capita, remiſſionis peccatorum per baptiſmum conſequendae. Hoc fidei compendium vocatur regula fidei ab Irenaeo, Tertulliano, Auguſtino, & aliis veteribus. Haec eſt, quam regulam univerſalis Eccleſiae vocabat Caeleſtius in loco ſuperius prolato. Symbolum quoque fidei dicitur ab Hieronymo, hac de re loquente libro tertio adverſus Pelagianos. *Hoc unum dicam, inquit, ut tandem finiatur oratio, aut novum vos debere ſymbolum tradere, ut poſt Patrem & Filium & Spiri-*

tum Sanctum baptizetis infantes in regnum caelorum , aut ſi unum & in parvulis & in magnis habetis baptiſma , etiam infantes in remiſſionem peccatorum baptizandos in ſimilitudinem praevaricationis Adam . Poteſt quoque Hieronymus explicari de ſymbolo ſeu fidei libello a patribus in Synodo Conſtantinopolitana ſecunda edito , ubi confitentur diſerte , baptiſma dari in remiſſionem peccatorum : quem libellum quum Synodus oecumenica anno CCCLXXXI. conſtituiſſet, anno ſequenti iterum coacta Conſtantinopoli , per Synodicam epiſtolam ad Damaſum Papam transmiſit . Quare regulam fidei a Synodo Nicaena & Conſtantinopolitana explicatam ſequi ſe profitentur Legati Apoſtolici in Concilio Chalcedonenſi actione quarta. Attamen uſus ſymboli illius recitandi in myſteriis ſtatim non obtinuit , qui primum inductus eſt in Occidente a Concilio Toletano tertio ſub Recaredo Rege.

VI. Ceterum Hieronymi argumentum ſimile eſt illi , quod uſurpant patres Africani , qui praeterea praxim Eccleſiae de tingendis infantibus in remiſſionem peccatorum confirmant Apoſtoli teſtimonio, qui ait , in Adamo omnes peccaſſe ; quem locum de peccato originis Eccleſiam catholicam ubique diffuſam ſemper intellexiſſe dicunt. Mox definitionem his verbis concludunt: *Propter enim hanc regulam fidei etiam parvuli , qui nihil peccatorum in ſe ipſis adhuc committere potuerunt , ideo in peccatorum remiſſionem veraciter baptizantur , ut in eis regeneratione mundetur , quod generatione traxerunt* .

C A P V T XIII.

De Pelagii dogmatibus & arcanis.

I. ANtequam ad ſequentia capitula accedamus , quae agunt de vi & neceſſitate gratiae , penetrare oportet in Pelagii arcana , qui ſubdolis & verſutis artibus doctrinam ſuam occulebat ; ut qui gratiam Chriſti evertere conabatur , eam tamen videretur adſtruere , ne catholicorum hominum conviciis pateret. Docebat itaque liberum hominis arbitrium , quod ex Adami peccato nullum vitium contraxerat , innatis viribus ex ſolo ſuae conditionis praeſidio poſſe bonum amplecti , malum vitare , & aſſequi regnum caelorum , *& ubi in utraque parte libera eſſent ſtudia voluntatis , non facultatem his , qui mali ſunt , ad bonum deeſſe , ſed ſtudium* , ut loquitur Proſper , de illius haereſi agens in libro de libero arbitrio ad Rufinum . Hanc ergo liberi arbitrii facultatem , gratiam vocabat , quae nullis praecedentibus meritis , beneficio Dei , hominibus erat conceſſa, teſte Auguſtino pluribus in locis (1). Legis quoque & Prophetarum doctrinam alteram gratiam docebat Dei beneficio homi-

(1) *Auguſt. lib. de haereſ. & epiſt.* 105.

Digitized by Google

minibus conceſſam, ut intelligerent, quid ſequi deberent, quid fugere, obiectis ſuppliciorum terroribus & gloriae magnitudine & piorum hominum exemplis. Gratia legem in adiutorium miſit, ut rationis lumen, quod pravitatis exempla hebetabant, & conſuetudo vitiorum multimodis eruditionibus excitaret, atque invitatu ſuo foveret, inquit Iulianus Pelagianus.

II. Addebat tamen Pelagius, poſt adventum Chriſti neminem ad ſalutem pervenire poſſe, niſi per fidem in Chriſtum, per quam fidelis remiſſionem peccatorum, ſive iuſtificationem conſequebatur: quam gratiam per ſingula momenta & per ſingulos actus neceſſariam dicebat; quae Evangelii doctrina & Chriſti ipſius exemplo incipiebat & fovebatur. Sed calliditatem hominis detegit Auguſtinus, poſt relata Pelagii verba, in libro de gratia Chriſti cap. II. Docet enim, eum ſignificaſſe, *ut ſemper in memoria retinentes & reminiſcentes, dimiſſa nobis eſſe peccata, non peccemus ulterius, adiuti non aliqua ſubminiſtratione virtutis, ſed viribus propriae voluntatis, quid ſibi remiſſione peccatorum praeſtitum fuerit, recordantes.* Idem libro de gratia & libero arbitrio cap. XIII. *Dicunt etiam, gratiam Dei, quae data eſt per fidem Ieſu Chriſti, quae neque eſt lex, neque natura, ad hoc tantum valere, ut peccata praeterita dimittantur, non ut futura vitentur, vel repugnantia ſuperentur.* Idem libro III. contra Iulianum cap. XXIII. *Verum tu a veſtro dogmate non recedis,* inquit, *quo putatis, gratiam Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum ſic in ſola peccatorum remiſſione verſari, ut non adiuvet ad vitanda peccata & deſideria vincenda carnalia, diffundendo caritatem in cordibus noſtris.* Hic Pelagii error damnatur tertio capitulo Synodi Carthaginienſis. *Item placuit, ut, quicumque dixerit, gratiam Dei, qua iuſtificatur homo per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, ad ſolam remiſſionem peccatorum valere, quae iam commiſſa ſunt, non etiam ad adiutorium, ut non committantur, anathema ſit.*

III. Porro verae gratiae remiſſionis per fidem in Chriſtum multum detrahebat, qui ab ea auxilium non committendi peccata tollebat, ut dictum eſt. Praeterea docebat, fidem in Chriſtum, voluntate per Evangelii praedicationem excitata, viribus naturae elicitam provocare quidem Dei miſericordiam, ut peccata hactenus admiſſa gratis condonet, ceterum recordatione illius remiſſionis ſemel adeptae voluntatem hominis, opera legis ſtudioſe exercentem, poſſe reſtituere ſe a lapſu & perfectam iuſtitiam colere. Remiſſionem autem illam in ſola peccatorum relaxatione conſtituebat & favore Dei externo, non in caritate in cordibus diffuſa, ut docuit Auguſtinus; qui recte adverſus Pelagium diſputat, ſi fides naturae viribus acquiratur, ipſaque fides remiſſionem impetret, hanc non omnino citra ulla merita dari, ut tradebat Pelagius victus Apoſtoli auctoritate, docentis,

Digitized by Google

hominem iuſtificari gratis. Vnde ſequebatur, primum illud Pelagii dogma, de fide naturae viribus adepta, eſſe falſum. Vt autem hoc gratiae genus melius aperiatur, ſciendum eſt, duplicem ab eis gratiam conſtitutam, alteram, quae extrinſecus oblata menti, voluntatem illiciat, quae libero arbitrio fit veluti magiſtra, ſeque per cohortationes, per legem, per doctrinam, per creaturam, per contemplationem, per miracula, per terrores extrinſecus iudicio eius oſtendat; quo unuſquiſque ſecundum voluntatis ſuae motum, ſi quaeſierit, inveniat, ſi petierit, accipiat, ſi pulſaverit, aperietur ei: quia ſcilicet gratiae ipſius vocatio hoc primum circa nos agat, ut noſtrae facultatis arbitrium admoneat, nec aliud ſit gratia, quam lex, quam propheta, quam doctor, ut loquitur Proſper ad Rufinum. Quae quidem auxilia a Deo conferri, dubium non eſt. Sed quae ſequuntur, damnabuntur in doctrina Pelagii, nempe *ut, qui ſic edocti voluerint, credant, & qui crediderint, iuſtificationem merito fidei & bonae voluntatis acquirant*, ut loquitur idem Proſper. Hanc gratiam iuſtificationis per fidem in Chriſtum in baptiſmo conferri aiebant; de qua Iulianus apud Auguſtinum libro primo operis imperfecti: *Haec ergo gratia, quae in baptiſmate non ſolum peccata condonat, ſed cum hoc indulgentiae beneficio & provehit & adoptat & conſecrat, haec, inquam, gratia meritum mutat reorum, non liberum condit arbitrium.*

IV. Praeter gratiam remiſſionis, aliam quoque Pelagius admittebat qua Deus interiore mentis illuſtratione cordis oculos aperit, ut ſciat homo, quid fugiendum, quid amplectendum, ſed qua nihil in voluntate efficit, ut homo agere valeat: quam gratiam his verbis exponit apud Auguſtinum libro primo de gratia Chriſti cap. VII. *Adiuvat enim nos Deus per doctrinam & revelationem ſuam, dum cordis noſtri oculos aperit, dum nobis, ne praeſentibus occupemur, futura demonſtrat, dum diaboli pandit inſidias, dum nos multiformi & ineffabili dono caeleſtis gratiae illuminat. Qui haec dicit, gratiam tibi videtur negare? An & liberum hominis arbitrium & gratiam Dei confitetur?* Et capite decimo eamdem gratiam a Pelagio commendari dicit, qua *Deus futurae gloriae magnitudine & praemiorum pollicitatione ſuccendit, dum revelatione ſapientiae in deſiderium Dei ſtupentem ſuſcitat voluntatem, dum nobis ſuadet omne quod bonum eſt.* Quare gratiam profitebantur, quae mentem illuminaret, non quae dilectionem inſpiraret voluntati. Hunc errorem diſpunxit Synodus Carthaginienſis capitulo quarto: *Quum enim dicat Apoſtolus, ſcientia inflat, caritas vero aedificat, valde impium eſt ut credamus, ad eam, quae inflat, nos habere gratiam Chriſti, ad eam, quae aedificat, non habere; quum ſit utrumque donum Dei, & ſcire quid facere debeamus, & diligere, ut faciamus.*

V. Dein-

Digitized by Google

V. Deinde Pelagius tum gratiae illi ſuae, id eſt, illuminationi mentis, tum etiam gratiae iuſtificationis, id ſolum tribuebat, ut iuvaret ad facilius operandum, ita ut abſque gratia difficilius, implere tamen poſſet homo divina mandata. Haec ſunt Pelagii verba apud Auguſtinum libro primo de gratia cap. VII. Deum, ait, *illis, quibus imperavit, etiam gratiae ſuae auxilium ſubminiſtrare, ut, quod per liberum homines facere iubentur arbitrium, facilius poſſint implere per gratiam*. Quem impii hominis errorem Synodus Carthaginienſis damnavit anathemate capitulo quinto, ubi docet Pelagium iſta intellexiſſe etiam de illa, quam docebat, iuſtificationis & remiſſionis gratia: quae ſane illius etiam opinione munificentior erit, quam mentis illuminationes, quae extrinſecus adveniebant.

VI. Poſſet mirari aliquis, cur in capitulo tertio damnetur opinio Pelagii docentis, gratiam iuſtificationis ad peccatorum remiſſionem valere, quae iam commiſſa ſunt, non etiam ad adiutorium, ut non committantur; contraria autem opinio hoc capitulo illi tribui videatur, ut gratia iſthaec conferat ad facilius operandum. Immo vero docebat Pelagius diſerte, gratiam iuvare ad reſiſtendum diabolo: quod idem eſt, ac ſi diceret, ad peccata non committenda. Haec ſunt illius verba apud Auguſtinum libro primo de gratia cap. XL. *Subditi ſimus Deo, eiuſque faciendo voluntatem, divinam mereamur gratiam, ut facilius nequam ſpiritui Spiritus Sancti auxilio reſiſtamus*. Ad quae iſthaec adnotat Auguſtinus: *In quibus eius verbis certe manifeſtum eſt, ita eum velle nos adiuvari gratia Spiritus Sancti, non quia ſine illo etiam per ſolum naturae poſſibilitatem non poſſimus reſiſtere tentatori, ſed ut facilius reſiſtamus*.

VII. Dicendum eſt, Pelagium initio detraxiſſe gratiae remiſſionis vires reſiſtendi peccatis, deinde vero catholicorum querelis exagitatum, ut invidiam tam novi & pernicioſi dogmatis amoliretur, hoc verbo negotium temperaſſe, dari gratiam, ut facilius operetur homo & tentationi reſiſtat. Ceterum, qui ſub ea voce latebat, dolum Synodus detegit, nempe ſignificari, ſine iſto auxilio voluntatem bonum agere poſſe. Quod damnat Concilium; eaque damnatio coincidit cum ea, quae inferenda eſt capiti tertio, qua docemur, gratiam iuſtificationis dari in adiutorium, non tantum, ut facilius vitemus peccata, ſed abſolute, ut vitemus, quoniam abſque ſubſidio gratiae non poteſt liberum arbitrium reſiſtere tentatori, nec concupiſcentiae libidinibus. Quare tertio capitulo gratiae neceſſitas docetur ad agendum; iſta vero Pelagii aſtutia detegitur & damnatur, qui auxilium illius admittebat ad facilius agendum.

VIII. Reſtat ultimum Pelagianae haereſeos dogma, quod tribus capitulis Synodi confoditur, nempe ſanctos & iuſtos eſſe ſine peccato. Sane Hieronymus in epiſtola ad Cteſiphontem docet, Pelagium ini-

Digitized by Google

initio dixiſſe, poſſe hominem ſine peccato eſſe, ſi velit, quod ille quum principio ita ſentiret & palam profiteretur, quoſdam fuiſſe & etiamnum eſſe perfectos, qui peccato prorſus carerent; quum ea res invidiam illi crearet, eo confugit, ut poſſe, ſi vellet, hominem ſine peccato eſſe diceret, non tamen aut eſſe aut fuiſſe quemquam eiuſmodi poſſe in natura; velle in arbitrio, eſſe in effectu locabat; *& poſſibilitatis acceptae confeſſione laudari Deum, qui hoc poſſe largitus eſt, nec eſſe ibi ullam laudandi hominis occaſionem, ubi ſolius Dei cauſſa tractatur. Non enim de velle aut eſſe, ſed tantummodo de eo, quod poteſt eſſe, differi*; ut loquitur Pelagius apud Auguſtinum lib. 1. de gratia cap. IV.

IX. Ceterum quum verſutus iſte arcana doctrinae ſuae per vafritiem publice diſſimulata diſcipulos ſuos clanculum doceret, ut teſtatur Hieronymus, neceſſe eſt, ut impeccantiae iſtius dogma ſuorum auribus inſuſurrarit. Alioqui, niſi hoc foret, & niſi iam foedus error vulgo ab haereticis ſpargeretur, fruſtra laboraſſent Africani patres in damnatione eorum, qui dicerent, ſanctos & iuſtos eſſe abſque peccato. Quod falſum eſſe probant capitulo ſexto, teſtimonio Ioannis in epiſtola prima: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*. Idem conficiunt capitulis ſeptimo & octavo, teſtimoniis Iacobi Apoſtoli, Salomonis, & Danielis adductis, & ipſis quoque orationis dominicae verbis graviter expenſis. Sane Auguſtinus hunc Pelagianis errorem tribuit libro quarto contra duas epiſtolas Pelagianorum cap. IV. *Dicunt, ſanctos in hac vita non habuiſſe peccatum, & ſic evacuatur oratio, quam ſanctis tradidit, qui non habebat peccatum, & per quem ſanctis orationibus dimittitur omne peccatum*.

X. Alius erat eiuſdem Pelagii error, quum diceret, poſſe hominem eſſe abſque peccato, ſi velit. Attamen, ut animadvertit Auguſtinus, non ex eo praeciſe condemnata eſt Pelagiana haereſis, quod hominem ſine peccato poſſe eſſe defenderet. *Nam qui dicunt, eſſe poſſe in hac vita hominem ſine peccato*, inquit (2), *non eſt eis continuo incauta temeritate obſiſtendum. Si enim eſſe poſſe negaverimus, & hominis libero arbitrio, qui hoc volendo appetit, & Dei virtuti vel miſericordiae, qui hoc adiuvando efficit, derogabimus*. Itaque poſſe eſſe confitetur ſine peccato per Dei gratiam & liberum arbitrium; tametſi non eſſe confiteatur, eo quod ſcriptura, neminem ſine peccato eſſe teſtetur (3). Quamquam Hieronymus libro primo contra Pelagianos, ex eo, quod nemo unquam ſine peccato fuit, nec poſſe quidem eſſe quemquam arbitratur: quod de ordinaria potentia intelligendum eſt. Itaque Pelagiana haereſis in eo conſiſtit, tum quod clanculum docebat, ſanctos & iuſtos eſſe quoſdam eo ſancti-

(2) *Auguſt. lib. 1. de peccat. mer. cap. 6.* (3) *Auguſt. ibid. cap. 7.*

Digitized by Google

ſtitatis gradu, ut ſine peccato ſint, tum etiam, quod ita poſſe perveniri ad illum ſtatum aiebat viribus liberi arbitrii, ut minime eſſet neceſſaria gratia Chriſti. Quanquam ſubdole addebat, id non contingere abſque Dei gratia. Sed qualem intelligeret gratiam, patet ex antecedentibus.

XI. Ex iis, quae diſſeruimus, manifeſtum ſit damnatum a Synodo fuiſſe, quod in Pelagii commentis haereſim olebat, praetermiſſis aliis capitibus, quae non abhorrebant a ſana doctrina; quale eſt de liberi arbitrii definitione, de auxiliis voluntatis. Certum quidem eſt, Pelagium ſanam integramque putaſſe naturam hominis, nulla originali labe infectam & debilitatam, quae in poteſtate haberet tam bonum velle quam malum, nec praeſidiis gratiae egeret, ut agere recte poſſet. Libertatem arbitrii dicebat Iulianus Pelagianus, teſte Auguſtino libro primo contra Iulianum operis imperfecti, in admittendi peccati & abſtinendi a peccato poſſibilitate conſiſtere & in quadam indifferentia ad plura. Hoc nullibi refellit Auguſtinus: Sed, *liberum in hominibus eſſe arbitrium, utrique dicimus*, inquit (4). *Non hinc eſtis Caeleſtiani & Pelagiani*. Quid autem in doctrina Pelagiana de libero arbitrio reprehendendum eſſet addit: *Sed ſi quis ad colendum recte Deum ſine ipſius adiutorio dicit eſſe in hominibus liberum arbitrium, & quiſquis ita dicit Deum naſcentium conditorem, ut parvulorum neget a poteſtate diaboli redemtorem, ipſe Caeleſtianus & Pelagianus vocatur*. Quare non audiendi ſunt recentiores quidam, qui proprietatem & naturam liberi arbitrii, qualem Pelagiani definiebant, ſcilicet in illo indifferenti ſtatu, inter haeretica decreta non ſatis bona fide percenſent contra veterum mentem, Hieronymi, Auguſtini, & Synodi Carthaginienſis, qui litem nullam ea de re Pelagianis moverunt, quos auctores huius doctrinae ſcirent non eſſe, ſed illos eam ex communi Eccleſiae ſenſu hauſiſſe.

XII. Legis magiſterium atque doctrinam prophetarum, Evangelii praedicationem, exemplum Chriſti, gratiam iuſtificationis, quae peccata condonat in baptiſmo, adoptat & conſecrat, adiumenta & beneficia tum extrinſecus advenientia, tum interiores mentis illuminationes a Spiritu Sancto profectas docebat & admittebat Pelagius. Sed ea omnia rectae inſtituendae vitae auxilia non damnavit Concilium Carthaginienſe, quoniam a regula catholicae fidei non erant aliena. Praeclare autem dixit Cyrillus Alexandrinus in commonitorio: *Non omnia, quae dicunt haeretici, fugere ac detrectare oportet. Multa enim afferunt ex iis, quae & nos ipſi profitemur*. Quippe, ut obſervat Gregorius Papa (5), *habent hoc haeretici proprium, ut malis bona permiſceant, quatenus facile ſenſui audientis illudant*.

XIII. Quaecumque autem perverſa & a veritate fidei Chriſtianae abhor-

(4) *Auguſt. lib. 2. de nupt. cap.3.* (5) *Gregor. lib. 5. Moral. cap.10.*

Digitized by Google

abhorrentia docebant Pelagius & eius ſectatores, anathemate confixa ſunt a patribus Africanis. Mortem inflictam Adamo in peccati poenam, traductam in eius poſteros originalis peccati labem negabant. Gratiae neceſſitatem in adiutorium voluntatis, ut peccata vitare poſſit & mandata divina implere, non fatebantur. Sanctos eſſe ſine peccato, adverſantibus ſcripturis, tecte & ſubdole ſecreti ſui conſciis tradebant. Haec ſunt falſa & haeretica dogmata, ex quibus praecipue conflatum erat ſectae illius corpus, quae damnata ſunt a patribus Africanis.

XIV. De vita aeterna & regno caelorum, quod docuit, gratiam eſſe, nec crimini vertit Auguſtinus neque Synodus Carthaginienſis, niſi quatenus eam comparari per ſanctitatem docuit, quae poſt adeptam gratuito iuſtificationem per fidem in Chriſtum, naturalibus arbitrii viribus abſque gratiae cooperantis neceſſitate per bonorum operum incrementa exercetur. Vnde praedeſtinaſſe Deum, ait (6), filios, *quos futuros ſanctos immaculatoſque praeſcivit. Utique ipſe non fecit, nec ſe facturum, ſed illos futuros eſſe praeſcivit;* ut loquitur Pelagius apud Auguſtinum. Caput erroris in eo verſatur, quod conſtantiam illam & perſeverantiam in ſanctitate in ſola liberi arbitrii poteſtate abſque gratiae neceſſariis adiumentis conſtituebat. Quod caput damnatum ſemel, non erat quod iterum in explicatione praedeſtinationis damnaretur a Carthaginienſi Synodo; quae ſpecialem de praedeſtinatione quaeſtionem attingere noluit ob eas, quas inferius pandemus, illius conſilii rationes.

C A P V T XIV.

De Concilio Dioſpolitano & aliis habitis in cauſſa Pelagii.

I. QVum autem iuxta legum & canonum ordinem nemo de crimine impeti poſſit, niſi aliquis accuſationem ſuſcipiat, hinc factum, ut in conventu Hieroſolymitano, quae fuerat derelicta cognitio adverſus Pelagium, renuente Oroſio accuſatorem ſe gerere, ſtatim reſtaurata fuerit in Synodo Dioſpolitana. Haec a quatuordecim Epiſcopis Palaeſtinis anno CCCCXV. in urbe Dioſpoli acta; cui praeerant Eulogius Metropolita Caeſareenſis & Ioannes Hieroſolymitanus, qui Pelagii perſonae favebat. Eros quippe Arelatenſis & Lazarus Aquenſis Epiſcopi Gallicani Palaeſtinam advecti, capitulis aliquot ex Pelagii libris collectis, cum libello dato reum detulerunt apud Synodum illam: quo quum ſe ad accuſationem proſequendam conferrent, alter eorum morbo implicitus, ut neque ſocius illius, qui curam aegri gerebat, adeſſe potuerunt, ut docet vetus auctor apud

(6) *Auguſt. lib. de praedeſt. cap. 18 & 19.*

apud Photium codice LIV. Quare iudicium factum eſt reo tantum praeſente, abſentibus ex iuſta cauſſa & non tergiverſantibus accuſatoribus: quod non oportuit factum, ſed differenda cognitio ex iuris ordine. Verumtamen quum ex libelli editione de crimine obiecto conſtaret, & Pelagius evocatus capitula ſibi obiecta damnaret anathemate, viſum iudicibus, catholicum pronuntiandum; qui catholicam fidem profiteretur & dogma haereticum abnegaret. Subreptum tamen illis fuit ab homine doloſo & veteratore, qui verborum ambiguis ſtrophis virus ſuum tegens, Epiſcoporum ſententiam a capite ſuo avertit; quod non accidiſſet, ſi accuſatoribus praeſentibus iudicium ex more actum fuiſſet, qui diſſimulatorem urgentes, quas nectebat cavillationes ſolviſſent. Iudicio ergo ex una parte facto, denuo poterat eadem cauſſa diſceptari, nec ſententia, eo modo lata, poterat in rei iudicatae vim tranſire; praeſertim quum ſtatim de Pelagii dolis, qui ſubinde detecti ſunt, viri pii & eruditi conqueſti fuerint. Hinc eſt, quod Auguſtinus obſervat (1), ut rem magni momenti, accuſatores ad diem Synodi occurrere non potuiſſe, & illis abſentibus, licet perlecto libello, Pelagium abſolutum. *Per idem tempus in Oriente, in Syria, Palaeſtina Pelagius a quibusdam catholicis fratribus ad Epiſcopalia geſta perductus, eiuſque abſentibus, qui de illo libellum dederant, quoniam ad diem Synodi non potuerunt occurrere, ab Epiſcopis quatuordecim auditus eſt; ubi eum dogmata ipſa damnantem, quae inimica gratiae Dei adverſus eum de libello legebantur, catholicum pronuntiaverunt.* Idem auctor iiſdem Epiſcopis libro primo contra Iulianum cap. V. Pelagium *ut homines, nullo ex altera parte urgente adverſario, putantes catholicum, tamquam catholicum pronuntiaverunt.* Quare quum Synodus iſta Pelagii artibus deluſa fuerit, miſerabilem Synodum Hieronymus eam appellavit (2); praecipue quum poſt iudicium iſtud Dioſpolitanum Pelagii fautores in Hieronymum, qui ſui tuendi cauſſa ad turrem munitam ſe recepit, & in eius monaſteria caedibus & incendiis crudeliſſime graſſati ſint, teſte Auguſtino in libro de geſtis Pelagianorum.

II. In his itaque anguſtiis, hinc Pelagii a Synodo abſoluti, inde erroris redivivi, quem nec a ſe eiuratum Pelagius iactabat, inducta nova gratiae Dei interpretatione, Eros & Lazarus accuſatores inſtaurandum eſſe iudicium arbitrati ſunt. Porro quum iuxta canones Antiochenos maior Synodus minorem diſcutere debeat, certum eſt, Pelagii cauſſam vel apud Orientis univerſi Exarchum, Antiochenum Epiſcopum, agendam fuiſſe, vel ſane apud Romanum Pontificem, quum cauſſa communis eſſet & univerſalem Eccleſiam contingeret. Hoc ergo conſilium ceperunt, Hieronymo ſine dubio auctore, ut per

(1) *Aug. lib. 2. retract. cap.* 47. (2) *Hieron. epiſt.* 79.

Digitized by Google

Oroſium Presbyterum in Africam redeuntem Epiſcopos Africanos litteris monerent de iis, quae Dioſpoli geſta erant & de gravi illo diſcrimine, in quo vera fides verſabatur ob Pelagii abſolutionem praepropere & praepoſtere factam. Non ſe contulere Carthaginem, tum quia eorum praeſentia neceſſaria non erat, quum rei abſentes eſſent, tum quia ex aegritudine nondum erant reſtituti. Quo alludit Zoſimus, quum illis exprobrat iratus, quod otioſi & delicati in lectualis ſuis reſediſſent, ut patebit ex loco inferius proferendo. Adeundorum Africanorum hic color fuit, quod de hac cauſſa ante quinquennium adverſus Caeleſtium ea decreviſſent, quae abſolutione Pelagii ſubverti videbantur. Veritatis ergo Chriſtianae tuendae ſuique decreti propugnandi cauſſa in haereſim iſtam Carthagine Synodus provinciae proconſularis coacta ſub Aurelio anno CCCCXVI. inquiſivit, & ſtatim eius exemplo Synodus quoque Numidiae Milevi habita, cui interfuit Auguſtinus. Vtraque Synodus, diſcuſſo negotio, relationem miſit ad Innocentium Papam, ut ipſe ſua auctoritate firmaret, quod Epiſcopi cenſuiſſent de damnando Pelagio & Caeleſtio eorumque haereſi.

III. Sane Synodica epiſtola Concilii Carthaginienſis litterarum ab Erote & Lazaro miſſarum per Oroſium meminit & iudicii Dioſpolitani; cuius tamen acta nondum ad Africam pervenerant. Non tacent damnationis ante quinquennium adverſus Caeleſtium huius erroris complicem a Carthaginienſi Concilio latae decretum. Moxque ſubiungunt: *Quo recitato, quamvis iudicatio manifeſta conſtaret, quia illo tempore epiſcopali iudicio exciſum hoc tantum vulnus ab Eccleſia videretur, nihilominus tamen id deliberatione communi cenſuimus, huiuſmodi perſuaſionis auctores*, Pelagium & Caeleſtium, *quamvis & ad presbyterium idem Caeleſtius poſtea perveniſſe dicatur*, (in Aſia ſcilicet, ut docet Synodica Concilii Milevitani) *niſi haec apertiſſime anathematizaverint, ipſos anathematizari oportere; ut ſi ipſorum non potuerit, ſaltem eorum, qui decepti ſunt ab eis vel decipi poſſunt, cognita ſententia, quae in eos lata eſt, ſanitas procuretur*. Ceterum hic admonendus eſt lector, cognitionem quidem adverſus Pelagium & Caeleſtium ab hac Synodo inſtitutam iuriſdictione ordinaria, quae illos eorumque errores damnandos cenſuit, non autem illa auctoritate privata, qua magiſtri placita philoſophorum vel ſectariorum expungere ſolent. Epiſcopi enim, quod cenſent in Synodo, ut iudices controverſiae propoſitae conſtituunt.

IV. Non diſſimulanda eſt, quae in contrarium promi poteſt obiectio, Epiſcopis Africanis nihil competiviſſe iuris in Pelagium, nec retractandae eius abſolutionis, quam impetraverat a Synodo Dioſpolitana, in quam Concilium Carthaginienſe nullam poterat exercere iuriſdictionem. Hoc quidem ultimum certum eſt, quum illa iuriſdictio

ſoli

ſoli Antiochenae vel Apoſtolicae ſedi competeret. Attamen quum de Caeleſtio iudicium olim ſuſcepiſſet Carthaginienſis Synodus, poterat in correum eiuſdem criminis Pelagium, ne continentia cauſſae divideretur, inquirere & conſtituere, quid agendum videretur; praecipue quum de fide mota eſſet quaeſtio, quae omnes tangit, & cuius conſervandae ſollicitudo omnibus Epiſcopis impoſita eſt. Sed obſervandum eſt temperamentum, quod prudenter & neceſſario adhibent in diiudicando negotio. Iudicant, ſed non pronuntiant. Referunt ad Papam Innocentium, ut ipſe ſummo iure decernat. Prorſus eo modo ſe geſſerunt, quo ſolebant Praeſides provinciarum agere ergà Principem, ad quem graviores & difficiliores cauſſas referebant, ſententia ſua ad eum cum litis actis tranſmiſſa, antequam litigatoribus pronuntiaretur, ut Princeps aut decerneret ipſe, aut quid decernendum a Praeſide, reſcriberet. Exſtant tituli de relationibus & conſultationibus in corpore iuris & earum uſus apud Plinium; quae duplex illud nomen ſortitae, quia referebatur ad Principem, & ipſe conſulebatur. Relationum quoque Synodicarum Orientis & Occidentis ad Romanam ſedem exempla ſuperſunt; de quibus nos egimus libro primo de Concordia ſacerdotii & imperii cap. X.

V. Quare expendenda ſunt Synodi Carthaginienſis verba. *Cenſuimus*, inquiunt, *anathematizari oportere*. Definiunt, quid agendum videatur, ſed non pronuntiant. Id ſummae ſedi reſervant, cuius auctoritas per univerſam Eccleſiam expanſa porrigitur. Quod docent verba ſequentia: *Hoc itaque geſtum, Domine frater, ſanctae caritati tuae intimandum duximus, ut ſtatutis noſtrae mediocritatis etiam Apoſtolicae ſedis adhibeatur auctoritas pro tuenda ſalute multorum & quorumdam etiam perverſitate corrigenda*. Eodem tendit Synodica Concilii Milevitani, quae Epiſcoporum culpae imputandum fore ait, ſi quae ſunt ſuggerenda ſedi Apoſtolicae pro Eccleſiae commodo tacuerint. Quapropter de nova haereſi ad Innocentium reſcribunt, ut ipſe paſtoralem diligentiam magnis periculis adhibeat. *Quia te Dominus gratiae ſuae praecipuo munere in ſede Apoſtolica collocavit, talemque noſtris temporibus praeſtitit, ut nobis potius ad culpam negligentiae valeat, ſi apud tuam venerationem, quae pro Eccleſia ſunt ſuggerenda, tacuerimus, quam ea tu poſſis vel faſtidioſe vel negligenter accipere, magnis periculis infirmorum membrorum paſtoralem diligentiam, quaeſumus, adhibere digneris. Nova quippe haereſis & nimium pernicioſa tentat aſſurgere inimicorum gratiae Dei*, adverſus quam deinde copioſe diſputant.

Digitized by Google

C A P V T XV.

Quid egerit Innocentius I. poſt acceptas Afrorum litteras.

I. HOrum Conciliorum mentem Innocentius intellexit, qui reſcripto ſuo ad Synodum Carthaginienſem eos Epiſcopos laudat, quod antiquae traditionis exempla ſectantes, ad ſedis Apoſtolicae iudicium controverſiam iſtam retuliſſent. Proferenda ſunt verba, quae aliqua indigent interpretatione: *Inquirendo de his rebus, quas omni cum ſollicitudine decet a ſacerdotibus, maxime a vero iuſtoque & catholico tractari Concilio, antiquae traditionis exempla ſectantes, & eccleſiaſticae memores diſciplinae, veſtrae religionis vigorem non minus nunc in conſulendo, quam antea quum pronuntiaretis, veneratione firmatis, qui ad noſtrum referendum approbaſtis eſſe iudicium, ſcientes, quid Apoſtolicae ſedi (quum omnes hoc loco poſiti ipſum ſequi deſideremus Apoſtolum) debeatur, a quo ipſe epiſcopatus & tota auctoritas nominis huius emerſit.* Ex duplici capite eos laudat, tum quod olim in hac cauſſa pronuntiaſſent, nempe adverſus Caeleſtium, tum quod nunc venerationem debitam ſedi Apoſtolicae conſervent, eam conſulendo, & omnia ad eius referendo iudicium. Quam quidem venerationem etiam quum adverſus Caeleſtium pronuntiarent cuſtodiſſe teſtatur Innocentius. Quod ſignificat, eadem ſententia conſtitutum, ut geſta ad ſedem Apoſtolicam mitterentur pro more in cauſſa communi totius Eccleſiae obſervari ſolito; quem a Dioſpolitanis iudicibus omiſſum miratur Innocentius, ut ſtatim patebit. Referendo autem ad ſedem Apoſtolicam, *patrum inſtituta*, cuſtodiſſe illos, aſſerit, *quae illi non humana, ſed divina decrevere ſententia, ut quidquid quamvis de diſiunctis remotiſque provinciis ageretur, non prius ducerent finiendum, niſi ad huius ſedis notitiam perveniret, ut tota huius auctoritate iuſta quae fuerit pronuntiatio firmaretur, indeque ſumerent ceterae Eccleſiae quid praecipere* & quid vitare deberent.

II. Vt autem manifeſtius fit, diſcuſſam fuiſſe ab Epiſcopis quaeſtionem, haereſim quoque damnatam, ſed nondum promulgatam ſententiam, quae decreto ſedis Apoſtolicae procul dubio egebat, ut omnes teneret, addit: *Gratulor igitur, fratres cariſſimi, quod per fratrem & coëpiſcopum noſtrum Iulium litteras ad nos deſtinaſtis; & quum pro illis curam geritis, quibus praeſidetis, Eccleſiis, ſollicitudinem veſtram pro omnium utilitate monſtratis, & per cunctas totius orbis Eccleſias, quod omnibus proſit, decernendum eſſe una depoſcitis; ut ſuis conſtabilita regulis Eccleſia, & hoc, quod illos caveat, pronuntiationis iuſtae firmata decretalibus patere non poſſit,*

qui

qui perverſis inſtructi immo deſtructi verborum argutiis, ſub imagine catholicae fidei diſputantes, totam veri dogmatis quaerunt evertere diſciplinam. Qui locus integer deſcribendus fuit, ut oſtenderetur, Africanos rem diſcuſſiſſe, &, quid decernendum eſſet, ab Innocentio popoſciſſe, ut univerſa Eccleſia generali conſtituto ſtabiliretur. Interim corrigenda ſunt verba, quae in omnibus exemplaribus perverſe leguntur, & ſic reponendum: *Vt ſuis conſtabilitur regulis Eccleſia & habeat quo illos caveat, & pronuntiationis iuſtae firmata decretalibus, patere non poſſit iis, qui &c.* Ceterum quemadmodum decreta Principis dicebantur, quae cognitione habita controverſiam dirimebant, ſic quoque Romani Pontifices ſua reſcripta, quibus aliquid in perpetuum & generaliter conſtituebatur, decreta & decretalia vocavere. Vnde Siricius in epiſtola ad Himerium ait, miſſa ad provincias a Liberio praedeceſſore ſuo generalia decreta. Et idem Innocentius decretalia conſtituta appellat.

III. Vt autem Innocentii religio manifeſtius inſtrueretur, Aurelius, Alypius, Auguſtinus, Evodius, & Poſſidius Epiſcopi epiſtola familiari eum monuerunt, Pelagii cauſſam a pluribus in urbe foveri, Dioſpolitanam Synodum ab eo deluſam ambigua gratiae ſignificatione. Tum Pelagii librum miſerunt, a Iacobo & Timaſio adoleſcentibus, illius quondam diſcipulis, ſubminiſtratum, in quo gratiam conditionis agnoſcit, non gratiam Chriſti; cui reſponderat Auguſtinus altero libro, nempe *De natura & gratia*, quem Innocentio ſimul tranſmiſere. *Signa fecimus his locis*, inquiunt, *ubi petimus inſpicere non graveris, quemadmodum ſibi obiecta quaeſtione, quod gratiam Dei negaret, ita reſpondit, ut eam non diceret, niſi naturam, in qua nos condidit Deus*. Inſtructo probationibus negotio, adiiciunt quoque conſilium ſuum, ut aut Pelagium evocet Romam, aut cum eo litteris agat, ut reſpondeat, quam intelligat gratiam.

IV. Innocentius tam atroci, quae Chriſti gratiae fiebat, iniuria commotus, poſt longam diſputationem duo quaedam conſtituit reſcriptis ſuis ad utramque Synodum datis. Ac primo quidem nefarium dogma Pelagii condemnat, ut regulae fidei contrarium. *Quisquis ergo huic aſſentiens videtur eſſe ſententiae, quo dicat, adiutorio nobis non opus eſſe divino, inimicum ſe catholicae fidei & Dei beneficiis profitetur indignum*, inquit in epiſtola ad Synodum Carthaginienſem. Deinde auctores haereſeos a communione ſeparat, donec reſipiſcant, quos nominatim appellat in reſcripto ad Concilium Milevitanum. *Quare Pelagium Caeleſtiumque, id eſt, inventores vocum novarum, quae, ſicut dicit Apoſtolus, aedificationis nihilum, ſed magis vaniſſimas conſueverunt parere quaeſtiones, eccleſiaſtica communione privari apoſtolici vigoris auctoritate cenſemus, donec reſipiſcant a diaboli laqueis, a quo captivi tenentur ſecundum ipſius vo-*

voluntatem, eoſque interim dominico ovili non recipi, quoad ipſi perverſae viae, quam ſecuti ſunt, tramitem deſerere voluerint.

V. Porro epiſtolae quoque Epiſcoporum quinque reſpondit, neſcire ſe, an in urbe ſint, qui Pelagii doctrinae faveant, ſaltem latere, nec ſimilia iactare. Quod attinet ad purgationem Pelagii in Oriente actam, habere ſe quidem ait geſta epiſcopalia a laicis hominibus ad ſe perlata, ſed dubitare, an vera ſint, *quod ſub nulla illius Concilii proſecutione venerunt, nec eorum aliquas accepimus de hac re litteras, apud quos iſtius rei iſte praeſtitit cauſſas. Quod ſi de ſua illa potuiſſet purgatione confidere, hoc magis credimus, quod egiſſet, quod multo verius eſſe poterat, ut illos cogeret epiſtolis ſuis, quid iudicaverant indicare.* Nullam actorum Synodi Dioſpolitanae rationem habet, quoniam Epiſcoporum relatione (ut debuit, quum de cauſſa communi ageretur) de iis certior factus non eſſet. Praeterea vero hanc adiungit cauſſam, nempe quod ex geſtorum lectione pateat iudicibus, ſubreptum fuiſſe per cavillatorias Pelagii reſponſiones, atque adeo *aliqua magis falſis argumentis*, inquit, *quam vera ratione, ut ad tempus videri poterat, purgavit, alia negando, alia falſa interpretatione vertendo*. Quare recte concludit, ne iudicum gravitatem laedat, nec ſuae auctoritati detrahat, totumque damnationis pondus refundat in reum: *Vnde non poſſumus illorum nec approbare, nec culpare iudicium*, (quod alioqui in eius poteſtate ſitum erat, qua ſtatim utitur) *quum neſciamus, utrum vera ſint geſta, aut ſi vera ſunt, illum conſtet magis ſubterfugiſſe, quam ſe tota veritate purgaſſe.* Illum itaque non habet pro abſoluto & purgato ab accuſatione, quam Epiſcopi Gallicani inſtituerant, etſi a Synodo Dioſpolitana abſolutus fuiſſet.

VI. Noluit autem Innocentius Pelagium evocare Romam aut cum eo per litteras agere, ut monebant quinque Epiſcopi, ſed ſuo ipſius libro convictum communione privavit. Nefas putabit aliquis & alienum a iudiciorum ordine, inauditum hominem damnare. Sed ſi quis expendat veterem uſum, inveniet ſceleris alicuius, homicidii puta, per teſtes convictum, ſtatim communione abſtentum, nulla admonitione praevia, qua vocaretur ad ſe purgandum; ut cenſura illa coactus ad Epiſcopum accederet, aut innocentiam ſuam probaturûs, aut confeſſione crimen agnoſcens, beneficium poenitentiae petiturus. Quod tanto accuratius obſervandum erat in haereſeos crimine, quanto diligentius eſt huic morbo occurrendum. Recte itaque & iuxta vetuſtum illum morem ſubiungit Innocentius de Pelagio loquens: *Qui ſi confidit, novitque, non noſtra dignum damnatione, quod dicat iam hoc ſe totum refutaſſe, quod dixerat, non a nobis acerſiri, ſed ipſe debet potius feſtinare, ut poſſit abſolvi*, ſcilicet ab excommunicatione, qua nunc illum Innocentius percellit,

non

Digitized by Google

non ab aliqua anteriore, quam Baronius comminiſcitur.

VII. Ex iis, quae retuli, patet, primam, quae Pelagio inflicta eſt, damnationem ab Apoſtolica ſede proceſſiſſe. Addo etiam, ab eadem ſede primum Pelagii atque Caeleſtii illius diſcipuli dogma proſcriptum, tamquam fidei catholicae contrarium, generali decreto. Sane Carthaginienſis Synodus anno CCCCXII. repulit Caeleſtium a presbyterio, & ab Eccleſiae communione, quod errores illos ſpargeret. Sed haec erat privata in eum hominem cenſura, quam ille appellatione ad Romanam ſedem ſe eluſiſſe putabat; ipſique adeo Africani ad eam referendum tunc quoque cenſuerant; a qua proinde totius rei definitio exſpectabatur. Itaque Proſper non immerito Romanae ſedi primam Pelagianae haereſeos damnationem tribuit his verſibus in carmine De ingratis.

Peſtem ſubeuntem prima recidit
Sedes Roma Petri, quae paſtoralis honoris
Facta caput mundo, quidquid non poſſidet armis,
Religione tenet. Non ſegnior inde Orientis
Rectorum cura emicuit.

Hic agitur de damnatione ab Innocentio edita, & de nulla alia; ne quis cum Baronio referat ad ſententiam Siricii adverſus Iovinianum; qui licet Pelagio praeiviſſe videri poſſet teſte Hieronymo, hic tamen de ipſa Pelagiana haereſi loquitur Proſper, & de iudicio Innocentii, quod poſtea Zoſimus ſecutus eſt. Vnde ad Innocentii, non autem ad Zoſimi decretum haec verba referre oportet, ut putabat M. Antonius Capellus. Ceterum Innocentius *Pelagianam haereſim primus condemnavit*; ut loquitur Facundus Hermianenſis (1), & rei geſtae ſeries oſtendit.

VIII. Enimvero non leve viris eruditis negotium faceſſit, quod ſubiungit Proſper, Palaeſtinorum Epiſcoporum in Oriente iudicio, id eſt, Synodi Dioſpolitanae, dogma quoque Pelagianum condemnatum; quod quum actum fuerit anno CCCCXV. & reſcripta Innocentii ad Synodos Africanas promulgata ſint anno CCCCXVII. primi videntur Epiſcopi illi hac de re decreviſſe. Sed facilis eſt reſponſio. Pelagium illi non condemnarunt, abſolverunt per ignorantiam facti: & quamvis gratiam Chriſti probarent, ſeque illius vindices gererent, non damnavere ignotos ſibi per Pelagii verſutiam errores. Eorum itaque cura profuit Eccleſiae ad aſſerendam gratiam, ſed nullo eorum decreto haereſis ignota proſcribi diſerte potuit.

IX. Gravior eſt, quae procedit ex unico apud Proſperum verbo, difficultas, a qua ſe eruditiſſimus Petavius expedire non potuit. Videtur enim ſignificare, poſt damnatam Pelagii haereſim, in Oriente Palaeſtinos Epiſcopos iudicaſſe, *Inde Orientis rectorum cura emi-*

(1) *Facund. lib. 7. cap. 3.*

emicuit, quum certum ſit, iudicium Dioſpolitanum anteceſſiſſe duobus annis Romani Pontificis decretum. *Inde* hoc in verſu non tempus, ut putant, ſed locum ſignificat. Scribebat Proſper in Occidente, & habita ratione climatum ait, *Inde Orientis rectorum cura emicuit*; ac ſi diceret: *Hinc* in Occidente peſtis adverſus gratiam reciſa eſt, & *Inde* in Oriente eius quoque rei curam geſſerunt Epiſcopi Palaeſtini.

C A P V T XVI.

Quid poſt Innocentium Papam egerit in eadem cauſſa Zoſimus illius ſucceſſor.

I. DAmnatio ab Innocentio irrogata Pelagium atque Caeleſtium commovit adeo, ut ambo ſedi Apoſtolicae facti ſui rationem dare fategerint, Pelagius quidem ſcriptis ad Innocentium ex Palaeſtina litteris, quae ſucceſſori eius Zoſimo traditae ſunt. Caeleſtius vero Romam adiit, Zoſimoque ſe purgare voluit, libello de fide ſua edito: cuius verba quum veram fidem de gratia redolerent, non tam de dogmate quaerendum videbatur, quam de Caeleſtii abſolutione, qui praepropera & praefeſtinata cognitione ab Africanis Innocentio ſubrepentibus fervore fidei oppreſſus exiſtimabatur a Zoſimo, ut ipſe teſtatur in epiſtola ad Africanos data. Non eſſe locum conjecturae ait, an bene ſentiret Caeleſtius, quum eius verba manifeſta exſtarent inſerta geſtis habitis in baſilica ſancti Clementis, ubi cognitio ea de re inſtituta eſt a Zoſimo. Addit ab ipſis Africanis Epiſcopis in hac cauſſa, quando praeſens Caeleſtius Carthagine auditus eſt, nihil liquido iudicatum. Quod autem attinet ad litteras Erotis & Lazari, eas fidem non facere, quod abſentibus adverſus abſentem fides adhiberi non debeat, tum etiam, quod vix Caeleſtio cogniti, nullum de talibus contentionibus cum eo ſermonem habuiſſent. Deinde quod eorum teſtimonium admitti non debeat, qui ordinationibus inordinatis, clero & plebe contradicente, *quum alienigenae intra Gallias ſacerdotia vendicaſſent*, illis pulſi fuiſſent, & gradu atque communione a Zoſimo ſummoti. Quare videri retorquendum in melius iudicium. Attamen ne praecox & immaturum procederet, conſtituit ad Africanos geſta eum litteris ſuis tranſmittere; praecipitque *intra ſecundum menſem aut venire, qui praeſentem redarguant aliter ſentire quam libellis & confeſſione contexuit, aut nihil, poſt haec tam aperta & manifeſta, quae protulit, dubii ſanctitas veſtra reſediſſe cognoſcat*.

II. Statim poſt datam priorem illam epiſtolam lectae ſunt Pelagii litterae coram Zoſimo, quas ad deceſſorem illius Innocentium ſcripſe-

pſerat; quae Praylii Epiſcopi Hieroſolymitani, qui Ioannis ſucceſſor erat, adſtipulatione nitebantur. Illis fidem abſolutam de gratia ſine fuco profiteri viſus eſt, adeo ut miraretur Pontifex, talem virum infamari potuiſſe. Qua de re gravius cum Africanis ſecunda epiſtola expoſtulat, & acrius in accuſatores Erotem & Lazarum invehitur, velut in procellae iſtius auctores & ſacerdotiis ſuis multatos, quibus propterea fides adhiberi non debeat. Neque porro credendum adoleſcentibus Timaſio & Iacobo, qui ſcripta quaedam velut Pelagii prodiderant. Praeſto eſſe reos ſedi Apoſtolicae, abeſſe accuſatores illos, immo vero nec praeſentes fuiſſe, quando iudicium prius latum eſt. Nihil agi, niſi praeſens reus praeſentibus accuſatoribus arguatur: mature agitanda eſſe iudicia: quam in rem multa congerit. Tandem exemplaria ſcriptae profeſſionis, quam Pelagius miſerat, ad Africanos tranſmittit, ut de abſoluta eius fide gaudium capiant.

III. Vbi obſervanda ſunt duo. Zoſimus binis iſtis litteris nullam & invalidam fuiſſe relationem Concilii Carthaginienſis oſtendit, quia nimis praepropere facta, reis nec praeſentibus nec per ſcripta ſaltem auditis, abſentibus accuſatoribus, contra iudiciorum ordinem; praecipue quum adverſus perſonam accuſatorum, ſcilicet Erotem & Lazarum, excipi poſſet, eos non eſſe admittendos ob crimina perpetrata & gradus communioniſque iacturam; nec credendum duobus adoleſcentibus Iacobo & Timaſio: qua relatione ſubverſa, ſequebatur, Innocentii damnationem, quae illi innixa erat, eſſe nullam; licet de illa in Zoſimi litteris altum ſilentium. Quamvis nec cognitionis quoque ab Innocentio factae vitium omnino diſſimulet, quod conſtituit praecipue in accuſatorum abſentia. Quo tendunt haec verba: *Grave fuit Lazaro & Eroti, litterarum ſuarum pediſſequos eſſe*, ſcilicet accedendo Romam aut Carthaginem. *An neſciebant, dilectionem veſtram ad ſedem Apoſtolicam relaturam? Huc certo calumniae compendio navigaſſent. Vbi de Epiſcopatu abdicando agitur*, id eſt, de ſubmovendis Erote & Lazaro, *maria terraque luſtrantur, nec ulla ſuffragia praetermittunt. Vbi vero innocentium fama percellitur, otioſi & delicati ſive accuſatores ſive teſtes (in utroque enim fallentibus nomen infame eſt) in cubilibus & lectulis ſuis litteris abutuntur, & totam Africam univerſumque tranquillum catholicae ſerenitatis innubilant ad libidines ſuas duae peſtes*. Non erat tamen, quod tam graviter excandeſceret Zoſimus ob ſententiae invaliditatem. Duplex enim erat excommunicationis genus; alterum, quod poſt interrogationem reo legitime convicto aut etiam confeſſo infligebatur, quo uſus tandem ipſe Zoſimus, ut mox dicam, adverſus Pelagium & Caeleſtium; alterum, quo reus probationibus preſſus, communione ſummovebatur, donec innocentiam ſuam purgaret. Quo ſecundo

Digitized by Google

genere uſus eſt Innocentius adverſus eoſdem novatores. Quae diſtinctio controverſiam iſtam componit.

IV. Ceterum quod obſervandum ſecundo dixeram, poſitum eſt in expendenda Zoſimi de Pelagio & Caeleſtio opinione, quos ille ſanae fidei & *abſolutae*, ut loquitur, eſſe putabat & iniurioſe vexatos, quum diſertis verbis gratiae adiutorium profiterentur, nondum deprehenſa verſipellium hominum aſtutia & nova gratiae interpretatione, & adderent libellis ſuis, *ſi minus perite aut parum caute aliquid forte poſitum eſſet, emendari cupere* a Zoſimo, *qui Petri fidem & ſedem teneret*; quae eſt ultima clauſula profeſſionis Pelagii.

V. Acceptis Pontificis litteris, Africani Concilio CCXIV. Epiſcoporum apud Carthaginem coacto liberius conqueſti ſunt, quod eos homines tueretur, qui ſemel damnati non poterant iudicium reſtituere, niſi diſertiſſime errores a ſe olim profeſſos configerent. Implexas demum iſtius ſcenae ſtrophas aperiunt, & petitionibus Caeleſtii atque Pelagii ad ſe miſſis reſpondent; ut patet ex epiſtola ſequente Zoſimi. Ex hac epiſtola, qua caremus, deſumta ſunt verba, quae Proſper citat adverſus collatorem: *Erraverunt ducenti quatuordecim ſacerdotes, qui in epiſtola, quam ſuis conſtitutionibus praetulerunt, ita Apoſtolicae ſedis antiſtitem beatum Zoſimum ſunt allocuti: Conſtituimus in Pelagium atque Caeleſtium, per venerabilem Innocentium de beatiſſimi Petri ſede prolatam manere ſententiam, donec apertiſſima confeſſione fateantur, gratiam Dei per Ieſum Chriſtum, non ſolum ad cognoſcendam, verum etiam ad faciendam iuſtitiam, nos per actus ſingulos adiuvare, ita ut ſine illa nihil verae ſanctaeque pietatis habere, cogitare, dicere, agere valeamus.* Sane Zoſimus tantiſper quoque accenſus eſt, ac ſi de Apoſtolicae ſedis privilegio, quo ex divina promiſſione & canonica auctoritate potiri ſe ait, ut de illius ſententia nullus retractare poſſit, aliquo modo detraherent. Et tandem docet epiſtola ſua ad Aurelium & ceteros, qui in Concilio Carthaginienſi adfuerant, data, ſe nihil immutaſſe, ſed in eodem ſtatu reliquiſſe cuncta, donec Africanorum litteris in commune conſuluiſſet: quia, ut ait ille, *nunquam temere, quae ſunt diu tractanda, finiuntur, nec ſine magna deliberatione ſtatuendum eſt, quod ſummo debet diſceptari iudicio.*

VI. Ac certum quidem eſt ex Auguſtino lib. II. de peccato orig. cap. VII. Caeleſtium, licet falſis ſuggeſtionibus Pontifici obrepentem, nunquam excommunicatione ſolutum fuiſſe. Zoſimus quippe conſulere cum Africanis voluit; non quaſi neſciret, quid fieri deberet; *ſed pariter vobiſcum volumus*, inquit, *habere tractatum de illo, qui apud vos, ſicut ipſi per litteras dicitis, fuerit accuſatus, & ad noſtram, qui ſe aſſereret innocentem, non refugiens iudicium, ex appellatione priſtina venerit ſedem, accuſatores ſuos ultro depoſcens, &*

quae

quae in ſe crimina per rumorem falſo dicebat eſſe illata, condemnans.

VII. Africanorum litteris, quibus adiunctus erat libellus Paullini Diaconi adverſus Caeleſtium olim oblatus, pleniſſime inſtructus Pontifex, fraudem & impoſturam Pelagii atque Caeleſtii detexit. Quod probat inſignis Facundi Hermianenſis locus (1): *Invenient poſtremo beatum quoque Zoſimum Apoſtolicae ſedis antiſtitem contra ſancti Innocentii deceſſoris ſui ſententiam, qui primus Pelagianam haereſim condemnavit, fidem ipſius Pelagii eiuſque complicis Caeleſtii, quem in Eccleſia Carthaginienſi convictum atque appellantem Apoſtolicam ſedem & ipſe geſtis diſcuſſerat, tamquam veram & catholicam laudantem, inſuper etiam Africanos culpantem Epiſcopos, quod ab illis haeretici crederentur, quum necdum ipſi Africanis Epiſcopis, dolos eorum multo manifeſtius detegentibus, memoratos Pelagium & Caeleſtium putaret orthodoxos. Et tamen nec Athanaſium, nec Damaſum, nec illos Palaeſtinos Epiſcopos & Zoſimum haereticos credit Eccleſia, quia de haereticis bene ſenſerant, ſed potius pro merito ſuae fidei catholicos iudicat & honorat; quoniam non debet crimini deputari ſimplicium non intellecta verſutia malignorum.*

VIII. Quare Zoſimus, propalata ſibi haereticorum fraude, accerſitum Caeleſtium, quum ſe ſubtraheret examini, nolletque reſpondere Paullini libello, atque Pelagium eiuſdem criminis reum decreto ſuo damnavit, teſte Auguſtino libro II. contra duas epiſtolas Pelagianorum cap. III. & IV. Id factum intervallo ipſo, quod eſt inter diem XXI. Martii anni CCCCXVIII. (qua data eſt epiſtola Zoſimi ad Africanos,) & diem XXIX. Aprilis, qua eadem epiſtola accepta eſt. Quod conſtat ex edicto Honorii adverſus ambos lato pridie Kalendas Maias. Neque enim proſcripti eſſent principis decreto pendente cognitione de eorum fide apud Pontificem, ſed poſt ſententiam adverſus eos a Zoſimo decretam, quum in his rerum articulis leges Principum non antecedant iudicia eccleſiaſtica, ſed ſubſequantur, eaque muniant auctoritate publica, & poenis legum reos coërceant.

IX. Interim Carthagine coactum eſt aliud plenarium Concilium ducentorum decem & ſeptem Epiſcoporum ipſis Kalendis Maiis, quod Zoſimi litteras, quas acceperant tertio Kalendas Maias, perpendens, quum in ſuſpenſo videret Caeleſtii cauſſam privatam, ne publica & communis, quae univerſam Eccleſiam contingebat, quia nondum ſatis explicata fuerat, adverſariorum cavillationibus in diſcrimen adduci poſſet, conſtituit octo canones, quibus fidem veram explicat & haereſim robuſte conficit. His conſtitutionibus a ſe nunc editis Africani praetulerant epiſtolam Concilii praecedentis, ut loquitur Proſper, id eſt, ante aliquod tempus miſerant Romam; nunc autem Synodalia decreta ſeu canones octo a ſe editos in hoc Concilio CCXVII. Epiſcoporum ad Zoſimum dirigunt, quos ille anno eodem CCCCXVIII.

(1) *Facund. lib. 7. cap. 3.*

Digitized by Google

CCCCXVIII. edicto generali probavit ; ſicque per univerſum orbem Chriſtianum haereſis Pelagiana damnata eſt . Haec ſunt ad eam rem probandam verba Proſperi in chronico anno CCCCXVIII. *Concilio apud Carthaginem habito ducentorum decem & ſeptem Epiſcoporum, ad Pontificem Zoſimum Synodalia decreta perlata ſunt ; quibus probatis , per totum mundum haereſis Pelagiana damnata eſt* .

X. Hunc ergo ordinem ſecutus eſt Zoſimus in cognitione iſta . Libello Caeleſtii litteriſque Pelagii receptis , monuit Africanos per binas litteras datas menſe Octobris anni CCCCXVII. ut mitterent aliquos intra ſecundum menſem , qui reos iſtos peragerent . Anni ſequentis exordio Concilium Carthagine cogitur CCXIV. Epiſcoporum, quod ampliſſima epiſtola ad Zoſimum ſcripta fraudes haereticorum detegit. Eam ſe recepiſſe teſtatur Zoſimus epiſtola , quam dedit XXI. Martii anni CCCCXVIII. ad Aurelium & ad ceteros, qui affuerunt Concilio Carthaginienſi . Vnde patet, prius Concilium ſolutum fuiſſe. Poſtea detectis Pelagii & Caeleſtii dolis , eos damnat tamquam de crimine ſibi impoſito convictos , & proſcribi curat ab Honorio pridie Kalendas Maias.

XI. Celebratur aliud Carthagine Concilium plenarium CCXVII. Epiſcoporum Kalendis Maiis ; quod antequam reſcire potuiſſet Pelagii damnationem , octo capita conſtituit , quae ſanciendae & ſtabiliendae fidei cauſſa mittit ad Zoſimum . Ille vero , ut reos damnaverat , ita cauſſam ipſam & haereſim edicto generali configit epiſtola generali ad univerſos Epiſcopos data ; quae quidem non exſtat, ſed laudatur a Caeleſtino Papa in epiſtola ad Gallos cap. VIII. diciturque *Papae Zoſimi regularis auctoritas ad totius orbis Epiſcopos* : eamque mox laudat cap. IX. qua probati ſunt canones huius Synodi Carthaginienſis, ut patet ex eadem Caeleſtini epiſtola cap. III. *Africanorum ſententias ſuas fecerunt Apoſtolici antiſtites , quum probarent* .

XII. Huius decreti a Zoſimo editi tempus incidit in annum CCCCXVIII. (ut patet ex chronico Proſperi) poſt habitum Carthaginienſe Concilium. Quare non aſſentimur eruditiſſimo viro Petavio, qui decretum illud Zoſimi ad Africanos prius delatum putat , eoque accepto , Epiſcopos illos in Concilio Carthaginienſi Kalendis Maiis eiuſdem anni CCCCXVIII. Pelagianam haereſim octo canonibus editis anathemati ſubieciſſe . Decretum generale Zoſimi adverſus Pelagianam haereſim editum eſt poſt receptos Synodi Carthaginienſis canones , ut diſerte docet Proſper in chronico . Sententia vero lata adverſus nomen Pelagii & Caeleſtii antecedit Kalendas Maias anni CCCCXVIII. ut dixi . Hallucinatio itaque verſatur in eo , quod duo iſta decreta , generale & privatum , inter ſe miſcentur a viris doctiſſimis , quae diſtingui oportet . Ceterum licet canones Synodi Carthaginienſis editi ſint ante Zoſimi decretum in re aperta , de qua Ro-

Digitized by Google

Romanae Eccleſiae eadem erat cum Africana ſententia, & in qua definienda iſthaec Innocentium ſequi ſe profitebatur auctorem, attamen eorum capitum relatio ex more facta eſt ad Zoſimum; ut Apoſtolicae ſedis auctoritate accedente, quod erat limitibus Africae circumſcriptum, univerſae Eccleſiae per Occidentem & Orientem regula fieret eccleſiaſticae fidei. Huic Pontifici ea de re Afri Epiſcopi gratias egerunt litteris ſuis, quas ad eumdem Zoſimum ſcripſerunt, ut patet ex Caeleſtino in epiſtola ad Gallos cap. VIII. Laudato enim ex Zoſimi epiſtola regulari teſtimonio, addit (2): *Hunc autem ſermonem ſinceriſſimae veritatis luce radiantem tanto Afri Epiſcopi honore venerati ſunt, ut ita ad eumdem virum ſcriberent: Illud vero, quod in litteris, quas in univerſas provincias curaſti eſſe mittendas, poſuiſti dicens &c.*

XIII. Quare, ut initio huius diſſertationis excitata difficultas ſolvatur, certum eſt, primam, quae peremtoria fuit, & generalem haereſis Pelagianae damnationem ab Innocentio profectam, quam deinde Zoſimus decreto ſuo generali ad totius orbis Epiſcopos dato confirmavit. Vterque vero Pontificum relationibus Carthaginienſium Conciliorum uſus, auctoritate Romanae ſedis negotium omne conſtituit.

INTERPRETATIO CAPITIS

CLERICVS III. QVAEST. IV.

I. Quaerunt anxie viri eruditi, quid ſignificare velit Stephanus, a Gratiano relatus cap. *Clericus* 3. *quaeſt.* 4. quum ſtatuit, clericum, qui Epiſcopo ſuo inſidiatus fuerit, a gradu removeri debere, & curiae tradi ſerviturum. Quidam corpus curialium intelligunt, cui clericus vilia miniſteria obiturus addicatur. Quidam vero forum & curiam ſaecularium iudicum, quorum ſententia debitam poenam ſuſcipiat; quemadmodum in eadem ſpecie clerici ſuo Epiſcopo inſidias molientis decrevit Pius Papa apud Gratianum cap. *Si quis ſacerdotum* 11. *q.* 1. Poſteriores Pontifices, horum decretorum verbis utentes, clericum tradi curiae ſic interpretati ſunt, ut de iudicibus publicis & eorum curia, non autem de corpore curialium, intelligant. Sed non adimunt ſcrupulum, quem verba Stephani iniiciunt, qui tradi curiae ſerviturum decernit. Quae ſervitia, ut collegio curialium competere poſſint, aliena tamen videntur a magiſtratibus publicis; quorum apparitio & obſequium non videtur poenae loco cenſeri poſſe, quum decus potius, quam vilitatem & infamiam miniſtrantibus addat.

II. Attamen fatendum eſt, veram eſſe, quam Pontifices ſecuti ſunt,

(2) *Auctoritates de gratia Dei cap.* 5.

ſunt, curiae interpretationem: qui iuris antiqui veſtigia apud ſolos decretorum ex Iſidoriana collectione petitorum conſarcinatores quum legiſſent, iis verbis uſi ſunt, quae a veteribus Romanae ſedis ſummis ſacerdotibus profecta arbitrabantur; quum tamen earum epiſtolarum interpolatori tribuenda ſint, ſive is Hiſpanus fuerit, ſive Riculfus ipſe Moguntinus, qui primus in Galliis hanc collectionem a ſe ex Hiſpaniis advectam temporibus Caroli Magni publicavit, teſte Hincmaro. Illa vero paulatim in auctoritatem recepta in Capitularium libris, deinde a Nicolao I. vehementer aſſerta, in iudiciis tandem uſurpata eſt, & a Burchardo, Ivone, Anſelmo, atque demum a Gratiano in ſuis collectionibus laudata.

III. Enimvero licet huic locutioni vetuſtatem octo ſaeculis ſuperiorem non demus, rem ipſam in veteris Eccleſiae diſciplina receptam inveniemus. Quod ut apertius atque uberius explicari poſſet, de clericorum foro diſputandum eſſet nobis iuxta veterum canonum ſenſum. Sed materia iſthaec quum alterius ſit inſtituti, illud unum obſervandum relinquit, quod ad iſtius articuli diſpunctionem omitti non poteſt.

IV. Clerici dupliciter inſpici poſſunt, vel quatenus divinis miniſteriis inſerviunt, vel quatenus ſunt reipublicae cives. Sub priore illa inſpectione, quum functio & miniſterium illorum ex ſola Chriſti Domini inſtitutione pendeat, iure divino immunes ſunt a magiſtratuum publicorum cognitione, qui rationem ab iis exigere non poſſunt neglecti vel male geſti miniſterii eccleſiaſtici. Quatenus vero ſunt cives, ex divi Paulli effato regum imperio & iuriſdictioni publicorum iudicum ſubditi ſunt. *Omnis anima*, inquit Apoſtolus, *poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*. Qua peremtoria voce omnes homines complexus eſt, demto nemine, ſive ſit Apoſtolus, ſive propheta, ſive Epiſcopus, clericus, aut monachus, ut adnotavit Chryſoſtomus in commentariis huius loci.

V. Enimvero licet haec ita ſe habeant ſummo iure, ex indulgentia Principum deinde clerici conſecuti, ſunt ut immunes eſſent a magiſtratuum publicorum cognitione. Quae quidem immunitas Eccleſiae conceſſa, & Synodorum Pontificumque decretis recepta, atque cenſuris roborata, in totum reſcindi non poteſt contrariis Principum conſtitutionibus, quippe quae ius quaeſitum & tam longa conſuetudine firmatum tollere non debeant, nec reipublicae tranquillitatem, quae his moribus fovetur, laedere, ut eleganter docet Covarruvias, qui clericorum immunitatem refert, non ad ius divinum, ſed ad Principum privilegia, quae hodie immutari non poſſint.

VI. Ex duplici illa, quam poſuimus, clericorum inſpectione orta eſt antiqua illa, quam praefert canon ſeptimus Synodi Conſtantinopolitanae & Iuſtiniani Novella, criminum a clericis admiſſorum diſtin-

ſtinctio, ut alia ſint eccleſiaſtica, alia vero civilia; quorum diſcrimen explicat Theodorus Balſamo. Prioris generis erunt, non ſolum haereſis & ſchiſma, quibus laici quoque implicari poſſunt, ſed quaecumque peccata in regulas clero praeſcriptas; ut de ſubintroductis mulieribus, de ordinationibus perperam vel etiam ob pecunias celebratis, & de ſimilibus cauſſis.

VII. Crimina civilia, ſive ſaecularia, ſunt illa, quae legum publicarum animadverſioni ſubiiciuntur, utpote quae reipublicae quietem & ſocietatem violant. Ea ſunt varii generis, delicta privata, & crimina publica. Quod diſcrimen ſecuti ſunt Imperatores Romani, quum benignius in clericos agere coeperunt. Vnde in Codice Theodoſiano controverſiae, quae ad religionem pertinent, in quibus ſunt crimina eccleſiaſtica & minora clericorum delicta, ſcilicet e civilium numero, Epiſcopis & cuiuſque dioeceſeos ſive provinciae Synodis diſcutienda relinquuntur. Minora inquam delicta, ſervata iudiciis publicis atrocium criminum, quae numero quinque, adverſus clericos cognitione; ut docent leges aliquot editae cura Sirmondi in Appendice Codicis Theodoſiani.

VIII. Quae quidem criminum exceptio de clericis ſecundi & inferioris gradus, id eſt, a presbyteris uſque ad ultimum gradum intelligenda ſunt. Nam ſacerdotes primi gradus, id eſt, Epiſcopi, a publicorum iudiciorum cognitione immunes ſemper fuerunt apud Principes Chriſtianos. Quibus praeivit vox illa Conſtantini in Nicaena Synodo, qua conquerentium ad invicem Epiſcoporum libellos ſibi oblatos, ut de iis cognoſceret, quum repuliſſet, adiunxit: *Vos dii eſtis. Conveniens non eſt, ut homo diiudicet deos*. Quod Rufinus & alii magnificis verbis retulere. Sed ad reliquos clericos verba Conſtantini trahi non poſſunt. Hinc petitum Valentiniani ſenioris reſcriptum, cuius meminit Ambroſius & epiſtola Synodica Concilii Romani pro Damaſo, quo iuſſit, ut ſacerdotes ſoli de ſacerdotibus, id eſt, Epiſcopi de Epiſcopis, iudicarent.

IX. Quae praerogativa Epiſcoporum ne quidem a Iuſtiniano, qui Novella ſua crimina ceterorum clericorum atrociora ſuis iudicibus reliquit, ullo pacto imminuta eſt. Vnde factum, ut nec in prima nec in ſecunda neque in tertia Regum noſtrorum dynaſtia, ſi facinus adverſus Leodegarium excipias, nec etiam vigente Gothorum in Hiſpaniis dominatu, Reges in Epiſcopos, etiam laeſae maieſtatis reos, lege animadvertere tentaverint ante Synodorum iudicium, quibus hanc iuriſdictionem non adimebant, ut docent annales & acta Conciliorum. Adeo ut hac quoque tempeſtate, in qua reliquorum e clero privilegia non adeo vigent, nihil ſibi licere in Epiſcopos, maieſtatis reos pietas Regis Chriſtianiſſimi paſſa ſit, impetrata nuper a ſummo Pontifice, iuxta recentioris moris formam, delegatio-

Digitized by Google

tione aliquot Epiſcoporum, qui iudicio eccleſiaſtico de cauſſa decernerent.

X. Ceterum olim, ut dixi, quinque crimina reſervata erant animadverſioni iudicum publicorum adverſus clericos. Vnde factum, ut in Matiſconenſi Concilio tria crimina foro ſaeculari reſervata fuerint. Hincque ſumſit originem caſuum privilegiatorum cognitio. Attamen antiqua illa criminum exceptio non impediebat, quin clerici, de moribus apud Epiſcopos conventi, iudicio eccleſiaſtico pro qualitate & conditione delicti puniri poſſent. Idque factum ex Paulli auctoritate, qui monet Timotheum, ut ſub duorum aut trium teſtimonio, Presbyterorum cauſſas diſcutiat. Quare antiquis canonibus, ob crimina publica, canonica poena clericis irrogatur. Sed cenſura eccleſiaſtica, quum admonitione aut ſuſpenſione miniſterii ſola vel ad ſummum depoſitione conſtaret, aut ſi atrociſſimum eſſet flagitium, excommunicatione vel anathemate, & reipublicae tranquillitas gravius animadverti expoſceret, depoſitus ſententia Epiſcopi ſui clericus ad iudices publicos tranſmittebatur, poena legitima plectendus, ſi de aliquo ex quinque illis criminibus impetitus eſſet; quum nulla ratio pati poſſet, ut depoſitus ob crimen canonicum, vel ob minus delictum civile, contra mentem legis nova poena opprimeretur.

XI. Singulare uſus iſtius habetur exemplum in actis Concilii Chalcedonenſis actione X. in qua relecta ſunt geſta Synodi Tyriae habitae in cauſſa Ibae Edeſſeni Epiſcopi. Samuel & alii Presbyteri Eccleſiae Edeſſenae libello accuſabant Epiſcopum ſuum, inter cetera capita hoc quoque obiicientes, quod Abraamium Diaconum, de maleficio magico accuſatum, & de ſe praeſente clero & Epiſcopo confeſſum, omnium votis excommunicatione conſoſſum, nulla dein praevia ſatisfactione Epiſcopum ordinare deſtinaſſet, impeditus ne perficeret ſola Archidiaconi refragantis interceſſione. Mox iſta verba ſubiungunt, quae trituram fori utriuſque docent. *Et retinet chartam magicarum incantationum reverendus noſter Epiſcopus, qui debuit iudicio provinciae hanc, qui ita exſecrabilis eſt, offerre ſecundum conſequentiam legum*. Eas intelligit leges Principum, quae ſunt editae in Appendice Codicis Theodoſiani ſuperius laudata.

XII. Si iudicium inceptum eſſet apud Epiſcopum, quia fortaſſe accuſator erat e clero, qui ad iudicia publica clericum evocare nulla in cauſſa poterat iuxta Concilii Carthaginienſis & Chalcedonenſis diſertos canones, vel etiam laicus, qui adverſus clericum crimen intendere poterat, ſuam ſuorumve iniuriam perſequens, tunc poſt latam ſententiam Epiſcopis incumbebat ex officio, ut reum atrocioris criminis iudicibus publicis offerrent. Quod diu perduravit cum magna utriuſque fori concordia, donec vetita eſt in univerſum,

ſum, variis Pontificum decretis, iudicibus ſaecularibus adverſus clericos iudiciaria cognitio, cuiuſvis criminis praetextu. Tunc arbitrii ſui fecerunt, ob quae crimina clerici, iudicio eccleſiaſtico depoſiti ſemel, ad graviorem poenam infligendam ad iudices ſaeculares tranſmitterent. Hoc eſt, quod in decretis Pii & Stephani dicitur, curiae tradi clericos convictos, ſcilicet ut puniantur; quemadmodum diſerte obſervat Pius, *ut accipiat, quod inique geſſit*. Cui ſententiae non eſt contrarium, quod ait Stephanus, ut clericus depoſitus curiae tradatur ſerviturus. Quippe non ſignificat, ut ad vilia miniſteria in curia obeunda damnetur. Nulla enim iſtius generis poena uſpiam occurrit. Retrahebantur quidem in curiam, etiam poſt presbyteratus ordinem, quicumque e curialibus, quo ſe muneribus & functionibus publicis ſeu perſonalibus ſeu realibus ſubtraherent, in clerum adſciſcebantur, ut docet Innocentius primus in decretis, conditionem priorem & nexum curialium ſubituri. Sed iſta non pertinent ad poenam ob crimen aliquod inflictam.

XIII. Dicendum ergo, ut hic nodus expediatur, traditum curiae clericum, ut in illum a iudicibus animadverteretur; eo tamem animo, ut capitis minutione maxima, id eſt, ſervitute tantum, non autem, ut capite plecteretur; ſcilicet, ut libertate ademta per iudicis ſententiam, ſervituti perpetuae addiceretur. Solebant Epiſcopi pro damnatis in iudicio publico veniam petere a praeſidibus provinciarum, quo poena aut penitus remiſſa, aut in leviorem mutata, damnati locum haberent agendae de facinoribus ſuis apud Deum poenitentiae; ita tamen, ut ſicut Epiſcopis libera erat deprecatio, iudicibus quoque, ſi utilitas publica ſic poſceret, libera eſſet repulſa; quemadmodum docet Auguſtinus in epiſtola ad Marcellinum Comitem. Quare ſi ſolemne Epiſcopis erat, pro quibuſcumque damnatis intercedere, culpae non mediocris rei fuiſſent, ſi depoſitis a ſe clericis ſuffragati non eſſent, quando eos ex ordine legum iudicibus tradebant, mitiorem poenam illis infligi poſtulantes.

XIV. Porro poena ſervitutis ob crimen admiſſum inducta erat a Concilio Aurelianenſi, & eius exemplo a Conciliis Toletanis. Vnde factum, ut auctor epiſtolae Stephani eius meminerit. Deportati & damnati in metalla amittunt quidem libertatem; ſed ſervituti adiuncta eſt poena deportationis, cuius fiunt ſervi. In ſpecie autem Concilii Aurelianenſis, raptor, ſi ad Eccleſiam confugerit, reſtituitur; ſerviendi tamen conditioni obnoxius, facultate conceſſa ſeſe pecunia redimendi: quae ſine dubio in laeſae partis commodum cedebat.

XV. Ceterum ſola clerici depoſitio ob crimen exceptum inflicta ſufficiebat, ut locus eſſet iudicio publico abſque ulla canonicae immunitatis iniuria. Non inutiliter addidi inflictam depoſitionem ob

Digitized by Google

crimen exceptum; quoniam ex alio quoque capite depoſitio irrogari poteſt, puta ob crimen eccleſiaſticum. Quo caſu nefas eſſet damnatum ſemel, de integro novis poenis opprimere iudicio ſaeculari.

XVI. Enimvero, ut manifeſtius haec materia aperiatur, inſpiciendum eſt, an ex ſola depoſitione clerici damnati redeant ad forum ſaeculare. In qua controverſia confligunt ad invicem Ioannes & Bernardus Decreti Gloſſatores. Sed diviſione eam dirimendam puto; adeo, ut non ſola poena inſpicienda ſit, ſed etiam illius cauſſa: quae ſi fuerit gravior, ſive ob crimen civile, ſive ob crimen eccleſiaſticum, depoſitum non ſolum a gradu removebit, ſed etiam a clero. Huius poenae exemplum petetur, in crimine eccleſiaſtico, ex decreto Siricii relato apud Gratianum cap. *Quiſquis*. Diſt. 84. *Quiſquis clericus*, inquit, *aut viduam, aut certe ſecundam coniugem duxerit, omni eccleſiaſticae dignitatis privilegio nudetur, laica ſibi tantum communione conceſſa*. Quae laica communio ſignificat, clericum non ſolum e conſeſſu cleri extra cancellos depulſum & redactum in locum & ordinem laicorum ad communicandum ſynaxi, ſed deturbatum omnino a corpore cleri & ad laicam conditionem detruſum, ita ut ſepoſito privilegio, quod antea illi competebat, nunc pertineat ad forum ſaeculare in cauſſa civili & criminali: in quo diſtinguitur haec communio laica a peregrina; quum iſta retineat clericum in ordine cleri, (etſi gradu conſeſſus & ſportulis ordinariis mulctatum, praeter alimenta) laica vero eum ab illo ordine depellat. Si autem depoſitio inferatur ob negligentiam in obeundo miniſterio eccleſiaſtico, ex ea cauſſa depoſitus iuriſdictioni eccleſiaſticae ſubditur, ita ut ob delicta ſubſequentia Synodi iudicio ad agendam poenitentiam in monaſterium detrudatur; ut definivit Concilium Cabilonenſe relatum in cap. *Dictum* Diſt. 81.

XVII. Huius diſputationis occaſio tollebatur definitionibus Synodorum ſubſequentium, quae clericos ob crimen capitale damnatos & ad laicam communionem redactos in monaſterium detrudi in perpetuum iubebant, agendae poenitentiae ſeverioris cauſſa, ut in Conciliis Agathenſi & Epaonenſi. Quam formam ſecuta eſt Synodus Aurelianenſis tertia can. VII. erga clericum adulterii convictum. Earum exemplo Toletana quarta can. XXVIII. ſimili detruſione plectit Epiſcopum, Presbyterum, Diaconum & clericum, qui magos & ariolos conſuluerit, & ſimoniace ordinatos Concilium Toletanum octavum can. III.

XVIII. Poſtquam mos iſte deſivit detrudendi clericos in monaſteria, ut poenitentiam agerent, in illa quoque ſecunda ſpecie, quam propoſuimus, de clerico degradato, etiam ob crimen eccleſiaſticum, diſceptatum fuit in Anglia quingentis abhinc annis. Regii miniſtri degradatum clericum ex quacumque cauſſa foro ſuo aſſerebant. Thomas

mas

mas vero Archiepiſcopus Cantuarienſis contendebat, ex ſola depoſitione non amitti privilegium clericale; ſed ſi depoſitus in crimen incideret, tunc ob impoenitentiam ſubdi foro ſaeculari.

XIX. Satius fuiſſet, ut dixi, diſputationem ex ſuperiori diſtinctione dirimere; quae adhibenda quoque eſt in altera quaeſtione, an ex ſola depoſitione conſequatur, damnatum tradi curiae ſaeculari. Depoſitus quippe ob crimen eccleſiaſticum, alia poena plecti non debet. Qui autem ob crimen atrox degradatur, eo ipſo legibus publicis permittitur; ut ſuperius dixi. Quae fuit ſententia aliquot Pontificum, qui Innocentium III. praeceſſerunt, ut ipſe fatetur in cap. *Novimus*. de verbor. ſignific. *Quorumdam eſt opinio a pluribus approbata*, inquit, *ut clericus, qui propter hoc* (id eſt, falſi in litteris apoſtolicis) *vel aliud flagitium grave, non ſolum damnabile, ſed damnoſum, fuerit degradatus, tamquam exutus privilegio clericali, ſaeculari foro per conſequentiam applicetur.* Quod ille ius immutavit, decernens, ut ſolemnis degradatio clerici antea fiat, atque pronuntietur iudici ſaeculari, quatenus degradatum in ſuum forum recipiat; eo temperamento adiecto, ut Eccleſia pro eo efficaciter intercedat, ad leniendam poenam, citra mortis periculum. In qua interceſſione nihil eſt novi, quum frequens eſſet apud veteres, etiam in gratiam laicorum. Novum ius in eo verſatur, quod praeter depoſitionem & ſolemnia degradationis pronuntiandum ſit ſpecialiter de traditione facienda curiae. Quae definitio videtur profecta ex eo, quod Alexander III. in cap. *At ſi clerici.* De iudiciis, docuit, quemlibet depoſitum pro ſuis exceſſibus non eſſe tradendum iudici ſaeculari, ne duplici contritione conteratur. Vnde ſequitur, cauſſae cognitionem adhibendam, an flagitii ea ſit gravitas, ut traditionem illam extorqueat.

XX. Ceterum Caeleſtinus III. tot adhibet cautiones, ut vix locus eſſe poſſit huic traditioni, niſi quis malo genio natus omnem exuerit humanitatis ſenſum. Statuit enim, ut depoſitio praecedat ob praeteritum crimen. Deinde vero, ut incorrigibilis appareat clericus, novis criminibus admiſſis, quae plectenda ſunt excommunicatione. Si recentioribus ſe facinoribus implicet, feriendus anathemate. Demum ſi contemta Eccleſiae auctoritate in profundum malorum devenerit, tunc tradendus eſt ſaeculari poteſtati, ut eum comprimat. cap. *Quum nobis ab homine.* De iudiciis.

XXI. Qui progreſſus tamen ſervandus non eſt, ſi crimen ex ſuo genere ſit atrociſſimum. Tunc enim intereſt reipublicae Chriſtianae, ut monſtra illa ſcelerum ultore ferro exſtinguantur. Statim ergo a degradatione celebrata pronuntiare debet iudex, tradendum eſſe reum curiae ſaeculari, ut adverſus falſarios litterarum apoſtolicarum conſtituit Innocentius III. in Concilio Lateranenſi, cap. *Ad falſarior.* De iudiciis.

Digitized by Google

& in eodem Concilio adverſus haereticos, cap. *Excommunicamus*, §. 1. De haereticis. Quod in criminibus maieſtatis, aſſaſſinii, ac in ceteris huiuſmodi atrocioribus locum quoque habet; ut docent pragmatici, & nos antiquae diſciplinae congruere iam docuimus.

EXPLICATIO CANONIS XVII. ANCYRANI.

Τοὺς ἀλογευσαμένους καὶ λεπροὺς ὄντας, ἤτοι λεπρώσαντας, τούτους προσέταξεν ἡ ἁγία σύνοδος εἰς τοὺς χειμαζομένους εὔχεσθαι.

Verſio antiqua, quae exſtat apud Iſidorum.

Hos eoſdem ſane, non ſolum leproſos crimine huiuſcemodi factos, ſed & alios iſto morbo ſuo replentes, placuit inter eos orare, qui tempeſtate iactantur, qui a nobis energumeni intelliguntur.

Verſio Dionyſii Exigui.

Eos, qui irrationabiliter vixerint, & lepra iniuſti criminis alios polluerint, praecepit ſancta Synodus inter eos orare, qui ſpiritu periclitantur immundo. Quidam codices habent *iuſti*. Halitgarius lib. 4. cap. 8. *inceſti*.

Alia verſio antiqua, edita ex vetuſtiſſimo codice MS. Chriſtophori Iuſtelli.

Pro his, qui in animalibus, ut animalia fraciſcunt, vel in maſculis leproſi efficiuntur, de his praeceptum eſt, ut cum eis, qui tempeſtatem patiuntur, orare.

Epitome Hadriani I. Papae.

Vt maſculorum vel pecorum concubitores inter demoniacos tantum orent.

Verſio Gentiani Herveti.

Eos, qui rationis expertia animantia inierunt, & quaſi leproſi ſunt vel fuerunt, iuſſit ſancta Synodus inter hyemantes orare.

Ferrandus Diaconus cap. 149.

Vt hi, qui ſicut muta animalia vixerunt, inter energumenos orent.

MAR-

Digitized by Google

MARCA

Alexius Ariſtinus Diaconus Conſtantinopolitanus (qui vixit circiter annum MCXXX.) in Synopſi canonum ita compendio explicat hunc canonem Ancyranum: ὁ λεπρος ἀλογευσαμενος, ἢ ϗ λεπρωθεις τοις χειμαζομενοις συνευχοιτο. Eadem verba repetit Simeon Logotheta in ſua canonum epitome.

Zonaras hunc canonem interpretatur ac ſi dictio λεπρους poneretur, non pro ſignificando leprae morbo, ſed pollutione & immunditia, quae ſit ſimilis ei, quam leproſis praeſcribit lex Moſaica: τους ζωοις ἀλογοις συμφθαρεντας ϗ λεπρους ὀντας, ἀντι του ἀκαθαρτους ϗ μεμιασμενους. τουτο δε κατα τον Μωσαϊκον νομον, ὃς τους λεπρους ἀκαθαρτους ἐνομιζεν. Subiungit: ἤτοι λεπρωσαντας. quod ſic inſulſe explicat: ἤγουν ϗ αὐτα τα ζωα μιαναντας, ac ſi curam animalium gerere aliquam Synodus debuiſſet. χειμαζομενους non putat ſumendos pro demoniacis: quia qui ex eorum numero per intervalla laborant, tunc eis communicare permittitur canone Timothei Alexandrini. Quod concedendum erit, inquit, eadem ratione his beſtiariis; tolleturque diſtinctio praeſcripta canone praecedenti de variis peccatorum poenis. In quo plane hallucinatur. Sic enim intelligendus eſt hic canon, ut orationes, quae fiunt in loco daemoniacis deſignato, non evertant, quae conſtituta ſunt ſuperiori canone quoad modum & tempora poenitentiae horum ſceleratorum. Tandem poſtquam vana iſthac argumentatione ingenium ſuum torſit, ſic concludit: τι οὖν ἐςι εἰς τους χειμαζομενους εὐχεσθαι, οὐκ ἐχω εἰπειν. Balſamo in hoc canone leproſos interpretatur quemadmodum Zonaras, id eſt, immundos. Non probat etiam eorum interpretationem, qui χειμαζομενους pro daemoniacis accipiunt ob eamdem rationem, quam attulit Zonaras. Sed voluit illo videri peritior, & χειμαζομενους accipit pro iis, qui ſub narthece Eccleſiae audiunt ſacras ſcripturas: quoniam, inquit, audientes ſimiles ſunt iis, qui tempeſtate iactantur, nec ſinuntur ad portum eccleſiaſticum ſalutis ingredi. Quo nihil abſurdius dici potuit. Quos enim canon relegat ad fores Eccleſiae, ubi erat energumenorum ſtatio, (neque enim cum fidelibus orabant iuxta canonem Apoſtolicum LXXIX.) hic in media Eccleſia collocat cum audientibus: χειμαζομενοι τοινυν κληθησονται κυριως οἱ ἐν τῳ ναρθηκι ἱςαμενοι, ϗ ἀκροωμενοι των θειων γραφων, τοπον ἐπεχοντες χειμαζομενων, ϗ εἰς τον ἐκκλησιαςικον λιμενα της σωτηριας, εἰσελθειν μη παραχωρουμενοι.

F

Digitized by Google

E P I S T O L A

AD CLARISSIMVM VIRVM

HENRICVM VALESIVM,

De Tempore, quo primum in Galliis ſuſcepta eſt Chriſti fides.

PETRVS DE MARCA

ARCHIEPISCOPVS TOLOSANVS

CLARISSIMO ET ERVDITISSIMO VIRO

HENRICO VALESIO S. P. D.

GRatulor tibi & Eccleſiae univerſae ob eam, quam in vertenda & ornanda Euſebii hiſtoria eccleſiaſtica operam poſuiſti iuxta cleri Gallicani deſiderium. Illam quippe acris ingenii ſolertiam, maturiorisque iudicii vim, cum ſumma eruditione coniunctam, quam in editione Ammiani & Excerptorum Polybii Senatui litteratorum olim probaveras, nunc felicius exſeruiſti in maioris momenti hiſtoria, tum a vitiis lectionum, tum ab interpretum hallucinationibus purganda, egregiis denique in difficiliores locos adhibitis commentariis illuſtranda. Rerum eccleſiaſticarum origines indefeſſa diligentia perquiſitas deſcripſit Euſebius; ſed uſus quandoque oratione ex genio Orientalium perplexa, aliquando vero propter linguae morumque ignorationem minus intellecta; quem ſingularis eruditionis tuae luce, apertis vetuſtatis eccleſiaſticae arcanis, civilis quoque, quando res exigebat, patefeciſti. Ex quo voluptatem cepi maximam; non ſolum propter illam, quae mihi communis futura eſt cum probis & eruditis viris, ex ea lectione hauriendam doctrinae copiam; ſed quod ſtudio deceſſoris mei Caroli de Montchal Archiepiſcopi Toloſani, viri pietate & eruditione quondam celeberrimi, ad hoc opus arduum perficiendum te accinxiſti; cuius ſedem quum poſſideam, reddendarum tibi gratiarum nomen, quod ſucceſſione contraxi, his litteris ſolvere neceſſum putavi.

I. Ce-

Digitized by Google

I. Ceterum ante quam ultima manus ponatur editioni, quae nunc ſub praelo fervet, monendum te duxi, in diſſertatione noſtra de Primatu Lugdunenſi, quae in Appendice ad Concilium Claromontanum tomo XXVI. Conciliorum edita eſt, nos quaedam adnotaſſe numero CV. CVI. & CVII. illius exercitationis ad epiſtolam Lugdunenſium Chriſtianorum, quam exhibet Euſebius lib. V. hiſt. cap. I. Πανηγυριν enim illam, quae Lugduni habebatur, quando ſupplicia ſunt a martyribus exacta ſub Antonino, de conventu trium Galliarum intelligendam ſcripſi; quem ex ſexaginta populis conflatum docuit Strabo, cuius mentem explicui numero CIII. eumque cum loco Taciti emendato compoſui. Tentavi quoque Gregorii Turonenſis teſtimonium de martyribus Athanacenſibus cum illa apud Euſebium narratione conciliare. Denique lapſu Rufini & Chriſtophorſoni obſervato, locum epiſtolae illius inſignem, de prehenſione martyrum, & de interrogatione facta a Tribuno cohortis, quae tendebat Lugduni, una cum urbis magiſtratibus, non infeliciter, ut puto, interpretatus ſum. Quae tamen ſeveriori iudicii tui cenſurae ſubmitto.

II. Finem faciebam huic epiſtolae, quando me patriae & tuendae veritatis amor, Lugdunenſium martyrum occaſione, pupugit & adegit, ut apud te paucis conquererer de iniuria Gallis facta, non ab exteris quidem, ſed a noſtratibus; qui reconditioris & a vulgo remotioris, qua pollent, doctrinae cupidine illecti, veritatem, quae in propatulo eſt, velut in puteo latentem ſibi quaerendam putarunt. Gallis quippe detrahunt, quam Aethiopibus & Indis ſciunt ab Apoſtolis ipſis exhibitam Evangelii praedicandi curam; ac ſi florentiſſimae & vicinae nationes capiti gentium Romae, quam ſanguine ſuo Petrus & Paullus conſecrarunt, remotiſſimis illis extraque Romanum Imperium ſitis regionibus poſthabitae fuiſſent. Alia fuit mens Apoſtolorum, qui Gallias in fide erudiendas ſtatim poſt adventum in Italiam ſuſceperunt. Beatus quippe Lucas, a Paulli comitatu diſcedens, magiſtri ſui mandato ſe contulit in Gallias; ubi praecipuum fidei praedicandae ſtudium impendit. Deinde per Italiam & Dalmatiam in eodem opere induſtriam ſuam praeſtans, in Macedoniam, eodem functurus officio, ſe recepit. Auctorem habemus locupletem huius narrationis Epiphanium, qui haereſi LI. quod diximus, de Luca teſtatur, uno ex LXX. diſcipulis, cui munus Evangelii praedicandi creditum ait: Κηρυττει πρωτον εν Δαλματιᾳ, καὶ ἐν Γαλλιᾳ, καὶ ἐν Ιταλιᾳ, καὶ Μακεδονιᾳ, ἀρχη δὲ ἐν τῃ Γαλλιᾳ. *Idque ipſe primum in Dalmatia, Gallia, & Italia, ac Macedonia praeſtitit; ſed in Gallia prae ceteris*, vel ſi malis, *principium vero in Gallia*. Principium feciſſe praedicationis in Gallia, ſive potiorem eius curam geſſiſſe, diſertiſſime teſtatur. Duplici quippe ſignificatione haec verba exponi poſſunt, ἀρχη δὲ ἐν τῃ Γαλλιᾳ. Quod autem *primum* in Dalmatia praedicaſſe dicatur, ad ſolam Dalma-

matiam referendum non eſt, ſed ad Galliam etiam, atque Italiam; habita ratione Macedoniae, in qua erudienda *demum* laboravit. Quae dictio fortaſſe reſtituenda eſt in contextu, ut ſit, quod reſpondeat τῷ *primum*. Sicque illud τὸ *primum* non impediet, quin ſignificet ultimis verbis Epiphanius, principium operae ſuae Lucam poſuiſſe in Gallia. Excipiunt viri eruditi, neſcire ſe ab ullo veterum auctorum prodita, quae ſcripſit Epiphanius. Scilicet. Sed non ideo minus ſunt vera, quae geſta refert. Petivit ille ſuam narrationem ex vetuſtiori ſcriptore, quo, ut pleriſque aliis, caremus. Fortaſſe ex Hegeſippo illud hauſerat, qui in pandendis Eccleſiarum originibus ſe exercuit. Exſtabat integrum opus Hegeſippi, non ſolum Euſebii, ſed etiam Hieronymi temporibus, atque adeo Epiphanii. Supererat quoque Georgii Syncelli aetate, qui eius auctoris fragmentum profert in chronico, aliud a fragmentis, quae recitat Euſebius. Gravius doleo de viri illius eruditiſſimi, tibique ac mihi quondam amiciſſimi, gloſſemate: qui in animadverſionibus ad eum Epiphanii locum vim teſtimonii illius nobis adimere conatur. De Gallia enim Ciſalpina loqui Epiphanium notat. Scilicet apud illum auctorem Ciſalpinam Galliam intelligimus, quae nulla tunc erat ab ipſis Auguſti temporibus, qui novam provinciarum imperii diviſionem inſtituit. Amovit ab Italia nomen Galliarum, quas obiectu Alpium terminavit, Italiam ſolidam in regiones XI. partitus, Galliis in quatuor provincias, Narbonenſem, Lugdunenſem, Belgicam, & Aquitanicam ſectis; ut docent Strabo, Mela, & Plinius. Quam rationem quoque ſequutus eſt Ptolemaeus in ſuis tabulis; ut & Ammianus, ac reliqui, quos de Galliis & Italia diſſerere occaſio coëgit. Itaque non alia eſt apud Epiphanium Gallia, quam quae poſt Chriſtum natum ab omnibus auctoribus vocatur Gallia, iuxta limites ab Auguſto inſtitutos.

III. Non ſolum autem Lucam adhibuerunt Apoſtoli ad informandas in religione Gallias, ſed etiam Creſcentem. Eius rei teſtis ipſe Paullus 2. *Timoth. cap.* 4. qui miſſum fuiſſe docet Creſcentem in Galliam. Certum quidem eſt, variam fuiſſe huius loci Paullini lectionem, etiam apud veteres. Etenim Chryſoſtomus & Theodoretus apud Graecos, vulgatus interpres & Ambroſiaſter apud Latinos, legerunt *Galatiam*, non autem *Galliam*. Sed vetuſtioris & verioris lectionis vindicem habemus Epiphanium, qui conſtanter ſcribit in haereſi LI. eos errare, qui hoc loco Paulli *Galatiam* legunt, quum ſcribendum doceat *Galliam*: οὐ γὰρ ἐν τῇ Γαλατίᾳ, ὥς τινες πλανηθέντες νομίζουσιν, ἀλλὰ ἐν Γαλλίᾳ. Eodem modo ceteris antiquior Euſebius tuus legit in codice Paulli *Galliam*, quemadmodum Epiphanius: ſi recte verba eius expendantur, & vera apud auctorem illum lectio retineatur ex Rufino & omnibus codicibus MSS. ut tu diſerte monuiſti.

Tho-

Theodoretus ſane, qui *Galatia* dictionem in contextu Paulli retinet, licet de Galatia Aſiatica potuiſſet illam accipere, maluit ad Galliam noſtram, id eſt, ad Galatiam Occidentalem referre. Adeo certa erat apud omnes veteres Creſcentis in Gallia praedicatio. In quo cum veteribus Vſuardi & Adonis martyrologiis conveniunt; qui poſt fidem a Creſcente in Galliis promulgatam, meminere reditus illius in Galatiam Aſiaticam.

IV. Enimvero quid vetat, quin Lucae & Creſcenti, aſſiduis Paulli comitibus, adiungamus & Paullum ipſum Apoſtolum; qui teſtibus Graecis, Athanaſio, Epiphanio, Chryſoſtomo, ac Theodoreto, & e Latinis Hieronymo, poſt primum adventum ſuum in urbem, ubi biennium exegit a Luca memoratum, (quo temporis intervallo fortean Lucas in Gallia praedicationem Evangelii auſpicatus eſt,) Hiſpanias adivit, ad promulgandam illis in regionibus Chriſtianam fidem. Atqui Hiſpanias petenti pergendum fuit per celeberrimam apud veteres viam illam publicam, quae ab Italia per Gallias in Baeticam ipſam ducit. Eius deſcriptionem exhibet non ſolum Antonini itinerarium a Nicaea per Arelatem, Narbonem, ſummum Pyrenaeum, Iuncariam, Barcinonem, & reliqua loca, ſed etiam Strabo, qui ſedulo ſe habuit in viae illius explicatione; quam in pleriſque capitibus minus ab interpretibus intellectam nos patefacere cõnati ſumus libro primo Cataloniae illuſtratae, cuius editionem maturamus. Non iners fuit Paullus in Galliis erudiendis, qui gentium ſalutem ſibi ſpecialiter commiſſam, tam flagranti ſtudio peragratis regionibus, undequaque procurabat; qua de re ſtatim uberius agemus.

V. Poſſumus quoque Philippi Apoſtoli operam Gallis vindicare, ipſiſque Britannis, ex Iſidoro Hiſpalenſi lib. de vita & morte ſanctorum cap. LXXIV. *Philippus Gallis praedicat Chriſtum, barbaraſque gentes vicinaſque tenebris, & tumenti oceano coniunctas, ad ſcientiae lumen fideique portum deducit.* Additque, hoc munere perfectum Philippum in Phrygiam migraſſe, ubi Hierapoli occubuit. Sed quoniam hunc Apoſtolum Galliis quoque tum Baronius, tum eo duce alii ſubtrahere conantur, narrationem iſtam ad Galatas Aſiaticos traducendo, non pigebit viri eruditiſſimi, licet e Novatorum grege, Vſſerii Armachani verba hic tranſcribere e capite ſecundo de Antiquitatibus Eccleſiarum Britannicarum: *Quod autem de Philippi in Galliis apoſtolatu habet Freculfus a Malmesburienſi citatus, ex Iſidori libro de patribus utriuſque Teſtamenti cap. LXXIV. ad verbum expreſſit. Apud utrumque enim legimus*, Philippum Gallis praedicaſſe Chriſtum, barbaraſque gentes, vicinaſque tenebris, & tumenti oceano coniunctas, ad ſcientiae lucem fideique portum deduxiſſe. *Neque hic mihi Baronii coniectura placet, Iſidori iſta a Galliis noſtris ad Galatas Aſiaticos traducentis; multoque minus nuperi operum Iſi-*

Iſidori editoris Iacobi Breulii temeritas, Galatis *pro* Gallis *in ipſo textu* (*ſine ulla veteris lectionis commemoratione*) *reponentis*. *Nam praeterquam*, *quod Iſidorus in hoc ipſo opere cap. LXXXII. & in officio Toletano* (*quod Gothicum & Mozarabum vulgo appellatur*,) *itemque Iulianus Toletanus Archiepiſcopus in Nahum Prophetam ſcribens*, *&* *Beda*, (*vel quicumque auctor fuit Collectaneorum & Florum*,) *Philippo* Galliam *aſſignant*, *idemque* Gallis praedicaviſſe Chriſtum *legitur in libello de feſtis Apoſtolorum*, *qui in Hieronymiano martyrologio MS. habetur*, (*ex quo pleraque omnia in librum ſuum de patribus novi Teſtamenti tranſcripſit Iſidorus*) *illa barbararum gentium oceano coniunctarum mentio Europaeos, Gallos*, *non Gallo-Graecos*, *ab Iſidoro intellectos eſſe*, *ſatis evincit*.

VI. His adiungendum putavi teſtimonium vetuſtiſſimi codicis manuſcripti ex Bibliotheca ſancti Germani Pariſienſis, in quo iſte tractatus Iſidori ante octingentos annos adſcriptus, una cum aliis eiuſdem auctoris libris continetur; ubi antiqua lectio diſertiſſime praefert, Philippum *Gallis* praedicaſſe, quemadmodum cap. LXXXII. habetur, *Galliam* illi fuiſſe aſſignatam. Nec diſſimulandam eſt, in eodem codice legi, Hiſpaniam Iacobo Apoſtolo datam, eumque, Hiſpaniis fidem praedicaſſe. Quae vetuſti codicis auctoritas a quibuſdam conceptam ſuſpicionem eximere debet vitiatae fortean loco in illo lectionis in prioribus editionibus ab aliquo Hiſpanarum partium ſtudioſo. Diſceptatur quidem apud eruditos de Iacobi in Hiſpaniam adventu, ex eo praecipue capite, quod Apoſtoli nondum a Iudaea, ſortibus ſibi apud gentes praedicandi diſtributis, receſſiſſent. Sed quemadmodum auctoritate Iſidori, qui ſua ex prioribus haurire potuit, ſe tueri poſſunt Hiſpani adverſus opinionis confictae novitatem, quae illis opponi ſolet, ita nobis de Philippo differere licet; eo tamen ſecurius, quod illius praedicatio apud Gallias, quum incidat poſt ſortitionem provinciarum ab Apoſtolis factam, libera eſt ab eo telo, quo praedicatio Iacobi apud Hiſpanos impeti ſolet. Ceterum illud fuit Apoſtolorum propoſitum, ut quaquaverſum orbis patet Evangelium diffunderent ex mandato Chriſti. Quare, (ut optime adnotavit Euſebius lib. III. Demonſtr. evang. cap. V.) non ſolum Romam caput imperii, atque Romanas provincias, ſed etiam alia regna, tum Parthorum, tum Armeniorum, Scytharum, Indorum, Aethiopum, ipſimet praedicationibus ſuis inſtituerunt; adeo ut, quemadmodum ſubiungit Euſebius, *ipſis quoque Britannicis inſulis*, *oceanum praetervecti*, *fidei lumen intulerint*. Sane neminem puto tam inſipidum, qui ſibi perſuadeat, de diviſis toto orbe Britannis ſollicitos Apoſtolos, negligentiores fuiſſe in Galliis, per quas iter eſt ad Britannias, per ſe aut per legatos veritate imbuendis. Quod egregie illi praeſtiterunt per Philippum, unum ex eorum collegio,

legio, Lucam, Creſcentem, Trophimum, Paullum, Martialem, alioſque in tabulis eccleſiaſticis adnotatos; & perfecit Clemens per Dionyſium, Saturninum, Europium Santonenſem, Vrſinum Bituricenſem, & alios.

VII. Neque ſane infrugifera fuit Philippi, Lucae, Creſcentis, & reliquorum, quam in Galliis ſparſerant, Chriſtianae fidei ſementis; Dei clementia, qui reliquas orbis regiones fovebat, Gallias non deſtituente. Dicet pro nobis Irenaeus, qui circiter anno CXC. ſcripſit *in lib.* 1. *cap.* 3. veram fidem probari ex eiuſdem doctrinae profeſſione, quae in variis Eccleſiis, per univerſum orbem conſtitutis, conſtanter traditur, tum in Oriente, in Aegypto & Libya, tum in Germania, apud Hiſpanos, & Gallos, atque alibi. *Nam etſi*, inquit, *in mundo loquelae diſſimiles, ſed tamen virtus traditionis una & eadem eſt. Et neque hae, quae in Germania fundatae ſunt, Eccleſiae aliter credunt, aut aliter tradunt; neque hae, quae in Iberis ſunt, neque hae, quae in Celtis, neque hae, quae in Oriente, neque hae, quae in Aegypto, neque hae, quae in Libya, neque hae, quae in medio mundi ſunt conſtitutae. Sed ſicut ſol, creatura Dei, in univerſo mundo unus & idem eſt, ſic & lumen & praedicatio veritatis ubique lucet, & illuminat omnes homines, qui volunt ad cognitionem veritatis venire.* Illa tempeſtate Germaniae quidem & Hiſpanis ſuas Eccleſias noſtri liberaliter abſque ulla reſtrictione concedent; ſed digladiabuntur de Celtis contra Irenaeum: qui generaliter quum ſit locutus de Celtis, eius ſententiam ad ſpecialem tractum Lugduno vicinum invidioſe coërcebunt. Abſit livor iſte a Gallorum pectoribus; neque gentis honori manus violentas inferant, cui exteri parcunt, ſeque multum venditant eo nomine, quod paria nobiſcum faciant in fidei ſuſceptae initiis. Sane quo in ſtatu eſſet Irenaei aetate fides Chriſtiana apud Gallos, ille facile coniiciet, qui Tertullianum triginta poſt annis differentem expenderit de recepto Evangelio per omnes Orientis tractus; quibus mox ſubiunguntur ab auctore *Getulorum varietates & Maurorum multi fines, Hiſpaniarum omnes termini, & Galliarum diverſae nationes, & Britannorum inacceſſa Romanis loca, Chriſto vero ſubdita, & Sarmatarum, & Dacorum, & Germanorum, & Scytharum, & abditarum multarum gentium & provinciarum & inſularum multarum nobis ignotarum, & quae enumerare non poſſumus.* Per Galliarum diverſas nationes Tertullianus quatuor Galliarum provincias ex diviſione Auguſti, Narbonenſem, Lugdunenſem, Belgicam & Aquitanicam intelligit: ex quibus corpus Galliarum tunc conflatum erat, quod poſtea in decem & ſeptem provincias diſtributum fuit.

VIII. Quare quum teſtimoniis vetuſtiſſimis ac firmiſſimis nitatur exordium praedicatae fidei in Galliis ex Apoſtolorum delegatione, &

Digitized by Google

ſuſceptae a Celtis, ut loquitur Irenaeus, ſeu a diverſis nationibus Galliarum, ut ait Tertullianus, aegerrime fero quorumdam in ſuam patriam acerbitatem, qui origines omnium Eccleſiarum Gallicanarum, praeter Lugdunenſem, & alias paucas, ad medium tertii ſaeculi detrudunt, affixo ex Gregorio Turonenſi paullo ante Decii & Grati Conſulatum, id eſt, paullo ante annum ducenteſimum quinquageſimum, initio ſeptem ſociorum Epiſcoporum, Gatiani Turonenſis, Trophimi Arelatenſis, Paulli Narbonenſis, Martialis Lemovicenſis, Dionyſii Pariſienſis, Saturnini Toloſani, & Stremonii Arvernenſis, qui primi in illas Galliarum partes lumen Evangelii intulerunt, & in Eccleſiis a ſe conſtitutis ſtabiliverunt.

IX. Quin primi illi duces praecipui fuerint Chriſtianae expeditionis in provinciis Narbonenſi & Aquitanica, & in remotioribus partibus Lugdunenſis provinciae, a nemine dubitatur, conſentientibus tabularum eccleſiaſticarum monumentis & ſolemnibus ſacris, quae in eorum memoriam annuo ritu divino numini peraguntur in ſingulis Eccleſiis. Illarum autem antiquae traditioni, Bedae, Vſuardi, Adoniſque martyrologiis & actis veteribus fultae in temporis conſignatione cur derogari debeat, plane non video; praeſertim quum aliis quoque argumentis haec veritas innitatur. Sumatur initium diſcuſſionis a Trophimo, & expendantur verba libelli ab Epiſcopis provinciae Viennenſis Leoni Papae oblati anno quadrigenteſimo quinquageſimo: *Omnibus Gallicanis regionibus notum eſt*, inquiunt, *ſed nec ſacroſanctae Romanae Eccleſiae habetur incognitum, quod prima intra Gallias Arelatenſis civitas miſſum a beatiſſimo Petro Apoſtolo ſanctum Trophimum habere meruit ſacerdotem, & exinde aliis paullatim regionibus Galliarum bonum fidei & religionis infuſum*. Quem Gregorius ponebat ſub Decio Trophimum, coetus Epiſcoporum provincialium, quibus perſpectus erat cenſus Eccleſiarum ſuarum, quique Gregorium centum & quinquaginta fere annis antecedebant, Trophimum a Petro miſſum docent, & ut rem omnibus perſpectiſſimam narrant; ſubiiciuntque *exinde aliis paullatim regionibus Galliarum bonum fidei & religionis infuſum*. Hoc ipſum ſignificat Zoſimus Papa epiſt. V. *Ad quam* (Arelatenſem urbem) *primum ex hac ſede Trophimus ſummus antiſtes, ex cuius fonte totae Galliae fidei rivulos acceperunt, directus eſt*. Porro haec epiſtola Zoſimi, edita a V. C. Sirmondo, & laudata olim tam in Concilio Francofordienſi, quam etiam ab Vſuardo & Adone, quum ſcripta ſit anno quadringenteſimo decimo ſeptimo, Gregorii Turonenſis teſtimonio potior eſſe debet in ponenda Trophimi epocha, quam diſertiſſime Synodus Epiſcoporum provincialium refert ad Petrum Apoſtolum; a quibus non diſcedit Zoſimus, quum doceat, primum in Galliis Trophimum fuiſſe conſtitutum Epiſcopum. Libelli ſupplicis ad ſe ab Epiſcopis

miſſi

miſſi rationem habuit Leo Pontifex reſcripto, quod ad eos ſtatim dedit, quo veterem Arelatenſis & Viennenſis Eccleſiae de metropolitica dignitate contentionem Viennenſis provinciae diviſione componit.

X. Neceſſe eſt, controverſiae illius ſtatum compendio perſtringere; ut qui ſuborti ſunt ex eo non ſane percepto in eruditorum animis ſcrupulo, quod ad Trophimi antiquitatem ſpectat, facilius eximantur. Vienna civitas metropolis erat provinciae Viennenſis in laterculo imperii. Vnde, iuxta canones Nicaenos, ius metropoliticum ad ſe pertinere in ordine eccleſiaſtico contenderat olim Simplicius, civitatis illius Epiſcopus, adverſus Arelatenſem in Concilio Taurinenſi anno trecenteſimo nonageſimo ſeptimo. Qua in lite interlocuti ſunt patres, eam civitatem frui debere honore primatus, quae doceret, ſe eſſe provinciae metropolim; dato interim ad fovendam concordiam Epiſcopis conſilio, ut quiſque viciniores ſibi civitates ad ſuam curam revocaret. Peſſumdata erat hac interlocutione Arelatenſis Eccleſiae dignitas, quae in ordine civilis diſpoſitionis a metropoli civitate Viennenſi abſque dubio pendebat. Quare Zoſimus viginti poſt Synodum Taurinenſem annis interpellatus ab Arelatenſi Epiſcopo, Simplicii Viennenſis impudentiam damnat epiſt. VII. quod in eo Concilio poſtulaſſet, ut ſibi creandorum ſacerdotum in provincia Viennenſi permitteretur arbitrium; quod ait eſſe contra ſtatuta patrum & ſancti Trophimi reverentiam; decernitque, iuxta preces Patrocli Arelatenſis, ut eius civitatis Epiſcopus *tam inde a Trophimo ordinationis ſeriem, temporibus roboratam*, poſſideat, non ſolum in provincia Viennenſi, ſed etiam in utraque Narbonenſi. Cuius praerogativae rationem quoque reddit epiſt. VIII. ad Hilarium Narbonenſem: *quoniam Trophimus ſacerdos quondam Arelatenſi urbi ab Apoſtolica ſede tranſmiſſus ad illas regiones* (ſcilicet utramque Narbonenſem & Viennenſem) *tanti nominis reverentiam primus exhibuit, & in alios non immerito ea, quam acceperat auctoritate transfudit*. Totam ergo primatus metropolitici cauſſam ἐν τῇ πρωτοκλήσει ſeu in priore vocatione ad fidem & in vetuſtiore Epiſcopatus inſtitutione apud Arelatem a Trophimo facta Zoſimus diſerte conſtituit.

XI. Ceterum quoniam haec Zoſimi reſcripta conſuetudine quidem vetuſta, ut ipſe ait, ex relatione Patrocli nitebantur, ſed diſciplinam Eccleſiae univerſalis a Synodo Nicaena decretam convellebant, quae ſingulas provincias ſuis commiſerat Metropolitanis, non autem plures provincias uni, hinc factum, ut Bonifacius Papa non exprobrarit quidem Patroclo Arelatenſi metropoliticae poteſtatis uſurpationem, ſed potius integram illi relinquens in provincia Viennenſi, illius tamen temeritatem damnaverit epiſtola data ad Hilarium Narbonenſem anno CCCCXXII. quod ſcilicet in Lutubenſi Ec-

Digitized by Google

Eccleſia ordinationem Epiſcopi celebraſſet *in aliena provincia*, inquit, ſcilicet in Narbonenſi, quae a Viennenſi erat diſtincta. Illud autem factum pertendit contra Synodi Nicaenae conſtitutionem, quam deſcribit; commonetque Hilarium, ut metropolitico iure munitus, & praeceptionibus ſuis fretus, quae facienda ſunt in Lutuabenſi Eccleſia praeſtet.

XII. Noluit Hilarius Arelatenſis, Patrocli ſucceſſor, fultus & Zoſimi priori reſcripto & conſuetudine vetuſta, parere decreto Bonifacii reſtringentis intra Viennenſem provinciam Arelatenſis Epiſcopi poteſtatem. Quam ob rem, & propter Chelidonii cauſſam, aliaſque graviſſimas rationes, iratus Hilario Leo Papa, quod minus colere maieſtatem Romanae ſedis videretur, acerbe in eum invehitur in epiſtola ad Epiſcopos Viennenſis provinciae ſcripta anno CCCCXLV. Inter cetera illi obiicit, quod Proiecto Epiſcopo infirmo & neſcienti alium ſuperpoſuiſſet Epiſcopum, idque *in aliena provincia*, ſcilicet extra Viennenſem. *Quid ſibi Hilarius quaerit in aliena provincia*, inquit, *& id quod nullus deceſſorum ipſius ante Patroclum habuit, cur uſurpat? quum & ipſum, quod Patroclo a ſede Apoſtolica temporaliter videbatur eſſe conceſſum, poſtmodum ſit meliore ſententia mutatum*. Quibus verbis Leo apertiſſime ſignificat priora Zoſimi reſcrita, & poſterius Bonifacii decretum, quo poteſtas Arelatenſis Epiſcopi intra limites Viennenſis provinciae coërcebatur, ut ſuperius monui.

XIII. Quae autem exceptiones obiicerentur adverſus Zoſimi reſcriptum, in eo capite, quod ordinationes in utraque Narbonenſi Patroclo conceſſas reſpicit, idem manifeſte docet, ſi eius verba iuxta regulas iuris expendantur. Scilicet obreptum Zoſimo per falſam Patrocli ſuggeſtionem, qui referebat ad conſuetudinem vetuſtam, quam ipſe primus uſurpabat, ordinandi poteſtatem in provincia Narbonenſi. Deinde ſignificat, ad ſummum praerogativam illam a Zoſimo ad tempus Patroclo conceſſam intelligi debere. Denique utitur poſteriore Bonifacii decreto, quod, iuxta Canonum praeſcriptum, ambitioſum illud & per fraudem elicitum Zoſimi reſcriptum, duas provincias uni Metropolitano concedens, reſciderat.

XIV. Tandem praefracta Hilarii Arelatenſis contumacia Leo Papa ſuccenſus, abſque cognitione cauſſae, inauditis illis, quorum intererat, ius omne metropoliticum etiam in provincia Viennenſi ademit Epiſcopo Arelatenſi, illudque Viennenſi adiudicavit, ac ſi ad eum ex iure civilis metropoleos iuxta Canones pertineret; quemadmodum Simplicius in Concilio Taurinenſi a patribus olim impetrare tentaverat. Hanc iniuriam Arelatenſi Eccleſiae illatam, adverſus vetuſtiſſimae conſuetudinis, ἐν τῇ πρωτοκλησίᾳ fundatae & a Trophimo ductae, auctoritatem Epiſcopi provinciae Viennenſis, hac no-

novitate perculſi, amovere curarunt, occaſione arrepta ex obitu Hilarii, & electione a ſe facta Ravennii viri graviſſimi & Leoni pergrati. Itaque libello ſupplici ad Leonem dato, primatus Arelatenſis originem arceſſunt a Trophimo; qui miſſus a beato Petro, primus in Galliis Arelate epiſcopatum inſtituit; cuius quidem primaevae inſtitutionis ratio potior ſit habenda, quam civilis diſpoſitionis, quae Viennae ius metropoleos politicae olim tribuerat. Quod telum, ex ordine civili petitum, ut repellant Epiſcopi, non dubitant, civilem quoque dignitatem, qua temporibus illis florebat civitas Arelatenſis, Leoni proponere, in ea nempe ſedem praefecturae Galliarum, a civitate Trevirorum eo translatam, conſiſtere, atque adeo urbem illam *matrem omnium Galliarum* eſſe. Quod dictum, ut opponatur Viennae, quae pro matre Viennenſis tantum provinciae ſe gerebat. Addunt etiam, *quicumque intra Gallias*, ſcilicet iam inde a Conſtantino Maximo & Valentiniano, *oſtentare voluit inſignia dignitatis, in hac urbe Conſulatum accepiſſe & dediſſe*, hoc eſt, Conſulatum Circenſibus celebraviſſe; quemadmodum egregie hunc locum interpretatur vir erudiriſſimus Hadrianus Valeſius, litterarum & ſanguinis germanitate frater tuus; o mihi cariſſime Henrice Valeſi, in lib. VIII. rerum Francicarum, quas doctiſſimis curis & ingenii ſui ſolertia illuſtravit.

XV. Expenſis tandem rationum momentis, quae libello Epiſcoporum provincialium continebantur, auditis quoque *allegationibus* Epiſcopi Viennenſis, Leo Papa privilegii Arelatenſis rationem habendam cenſuit, reſtituendamque metropoliticam dignitatem illi Eccleſiae, quae vitio Epiſcopi ſui Hilarii antiquo iure in perpetuum privari non poterat. Itaque rem totam, iuxta Concilii Taurinenſis conſilium datum olim contendentibus duarum civitatum Epiſcopis, ſic temperavit, ut maiorem partem provinciae Viennenſis reſtitueret Arelatenſi Eccleſiae; ſolis quatuor civitatibus penes Viennenſem Epiſcopum relictis, ne honorem metropoliticum, quem ipſemet conceſſerat, adimere per inconſtantiam aut iniuriam videretur; & ut ipſe loquitur, ne Viennenſis, cui poteſtatem metropoliticam Hilario ablatam deputaverat, *ſemetipſo factus videretur inferior*. Sed tum de iſthac controverſia, tum etiam de dignitate civili Viennenſis & Arelatenſis civitatis, accuratam diſceptationem dabimus in ſecunda editione libri noſtri de Primatibus, quam adornamus.

XVI. Ceterum haec Trophimi antiquitas confirmatur epiſtola Cypriani ad Stephanum Papam, qua petit, ut ab eo ſcribantur litterae in provinciam, (id eſt, Narbonenſem ſolidam, quam veteri provinciae nomine nuncupat) quibus Marciano Epiſcopo Arelatenſi abſtento, alius in eius locum ſubſtituatur; quoniam ſpretis collegarum monitis, Novatiani erroribus pervicaciter adhaerebat. Neceſ-

ſum

ſum vero eſt, hanc Cypriani epiſtolam ſcriptam eſſe initio ſedis Stephani, quando duos inter illos Pontifices diſſenſio nondum ulla intercеſſerat. Initium autem illud Stephani quum cadat in annum ducenteſimum quinquageſimum ſextum, ſequitur, Marciani exordia antecedere Decii conſulatum. Vnde rectiſſime colligitur, miſſionem Trophimi in anteriora promovendam, invito licet Gregorio Turonenſi, ſcilicet ad Petri aetatem, iuxta libelli Epiſcoporum provinciae Viennenſis teſtationem. Sola falſi ſuſpicione ultro excogitata, tum adverſus Cypriani epiſtolam, tum adverſus Zoſimi reſcripta, & Epiſcoporum libellum, nollem a manifeſtis illis probationibus ſe liberarent Gregorii fautores. Admiſſa quippe ſemel hac reſpondendi & praeſcribendi ratione adverſus ſcripta, quae ſtilo & vetuſtorum codicum editionumque fide veterumque auctorum teſtimonio muniuntur, cadit omnis de quaeſtionibus litterariis diſſerendi ingeniorum delectatio. Interim omittendum non eſt, aſſertam Cypriano epiſtolam a V. C. Rigaltio in Notis ad Cyprianum, diſcuſſis falſis argumentis a viro doctiſſimo allatis. Operam quoque non indiligentem poſuit vir eruditus Hugo Menardus in refellendis argumentis adverſus Cypriani epiſtolam & Zoſimi reſcripta atque libellum ſupplicem adductis.

XVII. Quae teſtimonia licet ad vindicandam veritatem ſufficiant, non alienum erit ad traditionis antiquae ſeriem comprobandam, Adonem Viennenſem teſtem laudare, cuius haec ſunt verba in Martyrologio IV. Kal. Ianuarii: *Apud Arelatem, natalis ſancti Trophimi Epiſcopi & Confeſſoris, diſcipuli Apoſtolorum Petri & Paulli.* Idem uberius in libello de feſtivitatibus Apoſtolorum: *Natalis ſancti Trophimi, de quo ſcribit Apoſtolus ad Timotheum:* Trophimum autem reliqui infirmum Mileti. *Hic ab Apoſtolis Romae ordinatus Epiſcopus, primus ad Arelatem urbem Galliae ob Chriſti Evangelium praedicandum directus eſt: ex cuius fonte, ut beatus Papa Zoſimus ſcribit, totae Galliae fidei rivos acceperunt; qui apud eamdem urbem in pace quievit.*

XVIII. Errore Gregorii Turonenſis in conſignanda Trophimi epocha diſpuncto, te impetrabiliore utemur in probanda ſimilis eiuſdem auctoris hallucinationis confutatione. Paullum Narbonenſem ad Decii tempora Gregorius deiicit. Cui opponemus locupletiſſimum teſtimonium vetuſtiſſimi Martyrologii a Roſweydo editi, quo Eccleſia Romana inter ſolemnes ritus utebatur, teſte Gregorio Magno lib. VII. epiſt. XXIX. Martyrologii illius haec ſunt verba ad XI. Kal. Aprilis: *Narbonae Sancti Paulli Epiſcopi, diſcipuli Apoſtolorum.* En Paullum Epiſcopum Narbonenſem, diſcipulum Apoſtolorum, id eſt, ab ipſis Apoſtolis Chriſtianam fidem edoctum. Cauſſa cadam, niſi conſtans ſit in eodem Martyrologio verbi illius, quam propoſui,

ſigni-

Digitized by Google

ſignificatio ; quae alia certe eſſe non poteſt iuxta proprium dictionis ſenſum. Referam loca, ex quibus haec ſignificatio verbi adſtruitur. *Pridie Nonas Ianuarii. Apud Cretam, Titi Apoſtolorum diſcipuli III. Kal. Maii. Apud Paphum, Tychici Apoſtolorum diſcipuli. VII Kalendas Iunii. Apud Athenas, Quadrati Apoſtolorum diſcipuli. Pridie Nonas Auguſti, Ariſtarchi diſcipuli Apoſtolorum. IV. Kal. Decembris, Soſthenis diſcipuli Apoſtolorum. VI. Kal. Ianuarii, Trophimi Epiſcopi, diſcipuli Apoſtolorum.* Quare diſerta eſt, ut dixi, Martyrologii veteris Romani teſtatio ad figendum Paulli Narbonenſis epiſcopatum in ipſis Apoſtolorum temporibus, quamvis Trophimi epiſcopatu poſteriorem. Celeberrimum quidem apud antiquos fuiſſe Paulli huius nomen, docet Prudentius in Martyribus Caeſarauguſtanis.

Barcino claro Cucufate fulta
Surget, & Paullo ſpecioſa Narbo.

Sed temporis veram conſignationem ex teſtimonio vetuſtiſſimo Romanae Eccleſiae ſupra laudato haurire debemus. Traditionis vero ſeries petenda eſt tum ex Vſuardo & ex actis vitae Paulli Narbonenſis, tum etiam ex Adonis Martyrologio, atque ex eiuſdem libello de feſtivitatibus Apoſtolorum; cuius haec ſunt verba ad diem XI. Kalend. Aprilis: *Natalis ſancti Paulli, quem beati Apoſtoli ordinatum urbi Narbonae Epiſcopum miſerunt; quem tradunt eumdem ipſum fuiſſe Sergium Paullum Proconſulem, virum prudentem, a quo ipſe Paullus ſortitus eſt nomen, quia eum fidei Chriſti ſubegerat; quique ab eodem ſancto Apoſtolo, quum ad Hiſpanias praedicandi gratia pergeret, apud praefatam urbem Narbonam relictus, praedicationis officio non ſegniter impleto, clarus miraculis coronatus ſepelitur.*

XIX. Hic duo quaedam obſervanda ſunt. Ac primo quidem, Paullum Narbonenſi Eccleſiae praefectum Epiſcopum ab ipſis Apoſtolorum temporibus, abſoluta eſt auctoritas, quum eorum diſcipulus fuerit, ut dixi. Alterum reſpicit veterem famam, quae Paullum illum cum Paullo Proconſule miſcet, eumdemque facit. Praeterea docet, in poſſeſſione epiſcopatus inſtitutum a Paullo Apoſtolo, in Hiſpaniam proficiſcente. Quae quidem prudenter Ado non aſſeruit, ut certa, ſed ut fama vetuſtiore recepta: cuius narrationis auctores Braulio, Leander, Iulianus, & alii veteres ſcriptores Hiſpani proferuntur in litteris Stephani Papae editis a viris clariſſimis & eruditiſſimis Guilielmo Catello, Senatore Toloſano & Philippo Labbeo, Soc. Ieſu Presbytero; quarum exemplar exſtat etiam in archivis Eccleſiae Tarraconenſis, quarumque fidem & ſententiam expendimus in ſecunda editione libri noſtri de Primatibus.

XX. Quod attinet Martialem, illud unum habetur in Martyrologiis veteribus, eum Lemovicae fuiſſe Epiſcopum. Verumtamen anti-

qua eius vitae acta, unum fuiſſe e LXX. diſcipulis Domini & a Petro Apoſtolo ad Aquitanos miſſum, docent. Quam traditionem amplexa eſt Synodus Lemovicenſis anno MXXXIV. in diſceptatione, quae de Martialis apoſtolatu in Galliis habita eſt.

XXI. Dionyſii Pariſienſis ſuccedit vexata diſputationibus graviſſimorum virorum epocha: his ſtantibus a Gregorio, & ad Decii tempora antiſtitem illum detrudentibus, quo ſpes omnis Pariſienſem Dionyſium cum Areopagita permiſcendi abſcindatur; illis vero, contrario propoſito, ad Clementem Romanum eius miſſionem referentibus. Sane a Clemente in Gallias Dionyſium miſſum fuiſſe Beda & Vſuardus docent in ſuis Martyrologiis: quam traditionem eos hauſiſſe certum eſt ex actis antiquis vitae S. Dionyſii, quae dudum ex MSS. codicibus edidit V. C. & eruditiſſimus Franciſcus Boſquetus nunc meritiſſimus Epiſcopus Eccleſiae Monſpelienſis. Nomen auctoris illius vitae deprehendi in codice MS. Turonenſis Eccleſiae, qui complectitur vitas ſanctorum aliquot, a Fortunato deſcriptas, & inter ceteras, Dionyſii Pariſienſis illam, quae iam, ut dixi, edita eſt in publicum. Habemus ergo Fortunatum Pictavenſem Epiſcopum, aequalem Gregorii Turonenſis, qui Dionyſii Pariſienſis epocham ad tempora Clementis retrahit. Quam ſententiam ſecuti ſunt Epiſcopi Galliarum in epiſt. ad Eugenium Papam ſcripta anno DCCCXXIV. quae habetur apud Baronium; a quibus Fortunato teſte adeo locuplete fultis diſcedere, piaculum eſſe puto.

XXII. De Saturnino, Gatiano, & Stremonio mox agam, quoniam ſpecialis illorum eſt cauſſa.

XXIII. Non me latet, quid eruditos viros ad deprimendam in poſteriora tempora ſeptem Epiſcoporum epocham veluti praecipites egerit, Severi Sulpitii nempe atque Gregorii Turonenſis auctoritas. Scripſit ille, *Sub Aurelio Antonino viſa primum in Galliis martyria, Dei religione trans Alpes ſerius ſuſcepta*. Vnde tabulis eccleſiaſticis fidem non eſſe habendam colligunt, quae ſub Domitiano, vel ſub Traiano, aut Hadriano paſſos tradunt quoſdam ex prioribus illis Pontificibus. Vtinam maluiſſent, interpretatione ex ipſis iuris & rhetorum principiis ducta, Severum cum diptychis eccleſiaſticis in concordiam adducere! Generi quippe per ſpeciem derogatur, ut docent Iuriſconſulti. De martyriis generalibus loquitur Severus, ſcilicet de caede, tum Pontificum, tum plebis Chriſtianae, per ſupplicia conſumtorum; ut accidit in Eccleſiis Viennenſi & Lugdunenſi ſub Antonino, quo ſolum reſpiciebat Severus; cui cladi ſimilis ante nulla contigerat in Galliis. Quod tamen non impedit, quin priores aliquot Epiſcopi pro Chriſto mortem obierint, abſque ulla tamen generali plebis Chriſtianae ſtrage; ut factum poſtea ſub Decio, qui in ſolos Epiſcopos animadvertebat. Neque vero ſequitur, erraſſe Se-

ve-

Digitized by Google

verum in pertexenda rerum ſerie, quum per compendium ſumma illarum capita attigerit, neque in ſe ſuſceperit origines Eccleſiarum Gallicanarum, quas omnino intactas reliquit; & ſingulorum Pontificum eventus tradere. Quod autem ſubiungit, *ſerius trans Alpes ſuſceptam religionem*, verum eſt, habita comparatione partium Orientalium atque ipſius Italiae, quae prius imbuta eſt doctrina fidei, & fortaſſis cum uberiori & faciliori proventu, quam in Galliis, gentilium ſuperſtitionum retinentioribus.

XXIV. Depulſa ex Severo petita machina, liberi eſſe poſſumus a metu Gregorii. Docet ipſe duo quaedam lib. I. hiſt. cap. XXX. Alterum, ſeptem illos ſocios eodem tempore in Gallias perveniſſe, Eccleſias ſeptem ab eo commemoratas primos conſtituiſſe. Alterum vero, horum adventum referendum ad tempora Conſulatui Decii & Grati vicina, id eſt, ad annum CCL. aut circiter. Quae narratio manifeſte pugnat cum Irenaeo, qui ſexaginta & amplius annis ante hunc Conſulatum Eccleſiarum apud Celtas fundatarum meminit. Pugnat quoque cum Tertulliano, qui triginta & amplius annis ante Decii epocham diverſas Galliarum nationes fidem Chriſtianam profiteri teſtatur: quae quum ſit ex auditu, plane praedicantium miſſorum miniſterio diverſis illis nationibus infundenda fuit; qui quidem alii non ſunt praeter eos, quos tabulae eccleſiaſticae exhibent. Erravit ergo Gregorius, praetextu vitae ſancti Saturnini, cuius verba laudat, in epocha Decii conſtituenda; quam ſcriptor ille quum ſoli Saturnino affigeret, Gregorius de ſuo ad alios extendit, ex recepta iam tum opinione de ſeptem illorum ſocietate. De ſuo addidiſſe dixi; quoniam in verbis actorum Saturnini, quae Gregorius laudat, nulla fit ſex Pontificum mentio, neque etiam in corpore actorum, quae apud Surium exſtant; quae plane ſunt eadem cum iis actis, ex quibus locum a ſe laudatum Gregorius decerpſit, cum iiſdem omnino verbis ibi locus ille deſcriptus reperiatur. Porro acta illa compoſita ſunt longo intervallo poſt obitum Exſuperii Toloſani, cuius meminere; ut recte obſervat Hugo Menardus. Deſtituitur itaque Gregorius ſui auctoris teſtimonio in ſex Pontificibus; adeo ut epocha Conſulatus Decii ad ſolum Saturninum Epiſcopum ex illo actorum ſcriptore referenda ſit.

XXV. Quod autem ad Saturninum attinet, controverti non debet, quin Gregorii tempore duplex invaluiſſet opinio, & quin utraque ſola relatione niteretur. Altera eſt, quam ſequitur Gregorius hoc loco, paſſum eſſe Saturninum Decii Conſulatu. Illud autem auctor ab eo laudatus hauſit, non ex vetuſtis Saturnini paſſionis actis, ſed *ex fideli recordatione*, ut loquitur. Vetuſta enim paſſionis acta vel per incuriam tempore illo ſcripta non fuerant, vel ex praeſidum decreto temporibus Decii igne perierant; ut de actis martyrum gene-

aliter teſtatur Prudentius. Altera ſententia, ſua quoque relatione fulta, (cuius teſtis ipſe Gregorius lib. I. cap. XLVIII. de Miraculis) tradebat, miſſum Saturninum a diſcipulis Apoſtolorum, id eſt, pluſquam centum & quinquaginta annis ante Decium. Adeo, ut in ancipiti poſitis liceat ultimam Gregorii ſententiam ſequi, quae cohaeret priori illi, apud eum non controverſae de non divellendis adeo prolixa temporum intercapedine a ſe invicem prioribus Epiſcopis, qui a Petro & Paullo, & deinceps a Clemente Apoſtolorum diſcipulo, non longo intervallo miſſi, exordia fidei per Gallias propagarunt. Hinc factum, ut Ado in Martyrologio Saturninum ſcribat paſſum ſub Decio, iuxta primam Gregorii opinionem; Rabanus autem in ſuo Martyrologio ſequatur ſecundam, uſurpatis quoque Gregorii verbis: *Iſte vero*, inquit, *Saturninus martyr, ut fertur, ab Apoſtolorum diſcipulis ordinatus, in urbem Toloſatum eſt directus*. Quod intelligendum de Clemente, a quo miſſus dicitur Saturninus una cum Dionyſio in actis veteribus ſancti Dionyſii, compoſitis a Fortunato Pictavenſi, qui ſecundam Gregorii ſententiam diſertiſſime confirmat. Quamquam vetuſta ſancti Saturnini acta miſſum a Petro doceant, & in Eluſana urbe, Novempopulaniae ſcilicet metropoli, deinde Pompelone, & in aliis Hiſpaniarum gentibus Eccleſias conſtituiſſe; ut ex ſuis quoque tabulis fatentur auctores Hiſpani. Sed ſatius eſt, ut haereamus relatae a Gregorio traditioni; ſcilicet a diſcipulis Apoſtolorum ordinatum, id eſt, a Clemente, iuxta Fortunatum.

XXVI. Eadem explicatio adhibenda eſt alteri loco *cap. 8. de gloria Confeſſorum*, ubi tradit, Bituricae urbi verbum ſalutis praedicaſſe Vrſinum Epiſcopum, *qui a diſcipulis Apoſtolorum in Gallias deſtinatus fuerat*, ſcilicet a Clemente, ut eius vitae acta perantiqua teſtantur.

XXVII. Speciales, quas adhibuimus, probationes pro fulcienda veteri epocha quinque Pontificum Trophimi, Paulli, Martialis, Dionyſii, Saturnini, quibuſcum par eſt cauſſa plurium aliorum, qui Eccleſias in Galliis fundaverunt, generales probationes ex Irenaeo, Tertulliano, & Euſebio de vetuſtate Eccleſiarum, ut iuvant, ſic mutuum quoque ex illis ſubſidium capiunt. Qua de re diligenter diſſeruit Iuris utriuſque celeberrimus Anteceſſor in Academia Toloſana, Antonius Dadinus Alteſerra, lib. IV. Rerum Aquitanicarum capite nono.

XXVIII. Quod autem attinet ad Gatianum, Turonenſis Eccleſiae Epiſcopum, quum eius ſucceſſor Gregorius, cui perſpecta erant Eccleſiae ſuae tabularia, doceat conceptis verbis lib. IX. hiſt. cap. XXXI. Gatianum anno Decii primo a Papa ſedis Romanae tranſmiſſum, additis quoque aliquot eius Epiſcopi geſtis, neque ulla nobis aliunde ſuppetat auctoritas, qua illum ad vetuſtiora tempora re-

vo-

Digitized by Google

vocemus, temerarium cenſeo, adverſus Gregorium de propriae Eccleſiae ſtatu diſputare. Idem dicendum puto de Stremonii Arvernenſis Epiſcopi initiis; quae Grégorium, utpote patria Arvernum, atque adeo in ſuis non peregrinum, latere non poterant. Quae fortaſſe fuit occaſio, cur negligentius ſe habuerit in aliarum Eccleſiarum inveſtigandis initiis: quibus exordia duarum ſibi cararum, Turonenſis & Arvernae, aequari non poſſe quum videret, maluit ad harum tempora priorum quinque fundationes indiſcuſſas deprimere.

XXIX. Quare quum apud viros eruditiſſimos antiqua Eccleſiarum Gallicanarum diptycha, in quibus Pontifices fidei praedicatae anteſignani deſcripti ſunt, quum miſſionis Apoſtolicae vetuſtiſſima epocha ex eo ſolo capite nutarint in temporis aſſignatione, quod cum Severo & Gregorio pugnare viderentur, religioſiſſimi Epiſcopi collegae noſtri poterunt intrepide in ſuis Eccleſiis deceſſorum ſuorum traditam aſſerere vetuſtatem, ſecuri de illa, quae noſtris obiici ſolet, veterum auctorum ignoratione aut contemtu, tum etiam de aliquo veritatis hiſtoricae diſpendio, quae alioqui laboraret, ſi actis antiquis fides ſua detraheretur. Itaque, praeter ceteros ſuperius memoratos, Clementem a Petro Apoſtolo miſſum ſibi vindicabunt Metenſes ex actis, unde narrationem ſuam hauſit Paullus Diaconus, mediae aetatis & non contemnendae auctoritatis ſcriptor. Eiuſdem Apoſtoli curae, & poſtea Clementis, plures populi acceptam quoque ferre poterunt ex veteribus actis & martyrologiis primam Epiſcoporum ſuorum inſtitutionem. Quorum labores ſi ſuis provinciis, ex Auguſti inſtituto diſpoſitis, reddantur, Tertulliani ſententia quantopere vera ſit, de diverſis Galliarum nationibus Chriſtiana fide imbutis, patebit. Narbonenſis quippe provincia non ſolum a Creſcente Viennenſi, ſed etiam a Throphimo Arelatenſi, a Paullo Narbonenſi, qui proxime ſecutus eſt Trophimum, & demum a Saturnino Toloſano exculta fuit. Aquitanica a Martiale Lemovicenſi, Vrſino Bituricenſi, Frontone Petragoricenſi, & Eutropio Santonenſi, atque etiam a Saturnino in Novempopulania, quae pars erat Aquitaniae. Belgicam curaverunt Eucherius Trevirenſis, Clemens Metenſis, Xyſtus Rhemenſis, & Memmius Catalaunenſis. Quod attinet ad Lugdunenſem provinciam, fidem in ea inſtituerunt Dionyſius Pariſienſis, Savinianus Senonenſis, Nicaſius Rotomagenſis, Caraunus Carnotenſis, & Iulianus Cenomanenſis.

XXX. Supereſt, ut de Lugdunenſi civitate quaeramus: quae quidem quum principia epiſcopatus debeat Photino, qui paſſus ſub Antonino anno Chriſti CLXXVII. nonagenario maior, ſed inferior Trophimi Arelatenſis inſtitutione, non dubito, quin huius ſtudio debeat primitias fidei. Siquidem, ut tradiderunt Epiſcopi in libello oblato Leoni Papae anno quadringenteſimo quinquageſimo, ex Trophimo,

Digitized by Google

mo, velut ex fonte, profluxerunt rivuli fidei in alias Galliarum partes: quod confirmat quoque Zoſimi Papae epiſtola. Quare quum Arelas Italiae, Orientis, & Africae commerciis pateret & ob eam rationem Lugduno florentiſſimo Galliarum emporio coniungeretur, obvium fuit Trophimo per ſe & per alios legatos fidei Chriſtianae ſementem ibi ſerere, quae tandem in eum fidelium coetum crevit, qui a Photino Epiſcopo regi mereretur.

XXXI. Non me latet, in quaedam acta, quibus vitae Pontificum illorum deſcribuntur, multa (quod attinet ad eorum res geſtas) irrepſiſſe, quae manu medica egeant, ut repurgentur; quemadmodum de actis huiuſce generis decreverat olim Concilium Francofordienſe anno ſeptingenteſimo nonageſimo quarto. Id tamen non officit miſſionis veritati; de qua ſola aſſerenda nunc agitur; omiſſis ceteris, quae in quaeſtionem adducentur a viris eruditis, de quibus alias fortaſſe ſententiam meam aperiam.

XXXII. Interim amicos noſtros obteſtor, ut boni conſulant, quae, licet aliena ab eorum ſententia, dixi, provocatus tuendae veritatis deſiderio, ad reſtituendam Eccleſiae Gallicanae maieſtatem, aliquo pacto imminutam ex depreſſa originis illius vetuſtate; quae in rebus ſacris non vulgarem venerationem conciliare ſolet, tum Eccleſiis, tum etiam imperiis Chriſtianis, in quibus ſunt conſtitutae. Quare non evertendas, ſed retinendas putavi, quae vero nituntur traditiones noſtras: praecipue quum in Eccleſia Romana ac toto in orbe Chriſtiano iam olim receptae fuerint; adeo, ut non egeamus prava illa diligentia, quam adhibuerunt illi, qui etiam falſis atque confictis ſub nomine veterum auctorum monumentis vetuſtatem Chriſtianae religionis ſibi arrogare nituntur, vel etiam receptam confirmare.

Tu vero, VIR CLARISSIME, pro ea, qua polles, non ſolum eruditione, ſed etiam prudentia, de noſtro iſto conatu, prout par eſt, decernes, & dignitatem Eccleſiarum Gallicanarum robuſtius vindicabis. Vale. Lutetiae Pariſiorum, Nonis Septembris, anno MDCLVIII.

IN-

Digitized by Google

INDEX RERVM
SVPER DISSERTATIONES MARCAE.

A

A*Bel*, Remenſis Archiepiſcopus. 57
Abucini portus, ubi. 58. 60
Abyſſinorum Pontifex, ordinatur ab Alexandrino Epiſcopo. 27
Acephali, propago Eutychianorum. 219
Acholius, Theſſalonicenſis Epiſcopus. 35
Achrida, ſummo ſacerdotii faſtigio decorata. 37
Adrumetina colonia. 81
Adrumetinum, pertinebat ad provinciam Byzacenam. 67
Aegyptus, eius provinciae quot ſint. 165
Aethiopiae Archiepiſcopus ſuberat Patriarchae Alexandrino. 27
Aer, quomodo creatus & productus. 216
Africa, eius provinciae. 66. 166
Africana dioeceſis, eius limites & diviſio. 66. & ſeq.
Africana ſynodus, quando habita. 370. & ſeq.
Africani Primates, ordinatione antiquiores. 11. dicti iidem qui Metropolitani. 12
Agrippinenſe, concilium. 55
Alexandrinus Epiſcopus, huic quaenam tributae dioeceſes. 166
Alexandrinus Patriarcha, huic ſuberat Aethiopiae Archiepiſcopus. 27
Allobroges, quando a Fabio ſint victi. 72. ubinam habitarint. 74
Alpes Graiae, quot conſtiterint civitatibus. 54
Alpes maritimae, harum metropolis fuit Ebredunum. 54
Alpes Penninae, harum civitates. 54
Altaria, de horum poſſeſſione decretum. 117. quatenus confirmentur monaſteriis. 264. 275. & ſeq.
Altarium redemptiones, quid ſint. 275
Amatus, Oloronenſis Epiſcopus. 110. & ſeq.
Ancyra, eius urbis dignitas quanta. 175
Ancyranus canon XVII explicatus. 420. & ſeq.
Anſegiſus Senonenſis, Archiepiſcopus, vicarius Apoſtolicus. 42
Antiochenus Epiſcopus, huic quaenam tributae dioeceſes. 166
Apollinarius, damnatus. 257
Apoſtoli, inter hos quomodo Petro competierit primatus. 2. reliquis quomodo Paulus antecelluerit. 5. quomodo pares honore & poteſtate ſint. 318. & ſeq. cur electi a Chriſto. 320
Apoſtolica ſedes. vid. *Sedes*.
Apoſtolatus, dignitas in quonam conſtiterit. 3
Aquenſis Epiſcopus, ſuberat Epiſcopo Arelatenſi. 63. fuit Metropolitanus Narbonenſis ſecundae. *ibid.*
Aquileienſis epiſcopatus, ex hoc ſectus eſt Gradenſis. 22
Aquileienſis Patriarcha, unde ita dictus. 23
Aquitanicum regnum, a Carolo M. inſtitutum. 40
Archiepiſcopi, quinam olim dicti. 25 hiſce quomodo crucis anteferenda ius ſit collatum. 102. & ſeq.
Arelate, conſtituta ſedes praefecturae Galliarum. 426
Arelatenſe, concilium. 66
Arelatenſes Epiſcopi, horum controverſia cum Viennenſibus de Epiſcoporum ordinationibus. 51. & ſeq. facti Vicarii ſedis apoſtolicae in Gallia. 52. his ſuberat Aquenſis Epiſcopus. 63
Armenia quarta, quaenam ſit dicta. 27
Armeniae Catholicus, a Caeſarienſi Epiſcopo ordinatus. 27
Ariani, quomodo ſuſcepti in Occidente. 296
Arius, condemnatus. 257
Aſia Proconſularis, quaenam dicta. 169
Aſiana dioeceſis, eius provinciae quot ſint. 165. 174. diverſa eſt ab Aſia minore & Proconſulari. 168. eius vicario quaenam dioeceſes ſubiectae. 168
Aſiae Proconſulatus, an Praefecto Praetorio non ſit obnoxius. 169
Ategomarus, Lugduni conditor. 73
Athanacum, quidnam ſit dictum. 80
Athanaſius, explicatus. 55
Athenaea, publica auditoria. 80
Aventicum, eius dignitas collata eſt Lauſanae. 60
Auguſtales, quinam dicti. 44. & ſeq. 78. & ſeq.

Au-

Auguſtus, huic dicatum fuit templum Lugdunenſe. 78

B

BAbylonius Archiepiſcopus eius auctoritas. 27
Baptiſmus, hocce delentur peccata. 285. extra unitatem Eccleſiae non valet. 296. 297. & ſeq. ab haeretico collatus an efficax. 298
Baſileenſis epiſcopatus, eius origo. 60
Baſileenſis civitas, extructa ex ruderibus Rauricorum. 60
Baſſianus, Epheſinus Epiſcopus, depoſitus. 196. & ſeq.
Belgica, diſtincta a Germania. 47
Bellicenſis civitas, huic epiſcopatus Noiodunenſis eſt collatus. 60
Benedictus, Tarraconenſis Archiepiſcopus. 124
Berengariana haereſis, qualis. 279
Berengarius, Tuſculanus Epiſcopus. 137
Bertrandus, Narbonenſis Archiepiſcopus. 114
Biturica, metropolis in Aquitania. 40
Bituricenſis Archiepiſcopus, huic pallium conceſſum. 40. ad hunc epiſtola Innocentii III. 122
Bituricenſis Eccleſiae, eius primatus. 40. 95. ab hac quando diſceſſerit Narbonenſis. 41. ab huius iuriſdictione exemta Narbonenſis. 149. & ſeq.
Bonoſiaci, quomodo ſuſcipiendi in Eccleſia catholica. 291
Bracara, Metropolis Gallaeciae. 100
Bracarenſis Archiepiſcopus, eius primatus. 100
Bulgaria, huius pars quaenam ſubiecta Trinovitano Epiſcopo. 38
Burdegalenſis Archiepiſcopus, quando a Bituricenſi diſceſſerit. 41. eius contumacia contra Primatem Bituricenſem. 122
Burgundiae regnum, huius ſedes dicta eſt Vienna. 96
Byzacena provincia, diſtracta a Carthagnienſi. 67

C

CAeſarea, eſt ſedes Vicarii Ponticae. 70. quomodo in Eccleſiaſticis metropoliticum ius exercuerit. 171
Caeſarienſis Epiſcopus, ab hoc ordinatus eſt Catholicus Armeniae. 27. eius dignitas quanta ſit. 174
Canones, Africani. 353. & ſeq.
Canonici, an poſſint presbyteros inſtituere. 278
Canonum collectio Dionyſiana, qualis. 354 & ſeq.
Canonum collectiones, 13. & ſeq. veteres quomodo. 344. & ſeq.
Cantuarienſis Archiepiſcopus, eius controverſia cum Eboracenſi de primatu. 102
Cappadoces, olim totum fere Pontum poſſederunt. 170. & ſeq.
Carpetaniae Metropolitanus, cur dictus Toletanus Epiſcopus. 98
Carthaginienſe Concilium, explicatum. 70. *quartum*, *quintum*, *ſextum*, quomodo celebratum. 375. & ſeqq.
Carthaginenſis provincia, eius regiones. 66
Carthago, eius metropolitica dignitas Tol. eſt collata. 98
Cathari, quinam dicti. 293
Catholici, cur cognominati ſint Archiepiſcopi. 26
Cenſus annuus, Epiſcoporum ex altaribus. 117. non exigendus a monachis S. Albini Andegavenſis. 121
Chalcedonenſe Concilium, eius auctoritas. 187. & ſeq. ab hoc quomodo pendeat auctoritas Patriarchae Conſtantinopolitani. 209
Chalcedonenſes canones, explicati. 15
Chananaea regio, in quot tribus diviſa. 301. & ſeq.
Chelidonius, *Veſontienſis Epiſcopus*, depoſitus. 58. & ſeq.
Chriſmatio repetita, non nocet. 284. & ſeq. an differat a manuum impoſitione. 284
Chriſmatis ſacramentum, quidnam. 286
Chriſtus, in hoc una ſubſiſtentia. 254
Claromontanum Concilium, ab hoc diverſa eſt Nemauſenſis ſynodus. 10. notae ad hoc prolixae. 264 & ſeqq.
Claudiopolis, fuit metropolis in Honoriade. 173
Clerici, horum diſcrimen a laicis. 300. & ſeqq. quomodo dupliciter conſiderari poſſint. 414
Coelum, eius origo & creatio. 215
Collectiones Canonum, v. *Canonum collectiones*.
Colonia, metropolis Germaniae ſecundae. 55
Coloniarum duo genera, quaenam ſint. 80
Colonienſis, Metropolitanus. 55
Conciliorum Africae, ordo qualis. 362. & ſeqq.

Con-

Digitized by Google

Conſtantinopolitani Epiſcopi, horum privilegium in cauſis Metropolitanorum. 18. & ſeq. hiſce ubinam ius Patriarchicum ſit collatum. 163. hiſce quomodo ſola honoraria dignitas ſit conceſſa. 180
Conſtantinopolitanus Patriarchatus, eius inſtitutio. 163. & ſeq. eius auctoritas quomodo pendeat a Concilio Chalcedonenſi. 209
Conſtantinopolitanum concilium, in hoc iudicatus eſt Eutyches. 19. & ſeq. eius canon quintus explicatus. 340. & ſeqq.
Copia Claudia Auguſta, ubinam ſita. 81
Creſcens, praedicavit Evangelium in Gallia. 424
Crimina, quaenam in iudicio publ. ſint decernenda. 416
Crucis anteferendae ius, Toletano Epiſcopo conceſſum. 100. de hoc Cantuarienſis & Eboracenſis Archiepiſcopi dimicarunt. 102. hocce an olim omnes Archiepiſcopi ſint uſi. 102. eius uſus quando fuerit conceſſus. 102
Cyrillus Alexandrinus. 35

D

Dacia, ſubiecta Theſſalonicenſi Epiſcopo. 36. eius provinciae quot ſint. 165
Diambertus, Senonenſis Archiepiſcopus. 91
Didymus, Origenis ſectator, damnatus. 239
Dioeceſis, eſt provinciarum plurium adminiſtratio. 165
Diogenes, Cyzici Epiſcopus. 201
Dionyſiana canonum collectio, qualis, 348. & ſeq.
Diptycha eccleſiarum Gallicanarum, antiqua. 427
Diſciplina, hanc reſpicientes quaeſtiones quomodo olim tractatae. 221. de hac factum decretum cur poſſit retractari. 235
Diſpenſationes, quaenam ſint dictae. 221
Domnus, ſive *Dominus*, Antiochenus Epiſcopus. 236. & ſeq.
Donatiſtae, quomodo in Eccleſiam admiſſi. 292. eorum cauſa ubinam agitata. 380 & ſeq.
Dunum, veteri Gallorum lingua ſignificat collem. 75

E

Eboracenſis Archiepiſcopus, eius controverſia cum Cantuarienſi de primatu. 102
Ebrodunenſe, caſtrum. 60
Ebrodunum, metropolis Alpium maritimarum. 54
Eccleſia chriſtiana, quomodo diſtincta. 300. in hac qualis forma a Chriſto ſit inſtituta. 312. & ſeqq.
Eccleſiaſtica bona, laicis in poſſeſſionem data. 274
Eccleſiaſticae dignitates, non vendendae. 266
Eccleſiaſtici, quomodo dicti Oſeas & Abdias. 305
Ἐνδημοῦσα σύνοδος, quaenam ſit dicta. 20. 187
Epirus, quando occidentali imperio fuerit ſubdita. 28
Epiſcopales Paroeciae & *provinciae*, ab ipſis Apoſtolis conſtitutae. 187. & ſeq.
Epiſcopi, ordinatione antiquiores antecedebant collegas ſuos. 60. eorum cauſae in ſynodo iudicandae. 58. his competit ius remittendi peccata. 285. quomodo dioeceſibus praefecti. 16. 188
Epheſina Eccleſia, recenſetur inter Apoſtolicas. 170. hanc rexit Ioannes Apoſtolus. 6
Epheſinus Epiſcopus, quantae fuerit dignitatis. 174. & ſeq. huius ordinatio quomodo a Conſtantinopolitanis ſit expetita. 196
Epheſus, fuit ſedes Aſiae Proconſularis. 170
Evagrius, ſectator Origenis condemnatus. 239
Euchariſtia, ſanguine intincta. 279. eius figura an impleatur per unam ſpeciem. ibid. hanc ſub una ſpecie laicis porrigendi mos quando invaluerit. 281
Eunomiani, quomodo in Eccleſiam recipiendi. 295. & ſeq.
Eutyches, indicatus in Conſtantinopolitana ſynodo. 20. damnatus in ſynodo Chalcedonenſi. 257
Eutychiani, horum propago fuerunt Acephali. 219. quomodo in Eccleſiam recipiendi. 295
Eutychius, Conſtantinopolitanus Archiepiſcopus. 241. 250. eius epiſtola ad Vigilium Papam. 247. & ſeqq.
Exarchus dioeceſeos, quiſnam dictus. 16. 21. quomodo olim ſimilis fuerit Patriarchis. 25

F

Fidei cauſa, eſt irretractabilis. 235
Flamines, primi quinam dicti. 44

Filius Dei, cum humana natura unitus. 253
Flavianus Conſtantinopolitanus, delegavit cauſſam Ibae Edeſſeni tribus Metropolitanis. 18

G

GAlatia, huic tributa Paphlagonia. 173
Gallaecia, eius metropolis fuit Bracara. 100. a quibus populis ſit inhabitata. 101. eius diviſio. *ibid.*
Galliae, harum diviſiones variae. 46. & ſeq. 166. harum provinciae tres in ſexaginta populos tributae. 78. diſtinctae a Narbonenſi provincia. 86. ab Apoſtolis ſide Chriſti ſunt imbutae. 423
Galliarum Praefecto, quaenam ſubiectae provinciae. 164. 166
Garſias Loaiſa, Toletanus Archiepiſcopus. 100
Gaufridus, Carnotenſis Epiſcopus. 121
Gebuinus, Lugdunenſis Archiepiſcopus. 107
Gelaſius, Cyzicenus, eius locus de Theſſalonicenſi Epiſcopo explicatus. 36
Germania, in duas provincias diviſa. 47. 55. a Belgica diſtincta. 47. eius metropoleos. 55
Gradenſis Epiſcopatus, ſectus ex Aquileienſi. 22
Gradenſis Patriarcha, eius dignitas. 22
Gregorius VII. eius decretum de primatu Lugdunenſi. 106
Gregorius Turonenſis, explicatus. 80

H

HAereſis, eius eiurandae modus antiquus. 292. & ſeqq.
Helleſpontus, adminiſtrationi Proconſulis Aſiae data. 168
Heracleenſis Epiſcopus, quantae fuerit auctoritatis. 173. & ſeq.
Hilarius, Arelatenſis Epiſcopus depoſuit Chelidonium. 58
Hiſpalenſis, Epiſcopi legatio. 99
Hiſpanicae provinciae, harum diviſio. 97. & ſeq.
Hiſtriones converſi, ad ludicras artes non cogendi. 379
Honoriadis provincia, eius metropolis. 173
Hugo Lugdunenſis Archiepiſcopus, Apoſtolicae ſedis Legatus. 90

I

IAcobus Apoſtolus, eius in Hiſpaniam adventus. 426
Iacobus, Aragonum Rex. 135. 140
Ibas, Edeſſenus Epiſcopus, iudicatus a Flaviano Conſtantinopolitano. 18. eius epiſtola. 225. 260
Iberia, ubi ſita. 297
Illyricianae provinciae, harum varius ſtatus. 28
Illyricianae ſynodi epiſtola, de decreto Valentis. 336. & ſeqq.
Illyrici praefecto, quaenam ſubiectae provinciae. 164
Illyricum, eius caput eſt Sirmium. 28. eius diviſio in Orientale & Occidentale. 28. 166
Infantes, quando baptizandi. 383
Ioannes Apoſtolus, rexit Epheſinam Eccleſiam. 6
Iraeneus, Lugdunenſis Epiſcopus. 86
Iſidori collectio canonum. 14
Iſtriae Epiſcopi, ſchiſma conſlant in cauſa trium Capitulorum. 233. & ſeq.
Italia, quotnam conſtiterit provinciis. 166
Italiae Praefecto, quaenam ſubiectae provinciae. 164 166
Iunioratus, idem ac miniſterium. 278
Ivo, Carnotenſis Epiſcopus, explicatus. 89. & ſeq.
Iuſtinianae Primae Archiepiſcopatus, regebat dioeceſeos ſine Metropolitanis. 28 huic Vicariatus Pontificis conceſſus. 37 an a Graecis unquam dictus ſit Patriarcha. 38

K

Κῦρος idem ac ſors. 301
Κῦρος, denotat ius *metropoliticum*. 198 & ſeq.
Κοινωνικὸν, quidnam proprie ſignificet. 199

L

LAici, his eccleſiaſtica bona conceſſa. 274. horum diſcrimen a laicis. 300. & ſeqq.
Laudunum, non fuit antiquitus ſedes epiſcopalis. 46
Lauſanenſis Epiſcopatus, huius initia. 60
Legati a latere, his crucis anteferendae ius con-

conceſſum. 102
Lucas, Evangelium praedicavit in Gallia. 223. & ſeq.
Lucenſis Epiſcopus, olim Metropolitanus fuit. 101
Lucenſis provincia, ſuppreſſa. 101
Lucini, portus. 60
Lugdunenſes, martyres. 80
Lugdunenſia caſtra, quaenam fuerint. 81
Lugdunenſis Eccleſia, eius primatus conſtitutus a Gregorio VII. Pontifice 10.43. 89. 106. eius dignitas & ſplendor. 84. 86. dicta eſt prima Gallorum. 87
Lugdunenſes Epiſcopi, quomodo ſubſcripſerint in ſynodis. 88
Lugdunenſis colonia, eius antiquus ſitus. 74. & ſeq. quomodo aucta. 80
Lugdunenſis comitatus, eius dignitas. 94
Lugdunenſis primatus, nititur ſumma Apoſtolicae ſedis auctoritate. 71. a Pontifice Vrbano II. eſt confirmatus. 9. contra hunc ſcripta a Galliae Rege Ludovico VI. epiſtola. 319. & ſeq.
Lugdunenſis moneta, cuſa a Romanis. 76
Lugdunenſis provincia, eius diviſio. 46. 48. ab hac diſtincta Maxima Sequanorum. 48
Lugdunum, conditum a Munatio Planco. 72. expugnatum, & direptum a Severo. 84. exordium & caput Galliarum. 88. & ſeq. fuit olim extra Franciae regnum 90. quid ſignificet. 75. celebre emporium. 76. huic cur praelata ſit Vienna. 85. Burgundiae & imperio adſcripta. 94
Lugum, quid ſignificet. 75

M

Macedonia, eius Metropolis fuit Theſſalonica. 32. eius provinciae quot ſint. 165
Macedonia ſynodus, eius iudicia Romae retractata. 32
Macedoniana haereſis, damnata. 186.248 293
S. Majoli vita, a quonam ſit conſcripta. 89
Manuum impoſitio, in baptiſmo fluxit ex inſtitutione apoſtolica. 284. 288. adhibita haereticis redeuntibus ad catholicam. 290. an diſtincta a chriſmatione. 284
Maria, Dei genitrix. 245. 255
Martyres Athanacenſes, quinam dicti. 80
Martyria generalia, quaenam dicta. 434
Mauritania, eius diviſio. 65
Mauritania Sitifenſis, proprio Primati commiſſa. 65. avulſa a Numidia. 65.68
Mauritania Tingitana, pertinebat ad ſynodum Mauritaniae Caeſarienſis. 65. 70. adiecta provinciis Hiſpaniarum. 70
Maxima Sequanorum, diſtincta a Lugdunenſi. 48
Menas, Conſtantinopolitanus Epiſcopus. 220
Metropolitani, in ſubſcriptionibus conciliorum reperiuntur interdum cum aliis Epiſcopis permiſti. 60. iidem ſunt qui Primates. 12. de his iudicium primum quomodo competat Romano Pontifici. 17. horum ordinatio pendet ab alio. 24 eorum dignitas in Gallia. 43. primi fuerunt in ſua provincia. 61. an teneantur ſeſe ſiſtere ante conſecrationem coram primate. 91. horum ordinatio Conſtantinopoleos Epiſcopo eſt tributa. 192
Moguntiacum, Germaniae primae metropolis. 56. deleta ab Attila. 56. reſtituta. 56
Moguntinus Archiepiſcopus, renovatur. 57
Momorus, primus Lugduni conditor. 73
Monachi, an poſſint inſtitui Presbyteros. 278
Monaſteria, his altaria confirmata. 264.276
Monophyſitae, haeretici. 297
Montaniſtae, quomodo recipiendi in Eccleſiam. 295
Mopſueſtenus, (Theodorus) condemnatus. 257

N

Narbonenſis Archiepiſcopus, eximitur a iuriſdictione Archiepiſcopi Bituricenſis. 41. eius auctoritas in Epiſcopos Tarraconenſes. 111
Narbonenſis Eccleſia, utrum ſubdita Bituricenſi. 41. 149. utrum ſubiecta Toloſanae. 129. eius primatus. 111
Narbonenſis provincia, diſtincta a Galliis. 86. ab hac Viennenſis avulſa. 46. exempta a iuriſdictione primariae Viennenſis. 152. & ſeq.
Narbonenſis prima, Rhodano terminabatur. 63. huic ius Metropoliticum eſt confirmatum. 52
Narbonenſis ſecunda, reciſa a Viennenſi metropoliticum ius conſecuta eſt. 63. eius Metropolitanus fuit Aquenſis Epiſcopus. 63
Neumaſenſe concilium, ſub Vrbano ſecundo

do habitum. 10
Nemeſſum, Arvernorum urbs. 10
Neſtoriani, quomodo recepti in Eccleſia catholica. 295
Neſtorius, damnatus ab Epheſina ſynodo. 248. 257.
Noiodunenſis Epiſcopatus, translatus in Bellicenſem civitatem. 60
Notitia Provinciarum Galliae laudata. 46
Novatiani, ad catholicam redeuntes quomodo ſuſcipiendi. 289
Numidia provincia, 66. ab hac avulſa Sitifenſis Mauritania. 65. 68

O

Occidentis imperium, in quot dioeceſes diviſum. 15
Octodorum, huius Epiſcopi a quibuſnam ordinati. 54
Odilo, Cluniacenſis Abbas, an ſit auctor vitae ſancti Maioli. 88
Oriens, eius provinciae quotnam. 165
Orientale imperium, in quot dioeceſes diviſum. 15
Orientalis Praefecturae, huius quot fuerint Vicarii. 168
Orientis Praefecto, quaenam ſubiectae provinciae. 164. 165
Origenes, condemnatus. 257. eius ſcripta in concilio quinto damnata. 237
Othonus, auctor vitae Bonifacii, emendatus. 58

P

Palaeſtinae tres provinciae, Hieroſolymorum Epiſcopo tributae. 166
Panis ſolus, datus eſt olim, laicis in eucharistia. 280. & ſeqq.
Paphlagonia, cum Honoriade provincia in unum redacta corpus. 173
Pariſienſes Archiepiſcopi, eorum controverſiae de iure crucis anteferendae. 102
Pariſienſis Archiepiſcopatus, eius erectio. 62
Patriarcha, haec vox ſaepe cum *Primatibus* confunditur. 21. in ſynodis ſuis iudicabit cauſſas Metropolitanorum. 21. idem qui Metropolitanus. 22. & ſeq.
Paulianiſtae, quomodo recipiendi. 297
Paulus Apoſtolus, praedicavit Evangelium in Gallia. 425. quomodo reliquis Apoſtolis antecelluerit. 5. ex huius auctoritate quaenam in Romanam Eccleſiam ſint derivata. 5. & ſeq. eius vicarii quomodo ſint Romani Pontifices. 8. ab hoc cur reprehenſus ſit Petrus. 234
Pax & treuga, quid. 267. & ſeqq.
Pelagius, canones contra hunc editi. 391. & ſeq. eius dogmata & arcana. 394. & ſeq. contra hunc habita concilia. 400. & ſeqq.
Perſidis Archiepiſcopi, quinam dicti. 26
Perſonarum redemptio, quid. 117
Petrus, Antiochenus Patriarcha. 26
Petrus Apoſtolus, eius comparatio cum ceteris Apoſtolis. 2. & ſeq. ex huius auctoritate quaenam ſint in Romanam Eccleſiam derivata. 5. & ſeq. eius vicarii quomodo ſint Romani Pontifices. 8. cur a Paulo reprehenſus. 234. Primatus explicatus. 1. & ſeqq.
Philippus Apoſtolus, praedicavit Evangelium in Gallia. 425
Phoeniciae provinciae, diviſio. 19
Photiniani, ad Eccleſiam venientes, baptizandi. 291
Photius, Conſtantinopolitanus Patriarcha, infenſiſſimus Romanae Eccleſiae hoſtis. 231
Polycarpus, Smyrnenſis Epiſcopus. 84
Pontica dioeceſis, eius provinciae quot ſint. 165. eius Vicario quaenam ſubſint dioeceſes. 170
Populorum nomina, antiqua abrogata. 50
Pothinus, Lugdunenſis Epiſcopus. 84
Praefecti Praetorio, quotnam a Conſtantino M. inſtituti. 163. hiſce pares dignitate an ſint Proconſules Aſiae & Africae. 169
Praeſidiales, provinciae. 64
Presbyteri, an poſſint a Canonicis & Monachis inſtitui. 278. non poſſunt ungere in fronte. 285
Prima Provincia, an aliquid iuris habuerit in ſecundam. 64. 71
Primates, hac voce quidnam olim ſignificatum. 11. dicti, qui plures provincias & Metropolitanos regebant. 12. horum duo vel tria genera. 24. an habeant aliquid privilegii prae ceteris Epiſcopis. 95. dioeceſeos quinam dicti ſint. 21
Primatus, idem quod ius metropoliticum. 21. ad hunc conſtituendum opus eſt ſumma Pontificis Romani auctoritate. 72
Primatus ſedis Apoſtolicae. 13
Primatus Petri ſingularis, explicatus. 1. & ſeq.

Pri-

Digitized by Google

Proceſſio, quidnam ſignificet. 103
Proconſules Aſiae & Africae, an ſint pares dignitate Praefectis. 169
Provincia Eccleſiaſtica, ex tribus ſaltem Epiſcopis conſtare debet. 66. quaelibet a ſuo tantum Metropolitano olim pendebat. 65
Provinciae conſulares, quaenam. 64
Provinciarum diviſiones, quomodo factae. 65

R

RAnulfus, Santonenſis Epiſcopus. 117
Raurica, ex eius ruderibus exſtructa eſt Baſilea. 60
Regenſis Synodus, explicata. 53
Retractatio, quid ſignificet apud Iuriſconſultos. 221
Richardus, Narbonenſis Archiepiſcopus. 116
Richerius Senonenſis, reſtituit primatui Lugdunenſi. 89
Rodulphus, Turonenſis Archiepiſcopus. 89. 107.
Romana Eccleſia, eius primatus. 13. in hanc quaenam ex Petri & Paulli auctoritate ſint derivata. 5.& ſeq.
Romanus Epiſcopus, huic quaenam tributae dioeceſes. 166
Romanus Pontifex, tenet vicem Apoſtolorum Petri & Paulli. 7. cognoſcebat olim primo iudicio de cauſſis Metropolitanorum. 17. eius nomen quo tempore eraſum e diptychis eccleſiaſticis in Eccleſia Orientali. 228
Rotbomagenſis Epiſcopus, receſſit a primatu Lugdunenſi. 89. 95
Rotbomagenſium civitas, metropolis ſecundae Lugd. 51
Ruffini, lapſus in verſione Euſebii. 82
Rufus, Theſſalonicenſis Epiſcopus. 32

S

SAcerdotes provinciarum, quinam dicti. 45
Sanctificandi vis, tributa unctioni. 287
Sardicenſis ſynodus, cur omiſſa a Pontificibus Romanis in enumeratione generalium conciliorum. 239
Saturninus, Toloſanus Epiſcopus, eius acta examinantur. 434
Saviniacenſe monaſterium, unitum Eccleſiae Lugd. 169
Scythia, huic praefuit Tomorum Epiſcopus. 179
Sedes Apoſtolica, eius privilegia finiuntur intra fines imperii Orientalis. 33
Segobricenſis Eccleſia, ad quamnam pertinear metropolim. 125
Seguinus, Senonenſis Archiepiſcopus. 43
Segusiani, horum metropolis & ſitus. 83
Seleuciae Archiepiſcopus, eius auctoritas. 26
Senonenſes Epiſcopi, hiſce vicariatus ſedis Apoſtolicae collatus. 42
Senonenſis Eccleſia, eius controverſia cum Lugdunenſi de primatu. 92. & ſeq. repugnat primatui Lugdunenſi. 93
Senonia, a Lugdunenſi provincia reciſa. 62
Senonenſium civitas, quomodo facta metropolis. 62
Sequanica provincia, eius metropolis. 58 eius civitates & caſtra. 59. & ſeq.
Sergius, Patriarcha Conſtantinopolitanus 230
Seviri Auguſtales, quinam dicti. 45. 78
Sirmium, caput Illyrici. 28. exſcinditur. 32
Sors, in electione Apoſtoli Matthiae adhibita. 302
Sors miniſterii, qualis ſit. 304
Spartianus, emendatus. 83
Spiritus S. eius divinitas ſtabilita in ſecundo concilio oecumenico. 248. datur in ſola catholica Eccleſia. 290
Stellae fixae, cuiuſnam ſint materiae & formae. 217
Synodus quinta, quomodo decreto Vigilii ſit confirmata. 217. & ſeqq. cur ut univerſalis ſit admiſſa. 232. huius auctoritatem cur non agnoverit Gregorius M. 239

T

TAcitus, emendatur & explicatur. 78
Tarantaſia, ſubiecta Viennenſi Eccleſiae. 54. quando inter metropoles ſit relata. 55
Tarantaſienſis Archiepiſcopus, eius ius. 54
Tarraconenſes Epiſcopi, reſiſtunt primatui Toletano. 124
Tarraconenſis provincia, ſubtracta auctoritati Narbonenſis Archiepiſcopi. 111
Taurinenſe concilium, eius canones. 51.63
Templum Lugdunenſe, Auguſto dicatum. 77
Terra, eius origo & creatio. 215.& ſeq.
Theodoreti locus de Theſſalonica, explicatus. 31. *epiſtola* ad Ioannem Antiochenum emendata & explicata. 236
Theodorus, Caeſareae Cappadociae Epiſcopus, ſectator Origenis. 219. & ſeq.

Theo-

Theodorus, Mopſueſtenus Archiepiſcopus. 219
Theodoſii II. lex: *Omni innovatione* caruit effectu. 33. lex *de Illyricianae dioeceſeos* Epiſcopis explicata. 192
Theſſalonica, conſtituta ſedes Praefecti Praetorio Illyrici. 31. fuit Metropolis Macedoniae. 32
Theſſalonicenſis Archiepiſcopus, regebat Metropolitanos ſuae dioeceſeos. 28
Theſſalonicenſes Epiſcopi, horum auctoritas unde. 34. horum vicariatus fuit perſonalis. 34. horum auctoritas imminuta & extincta. 37
Thracia, eius quot ſint provinciae. 165. eius vicarii ſedes quaenam ſit. 171. in hac quot fuerint metropoles eccleſiaſticae. 172
Tingitana v. *Mauritania Tingitana*.
Tinurtium, oppidum eius ſitus. 83
Toletanus Archiepiſcopus, fruſtra conatus eſt ſibi tanquam Primati ſubiicere Narbonenſem provinciam. 129. & ſeq. eius privilegia. 125
Toletanus Epiſcopus, an ab initio ſtatim fuerit Primas. 99. dictus Carpetaniae Metropolitanus. 98
Toletanus primatus, eius origo. 97. valide reiectus ab Archiepiſcopis provinciae Tarraconenſis. 121
Tomorum Epiſcopus, praeerat Scythiae. 179
Tregua & pax, quid ſint. 267. & ſeqq.
Trinovitanus Primas, ſeu Patriarcha, huic quaenam Bulgariae pars fuerit ſubiecta. 38
Tripolitana provincia, a Chartaginenſi diſtracta. 67
Turonenſis provincia, eius metropolis. 62

V

V*Alentinianus ſenior*, eius decretum. 336 & ſeq.

Valeſius (Henricus) ad hunc epiſtola. 424
Verbum, v. *Filius Dei*.
Veſontionenſis Epiſcopus, olim non eſt uſus nomine Metropolitani. 60
Veſontionenſium civitas, metropolis Sequanorum. 58. 62
Vicaria Praefectura, quaenam dicta. 168
Vicariatus Rom. ſedis, fuit beneficium perſonale. 39. 43
Vicarii perpetui, quinam dicti. 279
Vicarii Romanae ſedis, horum munus. 39
Victritius, Rothomagenſis Epiſcopus. 51
Vienna, quando ab Allobrogibus everſa. 74. cur praelata Lugduno. 85. ſedes regni Burgund. 96. Metropolis. 429
Viennenſes, ubinam habitarint. 74
Viennenſes provinciae, octo inde ortae. 97
Viennenſis Eccleſia, eius primatus. 51. 96. 118
Viennenſis Epiſcopus, eius controverſiae cum Arelat. 51
Viennenſis provincia, avulſa a Narbonenſi. 48. inter hanc & Arelatenſem Epiſcopum ſopitae. 420
Vigilius Papa, eius decretum pro confirmatione quintae Synodi. 217. & ſeqq.
Vindoniſſae caſtrum, eius dignitas. 60
Vnctio ſpiritualis, unde derivata. 287. huic ſanctificandi vis tributa. 287
Vngere, quando Presbyteri poſſunt. 285
Vrbanus II. Pontifex quomodo Lugdunenſis Eccleſiae primatum confirmarit. 10. 91. & ſeq.
Vrbes, harum antiqua nomina ſunt obliterata. 50

Z

Z*Oſimus*, Pontifex vices ſuas mandavit Patroclo Arelatenſi. 53. confirmavit auctoritatem Arelatenſis Epiſcopi. 53

F I N I S.

576000

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google